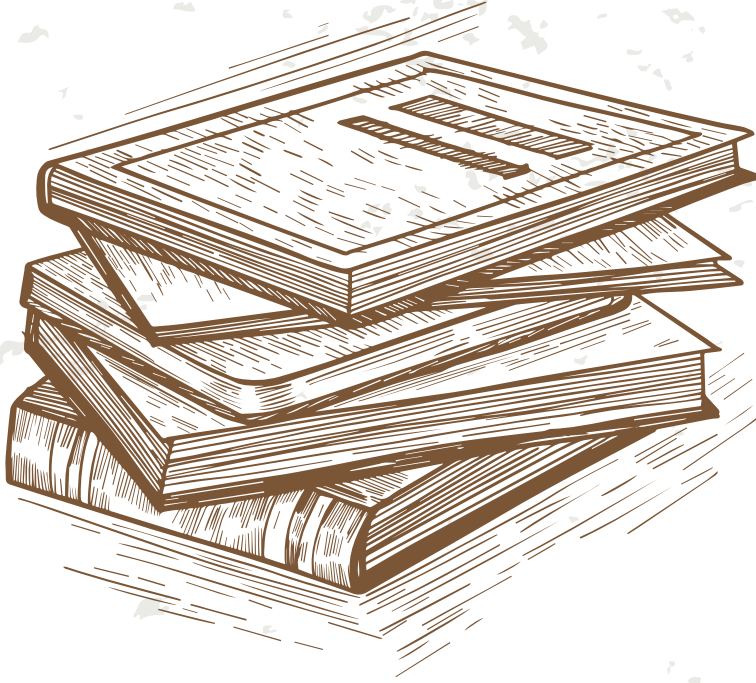

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KAPALI OTURUM TUTANAKLARI

CİLT: 5

16 KASIM 1951 - 03 ŞUBAT 2011

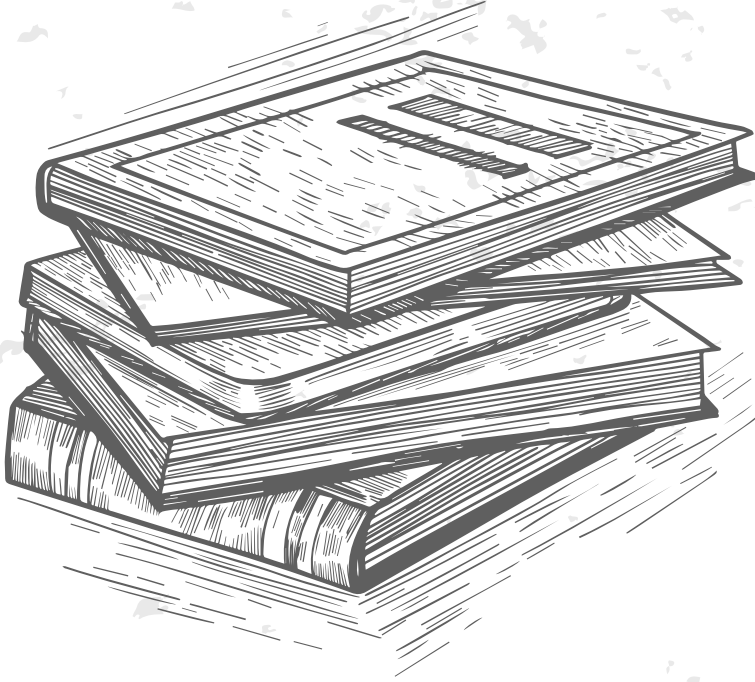

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

KAPALI OTURUM TUTANAKLARI

CİLT: 5

16 KASIM 1951 - 03 ŞUBAT 2011

TBMM Tutanak Hizmetleri Başkanlığı Yayınları No.: 13

Baskı
TBMM Basımevi - Ankara
Mayıs 2023

İÇİNDEKİLER

16/11/1951 tarihli 5'inci Birleşimin İkinci Oturumu	19
19/11/1951 tarihli 6'ncı Birleşimin İkinci ve Üçüncü Oturumları.....	25
18/07/1974 tarihli 2'nci Birleşimin İkinci Oturumu (Birleşik Toplantı).....	77
20/07/1974 tarihli 3'üncü Birleşimin Birinci ve Dördüncü Oturumları (Birleşik Toplantı).....	91
27/03/1975 tarihli 7'nci Birleşimin İkinci Oturumu (Birleşik Toplantı).....	131
Millî Güvenlik Konseyinin 19.09.1980 tarihli 1'inci Birleşiminin Üçüncü Oturumu.....	173
12/08/1990 tarihli 126'ncı Birleşimin İkinci Oturumu (Olağanüstü).....	207
05/09/1990 tarihli 3'üncü Birleşimin İkinci Oturumu.....	243
03/02/2011 tarihli 58'inci Birleşimin Sekizinci ve Dokuzuncu Oturumları	285

AÇIKLANMA KARARLARI

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 16.11.1951 tarihinde yapılan 5'inci Birleşiminin İkinci Oturumu ile 19.11.1951 tarihinde yapılan 6'ncı Birleşiminin İkinci ve Üçüncü Oturumlarına ait kapalı oturum tutanaklarının yayımlanmasına TBMM Danışma Kurulunun 09.04.1996 tarihli ve 8 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun 10.04.1996 tarihli 35'inci Birleşiminde karar verilmiştir. (Karar No: 411)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 18.07.1974 tarihinde yapılan 2'nci Birleşiminin İkinci Oturumu ile 20.07.1974 tarihinde yapılan 3'üncü Birleşiminin Birinci ve Dördüncü Oturumlarına ait kapalı oturum tutanaklarının yayımlanmasına TBMM Danışma Kurulunun 11.10.1994 tarihli ve 152 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun aynı tarihli 17'nci Birleşiminde karar verilmiştir. (Karar yayımlanmadı)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 27.03.1975 tarihinde yapılan 7'nci Birleşiminin İkinci Oturumuna ait kapalı oturum tutanağının yayımlanmasına TBMM Danışma Kurulunun önerisi üzerine; Genel Kurulun 28.01.1976 tarihli 1'inci Birleşiminde karar verilmiş ve bu birleşim tutanağının sonuna eklenmiştir.

Millî Güvenlik Konseyinin 19.09.1980 tarihinde yapılan 1'inci Birleşiminin Üçüncü Oturumuna ait kapalı oturum tutanaklarının yayımlanmasına Orgeneral Nurettin Ersin'in önerisi üzerine; Millî Güvenlik Konseyinin 15.10.1980 tarihli 9'uncu Birleşiminde karar verilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 12.08.1990 tarihli 126'ncı Birleşiminin (Olağanüstü) İkinci Oturumu ile 05.09.1990 tarihli 3'üncü Birleşiminin İkinci Oturumuna ait kapalı oturum tutanaklarının yayımlanmasına TBMM Danışma Kurulunun 20.02.2003 tarihli ve 17 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun aynı tarihli 35'inci Birleşiminde karar verilmiştir. (Karar yayımlanmadı)

Türkiye Büyük Millet Meclisinin 03.02.2011 tarihli 58'inci Birleşiminin Sekizinci ve Dokuzuncu Oturumlarına ait kapalı oturum tutanaklarının yayımlanmasına TBMM Danışma Kurulunun önerisi üzerine; Genel Kurulun 16.02.2011 tarihli 67'nci Birleşimde karar verilmiştir. (Karar No: 986)

Notlar:

1. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Birleşik Toplantılarında "Dönem" olmayıp her bir devre "Toplantı Yılı" olarak kabul edilmiştir.
2. Ciltte yer alan tutanak metinlerinde, basılı tutanak dergilerindeki orijinalleri esas alınmıştır.

BİRLEŞİMLER

	<u>Y. Yılı</u>	<u>C.</u>	<u>B.</u>	<u>Sayfa</u>	<u>Tarih</u>
IX. Dönem	2	10	(5)	19-24	16.11.1951
IX. Dönem	2	10	(6)	25-75	19.11.1951
Toplantı Yılı	13	13/1	(2)	77-89	18.07.1974
Toplantı Yılı	13	13/1	(3)	91-129	20.07.1974
Toplantı Yılı	14	14	(7)	131-171	27.03.1975
MGK	-	1	(1)	173-205	19.09.1980
XVIII	3	46/1	(126)	207-242	12.08.1990
XVIII	4	47/1	(3)	243-284	05.09.1990
XXIII	5	91	(58)	285-306	03.02.2011

FİHRİST

GÖRÜŞÜLEN KONULAR

Sayfa

– 14 İlde Sıkıyönetim İlânı ile İlgili, Gizli Oturumda Alınan Kararın Aleniyete İntikal Ettirilebilmesi İçin Açık Oturum Kararı Alınmasına İlişkin Millî Savunma Bakanlığı Tezkeresi	129
– 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklennesine Dair Kanun Tasarısı (1/2) (S. Sayısı: 3)	174:205
– Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, Adana, İçel ve Hatay İlleri Sınırları İçerisinde 20.07.1974 Cumartesi Günü Saat 07.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının Onaylanmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/123)	128:129
– Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükümünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve Teklifleri (1/971, 2/2, 2/15, 2/101, 2/111, 2/134, 2/175, 2/235, 2/236, 2/237, 2/258, 2/259, 2/261, 2/262, 2/267, 2/289, 2/344, 2/356, 2/363, 2/377, 2/400, 2/425, 2/444, 2/460, 2/462, 2/501, 2/503, 2/507, 2/540, 2/553, 2/587, 2/591, 2/677, 2/681, 2/682, 2/683, 2/688, 2/689, 2/690, 2/691, 2/698, 2/714, 2/740, 2/753, 2/760, 2/769, 2/779, 2/780, 2/783, 2/800, 2/801, 2/802, 2/805, 2/806, 2/808, 2/809, 2/810, 2/811, 2/812, 2/821) (S. Sayısı: 606)	300:306
– Cumhuriyet Halk Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Necdet Uğur, Adalet Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Cihat Bilgehan, Millî Selamet Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Hasan Aksay, Demokratik Parti Millet Meclisi Grup Başkanvekili Hasan Korkmazcan, Cumhuriyetçi Güven Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Nebil Oktay, Cumhuriyet Senatosu Millî Birlik Grubu Grup Başkanı Fahri Özdilek ve Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu Başkanı Nihat Erim'in, dış siyasi olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere olağanüstü toplanmış bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak görüşmelerdeki konuşma sürelerine ilişkin önergeleri	82:83
– Cumhuriyet Senatosu Kocaeli Üyesi Lütfi Tokoğlu, İzmir Milletvekili Ali Naili Erdem ve Edirne Milletvekili İlhami Ertem'in Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde Sıkıyönetim ilanı hakkındaki görüşmelerin gizli oturumda yapılmasına ilişkin önergeleri	132
– Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler'in, Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunmasına Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) üzerinde yapılacak görüşmelerin, İç Tüzük'ün 71'inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi	244:245

- Dışişleri Bakanı Ali Bozer’in, Millî Güvenliğin Sağlanmasında ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasında Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi üzerindeki görüşmelerin İç Tüzük’ün 71’inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi 209
- Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Olağanüstü Toplanmış Olan TBMM’nin, Gündemdeki Konuları Görüşmesinin Gizli Oturumda Yapılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi 79:83
- Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Olağanüstü Toplanmış Bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi Çalışmalarının 20 Temmuz 1974 Cumartesi Günü Saat 15.00’e Kadar Ertilenmesine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi 83:89
- Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa’nın 83’üncü Maddesi Gereğince TBMM’nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/122) 95:126
- Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’den itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) 132:171
- Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önerenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında usul görüşmesi 293:299
- Kıbrıs’a Yapılan Harekâtın Meydana Getirmesi Muhtemel İhtilatlar Karşısında, Gerekliliği, Sınırı ve Miktarı Hükûmetçe Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi 126:127
- Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) 244:277, 279:284
- Millî Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi veya Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi (3/1321) 209:242
- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı (1/103, 2/37, 219, 235) ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı 22:24, 27:75
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesiyle İlgili, Gizli Oturumda Alınan Kararın Aleniyete İntikal Ettirilebilmesi İçin Açık Oturum Kararı Alınmasına İlişkin Başbakanlık Tezkeresi 127
- Yalova Milletvekili Muharrem İnce ve arkadaşlarının, 606 sıra sayılı Kanun Tasarısı’nın 85’inci maddesinin görüşmelerinin İç Tüzük’ün 70’inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi 289:293
- Zonguldak Milletvekili Muammer Alakant ve arkadaşları ile Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve arkadaşlarının 5’inci Birleşimin 2’nci Oturumunun gizli yapılmasına ilişkin önergeleri 21:22

KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

- 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı (1/2) (S. Sayısı: 3) 174:205
- Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve Teklifleri (1/971, 2/2, 2/15, 2/101, 2/111, 2/134, 2/175, 2/235, 2/236, 2/237, 2/258, 2/259, 2/261, 2/262, 2/267, 2/289, 2/344, 2/356, 2/363, 2/377, 2/400, 2/425, 2/444, 2/460, 2/462, 2/501, 2/503, 2/507, 2/540, 2/553, 2/587, 2/591, 2/677, 2/681, 2/682, 2/683, 2/688, 2/689, 2/690, 2/691, 2/698, 2/714, 2/740, 2/753, 2/760, 2/769, 2/779, 2/780, 2/783, 2/800, 2/801, 2/802, 2/805, 2/806, 2/808, 2/809, 2/810, 2/811, 2/812, 2/821) (S. Sayısı: 606) 300:306
- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı (1/103, 2/37, 219, 235) ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı 22:24, 27:75

ÖNERGELER

- Cumhuriyet Halk Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Necdet Uğur, Adalet Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Cihat Bilgehan, Millî Selamet Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Hasan Aksay, Demokratik Parti Millet Meclisi Grup Başkanvekili Hasan Korkmazcan, Cumhuriyetçi Güven Partisi Millet Meclisi Grup Başkanvekili Nebil Oktay, Cumhuriyet Senatosu Millî Birlik Grubu Grup Başkanı Fahri Özdilek ve Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu Başkanı Nihat Erim’in, dış siyasi olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere olağanüstü toplanmış bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak görüşmelerdeki konuşma sürelerine ilişkin önergeleri 82:83
- Cumhuriyet Senatosu Kocaeli Üyesi Lütfi Tokoğlu, İzmir Milletvekili Ali Naili Erdem ve Edirne Milletvekili İlhami Ertem’in Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde Sıkıyönetim ilanı hakkındaki görüşmelerin gizli oturumda yapılmasına ilişkin önergeleri 132
- Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler’in, Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) üzerinde yapılacak görüşmelerin, İç Tüzük’ün 71’inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi 244:245
- Dışişleri Bakanı Ali Bozer’in, Millî Güvenliğin Sağlanmasında ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasında Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi üzerindeki görüşmelerin İç Tüzük’ün 71’inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi 209
- Yalova Milletvekili Muharrem İnce ve arkadaşlarının, 606 sıra sayılı Kanun Tasarısı’nın 85’inci maddesinin görüşmelerinin İç Tüzük’ün 70’inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi 289:293
- Zonguldak Milletvekili Muammer Alakant ve arkadaşları ile Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve arkadaşlarının 5’inci Birleşimin 2’nci Oturumunun gizli yapılmasına ilişkin önergeleri 21:22

TEZKERELER

A) Bakanlık Tezkereleri

Millî Savunma Bakanlığı Tezkereleri

- 14 İlde Sıkıyönetim İlânı ile İlgili, Gizli Oturumda Alınan Kararın Aleniyete İntikal Ettirilebilmesi İçin Açık Oturum Kararı Alınmasına İlişkin Millî Savunma Bakanlığı Tezkeresi 129

B) Başbakanlık Tezkereleri

- Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, Adana, İçel ve Hatay İlleri Sınırları İçerisinde 20.07.1974 Cumartesi Günü Saat 07.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının Onaylanmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/123) 128:129
- Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Olağanüstü Toplanmış Olan TBMM'nin, Gündemdeki Konuları Görüşmesinin Gizli Oturumda Yapılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi 79:83
- Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Toplanmış Bulunan TBMM'nin Çalışmalarının 20 Temmuz 1974 Cumartesi Günü Saat 15.00'e Kadar Ertelenmesine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi 83:89
- Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) 132:171
- Kıbrıs'a Yapılan Harekâtın Meydana Getirmesi Muhtemel İhtilatlar Karşısında, Gerekliliği, Sınırı ve Miktarı Hükümetçe Takdir ve Tayin Olunacak Şekilde Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ükelere Gönderilmesine İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi 126:127
- Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ükelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunmasına Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) 244:277,
279:284
- Millî Güvenliğin Sağlanması ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükümete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ükelere Gönderilmesi veya Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi (3/1321) 209:242
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ükelere Gönderilmesiyle İlgili, Gizli Oturumda Alınan Kararın Aleniyete İntikal Ettirilebilmesi İçin Açık Oturum Kararı Alınmasına İlişkin Başbakanlık Tezkeresi 127

C) Cumhurbaşkanlığı Tezkereleri

- Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa'nın 83'üncü Maddesi Gereğince TBMM'nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi (3/122) 95:126

USUL HAKKINDA GÖRÜŞMELER

- Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önerenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında 293:299

SÖZ ALANLAR

(Soyadı Sırasına Göre)

Sayfa

A

- AĞAOĞLU Samet (Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı) (Manisa)** – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 23:24
- AKBULUT Yıldırım (Başbakan) (Erzincan)** – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle 264:268
- Millî Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 221:224
- AKSAY Hasan (İstanbul)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa’nın 83’üncü Maddesi Gereğince TBMM’nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 119:120
- ALTINSOY Mehmet (Niğde)** – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 135:136
- ANADOL K. Kemal (İzmir)** – Millî Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 228:231
- ARIKAN İdris (Siirt)** – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 145:147
- ARSAN Mehmet Ali (Çankırı)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa’nın 83’üncü Maddesi Gereğince TBMM’nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 108
- ATAÖV İhsan (Antalya)** – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 156:158

B

- BAŞKAYNAK Muzaffer (Hâkim Tuğgeneral)** – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle 179,183,185, 186,187,188, 189:190,191, 192,193,194, 195:196, 196:197,197, 198,199,200, 202,203:204, 205
- BATUR Muhsin (Cumhurbaşkanınca Seçilen Cumhuriyet Senatosu Üyesi)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa'nın 83'üncü Maddesi Gereğince TBMM'nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 124:126
- BAYAZIT M. Turan (İzmir)** – Millî Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 232
- BAYKAL Deniz (Antalya)** – Millî Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 224
- BİNİCİ İlhami (Bingöl)** – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunmasına Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle 246
- BİRGİT Orhan (İstanbul)** – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 133
- BİRLER İsmail Hakkı (Devlet Bakanı) (Tokat)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Toplanmış Bulunan TBMM'nin Çalışmalarının 20 Temmuz 1974 Cumartesi Günü Saat 15.00'e Kadar Ertelemesine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 88:89
- BOZBEYLİ Ferruh (İstanbul)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa'nın 83'üncü Maddesi Gereğince TBMM'nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 109:110
- Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Toplanmış Bulunan TBMM'nin Çalışmalarının 20 Temmuz 1974 Cumartesi Günü Saat 15.00'e Kadar Ertelemesine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 83:87
- BOZER Ali (Dışişleri Bakanı) (İçel)** – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunmasına Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle 246:249

– Millî Güvenliğin Sağlanması ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi üzerindeki görüşmelerin İç Tüzük’ün 71’inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi münasebetiyle

209

C

CELASUN Sedat (Orgeneral) – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle

197, 203

CEM İsmail (İstanbul) – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle

270:273

Ç

ÇAĞLAYANGİL İhsan Sabri (Cumhuriyet Senatosu Bursa Üyesi) – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle

161:162,
165:167

D

DEMİREL Süleyman (Isparta) – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa’nın 83’üncü Maddesi Gereğince TBMM’nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle

112:113

– Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle

250:257

– Millî Güvenliğin Sağlanması ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle

215:219

E

ECEVİT Bülent (Başbakan) (Zonguldak) – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa’nın 83’üncü Maddesi Gereğince TBMM’nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle

95:108

EMRE Süleyman Arif (İstanbul) – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle

149:150

ERBAKAN Necmettin (Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı) (Konya) – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Olağanüstü Toplanmış Olan TBMM’nin, Gündemdeki Konuları Görüşmesinin Gizli Oturumda Yapılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle

79:82

ERDEM Ali Naili (İzmir) – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 132, 147:149

ERGÜN Recep Orhan (Kayseri) – Millî Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 219:221

ERİM Nihat (Cumhurbaşkanınca Seçilen Cumhuriyet Senatosu Üyesi) – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa'nın 83'üncü Maddesi Gereğince TBMM'nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 110:111

ERSİN Nurettin (Orgeneral) – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle 178, 180, 181, 182, 186, 197

ERVERDİ Selçuk (Erzurum) – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 140, 150

EVREN Kenan (Millî Güvenlik Konseyi Başkanı) (Oturum Başkanı) - 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle 176,177,178, 180:181, 183,187,192, 193:194, 196,197,199, 201

F

FEYZİOĞLU Turhan (Kayseri) – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa'nın 83'üncü Maddesi Gereğince TBMM'nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 113:119

– Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 136:140, 158:161

G

GEDİK Hakkı (İşletmeler Bakanı) (Kütahya) – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 70:71

GENÇ Süleyman (İzmir) – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 151:153

GÜNAL Mehmet (Antalya) – Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önerenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında usul görüşmesi münasebetiyle 295

- Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve Teklifleri münasebetiyle 303
- GÜNEŞ Mustafa (Gaziantep)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa'nın 83'üncü Maddesi Gereğince TBMM'nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 122:124
- GÜNEŞ Turan (Kocaeli)** – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 140:144,
162:164
- GÜRSELER Güneş (Tekirdağ)** – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunmasına Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle 277
- GÜVEN Kemal (Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı) (Kars)** – Türk Silahlı Kuvvetlerinin gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı dolayısıyla 94:95

I

- IRMAK Sadi (Başbakan) (Cumhurbaşkanınca Seçilen Cumhuriyet Senatosu Üyesi)** – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00'dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 134:135,
153:155,
167:169
- IŞIK Hasan Esat (Millî Savunma Bakanı) (Bursa)** – Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, Adana, İçel ve Hatay İlleri Sınırları İçerisinde 20.07.1974 Cumartesi Günü Saat 07.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının Onaylanmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/123) münasebetiyle 128

İ

- İLERİ Tefik (Millî Eğitim Bakanı) (Samsun)** – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 71:73
- İNCE Hamit Şevket (Ankara)** – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 22:23
- İNCE Muharrem (Yalova)** – 606 sıra sayılı Kanun Tasarısı'nın 85'inci maddesinin görüşmelerinin İç Tüzük'ün 70'inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önerge münasebetiyle 289:291
- İNÖNÜ Erdal (İzmir)** – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunmasına Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle 257:264

– Millî Güvenliğin Sağlanması ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 211:215

K

KARTAL Kinyas (Van) – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’den itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 169:170

KEÇECİLER Mehmet (Devlet Bakanı) (Konya) – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) üzerinde yapılacak görüşmelerin, İç Tüzüğü’nün 71’nci maddesi gereğince kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi münasebetiyle 244:245

KUMCUOĞLU Ertuğrul (Aydın) – Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve Teklifleri münasebetiyle 305:306

KUTAY Hazım (Ankara) – Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunmasına Anayasa’nın 92’nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) münasebetiyle 268:270

KUTLU Fehmi Hüsrev (Adıyaman) – Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önergenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında usul görüşmesi münasebetiyle 295:296

M

MENDERES Adnan (Başbakan) (İstanbul) – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 63:64, 65:66, 69

MOCAN Şevket (Tekirdağ) – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 62:63

MUTLUGİL Şevki (Askerî Yargıç) – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 27:41, 42:62

N

NASUHİOĞLU Rükneddin (Adalet Bakanı) (Edirne) – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 24, 27, 63

O

ONUR İsmet (Hâkim Albay) – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle	192, 193, 201, 204
---	-----------------------

Ö

ÖZDİLEK Fahri (Tabii Üye) – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa'nın 83'üncü Maddesi Gereğince TBMM'nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle	111
ÖZKAN Ramazan Kerim (Burdur) – Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve Teklifleri münasebetiyle	304
ÖZYÜREK Mustafa (İstanbul) – Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önerenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında usul görüşmesi münasebetiyle	297:298

S

SALTIK HAYDAR (Orgeneral) (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle	176,177,178, 179:180, 186,188,189, 190,190:191, 191:192,192, 193,194,196, 197,199,200, 201,204
SEZGİN Cemil (Hâkim Albay) – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle	182, 190
ŞİRER Reşat Şemsettin (Sivas) – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle	63, 64:65, 69:70

Ş

ŞAHİNKAYA Tahsin (Orgeneral) – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle	180,181, 193
ŞİMŞEK Mehmet (Maliye Bakanı) (Gaziantep) – Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarı ve Teklifleri münasebetiyle	302:303

T

- TANRIÖVER Hamdullah Suphi (Manisa)** – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 66:69, 75
- TOPÇU Yaşar (Sinop)** – Milli Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin Yurt Savunmasına Hazırlanmasından Yüce Meclise Karşı Sorumlu Bulunan Hükûmete, Meydana Gelen ve Ülkemizi Yakından İlgilendiren Olaylar Sebebiyle, Savaş Hali İlanı, Silahlı Kuvvetlerin Kullanılması, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye’de Bulunması Konularında Yetki İstemine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 224:228
- TÜMER Nejat (Oramiral)** – 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı münasebetiyle 198

U

- UĞUR Necdet (İstanbul)** – Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.03.1975 Perşembe günü saat 07.00’dan itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık Tezkeresi (3/135) münasebetiyle 155:156

Ü

- ÜLMAN Halûk (İstanbul)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere, Anayasa’nın 83’üncü Maddesi Gereğince TBMM’nin Birleşik Olarak Toplantıya Davet Edildiğine İlişkin Cumhurbaşkanlığı Tezkeresi münasebetiyle 120:122
- ÜNSAL Niyazi (Cumhuriyet Senatosu Erzincan Üyesi)** – Dış Siyasi Olayların Meydana Getirdiği Şartları Görüşmek Üzere Toplanmış Bulunan TBMM’nin Çalışmalarının 20 Temmuz 1974 Cumartesi Günü Saat 15.00’e Kadar Ertelemesine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi münasebetiyle 87:88

V

- VARINCA Ahmet Kemal (Gümüşhane)** – Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı münasebetiyle 63, 73:75
- VURAL Oktay (İzmir)** – Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önerenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında usul görüşmesi münasebetiyle 293:294

T.B.M.M.
TUTANAK DERGİSİ

5'inci Birleşim
16 Kasım 1951 Cuma
(İkinci Oturum Kapalıdır)^(x)

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ	20
II.- BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI	21
<i>A) TEZKERELER VE ÖNERGELER</i>	<i>21:22</i>
1.- Zonguldak Milletvekili Muammer Alakant ve arkadaşları ile Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve arkadaşlarının, Beşinci Birleşimin İkinci Oturumunun gizli yapılmasına ilişkin önergeleri	21:22
III.- GÖRÜŞÜLEN İŞLER	22
<i>A) KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER</i>	<i>22:24</i>
1.- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle verilen Hükümet izahatı (1/103, 2/37, 219, 235)	22:24

^(x) TBMM Danışma Kurulunun 9.4.1996 tarihli ve 8 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun 10.4.1996 tarihli 35'inci Birleşiminde alınan 411 no.lu Karar gereğince yayımlanmıştır.

I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

İKİNCİ OTURUM

Türk Ceza Kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi hakkındaki kanun tasarısı görüşülürken verilen 17 imzalı bir önerge ile kapalı oturuma geçilmesi istenildiğinden salon dinleyicilerden boşaltıldı ve önerge oya sunulurak kabul edildi.

Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve 14 arkadaşının; ilgili mesul makamlar tarafından memleketteki komünizm cereyanları hakkında Adalet Komisyonunda yapılan açıklamanın kapalı oturumda da tekrar edilmesine dair önergesi okunarak kabul edildi. Yapılan görüşme sonunda bu malûmatı verebilmesi için Hükûmete zaman bırakılması muvafık görülerek 19.11.1951 Pazartesi günü Birleşimde yapılacak bir kapalı oturumda bu açıklamanın yapılması kabul edildi ve açık oturuma geçildi.

Başkan

Başkanvekili

Sıtkı Yırcalı

Kâtip

Çorum Milletvekili

Sedat Baran

Kâtip

Çanakkale Milletvekili

Ömer Mart

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 16.20

BAŞKAN: Başkanvekili Sıtkı Yırcalı

KÂTİPLER: Sedat Baran (Çorum), Ömer Mart (Çanakkale)

BAŞKAN – Arkadaşlar, gizli oturum hakkındaki önerenin müzakeresinden evvel zabıt tutacak olan Meclis memurlarının salonda bulundurulup bulundurulmamaları hususunu oyunuzda sunacağım. Kabul edenler... Etmeyenler... Salonda bulundurulmaları kabul edilmiştir.

Şimdi önereleri okutuyorum.

II.- BAŞKANLIK DİVANININ KAMUTAYA SUNUŞLARI

A) TEZKERELER VE ÖNERGELER

1.- Zonguldak Milletvekili Muammer Alakant ve arkadaşları ile Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve arkadaşlarının, Beşinci Birleşimin İkinci Oturumunun gizli yapılmasına ilişkin önereleri

Yüksek Başkanlığa

Komünizm faaliyetleri hakkında izahat almak üzere bir gizli celse akdini ve bu tasarının müzakeresini bu celsenin sonuna talikini arz ve teklif ederiz.

Zonguldak	Kocaeli	Ankara
Muammer Alakant	S. Önhon	Hamit Ş. İnce
Tokat	Kocaeli	Tokat
Halûk Ökeren	Lütfi Tokoğlu	H. Koyutürk
Tokat	Samsun	Kastamonu
Muzaffer Önal	Haşim Alişan	Hayri Tosunoğlu
Samsun	Kocaeli	Kocaeli
Muhittin Özkefeli	Mümtaz Kavalcıoğlu	Hüsnü Türkant
Kocaeli	Balıkesir	Balıkesir
S. Kalemcioglu	Esat Budakoğlu	Enver Güreli
	Balıkesir	
	Mücteba İştin	

BAŞKAN – Başka bir önerge daha var.

T.B.M.M Başkanlığı Yüksek Katına

Alâkadar mesul makamlar tarafından Adalet Encümeninde verilen gizli izahatın Yüksek Meclise mümkün olan kısımlarının gizli oturumda verilmesini arz ve teklif ederim.

Şevket Mocan	K. Özçoban	S. Torfilli
Tekirdağ	Afyon Karahisar	Afyon Karahisar
H. N. Yurdakul	A. Gürkan	
Niğde	Tokat	

Ali İhsan Sabis	S. Kerman	Enver Karan
Afyon Karahisar	Afyon Karahisar	Erzurum
M. Yazıcı	Bahadır Dülger	R. K. Timuroğlu
Erzurum	Erzurum	Urfa
Sıtkı Salim Burçak	Mazhar Şener	Doğan Köymen
Konya	Giresun	Giresun
	Emrullah Nutku	
	Erzurum	

III.- GÖRÜŞÜLEN İŞLER

A) KANUN TASARISI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1.- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı (1/103, 2/37, 219, 235)

BAŞKAN – Önerge sahipleri konuşabilir, diğer kısmı görüşmesiz oya sunulur. Teklif sahipleri arasında bulunan Hamit Şevket İnce de konuşmak istediklerinden kendilerine söz veriyorum.

HAMİT ŞEVKET İNCE (Ankara) – Muhterem arkadaşlar, cidden hayatî bir mevzu üzerinde bütün dikkatimizle ayakta durmaktayız. Bir çok mevzulara hayatidir der geçer gideriz. Adeta bu tâbir belki kalıplaşmıştır. Canlı manasiyle arz ediyorum çok hayatî ve vatanî bir mevzu üzerindeyiz. Komünizm nedir, irtica nedir, bolşevizm nedir, hilâfetçilik nedir? Ve bütün bunlar memlekete ne zararlar getirebilir? Bunlar nereden kopup gelmiştir ve Türkiye'nin sinesinde nasıl bir teşekkül yaratmıştır? Türkiye bunun üzerinde dikkat ve isabetle durmak mecburiyetindedir ve temas ettiğimiz mevzular ne haldedir? Memlekete yayılmış mıdır? Münevverlere sirayet etmiş midir? Köy sınırlarını aşmış mıdır? Adalet Komisyonunda hemen aledderecat hepimiz, en başta ben olmak üzere cahil idim. Samimiyetle arz ediyorum bu mevzuun cahiliydik. Komisyonca düşündük, dedik ki, büyük tehlikelerle muhat olduğumuza kaniyiz, ancak bu tehlikelerin hakiki manzarasını görmek isteriz, bize bir mütehassıs heyet getirilsin, kitaplar getirsinler, memleketteki Polis Teşkilatının faaliyetlerini bildirsinler. Biz kanun yapıyoruz. Kanun yapandan hakikat gizlenemez, realiteye tevafuk etmeyecek sözler kanun sinesinde yer almaz ve buna karar verdik. Mütehassısları getirdik. Bütün Komisyon azaları hatırlarlar ki Mustafa bey namında bir zat geldi, Mustafa Işıksalan veya Işıksal adında biri. Bu zat eski erkânı harplerden ve bu teşkilâtın başında bulunanlardan biri idi. Arkadaşlar; bu zat o kadar doyurucu, bildirici ve inandırıcı izahat verdi ki bugün bu tehlikenin maddî şekilde mânasını anlamış arkadaşlarınızdan biri olarak bulunmaktayım. Bunun hakkında umumî malûmat şeklinde evvelce yüreğimde bir korku duyduğum halde bugün artık, bu korku kelimesinin ifade edemeyeceği bir şekil aldı; bu komünizm teşkilatının dehşeti önünde. Bu itibarla ben de bu izahatı dinleyen arkadaşlar arasına katılarak istedim ki bu bilgilerimi bu sözleri duymayan arkadaşlarıma duyurayım, onlar da bilsinler. Ben tamamen inandım. Ama sizi kim kandıracak?

Bizim bilgimizi size kim ulaştıracak? Bu hususta size bir teminat veremem. Çünkü o artık bir ilmî mahsus olmuştur. O artık nazariyattan tatbikata intikal etmiş bir vaziyet almıştır. Onun için bu celsede, Adalet Bakanının, Komisyon raportörümüzün vereceği izahat sizlerin bilgilerinize çok büyük bir şey katmış olmayacaktır. Benim sözlerim de bu bilgilerinize bir şey ilâve etmiş olmayacaktır. Bizi, cezaları artırmamızla zevk duyacağımızı ifade eden o zevatı buraya getirtip dinleyelim. Benim teklifim bundan ibarettir.

BAŞKAN – Bir kere gizli celse için karar alalım da ondan sonra gerekli izahatın verilip verilmemesi hakkında bir karar ittihaz edelim.

Şimdi bu izahata göre gizli oturum yapılmasını reyinize arz ediyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

Şevket Mocan ve 16 arkadaşı tarafından verilen önergeyi tekrar okutuyorum.

(Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan ve 16 arkadaşı tarafından verilen önerge tekrar okundu)

BAŞKAN – Bu önergedeki hususu kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İçtüzüğün 87 nci maddesi bu hususta şöyle demektedir: “Hükümet adına düşüncesini bildirmek üzere Başbakan yahut onun yetkilediği bir bakan veya birinci sınıf daire reislerinden biri, söz isteyebilir.”

Tabii onların lüzum göstereceği herhangi bir mütehasıs da izahat verebilir.

Şimdi Hükümetten rica ederim, izahat verecek arkadaş için lütuf buyursunlar.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) – Benim teklifim, Adliye Encümeninde izahat veren mütehasısın aynen burada izahatta bulunmasıdır.

BAŞBAKAN YARDIMCISI VE DEVLET BAKANI SAMED AĞAOĞLU (Manisa) – Muhterem arkadaşlar, yüksek Meclisiniz şimdi, memleketimizde komünizmin ne şekilde yayılmış olduğu ve yayılmakta bulunduğu hakkında ve komünizmin alelittlak başka memleketler ve cemiyetler içinde faaliyette bulunduğu hakkında; hükümetin veya hükümet namına izahat verecek, maruzatta bulunacak salahiyyetli kimselerin dinlenmesi için hafi bir celse akdine karar verdi. Alâkadar zevatın dosyaları ile, bütün malûmatlar ile hazırlanmaları için fırsat vermeniz lâzımdır. Binaenaleyh, evvelâ bu dinlemenin başka bir güne talikini sarahaten istirham ediyorum.

İkincisi, muhterem arkadaşlar, Türkiye Büyük Millet Meclisinden nihan hiç bir şey olamaz, o, Türk milletinin ta kendisidir, onun namına, herşey onun gözleri önünde, malûmatı altında geçer. Fakat Hükümetinize izin veriniz de sizleri tenvir etmek için, kâfi derecede tatmin etmek için, lâzım gelen izahatı versin, ancak şu veya bu sebeplerle ve yapılmakta olan takibat dolayısı ile belki ileride alınacak bazı tedbirler hasebile kendisinde kalması lüzumlu olan noktaları varsa onları size anlatmasın. (Doğru doğru sesleri)

O halde meseleyi Hükümetin nasıl anlamış olduğunu arz etmiş bulunuyorum.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) – Esasen ben de arz ettim.

BAŞBAKAN YARDIMCISI VE DEVLET BAKANI SAMED AĞAOĞLU (Devamla) – O halde bu meselede vereceğiniz kararın yerine getirilmesinin bu günden başka bir güne talikini rica ediyorum. (Hangi güne sesleri) (Pazartesi günü sesleri) Evet Pazartesi günü emrinize amade olalım efendim. (Güzel sesleri)

ADALET BAKANI RÜKNEDDİN NASUHİOĞLU (Edirne) – Muhterem arkadaşlar, yüksek Meclise arz edilen kanun tasarısı, yalnız bu komünizm ve diğer siyasî bazı maddelerden ibaret değildir. Bundan maada birçok vukuata ait hüküm vardır ki onlar da bu maddeleri beklemektedir. Eroin, sarkıntılık ve hırsızlık gibi bazı hükümler vardır ki bu madde meyanında bulunmaktadır. Bu itibarla Kanunun müzakeresi çok geç kalacak olursa bu maddeler de geri kalmış bulunacaktır.

BAŞKAN – Efendim, biraz evvel okumuş olduğumuz teklifle diğer müzakerelerin de, bu kanunun tümü üzerindeki müzakereden ve verilecek izahattan sonra yapılmasını kabul ettiniz. Şimdiki kararınızla da bu izahatın müteakip celsede verilmesini kabul etmiş bulunuyorsunuz. Bu itibarla pazartesi günü saat 15'te... (Açık oturumda Birleşimi kaparsınız sesleri)

Evet, ben şimdi açık oturumda söyleyeceğimi ifade etmiş oluyorum. Pazartesi günü saat 15.00'te gizli celse akdedeceğiz. (Muvafık sesleri)

B: 5

16 . 11 . 1951

O: 2

Şimdi bunu oyunuzda arz edeceğim: Biraz evvel vaki Başbakan Yardımcısı arkadaşımızın teklifini kabul edenler... Etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir.

Arkadaşlar dağılmayalım, şimdi açık oturuma geçeceğiz.

Açık oturuma geçilmesini kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kapanma Saati: 16.35

T.B.M.M.
TUTANAK DERGİSİ

6'ncı Birleşim
19 Kasım 1951 Pazartesi
(İkinci ve Üçüncü Oturumlar Kapalıdır)^(x)

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ	26
II.- GÖRÜŞÜLEN İŞLER	27
<i>A) KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER</i>	<i>27:75</i>
1.- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı (1/103, 2/37, 219, 235)	27:75

^(x) TBMM Danışma Kurulunun 9.4.1996 tarihli ve 8 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun 10.4.1996 tarihli 35'inci Birleşiminde alınan 411 No.lu Karar gereğince yayımlanmıştır.

I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

İKİNCİ OTURUM

Hükümet adına Askerî Yargıç Şevki Mutlugil, memleketteki komünizm cereyanları hakkında açıklamada bulundu ve oturuma ara verildi.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Hükümet adına Askerî Yargıç Şevki Mutlugil izahatına bir müddet daha devam etti ve bu konu üzerinde yapılan görüşmelerden sonra açık oturuma geçildi.

Başkanvekili
Kayseri Milletvekili
Fikri Apaydın

Kâtip
Kayseri Milletvekili
İbrahim Kirazoğlu

Kâtip
Isparta Milletvekili
Sait Bilgiç

İKİNCİ OTURUM

Açılma saati: 15.14

BAŞKAN: Başkanvekili Fikri Apaydın

KÂTİPLER: Sait Bilgiç (Isparta), İbrahim Kirazoğlu (Kayseri)

BAŞKAN – Gizli oturuma devam ediyorum. Geçen Birleşimin tutanak özetini okutuyorum.

(Geçen gizli oturum tutanak özeti okundu)

BAŞKAN – Tutanak hakkında söz isteyen?.. Yok.

Tutanağı tasvibinize arz ediyorum; kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

II.- GÖRÜŞÜLEN İŞLER

A) KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER

1.- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı (1/103, 2/37, 219, 235)

BAŞKAN – Söz Hükümetindir.

ADALET BAKANI RÜKNEDDİN NASUHİOĞLU (Edirne) – Arkadaşlar, geçen birleşimde komünizm mevzuu hakkında, Yüksek Meclisin tenevvürü için bazı izahat verilmesi kabul edilmişti. Yüksek Meclise bu izahatı verecek memur arkadaşlarımız hazır. Tensip buyurursanız yüksek huzurunuzda arzı malumat ederler. (Muvafık sesleri)

ASKERİ YARGIÇ ŞEVKİ MUTLUGİL – Huzuruza, komünizmin aziz yurdumuza ika etmek yolunda olduğu fenalıkları belirtmek vazifesiyle çıkmış bulunuyoruz.

Yüksek Meclisin kıymetli zamanını ve sabrını suiistimal etmemek gayemizdir. Bunun için;

Bizde komünizm var mıdır?

Memlekette komünist var mıdır; gibi yüzde yüz malum olan, gözle görülen, elle tutulan bir vakıayı da tafsil ve izaha da cüret etmeyeceğiz.

Evet memlekette komünizm vardır. Hatta elle tutulmaktadır. Bu illet yurdumuza ne zaman girmiştir? Bu cihete sırası geldikçe lüzumu kadar temas edilecekse de, uzun boylu tafsilata girişmeye; yine, belirli bir faide tasavvur edilmemiştir.

Türkiye’de kimler komünisttir? Bunlar nasıl komünisttir; ne yapmak yolundadırlar? Neye dayanırlar? Kime güvenirlir? Nereye varmak gayesindedirler? İşte asıl işin ehemmiyeti buradadır.

Savunmak için tehlikenin gizlendiği, sindiği yerleri, beklendiği, gelmeleri muhtemel yolları aydınlatmak lazımdır. Bu işi başarcıya kadar biz de açıklanmamış, ihtiyatlı ve temkinli olmak lüzumu ve gereği kadar gizli kalmak zorundayız.

Komünizm dünyayı istila faaliyetindedir. Beşeriyetin legal ve lojik manadaki hak ve hürriyetleri tehdit altındadır. Vatandaş olarak fertlerin hürriyetleri, hatta milletlerin hürriyet ve istiklalleri şimdiye kadar dünya tarihinde görülmemiş bir tehdidin altındadır. Bütün dünyanın hür milletleri ve tehdidi bugün en ağır bir şekilde hissetmektedir. Komünizm bu tehdidi tahakkuk ettirebilmek için olmadık ve görülmedik, duyulmadık hilelere, tezvirlere, tahripkâr manevralara başvurmaktadır. Bütün bunların hepsi komünizmin tipik mücadele ve tecavüz metotlarına uygun olarak cereyan eder.

Komünizm artık siyasî, iktisadî, içtimaî bir mezhep bir doktrin meselesi olarak telakki edilebilmekten çok uzaktır. Komünizm bugün yepyeni bir emperyalizmin öncüsü, beşinci kolu, casus şebekesi ve teşkilatı olarak dünyanın bütün hür bölgelerine sızmaya, birleşmeye, hâkim olmaya çabalamaktadır.

Bugün bu memlekette hiç kimse, artık ve sadece bir fikir ve prensip meselesi olarak komünizme taraftar olduğunu veyahut da sadece bir idealizm ile müsavatchılık aşkıyla kaldığını; memleketimizi, hatta bütün dünyayı, tehdit eden mütearrız kuvvetle alakası ve irtibatı olmadığını iddia etmesi mümkün değildir.

Hal böyle olunca, komünizmin bugün hürriyet ve masuniyetlerimizi ve millet olarak istiklalimizi çok yakından tehdit eden büyük bir tehlikenin ta kendisi olduğunu kabul etmek ve aramızda teşkilatlanmaya çalışan bu yolun bedbaht yolcularını birer vatan haini olarak görmek mecburiyetindeyiz. Mevzuatımız komünizmi daha ilk günden itibaren kanun dışı saymıştır. Buna dayanılarak şimdiye kadar birtakım takibat yapılmış, hadiseler tespit olunarak adalet huzuruna da sevk olunmuştur. Bu gayretlerin büyük tehlikeyi önlemek için kâfi gelmediği aşikârdır. Bundan başka Sovyet Rusya'nın birtakım yeni yeni sahaları işgal etmek ve birtakım devletleri peyk olarak maksatlarına hadim kılmak ve bütün hür âleme karşı, sonu Üçüncü Dünya Harbine varabilecek emsalsiz ve insafsız bir mücadeleye girmek ve girişmek suretiyle tehlikeyi azamî haddine ulaştırmış olduğunu da görüyoruz.

İşte gerek mevzuatı maruz şekilde sabit olmuş bulunan kifayetsizliği ve gerekse tehlikenin son hadde kadar tehditkâr bir mahiyet almış oluşu karşısında hürriyetlerimizi ve istiklalimizi korumanın ve millet olarak bekamızı teminat altına almanın çok mühim ve acil bir zaruret haline gelmiş olduğunun takdir edilmekte bulunduğuna şüphe yoktur.

Yüksek Meclisin bu vatanperverane hislerle harekete geçmek azminin bir neticesi olarak Devletin bu meselelerle alâkalı teşkilatından malumat istemesi karşısında bize tevdi edilmiş bulunan bu vazifenin en ağır ve en nazik bir safhasına girmiş bulunduğumuzu müdrükiz.

Bu vazifemizi yaparken;

A) Objektif olmaya, vesika ve delillere istinat etmeye,

B) Katî zaruret olmadıkça isimlerden bahsetmemeye ve naçar bazı isimlerden bahsetmek zarureti hasıl olursa bu takdirde de ancak maksat ve niyetler ile faaliyet ve hareketleri hakkında yüzde yüz kanaat tevlidine yarayacak malumat ve vesikaların takdimine fırsat ve imkân bulmaya yardım edecek isimlerle iktifa etmeye,

C) Gizli emniyet sisteminin bütün dünyaca kabul edilmiş bulunan teknik çalışma hudutlarının dışına çıkmamaya,

Gayret edeceğiz.

Bu itibarla da maruzatımız, istitlaatımızın ve bunlara dayanan bilgi ve kanaatlerimizin ancak bir kısmını ihtiva edecek yüksek heyetinizi birtakım tafsilatla meşgul etmemeye ve gizli servis çalışmalarına zarar vermemeye dikkat olunacaktır.

Evvela, 1945 senesinde komünist partisinin kendi şubelerine gönderdiği gizli direktifinin bir özetini okuyacağım. Bu suretle Türkiye gizli komünist partisinin İkinci Dünya Harbinden sonra dünya komünist hareketlerine müvazi olarak takip edeceği esasları izah etmiş bulunacağım.

İnkılapçı hedefler :

1.- Türkiye komünist partisi amelenin en şuurlu fertlerinden mürekkep, inkılapçı, şuurlu bir uzviyettir.

Aydınlık grubu, bu grup etrafındaki inkılapçı amele sendikalarının en şuurlu efradı, rumlardan mürekkep U.İ.T. amele grubu, Hinçak Cemiyetinin sol grubu, birleşerek (Türkiye Komünist Partisini) teşkil etmişlerdir. Bu parti :

İş Kanunu,

Sosyal Sigorta Kanunu,

Okturva Resmi,

Toprak Kanununun çıkarılmasında mücadeleler etmiştir.

2.- Türkiye Komünist Partisinin gayesi; proleterya diktatörlüğü vasıtası ile sosyalizmin kuruluşuna girişmek ve kurulduktan sonra (sınıfsız, planlı, kardeş cemiyeti) olan komünizme varmaktır.

3.- Türkiye'nin istihsal kabiliyeti noksan olduğundan yarım burjuva inkılabı, derebeylik kalıntılarını tasfiye etmediğinden daha evvel bir amele ve köylü hükümeti devresi geçirmeye mecburdur.

Bu hükümetin vazifesi şunlardır :

- A) Amele ve köylünün demokratik isteklerinin tazmini,
- B) İthalat ve ihracatın devletleştirilmesi,
- C) Toprak yalnız fiilen işleyenin malıdır.
- D) Emperyalizmin izalesi, Osmanlı Bankası ve şimdiki Amerikan müdahalesi.
- E) Azınlık meselelerinin radikal bir tarzda halli, yani toplu bulunan millî azınlıklara isterlerse ayrılmaları hakkı verilmesi. Ekalliyet mekteplerinin Devlet bütçesinden idare olunması.
- F) Haricî siyasette inkılapçı memleketlerle teşriki mesai.
- G) Derebeylik meselesinin radikal şekilde tasfiyesi.
- H) İnkılapçı istihlak ve istihsal kooperatiflerinin kurulması. (İşçi, köylü ve fakirler arasında)
- I) Maarifin ırkçı ve mürteci zihniyetten kurtarılması. Maarifin umumileştirilmesi.
- J) Sosyalizme doğru yol almak için istihsalin çoğaltılması.

Türkiye Komünist Partisi, memleketi komünistleştirmek için haddizatında her cemiyette yapılması lazım gelen içtimaî birtakım ıslahatı vesile ittihaz edip bundan sınıf kavgası çıkarmak hedefini gütmüştür. Bunun içindir ki (mücadele şiarları) namı altında üzerine aldığı bütün meselelerde hakikatte bu ıslahatı temenni değil bu ıslahat dolayısıyla ortaya içtimaî davalar çıkarmak istemiştir.

4.- Bu (mücadele şiarları) da şunlardır:

- a) 44 saat iş, serbest sendika, serbest neşriyat, serbest teşkilat, grev hakkı.
- b) Toprak meselesinin radikal şekilde halli.
- c) Yüksek memurlar ve hâkimlerin intihapla seçilmesi.
- d) Geniş bir ademî merkezîyet.
- e) Verginin varlıklılara yükletilmesi, fakirlerin istisnası.
- f) Harp servetlerinin millete iadesi.
- g) İnkılabî hareketlerin legal sahaya intikali.
- h) Millî azınlık meselelerinin halli.
- j) Emperyalist siyasete karşı mücadele.
- k) Dost Sovyet Rusya ile ittifak.
- l) Askerlik müddetinin azaltılması ve askerlik hizmetinin demokratlaştırılması. (Ordu inkılapçı ruhla yetişecek, dine bağlı kalmayacaktır.)

5.- Acil Hedefler:

a) Evvela bütün diğer zihniyetleri Amerikan oligarşisinin karşısına çıkarmalıdır. Amerika dünya hâkimiyeti yolunu tutmuştur.

b) Hâsıl olan legal fırsattan istifade ederek kurulan sendikaları, hakikî sendika haline koyup, işçinin gündelik isteklerini temine önayak olmak.

c) Esnaf vasıtasıyla ithalâtı darbelemek.

ç) Kooperatiflerin burjuva derebeylik kalıntılarına alet olmalarını önlemek,

p) Ciddi ve legal burjuva partilerinin, antioligarşik mücadelelerini desteklemek, bu partiler arasında sol cereyanları tutmak veya bu gibi cereyanların ortaya çıkmasına yardım etmek, bilhassa muhtelif parti içerisindeki amele ve imkânı varsa köylünün sınıf istemelerini meydana vurdurmak.

g) Legal haklardan istifade ederek neşriyat ve teşkilât yapmak.

Bütün arkadaşlar, tarihin bu dönüm noktasında kendilerine düşen fedakârlıktan çekinmeyeceklerdir.

Görüşler adlı gizli broşürden:

Önümüzde duran vazifeler:

Yurtsever unsurlar, anti emperyalist ve demokratik bir program etrafında birleşmelidir. Yani:

– Amerikan emperyalistlerinin, harp kundakçılarının maskesi düşürülmeli, plânları suya düşürülmeli.

– Amerikan iktisadî yardımının köleleştirici mahiyeti izah olunmalı.

– Sendikalar teşvik olunmalı, işçinin sınıf şuurunun körleşmesine meydan verilmemeli.

– Köye girilmelidir. Çaresi toprağa bağlı işçi elde etmektir.

– Gençliğin, faşistler tarafından elde edilmesine meydan verilmemeli.

– Bugünkü dış politikayı destekleyen, kim olursa olsun düşmandır.

Sözde komünist geçinen unsurların işçiyi ele almasına mani olmalı. Gizliliğe riayet lâzımdır. Tanınmış arkadaşlar faal kadrolardan uzaklaştırılmalı.

Sayın milletvekilleri, bu kayıt önemlidir. Çünkü “tanınmış arkadaşlar faal kadrolardan uzaklaştırılmalıdır” demekle hepimizin bildiği gibi, bazı tanınmış komünistler vardır ki hiçbir tevkifatta ön plânda bulunmamış ve listeye girmemişlerdir. Yani kendi tabirleriyle yeraltı çalışmalarında bulunmuşlardır. Kıymetli birer komünist olanlar böyle kadro dışı bırakılır ve böyle tevkiflerde kendilerini ele vermezler.

– Gizli faaliyet ve açık faaliyet birbirlerine karıştırılmadan doğru yürütülmelidir.

– Partinin gizli teknik vasıtaları ve neşriyat cihazları ikmal olunmalı, hiçbir fedakârlıktan çekinilmemelidir. Bu direktifin içindeki fikir teselsülü ve bulunan şartları ihata gösteriyor ki, bunlar kültürlü ve olgun ellerden çıkmıştır.

Orduyu demokratlaştırma, ayrılmak istedikleri takdirde azınlıklara bu imkânı vermek, dış politikayı münhasıran Rusya ile beraber yürütmek gibi hususlardaki kat’i ifade bu direktifin gayelerini açıkça göstermektedir. Aşağıda Komünist Partisinin değişmeyen programını ele aldığımız vakit, bu partinin devletimize vermek istediği şekli ve devleti parçalamak hedef ve gayesini açıkça huzuruza sermiş bulunacağız.

Şimdi bir nebze bir komünistin nasıl düşündüğünü ve onun iliklerine kadar işlemiş olan hedefinin ne olduğunu kısaca ve peşinen arz etmek isterim. Şu okuyacağım satırlar 25 Ağustos 1943'te (Dr. Hikmet Kıvılcım)'ın hapishaneden bir arkadaşına yazdığı mektuptan alınmıştır:

“...çok şükür ve şayet cemiyet göğsümüzde duran yüreğimiz kadar bir cihaz ise; çok şükür dağlar ve deryalar kadar yanılmadığımız meydandadır... Bir dava uğrunda yıllarca zindanda yatmanın artık gülünç bir çocukluk sayılacak kadar küçüldüğünü, hatta mahut suç ortakları hâtıra geldikçe pek bayağılaşan bir devirde yaşadığıma utanıyorum.

...tarihi inkilâpların yerini içtimai inkilâplara bıraktığını Nazilerin anlayabilmeleri imkânsız. Tarihi inkilâpta medeniyeti bir cihangir darbesi ortadan kaldırdı. Hitler de kendisini böyle sandı. Modern medeniyet kendisini iç tezatlarıyla ve kendi iç kuvvetleriyle halkedecek bir seviyeye gelmiştir.”

Şu aşağıdaki satırlarda (Vedat Nedim Tör) tarafından neşredilen (Hep bu topraktan) adındaki dergisinin 2 Eylül 1943 tarih ve iki numarolu nüshasında (Şevket Süreyya Aydemir) tarafından yazılmıştır:

(..Makinalara hâkim olmak yani tekniğe tahakküm etmek tarzı ise davanın sosyal yani içtimai cephesini teşkil eder.)

Aşağıdaki cümle, (Leninizmin nazari temeli Marksizm olduğuna göre materyalist diyalektik) başlığını taşıyan bir gizli broşürden alınmıştır:

(...Sosyal âlemde proleterya, kapitalizm zıddiyet halindedirler. Bugünkü nizamın realitesi budur.)

Şimdi Nazım Hikmet'in İngilizce ve Fransızcaya çevrilerek dünyaya yayılan şiirinden şu satırları dikkatle gözden geçirelim:

Kalbimin yarısı burada ise Doktor

Diğer yarısı da Çindedir.

Ordular Sarı Irmağa iniyor

Ve sonra bütün sabahlar Doktor

Her sabahlar şafakda

Kalbim vurulmuştur Yunanistan'da

.....

Çok uzakta bir yıldızla kalbim atıyor

(Yani Rusya ile)

.....

(Hasan İzzet Dinamo)'nun, Türkiye Sovyet Cumhuriyeti başlığını taşıyan el yazısı ile müsveddesi yanımızda bulunan şiirinin bazı noktalarını alıyorum.

(Türkiye Sovyet Cumhuriyeti)

Sevgili Türk işçisi

Tütüncü, tornacı, mensucatçı, ateşçi vesaire

Dünyanın kurtuluş saati çalıyor

Biliyorum ki en kabadayınız

Soğuk tütün depolarında

Koca bir hafta harcadıktan sonra

Ancak bir kefen parası alıyor

Karısını veya çocuğunu gömmek için

.....

Öyle bir silkin ki aziz işçim

Benim tornacım, tütüncüm, mensucatçım ve işçim

Bütün Türkiye'deki ağaçların en üst dallarından en alt dallarına kadar

Senin nasırlı ellerinle asılanlar

Harikulade bir meyva zenginliği manzarası versin.

Bu işe meşhur Sultan Ahmet vak'ası

Vak'ası Vakvakiye bile imrensin.

.....

Hulasa Türkiye Sovyet Cumhuriyeti

Çalışmak, yaşamak, gezmek hürriyeti için kurulacaktır.

Ve bunlara karşı çıkan babamız bile olsa

İnsafsızca ve merhametsizce tutulup çarmıha vurulacaktır.

.....

Şimdi Komünizmin kitabı mukaddesi olan Karl Marks'ın yazdığı Manifestin ana hatlarını arz edeceğim:

– İnsan cemiyetinin tarihi, insan oğullarının arasında sınıf mücadelesiyle başlar.

– Burjuvazi ameleyi icad etmiş, sonra da onu bir meta haline sokmuştur. Servet terakümü karşısında perişan olanlar; proletaryaya inkılap etmişlerdir.

– Din ve ahlak, burjuva sınıfının menfaatını koruyan bir vasıtadırlar.

– Sermaye, sosyal bir sâyn mahsulüdür. Bu sebeple cemiyetin malıdır.

– Hakikatta burjuvazide kadınlar müşterektir. Olsa olsa biz bunu açıktan kabul ettiriyoruz, denilebilir.

– Amelenin milliyeti yoktur, vatani yoktur, iktidarı ele aldığı vakit, bizzat millet halinde teşekkül eder. Yukarıda madde madde arz ettiğimiz direktifin nasıl bir şuur ve nasıl bir ruh taşıdığını şu örneklerini verdiğim şiirlerde bütün çıplaklığıyla görmek mümkündür. Babasını bile asmasını tavsiye eden şair diğer bir şiirinde Stalingrad'da vurulanlarla yanyana olmadığından dolayı teessürünü ifade eder.

Nazım Hikmet ise; kalbinin uzakta bir yıldızla beraber vurduğunu, yani Moskova ile beraber olduğunu ifade ettikten sonra, bütün varlık ve hislerinin Çin'de ve Yunanistan'daki mücadelelerle beraber olduğunu söylüyor.

İşte orduyu demokratlaştırıp nizam ve disiplininden mahrum etmek isteyen direktif bu suretle kalıbı bizde, fakat kalbi bizimle beraber olmayan insan yığınları tasavvur ediliyor. Fakat yine buna ne

hacet çünkü madde madde okuyacağımız parti programı zaten bir Türkiye Sovyet Cumhuriyeti tasavvur ediyor.

Türkiye Komünist Partisinin faaliyet programının 1936 tarihli nushasından :

Madde 1. - Türkiye Komünist Partisi, komünist enternasyonalinin bir şubesi sıfatıyla mücadelelerini; -Türkiye'nin hususî şartları içinde- emperyalizme karşı ve millî burjuvazisinin büyük emlak ve arazi sahiplerinin hâkimiyetine karşı tevcih eder.

Sovyetler Birliği cihan proletarya inkılabı ve komünizmin lehinde bulunur. Mevcut burjuva diktatörlüğü yerine amele ve köylünün hâkimiyetine müstenit bir Sovyet hâkimiyeti kurmak gayesini güder.

Türkiye'nin emperyalizm tarafından tekrar esir edilmesinin önüne geçilebilecek biricik müessir kaleyi teşkil eden Komünist Partisi bu tehlikeye karşı ameleleri gündelikçileri ve köylüleri yarı proleter usullü bir tarzda teşkilatlandırır. Her çeşit ezgiye ve soyguna karşı sınıf mücadelelerini inkişaf ettirir. Köylünün belli başlı kitlelerini proleteryanın önderliği altında toplar. Böylece ve aynı zamanda amelenin ve köylünün bir Sovyet idaresi şeklinde kendi diktatörlüklerini tahakkuk ettirebilmek için icabeden şeraiti hazırlar, Ancak böyle bir diktatörlük halkçı burjuva inkılabı vazifelerini ifa ve bu inkılabın kazandığı şeyleri tanzim edebilir. Aynı zamanda ancak böyle bir inkılap burjuva idaresinden Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği ile müttefikane doğrudan doğruya sosyalizmin kuruluşunu temin ve tesri edebilir.

Türkiye Komünist Partisi'nin faaliyet programının orduya taalluk eden 10 uncu maddesi de aynen aşağıda arz edilmiştir.

«Madde 10.- Türkiye Komünist Partisi, millî istiklâli ve inkılabın kazançlarını korumanın en emin vasıtası olarak amele ve köylülerin silahlandırılmasını, burjuva muhafızlığını meslek edinmiş olan orduların ilgasını ve onların yerine amele ve köylü milisinin ikame olunmasını ve neferlere zabıtların seçme hakkının verilmesini talep eder.»

Aynı programın azınlıklar hakkındaki 11 inci maddesi de şöyledir;

“Madde 11. - Türkiye Komünist Partisi millî azınlıkların Türkiye'den ayrılmak hakkı da dahil olmak üzere, mukadderatlarını bizzat tayin etmek hakkını kayıtsız ve şartsız tanır. Halk fırkasının Müslüman azınlıkları zorla Türkleştirmek hıristiyan ve musevî azınlıkları da ezme siyasetine her vasıta ile karşı koyar...”

Türkiye Komünist Partisi, azınlıkların lisanlarını kullanmalarını temin eder. Köylülerin küçük aşiret efendilerine, yarı derebeylerine ve aşiret beylerine esir olmaktan kurtarılmalarını, bu bey ve ağalara ait arazinin ve hayvanların köylülere ve aşiret efradına parasız dağıtılmasını talep eder.”

“Madde 55. - Amele ve Köylü Hükümeti; kesif halk kütlesi halinde yaşayan millî azınlıklara (Kürtler ve Lazlar) mukadderatlarını serbestçe tayin etmek ve arzu ederlerse Devletten ayrılma hakkını bahşeder...”

...Türkiye Amele ve Köylü Hükümeti emperyalizme ve derebeyliklerine karşı mücadele için mazlum millî azlıkların emekçi kitleleriyle Sovyetler Cumhuriyeti federasyonu şeklinde bir ittifak aktine matuf bir siyaset takip eder.” Efendim bu, Yüksek Meclisin de malumu olan Mustafa Suphi'nin vermiş olduğu raporun foto kopyasıdır. Bu rapor uzundur emir buyurursanız aynen okuyayım arzu buyurlarsa özetini arz edeyim (Özetini sesleri)

Bu rapor münderacatına göre esir olan er ve subaylarımız Rusya'nın muhtelif yerlerinde ve iş yerlerinde çalışırken Rus komünistleriyle temasa geldikleri vakit onlar tarafından işlenmeye ve zehirlenmeye başlanmışlardır. Zehirlenmiş olanlar Rus komünistleriyle birlikte çalışma yapmışlar ve onların, her yerde olduğu gibi hücre teşkilatına yeraltı teşkilatına alınmışlardır. Rusya'da teşrin ihtilali çıkıncaya kadar Çar idaresinde durum böyle devam ediyor ve hazırlanılmış oluyor. Mustafa Suphi de Şark cephesinde yedek subaylığını yaparken Ruslara esir düşmüştür. Nihayet Rus ihtilaline yakın zamanlarda

Rus Komünist Partisiyle teması fazlalaştırıyor ve onların faaliyet çerçeveleri içine giriliyor ve birlikte çalışmaya başlanıyor. Krenezki idareyi ele aldığı vakit biraz sıkıldıktan sonra serbest faaliyete geçiyorlar. O zamanki faaliyet devreleri de oldukça önemlidir. Nihayet Leningrad ihtilali ve Moskova ihtilali ile Sovyet idaresinin ilk başarılı vaziyetleri karşısında Mustafa Suphi, Lenin'le çok sıkı arkadaş oluyor ve onun sofrasında yemek yemeye mazhar oluyor. İşte Mustafa Suphi Sovyet Rusya içinde gerek yerli Müslümanlar ve gerekse esir subaylar arasında gezinirekten bir komünizm partisi kurmaktadır. Partiyeye yetişmiş üyeler hazırlamaya çok çalışıyor, bunda da muvaffak olmuş sayılmıyor. Bin kişilik bir müfreze teşkil edilmiştir ve nitekim de olmuştur. Ve Bakü'ye gelmiş bulunuyor. İlk defa Mustafa Suphi kendisinin anladığına göre bir tenevvur devresi geçirmiş oldu. Komünist olmak isteyenlere manasını anlattı.

İkinci devresi de teşkilat devresidir. Teşkilat devresi yapılırken, Kırım'da Yeni Dünya adında bir gazete çıkarıyorlar ve bu biraz da rağbet görüyor. Ruslardan çok para yardımı alıyorlar ve bununla Rusya içindeki teşkilatı kuvvetlendirmeye muvaffak oluyorlar. Nihayet orada bulunan esir arkadaşlardan, ki böyle komünist fikirleri kabul etmiş ve onlarla beraber çalışmaya başlamış olanlardan, bir kısmı gizli vasıtalarla Karadeniz yoluyla, Kırım iskelelerinden, memleketimize sokmaya muvaffak oluyorlar. Bunlar memlekette taazzuvdan ziyade memleket içinde bulunan gençleri kandırıp Sovyet Rusya'ya gönderip orada tahsil imkânlarını temin etmektir. Bu faaliyet muvaffak olmuştur. Nitekim Rusya'ya kaçak olarak giden ve orada komünizmi tahsil edip memlekete döndükten sonra; memlekette muazzam bir tehlike ve bela haline gelmiş; vatansız bu hain ve kalbsiz insanlar işte bu şekilde memleket dışına çıkarılıp Moskova'da tahsil etmiş ve komünistleştirilmiş insanlardır, gençlerdir.

Nihayet İstiklal Savaşı sırasında Bakü'de toplanmış olan kongrede Mustafa Suphinin tesiri olduğu burada yazılıdır. Şark'ta; Müslüman milletleri kurtarmak maksadiyle toplanmış olan bu kongrede iç yüzleri açıklanıyor; Anadolu'dan Bakü kongresine gitmiş olan eşhas olduğu açıklanıyor.

Bu Bakü kongresinden sonradır ki memleket içerisinde, gerek Ankara'da; gerekse İstanbul'da teşkilatın başlamış olduğu görülüyor. Mustafa Suphi bu teşkilattan cesaret alarak memleket içine girmek istiyor. Yüksek Meclis'in malumudur; kendisi Trabzon açıklarına geldiği vakit sefinesi şiddetli fırtına yüzünden batıyor. Denizin dibine göndererek batıyor boğuluyor.

İşte Mustafa Suphi'nin uzun boylu yazdığı bu rapor esas itibariyle önemlidir, fakat önemli hususlarını da şu şekilde arz etmiş bulunuyorum. Mustafa Suphi'nin Türkiye'ye gelirken Ruslar tarafından çok para ile bilhassa pırlanta ile gönderilmiştir. İşte bu vesikalarda bütün bunlar yazılıdır. Bunları arz etmek maksadımız Rusların Türkiye Komünist Partisini nasıl manen ve maddeten beslediklerini izah etmek içindir.

(Kongreye gidenlerin isimleri malum mu? sesleri)

İçişleri Bakanlığında malum olması lazımdır.

Türkiye Komünist Partisinin Tarihçesi

(Özet olarak)

Türkiye Komünist Partisi'nin tarihçesini tetkik ederken bunu (memleket dışı) ve (memleket içi) olarak iki kısım üzerinde tetkik etmek icabeder. Çünkü evvela memleket dışında kurulmuş ve bilahare memleket içinde intikal ettirilmiştir.

Memleket dışı faaliyetler :

1. Rusya
2. Almanya ve Fransa gibi Avrupa memleketleri.

Rusya'daki olan durum: Birinci umumi harpte Rusya'ya esir düşen subay ve erlerimizden bir kısmının Rus ihtilalinden evvel kendilerine yapılmış olan propaganda ile başlar. Bu husus ele geçmiş bulunan rapor münderecaatında çok açık olarak yazılıdır. (Bu rapor okunacak.)

Almanya ve Fransa'da bulunanların faaliyeti:

Kendi veya hükümet hesabına tahsile gitmiş olan birtakım gençler, Almanya'da kendilerini sosyalizme kaptırmış ve bu kaptırma sonunda (ileri sosyalist) dedikleri marksist fikirlerini almış ve benimsemişler ve hatta harbin sonundan evvel Almanya'da (Türkiye sosyalist işçi ve köylü adı ile bir parti kurmuşlardır. Fakat mütareke ve Almanya'nın işgal altına girmesi bunların maddî bakımdan orada kalmalarına imkân olmadığından İstanbul'a gelmişlerdir.

Yine o tarihlerde Fransa'da bulunan Doktor Şefik Hüsnü de bazı dergi ve gazetelerde yazdığı yazılarla dikkati çekmiş fakat Almanya'dakilerle şahsen tanışmaları ancak onun da 1919 yılında İstanbul'a gelmesiyle mümkün olmuştur.

Şimdi memleketin içindeki komünistlik faaliyetine geçerken, millî mücadeleyi yapan Anadolu ile işgal altında bulunan İstanbul'u ayırarak mütalaa etmek gerekir. Zira millî mücadele senelerinde Ankara'da faaliyet göstermiş (Halk iştirakiyun) ve (Türkiye Komünist Partisi) adlarında iki teşekkül görülmektedir. Türkiye Komünist Partisinin kuruluşundaki muvazaa ve maksat ve teşkil edenlerle azalarının kimin emri ile hareket ettikleri yüksek Meclisçe malûm olduğundan, bunun üzerinde durulamayacaktır. Halk iştirakiyun fırkası ise, ilk teşekkülünde hükümetin müsaadesiyle teşekkül etmiş ve hatta Moskova'dan Ahmet Cavat, Fransız Sadol ve bir Rus profesörü olan ..... gelmişler bu partinin teşkilatını yapmak istemişlerdir. Beş ay kadar faaliyeti devam etmiş ondan sonra faaliyetlerine son verilmesi hükümetçe bildirilmiş ve fakat, bu parti bir müddet sonra gizli olarak tekrar faaliyete geçmiş lâkin hükümetin haklarında takibata geçerek Tokat Milletvekili Nazım Bey ve arkadaşları Ankara Asliye Ceza Mahkemesine verilmiş ve muhtelif cezalarla mahkûm edilmişlerdir.

Bu olaylar Anadolu'da cereyen ederken İstanbul'da da 22 Eylül 1919 tarihinde Türkiye Sosyalist İşçi ve Çiftçi Partisinin kurulduğunu görüyoruz. Parti resmen İstanbul Hükümetinin Dahiliye Nezaretine müracaat etmiş ve kendi iddialarına göre Emniyeti Umumiyenin 17 Kânunuevvel 1919 tarih ve 175 sayılı müsaadesiyle teşekkül ettiğini söylemekte iseler de, Dahiliye Nezaretinin 21 Teşrinisani 1919 tarihinde İstanbul Polis Müdüriyeti Umumiyesine yazılmış yazılarında aynen (Programının mevzuatı kanuniyeye ve bilhassa ahkâmı şer'iyeye muğayir görülmesi üzerine mevcudiyeti kanuniyesi tasdik edilmediği cihetle içtima ve icrai faaliyet eylemlerine müsaade edilmemesi 21 Eylül 1919 tarih ve 1284 numaralı tezkere ile iş'ar kılınan Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisinin) şeklinde yazılı olan emirleri ile bu partinin açılmasına müsaade edilmediği görülmektedir. Ve yine bu gayri kanunî faaliyetlerinden dolayı haklarında takibata geçildiği, tahkikat evrakının adliyeye verildiği Polis Müdüriyeti Umumiyesinin 1920 yılında Sadarete yazılmış yazısından anlaşıldığı gibi bu partinin 1920 yılında faaliyete geçmesi hakkında ikinci bir müracaat yaptığı yine, mevcut resmî yazılarla belirtilmiştir.

1923 yılında aynı partinin tekrar faaliyete geçtiği ve (Türkiye İşçi ve Köylü ve orta halli halk kitlelerine) başlığını taşıyan beyannameyi yayınladıkları tespit edilmiş durumdadır ve bu beyanname de halen arşivlerimizde mevcuttur. Bu parti, (Kurtuluş, aydınlık ve orak çekiç gibi) açık neşriyatla Marksist fikirleri kapalı ve açık bir şekilde yaymaya başlamış ve nihayet Tahriri Sukûn Kanunu ile bu neşriyatlar önlenmiştir.

Hiyaneti Vataniye Kanunu hükümlerine tevfikan Şefik Hüsnü ve arkadaşları hakkında 1923/1924 yıllarında İstanbul, takibata geçilmiş ise de, hiyaneti vataniye kanununun usulüne göre İstanbul'da neşir ve ilân edilmemiş olduğu gerekçesiyle haklarında açılmış olan bu dava sükût ettirilmiştir.

İstiklâl Mahkemesine verilen Doktor Şefik Hüsnü ve arkadaşları Türkiye'den kaçmış oldukları için gıyaben 15'er sene gibi ağır hapslere mahkûm edilmişlerse de, Türkiye Ceza Kanununun yeniden tedvini ile lehlerinde hükümler olmasından istifade ederek tekrar memlekete girmek fırsatını bulabilmişlerdir.

1927 yılında yeni bir kadro ile gizli olarak faaliyetine devam eden bu parti üzerinde durulmuş ve umumî kâtipliğini yapan Vedat Nedim Tör yakalanıp ifadesi alındığı zaman, kaçak olan Doktor Şefik Hüsnü'nün sakallı ve bıyıklı olarak gizli yollardan İstanbul'a geldiğini ifşa etmiş ve Şekerci Löbon'da yapacağı buluşma gün ve saatini de bildirdiğinden alınan tertibat ile Doktor Şefik Hüsnü Lenin'in sakal ve bıyığı gibi bir sima ile yakayı ele vermiştir.

İlk önemli tevkifat bu tarihten başlamaktadır. Bunu müteakip senelerde artık İstanbul ve Bursa, İzmir, Samsun, Zonguldak gibi vilâyetlerde de faaliyetler olduğundan tevkifat diğer vilâyetlere de teşmil edilmiş ve Cumhuriyetin onuncu yılı olan 1933 yılına kadar birçok komünist drijan ve militanlar hapishanelerde yatmakta idi. 1933 yılında çıkarılan Af Kanunundan istifade ederek serbest bırakıldılar.

(Tevkifat şemaları gösterildi.)

Artık Türkiye'nin biricik (Komünist Partisi) olan Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi, tevkiflerden, mahkûmiyetten mütenebbih olmuyor, aksine olarak teşkilât ve faaliyetini genişletiyor ve teşkilât kollarını muhtelif işyerleri, müesseseler, devlet teşekkülleri, okullar ve en mühimmi de ordu içinde yerleştirmeye muvaffak oluyor. Nitekim 1932 yılında İstanbul'da Kartal Maltepesi Atış Okulu ile Rami'deki askerî birlikler içinde gösterdikleri faaliyetten dolayı (Hasan Âli Ediz, ressam Halit vesair sivil arkadaşlarıyla birlikte maalesef iki muvazzaf subayımız da) vardı. Askerî Mahkemenin orduyu isyana tahrik maddesini tatbik etmesi ve cezanın umumî mahkemenin verdiği cezadan ağır olması keyfiyeti, komünistleri ikaz etmiş ve ordu mensupları arasında çok gizli faaliyet gösterilmesi emri parti merkezi tarafından kararlaştırılmıştı.

1340 ve 1341 yıllarında Hasan Âli Ediz Tıbbiyeliler hücrelerini eczacı Vasıf ile birlikte kurmuş ve bu suretle (Kızıl Gençlik-Komsomol) kolu Türkiye'de de faaliyete geçmiştir.

Burada şunu da açıklamak yerinde olur ki, Türkiye Komünist Partisi -bugün de olduğu gibi- esas itibariyle emekçi sınıfını ele almış, münevver kitleyi ve okulları oldukça ihmal etmekte idi. Emekçi yanında münevver kitle ve okulları da ele almak fikrinin mücahidi Nazım Hikmet olmuştur. Doktor Şefik Hüsnü ile aralarının ilk defa şeker renk olması da bu arzu ve ısrarından ileri gelmiştir.

Nazım Hikmet bu rolünü şiiriyle tatbik sahasına koymuş ve hakikaten (Edebiyatı yeni bir inkilâp) parolası ve komünist partisinin propagandasıyla edebiyatçılar ve bilhassa öğrenciler ve öğretmenler arasında onun şiirleri sevmeye ve elden ele dolaştırılarak okunmaya başlanmıştır. Aşağı yukarı 1930 yılında başlayan bu faaliyet hızını gaip etmemiş ve her sene artarak daha geniş bir muhit bularak bugüne kadar devam edegelmiştir.

1933-1938 yılına kadar muntazaman gizli broşürler yazılmış, basılmış, dağıtılmış ve komünistler için bayram günleri olan günlerde de beyannameler dağıtılmış, yakalanabilen failleri mahkemelere verilerek mahkûm edilmişlerdir.

1938 ve 1939 yıllarında Nazım Hikmet Harp Okulu ve donanma içindeki faaliyetiyle dikkati çekmiştir. Yakalanmış ve askerî mahkemeye verilmiş ve Yüksek Meclisçe de bilinen şekilde 28 sene ağır hapis cezasına mahkûm olmuştur.

Müsaade buyurulursa burada buna muvazi olan çok mühim bir olayı arz edeceğim, bu Süleyman Nuri vakasıdır.

“Süleyman Nuri vakası:

Bu sıralarda Türkiye'ye mütemadiyen casus saldırılarak, Şark bölgesi didik didik ediliyor. Günün birinde Süleyman Nuri adında biri yakalandı; bu adam vaktiyle Şark cephemizde çavuşluk etmiş, Ruslara esir düşmüş, sonra da Rusya'da ihtilâlle karışmış, Mustafa Suphi'nin yakınlarından birisidir. Süleyman Nuri bir casusluk görevi ile gelmiş bulunuyordu. Fakat, -bilhassa mahkemede bidayette ısrarla kaçındığı en esaslı itirafı şu idi: "Ben Kafkasya'da sakin bir halde bulunuyordum. Moskova'ya çağrıldım; politbüroya gittim, bana dediler ki: Yoldaş; bir harp başlamak üzeredir. Türkiye'nin bize karşı nasıl bir tavır takınacağını bilemiyoruz. Sen oraya git, eski komünistlerden ve itimat ettiklerinden bir gizli istihbarat postası kur. İzmit Üssü bahrisinde haber alacak şekilde tertiplen, neşriyat yapacak bir gazete tesis et; ve daha esaslı haberler elde edecek surette hazırlan. Şimdi git, talimatı Kırım üssü bahrisinden al."

Süleyman Nuri bir sene Nazilli civarında hüviyetini yeniden memlekete alıştırdıktan sonra faaliyete koyuluyor, gizli posta kurmak için, yanlış kapılar da çalıyor. Doktor Fuat Sabit delâletiyle Cami Baykurt ile anlaşılıyorsa da, asıl profesyonel ajanlarını pek tedarik edemiyor; para ve talimat alamıyor; fakat komünist irtibat ajanı Bulgar Dimitrof (veya Efendiyef)le müteaddit temaslar yapıyor.

Bir hüsnü tali hudut bölgelerinde mevcut olan iyi hava bu adamı yakalatmıştır. Kendisi Karadeniz'de motor beklemiş; fakat bir türlü bulamamıştır.

1938'de Nazım Hikmet vakası oluyor. Nazım Hikmet beraber mahkûm olduğu denizcileri ihtilâl tekniğine göre hazırlıyor, onları Marksist ve Rusya'nın fedailerini olarak hazırlamak üzere bulunuyor.

Küçük bir mesele arz edelim: Kanunların pençesinden kurulmakla beraber bu adamların cibiliyetlerine bir misaldir. Selman Nuri'nin defterinde Haydar Bamat diye bir isim vardır. "Bu kimdir?" diye sorulunca...

Fakat görülüyor ki; Kırım Üssübahrisi bir taraftan değerli bir unsurunu buraya göndermiş (Süleyman Nuri), diğer taraftan da İzmit Üssübahrisinde başka bir tertip pazarlamaya girişmiştir. Bereket versin bu meşûm teşebbüsün unsurları birbiriyle kaynaştırılmadan yakayı ele vermişlerdir.

"Kim olduğunu bilmiyorum. Bana Fuat Sabit bunu orada söyle; buraya geldi de." diye ifade veriyor. Tabî Fuat Sabit reddediliyor, halbuki bu Haydar Bamat, Şımalı Kafkaslı... Bilindiğine göre Rusya aleyhine mücadele eden bir adamdır. O sırada da Türkiye'ye gelmiştir, Fuat Sabit de bunu oraya jurnal ediyor.

Partinin faaliyeti durmuyor. Yeni taktiklerle meydana çıkıyor. Nitekim 1939-1940 senelerinde (Yeni edebiyatçılar) kadrosuyla açık bir neşriyat faaliyetine başlamışlardır. (Yeni ses) gibi dergilerde şiirler, yazılar yazıyorlar ve âdeta ilk senelerdeki Kurtuluş, Aydınlık ve Orak Çekiç gibi neşriyatın yerini almak istiyorlardı. Bu durum Sıkı Yönetim Komutanlığının dikkatinden kaçmadı. (Yeni edebiyatçılar) (Suat Derviş, Hasan İzzet, Dinamo, Rıfat Ilgaz, Ömer Faruk Toprak vesaire gibi) Sıkı Yönetim Mahkemesine verildiler, mahkûm oldular. Fakat, Askerî Yargıtay davada altı aylık zamanaşımını ileri sürerek mahkemenin hükmünü esastan bozdu ve onlar da mahkûm olmaktan kurtuldular.

Bu yeni edebiyatçıların açık ve cesurane faaliyeti devam ederken, bir taraftan da parti faaliyeti dikkati çekmeye başlamıştı. Ve hele Stalingrad zaferinden sonra âdeta bayram yapıyorlardı. Rus orduları Romanya'nın hududuna yaklaştığı vakit sevinçleri ve ümitleri çok artmış ve hadda Hasan İzzet Dinamo'nun "Türkiye Sovyet Cumhuriyeti" başlığı altında sırası gelince okunacak olan şiirini yazmak cesaretini vermiştir. Bu faaliyetlerinin bir taraftan ip ucu vereceği kuvvetle muhtemeldi. Nitekim 1943 yılının son aylarında Ankara'da Yedek Subay Okulunda bir öğrencinin yanlışlıkla cebine konan bülten adet:3 adındaki ve Saraçoğlu Hükümeti başlığını taşıyan yazı ele geçti.

Bu olayın durumu kısaca şöyledir:

“Ele geçen bu bülten üzerine yapılan tahkikatta Yedek Subay içinde ikisi öğrencilerden birisi erlerden müteşekkil üç hücre meydana çıkarıldı. Hücresinin sekreteri yani kâtipleri tespit edildi. Kâtiplerin bağlı olduğu üst kademe sekreterleri de anlaşıldı.

Ankara komünist teşkilâtı içinde bulunan bu hücre faaliyetinin Posta-Telgraf Umum Müdürlüğü Muhabere Kısmı Şef Muavinlerinden Hikmet Elin'e ve gizli muhaberatın icra vasıtası olarak kullanılan da yine Posta ve Telgraf Umum Müdürlüğü Ankara Paket Postahanesi memurlarından ve Hikmet Elin'in küçük kardeşi İrfan Elin olduğu öğrenildi. Hikmet Elin kendisinin o tarihte, Başbakanlık Yüksek Mürakabe Heyeti kütüphane memurluğunu yapan Zeki Baştımar olduğunu açıkladı. Ankara teşkilâtının bir kolu Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesine, diğer bir kolu da Ziraat Fakültesine bağlantı yaptı. Tahkikatta isimleri açıklanan komünistler bu suretle Ankara'da tevkif edildiler.

Fakat Komünist Partisi İstanbul'da olduğundan ve sıkı bir merkezîyet usulüyle çalıştığından Ankara Vilâyet Teşkilâtının İstanbul ile muhakkak olan irtibatını meydana çıkarmak icap ediyordu.

Tahkikatı idare eden Askerî Yargıç, bu İstanbul irtibatını tespit etmek için bültenlerin nerelerden istemiş lâkin çalışma bürosunda yapılan aramada masasının gözünden çıkan 1, 2, 3, 4 numaralı bültenlerin meydana çıkarılması karşısında (İstanbul'dan gönderiliyor idi. Kimin gönderdiğini bilmiyorum. Yalnız gelen zarflardan birisinin arkasında Nihat diye yazılıydı. Amma bu Nihat kimdir bilmiyorum) demiştir.

Bunun üzerine İstanbul'a giden tahkikat yargıç sabıkalı ve çok faal olan komünist Nihat Balyoz üzerinde durmuş ve Nihat'ın bu Nihat olduğunu tespit ederek İstanbul tahkikatını ve tevkifatını yapmış ve merkez komitesi, vilâyet ve kaza komiteleriyle bunlarla bağlı olan müteaddit hücreleri meydana çıkarmaya muvaffak olmuştur. 1943 yılına takaddüm eden senelerde Reşat Fuat Baraner ve Hasan İzzet Dinamo askere alınmışlar ve cenup vilâyetlerimizdeki askerî birliklerden birisine gönderilmişlerdi. Bu iki militan komünist en şerefli olan vatan hizmetlerini yapmamak için kıtalarından firar ettikleri için memleket hudutları içinde mütemadiyen aranmakta ve fakat bulunamamaktaydılar. Reşat Fuat'ın Suriye'ye kaçtığı, Şam'da olduğu cenup vilâyetlerinden gelen yazılarla bildiriliyordu.

İşte, sorgu yargıç bu iki şahıs hakkında böyle bir bilgi ile tahkikatı idare ederken (Nihat Baymut, Davit Taye, Haydarpaşa Lisesi muhasebecisi Sebati Selimoğlu) ki bunlar parti teşkilâtının üst kademelerini teşkil edenlerdendi, bu faaliyetin Reşat Fuat tarafından idare edildiğini açıkladılar. Reşat Fuat'ın Suriye'de olmayıp İstanbul'da olduğu ve bir buçuk seneden beri saklı bir şekilde çalıştığı anlaşılınca üzerinde duruldu. Ve nihayet Suat Derviş'in çocukluk arkadaşı olan Mutena adındaki Deniz Yolları İdaresi Fener bürosunda çalışan bir memurun Kadıköy'ünde mühürdardaki evinde karısı Suat Derviş'le birlikte ve gardrop içinde yakalanmıştır. Reşat Fuat bütün faaliyetleri üzerine almışsa da parti taktiğine uymayacağı ısrarla anlatılınca kendisini elektrikçi Nuri'ye bağlamıştır. Bu Nuri, en eski tarihlerde Halk İştirakiyon Partisinde de faal rol almış dirijan bir komünist ise de 15 seneden beri memleket dışında bulunduğundan inanılmamış, buna rağmen Reşat Fuat Şefik Hüsnü'ye olan irtibatını daima inkâr etmiştir. Halbuki bu işi idare eden yine Şefik Hüsnü idi. Nitekim 1946 tevkifatında Şefik Hüsnü'nün Moskova'ya yazdığı Türkiye Komünist Partisinin faaliyeti raporunda bu keyfiyetin de yazılı olduğu görülmüştür.

İstanbul tevkifatı:

Merkez komünist, Vilâyet komitesi, İstanbul, Beyoğlu, Kadıköy ve Üsküdar mıntakaları kaba komiteleri ile bunlara bağlı hücreleri hücre kâtiplerinin, takviyecileri meydana çıkarmıştır.

İstanbul tahkikatı inkişaf edince bir kolun Karabük fabrikalarındaki işçilere ve diğer bir kolun da Akhisar Ortaokulu içine girdiği görülmüş ve bunların da tahkikatı yapılarak faileri tevkif edilmiş ve bütün mevkuflar Ankara Garnizonu İki Numaralı Askerî Mahkemesine verilmiş, yapılan duruşmaları sonunda 32 kişi muhtelif derecedeki cezalarla mahkûm edilmişlerdir.

Ele geçen bültenler tamamen komünist taktiğine göre yazılmıştı. Reşat Fuat'ın Suat Derviş'le birlikte yazdıkları bu bültenlerin kâğıtları, yazı makinesi, şapirograf, makine şeritleri, kopya kâğıtları ve daha birçok kitap ve yazılar yine Kadıköy'ünde ve Kadıköy Kaza Komitesine dahil Kirkor Sarafyan'ın ve bir kısmı da Kirkor'un tanıdıklarından bir ihtiyar Ermeni kadının çok güçlüklerle bulunabilecek şekilde saklanmış olduğu halde evlerinde ele geçirilmiştir.

Kopya kâğıtları üzerinden okunan parti emir direktifi de öğrenilmişti. "Şiarlarımız" başlığı altında yazılmış olan bu direktiflerde,

1.- Komünistlerin siyasî, iktisadî, kültürel cemiyetler ve birliklere, halkevlerine ve mahalle teşkilatlarına girmeleri ve faaliyet göstermeleri,

2.- Her komünistin bulunduğu ve çalıştığı yerlerde gördüklerini, işittiklerini, bildiklerini muntazaman hücre kâtiplerine vermeleri,

3.- Kâtiplerin, takviyecilerin daha esaslı çalışmaları, disipline riayet edilmesi, öğretici konferanslar verilmesi gibi hususların yazılı olduğu okunmuştur.

Sırası gelmiş iken parti teşkilatında isimleri geçen idarecilerin vazifeleri hakkında da kısaca maruzatta bulunmayı faydalı görüyoruz:

a) Hücre teşkilatı memleketlere göre değişir. Bizde, Arap ve diğer Müslüman memleketlerinde 3-5 kişiliktir. Halbuki Bulgaristan'da 25 kişilik grup sistemi üzerinedir. Ayrılık sebebi mahallî halkın boşboğazlığı derecesinden ileri gelmektedir. Mesela Bulgarlara daha fazla itimat vardır. Ağızları sıkıdır. Bizdeki bu ağız sıkılığı az görüldüğünden 3-5 kişiye inhisar ettirilmektedir. Tevkifat olur ve ifşaat yapılırsa nihayet 3-5 kişiyi tanıdığından daha fazla isim veremeyecektir.

b) Hücre kâtibi, kademenin en küçük kısmının dirijanıdır. Mesuliyetleri ağırdır. Kendisinin hücreni üs hücre kâtibiyle ancak bu yapar.

c) Takviyeci; partinin âdeta başöğretmenleridir. Kurulan hücreleri Marksist olarak yetiştirmek için dersler, konferanslar verir. Fikren yetiştirmek mesuliyeti bunlardadır. İkinci vazifeleri de hücrelerin birbirleri aralarındaki teşkilatı muvazelenendir. Lüzum gördüğü takdirde bu hücreden diğer hücreye üye değiştirir.

d) İrtibatçı-omski: Bu (dış) ve (iç) irtibat olarak iki kısımdır. Türkiye Komünist Partisinin dışarıda bağlı olduğu komünist merkeze bunlar raporları, haberleri götürür ve mukabil direktifleri alarak gelir. Memleket içinde ise, vilayetler arasındaki bağları merkez komitesine bağlar, talimatları, broşürleri bunlar vilayet komitelerine götürür.

Görülüyor ki komünist partisini (tesis, teşkil) eden dirijanlar olduğu gibi, arz ettiğimiz (kâtip, takviyeci, irtibatçı) gibi de (sevki idare edenleri) de vardır.

1943 tevkifatının bundan evvelki senelerde olduğu gibi teşkilat kolları da açıklanmış durumdadır:

1.- Ordu,

2.- Devlet teşkilatı,

3.- Okullar (ortaokuldan - üniversiteye kadar)

4.- İşçi sınıfı,

5.- Köylü,

6.- Orta sınıf,

7.- Münevverler.

Komünistler aralarındaki muhaberatı şifreli yaparlar. Mesela Karayolları ile İstanbul arasındaki şifre usulü tespit edilmiştir.

Son tevkifatta ismi geçen sabık Posta Telgraf Müdürlerinden Tevfik Dilmen bu tevkifat sırasında 2 nci Ordu Harekât Şubesinde en gizli olan kadro işleriyle meşgul iken yakalanmıştı. Üzerinde çıkan not defterinde o tarihte yeni teşekkül etmekte olan zırhlı birliklerimizin yeri yazılı olduğu görülmüştür. Bu husustaki savunması çok sakat idi. Yine bu tevkifatta öğrenilen önemli bir husus vardır; Zeki Baştımar'a Millî Eğitim Bakanlığınca Rusça eserlerin tercümesi veriliyor. Zeki Baştımar, Bursa'da hapisanede olan Nazım Hikmet'e de bu eserleri tercüme ettirmek imkânını elde ediyor. Ama, şartı da vardır; tercümede aykırılık olmaması için ara sıra Bursa'ya gidip Nazım Hikmet'le konuşma müsaadesini istiyor, bu müsaade veriliyor. Buraya kadar dikkati çeken bir şey görülmezse de müsaadeyi aldıktan sonra Zeki'nin Bursa'ya giderken yaptığı temaslar çok önemlidir. Devlet teşkilatı Reşat Fuat'ı hudut dışında bilirken Zeki Baştımar onun saklı bulunduğu evi bilmektedir. Her Bursa'ya gidip dönüşünde bu eve geliyor, gece kalıyor, konuşmalar oluyor. Bu konuşmalar yapılırken de Reşat Fuat yukarıda arz edilen faaliyeti idare etmektedir. Bu husus o zaman sorgu yargıçlığının tespit ettiği ifadelerle sabittir ve doğrudur.

Şimdi bu işe ait ele geçmiş mektuplardan bir tanesine ait bazı cümleler arz edersek tercüme işinin mahiyeti daha iyi açıklanmış olacaktır. Mektup, 27.3.1943 tarihinde Zeki Baştımar'dan Nazım Hikmet'e başlamıştır. Baş taraftaki hususi satırlardan sonra aynen (gelelim işe. Tercümelerinizden, fikirlerinizden çok faydalandım. Yenilik, onun lüzumunu ve zaruriliğini takdir edenler için güzeldir. Bunu takdir edebilmek için de eskisinin kifayetsizliğini, eskiliğini ve çirkinliğini görmek lazımdır. Görmeyenlerce, anlamayanlarca yenilik ekseriya bir acemilik, bir acaiplik telakki olunur. Aksini ispat etmek ve kabul ettirmek için; uzunca bir gayret, sürekli bir yaratıcı mücadele ister.

Edebiyatımızda, şiirimizde en büyük yeniliğin başarıcısı olan siz, bu hakikati kendi tecrübenizle ve herkesten iyi bilirsiniz.

Bu siparişte biraz mutedil mi hareket etmek lazım. Burada yeniliğin tohumlarını ekmek fakat filizlenebilmek için de üzerlerini mümkün olduğu kadar örtmek lazım) diyor.

1943-1944 komünist teşkilat ve faaliyeti üzerinde durulurken, İstanbul Üniversitesi içinde de ayrı bir kolun (Gençlik Teşkilatı Kolunun) faaliyette olduğu da hiss olunuyordu.

1945 faaliyeti ve tevkifatı: (İleri Gençler Birliği Teşkilâtı)

1945 yılında İstanbul'da Süleymaniye Camii'nin minareleri arasına büyük bir afiş asılmak istendi. Tahkikat, İstanbul Üniversitesinin arz edilen (Gençlik Kolu) nu meydana çıkardı. Başlarında dirijan olarak asistan Mihri Belli olduğu halde 60 küsur komünist üye Sıkıyönetim Mahkemesine verilerek mahkûm oldular.

1946 faaliyeti:

Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişiklikler üzerine siyasî partiler kurulmaya başlandı. Türkiye Komünist Partisinde bir hareket görülüyordu. "Sosyalist" adı altında Esat Adil'in kurduğu Türkiye Sosyalist Partisi kuruldu ve hemen arkasından Doktor Şefik Hüsnü'nün de (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü) adıyla gizli partisini açık olarak kurduğu görüldü. Faaliyetleri hükümetin dikkatini çektiğinden Sıkıyönetim Komutanlığının emirleriyle her iki parti kapatılarak kurucularıyla, üyelerinden bir kısmı Sıkıyönetim Mahkemesine verildiler. Duruşmaları sona gelmek üzere iken, sıkıyönetim kaldırıldı ve dava dosyaları da İstanbul Ağır Ceza Mahkemesine verildi. Esat Adil beraat etti. Fakat sabıkalı komünistlerden bazı parti üyeleri, Şefik Hüsnü ve partisini içindeki bir kısım arkadaşlarıyla birlikte mahkûm oldular.

Evvela emekçi ve köylü partisinin faaliyetinden özet olarak maruzatta bulunacağız. Şefik Hüsnü'nün evinde parti merkez ve teşkilatı ile üyelerin evlerinde yapılan aramalarda çok önemli vesikalar ele geçmiştir.

1.- Türkiye Komünist Partisinin teşekkülünden itibaren 1939 tarihiyle bu tarihten sonra 1946 yılına kadar olan faaliyetini gösteren ve Şefik Hüsni'nün el yazısıyla ve yazı makinesiyle yazılmış (tarihçe) başlığını taşıyan raporu (bu rapor Moskova için yazılmıştır)

2.- Parti teşkilatına verilen talimatlar,

3.- Partide verilen konferanslar,

4.- Sosyalist partisinin ne için teşekkül ettiği,

5.- Sosyalist partisiyle, emekçi ve köylü partisi arasındaki münasebetler, birleştirme gayreti. Bu hususta Esat Adil ve arkadaşlarıyla, Şefik Hüsni ve arkadaşları arasında yapılan birleştirme konuşmasını gösterir zabit.

6.- Komünistler arasında bu iki partinin teşkiliyle doğan endişe ve bu endişelerini bertaraf etmek için yazdıkları mektuplar.

7.- Abidin Nesimi'nin bu meselelerde rolü.

8.- Şefik Hüsni'nün el yazısıyla ve sarı deftere yazdığı hususlarla teşkilatın genişliğini gösteren ve ele alınması gereken meselelerin ana hatlarını tespit eden yazılı notları.

9.- Cami Baykurt, Zekeriya Sertel'in İnsan Haklarını Koruma Cemiyetini korumadaki rolü merhum Mareşalin temiz ruh ve vatansızlığından istifade edilmek istenilen şekli.

10.- (İleri Demokrat Cephe) Teşkilatı.

Doktor Şefik Hüsni partisini legal olarak kurmadan evvel yine gizli faaliyetine devam etmiş ve 1943, 1944 ve 1945 tevkiyatlarından korkmamış (Zaten korkmazlar ve faaliyeti daima idame ederler) 1945 yılından yani 1946 yılına kadar hücre usulüyle çalışmalarını devam ettirmiştir. Faaliyetleri yanında bir de (İleri Demokrat Cephe) teşekkülü vardı ki bu teşekkül (On dakika ara verin, bir buçuk saat oldu, konuşan arkadaş da yoruldu sesleri)

BAŞKAN – Konuşan arkadaşımızı da nazarı dikkate alan arkadaşlarımız on dakika fasıla istiyorlar. (Muvafık sesleri)

Oturuma 10 dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 16:30

ÜÇÜNCÜ OTURUM**Açılma Saati: 16.50****BAŞKAN: Fikri Apaydın****KÂTİPLER: İbrahim Kirazoğlu (Kayseri), Said Bilgiç (Isparta)****BAŞKAN** – Gizli oturuma devam ediyoruz.**II.- GÖRÜŞÜLEN İŞLER (Devam)***A) KANUN TASARI VE TEKLİFLERİYLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER (Devam)**1.- Türk Ceza Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Tasarısı ve Bu Münasebetle Verilen Hükümet İzahatı (1/103, 2/37, 219, 235) (Devam)*

ASKERİ YARGIÇ ŞEVKİ MUTLUGİL (Devamla) – İleri Gençler Birliği Teşkilatının devamından başka bir şey değildir. İleri Gençler Birliği Teşkilatı içinde askerî öğretmen de vardı. Yani ordu içine yine girmişlerdi.

1.- Şefik Hüsnü'nün verdiği raporda (yeni edebiyatçıların) muvaffak olmuş faaliyetlerinden İleri Gençler Birliği Teşekkülü ile Üniversite içinde 500 partili arkadaş kazanıldığından açıkça bahsetmektedir.

2.- Parti teşkilatına verilen talimatlar, tamamen komünizmin esaslarına ve partinin gaye ve ümdelerine uygun şekilde yazılmıştı.

3.- Verilen konferanslar hep Marksist ve Leninist fikirleri aşlamak maksadiyle hazırlanmış ve verilmiştir.

4.- Sosyalist Partisi meselesi bundan sonra arz olunacaktır.

5.- Bu iki partinin teşekkülü üzerine komünist Şehabettin Kıvılcım 1946 yılına kadar komünist partisinde çalışmış ve 1946'da Sosyalist Partisinin kurulmasında âmil olan mahkûm komünistlerden Hüsamettin Özdoğu'ya İzmir'den yazdığı mektupta (Bu iki partiye ne lüzum vardı, her ikisi bir parti değil midir, yoksa tamamen ayrı mıdır? Arkadaşlar hangi partiye gireceğini kestiremiyor, tereddüt geçiriyor, bizi tenviz ediniz) diyor. Hüsamettin Özdoğu da (her iki partinin esasta prensip ve gayelerde farkı yoktur, birdir, ayrıldığıımız husus çalışma şeklindedir. Şefik Hüsnü ve arkadaşları hâlâ eski hücre usulü ile çalışmak istiyorlar. Senelerden beri yapılan tevkifatta zabıta hücre usulünü bildiğinden kıymetli arkadaşlarımız yakalanarak hapisanelere girmişlerdir, faaliyetler sekteye uğratılmıştır. Bizim kurduğumuz Sosyalist Partisi ise tamamen kitleler içinde çalışmak ve kitleleri yetiştirmek maksadıyla teşekkül etmiştir. Sen şimdi düşün, eski sistemde çalışmak istiyorsan Şefik Hüsnü'nün yeni sistemde çalışmak istiyorsan bizim partiye girersin) diye cevap vermiştir. İşte her iki parti hakkında yapılan gizli açıklamalar böyledir. Komünistlerin bir kısmı birisine, bir kısmı diğerine yazılmıştır.

6.- Abidin Nesimi'nin bu parti teşekkülündeki rolü önemlidir. Müsaade buyurursanız mektubun o kısımlarını aynen okuyayım.

Bilecik

18.10.1946

Abidin Nesimi'nin Alaaddin Hakküder'e yazdığı mektup örneği.

Aziz kardeşim,

Bunu, “Partiler hakkındaki düşüncelerime dair” sorunuza mesnet olmak üzere yapacağım uzunca bir istidrat içinde tebarüz ettirmeye çalışacağım. Geçen sene yani 1945 yılında kuvvetli bir ihtimal olarak Eylül ayında, Behçet ve Fehmi Bilecik ziyaretime geldiler. Bir çok mevzularda görüştük. Ve siyasî bir parti kurulması devresinin geldiğine kani olduk. Buna hazırlık olmak üzere bir taraftan bir nizamname ve program ve diğer taraftan o devirde malî durumum müsait olduğu için büroya ait malzeme için gerekli ihzarata başladım. Kurulacak partinin dolap ve masasını ve emsali diğer mobilyalarını peyderpey yaptırmayı düşündüm ve bu işe başladım. İşte, dolap ve masa bu niyetle meydana geldi. Diğer taraftan hazırladığım program ve nizamnameyi Fehmi ve Behçet’e yolladım. İstanbul’daki arkadaşlarım ve Cami Bey bu program ve nizamnameyi gözden geçirip gerekli rutuşları yaptıktan sonra iş resmî müracaat safhasına girecek bir hale geldi. Resmî müracaatta teşekkülün başı Cami Bey görünecekti.

Hatırlarsınız, (Bugün) gazetesini çıkaracağımız günlerde de gazetenin başmuharrirliğine Cami Beyi namzed göstermiştim. Zira; Cami Bey, Millî Hükümetin ilk Dahiliye Vekilidir; Müdafaa-i Hukuk Teşkilâtının müessisidir ve ilk kongre reisidir. Bu itibarla gerek Türkiye ve gerek Dünya kıyasında bir otoritesi vardır. Cami Bey’le beraber diğer müessis arkadaşlar resmî müracaatı yapmak üzere iken Doktor Şefik Hüsni Bey keyfiyetten haberdar oluyor; Cami Beyi ziyarete geliyor. Doktor Şefik Hüsni Bey de bu resmî müracaata iştirak arzusunu izhar ediyor. Bunun üzerine Cami Beyin muvafakat ve tensibiyle Fehmi, Doktora program ve nizamnameyi götürüp gerekli bâzı tadiller yapılıyor. Bu son muaddel şekli Sabiha Hanım görüyor. O da iştirak arzusunu izhar ediyor. Bu suretle resmî müracaat (Cami Bey, Şefik Hüsni Bey, Sabiha Hanım ve bizim genç arkadaşlar) tarafından yapılması kararlaştırılıyor. Tam bu devrede Sabahattin Ali Bey Ankara’dan İstanbul’a geliyor. Keyfiyet Sabahattin’in de kulağına gitmiş. Sabahattin keyfiyeti Fehmi’den tahkik ediyor. Ve aslı olduğunu öğrenince, Partinin neşriyat işlerine tahsis edilmek üzere bu işe otuz bin lira koyabileceğini ve bu müracaata Esat Âdil Bey’in de ithalinin faydalı olacağını söylüyor. Bu 30 bin lira işi doğrudur. Yapı Kredi Bankasında bulunuyordu. Fehmi bu işe muvafakat ediyor. Nizamname ve programın Esat Âdil’e gösterilmesi ve resmî müracaata imza koyması için Fehmi, Esat Âdil Beyin ziyaretine gidiyor.

Esat Âdil Bey müracaatın, Sabahattin Ali Bey’in koyacağı otuz bin lira ile kurulacak matbaanın tesisinden sonra olmasını daha doğru buluyor. Cami Bey, Şefik Hüsni Bey, Sabiha Zekeriya Hanım bu fikre meylediyorlar. Ve genç arkadaşları da bu fikre imale ediyorlar. Halbuki ben buna şiddetle muarızdım. Eğer bir mektupla keyfiyeti doğru bulmadığımı bildirdim. Fakat tesir göstermedi. Şimdi sebebini de sana bildireyim.

Hatırlarsınız ki o devirlerde Cumhuriyet Bayramında siyasî suçlar için bir af ilânı mevzubahis idi. Partinin kurulması gecikecek olursa bu takdirde hapiste ve sürgünde bulunan Nazım Hikmet, Kerim Sadi, Hamdi Şamilof, Doktor Hikmet İlh. serbest kalacaklardı. Böyle bir merkezi siyasî partinin, yani içine Nazım Hikmet’i, Kerim Sadi’yi, Şefik Hüsni’yü, Hamdi Şamilof’u alacak bir partinin o zaman kurulmasına maddeten imkân yoktu. Zira Nazım Hikmet, Hamdi Şamilof, Mustafa Börtlüce, Hüsamettin Özdoğu İlh. arkadaşların partiden çıkarılmaları vaktiyle Doktor Şefik Hüsni Beyin bunları sırasıyla (Balkan Partisine) ve komünterne, bunlardan bir kısmının Stalin’e muhalif olan Birkelimmof Grubu ile ve diğer bir kısmının Türkiye Polisi ile işbirliği ettiklerine dair sunduğu rapordur.

İşte bu sebeplerden ötürü aziz kardeşim Nazım Hikmet’le, Şefik Hüsni’nün aynı arabada koşulmalarına imkân yoktur. Halbuki parti daha evvel kurulur ve merkezî bir hüviyet kazanır ve parti başında Şefik Hüsni değil de meselâ, Cami Bey görülecek olursa öyle sanıyorum ki bu dargın arkadaşları birleştiren çimento vazifesini, Cami Bey görebilir. Aziz kardeşim, bu suretle partinin bir konklomera manzarası göstermesine rağmen zamanla bu ihtilafda tasfiye edilerek partinin mütecanis bir hal göstermesi imkân dahiline girer. Parti nizamnamesinde idare heyetinin nisbi temsil usulüyle kurulmasını koyuşumuzun sebebi de hapisten ve sürgünden dönenlere mevcut kuvvetli bir teşkilât içinde beledilmeden

ve tecrit edilmeleri imkânı olmadan çalışabilecekleri hakkında itminan vermekten ibaretti. Bu suretle parti, hapis ve sürgünden gelenlerin faaliyete başlayacakları zamana kadar kuvvetlendirilirse bu takdirde hapisten gelenlerin mevcut partiye iltifat edecekleri bedihi idi. İşte bu endişemi arkadaşlarıma bildirdim. Fakat maalesef muvaffak olamadım. Bu suretle parti zamanında kurulamadı.

Binaenaleyh parti için müracaat aralık ayı içinde usulen olması lazımdır. Fakat 4 Aralık hadisesi bütün projeleri alt üst etti. Sıkı yönetim kaldırılmadı. Bunu karanlık günler takip etti. Sabiha hanım ve Cami Bey hapse girdiler. İşte Cami Bey'in ve Sabiha Hanım'ın içeride bulunduğu günlerde Fehmi Esat Adil'di, Şefik Hüsnü ile tanıştırdı. Bununla anlaşamadılar. Kısa bir müddet sonra Esat Adil tek başına Türkiye Sosyalist Partisini kurmağa teşebbüs etti. Bu teşebbüsü de Şefik Hüsnü'nün teşebbüsü takip etti. Esat Adil'in programı, tamamıyla şahsına aittir. Esad'ın durumunu ve programını anlatmak üzere Behcet ziyaretine geldi. Uzun boylu görüştük. Ve şu noktalarda mutabakat halinde kaldık.

A) Hareket, hareket olma itibariyle desteklenmelidir.

B) Türkiye Sosyalist Partisi adı, efradını cami ve ağyarını mani bir tabir olduğu için tamamıyla tahaccür etmiş bir kelimedir. Yarın, cemiyetler kanunu ve ceza kanunu değişecek olursa (Ovenist) mahiyette olan bu programa (Marksist) bir hüviyet vermek icap edecektir. Halbuki bu tahaccür etmiş isimle bu yeni veçheye geçemeyiz. Bunun yerini elastiki bir isim olmak üzere (emekçi ve köylü) ismi verilmelidir.

C) Mevcut cemiyetler kanunu ve diğer kanunî mevzuat arızidir. Kısa bir müddet sonra değişecektir. Bu itibarla programın dinamizmini temin için, nizamnamede programı tadil işinin kongrece olması gibi bağlayacak bir hüviyet olmalıdır. Muvakkat Merkez heyeti programında tadilat yapabilmelidir. Nizamname buna göre tanzim edilmelidir, hükümlerini verdikti..

Aziz kardeşim, bütün bunların dışında olarak parti kuruldu. Dikkat edilirse; benim durumum bir tarafta ilk program ve nizamnamesi tarafımdan yapılmış olan Türkiye Köylü ve Emekçi Partisini Doktor Şefik Hüsnü resen tesis etmiş, diğer tarafta da program ve nizamnamesiyle alâkam olmayan, fakat arkadaşlarım tarafından kurulmuş bir Türkiye Sosyalist Partisi arasındadır.

Aziz kardeşim, bütün bunların dışında olarak parti kuruldu. Dikkat edilirse; benim durumum bir tarafta ilk program ve nizamnamesi tarafımdan yapılmış olan Türkiye Köylü ve Emekçi Partisini Doktor Şefik Hüsnü resen tesis etmiş, diğer tarafta da program ve nizamnamesiyle alâkam olmayan, fakat arkadaşlarım tarafından kurulmuş bir Türkiye Sosyalist Partisi arasındadır.

Aziz dostum, böyle bir durum karşısında siz kalırsanız ne yaparsınız? Bunu düşününüz. Ve benim durumumu da bu şekilde tespit ediniz. Türkçesi, iki cami arasında binamaz bir haldeyim.

Şefik Hüsnü'nün sarı defterindeki (intihabattan sonra ihtimalat) diye yazdığı notlar dikkate şayandır. Bu notlar 1946 intihabatından sekiz gün sonra kaleme alınmıştır. Müsaade buyurulursa kısaca okuyalım.

Doktor Şefik Hüsnü'nün (Seçimlerden sonra sınıf mücadelesinin gösterdiği manzara) başlığı altında 29 Temmuz 1946 günü yazdığı on maddelik bu yazının ikinci maddesinde (Bu mücadeleye örtülü şekillerde ve bilhassa Mareşala taraftarlık nikabı altında ordu da karışmış ve ordu kadrolarında -bir ekseriyet değilse bile- ekseriyete yakın büyük bir ekalliyetin bugünkü inhisarcı rejimden hoşnut olmadığı ve muhalefeti desteklemek azminde bulunduğu belli olmuştur. Bu vakıanın, iktidar kavgasının gelecekteki gelişmelerinde çok mühim bir rol oynayacağı anlaşılmaktadır) dedikten sonra siyasî partilerin teşekkülünü ve halk arasında mevcut mücadeleleri tetkik ederek beş ihtimalin bulunduğunu yazan Şefik Hüsnü birinci ihtimal olarak (Demokrat muhalefet ve Mareşal Mecliste seçimlerin meşruiyetini tanımadıklarını ve millî iradenin kendini göstermediğini ilan ve toptan istifa ederek mücadeleyi halk arasına intikal ettirirler). Veya ikinci ihtimal olarak da (Bu takdirde ya Halk Partisi bu husumet ilanına aynı sertlikle cevap verir ve Meclisi devam ettirerek memlekette yeniden bir tethiş nizamı yaşatarak tek partili bir Millet Meclisi yaşatmaya uğraşır) demektedir.

Yazının sekizinci maddesinde ise (Bu ihtimallerden en mühim olanı birincisidir. Bu şekilde mücadele halk arasına ve köylere intikal ettirildiği takdirde bizim bütün gücümüzle ona katılmamız, Mareşal ve Demokrat Partiyi desteklememiz, bütün teşkilatımızı ve faaliyetlerimizi bu mücadelenin icaplarına göre ayarlamamız icap eder. Dikkat edeceğimiz nokta Demokrat Partinin idarecileri olmaya namzet olanları mümkün olduğu kadar sosyalist demokrasiye doğru çekmeye gayret etmek ve bu içtimai bünye değişikliğinin gerçekleştirilmesine bizzat iştirak edebilmemizi saklamaya uğraşmaktır. Bu vadede bir çok başarılar elde edebileceğimizden katiyen şüphe edilemez.

Bunun için teşebbüsü bir an bile elden bırakmamamız diğer partilerin idarecileriyle teması kaybetmemeye dikkat etmemiz kifayet eder. Bu ihtimalin tahakkukuna diğerlerinden daha çok inanıyoruz.) diyor ve ikinci ihtimal hakkında da (İkinci ihtimal mevcut istibdada karşı mücadelenin en vahim şeklidir ve kanlı bir devrime muadildir. Halk Partisinin arkasında İngiliz Emperyalizminin bulunması ve böyle bir vatandaş hürriyetinin neticesi neye varacağı önceden imkansızlığı ve bilhassa Halkçıların orduya dayanamayacaklarının anlaşılması bulunması dolayısıyla işlerin bu yola döküleceğine inanmıyoruz. Bu ihtimal mevcut ihtimallerin en zayıfıdır.

Fakat bu keskin mücadelede daha mühim rol bize düşeceğini ve düşmanın ateşine ilk olarak bizim maruz kalacağımızı bir an bile unutmamalıyız. Buna karşılık da sonunda muzafferiyet bize iktidar yolunu açacak ve çok mesuliyetler yüklenmemizi gerektirecektir.) diye yazılıdır. İşte 1946 seçimlerinden sonra vukua gelen olaylarla bu yazılar karşılaştırılırsa Komünist Partisinin oynamak istediği mühim rolün neden ibaret olduğu kolayca anlaşılır.

7.- Teşkilatın genişliğini gösteren ve yine Şefik Hüsnü'nün el yazısı ile yazılmış notlarında:

Parti şubeleri:

İstanbul, Ankara, İzmir, İzmit, Ayvalık, Eskişehir, Samsun, Adana, Ayntap, Kayseri (kurulmak üzere)

Parti rabitaları veya yalnız sendikaları bulunan yerler:

Zonguldak, Sivas, Aydın, Hatay, Mersin, Tarsus, Bursa, Nazilli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir.

Partinin nüfuz ettiği sendikalar:

İstanbul'da:

Tütün işçileri, ayakkabıcılar, madenî eşya işçileri, Bakırköy Dokumacılar Sendikası, inşaat işçileri, matbuat kafa kol işçileri, motorlu kara nakliyatı işçileri, şehir sendikalar birliği,

Bizim olmayan sendikalar :

Türkiye Deniz ve Liman işçileri, Türkiye Dokumacılar, Tekel işçileri.

İzmir sendikaları:

Müstahdemler sendikası, tütün işçileri, Halkapınar dokumacılar, matbuat kafa ve kol işçileri, inşaat işçileri (kurulmak üzere) ayakkabı işçileri; bölge sendikalar birliği.

Kocaeli sendikaları:

Kâğıt ve selüloz fabrikaları işçileri, nakliye işçileri, bölge sendikalar birliği.

Ankara sendikaları:

Unlu maddeler imalathaneleri işçileri, madenî eşya ve makine işçileri.

Zonguldak:

Kömür madeni işçileri.

Samsun:

Tütün işçileri.

Adana:

İplik dokuma fabrikaları işçileri - inşaat İşçileri.

Ayvalık:

Zeytinyağı ve sabun imalathane ve fabrikaları işçileri.

Bursa:

İpekli mensucatı fabrikaları işçileri. (Kurulmak üzere)

8.- Cami Baykurt, Zekeriya Sertel ve Şefik Hüsnü'nün münasebetleri aşikâr bir keyfiyet olmakla beraber, yüksek huzurunuzda okuduğum Abidin Nesimi'nin mektubu da gösteriyor ki bu partice verilmiş kararlar, Cami Baykurt'un delaleti ile Mareşale intikal ettirilmekte idi. Mareşal Cami Bey ile sınıf arkadaşı idiler. Gençlik çağında hararetle bir vatanperver olarak tanıdığı Cami Beyin, Süleyman Nuri vakasıyla da sabit olduğu veçhile, bir Rus organı olduğundan muhtemel ki haberi yoktu. Cami Bey bu münasebetleri istismar ederek Mareşale müteaddid hareketler yaptırmıştır. Bunlardan bir tanesi de İnsan Haklarını Koruma Cemiyeti meselesidir. Rahmetli Profesör Kenan Öner de aynı şekilde aldatılmış durumda idi.

Mareşalin bazı hareketleri ile Şefik Hüsnü'nün ihtimaller diye yazdığı hususlar arasındaki münasebet herhalde gözden kaçmayacak hususlardandır.

İşte bu da komünist taktiğinin nasıl çalıştığını, nasıl iğfalkâr olduğunu gösteren bir misal olarak ele alınmış ve yüksek huzurunuzda arz olunmuştur.

Şimdi Sosyalist Partisi hakkındaki maruzatımıza geçiyoruz.

Türkiye Sosyalist Partisi:

Liderliğini (Esat Adil Müstecabi) nin yapmakta olduğu "Türkiye Sosyalist Partisi"; iç rejimimizdeki demokratik gelişmelerden faydalanarak, sosyalistlik perdesi altında resmen legal sahada çalışmaya başlamış olan bir komünist teşekküldür.

Gerek (Türkiye Sosyalist Partisi) gerek Dr. Şefik Hüsnü'nün idaresi altındaki (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi); 1946 yılında açık faaliyete geçerken, kanunî sebep ve zaruret altında (Komünistlik) vasıflarını, daha doğrusu birer komünist partisi olduklarını gizlemek mecburiyetinde idiler. Bunun için her ikisi de (Sosyalistlik) maskesi altında faaliyete geçmiş oldular.

Rengi, mezhebi bir olan bu iki kardeş parti kurulup faaliyete geçmezden evvel, elimize geçen bir vesikaya göre; bunlar tek bir parti halinde meydana çıkacaklardı. Araya birtakım maniler girdi. Kurucu vaziyetinde hükümete müracaat etmesi kararlaştırılan (Cami Baykurt) ile (Sabiha Zekeriya Sertel) in o sırada tevkif edilmiş olmaları ve (Esat Adil) ile (Şefik Hüsnü) nün o zaman da anlaşılamamaları yüzünden evvela Esat Adil (Türkiye Sosyalist Partisi) ni kurmuş, hemen arkasından da (Şefik Hüsnü) Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi için teşebbüse geçmiştir.

Şayanı dikkat olan bir nokta; meşhur komünistlerden (Abidin Nesimi) bir parti programı ve nizamnamesi hazırlayarak Anadolu'da bulunduğu yerden, sıkıyönetim çevresi dışına çıkarılıp gönderildiği Bilecik'ten, İstanbul'a göndermiş ve partiyi kurmak için Cami Baykurt tarafından hükümete müracaat edilmesini istemiştir. Abidin Nesimi'nin foto kopyası mevcut mektubuna göre, Şefik Hüsnü ve Sabiha Zekeriya Sertel bu işe sonradan katılmışlardır. Fakat bunlar, tuttıkları yolda ayrılıklar olduğunu kendi müntesipleri vasıtasıyla iddia etmişlerdir. Bilhassa Esat Adil fasılalarla çıkarmakta olduğu (Gerçek) adındaki gazetesiyle kendisinin ve partisinin sadece sosyalist olduğunu iddia etmiştir. Halbuki bu gazete

Moskova'da çıkan Pravda Gazetesinin Türkçe karşılığı olan (Gerçek) adını almayı kendisine bir şeref addettiği gibi; açık neşriyatlarıyla da Sovyetler tarafını iltizam etmiş ve memlekette sınıf mücadelesini körükleyerek komünizm propaganda ve tahrikatını yapmıştır. Bundan dolayı halen yargılanmakta olan bu gazetenin bu yoldaki faaliyeti; bilirkişi raporuyla da teyyüt etmiştir. Gazetenin sahibi ve başyazarı (Esat Adil) olduğuna göre adalete intikal etmiş olan suçun faili de şüphesiz başta Esat Adil olmak üzere diğer bir kaç sosyalist partisi mensubu arkadaşlarıdır.

Gazeteyi finanse eden zahiren eski komünistlerden (Reşit Menteş)'dir. Bu adamın karısı (Safiye) de eski komünistlerdendir. Her ikisi hakkında da vaktiyle resmen tahkikat yapılmış hatta tevkif olmuşlardır. (Safiye) Sovyetler'e casusluktan ve komünistlikten dolayı hapse mahkûm olmuş olan (İbrahim ve Kâzım Topçuoğlu) kardeşlerin kız kardeşidir. İbrahim Topçuoğlu başına topladığı bir kısım komünistlerle şimdi İzmir'de Esat Adil'in partisinin vilâyet komitesinde idare heyetindedir.

(Gerçek) Gazetesi bir taraftan da Amerikalılar lehinde, komünistler aleyhinde ufak tefek yazılar neşretmiştir. Bu yüzden Moskova Radyosunun tekdir ve tevbihine de maruz kalmıştır. Fakat bunların hepsinin basit birer komünist taktiği olduğuna şüphe edilmemiştir. Nitekim hadiselerin cereyan tarzı bu şüphenin ne kadar haklı ve yerinde olduğunu isbat etmiştir. Bu çekişmeler, atıp tutmalar devam edip giderken, bir taraftan da (Tas) Ajansının Türkiye mümessilleri, gazeteyi ve Esat Adil'i ziyaret etmişler, samimi hasbahallerde bulunmuşlardır. Bilâhara da vaziyet düzelmiş, Moskova Radyosu Gerçek Gazetesinden iktibaslar yapmağa başlamıştır.

Gazete, sürüm yapamadığı ve günlük masrafının oldukça ağırlığı, intişara başladığı günden beri yapmakta olduğu fedakârlığı devam ettirememiş ve gazete kendiliğinden kapanmıştır.

Tespit ettiğimize göre Esat Adil tanıdıklarına:

– “Sosyalizm devresini atlatmadan komünizme geçmenin doğru olmadığını” söylemiştir.

Gizli çalışan ve gizli bültenler neşreden (T.K.P.) de bu konuyu aynı şekilde düşünmekte ve teşkilatına yayınladığı gizli bültende bu fikri şöylece izah etmektedir:

– “T.K.P.’nin siyasî gayesi; proletarya diktatörlüğü vasıtasıyla sosyalizmin kuruluşuna girişmek ve sosyalizmi kurduktan sonra (sınıfsız planlı kardeş cemiyeti) şekli olan komünizme varmaktır.”

Görülüyor ki, Esat Adil'in düşüncesiyle, gizli T.K.P.’nin gayesi arasında şekil itibariyle hiçbir fark yoktur.

Sosyalist Partisi İdare Kurulu içinde Moskova yetiştirmesi mahkûm komünistler vardır. (Mustafa Börtlüce, Sarı Mustafa) bu zümredendir. Aynı vasıfta olan (Hüsamettin Özdoğu) da Sosyalist Partisi sıkı yönetim tarafından kapatılmadan evvel partinin teşekkül ve taazzuvuna çalışmış bir kimsedir. O sırada elimize geçen ve halen arşivimizde bulunan bir mektubuna göre Hüsamettin Özdoğu; davanın yegâne ve hâkiki mümessilinin Sosyalist Partisi olduğunu, Emekçi ve Köylü Partisinin sonradan meydana geldiğini, kuvveti zaafa uğratan ikilik yaratan bu hareketleriyle Şefik Hüsnü Partisinin davaya ihanet etmekte olduğunu, kendilerine iltihak etmesi lâzım geldiğini bir dostuna uzun uzadıya izah etmiş ve dostuna bu iki partiden hangisine girmek isterse fikrinde muhtar olduğunu bildirmiştir. Hüsamettin Özdoğu şimdi İstanbul'da (Yeditepe) dergisini çıkarmaktadır.

Keza, sosyalist partisinin müteşebbis merkez icra komitesi arasında tanınmış komünistler bulunduğu gibi, halen devam etmekte olan partinin haftalık toplantılarına iştirak edenler arasında da komünistlikleri tespit edilmiş kimseler vardır. Yine bunlar arasında öteden beri sendika işleriyle uğraşmış ve işçi kütlelerine nüfuzla çalışmış elemanlar da bulunmaktadır.

Parti toplantılarında konferanslar verilmekte, hâdiseler Marksizm ve sosyalizm zaviyesinden tetkik ve tahlil edilmektedir. Bu arada komünizm doktorinlerine de temas edilmektedir.

Mayıs 1951 sonundaki bir konferansında Esat Adil hulasaten şunları söylemiştir:

“...Türkiye Sosyalist Partisinin dışında kalmış sosyalist cenaha mensup muarızlarımız bizi yanlış anlıyorlar. Haksız tenkid ve isnatlarda bulunuyorlar. Türkiye'nin kendine has şartlarına bakmadan Avrupa'daki müsait duruma göre mukayese yapıyorlar. Bu yüzden bana ve partili arkadaşlarıma insafsızca (satılmış), (polis) isnadında bulunuyorlar.

Marksizmin bir adı da mücadele ilmidir, biz marksizmin tekamülcü prensibine dayanıyoruz. İnkılâpçılık; tekamülü kendi haline bırakmayarak organize etmek ve ileriye doğru hızlandırmak manasına gelir...”

Esat Adil, bundan sonra partide teşkilâtın inkişaf edememesi sebeplerine temas ederek: “Sosyalist nizamda alışılmış şeylerden vazgeçme ve bir değişiklik mevzuubahs olduğunu, evvelâ halkı buna alıştırmak lâzımgeldiğini, Çarlık Rusya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında devam eden harplerin intikam ve düşmanlık hislerinin istismar edilmekte olduğunu, bu sebeplerden dolayı Türkiye’de sosyalist hareketlerin halkça benimsenmemekte olduğunu, bazı sosyalistlerin ürkütücü metodlarla, meselâ mülkiyet aleyhindeki tezlerle ortaya çıkmaları da aksi neticeler verdiğini, partice mücadelede bunların birinci planda dikkate alınması lâzımgeldiğini...” söylemiştir.

Esat Adil’in bu konuşmalarında sosyalistlik perdesi altında komünizmi kasdetmekte olduğuna hiç şüphe yoktur. (Sosyalist cenaha mensup muarızlarımız) cümlesiyle Şefik Hüsnü ve Nazım Hikmet gruplarını ima ettiği sarihdir. Çünkü, biz biliyoruz ki diğer komünist gruplar Esat Adil’i ve partisini oportünist olmakla itham ediyorlar. Esat Adil de konferanslarında kapalı cümlelerle bunlara cevap vermiş oluyor.

Esat Adil’in: “...tekâmülü kendi haline bırakmayarak organize etmek ve hızlandırmak...” lâzımgeldiği yolundaki noktai nazarı da sosyalizmde tedrici tekâmülü kabul etmediğini, bunun teşkilâtlandırılarak hızlandırılması gerektiği kanaatinde bulunduğunu gösteriyor. Diğer komünistlerin düşünceleri, gayeleri de bundan farklı değildir. Keza sosyalizmin inkişaf edememesi sebeplerini tahlil ederken Sovyet Rusya ve Türkiye halkına ait olarak ileriye sürdüğü fikirleri de şayanı dikkattir. Çeşitli kaynaklardan gelen bilgilere göre, memleketimizde komünizmle mücadele şiddetlendikçe, gizli çalışan Şefik Hüsnü ve Nazım Hikmet grupları arasında sosyalist partiye girmek, bu suretle kendilerini garanti altına aldıktan sonra Esat Adil’i, partisi başından uzaklaştırmak ve partiyi ele geçirmek temayülleri de hâsıl olmuştur. İlegal faaliyetin muhataralar arz etmesi, partilerin gayelerinde bir fark bulunmaması tehlikeye atılmak veya muattal kalmaktansa, gayeye hizmet edebilmek düşüncesi bu temayülün artmasına sebep olmuştur.

Şu halde aynı gayeyle çalışan bu iki parti niçin birleşmiyor? Gizli programları ve gayeleri bir olduğu halde, aradaki ikiliğin ve zıddiyetin sebebi; sırf şefler arasındaki anlaşmazlık ve çekememezlik olduğu tereddütsüz söylenebilir; çok iyi biliyoruz ki bu anlaşmazlık ve çekememezlik yalnız Esat Adil ile Şefik Hüsnü arasında değildir. Bunlara bağlı zümreler arasında, eski ve yeni nesil komünistler arasında; Nazım Hikmet ve onun etrafında bulunanlarla diğerleri arasında da ezeli ve ebedî ihtilâflar öteden beri sürüp gitmektedir; bu geçimsizliğin ve anlaşmazlığın da bir tarihçesi vardır; Türkiye Komünist Partisi içindeki ilk fırtına, millî mücadele yıllarında ve onu takip eden senelerde kopmuştur; Parti Viyana’da ikinci kongresini aktederken, Doktor Şefik Hüsnü ile Nazım Hikmet arasında ihtilâf baş göstermiş, parti içinde muvafakat ve muhalefet grupları meydana gelmiştir; hatırı sayılır nüfuzlu idarecilerden bir kısmı Nazım Hikmet tarafını tutmuştur; bunların arasında şimdi Moskova’da (Erdem) iğreti adıyla yorumculuk ve spikerlik yapmakta olduğu rivayet edilen (Laz İsmail); Moskova Şark Enstitüsü yetiştirmelerinden (Hamdi Şamilof) ve (Sarı Mustafa-Mustafa Börtlüce) gibi elemanlar da vardır.

Doktor Şefik Hüsnü tarafını tutanlarla, Nazım Hikmet’i iltizam edenler arasındaki çekişme, o tarihten beri devam edip gelmektedir. Meselâ Mustafa Börtlüce hâlâ Şefik Hüsnü’ye muhalif bulunmakta. Nazım Hikmet âdeta tapınmakta ve Esat Adil’in partisi içinde çalışmakta. Hamdi Şamilof; Nazım Hikmet ve onunla birlikte hapisten çıkan eski komünistler grubu içinde bulunmaktadır.

İlk mücadelede Şefik Hüsnü galip geldi. Rakiplerini ve hatta o zaman kendi tarafını tutmuş olan şeflerden bazılarını sonradan komünistlere şikâyet etti. Moskova Şefik Hüsnü'yü iltizam ettiği için, mevkiini kuvvetlendirmiş oldu.

Bilinen bir hakikattir ki, Doktor Şefik Hüsnü Türkiye'de komünizm cereyanlarının daima başında bulunmuş, 32 seneden beri değişmez bir lider olarak faaliyetine devam etmiş, partinin haricî bürosunu kurmuş ve komünistlerle olan münasebetlerini tanzim etmiş bir kimsedir. Parti içinde baş gösteren bütün ihtilâflarda, idareciler arasında hâsıl olan ayrılıklarda ve hatta partinin ekseriyetini teşkil eden grubunun başından ayrılmamıştır.

Otuz sene evvel olduğu gibi, bugün de Şefik Hüsnü'yü beğenmeyen, hafta onu ihanetle suçlandıran zümreler vardır. Partisiyle legal sahaya atıldığını doğru bulmayarak tenkit edenler, artık bunadığını, liderlik yapmadığını iddia edenler, Moskova'nın gözünden düşmüş olduğunu ileri sürenler vardır. Fakat memleket içinde ve dışındaki gizli komünist faaliyetini idame ettirenler, Şefik Hüsnü grubuna dahil olan komünistlerdir.

Durum bugün daha karışıktır. T.K.P. içindeki zümre ihtilafı yalnız iki liderin geçimsizliğinden ibaret değildir. Vaziyeti şöylece tasnif etmek münasip olur.

A) Başlangıçtan bugüne kadar Türkiye'deki komünist hareketlerinin rehberliğini yaptıklarını davanın bugüne kadar devamını ve yapılmasını kendilerinin temin ettiklerini ileri sürerek komünist hareket ve faaliyetlerin başından ayrılmak istemeyen Doktor Şefik Hüsnü Grubu;

B) İlegal çalışmaların müspet bir netice vermediğini ve veremeyeceğini açık bir parti faaliyeti içinde daha emniyetli adımlarla yürüyerek daha faydalı neticeler almakta olduklarını, sendikalara ve işçi kitlesine nüfus edebildiklerini iddia eden Esat Adil Grubu;

C) Şefik ve idareciliği başkalarının ele almasına pek de tahammülleri olmayan kıdemliler (Nazım Hikmet Grubu);

D) T.K.P. ce partiden refüze edilenler ve diğer gruplara henüz iltihak etmeyenler.

E) Bu gruplar dışında kalmış, irtibatlarını kaybetmiş münferit komünistler zümresi.

Bunlar arasında şayanı şükrandır ki, bugün bir birlik yoktur. Bu gruplaşmalar, yalnız bir yerde değil, komünist teşkilâtının geliştiği her yerde aşağı yukarı böyledir. Fakat şurasını önemle arz edelim ki bütün gruplar ve fertler yine Komünist Parti ve gayeleri için faaliyet göstermektedirler. Esasta ayrılık mevcut değildir.

Bu grupların birleşmesi ihtimali yok mudur?

Vardır. Nitekim Nazım Hikmet'i kurtarma kampanyası, Şefik Hüsnü grubuna ve Üniversite koluna bağlı olanlar tarafından idare edilmiştir. Hatta bu münasebetle Nazım Hikmet ve Şefik Hüsnü gruplarının bir yaklaşma ve anlaşma arifesinde olduğunu söyleyenler olmuştur. Esat Adil partisine mensup olanlardan da bu kampanyaya iştirak edenler bulunmuştur. Gruplar arasındaki ikiliği ve ayrılığı tenkit eden, birleşmek lüzum ve zaruretini ileriye süren komünistlere de tesadüf edilmiştir.

Partiler arasında birleşme ve anlaşma teşebbüsü, 1946 yılında yapılmıştır. Dr. Şefik Hüsnü 1946'da tevkif edildiği zaman evrakı arasında bulunmuş olan ve Şefik Hüsnü ile Esat Adil'in yan yana imzalarını taşıyan (Andlaşma) nın foto kopyesi arşivlerimizdedir. Bu andlaşmanın bir de müzakere zaptı vardır ki, bu da parti mümessilleri tarafından imza edilmiştir. Müzakere zaptında: "...Partiler arasındaki ikiliğin bugünkü şartlar altında elverişli tarafları olmakla beraber..." diye bir kayıt vardır. Bundan anlaşılıyor ki, her iki parti de, ikiliğin kendilerine bir fayda temin ettiğine kanidir. Fakat aynı cümlemin altında, her iki partinin de prensip ve programlarında beraberlik bulunduğunu, müşterek gaye için bu partilerin birleşmelerinin zarurî olduğunu açıkça ifade etmişlerdir.

Bu vesikalar göstermiştir ki, iki parti arasında bariz bir fikir ihtilâfi yoktur. İhtilâfin sebebi, partilerin başlarında bulunanların şeflik ve liderlikten ayrılmak istememeleridir. Meselâ Şefik Hüsnü: (Türkiye Sosyalist Partisi) kendisini lağveder ve şefi ve teşkilâtıyla beraber (Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi) ne iltihak ederse; buna itiraz etmiyoruz, çünkü kendisi gene lider olarak kalıyor ve bittabi bunu memnuniyetle kabul ediyor. Fakat bu teklifi Esat Adil kabul etmiyor; (Müzakereyi akim bıraktırıcı) bir teklif diye vasıflandırıyor.

İki partinin esasta bir olduğunu, aralarında hiçbir prensip farkı bulunmadığını kabul ettikleri halde, programlarını birleştirerek, rehber kadrolarını müsavi şekilde koyarak, üçüncü bir parti halinde ve (Türkiye Birleşik Sosyalist Partisi) adı altında faaliyet sahasına atılmalarını ve iki partinin topyekûn teşkilâtının birleştirilmesini de Şefik Hüsnü kabul etmiyor.

İki partinin ayrı çalışması, fakat çalışma sahaları ayrılarak, yani:

T.S.P. inkılapçı münevverler ve sosyalizme meyil gösteren burjuva tabakaları arasında faaliyetini teksif etmesi;

T.S.E.K.P.'nin de emekçiler sınıfının inkılâp hareketini sevk ve idare etmesi, fakat partilerin çalışmalarında taarruzlar ve tedahüller vukua getirilmemesi teklifine karşı yapılan müzakerelerde: "... partilerin aynı mahiyette oldukları ve aynı içtimaî tabakalar arasında faaliyette bulunmaktan vaz geçemeyecekleri..." neticesine varıyorlar.

Bu vesikalar ve o tarihten sonra tespit edilmiş olan olaylar serahatle ifade etmektedir ki, (Türkiye Sosyalist Partisi) Türkiye'de asıl adını gizleyerek açık, meşru parti faaliyetine imkân bulmuş olan bir partidir.

23.6.1951 Cumartesi günü, Sosyalist Partisi haftalık toplantısında Esat Adil Müstecabi bir konuşma yaparak, Fransız seçimlerinin neticelerinden, İran meselesinden ve Türkiye'de kurulacak (Köylü Partisi) ne karşı Sosyalist Partisinin alacağı vaziyetten bahsetmiştir.

Fransız seçimlerinden bahsederken; Fransa'da yeniden kurulan kabinenin mutedil ve bitaraf bir siyaset takip etmeye mecbur olduğunu, bu kabineden inkılapçı bir hareket beklenemeyeceğini söylemiştir.

İran meselelerini izah ederken de, İran'ın saf değiştirdiğini, inkılapçı safta yer alacağı, bundan sekiz ay evvel Amerikan isteklerini reddetmesiyle belli olduğunu ve bu hususa o zaman kendisinin (Gerçek) Gazetesinde temas etmiş olduğunu anlatmıştır.

Bundan sonra kurulacak (Köylü Partisi) ne sözü intikal ettirerek; "...böyle bir parti kurulacağını işittim. Biz hem işçi, hem de köylüyü temsil etmek ve onlara dayanmak iddiasındayız. Esasen (Marks) da, köylüyü bir sınıf saymamakla beraber, işçi sınıfının rehberliğinde onu yardımcı bir kitle olarak kabul etmektedir. Biz inkılabı yalnız işçi ile veya yalnız köylü ile yapamayız. Bunun için işçi sınıfı rehber olacak ve köylü ile işbirliği yaparak inkılabı tahakkuk ettirecektir. Eğer yeni açılacak parti inkılapçı karakteri taşırsa, biz ona elimizi uzatırız. Onunla işbirliği yaparız. Aksi olursa onunla mücadeleye geçeriz..." demiştir.

Not: Yüksek Meclişçe de malumdur ki komünist edebiyatında (İnkılap) kelimesi daima (İhtilal) manalı kullanılmıştır ve kullanılmaktadır.

Son Hadiselere Umumî Bir Bakış

1946'dan sonra çeşitli darbeler, bizdeki komünist faaliyetini aksatmıştır. Fakat hiçbir suretle işine devamdan men edememiştir. Bugün meydana çıkmış bulunan faaliyet (müsaadenizle çıkmış diyorum) bizzat bunların başındaki sersemelerin hareketlerinden meydana gelmiştir.

Kominform, komintern organlarını yani tali şubelerini dışarıda tesis etmiş ve bunlara kısmen alenî mahiyet vermiştir. Bunların belli başlı üç esası vardır, sulh hareketi, talebe hareketi, işçi hareketi.

Sulh hareketi ile talebe hareketi münevver zümrenin elinde olduğundan beraber yürürler. İşçi hareketi daha derin bir seyir takip eder ve gizli mahiyet taşır. Sulh hareketi ile talebe hareketinin olduğu yerde Komünist Partisi vasıtasız olarak vardır. Hele bilhassa bizde böyledir. Vaktiyle komintern, kadın hareketleri, kızıl tiyatro, kızıl sanat, kızıl deniz işçisi, dinsizlik ve Allah'sızlık, seksüel işler şubelerini ihtiva ederdi. Bugün sulh hareketi ve talebe hareketleri daha pratik, Moskova'nın işine daha yakından yarayan organlardır. Görünürde sulh hareketleri İsveç ve Paris'ten doğmuş gibi gösterildi. Buraya bazı ilmî simalar da renk verdiler. Fakat bazı ahvalde onlar da sadece komünist faaliyetine mankenlik etmektedir.

Türkiye için hareketlere millî bir renk verilerek ileri Jöntürkler hareketi denildi. Sulh hareketi ise 1946 darbeleriyle tutunamadı. Nihayet günün birinde Behice Boran, Adnan Cemgil'in öne atılmaları ile meydana çıktı. Behice Boran Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Doçentlerindedir. Adnan Cemgil buradaki sanat mektebinde öğretmen ve Millî Eğitimin memurlarından idi. Yanlarına cesareti olan ve ifşasında mahzur olmayan mahdut bir kadro tefrik edildi. Ve görülen çıkışlar yapıldı. Bunlar Şefik Hüsnü'nün vaktiyle (Ankara'daki kolum) dedikleridir. Bunlar sadece bir beyannameden dolayı askerî mahkemeye tevdi olundular. Bunlar da kendi hesaplarına Türkiye Komünist Partisinin şerefini temizlemiş oldular. Fakat bunun komünist taktiği olan ifadesini 16 Kasım 1951 sabahı gazetelerde gördüğümüz Nazım Hikmet'in yazısı ile anlamış bulduk.

Talebe hareketlerine gelince bu hareketler üniversitede bir sol derneğin kurulması ile yeniden ve alenî olarak başlamıştır. Bu derneğin adı İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneğidir. Paris'te bulunan ileri Jöntürklerle irtibat halindedir. İleri Jöntürkler idare şuurunu Türkiye'den alır, taktiğini Paris'ten öğrenirler. Bunların yanında İran Kürtleri ve Ermenilerin ayrı birer teşekkülü vardır. İstanbul'daki derneğin görünürde 167 resmî azası vardı. Fakat bunlar her biri bir idealist olarak diğerlerini toplamaya çalışır. Bu mesai dışarıdan ve görünmeyen istikametlerden beslenir.

Böyle bir dernek Ankara'da da kurulmuştur. (Gençler Birliği Derneği) Bugün bu resmî teşekkül ortada yoktur.

Jöntürkler mütemadiyen Rus taktiğine uyduğundan birtakım propaganda malzemelerini yurda sokmaktadırlar. Bunlar Paris'te Sovyet organları tarafından tevdi edilir, onlar da Türkçeye çevirirler. Bunlar yine Sovyet ve sol talebe hareketleri vasıtası ile İran, Irak, İngiltere ve hatta Amerika'dan postaya verilir. Şayanı dikkattir ki bu ileri Jöntürkler birliğinin bazan sayısı birkaçına iner, fakat bu kâğıtlar gene gelirler. Çünkü onların bir kişi olarak kalması da kâfi. Dost devletlerin müdahaleleri artık bu işlerin kolayca cereyanına mani oluyor.

Son tevkifat sırasında tevkif edilen Doktor Sevim Tarı, ikinci defa olarak Amerika'ya gitmek istiyor. Fransızlar vize vermek istemiyor, transit vizesi alıyor, seyahat belgelerini tetkik için emniyet müdürlüğüne davet edilirken, üzerinde birtakım kâğıtlar görülmüştür. Kâğıtların birinin özetini okuyorum. Bu nedir? Bu bayan nereye gidiyor? Bu bayanın rolü nedir? Bu bayan bu kâğıdı (Zeki Baştimar) dan almıştır. Zeki Baştimar'a (Sevim Tarı) yı Öğretmen Yüzbaşı Abdülkadir tanıtmıştır. Bu hazırlığın bir ucu (Mihri Belli) nin elindedir.

Mesele şudur ki; Türkiye Komünist Partisi yeni ve az tanınmış bir idare kurulunu harekete geçirmiştir. Bu idare kurulu şimdikiye kadar uğradığı zararlardan ders alarak bir taraftan Moskova'ya sadakatini ve ana kaidelere bağlılığını gösteriyor, diğer taraftan da harekete güya yeni bir mahiyet veriyor. O da eski kadroları teslim almıştır. (Prensiplerini yukarıda arz ettim)

Bu kâğıtlar nereye gidiyordu? Ya Paris, yahut Roma'ya gidiyordu. Oradan Rusya'ya aktarılacaktı. Söz de şimdi Nazım Hikmet'in riyasetini teslim aldığı Moskova'daki (Türkiye Komünist Partisi) mümessillerinin eline geçecektir. Bütün bunlar bu işe müstakil bir mahiyet vermek için sarfedilen beyhude gayretlerdir.

Bu kâğıtların aldatıcı bir mahiyeti belki de bizzat bu tali unsurların aldandığı taraf Marksist inhisarın ellerinde olduğudur. Marksizmin inhisarı bunlar da değildir. Bu işin iki ayrı sahası daha vardır. Birisi iktisadî işlere hiç karışmayan bir kültür ve politika kadrosu, diğeri de hakikat gibi görünen bir sosyalist hareketidir. Bunlar sosyalist işçi hareketi topluluğu meydana getirmeye uğraşıyorlar. Ve görünürde de Komünist Partisi bunlara hasımdır. Fakat bunlar marksist ve Rusçu olarak işçiyi, marksist şuuruna hazırlamakta diğerlerinden bir zerre farklı değillerdir. İşte cenup yani harp memleketlerinin ve bazı garp memleketlerinin düştükleri ve bugün içinde buldukları müşkülât bu işçi vasattan çıkmaktadır. Ve mesela İngiltere ve Amerika'nın istifade ettiği müsait durum da bu vasata hâkimiyetten veya bu vasatın salim bir zemin üzerinde oluşundan meydana gelir.

Bu kâğıtlardan birinin özetini okuyorum:

T.K.P.

“Teşkilat Prensipleri”

GİRİŞ:

Partimiz, Marksist ve Leninist bir partidir.

Üyeler, prensip, gaye, mücadele usul ve şekillerini bilmelidirler. T.K.P. nazariye ve taktik sahasında olduğu gibi teşkilat meselelerinde de Marksisttir. İçinde bulunulan şartlar ve tarihî duruma göre değişiklikler yapılır. Fakat, prensipler değişmez.

ANA PRENSİPLER:

Prensip, işçi sınıfı ve emekçilerin kurtuluşunda önder, öğretmen ve idareci olarak üzerlerine düşen vazifeyi yapmaktır. Bu bakımdan burjuva, sosyalist reformist partilerden tamamıyla ayrıdır. (Marks) ve (Engels) onu öncü olarak göstermişlerdir.

(Lenin) ve (Stalin); komünist partilerinin teşkilat prensibini şöyle hazırlamışlardır :

1.- Komünist partisi işçi sınıfının ileri bir parçasıdır. İşçi sınıfının sınıf ve kurtuluş mücadelesini sevk ve idare etmeye muktedir bir müfrezesidir. (İşçi sınıfı yeknesak değildir. Onun için olduğu gibi bünyesine alamaz) Bu sebeple işçi sınıfının yükseltilmesini, ancak en yüksek seviyeli işçileri birleştiren bir teşkilat yapabilir.

2.- Komünist partisi aynı zamanda teşkilatlı bir münevver zümredir.

Şuur, ancak teşkilatlılıkta kendini gösterir.

3.- Parti yalnız öncü değil, işçi sınıfının diğer teşekkülleri üzerinde de önderlik etmelidir. Meslek birlikleri, kooperatifler gibi. Bunlar da gayeye yöneltmelidir.

4.- Kitleye bağlı olmak da lazımdır. Stalin der ki, parti yalnız öğretmez. Onun da kitle ile (işçi ve köylü) ile bağları olması ve ondan ayrılmaz bir halde bulunması lazımdır.

5.- Birliği muhafaza lazımdır. Parçalanmalarla amansız mücadele lazımdır.

6.- Koordinasyon lazımdır. İdareci merkezlerin otoritesi, hesap verme mecburiyeti aşağıdakilerin şahsî teşebbüsü, demokratik santralizasyon esası üzerinden olmalıdır. (Yani körü körüne itaat.)

PARTİYE KABUL ŞARTLARI:

Partiye ancak layık olanlar girer. Parti işçi, köylü, münevver ve esnafın en iyi zümresini bünyesine çekmelidir.

a) Partinin uzak ve yakın gayelerini kabul etmek lazımdır. Onu hayata tatbik için korkmamak lazımdır.

b) Parti teşkilatına giren beraberlik için kontrole razı olmalıdır. Ve teşkilatta vazife almalıdır.

c) Aidat vermek lazımdır.

Partiye münferiden girilir, toplu girilmez. Giren hakkında da uzun uzadıya tahkikat yapmak lazımdır. Acele etmemelidir. Üyeler halk arasında çalışarak liyakatını ispat etmelidir. Partiye alınma kararı, ilk kademelerden birinin tavsiyesiyle mahallî parti komiteleri tarafından verilir.

Parti üyelerinin ödev ve hakları:

1.- Partinin ilk vazifesi marksizm bilgisinde kendi malumat ve seviyesini yükseltmektir. Dünyanın gidişini tasvir ve tahmin etmeye muktedir olmalıdır.

2.- Partili aktif rol oynamaya, siyaset yapmaya mecburdur. Davanın zaferi için şuurlu olarak çalışmak lazımdır.

3.- Partili realiteleri arayıp bulmalıdır. Afakî şeylere kendisini kaptırmamalı, hadisata nüfuz etmeli ve halk tabakalarının düşüncelerine hâkim olmalıdır.

Partinin haklarına gelince :

Bunlar, toplanmalara iştirak, mütalaa beyanı, seçmek ve seçilmek ve herhangi bir meselede merkez komitesine kadar olan mercilere müracaat eder.

Fakat, kudurmuşcasına bir takip varsa, bu hakların ne derece istimal edileceğini de düşünmek lazımdır.

Demokratik santralizm :

Komünist partisi mürekkep bir uzviyet olduğundan onun tek bir gayeye yöneltilmesi lazımdır. Fakat bu ancak santralizm sayesinde, yani merkezin emrine mutlaka itaatla temin edilebilir. Merkezî komitenin verdiği emirler kayıtsız şartsız yapılmalıdır.

Demokrasiye gelince : Bu partilerin tenkit etme, kendi kendini tenkit etme esasıyla temin edilir. Mahallî teşkilatlar merkezî komiteyi vaktinde tenvir etmeli, mahallî şartları merkeze anlatmalıdır.

Mümessillerimizin bayrağı, boyunduruğu altında bulunduğu irticaa karşı mücadelenin daha teşkilatlı bir şekilde canlandırılması için demokratik santralizme sıkı sıkıya bağlı olmak lazımdır. Fakat bugünkü gizlilik şartları içinde demokratik tatbiki bizzat daralıyor.

Teşkilat ve sevki idare :

Lenin: (İki adım ileri, bir adım geri) adlı eserinde «İktidar için mücadelede proletarya için teşkilattan başka silah yoktur. Proletarya marksizm prensipleri etrafında milyonlarca emekçiyi ordusunda birleştiren bir teşkilatın sayesinde yenilmez bir kuvvet olabilir ve olacaktır. Bu ordu karşısında milletlerarası sermaye duramaz» demiştir.

Bütün partinin üyelerinin hareket birliği, teşkilatın başlıca hususiyetidir. Teşkilat cihazıyla üyeler arasında ayırıcı bir had yoktur. Burjuva teşkilatımıza sokulmayı ihmal edilmez bir vazife bilir. İşçi hareketi tarihî hiyanet misalleriyle doludur. Fakat çeşitli hiyanet metotlarıyla zafere ulaşmanın sırrını öğrenmiş bulunuyoruz.

İyi bir teşkilat, iyi bir sevkü idareyle birleşmedikçe bir şeye yaramaz. Stalin : Sevk ve idare etmek için ileriye görmek lazımdır diyor. İyi bir sevkü idare ancak kollektif çalışmayla kabildir. İyi bir teşkilatçı kullanacağı adamı tanımasını bilen meziyetleriyle, noksanlarıyla yerinde kullanandır.

İlk teşkilat kademeleri : Partinin temelini teşkil eder. Onların faaliyeti parti faaliyetinin özüdür. İlk kademeler istihsal esasına göre yani üyenin bulunduğu fabrika, işletme, müessese ve köylere göre kurulur. Bu sayede parti vazifeleri en uygun bir şekilde ifa edilir ve parti kuvvet kazanır.

İlk teşkilat kademelerinin vazifeleri :

- 1) Partinin şiarlarını kitlelere yaymak;
- 2) Partiye yeni üyeler çekmek ve onları yetiştirmek;
- 3) Buldukları yerlerde kitlelerin sesini dinlemek ve mücadelelerine önderlik etmek;
- 4) Kitleleri dağıtmak; silahsız bırakmak hedefini güden düşman ideolojilerle ve polis ajanlarıyla mücadele ve onları demaske etmek.

İlk kademeler vazifelerini iyi yapabilmek için üyelerini parti disiplinine ve diğer ödevlere sıkıca bağlı birer komünist olarak yetiştirmeye mecburdur. Aktif parti üyesi yetiştirmekten teşkilatların sekreterleri mesuldür.

İlk kademelerde üyelerin kendilerine verilecek işle meşgul olmaları faaliyetlerinden kademeye hesap vermeleri, oradan talimat almaları parti toplantılarına muntazam devam etmeleri şarttır.

Mahallî ve merkezî parti organları : Komünist partisi ayrı ayrı teşkilatların basit bir yekûnu değil birleşik bir manzumesidir. Parti, kendi alt ve üst kademeleriyle, teşkilatıyla bir bütündür.

Mahallî organlar :

Parti sevk ve idaresinin birleştirici ve kontrol edici önemli kısımlarıdır.

Her mahallî Parti teşkilatının bir idareci organı vardır. En yüksek organ (Mahallî parti konferansıdır) Konferansta parti komitelerinin raporu okunur; yeni parti komiteleri seçilir.

Bugün gizlilik dolayısıyla konferans yerine üst teşkilatlar tarafından tayin edilen (Parti komiteleri) en yüksek parti organıdır.

Mahallî parti kongreleri :

Kolektif rehberlik organıdır. Partinin direktiflerini kayıtsız şartsız yerine getirmek siyasî ve ideolojik faaliyeti yürütmek, mahallî parti organlarının vazifesidir.

Parti Kongresi: Partinin en yüksek kademesidir. Kongre Merkez Komitesinin raporunu dinler, parti programını, tüzüğünü gözden geçirir ve değiştirir. Ana siyasî meseleleri inceler. Parti taktiğini çizer. (Merkez Komitesini) seçer.

Parti Konferansı: İki kongre arasında parti komitesi tarafından içtima çağırılır. İki kongre arasında olgunlaşan siyasî meseleleri inceler ve karara varır. Merkez Komitesi üyeleri arasında değişiklikler yapabilir.

Merkez Komitesi: İki kongre arasında en yüksek parti organıdır.

Kendi kendini tenkit: Kadroların terbiyesi ve öğretimi metodudur. Komünistlerin kuvvetli silahıdır. Komünist partileri bir inkılap partisi olarak doğdular ve geliştirdiler. Sözle işin bir gitmesi hataların giderilmesi için kendi kendini tenkide ihtiyaç vardır. Hataları örtbas etmek partinin mahvına sebep olur.

Kendi kendini tenkit; parti demokrasisi ve parti disiplini ile sıkı sıkıya bağlıdır. Komünist partisi şuurlu disiplin ister. Fakat Leninizm aynı zamanda parti idareci organlarda tasdik edilmişlerse, bütün parti üyeleri tarafından münakaşasız tasdik edilmesini ister. (Stalin)

Tenkidin lüzumu kabul edilirken, parti düşmanlarının partide birliği sarsmak, onu yıkmak için bundan faydalanmaya yelteneceklerini unutmamak ve buna yer vermemek lazımdır. Bugün komünizm bakımından bizim durumumuz nedir?

Bunu bir daha bir kaç nokta ile tespit etmeme müsaade buyurunuz :

1) Türkiye’de bir gizli komünist partisi vardır. Bu parti böylece şurasından burasından tartaklanmaktadır. Allah’a şükür ki vaktinde sırasında tartaklanıyor.

2) Aktif kadroya giremeyen geniş bir (eski komünistler) Marksistler kadrosu vardır. Bu kadro şimdi de kominternin gizli doktrinlerini kendi sahasında imkân derecesinde geliştirmektedir. Gazete, tiyatro, edebiyat ve siyasî hava daima bunların az çok tesirine maruzdur. İşçi teşekkülleri daima gizli unsurların fırsat buldukça tesir ettikleri sahadır. Burada sinmiş anasır pusudadır.

Bunların tesirlerini gözde canlandırmak için 1945 hedef ve gayeleri diye okuduğum maddeler, lütfen tahattur buyrulsun, bunlar şu yakaladığımız kimselerin idare ve anlayışıyla yapılacak şeyler midir? Bu olgun politika dövizlerini lütfen uzun vadeli bir gazete tetkiki ve hatta her türlü fikir hareketlerini tetkik buyurun. Bence safdillik sonunu kestirmeden gramfon gibi bunları tekrar ettiğini göreceksiniz.

En yeni durum şöyledir :

Bulgaristan’dan pek çok vatandaşlar yurda gelmiş, bunların arasına dikkatle komünizm esaslarına göre hazırlanmış unsurlar karıştırılmıştır. Diğer taraftan bu hareketin bir politik manevra olarak kullanılması derpiş olunmuştur. Nazım Hikmet’in iltihakı ile yeni birtakım taktiklere şahit olacağız. Bu taktikler Rusya’nın siyasî, stratejik ihtiyacına göre ve mümkün olduğu kadar buradaki eski kodamanların reyî alınarak tayin edilecektir. Bu taktikler meyanında bu günlerde şarkın durumuna ait bazı gazete haberleri boş şeyler değillerdir. Bilhassa Asya’da İran’la Arap memleketlerinde ceryan eden şeyler 1944’ten beri başlayan Rus faaliyetinin bir neticesidir. Bu Lenin’in vaz ettiği bir düsturdan ilham alınmıştır. Bunlar garp memleketlerinin kuvveti olan müstemlekeleri elinden almak, bu memleket halkını istiklal kompleksi altında ne kadar mümkünse, müttefiklerden ayırmaktır. Bazı memleketler idare adamlarının serin kanlı düşüncelerine rağmen halk kitlesinin propaganda baskısı altındaki durumu hiç de müsait değildir.

Komünist teşekküllerinin faaliyet tarzı :

Komünist teşekküllerinin yukarıdan aşağıya doğru nasıl bir kademe takibettiğini, yukarda hulâsası arz edilen Komünist Partisinin teşkilat prensipleri adlı vesikada ve 1936 tarihli (Komünist enternasyonalının seksiyonu bulunan Türkiye Komünist Partisi) yasasında görürüz. Şimdi yüksek huzurunuzda bu partilere alınacak kimselerin, yani hücrelere kabul edilecek kimselerin geçirdikleri safahatı arz etmek istiyoruz.

Her komünist, dahil olduğu hücreden gayrı yeni bir hücre teşkiline ve bunu partiye maletmeye mecburdur. Aynı zamanda bu kendisinin parti programında yazıldığı üzere halk arasında faaliyetinin delilini teşkil eder. Mektepte, iş yerinde her komünist gündelik hadiseleri komünizm doktrini bakımından ve hücreden aldığı ilhama göre ihtiyatla tahlil ederek aksettirmeye memurdur. Politika yapması mecburidir. Bu faaliyeti esnasında fakirliği, taşkın fikirliliği, cemiyete küskünlüğü veyahut millî hisler bakımından kırgınlığı olan birisini teşhis etti mi onunla münasebet tesis eder. Bu münasebetler, bu işi görenin şahsî kabiliyetine göre değişir. Şimdi hakikatten alınmış bazı misalleri burada arz edeyim :

a) İstanbul Üniversitesindeki bir öğrenci, günün birinde kâğıtları arasında yabancı birkaç kâğıt görüyor. Bu kâğıtlar Marksizm tahliline göre ya ekonomi sosyaldan veyahut da milliyet kompleksinden alınmıştır. Öğrenci kâğıdı tecessüsle okurken yanına komünist olan genç yaklaşmakta ve bu nedir? diye sormaktadır. O da bundan çıkarttığı manayı veyahut atfettiği manayı safiyane anlatırken, bilâhare aralarında aylarca devam edecek bir mükâleme sermayesi hâsıl olmaktadır. Ve bu başlangıç, bazı ihtiyaçlar içinde kıvranan gencin Komünist Partisine kadar girmesine müncer olmaktadır.

b) Ankara'da lise tahsilini yapmakta olan bir gence, diğer bir genç sokularak, Almanların Rusya'daki taarruzlarını beraberce tahlile koyulmuşlardır. Bu mükâlemeler, Rusya'nın mukavemet sırrı, Almanya'nın muvaffak olmaması tetkikinden başlayarak nihayet gencin kıpkızıl olmasına kadar varmıştır. Bu genç nihayet (Fuat Reşad Baraner'e) hadisesine karşı olarak mahkûm olacaktır. Fakat onun bu noktaya kadar varmasına müteaddit dış yardımlar ve müdahaleler olmuştur.

c) Dil Tarih Fakültesinde bir öğrenci Yardım Sevenler Cemiyetinin durumu hakkında bir tez vazifesi almıştır. Hazırladığı notları hocasına götürdüğü vakit, müteaddit noktaları derinleştirmesini profesör kendisine söylemiştir. Bu tenkit ve tahliller öyle bir noktaya kadar varmıştır ki; yardım şuurunun fenalığı ve her yardım müessesesinin cemiyete zarar verdiği neticesi hâsıl olmuştur. Mektebin tezlerinden başlayarak komünistliğe ulaşmış ve bugün şurada ve buradaki mekteplerde öğretmen olarak karşımıza çıkan müteaddit kimselere tesadüf ediyoruz.

İşte komünist teşekkülleri, işçi sahasında da bu suretle hareket ederek müteaddit tipleri avladıktan sonra bunları evvelâ kütüphanelerde bulunan roman vesair basit eserleri tetkike sevkederler; bundan sonra hücreler vasıtasıyla vilâyet komitesinden tedarik ettikleri memnu veyahut ortada görülmeyen kitapları okuturlar. Bir kaç gizli yazı okutup bunun reaksiyonunu kontrol ederler. Bu haliyle şurada burada propaganda yapmaya sevk ederler. Ondandır hücreye alınıp hücre başkanının nezareti altında Marksizmin esaslarını telkin ederler. Eğer bunlar da muvaffakiyetle geçerse, bir taraftan hücre kurmaya, diğer taraftan da komite üyelerinden bazılarıyla tanışmaya sevk edilirler.

Bu seyrin takibi esnasında ufak tefek hapisaneye girip çıkmalar olabilir. Bâzan hapisaneler, hücre tedrisatı mahiyetine kadar varır. Nitekim çok az bilgisinden sonra hapisanelerde esaslı surette yetişmiş Marksist şair veyahut hikâyeciler örnekleri önümüzdedir.

Bu hücrelerin fabrikalar, üniversite, tiyatrolar gibi yerlerde bulunmaları, buldukları sahanın icabı olarak partinin direktifi dahilinde hareket ederler.

Bu hücrelerin şayanı dikkat rolleri merkezden aldıkları talimata mühim siyasî hâdiseleri partinin noktai nazarına göre buldukları muhiti propaganda etmeleridir.

Bir mevzuun şayanı hayret bir müşâbehetle muhtelif yerlerde aynı tahlile tabi tutulması, veyahut aslı astarı olmayan bir haber halinde yapılması, hücre irtibatlarının eseridir. Hatta bir örnek olsun diye Suriye ve Irak'da hücrenin teşekkülü hakkındaki şu tarifi tarzını arz ederiz: (Sen öyle üç veya beş kişi bul ki, seninle aynı fikirde olsun. O beş kişiden her biri de kendisiyle aynı fikirde olan beş kişiyi bulsun) işte teşkilat budur. Din ve irtica hareketlerinin bizde ve dünya üzerindeki durumuna objektif bir nazar atmak yerinde olur.

Komünizm ve Marksizm, mutlak surette din aleyhtarıdır. Onun dinle münasebeti, dini de bir politik vasıta olarak kullanmasındandır.

İkinci Dünya Harbinden sonra bir taraftan Rusya, öte taraftan diğer devletler, bugünkü politikalarına intikal ederlerken, şu şayanı dikkat olaylar cereyan etmiştir.

Evvelâ Rusya güya, Atlantik şartı ile din serbestisini kabul ettiğinden, eski Rusya'nın Filistin ve diğer yerlerdeki kiliselerine sahip çıkmıştır. Bu suretle, bu kiliselerde yerleşen esasen Sovyet casusluğunun evvelce tek tük elde etmiş olduğu Rus Ortodoks papazlarını, bir daha ve toptan teslim almak yolunu tutmuştur. Diğer taraftan ortodoks kiliselerine sahip çıkarak ve akıl hastası patrikten de uysallık görerek ortodoks kiliselerini papalık aleyhine kışkırtmaya başlamıştır. Moskova'da patrik değişikliği büyük bir merasim halinde hazırlanmış ve orada ortodoks ve katolik kiliselerini birbirine katacak bir beyanname imza ettirilmek istenmiştir. Bu usta hırsızlık Vatikan'ın başlayacak olan faaliyetini felce uğratmak içindi. Gerek İtalya'da ve gerekse bizde olduğu gibi işler düşünüldüğü şekilde seyretmedi. Onlar bizdeki patrikhaneyi de Rus tesiri altında bir patrikhane haline koymak istemekteydiler.

İslâm meseleleri başka bir seyir takip etmiştir. Kahire'den ve Tahran'dan yurdumuza birtakım beyannameler gelmekte ve İslâm dinine bağlılık telkinleri tavsiye etmekteydi. Bu hareketlerin bir garp teşvikiyle başladığını tahmin için sebepler varsa da; Şarktaki bu ceryanın bilhassa Garp emperyalizmine karşı girişilmiş olan propagandanın elemanlarından biri olarak Ruslarca tahrik olunduğu, olaylar karşısında vuzuh peydah eylemiş oldu.

Tahran, Şii bir merkez olduğu halde, Türkiye'ye bu şekilde vesikalar gönderilmesinin izahı güçtür. Moskova, bu hareketlere müvazi olarak, Hicaza, Devlet parasıyla, bin hacı kafilesi sevk etmiştir. Bunlar Kahire'nin en yüksek otellerinden Şepertis ve Kontinantal'ın teraslarında rengârenk elbiseleriyle teşhir olunmuşlardır. Birtakım mecmualar Moskova imamının resim galerisini andıran bir salonunda vaiz verirken alınmış bir fotoğrafını yayınlamışlardır. Ertesi sene daha kalabalık islâm ve hıristiyan hacı kafilesinin geleceğinden bahsedildi. Fakat tahakkuk etmedi. Buna mukabil muhtelif İslâm vaizleri, muhtelif vesilelerle Rusya'ya ve peyk memleketlere davet olundular.

Bilhassa Şam'dan mahallî nüfuzu pek büyük olan bir hoca Varşova'ya davet edildi. Memleketinde büyük merasimle karşılanan hocanın derhal söylediği sözler şunlardır : «Rusya katiyen din aleyhtarı değildir; bunu gözlerimle gördüm. Cenabı Hak, insanlar birbirlerini katletsinler diye halketmemiştir. » Ezher Üniversitesinin genç unsurları, bugün Mısır'da gördüğümüz nümayişçiler arasındadırlar. Burada İslâmlık, Garp düşmanlığı, emperyalizm aleyhtarlığı fikriyle karışmış olarak göze çarpmaktadır.

Bu islâmcı ceryan, cenuptaki millî kompleksten âri olmakla beraber, 1945'ten beri bize de sızmaktadır, Komünizme gelince: O, vakaları dilediği gibi istismar etmesini bilmektedir. Şu ufak hadiseyi nakletmemize müsaade buyurun: İki sene evvel Pakistan üniversitelerinden bir profesör, konferanslar vermek üzere buraya gelmiştir. Konferansının gazetelerde reaksiyon hâsıl eden şeylerden de bahsettiği görüldü. Halbuki bu zat Mısır'lıdır, bir ilk mektep hocasının idaresi altında Mısır milliyetçiliği ve halkçılığı esaslarına tutunarak 1939 ve 1940 senelerinde Alman taraftarlığı yapmıştır. Halbuki harpten sonra halkçılık ve sosyalizme ve İslâm dininin sosyal bünyesine bir mâna verilerek bir kitle hareketine intikal etti ve nihayet, Hükümet tarafından silahlı bir tenkile uğradı. İşte bu teşekküle mensup olan bu profesör, Türkiye'ye geldiği vakit Bediüzzaman Şeyh Said'i Kürdî Hz. ni ziyaret çaresini aramıştır. Bu şeyh, senelerce zabıtayı üzerinde meşgul etmiş bir şahsiyettir.

Filhakika, dünyanın her tarafında, İkinci Dünya Harbinden sonra bir din hareketi olmuştur. Rusya, harp dolayısıyla kiliseye karşı müsamahakâr davranmış; fakat harpten sonra, işin aldığı ceryanı görünce, birtakım tedbirlere başvurmuştur. Meselâ 1945 senesinde Komsomolskaya Pravda gazetesi, genç komünistlere, din teşekküllerine sureti katiyede yaklaşmalarını; alâka gösterenlerin de partiden uzaklaştırılmalarını tavsiye ediyordu.

Din, daima bir jeopolitik unsur olarak Rusya tarafından kendi politikası için, mümkün olduğu kadar çok istismar edilmektedir. Bugünkü görünüşe göre, Asya memleketlerinde (millî hareketler islâm hareketleri) şekline sokulmak istenmektedir. Halbuki garbli müttefiklerde «Rusya düşman her türlü dine, dinin dostu olanlar Rusya'nın düşmanı, dinin dostu olan Garbla Şark birbirinin dostu olmak iktiza eder.» formülü üzerinde yürümek istemiş idi. Bizdeki durumun nasıl istismar edilebileceğini de takdir buyurursunuz.

Komünist propagandası, esasında bütün komünizmin felsefî umdesi olan (diyalektik) e dayanır. Propaganda da diyalektik mütemadî ve fasılasız ve her istikametten mevcut nizamı kötölemektir. Komünist doğrudan doğruya gaye ve maksatlarını ifade ve telkin etmeden önce hacmin dayandığı bütün telâkkileri kökünden kesip onu bunu mücerrette bırakmak gayesini takip eder. Dünya üzerindeki komünist propagandası esas ilhamlarını komüntern veya kominformdan alır. Esasen vaktiyle kominform (Komintern) sekreterliği çeşitli şubelere ayrılmıştır. Bu şubelerden her birisi müstakillen komünizmin umdelerini propaganda ederler. Vaktiyle komintern ihtiyaca göre taaddüt etmek üzere : Kızıl gençlik, (Komsomol) Kızıl öğretmen, Kızıl tiyatro, kızıl edebiyat, kızıl kadınlık, kızıl spor kolları, dinsizler, seksüel işler gibi şubeleri ihtiva ederdi. Bugün bilmünasebe yukarda işaret edildiği gibi kominform bunları yeniden esası değişmemek üzere teşkilatlandırmıştır.

Komünizm propagandası, dünyanın her tarafında neşir şubeleri bulundurur. Bu neşir şubeleri komünizm ideolojisi bakımından müsait gördükleri eserleri diğer memleketlere nakil ve tercüme ederler. Bu işler Moskova'daki ana propaganda dairesinin muvafakatiyle İsviçre, Fransa ve diğer memleketlerde bulundurulmuş hususî kütüphaneler vasıtasıyla yapılır.

Sebahattin Âli'nin eserleri bu şekilde güya İsviçre'ye satılmış. Fakat hakikatte yardım olsun diye bunları Moskova satın almıştır. Bu sistem birkaç sene evvel müttefikler tarafından darbeleninceye kadar bütün hızıyla devam etmiştir. Bizdeki Berrak Kitapevi, (Yani Brezinerin Kitapevi) bu maksatla kurulmuştur.

Bizdeki Komünist propagandasının bilhassa ideolojik tarafları güya bugün komünistliği terk etmiş olan veyahut pasif vaziyette duran eski komünistlerin nezaret ve direktifi altında icra edilir. Şimdiye kadar yapılmış olan faaliyet hakkında kısaca örnekler vermek isteriz;

1.- (Hasan Âli Ediz) namında bir zat vardır. Bu 1927'de gizli komünist partisini yeniden kurmaya memur edilen gençlerden birisi idi. Bu zatın yirmiyi müteceviz eseri basılmıştır. Son senelerde kendisini tiyatro ve sinema eserlerine verdiği görülür.

2.- (Sabahattin Âli), (Sadrettin Ertem), birtakım edebî eserler vermişlerdir. Sadrettin Ertem, bir heyetle beraber Moskova'ya gittiği vakit orada bulunduğu günlerde yazdığı (İyi Olan Adam) adlı piyes, Ankara radyosunda bir skeç halinde temsil edildi. Bu seyyahati müteakip de Sabahattin Âli'nin Moskova'da intişar eden (Oğuzuk) mecmuasında bazı hikâyeleri tercüme edildi.

3.- Gündelik gazeteler ve mecmualarda bu gazete ve mecmua sahiplerinin hüsnüniyetlerine rağmen ekseriya marksist ve diyalektik ile yazılmış hikâyeler neşredildi.

4.- Tiyatro eserleri daha talihsiz bir yol takip etmiştir. Tiyatrolarımızda Nazım Hikmet'in birçok piyesleri, başka isimlerle temsil edildiği gibi diğer bazı gençler tarafından yazılanların birçoğu da Nazım Hikmet'in tashihinden geçmiştir.

5.- Maalesef İstanbul ve Ankara tiyatrolarında sanatkârlar arasında bir tahakküm tesis eden komünist fikirli sanatkâr grupları görülmüştür. Bunlar; kendilerine telkin edilen eserleri benimseyerek oynamışlar, diğerlerini sevimsiz bir hale sokmuşlardır. Hele bu piyeslerin tenkidleri, bunların komünistlerin işine yaradığı şekilde tenkid edilmesi muayyen kalemler tarafından deruhde edilmiştir. Bu piyesler sol doktrinden birisini tuttuğuna göre, göklere çıkarılmış, manalı telâkki edilmiş ve öylece tutturulmuştur.

6.- Millî Eğitim Bakanlığının klasikler tercüme bürosu, Dil-Tarih Fakültesindeki hüviyetleri bilahare belli olan komünist hizbin tam manasıyla eline düşmüştür. Bunlar bu eserleri neşretmek ve bu vesile ile de hapishanedeki arkadaşlarına para yardımı temin etmek çaresini bulmuşlardır. Meselâ bu son komünist tevkifatında baş rolü ifa eden (Zeki Baştımar) ile (Nazım Hikmet) bir eseri yarı yarıya tercüme etmişlerdir. Hakikatte Nazım Hikmet'in böyle bir tercümeyi başaracak kadar Rusçası yoktur. Bu tercüme bürosunun Rusça eserlere ayırdığı yer ise, bu işleri idare edenlerin pervasızlığı kadar fazladır.

7.- Maalesef bir hakikattir ki, hemen her gündelik gazetede birkaç tane sinmiş ajan vardır. Bu ajanlar, fırsat buldukları vakit, Cumhuriyet Gazetesinin, geçen Cumhuriyet Bayramı nüshasında görüldüğü gibi en yüksek sembollerimizle dahi istihza etmekten çekinmezler. 1950 senesi Cumhuriyet Bayramında neşredilen Cumhuriyet Gazetesinin ilk sayfasında Atatürk'ün alını üzerine Stalin'in resmi oturtulmuştur. Bu, bir ideoloji propagandası olmaktan ziyade cüret ve âdeta kuvvet tezahürüdür.

8.- Bizde, Amerika'da, hatta dünyanın her tarafında 15 - 20 seneden beri tiyatro ve sinema eserlerine yerleşen komünist propagandası bilhassa şu noktalar üzerinde durur.

Marks'ın burjuva namusu dediği ve haddizatında da kadınların izdivaç müessesesine tabi tutulmasını bir nevi hürriyetsizlik telâkki eden komünist doktrini, bizde bu gaye ile yazılmış müteaddid eserler vardır. Ve hele bir zamanlar tiyatro münhasıran bunların telâkkisiyle uğraşırđı.

Diğer taraftan içtimai nizamın adaletsizliğini, yani şu programlarda gördüğümüz maddelerini canlandıran eserler bize maruf kalemlerden diye tercüme edilip nakledilen, hatta müellifini bile geride bırakan tercüme yapılmıştır.

Bu eserlerden bazıları millî kuvvetleri, zabıtayı küçük düşürmek için kaleme alınmıştır. Ve nihayet bilindiği gibi, Holivut kendi bünyesinde bir temizleme yapmaya mecbur olmuş, bu suretle kızıl propagandanın dünyaya yayılmasına vasıta olmak durumundan uzaklaşabilmiştir.

9.- Kızıl propagandanın gündelik neşriyat ve haberler arasında bir taraftan ideolojik, bir taraftan siyasî propagandası şayanı hayret bir meharetle idare edilir. Senelerden beri yetiştirilmiş olan birtakım unsurlar, gündelik basit hâdiseleri bir facia halinde göstermek fırsatını kaçırmazlar. Bu haberler, dalgın gazete idarehanelerine o şekilde sürülür ki, nihayet onlar da bunları müdafaa etmek için işi üzerine alırlar.

Köy enstitüleri;

Bizde ve komşu memleketlerde ilköğretim daima komünistlerin köy köy nüfuz ve istismar için müracaat ettikleri bir sahadır.

1926 senesinde hususi idarelerin ilköğretim müesseselerine bakamaması, bilhassa öğretmenlerin maaşlarının verilememesi, oldukça kalabalık bir ilköğretim kadrosunu gayri memnun hale sokmuştur. Hepimizin hatırladığımız bu devir, hele İzmir ve İstanbul'da, bu ademi memnuniyet havasından komünistliğe doğru kaymalara sebebiyet verilmiştir.

İzmir'deki öğretmenler ve ilköğretim müfettişleri arasında «İzmir yarânı» diyebileceğimiz bir grup teşekkül etmiştir. Bunların elimizde mevcut yazıları, marksizme nasıl kapılmış olduklarını göstermektedir.

Bilâhare köy enstitülerinin açılmasına karar verildiği vakit bu solcu grup bidayette bundan hoşlanmamıştır. Fakat sonra bütün mevcudiyetleri ile işi benimsemişleridir. Bilhassa İzmir yarânı bu müesseselerde esaslı rolleri ellerine almışlardır.

Köy enstitülerinin başına getirilen İsmail Hakkı Tonguç, hususi münasebetleri itibariyle sol anlayışı ile münasebeti bulunan bir zattır. Fakat, ilk tedrisat Umum Müdürlüğünü deruhte ettikten sonra bilhassa Ferit Oğuz'un yakın yardımı ile işleri çevirmeye başlamıştır.

Köy Enstitüleri hususi bir hava ile beslenmeye başlamıştır. Bu müessesenin belkemiğini teşkil eden zatlardan koyu birer Marksist oldukları su götürmez bir hakikattir. Bir taraftan da, yeni yetiştirdikleri elemanları turedikçe vazifeye almak yolunu tutmuşlardır.

Bu faaliyet -maalesef- çok gizli yürütülerek bütün hayırhah tavsiyeler ve patlak veren hâdiseler örtbas edilip devam ettirilmiştir.

Evvelâ Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Hasanoğlan Köy Enstitüsü ile vasıtasız bir irtibat tesis ederek, orada mütemediyen konferanslar vermiş, karşılıklı talebe ziyaretleri tertip olunmuştur. Yine bu müessesenin tesiri altında, Hasanoğlan'ın diğer enstitülere de gönderilen dergisi, mükemmel bir sol propaganda organı olmuştur. Şefik Hüsnü'nün «Adımlar» enstitülere mebzulen sokulmuştur.

Diğer taraftan, (Millî Eğitim vasıtasıyla) bu müesseselere sol fikirleri aşlamak için, sol eserler Millî Eğitim yolu ile ve itina ile sokulmuştur.

İşî nazari sahadan çıkarmak için, bazı garip olaylar arz edilebilir:

Maruf Komünist Emin Türkelçin'in bilahara karısı olan kendi yetiştirmesi, Asiye Çifteler Köy Enstitüsüne yerleştirilmiştir. Emin'in tercüme ettiği bir komünist eserinin bu müessesede satışı vesilesiyle elimize geçen bir vesikadan anlıyoruz ki : Orada müessese müdürü olan ve fikirleri malûm zata «siz ki bu davanın mücahitlerisiniz; biz de naçiz bir hizmette bulunmaya çalışıyoruz» diyor. Bilahara öğrencilerin şikâyeti üzerine Eskişehir zabıtası bu müessese ile alâkadar olduğu vakit, ilköğretimin iç âlemi bunu örtbas etmiştir. Bu öğrenciler, bilhassa aile mefhumu, ana ve babaları hakkında cüretkâr telkinlere tahammül edemeyerek feveran etmişlerdir. Müteaddid muteber şahitler, ve bizzat buradan yetişen bazı öğrenciler, bu müessesenin ahlâksızlığa kadar varan geniş terbiye sistemini hayretle anlatmışlardır.

Kars civarında, bir köy okulunda «Ukrayna» diye bir şarkı dinleyen bir mutemet bu garip sesle alâkadar olarak öğrencilerden birinin notlarını görmüştür. Bilâhare sorduğu zaman öğretmen, bu şarkının bestesi kolay olduğu için kendisine Hasanoğlan'da öğretildiğini söylemiştir.

Hasanoğlan, hakikaten enstitü haline sokulmak istenmiştir. Burada köy müziği, sol eller vasıtasıyla bestelenmekte ve köyün her cephesi etüd mevzuu olmaktadır. Dil ve Tarih Fakültesindeki komünist grup rükünlerinden olan Doçent Niyazi Berkes, bir kaç defa köy gezilerinin başında bulunmuş; esasen Amerika'da da, kızıl derililer arasında iptidai site mevzuunu tetkik etmiş olduğundan, bu enstitülere şerre yarayacak fakat kendince güzel fikirler vermiştir.

Yüksek vaktinizi almaktan tevakkî etmekle beraber arz ediyorum ki, parti doktrinleri dikkatle arz etmiş bulunduğumuz sınıflar tezadı, bu müessesenin başındakiler tarafından ve köy sahasında, ellerinden geldiği kadar işlenmiştir.

Bütün komünist ve sol unsurlar, az çok ele gelen ve yeni yetişmekte olan öğrencileri, büyük bir itina ile birbirlerine tavsiye ederek, üzerlerinde titreyerek inkişaf ettirmeye uğraşmışlardır.

İsmail Hakkı Tonguç bu müesseseleri ziyaret ettiği zaman «Tonguç baba» diye sembolize edilmiş ve oralarda bulunduğu günlerde büyük ziyafetler tertip olunmuştur. Bu ziyafetler enstitülerin birinden diğerine intikal eden bir parlaklıkta olduğu gibi; birbirlerine yeni ahlâkın birtakım vakacıklarını hatırlatan tezahürlere meydan vermekte idiler.

Bir Mahmut Makal'ın hal tercümesi, bu masum manzara arkasında komünist hayaletini belirtmeye yarayacaktır.

Mahmut Makal -ne suretle olursa olsun- bir esercik hazırlamaya karar vermiştir. Fakat bu eser hazırlanırken, Aksaray'da kütüphane memurluğu yapmakta bulunan ve İzmir'de müteaddit defalar komünistlikten de takibata maruz kaldığı için Aksaray'a nakledilmiş olan Lütfiye Güçlü ile tanışmıştık. Eser bu kadının tesiri altında şeklini almıştır. Bilâhare bütün komünistlerin yaptıkları gibi, Yaşar Nabi'ye götürülmüştür. Yaşar Nabi, sosyalist kenarda kalmaya itina eden bir naşirdir. Eseri kabul ve ifadesine göre ve kendince bir şekil vererek neşretmiştir. Sonra kopan fırtına malûmdur. Bu genç İstanbul'a gittiği vakit, bir ara, Galatasaray'da komünistlerin koltuk meyhanecisi Demboya götürülmüş; komünist ağabeyler tarafından iltifat görmüştür. Fakat Rusya ile peyk devletlerin alâkaları bilhassa mühimdir. Buradaki bütün peyk elçilikleri tam kadrolarıyla, her konuştuklarına «Kimmiş bu Makal? Neymiş bu eser?» diye sorarak, Türkiye'de ve dünyada Türk köylüsünü var kuvvetleriyle bir mevzu haline sokmak istemişlerdir.

Lütfiye Güçlü iyi hazırlanmış bir komünisttir. Kardeşi usulsüz olarak senelerce Dil ve Tarih Fakültesinde ablasının hatırı için burslu olarak tahsil ettirilmiştir.

Bir daha şayanı dikkat bir noktayı arz etmek isterim; Hasanoğlan'ın havadan aldırılmış fotoğrafı elimizdedir. Bu fotoğrafta görüleceği üzere müzik salonu diye yapılmış bir salona, hiçbir mimarî münasebeti olmadan «orak» şekli verilmiştir. Burası resmî bir devlet mektebidir. Bu neyin sembolüdür? Burada esen taşkın bir hava, çekinmeden bu binaya bu şekli vermiştir.

Etrafımızda cereyan eden şeyler nelerdir?

İran, Suriye, Lübnan hadiseleri meydandadır. Dört seneden beri milliyetçi, anti emperyalist propaganda hâsılasını vermiş, Cenuba karşı bir Sovyet taarruzu bu memleketler müdafaasının zarurî bir vasıtasını, Garp kuvvetleriyle bizzat bu memleketlerin kuvvetini birbirine düşürmüştür. Dost olmayan bir İngiliz veya Amerikan kuvvetinin, İran, Irak veya Suriye’de müdafa ve muharebe vazifeleri almaları ne güç bir iş olabilir. 1943 senesinde Suriye’de, Suriye vatanperverliğini telkin eden Komünist Partisi Başkanı Halit Bektaş’ın broşürü ve onun cılız satırlarının bugün münakaşa götürmez birer iddia olacağını kim tahmin ederdi.

Hakikatte bu memleketler, üç dört seneden beri karşılıklı bir anlayış içinde ve Garptan fikrî yardım görerek komünizme karşı bir mücadele yapmaktadırlar. Fakat bunlar kâmilten birer taktik mahiyetinde kalmış, işin asıl stratejisi, yani teşriki mesai şuuru taşkın Garp liderleri elinde mihverinden inhiraf etmiştir.

Zayıf olan komünist teşekkülleri, hululkâr ve konspratif faaliyete geçerek, başka başka teşekkülleri birbirine katmak yolunu tutmuşlardır. Bunda da muvaffak olmuşlardır. Bütün Cenup ve Şark bölgesinin Sovyet hululü karşısında endişe duyar ve teşriki mesaiye hazır bir hale sokulması, bugün süratle ulaşılabilecek bir hedef değildir. Dünya hadiselerinin inkişafı karşısında bu faaliyetlerin ihtiva ettiği tehlike ve tehlikeler nelerdir?

Kısaca maziye intikal edilmesine müsaade buyurulsun. Eldeki vesikalarla sabittir ki, İstiklâl Harbi doğarken bütün bu davayı ele almak ve Anadolu’yu ele geçirmek doğrudan doğruya Sovyet Rusya’nın tesiri altında düşünülmüş ve hazırlanmıştır. Fakat bu iş Mustafa Suphi’nin ölümü ile bertaraf olmuştur, Mustafa Suphi, Rusya’da komünist partisinin yardımıyla hazırlanmış bir Türkiye Hükümet nüvesiydi. Bugün Mustafa Suphi’nin ölümünün yıldönümü komünistler arasında taziz olunmaktadır.

Komünist enternasyonalı, 1917 ile 1941 arasında inkişaf ederek komintern ve onun statüsünü tesis etmiştir. Bu statü birçok marksistlerin ademî merkezîyet zihniyetine uymadığından Leninizm ve Stalinizm doktrininin, yani körü körüne Rusya’ya mutavatin aleyhinde bulunanlar, ya tekfir olunmuş veya bertaraf edilmiştir. Komintern bizzat kendi davasının her memleket için çizdiği programının esaslarını çok evvelden hazırlamıştır. 1945 programında zayıf kelimelerle ifade olunan Türkiye’yi ayrı parçalardan ibaret gören zihniyet, 1927 programında daha sarihti. Ve Türkiye en az 3 parçaya bölünmüştü. Fakat böyle bir düşünce ceza kanununun 127 nci maddesi şumulüne girdiğinden sonraki programlarda meskût geçilmiştir.

Kominternin statüsü hulasaten şudur : Bütün dünya üzerindeki gûya milliyet (Hakikatte coğrafi parçalama) esası tutularak her milletin komünist rejimi kabul etmesini fiilen hazırlamak ister iktidarın değişmesi veya iktidara nüfuz, ister bizzat Sovyet rejimini kabul etmiş bulunan devletleri bir nevi federasyon halinde Moskova etrafında toplamak.

Bu programın birinci noktasının dediği, bizzat Türkiye Komünist Partisinin programı ile sabittir. İkincisi ise demirperdenin tesisi ve demirperde arkasındaki memleketlerin geçirmekte olduğu değişikliklerde görülebilir. Bu memleketlerde süratle Sovyet Rusya’nın bugün bulunduğu hale sokulmaktadır. Bundan başka Polonya’nın iktisadî sebeplerle ağır cereyan eden istihalesine mukabil, diğerlerinin artık yüzde yüz Rusya tarafından idare edilen bir duruma geldikleri aşikârdır. Buna rağmen Polonya’nın Cumhurreisi, Polonya tabiiyetinde olmayan bir adam, başkomutan da bir Rus generalidir.

İşte komintern bu idi.

Kominforma gelince; ortada değişen bir şey olmamakla beraber, kominterne atfedilen tenkitleri bertaraf etmek için, merkezi Ankara olan bir teşekkül mevzuubahistir. Moskova’nın adı söylenmeden Bükreş, Varna ve Belgrat’tan bahsolundu. Şaşırtıcı bir sürü haberler neşrolundu. Hakikatte komintern, sadece kültür propaganda ve politika şubelerini ihtiva ederken, bugünkü kominform silahlı milis kuvvetlerini, gizli sabotaj teşekküllerini ve casusluk gruplarını ihtiva etmektedir. Böylece, Sovyet Başkomutanlık dairelerinin yardımcısı mahiyetindedir.

1944-1950 arasında Moskova'nın bazı kararlar verdiği aşikârdır. 1944'te meşhur komünist liderlerinin memleketlerine avdeti ve süratle legal yani açık mesaiye geçmeleri kararlaştırıldı. 1945 - 1946 senesinde Türkiye Komünist Partisi, gizli faaliyet muhafaza edilmekle beraber, birçok unsurlarına kendilerini ortaya atmalarını ve açık parti kurmalarını emretti. Bazıları bunun bir tedbirsizlik olduğunu söylediler, Moskova bütün dünyaya ve garp memleketlerine açıkça pes etmelerini anlatmak istiyordu. Fakat işler Rusya'nın istediği gibi yürümedi. Diğer taraftan da 1945 programında görüleceği üzere, partilere nüfuz tavsiye edilmekte idi ve bunun en büyük manevrası Cami Baykurt'la yaptırılan işlerle meydana vurulmuş oldu.

Diğer taraftan Moskova Radyosunun devam eden neşriyatı ve orada sabık komünterinin devreden unsurları da göstermiştir ki, Moskova'da Türkiye'yi temsil eden heyet vazifesinde berdevamdır ve bunların rolü sadece bir tercümanlıktan ibarettir.

Tass Ajansı muhabirlerinin bütün haberleri bu radyo spikerinin sermayesidir.

Bu sıralarda Moskova'nın başka bir karara hazırlandığı intibayı vardır, bütün grup memleketleri hudutsuz hürriyetten istifade eden bu hürriyet düşmanlarının silahlarını birer birer elinden almaktadırlar. Moskova şüphesiz ki müstakbel kararlarına muvazi olarak Moskova'daki ekipleri takviye etmektedir. Törez Rusya'dadır. Güya Türkiye'nin müstakbel Cumhurreisi Moskova'dadır. Belki aynı mahiyette işler diğer garp memleketleri için de olmuş veya olmaktadır. Bunların basit bir taktik mi, yoksa daha büyük bir karara hazırlık mı olduğu şimdiden kestirilemez.

Emrederseniz bunları da gösterebilirim. Önemli bir hususu da arz edeyim:

Şefik Hüsnü, İstanbul'dan kominterne verdiği bir bilgide : Kongre akdedilecek, bize yardım edilmek lazımdır, burada zayıfız, oradaki arkadaşlardan bize gönderiniz, diyor. Bu yazının başında komünterinin Türkiye seksiyonu ve numarası yazılı ondan sonra da Türkiye Komünist Partisi Başkanı diye imzası vardır. 1946 tevkifatında bu vesika Şefik Hüsnü'ye gösterildiği zaman çok müşkül duruma düşmüştür. Buna, yazıya cevap olarak Moskova'dan komünterninden gelen cevapta deniliyor ki : Size yakında Hasan Ali Ediz'i, Nazım Hikmet'i ve Cevdet'i gönderiyoruz, bunlar kongrenize iştirak edecek ve sizin kongrenizi takviye edeceklerdir.

Bu rabitalar ve bugüne kadarki bütün rabitalar, bugüne kadar ele geçmiş olan vesikalar gösteriyor ki Türkiye Komünist Partisi Moskova'dan ayrı olarak çalışmamıştır ve daima çalışmaktadır. Daima oradan direktif alır. 1946 tevkifatında ele geçen gizli vesikalar içinde Şefik Hüsnü'nün yazdığı bir rapor vardır. Bu raporu Moskova'ya göndermiştir. Türk komünist partisinin faaliyetini izah etmiştir ve üniversite içinde 500 partili kazandıkları yazılıdır. Ele geçirilen broşürler de bunu göstermektedir. Elimize geçen büyük şemada Türkiye komünterinde üye olarak 65 inci yıldız içinde yazılıdır. Mustafa Suphi raporunda sarih olarak kominternde dört azalık elde edilmiş olduğunu yazmıştır. Dört azadan en başta gelen kendisidir. O öldükten sonra Şefik Hüsnü, Hasan Ali Ediz, Cevdet ve Laz İsmail adındaki şimdiki spiker Erdem Türkiye'yi temsil ediyorlardı. Maruzatımız bundan ibarettir. Hepinizi hürmetle selamlarım. (Alkışlar)

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) – Bir sual rica edeceğim. (Sual sorulmaz, vekile sor sesleri)

BAŞKAN – Görüşmenin kapalı yapılmasını gerektiren mesele verilen izahatla çözülmüştür.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) – Suale soracaktım.

BAŞKAN – Buyurun.

ŞEVKET MOCAN (Tekirdağ) – Asıl bugün bizi ilgilendiren bir nokta üzerinde bir sual istirham ediyorum.

Komünizmin, Moskova'ya bağlı ve Türkiye'yi oraya bağlamak isteyen bir ihanet olduğunda hiçbirimizin şüphesi yoktur. Yalnız konuşmaları arasında Askerî Yargıç arkadaşımız burada bir Mihri Belli'den bahsetti. O Mihri Belli bugün; bu hiyanet komitesinin kurucusu ve başkanı olarak mevkuf bulunuyor.

Birkaç ay evvel, mahkûmiyetini müteakip Avrupa'ya kaçtığını, hatta yüzünün şeklini değiştirdiğini ve bir gece gizli olarak Türkiye'ye geldiğini gazetelerde okudum. Bu adam ceza olarak, 25 lira para

cezası, iki ay hapis gördü. Biz bu muazzam hiyanete karşı, savurmamız icap eden bu hiyanete karşı bu kadar yetkisiz miyiz? Bu hususta beni tenvir etsinler.

Bugün Nazım Hikmet gelse; şuraya Ulus Meydanına gelse, ona rastlasak, kendisine acaba, memlekete pasaportsuz girdiği için, 25 lira para cezası ve iki ay hapis mi vereceğiz? Bugün bizi ilgilendiren dava budur.

BAŞKAN - Adalet Bakanı.

ADALET BAKANI RÜKNEDDİN NASUHİOĞLU (Edirne) – Arkadaşlar, bu suale maruz kalacağımı bilmediğim için ancak şahsî malûmatımla arzı cevap edeceğim. Eğer imkân verirsiniz üzerinde durur daha geniş izahat verebilirim,

Hatırımda kaldığına göre vaziyet şudur: Vaktiyle dışarıya kaçan bu adam af kanunundan istifade ederek gelmiş ve gelirken vizesiz geldiği için ancak bu cürmü için mahkûm edilmiş ve mahkûmiyetini bitirdikten sonra da tahliye edilmiştir. Şüphesiz ki bu mahkûmiyet de az bir mahkûmiyettir.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşhane) – Usul hakkında bir ricam var.

BAŞKAN – Buyurun.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşhane) – Arkadaşlar, burada Hükümetin sözcüsünü dinledik. Yalnız Sayın Başkan, artık alenî celseye geçebiliriz, buyurdular.

Halbuki burada gizli olarak dinlediklerimiz üzerinde bizde gizli olarak konuşarak teşrihte bulunacağız. Çünkü gizli olarak dinlenen şey gizli olarak münakaşa edilir ve konuşulur. Açık olarak dinlenen de açık olarak konuşulur. Eğer gizli olarak dinlediğimizi açık olarak konuşursak müşkül bir mevkie düşmüş olacağız. Burada birçok şeyler dinledik, benim de arkadaşlarımla da pek çok bildikleri vardır. Bunlar üzerinde konuşabiliriz.

Bendeniz usul hakkında teklif ediyorum, bu meseleler üzerinde gizli olarak konuşulsun, ondan sonra alenî celseye geçelim. Teklifim budur, kabulünü rica ederim. (Bravo sesleri)

BAŞKAN – Efendim, bu hususta bir karar alınmamıştır. Görüşmenin kapalı olmasını icabettiren mesele, verilen izahatla çözülmüş oldu. Fakat bu demek değildir ki, bu hususta söz isteyen arkadaşlara söz verilmeyecektir. Açık görüşmeye geçilmesine henüz karar alınmadığına göre, söz isteyen arkadaşlara söz vereceğim. Açık görüşmede söz almış olan arkadaşların isimleri yazılıdır. Kemal Varınca arkadaşımız usul hakkında değil, esasa mütedair, söz istemiş olsaydı kendisine yine söz verirdim.

Binenaleyh, verilen bu izahattan sonra konuşmak isteyen arkadaşlar varsa lütfen işaret buyursunlar.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) – Bendeniz bir hususun sayın Hükümet temsilcisi Millî Eğitim Bakanı arkadaşımız tarafından açıklanmasını rica edeceğim. Burada izahat veren teknik eleman köy enstitülerinden bahsetti. Bugünkü iktidar, köy enstitülerini uzman arkadaşımızın tasvir ettikleri şekilde mi bulmuştur, yoksa o hal çok daha evvelki devirlere mi aittir? Burada açıklamalarını rica edeceğim.

BAŞKAN – Söz Başbakanındır. Buyurun efendim.

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) – Muhterem arkadaşlar, muhterem eski Millî Eğitim Bakanı arkadaşımın sualini bugünkü Millî Eğitim Bakanı arkadaşımız daha tafsilatlı olarak cevaplandırıyorlar. Bendeniz ancak huzurunuzda kendileriyle vaktiyle aramızda geçen bir, iki mükalemeyi hatırlatmak lüzumunu hissettim.

Kendileri Millî Eğitim Bakanlığına getirildikleri zaman bu Köy Enstitülerinin ne kadar fena maksatla kurulmuş olduklarını ve bu fena maksadın izlerini ve neticelerini silip ortadan kaldırmak için büyük gayretler sarfetmekte olduklarını ve fakat bu işin, gizli açık birçok tarafdarları ve himaye edicileri

bulunduğu için büyük müşkülât içinde bulduklarını bana ifade etmişlerdi. Bu sözleri kendilerinin de hatırlayacaklarını tahmin ederim. (Bravo sesleri)

Şimdi müsaade ederseniz, benim hatıralarımda aldanıp aldanmadığımı lütfen izah etsinler, ben o vakit muhalefette bulunmakta idim, kendilerinin bu husustaki gayretlerini her suretle desteklemenin bir memleket vazifesi olduğunu kendilerini tebrik ve teşvik ederek söylemişim.

Kendileriyle vukua gelen temas şuradan çıkmıştır, Orta Anadolu'da ve Şarkta bir seyahat yapmışım, yolda, şimdi aramızda bulunan Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'la bir kamyon içinde uzun bir yolculuk yaparken o civardaki köy enstitüsünün hallerinden uzun uzun bahsetti, döndükten sonra ben de Reşat Şemsettin arkadaşımı, ki o zaman kendileri Millî Eğitim Bakanı idi, Ahmet Gürkan'dan ve o civardan edindiğim intibalarını anlatmaya esas olan temas vücuda gelmişti. Bunu arz ettikten sonra eski bir Millî Eğitim Bakanı olarak ve köy enstitülerinin feci halinin ızdırabını ruhunda duymuş olan bir arkadaş olarak heyeti celilenizi tenvir edici malûmata sahip bulduklarını tahmin etmekteyim. Kendilerinden bu hâtıralarını burada tazelemek üzere izahat vermelerini rica ediyorum. (Bravo sesleri, alkışlar.)

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) – Değerli arkadaşlarım; sizleri çok tasdi etmek istemem, müsamahanızı rica edeceğim. (Rica ediyoruz devam ediniz, size icraatınıza mâni olanları da anlatınız sesleri)

Her müvellidi maraz mikrop gibi bolşevizim fikirleri ve ajanları da her yere girer. Orduya girer, mektebe girer, kışlaya girer, Meclise girer, her tarafa sokulur. Elverirki uzviyet kuvvetli olsun...

Adnan Menderes arkadaşım beni hâtıralarımı canlandırmaya davet etti. Hâtıralarımı nakletmek hususunda biraz daha evvelinden başlayacağım. 1943 senesinin sonlarında idi; yahut 1944 senesinin ilk aylarında idi. Arkadaki Meclis gazinosunda Sayın Menderes'le bir masanın başında yine bu konuya temas ettik. Enstitülerin gidişatını ben beğenmiyordum. Muhterem arkadaşım -tabî ben bir mektep hocasıyım, mesleğimi, işimi ondan iyi bilirim, inkişaf larımı takip ederim, onun için farkındayım- Sayın Menderes 1943-1944'de pek haklı olarak işin farkında değildi. Ve benim o zamanki beyanatımı biraz subjektif, hattâ biraz mübalâa kaçmış gibi telâkki etti. (Olabilir sesleri)

Sayın Menderes tahmin ediyorum ki bunu hatırlıyorlardır. Kendileri o gün benim parti arkadaşımı ve parti grubumuzun idare heyetinde üyeydi. Ben aklımdan, katiyen, o gün benim bilmekte olduğum bir şeyi bilmiyor diye onu itham etmeyi geçirmedim. Başka meşgaleleri vardı ve bu, benim işimdi. Hatta Sayın Menderes o gün Hükümette olsaydı, Tarım Bakanı veya Ekonomi Bakanı olsaydı belki yine aynı inyorans içinde bulunacaktı.

Bununla şunu arz etmek istiyorum ki patojenleri keşfetmekte ve onlara karşı tedbir alınmak için kıvranmakta ve kımıldanmakta bir kimsenin şu fırsat ve bu vesilelerle başkalarına takaddüm etmesi ona bu hususta kendisinden daha geride kalanlara karşı bir itab yapmak hakkını vermez. Sayın Menderes arkadaşımız gibi o zaman meratib silsilesinin daha yüksek kademelerinde bulunanların da ignorance içerisinde olmalarında fevkalâdelik yoktur. Sayın arkadaşlarım, 1946 seçimlerini müteakip yeni hükümetin teşekkülü mevzu bahis idi. Gazeteler hükümete kimlerin gireceği hakkında birtakım ihtimaller üzerinde duruyorlardı. Ve bu arada Sayın Hamdullah Suphi Tanrıöver'in 1946 seçimlerini takip eden Hükümette Millî Eğitim Bakanlığı vazifesini deruhte edeceğini bir ihtimal olarak zikrediyorlardı. O günlerde bendeniz Sivas Milletvekili olarak buraya gelmişim. Eski Zonguldak Milletvekili Ragıp Özdemir vasıtasıyla Tanrıöver'e haber gönderdim. Millî Eğitim Bakanlığına geldikleri takdirde, beni de İlköğretim Müdürü olarak almalarını rica ettim. Ondan sonra Millî Eğitim Bakanlığına ben geldim. Beni bu suretle bir müracaatta bulunmaya sevkeden saikin icaplarını yerine getirdim. Sayın Menderes arkadaşımız birtakım ahvale, bu müesseselerin iyi bir halde bulunmadığı hususuna, bu tarihten çok sonra yani 1946'dan sonra Orta Anadolu'da arkadaş Ahmet Gürkan'la yaptıkları bir seyahat neticesinde muttali olduklarını ve bana da anlattıklarını söylüyorlar, ki bütün bunlar benim hizmete gelişim işe başlamam ve gerekeni yapmamdan çok sonradır.

Sayın Menderes memleketin siyasî hayatında demokratik faaliyetinde üzerlerine mühim bir vazife aldıklarından çok sonra bizim düzelttiğimiz bir vaziyete muttali olmuşlardır. Amma katiyen sayın arkadaşımı bundan dolayı itham etmek hatırı hayalimden geçmez.

SEDAT BARI (Seyhan) – Amma centilmence bir cevap değildir bu beyefendi.

REŞAT ŞEMSEDDİN SİRER (Devamla) – Kaderin bana bahsettiği bir fırsat, Allahın bir lütfudur ki ilk Tedrisat Umum Müdürü olduğum tarihten beri bu mesele ile yani Türkiye köylerine köyün çocuklarını alarak öğretmen yetiştirmek davasına kendimi vermiş olduğum için, ben bu suretle bu müesseselerin fena gidişini önceden gördüm. Bu bir talih eseridir. (Nasıl gördünüz sesleri) Müesseselerimizi o şekilde gördüm ki; bana mühim bir vazife düşüyordu ve o vazifeyi yaptım ve bana düşen vazifeyi yaparken de sayın arkadaşlarım; zamanın selahiyetlerinden ancak yardım gördüm. Biraz evvel ismi telaffuz edilen adam etrafımı kandırmıştı, iğfal etmişti. (Tonguç baba mı sesleri) Evet Tonguç Baba. Bütün hüsnüniyet sahiplerini, bütün iyiniyet sahiplerini iğfal etmişti. Tonguç babayı def ederken hiçbir mukavemetle karşılaşmadım.

ARİF NİHAT ASYA (Seyhan) – Sizi niye kandırmamıştı?

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Devamla) – İcratıma devam ederken, 500 kişi kadrodan 400 kişiyi ayırırken hiçbir taraftan güçlük görmedim, yardım gördüm. Bana manen yardım edenler içinde Demokrat Partili arkadaşlarımız da vardı. Bilhassa, Fuat Köprülü beni mesaimde teşci eden; teşvik eden arkadaşlardan biridir. Şu sıralarda oturan; o günkü icra mevkiinde oturan arkadaşlar da beni teşci etmişlerdir. Kendilerine derin minnettarlığımı ifade ederim. (Soldan bir ses; iş işten geçtikten sonra)

Efendim; izin verirsiniz bir noktayı daha arz edeyim.

Bolşevik tehlikesinden kurtulabilmemiz için; bu tehlike ile savaşabilmemiz için; maddî ve manevî, fikrî ve ahlakî bütün kuvvetlerimiz; bu arada siyasî partilerimiz arasında tam bir birliğe ihtiyaç vardır. Bu birlik olmadıkça; partiler arasında tam bir işbirliği olmadıkça bu büyük düşmanla mücadele etmenin imkânı yoktur. Çok şükür ki bugün Büyük Millet Meclisinin bu çatısı altında millî partiler mevcuttur. Bugün iktidarda bulunan Demokrat Parti olsun, muhalefette bulunan Cumhuriyet Halk Partisi olsun; Millet Partisi olsun; hepsi birer millî partilerdir. Kuruluşlarıyla; kuruluş şekilleriyle, kuruluşlarının sebep ve saikleriyle, kurucularının şahsiyetleriyle, programlarıyla, dünya görüşleriyle, icrada bulunmuş olanlarının kendi zamanlarında yapmış oldukları bugün icrada bulunanların bugün yaptıkları işlerle millî mahiyetleri sabit olmuş partilerdir.

Fakat müsaadenizle bir tehlikeye işaret etmek isterim. O tehlike şudur : Komünizmle, bolşevizmle mücadele ederken herhangi bir ferdin, herhangi bir zümrenin veya herhangi bir partinin kendi yaptıklarını ileride göstermek gayretine bencil hırslara kapılması ve ben iyi yaptım, o kötü yaptı davasıyla ortaya düşmesi işi felakete götürür.

Beşeriyet tarihi zafer için bütün anasır ve şartlar bir araya toplanmış olduğu halde kumandanlarının rekabet hırsı yüzünden mağlubiyetle neticelenmiş nice harplerin hatıraları ile doludur. Arkadaşlar; yalvarırım, bu vaziyete düşmeyelim. (Düşmeyiz, müsterih olun sesleri) Dava hepimizin vicdan birliği, fikir birliği, işbirliği yapmasıyla yürütülebilecek nevidendir. Onun için istirham ederim muhterem arkadaşlarım, büyük bir tehlike ile mücadele yaparken tesanüdü bozacak şekilde bencil hırslarla ortaya çıkacak olanlara o safta olsun, bu safta olsun, müsamaha etmeyelim.

(Müsterih olsun sesleri)

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) – Çok sevgili arkadaşlar, Reşat Şemsettin arkadaşına bilhassa teşekkür ederim. Bütün sözlerinde tamamıyla mutabıkız. Esasen benim söylediklerimi teyit etmekten, hatta onları bir kere daha teyit ettikten sonra şiddetle takviye etmekten başka bir şey yapmadılar. Bu işte mübaşir olmak şerefi, takaddüm etmek şerefi kime ait olursa olsun mesele bunda değildir. Sevgili arkadaşlarım, bu memlekette ilk eğitim davasını bütün Türkiye coğrafyası, Türkiye'nin yüzölçümü üzerinde süratle halletmek için bir usul, bir metot bulunduğu iddiası ortada iken buna göre

geniş bir teşkilat kurulmak için çalışılmakta iken, bunun üzerinde daha belirti halinde, dedikodu halinde sarıh ve katı vesika ve delillere istinat etmeden ortada dönen şayiye kıymet ve ehemmiyet verip harekete geçmekte teenni lüzumuna kani olan bir insan olarak o zaman ihtiyatla konuşuyorum ve mesele üzerinde ihtiyatla hareket edilmesi lüzumunu hissediyorum.

Biz bunu hissetmiş ve 1945-1946 senelerinde söylemiştik.

Kendilerine bir noktayı hatırlatayım. Bu, bu hatırlatış aramızdaki hareket birliğini asla bozmasın, bilhassa, bunu istiyorum.

Soruyorum, o zaman, kendileri Millî Eğitim Bakanı oldukları zaman bu mesele mahsus idi de harekete geçilmedi, yoksa parti olarak, hükümet olarak bu mesele bilinmiyor mu idi? (Buna cevap versin sesleri)

Bir küçük hatıramı daha sözlerime ekleyerek kürsüden ineceğim. Ve buna cevap vermek lütfunda bulunurlarsa Reşat Şemsettin Bey arkadaşımızı dinleyeceğiz ve ondan sonra da Millî Eğitim Bakanı arkadaşımızın mesul adam olarak tenvir edici izahatını dinleyeceğiz.

Ben burada söz söylerken, dikkat buyurmuşsunuzdur, bu vadide ilk adımı atmak şerefini taşıyan bir insan olarak bahsettiğimi hatırlarsınız ve şayanı şükran bir hâtıram olarak kaydettim.

Ancak sorulan bir suale kendisi burada bir cevap verirken, ben Tonguç Babayı uzaklaştırmış ve 400 kişiyi buradan söküp atarken bir müşkülâta maruz kalmadık dediler.

Gaflete bakınız arkadaşlar, maksadım tenkit değil, fakat geçirdiğimiz edvarı bir kere daha gözönünde süratle canlandırdıktan sonra ati için ibret almak maksadı ile arz ediyorum, bu 400 kişi oraya nasıl girmiş? Bir adam, birkaç adam ne suretle atılmış, birçok insanlar bu devirde nasıl iğfal edilmişlerdir? Asıl üzerinde durulması lâzım gelen mesele işte buradadır arkadaşlar. (Bravo sesleri ve alkışlar)

Arkadaşlar, kendileri büyük gayretler sarfettiler, biliyorum, büyük ızdıraplar çektiler onu da biliyorum. Kendileri Millî Eğitim Bakanlığından çekilmek zorunda kaldılar. Kendilerine hatırlatmakla hatıralarını canlandırmış ihya etmiş olurum.

Millî Eğitim Bakanlığında çekildikten sonra kendileri ile kısa bir konuşmam oldu. Bana dediler ki; «Uğraştım, 400 tane muzır elemanı bunların arasından söktüm, attım, fakat biz de devrildik. » Bu konuşmada Hakkı Gedik arkadaşımız da beraberdi. (Soldan şiddetli alkışlar)

Muhterem arkadaşlarım, bu sözde tamamen haklı idi. Şu bakımdan haklı idi : Kendisini devirenler, o gün sarıh olarak, belli olarak otoriteyi, Hükümeti elinde bulunduranlardan ziyade sızma sureti ile bu memleketin ukde teşkil eden teşkilâtının başına geçmiş olan insanlar tarafından çelme takılıp yere vurulmuştur. Bu sözüm bugün aralarında bulunduğu, mesuliyetlerini paylaştığı partisinin başında, içinde bulunan arkadaşlarını zemmetmiş olmaz. Bu sözümle bu teşkilâtın, bu cereyanın bu memlekette ne derecelere kadar tehdit edici bir tehlike teşkil etmekte olduğunu tebarüz ettirmek istiyorum. (Bravo sesleri)

Bu kürsüden inerken; memleketi tehdit eden her tehlikeye karşı bizim kadar ve belki bizden fazla ızdırap duyacaklarına emin olduğum Halk Partili arkadaşlarımın da bizimle beraber hareket etmelerini bir kere daha rica ederim. (Bravo sesleri, şiddetli alkışlar.)

BAŞKAN – Söz Hamdullah Suphi Tanrıöver'indir.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) – Arkadaşlar; bu müzakere, bu münakaşaya sebep olan milletvekillerini minnetle karşınızda selamlıyorum. Hükümet namına konuşan zatın bize verdiği izahat korkunçtur. Ne kadar tehlike derine gitmiş, ne kadar kök salmış ve ne kadar yayılmış; dehşetle dinledik. Bu bizi düşündürecek mahiyette bir şeydir. Demin buraya gelip hitap eden Şemseddin Sirer, genç ve aziz arkadaşım bana yalnız; maarif vekâletine gelersen beni şu vazifeye alır mısın demedi, başka bir şey daha söyledi : Onu haber vermemde büyük menfaat vardır. Bana dedi ki; burada holde, Hasanoglan Enstitüsüne gidip bir hasbühalde bulunmak ister misiniz? Niçin, dedim? Lüzumu var, dedi.

O, bu derdi görmüştü. Bu derde deva aramıştı. Kabul ettim. Maksadının ne olduğunu anladım. Beni konuşturduğu vakit gençlere milliyet hissini, tarih hissini telkin etmek istiyordu. Kabul ettim. Ne vakit isterseniz gitmeye hazırım, dedim. Üç, dört gün sonra kapının önüne bir otobüs geldi. Hasanoğlan'ın müdürü ile üç muallim, altı talebe içinde bulunuyordu. Beni aldılar, götürdüler. Mektebin havasında bir hususiyet nazarı dikkatimi celbetti. Karşınızdaki yaşlı arkadaşınızı memleketin kürsülerine davet eder, konuştururlar. Konuşacağım yere girdiğim vakit muhabbet görürüm. Orada ise uzaklık gördüm. Yabancılık gördüm. Çiftçilik ve vatan sevgisi etrafında bir konuşma yaptıktan sonra müdür ve muallim ve talebelerin bir kısmı ile yukarı kata çıktık ve konuşmaya başladık. Müdür beye sordum. Ne vakitten beri buradasınız?

– 3-4 aydan beri.

– Selefiniz ne oldu?

– Gitti.

– Niçin?

– Biraz komünizandı.

– Beni almaya gelen muallimler yeni mi, eski mi?

– Yenidir diye cevap verdi.

– Eskiler ne oldu?

– Gittiler.

– Niçin?

– Komünizandı. (Gülüşmeler)

– Müdür bey, dedim, sizden bir ricada bulunayım. Bu mektep : Hasanoğlan Köy Enstitüsü müdür?

– Evet.

– Mektebinizi görebilmek için köyü görmem lâzımdır. Ne vakitten beri mektep buradadır?

– Yedi seneden beri.

– O halde gidip köyü görelim. Köyler için yapılan mektebin ne netice hâsıl ettiğini köyde seyredeceğim.

Kalkıp köye gittik. Köyü size tarif etmek istemem. Yolda müdür ve muallimler izahat veriyorlardı. O enstitü ile köy arasında hiçbir münasebet yoktu. Niçin kurmuşuz? Neden münasebet yoktur? Beş altı sebep saydılar. Toprak çok ucuz alınmış; civarda birçok binalar yapılmış... Menfaat hissiyle... Anlarım. İkincisi; bir kısım genç kızlar ve genç erkekler aynı çatı altında olduğu için köylünün idraki bunu tasvip etmemiş. Binaenaleyh bir rabıta tesis etmek imkânı olmamış. Köy Enstitüsü ile yanı başındaki köyün halkı ile hiçbir münasebette değil. Çok hazin bir şey. Son derece hazin bir şey. Bütün bu tafsilâtın bize düşündürdükleri şeyler arasında size müsaadenizle son derece ehemmiyet vereceğinize emin bulunduğum bir hatıramı anlatacağım : Meşhur 19 Mayıs nutku vardır. Biliyorsunuz. Eski devlet reisimiz bir 19 Mayıs nutku irad etmiştir. Ben İstanbul'da bu nutku gazetelerde okuduğum zaman karar verdim; bir mektup yazacaktım. Bunu fikir nâmusu borcum addettim. Fakat aradan üç dört gün geçtikten sonra gazeteler haber verdi, Cumhur Reisi İstanbul'a geldi. Akşam Dolmabahçe'de defteri imzaladım. Kapıdan çıkar çıkmaz yaver yetiştirdi, Cumhur Reisi sizi yemeğe bekliyor dedi. Şimdi yemekte hazır bulunanları birer birer arz edeceğim.

Örfi İdare Kumandanı Sabit Noyan, Irkçıları Muhakeme eden Mahkeme Reisi Sabit Noyan, Cemil Cahit Paşa, o arada Sağlık Bakanlığını yapan muhterem Behçet Uz ve ismini hiç bilmediğim, Kemal Gedeleş'in yanında bir Miralay hazır bulunuyordu. Irkçılardan bahis açılmıştı.

Devlet Reisi sözünü bitirdikten sonra, Hamdullah Bey ne düşünüyorlar? Kendilerini dinlemek isterim, dediler. Ben de bir mektup yazmak üzere idim, garip bir tesadüf sofranıza beni getirdi, düşündüklerimi arz edeyim dedim.

Bizim bir tek Rus davasını anlamak hususunda büyük hatalarımız olmuştur. Rusya'yı yatıştırmanın mümkün olduğuna inandığımız bir devir oldu. Rusya'ya yaranmanın tehlikeyi uzaklaştıracağına inandığımız bir devir oldu. Fahiş hata, fahiş hata. (Soldan bravo sesleri)

Paşam, dedim «ben ırkçı olarak itham edilenleri teker teker tanırım, bunların hiç biri ihtilâlcî tipi değildir. Zavallı Türk milleti fütuhât yapacak mevki de değildir. Misakı Millîmiz, bizim kudretlerimizin, imkânlarımızın çizdiği bir huduttur, onun dışına çıkamayız, istilâ hamleleri yapmak elimizde değildir. Fakat kendisini tatmin etmek istediğimiz devlet ve millet, Orduda panislavizm yapıyor, kilisede panislavizm yapıyor, Londra'da toplanan kongrede panislavizm yapıyor, bütün tarihinde panislavizm yapmıştır. Acaba bizim, içerideki 5 - 10 hocayı, genci, doktoru ırkçılıkla itham etmemiz onların işine yarar mı yaramaz mı? Devlet Reisi sizin, sizin ağzınızdan Türk topraklarının Rusya'nın istila emelleri için bir faaliyet sahası olduğu itiraf edilirse yarın ajansta şöyle bir cümle görürsek : Türkiye'de panislavizm, ırkçılık yapıyor, bu Devlet Reisinin ağzından işitilmiştir, denirse, buna ne cevap vereceksiniz diye sordum. Arkadaşlar sözümü kapatıyorum, sırası geldiği vakit tekrar söz alacağım. Kanun tasarısında fevkalâde tehlikeli maddeler vardır. Yanlış tefsiri, manevî kuvvetlerimizi tamamen kırmak istidadındadır. O maddelerde söz alacağım. Arz edeceğim nokta şudur; Rusya ile bizim aramızdaki ihtilaf Türkiye Devletini üç asırdır düşündürüyor. «İkinci Cihan Harbinden sonra» Devlet idarecileri Avrupa'yı silahsız gördüler, müdafaasız gördüler. Avrupa'nın bel kemiği kırılmıştır. Almanya bizim gençliğimizde Düveli muazzam denilen devletlerden Fransa yere serilmiştir, İtalya mağlûptur, tükenmiş bir İngiltere ve harbin içinden bin bir iştiha ile çıkmış bir Rusya vardır. Bunu yatıştırılmı zihniyetine saptılar ve müsamahalı davrandılar. Hata ettiler, günah işlediler, komünizmin yayılmasına sebep oldular. (Soldan: Doğru, bravo sesleri, alkışlar.)

Şu halde size soruyorum; fikir cereyanına karşı nasıl mukabele edeceksiniz? Bir îmana karşı tek mukavemet çaresi, mukabil îmandan ibarettir. (Alkışlar) İster misiniz, vaktiniz var mı, tahammülünüz var mı, size hatıranızda yer tutmaya müsait addettiğim iki misali söyleyeyim. (Vaktimiz var, söyle sesleri)

Arkadaşlar iki muhteşem misal :

Mısır tarihinin bize kaydettiği en eski istilâ Hiksos istilâsıdır. Hiksos'lar geldiler, yediler, yaktılar ve çıktılar. Bundan sonra Mısır yine istilâyâ uğradı. İranlılar burayı istilâ ettiler. Keyhusrev zamanında. Bundan sonra Roma istilâsı oldu. Bizans istilâsı oldu. Yedinci asırda; Hicretin 22'nci senesinde Amir İbnîlâs kumandasında yirmi bin Arabın istilâsı oldu. Ondandır orada beş defa, Türkler Devlet kurdular. Kürtler devri, Eyyübî devri, Çerkezler, Gürcü devri yaşandı. Nihayet Napolyon da bu kıtaya girdi, çıktı.

İngilizler bir asırdır buradadırlar. Bugün Mısır'la mücadele halindedirler; hâlen bir tarafta tutunuyorlar, belki çıkmak zamanı gelmiştir.

Arkadaşlar; Mısır'da asıl fetih kimindir? Bir âlem göçtü, açık denizlerde bir geminin direğinin ucuna kadar kayboluşu gibi muazzam bir âlem göçtü, Eski Mısır diniyle, diliyle, âdetiyle, âhlâkiyle, kıyafetleriyle, kanunlarıyla göçtü. Onun yerine 20 bin Arabın getirdiği bir Araplık davasının peşinde asırlarca koşan yeni bir âlem peyda oldu. Yani bir imam muzaffer oldu, silahlar muzaffer olmadı.

Bir Roma seyahatim var: Katakomba gittim, 15 dakika zor tahammül ettim. Başıma kan hücum etti. Evvelce Hristiyanların gizli ibadet yaptıkları, dehlizlerin içindeki raflarda bir sürü kafa tasları var. Orada arenalarda, sirklerde insanları kaplanlara, aslanlara yedirdiler, ateşlerde yaktılar. Acaba Hristiyanlık paganizmi orada yendi mi, yenmedi mi? Şimali Cermen paganizmi yendi mi, yenmedi mi? Yendi arkadaşlar, yendi.

Anadolunun tarihini biliriz. Elen devri, Roma devri nihayet bir Bizans devri vardır. Nihayet buraya bir din geldi, buraya Anadoluya yepyeni bir medeniyet geldi. Biz yirmi sene sonra, tabî biz görmeyeceğiz. Gençler 9 asrı dolduran bir devri tespit edeceklerdir. 1071'de Anadoluya Türkler geldi, hemen arkasından

1080’de Rumeli’nde henüz bu dinde olmayan zayıf Türkler göründüler. Peçenekler, Kumanlar... Şaman Türkler... Onlar kaybolup gittiler. Tarihte onlardan zede coğrafi bazı isimler var.

Soruyorum size mütemadiyen beş bin şekle giren, dünyanın her tarafına hülül eden ve bizim için bir ölüm tehlikesi teşkil eden komünizme karşı kendinizi müdafaa etmek için yalnız kanun mu çıkaracaksınız, hapisane mi göstereceksiniz? Yoksa ruhlar içinde, milletin tarihine, şuuruna dayanan bir müdafaa mı yapacaksınız? Bunu soruyorum size. (Sürekli alkışlar)

BAŞBAKAN ADNAN MENDERES (İstanbul) – Muhterem arkadaşlar, hepiniz gibi ben de konuşma üstadı Hamdullah Suphi’nin buradaki çok güzel ve heyecanlı hitabını büyük bir zevkle dinledim. Hakikaten kendisini dinlemek her zaman için bir zevk ve bir mazhariyettir.

Ancak sözlerine zemin teşkil eden, mesnet teşkil eden tez, hâdisemizle, mevzuumuzla sıkı sıkıya alâkalı mıdır, değil midir? Üzerinde durulması lâzım gelen bir mesele teşkil etmektedir.

Hiç şüphe yoktur ki Türk camiasının sosyal telâkkileri, dini telâkkileri, siyasî ve idarî idealleri komünizm cereyanı ile, fikir olarak komünizm cereyanı ile mücadele etmek bir hâkimiyet üstünlüğü temin etmeye kâfidir, yeter artar. Fakat mesele bu mevzu değildir arkadaşlar. Sayın üstada hatırlatmak istediğim nokta bu nokta olacaktır.

Arkadaşlar; bugün komünizm bir fikir hürriyeti mevzuu olmaktan çoktan çıkmıştır. Asırlık ve asırlık hürriyet vatanları dahi bugün komünizmin teşkil etmekte olduğu büyük tehlike karşısında korunmak, tedbirleri almak ve bağlı kaldığı büyük hürriyet ideal ve prensibinden bigûna fedakârlık yapmak mecburiyetinde kalmaktadır. Bu hal karşısında ensemize ve bağrımıza yapışan bir tehlike teşkil eden, dünyanın bugüne kadar tek başına en büyük kuvvetini nefsinde toplamış olan bir dış kuvvete dayanmak suretiyle, ona casusluk yapmak suretiyle vatan içinde vatan hiyanetini din haline getirmek suretiyle çarpışan ve mücadele eden bir teşkilata karşı idealist bir görüşle bu tarzda bir mücadele sistemi tavsiye etmek, beka şartlarımızın temini bakımından büyük bir gaflet teşkil eder kanaatindeyim.

Bendeniz sadece bu noktayı, yani komünizmin bugün reel bir tehlike olduğunu, bir fikir cereyanı olmaktan çoktan çıktığını, bir nevi yeni emperyalizmin ta kendisi olduğunu, ilk hedefi, memleketimizi bir üs olarak ele geçirmek bulunduğunu tebarüz ettirmek suretiyle tehlikenin azametine işaret etmek isterim.

Kendilerinden soruyorum; bu çok güzel izahları, bu çok güzel tasvirleri efektif olarak tatbikat sahasına konulmak lâzım gelirse ortaya çıkacak netice ne olur? Ne yapalım, kanunu yapmayalım mı?

Kalplerimiz ve vicdanlarımız bir memleket tehlikesi teşkil eden bununla mücadele aşkıyla doludur. İşte bu kalp ve vicdanlarımızın mücadele aşkı, bunun tezahürü buradan çıkacak kanun olacaktır. Bizim mücadele ruhumuzdaki aşkı bir kanun halinde takarrür ettirip çıkarmak kendimizi müdafa etmek için en kuvvetli silâhını teşkil edecektir. (Bravo sesleri, alkışlar)

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) – Affınızı istirham ederim tasti ediyorum, fakat Sayın Başbakan huzurunuzda beni bir kaç noktayı açıklamayı açıklamaya davet etti. Kendisiyle her istediği noktada karşılaşmaktan kaçmam. Onun için huzurunuzu yine bir kaç dakika işgal edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım; ben deniz biraz evvelki maruzatımda enstitülerimizden 400 kişi ayrılmış olduğunu söylemişim: Sizi memnun edecek bir keyfiyet olarak arz edeyim. Allah çok şükür bu 400 kişinin hepsi hasta insanlar değillerdi. Yalnız Enstitüleri şimdi arz edeceğim sebepten dolayı çabuk kurmuştuk. Kaliteye fazla dikkat etmeden enstitüler kadrosu teşkil olunmuştu. Bu müesseseleri kuvvetli müesseseler haline getirmek için menşeleri itibariyle enstitülerde değil başka sahalarda hizmet etmesi icabeden elemanlarımızı da oradan çekmek lazım geliyordu. Yoksa tekrar ediyorum bu 400 kişinin hepsi de hasta elemanlar değillerdi.

Burada bir noktayı daha cevaplamak isterim. Bir suali mukadderle karşı karşıyayım ki Sayın Menderes de beyanlarında bu noktaya temas ettiler. Enstitülerin kurulmasında niçin acele edildi? Bu acele edişin büyük saiki biran evvel Türkiye’de demokrasiyi kurmak idi. (Soldan gülüşmeler) Yoksa sandığa atacağı kağıdı okumasını bilmeyen, sandığa atacağı kağıdı yazmasını bilmeyen bir kitle ile demokrasi olamaz. (Soldan gürültüler, gülüşmeler) Herşeyden evvel, herşeyden mukaddem ve vazifemiz bu milleti okur yazar hale getirmektir. (Soldan gülüşmeler)

İkinci noktaya da cevap arz ediyorum:

Sayın Menderes benim 1948 senesinde Millî Eğitim Bakanlığında ayrıldığı zaman vâki bir mükalememizden bahsetmektedir.

Sayın arkadaşlar, zannediyorum ki hatıraları kendilerini aldatmaktadır. Hakkı Gedik Bey arkadaşımız o günlerde o zamanki milletvekili arkadaşlarımdan Ali Kemal Yiğitoğlu ile görüşmüştür. Ali Kemal Yiğitoğlu geldi, bana nakletti konuşmalarını. Gedik ona telehüf ettim, bu adam birtakım iyi işler yapıyordu niçin bu adamı ayırdınız, demiş.

Bu suretle Hakkı Gedik arkadaşımız teessürlerini ifade etmiş. Bir aralık Hakkı Gedik ile gazinoda ben de karşılaştım. Ama bir şey konuşmadık muhterem Adnan Menderes’le böyle, böyle bir mevzuda karşılaşp konuşmamız vâki olmamıştır. Ben böyle bir şey hatırlamıyorum. (Unutmuşsunuz sesleri).

Yalnız müsaadenizle size başka bir ciheti arz edeyim, sayın arkadaşlarım, 1948 senesinde Millî Eğitim Bakanlığında ayrılmam sırasında önemli bir işle meşguldum. Ankara Dil, Tarih-Coğrafya Fakültesine sığınmış olan birtakım elemanları temizlemek işi ile meşguldum. Bu gayret bir çok çevrelerde maalesef Demokrat Partiye mensup bazı muhitlerde de üniversitelerin muhtariyetine ve istiklaline tarafımdan yapılmış bir tecavüz telakki edilmişti. Ben oraya sığınmış olan ve gençleri zehirleyen anasırı temizlemek için kanunun bahşettiği arka kapılardan ve geçitlerden istifade etmeğe çalışıyordum. Ve burada muhterem saflarımızda; bunu derken arz edeyim ki bu Demokrat Partinin safları içinde tanışmakta olduğum 150 insan biliyorum ki kendilerine ancak hürmetle ve muhabbetle bağlıyım (Soldan hepsi hepsi sesleri) ve diğerlerini de tanıdıkça bu sayının da çoğalacağını tahmin ediyorum cidden muhterem arkadaşlar. Bunu böylece ifade ettikten sonra ilave edeyim ki, o zaman benim bu hareketimi üniversitelerin muhtariyetine karşı bir tecavüz diye tavsif eden bir kaç makale yazarlar da aranızda bulunmaktadır. (Şahıs yok sesleri) Onun için sayın Başbakan dan ben de şahıslar üzerinde durmaktan içtinap etmelerini rica ederim.

Şimdi son bir noktayı mecbur olduğum için arz edeceğim. Bilmiyorum muhterem Menderes ile mi yoksa bir diğer arkadaşla mı bu hususta münakaşa ettim. Belki de Sayın Koraltan’la olacak. Evkaf apartmanının yanındaki sokaklardan geçerken bu zat hakkında bir münakaşa yapmıştık. Konu şu idi o tarihte. Rusya İkinci Dünya Harbinden muzaffer çıktı mı; kendi sınırlarındaki memleketlere istediği nizamı vermekle kendisini haklı bulduğunu ilan etmiş ve Polonya’ya tecavüz etmişti. O sırada bir eski Devlet adamımızın bir Amerikan gazetesindeki o günlerde Rusya bizden de doğu vilayetlerimizi boğazları ve istiklalimizi istemişti, beyanatı intişar etti. O devlet adamımızı Rusya’nın kendisiyle hem hudut olan memleketlerde emniyetinin icabettirdiği tedbirleri almaya hakkı vardır, diye beyanatı intişar etti. (Soldan kim o? sesleri) Kendisini bu kürsüde müdafa etmek vaziyetinde olmayan bir insanın adını açıklamakta mazurum. Şimdi o adam Devlet hizmetindedir.

Binaenaleyh millî bir meselede, millî bir dava karşısında yekvücut olmamız lazım geldiği bir sırada enstitü işlerinde geç kalındı falan diye partilerin birbirini incitmeleri doğru değildir, bunlar ancak davaya zarar verir arkadaşlar.

İŞLETMELER BAKANI HAKKI GEDİK (Kütahya) – Sayın arkadaşlar, ben hadiseyi uzun boylu izah edecek değilim. Ortaya atılan bir mevzu vardır, ben de o mevzu konuşulduğu zaman orada

bulduğum için sayın arkadaşlarımızın bunun aksini izah etmiş olması bakımından bunu izah etmek mecburiyetinde kaldım. Pek iyi hatırlıyorum, isterlerse o zaman hangi masada oturduğumuzu da ispat edebilirim. Koridorda gidiyordum, kendilerinin bana doğru yanaştığını gördüm, sinirli bir hali vardı. Millî Eğitim Bakanlığında ayrılmıştı, Birlikte konuşarak gittik. Dedim ki, neden bu kadar kederlisin, hizmetleriniz oldu, çalıştınız ve faydalı işler gördünüz. Evet, 400 kişiyi temizledim, bunun cezası olarak da beni Millî Eğitim Bakanlığında aldılar, dedi.

REŞAT ŞEMSETTİN SİRER (Sivas) – Hayır, hayır, yalandır.

İŞLETMELER BAKANI HAKKI GEDİK (Devamla) – Bu arada Adnan Menderes de gelmişti. O da şahittir. O günkü söylediklerini pek iyi hatırlıyorum. (Soldan: Gülüşmeler, alkışlar, gürültüler)

BAŞKAN – Lütfen sükûneti muhafaza edelim. Söz Millî Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nindir.

MİLLÎ EĞİTİM BAKANI TEVFİK İLERİ (Samsun) – Muhterem arkadaşlar; Reşat Şemsettin arkadaşımızın bir hususu tavzih sadedinde beni kürsüye davet etmeleri dolayısıyla huzurunuzdayım.

Şu ciheti birçok yerlerde söyledim. Burada bizzat huzurlarınızda ve heyeti umumiyenizin huzurlarında tekrarda fayda görüyorum. Eski iktidar zamanında, kısa bir müddet için dahi olsa, Millî Eğitim Bakanlığında Reşat Şemsettin'in gelmiş olması bu dava hesabına, memleket hesabına ve bizim bugün yapmakta olduğumuz işleri bir parça olsun hafifletmek hesabına daima şükranla kayıt ve yad ederim. (Bravo sesleri, alkışlar)

Kendilerinin temas ettikleri hususta ben de ısrarla duracağım. Komünizmle mücadele gibi cihan şumul bir dava karşısında, mutlaka partilerin üstünde bir yer almak hepimize düşen bir vazifedir. Bunu kendilerinden ve bütün arkadaşlarından bu noktada hassasiyet rica ederim. Konuşacağım mevzu çok samimî olacaktır.

Reşat Şemsettin'in bu davadaki hizmetlerini böylece tespit ettikten sonra şunu açıklayayım ki, her şeye rağmen devraldığımız müesseseleri, bilhassa köy enstitülerini birçok hastalıklarla, birçok mikroplarla malul olarak devraldık. Demin askerî yargıç arkadaş burada köy enstitülerinden ve Hakkı Tonguç'tan bahsetti. Bana sorarsanız Reşat Şemsettin arkadaşın, köy enstitülerinden, Hakkı Tonguç'tan bahsediş ile onun bahsediş arasında bir fark vardır, onun yanında bu çok hazindir. Hadiseyi çok korkunç mahiyette burada aksettirdiler. Bunlar burada zapta da geçmiş bulunuyor.

Şimdi, Sayın Başbakanın, birçok işler yapmak zarureti vardır, birçok müşküllerle karşılaşılıyor, yolundaki iddialarını kabul etmek istemediler.

Bir şeye temas edeceğim. Demin burada İsmet İnönü'yü iğfal etmiş olmakla onu kandırılmış olmakla, iyi bir dava uğrunda onu yanlış yollara sevk etmiş olduğunu açıkça söyledikleri Hakkı Tonguç'a Reşat Şemsettin, bu millî hislerle acaba ne yapmak isterdi? Çok şey yapmak isterdi. Ama kabul etmek istemedikleri, o destek, istediğini yaptırmamıştır. İlk tedrisat umum müdürlüğü gibi çok aziz bir mevkiden alınarak ancak ikinci aziz bir mevki olan talim terbiye heyetine nakletmekle iktifa etmişlerdir. Bunu kabul etsinler. Bu Reşat Şemsettin'in kendi arzusu değildir. Fakat Hakkı Tonguç'a destek olanın arzusudur. (Bravo sesleri)

Bu Hakkı Tonguç bir müddet talim terbiyede kaldıktan sonra Atatürk Lisesine Resim Hocası yapılmıştır. Hakkı Tonguç, değil, ilk tedrisat umum müdürü, değil talim terbiye heyeti azalığı, değil resim hocalığı Türk çocuğunun karşısına çıkamayacak kadar bu memlekete hiyanet etmiş bir adam sıfatıyla onun oradan tutulup atılması şükür olsun, bize nasip olmuştur. (Bravo sesleri)

Çünkü, biz, davamızın uğrunda çalışırken yalnız arkadaşlarımızdan müzaheret gördük, bütün Hükümet azalarından ve başkanından yardım gördük. Ve istediğimizi yapabilmek imkânını milletten aldık. İşte dünle bugününün bariz vasfı da budur. (Bravo sesleri.)

Arkadaşlar, devraldığımız müessese temiz değildi, dedim.

Bir ay evvel Arifiye Köy Enstitüsü Müdürünü, 6-7 aylık sıkı bir teftiştten sonra vekâlet emrine almak zaruretinde kaldık. Reşat Şemsettin Beyefendi arkadaşımızın ilk Tedrisat Umum Müdürlüğüne getirdiği ve benim orada bulduğum zata, Arifiye'ye tayin edilmiş bulunan bu arkadaşı, bu müdürü ona sordum, nasıldır? İyidir, nasıldır, iyidir. Yaptığım tahkikat sonunda maalesef hiç de iyi olmadığı meydana çıktı. Kütahya Mebusları bilirler. Altı, yedi aylık bir tahkikattan sonra bu arkadaşı vazifesinden uzaklaştırmış bulunmaktayım.

Şunu ifade etmek istiyorum, devir aldığım günden bugüne kadar üzerinde hassasiyetle durulduğu halde, hâlâ durmakta olduğumuz halde bunları birer birer aramakta, bulmakta ve safdışı yapmaktayız.

Bir hadise anlatacağım, bilmiyorum, Reşat Şemsettin Bey biliyorlar mı? Kendileri çok şey biliyorlar. Bir seneden beri inceden inceye yaptığımız tahkikat sonunda, komünizm manifestosu tercüme edilerek Hasanoğlan Enstitüsünün birtakım talebelerine dağıtılmış olduğunu tespit ettik. Bu iş bu kadar sistemli, bu kadar hainane idare edilmiştir. Hakkı Tonguç'un bu derece laübalilik, müsamahalı teşvikleri olan dosyası hazırlanmış ve Şûrayı Devlete verilmiş bulunmaktadır.

Şu cihetle de temas edeceğim. Her devirde ahlaksızlık da olacaktır, komünistlik de olacaktır; kendilerinin de dedikleri gibi komünistlik orduya da girmek isteyecektir, mektebe de girmek ister, cemiyete girmek ister, bunun tamamen tertemiz olduğu bir devri görmek belki mümkün olmayacaktır, (olacaktır olacaktır sesleri.) Bizce mühim olan ve mümkün olan cihet, cemiyet içindeki bu hastalığa karşı cemiyetin göstereceği reaksiyondur. Cemiyet bu hastalığa karşı ne kadar reaksiyon gösterirse o cemiyet o kadar sıhhatli demektir.

Elimizdeki vesikalardan şunu anlıyoruz : İçişleri Bakanlığı Millî Eğitim Bakanlığına yazı yazmış; Hasanoğlan Köy Enstitüsünde bir fuayye var, korunulması mühim olan bir cihet var demiş. Maarif Bakanlığında reaksiyon yoktur. Bu yazı hasır altı edilmiştir. İçişleri Bakanlığı tekrar yazmış bu yazıya yine cevap alamamıştır. Aylar geçmiş meşhur yangın hadisesinde bu yazılar yanmış ve nice nice sonra siz, vakitle bize bir yazı yazmıştınız, yangında bu yazı yandı. Neydi o yazı? demişler tahkikat yapılmış, fakat ondan sonra deliller ve vesikalar yok edilmiş. Bu, reaksiyon yokluğudur. Korkunç olan budur. Yoksa burada ahlaksızlık olabilir buna karşı nasıl bir reaksiyon gösteriliyor? Mesele oradadır. Bugün bütün hassasiyetimiz işte burada temerküz ediyor. Ufak bir haber alındığı zaman bu vaka üzerinde dikiliyor ve orada bu işi hallediyoruz.

Kendileri dediler ki; «Bu işin başına geldiğim zaman Fuat Köprülü ve daha bir kaç arkadaşı bu millî davada beni desteklediler.» Bu büyük bir mazhariyettir.

Şunu ben de itiraf edeyim ki; ben de bu mücadeleye başladığım zaman Reşat Şemsettin başta olmak üzere birtakım Halk Partili milletvekili arkadaşlarım, geldiler, bana kuvvet verdiler, teşci ettiler. Fakat maalesef bu münferit teşciler karşısında memnuyetle ve daima desteklenmek yerine kösteklendi. Elimizi attığımız meselelerimiz üzerinden hiçbir zaman müfettişi, muhakkiki eksik etmedik, şunun veya bunun sözü ile, yalnız kendi şahsî görüşlerimizle hiçbir arkadaş hakkında muamele yapmadık, teenni ile hareket ettik, çünkü haksız bir muamele yapmaktan çok korktuk.

Bu kadar ince bir hassasiyetle bu işin üzerinde durduğumuz halde, biliyorsunuz, galiba belediye seçimlerinde olacak, Halk Partisi Başkanı bütün vatandaşlar önünde; şuna veya buna komünist diyerek bütün vatandaşlar tehlike ve tehlide maruz bırakılıyor, diye giriştiğimiz dava dejenere edilmek istendi.

Biraz evvel arkadaşlar burada Esat Adil'in Sosyalist Partisinin gazetesi olan ve Pravda'nın Türkçesi olan gerçek adını taşıyan bir gazeteden bahsettiler. Bu gazetenin kolleksiyonuna bakın, her zaman olduğu gibi komünist mücadelesine girmiş olduğumuz için bizim adımız bu gazetede ırkçı oldu, turancı oldu, faşist oldu, mürteci oldu. Hiç unutmuyorum bir gün bu komünist gazete Malatya'da lise talebeleri

tarafından yırtıldığı zaman gazetenin baş yazısı şöyle idi: Müsterih ol Tevfik İleri... Ne yazık ki birçok kimselerin tasvibine mazhar olmamakla beraber bir partinin adına çıkan gazete ve aynı yolda hareket etti, birçok arkadaşlarımıza da aynı tempo ile faşist dedi. Hatta iki gün evvel şurada komünist mücadelesi için, komünist kanunu için bütün ıztıraplarıyla konuşan insanlar bir gün sonra aynı gazetelerde damgalandılar. Evet, millî davalarda partiler üstünde hareket edelim. Bunun dışında her zaman birbirimizle mücadele ederiz. Fakat millî davaları dejenere etmeyelim. Bunları yaşatalım. Bir noktaya daha temas edeceğim. Köy Enstitülerini nasıl teslim aldınız dediler. Kendileri gayet iyi bilirler. Komünizmin telkin unsurlarından birisi de, aile mefhumunu yıkmak yok etmektedir. Din mefhumunu yıkmak nasıl gayelerinden biri ise, aile müessesesini yıkmak da diğer gayelerinden biridir. Birtakım genç insanların komünizme inhimaklerini temin etmek için buldukları çare, para yerine serbest cinsi münasebettir. Gençler bununla avlanıyorlar arkadaşlar. Köy Enstitülerinin bir feci manzarası da budur. Dağ başlarında kurulmuş olan, Valilerin ve Maarif Vekâletinin umumî müfettişlerinin girmesi yasak edilen -ki bu arkadaşlar her yere girer oraya giremezler- bu müesseselerde 500 erkek çocuğun, yanında hepsi 16, 20, 22 yaşlarında, 60-70 kız çocuğu beraber okur, beraber çapa çapalar. Beraber horon oynar. Gece yan yana pavyonlarda yatar. Bu yüzden nice çocuklar düşmüştür. Bu gizli celsede söylenebilir. Nice köy kızları serbest fuhuşa teşvik edilmiştir. Bunu Reşat Şemsettin'den sonra teslim aldığımız zaman oradaki kızları toplayarak, ayırarak, İzmir'de tertemiz bir yuva içinde toplamak ve ayrı bir kız enstitüsü haline getirmek ve böylece bu memleket içindeki çiban başlarını temizlemek çok şükür olsun bize nasip oldu. (Soldan bravo sesleri, alkışlar)

Tekrar edeceğim, eğer bir Reşat Şemsettin Sırer gelmemiş olsaydı eski iktidar zamanında Maarif Vekâletine, ben veya benden başka herhangi bir Millî Eğitim Bakanı bu temizliği yapmakta çok daha fazla mücadele edecek, çok daha fazla ter dökmeye mecbur kalacaktı. (Bravo sesleri, alkışlar)

Binaenaleyh bu hâdiseyi böylece tebarüz ettirdikten sonra, birçok yerlerde söylediğimi burada tekrar ederek elinde olmayan imkânlarla rağmen vazifesini başarmış olmasından dolayı millî eğitim camiası ve memleket adına Reşat Şemsettin Sırer'e teşekkür etmeyi vazife bilirim. Bu münasebetle şu veya bu mücadelemizde köstek değil, destek olabilmek için bize yardım etmesini rica edeceğim. (Bravo sesleri, alkışlar)

BAŞKAN – Ahmet Kemal Varınca.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüshane) – Efendim, demin gizli celsenin devamını rica etmeğimde haklı imiştim. Çünkü haklı olduğumu şimdi anlıyorum. Evvelâ bir aile konuşmasında şahıslardan, günahlardan, ıztıraplardan, her şeyden bahsedebiliriz. Ben de otuz yıldan beri bu komünist davasını şahsen bizzat takip ettiğim için ve bu hususta demin burada beyanda bulunan yargıç beyin ifadelerinden daha ehemmiyetli olarak birkaç vakayı bildiğim için bunları arz edeceğim ve şahıslardan bahsedeceğim. (Soldan bravo sesleri)

Burada ilk komünist partisini yapan, Mustafa Suphi'dir. Mustafa Suphi, Erzurum'a, Erzurum hududundan geçtiği vakit -ki o vakit kuvayı milliyeye devrinde biz buradaki müstevlileri atmak için bolşeviklerle şöyle yandan bir temas etti. O zaman dahi Moskova'dan gelen cereyanlara karşı yine Mustafa Suphi'nin yüzüne bu millet tükürdü. Onu, avanesiyle birlikte öldüreceklerdi. Fakat Allah razı olsun bildiğiniz gibi denizde, dalgaların arasına karıştı gitti. Yani bu nasyonalistler, milliyetçiler, bu Mustafa Suphi'yi ve komünistleri ta denizin dibine kadar yuvarladı. Allah bunlardan razı olsun. Bunu yapanların başında Deli Hamit Bey vardı. Bu adamlar dünya komünist olsa yine milliyetçidirler. Bu böylece bittikten sonra burada zikredilen adamlar hakkında benim şahsî müşahade ve kanaatlerim vardır onları da arz edeceğim. Çünkü, temas ettiğim ve ismini zikrettikleri o adamlar hakkında benim şahsî bilgilerim vardır.

İki numaralı komünist Nazım Hikmet, Anadolu, kuvayı milliyet mücadelesinde, İstanbul'la alakasını kesmişti. Ben o vakit İnebolu'da kaymakamdım. İstanbul'dan vapurlar dolusu insan geliyordu. İstanbul'dan Anadolu'ya geçmek için tek bir delik var, İnebolu. İki grup var bu grubun birisi askerleri diğeri de sivilleri teşkil ediyor. Bana rapor verdiler şu gelen vapurda üç şairimiz var, dediler. Bunlardan iki

tanesi hamdolsun içimizdedir, birisi Halk Partisinin Milletvekili, diğeri Demokrat Partinin Milletvekili. Üçüncüsü de Nazım Hikmet idi. Ben o zamanki endişeleri nazara alarak her üçünü de İstanbul'a iade etmek istedim. Dahiliye Vekili ile doğrudan doğruya temas ettim. O vakit Refet Paşa Dahiliye Vekili idi ise de o devirde kendisi meşgul olduğu için Adnan Adıvar Dahiliye Vekiline vekâlet ediyordu. Bana dedi ki, sen bunların ikisini iade et ama Nazım Hikmet'i iade etme dedi. Niçin dedim ve ben Nazım Hikmet'i çağırdım. Gel dedim, niye geldin, Anadolu'da ne hizmet edeceksin. Şiir söyleyeceğim dedi. Getir dedim getirdi ve şiirlerinin bir iki tanesini okudum. O zamanki bolşevik terennümü hislerinden ibaretti. Anadolu'ya gidemezsin dedim. Ben gideceğim Orduya şiir söyleyeceğim, onları cesarete getireceğim. Türk köylüsü senin şiirlerinle harp edecekse etmesin, sen gideceksin birader, dedim. Giderdin, gitmezdin; Adnan Beyle doğrudan doğruya karşı karşıya geldik. Çünkü vilayetle temas yok. Adnan Bey bana yazdı; kabul etmem dedim. O zaman bir vali vardı, Raşit Paşa. Bu zat bana dedi ki sen aksilik ediyorsun; işte üç kişi gelmiş, birisini gönderdin, bu da kalsın. Kendisine, canım paşam bu adam muzırdır, ben bunda bir tehlike görüyorum, bunu da gönderelim dedim. Canım yetişir, gençtir falan dediler. Halide Hanımefendi, kendileri de buradadır, onun anasını tanırmış, ahbabı imiş; bu gençtir, yetişir, ıslahı hal eder dediler. Ben, Ankara'da ehibba ve kurena hükümeti teşkil etmek istiyorsanız ben orada yoğum dedim. Reşit Paşa yapma, etme dedi ve Nazım Hikmet'i Ankara'ya gönderdik. Onun günahını hâlâ çekmekteyim. Ben dayanacaktım. Dayanacaktım yani, oradan İstanbul'a gönderecektim. Ne ise, Nazım Hikmet budur işte. Bu adam anadan doğma komünisttir, yani Nazım Hikmet öyle bildiğiniz gibi bir adam değildir.

Sonra; bu isimleri geçen komünistlerden üçüncüsü Sabahattin Ali'dir. Onların hareketlerini tespit etmek lazımdır. (Soldan, bunların mevzu ile alakası yok; sesleri)

Efendim; ben vaktiyle işlenmiş günahları belirtmeye çalışıyorum. O günahlardan temizlenmek lazımdır.

Bu Sabahattin Ali Konservatuvarda muallim iken, Stalingrad zaferinden sonra ne dese beğenirsiniz; şu ağaçları görüyor musunuz, bu ağaçlara numara koyun; Ruslar gelecek sizi asarken karışıklık olmasın. Herkes ağacına gelsin diyorlar. Bu adam sonra ne oluyor? Hiç.

Şu Şevket Süreyya sıtmaya tutuluyor. Deli oluyor, camları kırıyor, Gülhane Hastanesine getiriyorlar. Benim de kızım orada yattığı için şahit oldum, yaşasın Stalin diye bağırıyordu, nedir niçin böyle bağırıyor dedim. Deli olmuş dediler. Hâlbuki bu onun tahtelşuurundan geliyordu. Bunlara bir şey yapılmamıştır. Öteki ne oldu? Bulgaristan'a kaçarken kendi teşkilatı tarafından öldürüldü.

Benim şahsî kanaatim şudur: Hepimiz bu komünistlik meselesinde lazım gelen şiddet ve hareketi gösteremedik. Demin burada söyledikleri gibi, hakikaten reaksiyon vardır. Benim içimde de reaksiyon var. Bu adamlar sayılı adamlar, bu adamlara bu kadar yüz vermek doğru değildir. Biz mücehheziz bundan korkmuyorum. Bunlar Türk köylüsüne de nüfuz edemezler. Çünkü Türk köylüsü üç zırhla mücehhezdir. Birisi dini, diğeri ailesi, üçüncüsü de toprağıdır. Bu üç zırh onu korumaktadır. Bu komünistlerden birini gönderin eğer Türk köylüsüne nüfuz edebilirlerse aşkolsun. Edemez. Ama din bakımından, aile bakımından tahribat görenlerde başka. Belki onlar üzerinde tesir yapabilirler bundan korkarım. Bunlar tamamen gençler üzerinde işlemektedirler. Gençlerin içinde bizim de evlâtlarımız vardır. Dikkat ederseniz, bu gençlerde din namına hiçbir şey yoktur. Bizim elhamdülillah anamızdan babamızdan öğrendiğimiz kuvvetli bir dinimiz ve inancımız var.

AHMET VEZİROĞLU (Afyon Karahisar) – Sayın Başkan bunları açık celsede de söyleyebilirler. Vakit kaybetmeyelim.

BAŞKAN – Esasen hatip sözlerini bitirdi, söz Hamdullah Suphi Tanrıöver'indir.

AHMET KEMAL VARINCA (Gümüşhane) – Açık celsede söyleyeceklerim ayrıdır. Mamafi sözlerimi burada kesiyorum.

HAMDULLAH SUPHİ TANRIÖVER (Manisa) – Arkadaşlar, bir tek dakikanızı işgal etmek için huzurunuzda geldim. Okuduğum bir cümle; senelerce evvel okuduğum bir cümle derki; hitabet kürsüsüne çıkarken ayakları titremeyen, ne yaptığını bilmeyen adamdır. Eğer bu hitabet kürsüsü, bir cemiyet kürsüsü değil, bir mektep kürsüsü değil, bir millet kürsüsü olursa yalnız dizleri titrememeli, kalbi de titremeli, azim mesuliyet duymalıdır. Ben mesuliyet duyarak karşınızdayım.

Bâzi şeyler vardır ki mutlaka söylenmek lâzımdır. Münakaşalar oldu, belki münakaşa kelimesi bile yerinde değildir. Şemsettin Sirer’in konuşmasını, Hükümet reisinin konuşmasını derin bir zevkle dinledim. Bu iyi bir konuşma oldu. 2-3 gün önce bu münakaşa etrafında Hükümet reisi, Halk Partisine mensup arkadaşlarımızı teskin etmek için, onlara ferahlık vermek için güzel bir nutuk irat ettiler.

Millet Meclisi kürsüleri, bir milletin manevî kuvvetlerinin en mühim tezahür yeridir. Milletın iradesi orada görünür, zekâsı orada görünür, millî meclisler orada görünür (Bravo sesleri)

Ben Türkiye’de komünizmden bahsederken ilk cümle olmak üzere bu münakaşaya sebep olan arkadaşlara müzahir olduğumu ifade ettim ve bu kanunun aleyhinde değilim. Başbakan benim sözlerimi niçin böyle anladılar ifademde bir noksanlık mı vardı da böyle anladılar bilmiyorum, fakat ben sarahaten ifade ettim, ki bu kanun bizim milletimize lâyıktır, bu münakaşa yerindedir. Büyük bir tehlikeyi geniş bir surette mütalâa ediyorum; komünizmin bir din olmadığını, bir ideoloji olmadığını iddia etmek müşküldür arkadaşlar. Gayet müşküldür. Kitapla ve nihayet kulaktan kulağa, binbir çeşit vasıta ile dünyanın her tarafına yayılan şey, silâhla yayılmıyor, ordu ile yayılmıyor. Evvelâ fikir olarak yayılıyor. Yer yüzünde insan elinde bir tek vasıta yoktur ki onun birincisi fikir olmasın. Gökte uçan tayyare bir fikirdir, insanın harp fikridir, insanın seyahat fikridir. Elimizden çıkmış ne varsa hepsi fikirdir.

O halde ben iki şey tavsiye ediyorum; bir taraftan kanunları yapalım, onları tecziye edelim, diğer taraftan, Büyük Meclisten rica ediyorum, ruhları boş bırakmayalım, o büyük bir hatadır, boş olan yeri başkaları doldururlar ve biz dışarıda kalırız. (Alkışlar)

BAŞKAN – Başka söz alan yoktur, mesele çözülmüştür, açık görüşmelere geçilmesini oyunuzda arz edeceğim: Kabul edenler... Etmeyenler... Açık oturuma geçilmesi kabul edilmiştir.

Efendim, tasarının tümü hakkında 24 arkadaş söz almış, daha ancak 4’ü konuşmuştur, vakit geçmiştir, binaenaleyh ayın 21 inci Çarşamba günü saat 15’te toplanmak üzere Birleşime son veriyorum.

Kapanma Saati: 19.45

**T.B.M.M.
BİRLEŞİK TOPLANTI
TUTANAK DERGİSİ**

2'nci Birleşim
18 Temmuz 1974 Perşembe
(İkinci Oturum Kapalıdır)^(x)

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ	78
II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI	79
<i>A) TEZKERELER VE ÖNERGELER</i>	<i>79:89</i>
1.- Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere olağanüstü toplanmış bulunan TBMM'nin, gündemindeki konuları görüşmesinin gizli oturumda yapılmasına dair Başbakanlık tezkeresi	79:83
2.- Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere toplanmış bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarının 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00'e kadar ertelenmesine ilişkin Başbakanlık tezkeresi	83:89

^(x) TBMM Danışma Kurulunun 11.10.1994 tarihli ve 152 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun aynı tarihli 17'nci Birleşiminde alınan karar gereğince yayımlanmıştır.

I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

Gizli oturum tutanak özeti: Başbakan Vekili Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'ın gündemdeki konuların kapalı oturumda görüşülmesine dair önergesi kabul olundu ve Başbakan Vekili Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan konu hakkında açıklamalarda bulundu. Hükümet ve gruplar adına yapılacak görüşmelerin süresiz olması, kişisel konuşmaların ise 20'şer dakika ile sınırlandırılmasına dair grup başkan ve başkanvekillerinin müştereken verdikleri önerge kabul edildi.

Toplantının 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00'e ertelenmesine dair Başbakan Vekili Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'ın önergesi yapılan görüşmelerden sonra kabul olunarak 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00'te toplanılmak üzere birleşime saat 17.02'de son verildi.

Başkan
Başkanvekili
Memduh Ekşi

Divan Üyesi
Mehdi Keskin
Kastamonu

Divan Üyesi
Tufan Doğan Avşargil
Kayseri

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 15.55

BAŞKAN: Başkanvekili Memduh Ekşi**DİVAN ÜYELERİ: Mehdi Keskin (Kastamonu), Tufan Doğan Aşşargil (Kayseri)**

II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) TEZKERELER VE ÖNERGELER

1.- Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere olağanüstü toplanmış bulunan TBMM'nin, gündemindeki konuları görüşmesinin gizli oturumda yapılmasına dair Başbakanlık tezkeresi

BAŞKAN – Gizli oturum isteminin zapta geçirilebilmesi için tekrar okutuyorum efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere olağanüstü toplanmış bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündemindeki konuların görüşülmesinin gizli oturumda yapılmasını, Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı İttüzüğünün 28 inci ve Millet Meclisi İttüzüğünün 71 inci maddeleri gereğince arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Başbakan Vekili

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı

Necmettin Erbakan

BAŞKAN – Efendim, Hükümet gerekçe izah lüzumunu hissediyor mu?..

Önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Toplantı, görüşmelerin bitimine kadar gizli devam edecektir efendim.

Bu konuda izahat vermek üzere Hükümet söz istiyor mu efendim? Sayın Erbakan zatîaliniz mi vereceksiniz efendim?

DEVLET BAKANI BAŞBAKAN YARDIMCISI NECMETTİN ERBAKAN (Konya Milletvekili) – Evet efendim.

BAŞKAN – Bu konuda izahat vermek üzere Başbakan Vekili ve Devlet Bakanı Sayın Necmettin Erbakan, buyurunuz efendim. (CHP ve MSP sıralarından alkışlar)

DEVLET BAKANI BAŞBAKAN YARDIMCISI NECMETTİN ERBAKAN (Konya Milletvekili) – Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Mahiyeti, şumulü ve neticeleri bakımından, yalnız Kıbrıs'ta yaşayan 120 000'den fazla soydaşımızın değil ve fakat aynı zamanda, bütün Türk Milletinin emniyetini ve hayatî menfaatlerini ilgilendiren bir meseleyi görüşmek üzere, Hükümetimiz Yüce Heyetinizin olağanüstü toplantıya çağırılmasını teklif etmiş ve bu teklifimiz sayın Cumhurbaşkanımızca da uygun görülerek Yüce Meclis toplantıya çağırılmıştır.

Bugün burada çok önemli, tarihî ve millî bir konuyu görüşmek ve gereken kararları almak üzere toplanmış bulunuyoruz. Sözlerime başlarken, böyle tarihî bir toplantı münasebetiyle Yüce Meclis üyelerini Hükümetimiz adına hürmet ve muhabbetle selâmlamaktan büyük şeref duyduğumu ifade etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, bildiğiniz gibi Yunan subaylarının yönetimindeki Kıbrıs Millî Muhafızları 15 Temmuz tarihinde gerçekleştirdikleri bir darbe ile Kıbrıs'ın Rum kesimlerinde idareye el koymuş bulunmaktadır. Bu darbeyi, diğer ülkelerde zaman zaman raslanan hükümet darbelerine benzetmek vahim bir hata olur. Kıbrıs'taki darbe, Londra ve Zürih anlaşmalarına ve 1960 yılında bütün ilgili tarafların mutabakatıyla kabul edilen Anayasaya ve nihayet, belki bütün bunlardan da önemli olmak üzere, Kıbrıs'ta teessüs etmiş olan ve bölgenin güvenliği bakımından büyük ehemmiyet taşıyan kuvvetler dengesine son vermeyi gaye edinen bir teşebbüstür.

Bu hareketin Yunan Hükümeti tarafından planlandığı, Kıbrıs'taki Yunan alayının iştiraki ve Rum Millî Muhafızlarına kumanda eden Yunan subaylarınca tatbik mevkiine konduğu hiç bir şüpheye yer bırakmayacak kadar açıklıkla anlaşılmıştır. Darbe bu haliyle, dışarıdan yapılan bir müdahale mahiyetindedir. Olaydan kısa bir süre sonra Makarios tarafından Yunanistan Devlet Başkanına gönderilen ve metni açıklanan mektup ile keza Makarios'un darbeden sonra gizli radyo istasyonundan yaptığı konuşmalar ve Kıbrıs'ın Birleşmiş Milletler temsilcisinin Güvenlik Konseyindeki konuşması, darbenin Yunanistan tarafından planlanıp Yunan subaylarınca uygulandığını tartışılmaz biçimde ortaya koymaktadır. Nitekim, hükümet darbesinden sonra kaçmayı başaran Makarios, gizli Baf Radyosunda yaptığı konuşmalarda aynen şunları söylemiştir: "Bu canice darbe teşebbüsü, Atina'daki askerî cuntanın bir teşebbüsü olup, onlar ülkemize hâkim olmak istiyorlar. Hükümet darbesi, Atina Askerî Cuntası tarafından düzenlenmiş, bu cunta, darbe için adanın Yunan alayındaki 950 kişiyi ve Rum Millî Muhafız Alayını yöneten yüzlerce Yunan subayını kullanmıştır. Yunan cuntası böylece Kıbrıs Cumhuriyetinin hâkimiyetini ve bağımsızlığını çığnemiştir. Birleşmiş Milletlerdeki Kıbrıs Rum Temsilcisi de Güvenlik Konseyinin 16 Temmuz gecesi yaptığı toplantıda; "Askerî darbe Kıbrıs Millî Muhafız Kuvvetine kumanda etmek ve bunu eğitmek için Yunanistan'dan gelmiş olan çok sayıdaki subaylar tarafından yapılmıştır." demiştir. Esasen bugün dünya kamuoyunda, bunun Yunan Hükümetinin bir darbesi olduğu kanısı hâkim bulunmaktadır.

Anlaşmaların ihlâlinden doğan bu mesele Kıbrıs'ı olduğu kadar, bu anlaşmaların imzacısı ve garantörü olan Türkiye'yi de hayatî şekilde ilgilendirmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin, bu durum karşısında adada tehlikeli şekilde bozulmuş olan kuvvet dengesinin iadesi ve Türk Toplumunun hak ve menfaatleriyle can ve mal güvenliğinin korunması ve Kıbrıs'ın darbe vurulmuş olan bağımsızlığına yeniden kavuşturulması için, garantör devletlerden biri sıfatıyla Garanti Anlaşmasının 4 üncü maddesi uyarınca, harekete geçmesinden daha tabii bir şey olamazdı. Darbeyi yaptıran Yunan Hükümeti olduğuna göre, onunla istişare şüphesiz bahis konusu değildir. Bu itibarla diğer garantör devlet olan İngiltere nezdinde derhal bir girişimde bulunularak 4 üncü maddenin öngördüğü istişare mekanizmasının harekete getirilmesi istenmiştir. Bu talebimiz İngiltere tarafından müspet karşılanmıştır. Bunun üzerine Başbakanımız, Dışişleri Bakan Vekilimiz ve İçişleri Bakanımız, bazı teknisyenlerle birlikte ve işte bu gaye ile dün Londra'ya gitmişlerdir.

Londra'daki istişarelerde Garanti Anlaşması çerçevesinde İngiltere ile aynı tutum içine girmek temennisindeyiz. Şüphesiz bu sağlanmadığı takdirde, Türkiye'nin bahis konusu anlaşmalardaki haklarını kullanması imkânı ve vecibesi mahfuz bulunmaktadır.

Hükümetimiz bugünkü ciddi kriz karşısında, bir yandan Milletlerarası anlaşmalar çerçevesi içindeki vecibelerini yerine getirirken, diğer yandan da Meclislerimizde grubu bulunan siyasî parti liderlerini ve grup başkanlarıyla istişareler yapmaya ve ayrıca mütteliklerimiz, yakın komşu ve dostlarımız ile de gereken politik temasları sürekli ve kesif bir şekilde yapmaya büyük ehemmiyet atfetmiş bulunmaktadır.

Meclislerde grubu bulunan siyasî partilerimizin sayın genel başkanları, Millî Birlik ve Kontenjan grupları başkanları ile bu millî davamız ayrıntılı biçimde görüşülmüş; kendilerine, Hükümetçe sahip bulunan bilgiler teferruatıyla arz edilmiştir. Şurasını memnuniyetle belirtmek isterim ki, bu görüşmelerde sayın liderler yapıcı bir tutum ve anlayış içinde Hükümetimizin mesaisine yararlı katkılarda bulunmuşlardır.

Kendilerine, böyle millî bir davadaki yapıcı tutumlarından dolayı Hükümetimiz adına teşekkürlerimi arz etmeyi bir borç sayıyorum.

Sayın Başbakanın Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine, Dışişleri Bakan Vekilimizin de NATO Genel Sekreterine ve İngiltere Dışişleri Bakanına gönderdikleri mesajlarla Hükümetimizin tutumu açıkça belirtilmiştir. Konu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinde ve NATO Konseyinde görüşülmüştür. Batı blokuna, Doğu blokuna ve tarafsızlar camiasına mensup pek çok ülkenin hükümetleri ve yayın organları, Kıbrıs'ın bağımsızlığına, egemenliğine ve toprak bütünlüğüne yönelen bu darbe hareketini takbih ettiklerini bildirmişlerdir.

İlk merhalede yeni Kıbrıs Rum Hükümeti ENOSİS ilân etmekte mahzurlar görebilir; fakat bu hal durumu değiştirmeyecektir. Zira hareketi yöneten Yunan subayları ENOSİS'i "de facto", yani fiilen gerçekleştirmişlerdir. Hatta bir süre ENOSİS'i ilan etmemekte yarar da görebilirler. Çünkü NATO üyesi Yunanistan idaresindeki böyle bir Kıbrıs Hükümeti, tarafsızlar içerisinde rol oynamak imkânına sahip olacaktır. Başka bir deyişle, Yunanistan ikili temsil imkânına kavuşmuş olmaktadır.

Her halde bu kademeli ve gizli ENOSİS hareketi, Lozan'da Türkiye ile Yunanistan arasında kurulan siyasî ve arazi dengesini bozucu nitelikte olduğu gibi, Zürih ve Londra anlaşmalarıyla kurulan düzeni de yok etmektedir. Kıbrıs Anlaşmaları, adadaki iki toplumdaki birinin diğerine tahakkümünü önleyen ve bağımsız Kıbrıs Devletinde garantör devletlere sorumluluk veren bir düzen orta yere koymuştur.

Darbenin vuku bulması üzerine, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı Dr. Kissinger 15 Temmuz gecesi Hükümetimize ulaştırdığı bir mesajda: "Kıbrıs'ın bağımsızlığı ve güvenliğinin korunması ve adadaki politik ve Anayasal düzenin bozulmaması gerektiğini belirtmiş ve toplumlararası görüşmelerin Türk Toplumunun güvenliğini sağlayacak biçimde devamı suretiyle barışçı bir çözüm bulunmasını desteklediğini belirtmiş ve bugünkü durum içinde, ilgili devletlerin itidalle hareket edeceklerini ümit ettiklerini" ifade etmiştir.

Dün de Washington'dan henüz dönen Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Başbakanımızı ziyaretle hükümet darbesiyle ilgili görüş teatisinde bulunmuştur.

Sovyet Hükümeti 16 Temmuzda Ankara'daki Büyükelçisi vasıtasıyla Hükümetimize bildirdiği bir sözlü beyanda, yapılan darbenin yabancı kuvvetlerin bir müdahalesi olduğunu belirtmiş ve bunun Kıbrıs'ın iç durumunu ilgilendirmedini kaydetmiştir.

Sovyet Hükümeti, dışarıdan gelen bu müdahaleyi durdurmak ve adadaki eski durumu geri getirmek için, siyasî tedbirler alınması ve Güvenlik Konseyinin harekete geçirilmesi gereğini ileri sürmüştür.

Bundan başka, NATO Genel Sekreterinin durumu yakından izlemesi ve gerekli siyasî temasları tertiplemekte gösterdiği çabaları ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Waldheim'in barışı koruma yolundaki girişimlerini memnurlukla karşılıyoruz.

Öte yandan, başta komşumuz Yugoslavya olmak üzere tarafsız devletlerin dün Cezayir'deki bir toplantı sonunda açıklandığı üzere, Kıbrıs'ın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne karşı yabancı kuvvetlerin giriştiği darbeyi mahkûm ettiklerini de önemle kaydetmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, Büyük Millet Meclisinin bugünkü olağanüstü ve tarihî oturumunda şunu belirtmek isterim ki, bugün Kıbrıs'taki Türk toplumunun hak ve menfaatleri olduğu kadar, Türkiye'nin de yüksek menfaatleri ciddi bir tehdit altında bulunmaktadır. Olayların gerisinde kalmayarak sorumluluk duygusuyla bugünkü koşulların gerektirdiği kararları zamanında almak durumundayız. Türk tarihinin nazik anlarında çok zaman olduğu üzere, bugün de birlik ve beraberliğimizi muhafaza ederek millî politikamız etrafında bütün partilerimizin ve parti mensubu olmayan arkadaşlarımızın da tam bir tesanüt ve inanç içinde bulduklarını ortaya koymamız davamıza güç katacaktır. Kısa süre içinde çok ciddi kararlar almamız gerekebilir. Yüce Meclis üyelerinin iki hususta emin olmalarını rica ediyorum. Bunlardan bir tanesi bilinsin ki, Kıbrıs'ta ve Yunanistan'da cereyan etmekte olan olaylar Hükümetimiz tarafından büyük

bir titizlikle, dikkatle incelenmektedir. Bu olayların her gerektirdiği anda, Hükümetimizin üzerimize düşen millî vazifeyi ifa edeceğinden hiç bir Yüce Meclis üyesinin şüphesi olmasın.

Huzurlarınıza geldik. Bu büyük millî olay karşısında Yüce Mecliste tesanüdümüzü temin edelim. Yüce Meclisin vereceği fikirlerden faydalanalım ve bu olaylar karşısında, Hükümet olarak ihtiyaç duyduğumuz yeni yetkiler ile Hükümetimiz teçhiz edilsin. Ancak bu husustaki müzakerelerin yürütülmesinde Hükümet olarak Yüce Meclise bir teklifimiz olacaktır. Türkiye, bilindiği gibi bugüne kadar anlaşmalarına sadık bir ülke olmakla ün yapmıştır. Bugün de tutumumuz anlaşmaların içinde yürümektedir. Anlaşmaların bize yüklemiş olduğu garantörlük vazifemizi yapacağımızdan herkes emin bulunmalıdır. Ancak, şu anda hukukî vecibelerimizi yerine getirmekle meşgulüz. Bu da, bilindiği gibi garantör devlet olan İngiltere ile münasebetlere geçmemiz, onun bu husustaki tutumunu açıklıkla tespit etme mecburiyetimize gelip dayanmaktadır. Şu anda bu çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum ümit ediyoruz ki, çok kısa bir zamanda aydınlığa kavuşacaktır. Bundan dolayı konunun Yüce Meclislerde müzakeresi, İngiltere'ye yapılmış olan bu müracaatın aydınlanmasını müteakip ve Yüce Meclisin de ümit ederiz ki, partilerin kendi gruplarında konunun daha da olgunlaştırmasını müteakip eğer Yüce Meclis uygun görürse biz Hükümet olarak teklif ediyoruz; müzakereleri cumartesi günü yürütelim. Böylece konunun bir yandan siyasî bakımdan olgunlaşması, öbür yandan da gruplarımızın konuyu olgunlaştırması imkânı hasıl olmuş olur. Bu itibarla, Sayın Başkandan Hükümet olarak konunun müzakeresinin cumartesi gününe bırakılması hususunu rica ediyoruz.

Yüce Meclise bu millî konuda alınacak kararlar bakımından en isabetli kararları alması hususunu Cenabı Hak'tan dileyerek sözlerimi burada bitiriyorum. Cenabı Hak milletimize, Hükümetimize, Devletimize hayırlı başarılar ve şerefli sonuçlar nasip buyursun.

Hepinizi hürmetlerimle selamlarım. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Erbakan.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul Milletvekili) – Sayın Başkan, bu önerge aleyhine grup adına söz istiyorum efendim.

BAŞKAN – Efendim, önerge geldi, elbette mümkün.

Sayın üyeler, çalışma usulümüzle ilgili Grup Başkanvekillerimizin müşterek imzalarıyla gelmiş bir önerge var, takdim ediyoruz efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere olağanüstü toplanmış bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılacak görüşmelerde;

- Hükümet ve gruplar adına yapılacak konuşmaların süresiz olmasını,
- Üyelerin kişisel konuşmalarının 20 dakika ile sınırlandırılmasını arz ve teklif ederiz.

Saygılarımızla.

Cumhuriyet Halk Partisi
Millet Meclisi Grup Başkanvekili
Necdet Uğur
Millî Selâmet Partisi
Millet Meclisi Grup Başkanvekili
Hasan Aksay

Adalet Partisi Millet Meclisi
Grup Başkanvekili
Cihat Bilgehan
Demokratik Parti Millet Meclisi
Grup Başkanvekili
Hasan Korkmazcan

Cumhuriyetçi Güven Partisi
Millet Meclisi Grup Başkanvekili
Nebil Oktay

Cumhuriyet Senatosu Millî Birlik
Grubu Grup Başkanı
Fahri Özdilek

Cumhuriyet Senatosu Kontenjan Grubu Başkanı
Nihat Erim

BAŞKAN – Sayın Bozbeyli, bu önerge aleyhine mi efendim?..

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul Milletvekili) – Hayır efendim, Sayın Başbakan Yardımcısının şifahen ifade ettiği önerge aleyhine efendim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim efendim.

Önergeyi Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmiştir. Bu şekilde hareket edilecektir.

2.- Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere toplanmış bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi çalışmalarının 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00'e kadar ertelenmesine ilişkin Başbakanlık tezkeresi

BAŞKAN – Hükümet tarafından verilmiş bir önerge daha var, takdim ediyoruz efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere olağanüstü toplanmış bulunan Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşiminin sunuş konuşmamda arz ettiğim gerekçelerle 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00'e ertelenmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Başbakan Vekili Devlet Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı
Necmettin Erbakan

BAŞKAN – Sayın Bozbeyli, bu önerge aleyhinde mi söz istiyordunuz?

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul Milletvekili) – Evet efendim.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Bozbeyli.

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul Milletvekili) – Sayın Başkan, muhterem milletvekili arkadaşlarım;

Konuşmama başlamadan evvel usulî bir konuda görüşlerimi arz etmek istiyorum.

Bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı olağanüstü bir toplantı değildir. Anayasamızda olağanüstü toplantı tabiri yoktur. Meclisler iki şekilde toplanır. Biri, Anayasa gereğince her sene Kasımın 1 inde kendiliğinden, ikincisi de davet üzerine. Bugünkü toplantı olağanüstü bir toplantı değildir. Esasen Türkiye Büyük Millet Meclisi her zaman davet üzerine toplanır. Bu da davet üzerine toplanmıştır, olağanüstü bir toplantı değildir.

Aziz arkadaşlarım, Kıbrıs konusu senelerden beri Yüce Meclisler huzuruna çeşitli vesilelerle gelir, gider. Türkiye Büyük Millet Meclisi huzuruna da bir karar istihali için bu konu bugün üçüncü defa gelmiş bulunmaktadır. Bu defa geliş sebebi, bundan evvel 1963'te ve 1967 senesinde geliş sebeplerinden çok farklı bir fevkalâdelik arz etmektedir.

Kıbrıs'taki son gelişmeler bundan öncekilerden çok farklıdır. Biraz evvel sayın Başbakan Yardımcısının da izahatında ifade ettiği gibi, mesele büyük bir önem taşımaktadır. Bugün için Kıbrıs'ta herşey bitme tehlikesiyle karşı karşıyadır. Mesele, Sayın Denктаş'ın da söylediği gibi, Kıbrıs'ta Rumlar arası bir mesele olmak durumunda da değildir. Bu, Yunan tezidir. Yunanlılar; Kıbrıs'ın kendi içinde cereyan eden iç işlerine teallük eden bir mesele vardır, bizim bu işle alâkamız yoktur diyor zaten. Sayın Denктаş da meseleyi böyle açıklamıştır. Bu açıklamayı yaparken Hükümetimizle temas halinde miydi, değil miydi. Bu müzakereler sırasında ortaya çıkacaktır. Çünkü Hükümetimiz biraz evvel açıklamalarında bunun dört başı mamur bir Yunan müdahalesi olduğunu açıkça söyledi ve biz de bu görüşteyiz.

Bizim kanaatımıza göre de mesele her türlü şüpheden, her türlü tereddüitten uzak olarak açık bir Yunan müdahalesidir. Yunanlı subayların yönetiminde yürütülen bu darbe hareketi saat be saat Türk Cemaatının aleyhine ve Türkiye'mizin hukuku aleyhine işlemektedir. Darbeci idarecinin bir yetkilisi, "Rum mukavemeti kırıldı, şimdi Türklere sıra geldi" diye beyanat veriyor. Türk evleri çeşitli vesileler ve bahaneler ihdas edilerek aranıyor. Radyolar, darbecilerin Kıbrıs bayraklarını yırtıp yere attıklarını söylüyor. İndirilen Kıbrıs bayraklarının yerine ENOSİS bayrağının çekilme hazırlıkları tamamlanmak üzeredir. Darbeciler yeni yöneticilerinin adlarını, görevlerini radyolarla ilân etmektedirler. Mesele, devrilen Makarios'u geri getirmek davası değildir. Mesele bunun çok ötesinde, çok daha önemli bir noktaya kadar sürüklenmiştir. Biraz evvel Sayın Başbakan Yardımcısının da ifade ettiği gibi, mesele, Yunanlılar lehine bir enosis olmaktan da daha öteyi istidat göstermektedir. Belki de iki ayrı Yunan Devleti kurmak ve beynelmilel platformda iki oya sahip olmak hesabı da güdülecektir. Hattâ bunun dünya kamuoyu önünde masum gösterilen bir tarafı; biz hiç karışmadık, onlar ayrı bir devlettir demek imkânını da bulmuş olacaktırlar.

Dünya kamuoyunda Makarios sempatisi ön planda sahnelenmektedir. Muhterem arkadaşlarım, Kıbrıs'taki Türk soydaşlarımızın hukuku, Türkiye'mizin hukuku kamuoyunu ikinci planda ilgilendirmektedir. Birinci planda, herkesin bir Makarios sempatisini öne alarak meseleyi sadece bu çerçevede içinde düşündüğü açıktır. Aslında bunların topu da aynı kanaatte olan insanlardır. Makarios'u da enosisçidir, Grivas'ı da, Grivas'çısı da enosisçidir, EOKA'cısı da enosisçidir, Akel Partisi de enosisçidir, bunların hepsi de enosisçidir ("Bravo" sesleri, alkışlar), birbirinden ayrılmaz. Bu bahiste birbirinden ayrılan durumları yoktur. Son darbecilerin lideri diye adı ilân edilen Sampson da enosisçidir. Aralarındaki dâva, fark başka noktalardadır. Öyle ise mesele Makarios'un, devrilen Makarios'un yeniden getirilmesi davası olarak küçültülemez. Ama dünya kamuoyunda mesele geniş ölçüde bu şekilde ele alınmaktadır.

Bizim kanaatımıza göre işler çok önemli bir safhadadır. Halen Yunanlılar asker çıkarmakta, mühimmat çıkartmakta devam etmektedirler. Fiilen Yunan müdahalesi devam etmektedir. Kıbrıs Anayasasının temel ilkelerini garanti eden devletlerden biri olarak Yunanistan bu vazifesini unutmuş, bizzat Anayasayı ihlâl etmeye devam etmektedir. İşler bu derece vahim bir ortamda iken Hükümetimiz Anayasanın verdiği yetkiyi kullanarak Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik olarak toplantıya çağırılması hususunda görüşünü tespit etmiş ve işi tekemmül ettirmesi için de müracaatını Sayın Cumhurbaşkanımıza yapmıştır. Ve Cumhurbaşkanımız da bunun üzerine birleşik toplantı davetini Sayın Meclis Başkanımıza intikal ettirmiş ve bu gün bu meseleyi görüşmek üzere toplanmış bulunuyoruz.

Biraz evvel Hükümetin tezkeresi okunmuştur. Yahut takip edemedim, Hükümetin bu konudaki tezkeresi bundan evvelki bir misâlde olduğu gibi müzakerenin herhangi bir safhasında okunacaktır. Hükümet bizden yetki istiyor.

Aziz arkadaşlarım, Hükümetimiz esasen bu yetki ile mücehhezdir. 1963 senesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a gönderilmesi ile ilgili Hükümet istemini kabul etmiş, bu yetkiyi vermişti. 1967 senesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi bir kere daha toplanmış, o günkü Hükümet mevcut kararın kendisini mücehhez kıldığını bildiği halde lüzumlu gördüğü bir gerekçeyle, lüzum gördüğü bazı sebeplerle bir kere daha Türkiye Büyük Millet Meclisinden karar istihali yoluna

gitmiştir ve Meclisimiz de Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak bu izni o günkü Hükümete vermiştir. Gerçi bu iki karar arasında bir fark vardır. Bu fark dolayısıyla yeniden bir karar almak ihtiyacı ve zarureti ortada idi. Çünkü 1963 senesinde alınan karar, sadece Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a gönderilmesiyle ilgili bir izin şeklinde idi. Halbuki hadiselerin süratle cereyan etmesi, hiç umulmayan bir zamanda Yunanlıların meseleye müdahale etmesi halinde mukabalenin anında yapılabilmesi için sadece Kıbrıs'a Türk Silahlı Kuvvetlerinin gönderilmesi değil, gerektiğinde yabancı memleketlere de Türk Silahlı Kuvvetlerinin gönderilebilmesi imkânının ve izninin Hükümete verilebilmesi için 1967 senesinde daha geniş etraflı bir karar istihsal edilmiştir. Bugün de sayın Hükümetimiz geniş şekilde doğacak muhtemel gelişmeleri de nazarı itibare alarak sadece Kıbrıs'a değil, yurt dışına asker gönderme imkânını, her türlü hareket serbestisini, Genelkurmayımızın rahatlıkla planlarını uygulama imkânını hazırlayabilmesi bakımından böyle geniş bir yetki ile Türkiye Büyük Millet Meclisinin huzuruna gelmiştir. Biz şahsen böyle bir yetkinin Hükümete verilmesine canı gönülden taraftarız. (CHP ve MSP sıralarından alkışlar) Öyle inanıyoruz ki, bütün partiler, Meclisimizde bulunan bütün partiler ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grup teşkil eden topluluklar da bu istikamette düşünmektedirler.

Şimdi, mesele bu kadar büyük bir önem ve müstaceliyet kesbetmiş bir durumda iken Hükümet, eski 1967'de alınmış kararın kendisini techiz etmesine rağmen bizden yeniden bir karar istiyor. Biz bunu da gayri tabîi saymıyoruz. Mademki duyduğu bir ihtiyaç vardır, mademki Türk ve dünya kamuoyunda yüce Meclisimizin bir kere daha karar vermiş olduğunu duyurmak, psikolojik de olsa, diplomatik de olsa, başkaca siyasî düşüncelere de bağlı olsa lüzumlu bir şeydir. Bunu da yadırgamıyoruz. Böyle bir şeyi talep karşısında da oyumuz olumludur.

Yalnız anlamadığımız şey şudur: Bir taraftan diyoruz ki; mesele fevkalâde önemli. Kıbrıs elimizden gitmek üzere. Kıbrıs'ta gizli enosis fiilen tahakkuk etmiştir. Yunanlılar asker çıkarmaya devam ediyor. Rumların işi bitti şimdi Türklere sıra geldi diyor. Türk evleri aranmaya devam ediyor. Bizde diyoruz ki; onlar evlerimizi aramaya devam etsinler, Yunanlı asker çıkarmaya ve müdahaleye devam etsin, biz bu işi bugün görüşmeyelim de cumartesi günü görüşelim. Arkadaşlarım, işte anlamadığımız şey budur. Bunu anlamıyoruz. Hükümetin bizi mazur göreceğini ümit ederiz. Bunu anlamıyoruz. Meclisimiz toplantı halindedir.

Aziz arkadaşlarım, zaman zaman bütün hükümetlerin, hatta siyasî partilerin bütün sözcülerinin biz şöyle azimliyiz, biz böyle kararlıyız. Kıbrıs dersek ölürüz, canımızı veririz gibi beyanları olmuştur. enosis zihar karşıyız. Bir enosis olursa biz de şunu yaparız, bunu yaparız demişizdir. Eğer bu sözlerimizin sadece kendi sesinin yankısını dinleyen insanlar olarak kendi aramızda kalmaması arzu ediliyorsa, dünya kamuoyunda Türkler böyle söyler, bakmayın; söyler ama bir şey yapacakları da yok havasını yarattığımız gün yapabilecek işlerimiz bizim bakımımızdan daha zor bir noktaya gelir.

Aziz arkadaşlarım, hepimizin bildiği bir şey var. Bu Kıbrıs meselesi başladığı günden beri Yunanlı adım adım ilerlemiştir. Her ihtilâfta Yunanlı bir adım daha atmıştır. Biz ne yapmışız? En başarılı olarak kabul ettiğimiz 1967'de Hükümetimizin kararlı tutumu dahi ortadadır. Yunanlı bir adım atıyor, biz diyoruz ki; ikinci adımı sana attırmayız, orada dur. İkinci adımı attırmıyoruz. Adam bir müddet bekliyor. Bir adım daha atıyor. Biz, "dur orada, ikinci adımı attırmayız" diyoruz. Arkadaşlar, böyle böyle bu buraya geldi. Şimdi de bu durum karşısında biz dünya kamuoyu önünde, hele bütün dikkatlerin şu anda Türkiye Büyük Millet Meclisine çevrildiği, burada ne olacak, ne bitecek diye tecessüsle, ümitle, inançla beklediği bir noktada; "toplandılar, dağıldılar" dedirtmek her halde Türk kamuoyunda yüce Meclisimizin meseleye izafe ettiği ciddiyet ölçüsünde ele alınamaz düşüncesindeyiz. Bu düşüncelerimizi yüce Meclisimizin samimiyetle kabul edeceğinden de emin bulunuyoruz.

Muhterem arkadaşlarım, bu meseleler görüşülürken kararlıyız, azimliyiz demiş olmaktan öteye gerçekten dünya kamuoyuna Türkler bu konuda ciddidir. Çok dikkatli olmak mecburiyetindeyiz intibainı verdiğimiz gün isterse diplomatik bir masaya oturalım o masada da kuvvetli olarak otururuz. Yaşamak hakkını Yaradan kudretliye vermiş. Başka çaresi yok arkadaşlarım. (Alkışlar) Bunun için de Kıbrıs'ta

alacağımız kesin, ciddi, kararlı bir hareket bizi Ege'deki kıta sahanlığı vesair konulardaki haklarımızın daha iyi şekilde istihali bakımından da bizi güçlü kılacak, Batı Trakya'daki Türklerin hukukunu korumak yönünden de bizi daha güçlü kılacaktır; fakat burada bu konuda tereddütlü davrandığımız, işi, işte sureta Meclisleri topladılar, bir karar alacaklar noktasında olumsuz yorumlara bizi muhatap kılan bazı hareketlere götürdüğümüz zaman netice almakta çok daha zorluk çekeceğiz.

Bu sebeple diyoruz ki; gelin, Meclisimiz toplantı halindedir. Toplantımızı devam ettirelim, müzakerelerimizi devam ettirelim. Sayın Başbakan yardımcısının temennilerine gönülden iştirak ediyorum. Büyük bir olgunluk içinde bu millî davamızı ciddi, seviyeli, verimli bir müzakere sonunda hepimizin gönlünü tatmin eden, hepimizin içine ferahlık veren bir kemal noktasına ulaştıralım; ama bunun için kendimize toplandılar da dağıldılar dedirtmeyelim. Buna bizim gönlümüz grup olarak razı değildir. Bu inancımızı, bu hususa gönlümüzün razı olmadığı yolundaki beyanımızı yüce Meclisin de paylaşacağı ümidi içindeyiz.

Aziz arkadaşlarım, niye bekleyecekmişiz? Cumartesi gününü niye bekleyecekmişiz? Londra'dan gelen haberi bekleyecekmişiz? Aziz arkadaşlarım, Sayın Başbakanımız Londra'ya gitti, oradan gelecek haberi bekleyeceğiz. Sayın Başbakanımız bu haberi getirecek. Acaba ne oldu? İngilizlerle ne konuştuk, ne oldu diye. Arkadaşlarım, Garanti Anlaşmasının 4 üncü maddesi açıktır. Bu anlaşma bize İngilizlerle bir mutabakat zarureti yüklemiyor. İngilizlerle bir istişare zarureti yüklüyor. İstişare için de, işte radyolar söylüyor, 3,5 saatlik toplantı da olmuş. Bizce Sayın Başbakanın orada daha fazla kalmasına bile lüzum yoktur. Bildiğimiz kadarı ile öyle görüyoruz. Tabii geldiği zaman gecikmesinin hangi sebepleri varsa bunları geldiğinde öğrenebiliriz; ama bildiğimiz kadarı ile biz Londra'dan sevindirici bir haberin gelmeyeceğini de şimdiden söylüyoruz. Hiç bir sevindirici haber gelmeyecektir. (Alkışlar) Bundan evvel de bu işler başımıza geldi arkadaşlarım. Türk Milleti olarak ancak kendi gücümüze inandığımız gün, ancak kendi varlığımızı seferber ettiğimiz gün alacağımız neticeler bizim için aydınlık olacaktır. İngiliz bunu, masa üzerinde acaba üç gün mü tehir ederim, acaba beş gün mü tehir ederim, bu işi nasıl soğuturum havası içindedir. Bizim görüşümüz de budur. Hükümetin de bundan başka bir bilgi aldığını zannetmiyorum. Eğer, bizim temennilerimiz, tekliflerimiz kabul edilmez de bu toplantı cumartesi gününe kalırsa göreceksiniz İngiltere'den iyi bir haber gelmediğini sizler de öğrenmiş olacaksınız.

Aziz arkadaşlarım, esasen şöyle bir durum vardır. 1967 senesinde Türkiye Büyük Millet Meclisince alınan kararın bugün için de mer'î olduğu kanaatindeyiz. Bu kanaati sayın Hükümet de paylaşmaktadır. Hükümet de bugün için 1967 senesinde Meclislerce verilen kararın o günkü Hükümet için de, bugünkü Hükümet için de yeterli, geniş bir yetki anlamı içinde olduğunu kabul etmektedir. Öyle ise yeniden bir karar alma ihtiyacını da Hükümet duymuştur; bunu da tabii sayıyoruz. Alabilir. Bâzı gerekçelerle alabilir. Şimdi, madem ki öyle; biz bugün bir müdahaleye karar vermiyoruz. Yüce Meclisimiz bugün toplanır ve bugün müzakeresini bitirirse bizim verdiğimiz karar hududu, şumulü, hatta zamanı, hatta gereği Hükümet tarafından takdir edilmek üzere yetki veriyoruz arkadaşlarım. Yetkiyi ister yarın kullanır, ister bugün kullanır, ister üç gün sonra kullanır. En münasip zamanı kendi bilir. (Alkışlar)

BAŞKAN – Efendim, Sayın Bozbeyli, bir hususu öğrenebilir miyim efendim. Yaptığınız konuşma esas hakkında grup adına konuşma mı oluyor efendim.

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA FERRUH BOZBEYLİ (Devamla) – Hayır efendim. İşaret buyurduğunuz hususun yarısı doğrudur efendim. Grup adına konuşmayı yaptığım doğrudur; fakat esas hakkında konuşmuyorum, önerge aleyhinde konuşuyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim efendim.

DEMOKRATİK PARTİ GRUBU ADINA FERRUH BOZBEYLİ (Devamla) – İşte arkadaşlarım diyoruz ki; mademki 1967'de bir yetki verilmiş. Bu yetki bugünkü Hükümeti de teşhiz etmektedir. Bugün alacağımız karar eski kararın aynı olacaktır. Aldığımız kararı da Hükümet hemen yarın uygulayacak diye

bir şey yok. Bunu da kendisi biliyor. Hiç olmazsa Türk kamuoyuna ve dünya kamuoyuna karşı Meclisler toplandı ve dağıldı dedirtmeyelim arkadaşlarım. Diyeceğimiz şey budur. Bizim sizden istirhamımız budur. Bu Türklerin bir şey yapacağı yok. Bunlar toplanır toplanır, dağılırlar intibamı uyandırır sak çok zor bir duruma düşeriz arkadaşlarım.

Muhterem arkadaşlarım, konuşmamı bitiriyorum. Bitirirken bir hususu arz etmek isterim. Biz sayın Hükümetin muhalefet parti başkanlarını ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan sayın başkanları toplayarak bir istişare yapmasını memnuniyetle karşıladık.

Bundan dolayı biz de Hükümete teşekkürlerimizi sunarız. İşte birbirini takip eden iki günde, dünkü toplantıda, Sayın Erbakan'ın riyasetinde biraz evvel adını söylediğim zevat tam 5,5 saat toplantı yapmıştır. Arkadaşlarım, 5,5 saatin sonunda, yani 19.00 da başlayıp 0,30 da biten toplantının sonunda, saat 2,00 de biz bir şey öğrendik. Öğrendiğimiz şey biraz evvel sizin de öğrendiğiniz husustu. Yani, sayın Erbakan ifade buyurdular ve dediler ki; “yarın toplantı yapalım; ama Hükümet olarak biz bir izahat verelim. İzahattan sonra da cumartesi günü tekrar toplanmak üzere Birleşimi talik edelim.” dediler. Biz Hükümetin böyle bir arzusunu, ben şahsen, diğer arkadaşlarımla beraber gece saat 24.00 de öğrendik. Arkadaşlarım gece saat 0,30 da toplantıdan çıktıktan sonra Türkiye Büyük Millet Meclisinde Grubumuzun odasına geldim. Arkadaşlarım kadro halinde beni bekliyordu. Ben konuşmadan evvel arkadaşlarım bana dediler ki; “İngiliz Basın Ataşesinden öğrenildiğine göre yarınki toplantı tehir edilecekmiş ve cumartesi günü toplanılacakmış.” Bunu arkadaşlarım bana söylediler arkadaşlarım. Açıkça söylüyorum.

Şimdi bunu şunun için söylüyorum: Ne kimseyi itham ediyorum, ne kimseyi suçluyorum. Sadece işlerin elek gibi dönüp dolaşması, bizim her gecikmemizde bu türlü haklı haksız, yerli yersiz söylentilerin çıkması, bizim bir şey yapamayacağımız intibamın yayılması ve bunu da hem Türk kamuoyunda, hem dünya kamuoyunda aleyhimize tecelliler doğurabileceği kaygısını yaşadığım için söyledim.

Beni dinlemek lütfunda bulunduğunuz için hepinize saygılarımı sunarım arkadaşlar. (Alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim efendim.

Sayın Ünsal, önerge aleyhinde söz istiyorsunuz değil mi efendim?

NİYAZİ ÜNSAL (C. Senatosu Erzincan Üyesi) – Evet efendim.

BAŞKAN – Buyurunuz efendim. Mümkün. Yalnız süre 20 dakikadır.

NİYAZİ ÜNSAL (C. Senatosu Erzincan Üyesi) – Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin saygı değer üyeleri;

Sayın Bozbeyleli konuyu benim söyleyeceğim açılardan geniş ölçüde izahlamış bulunuyorlar. Aynı görüşlere ben de katılmakla birlikte birkaç noktayı daha işaretlemekle yetineceğim.

Bu erteleme işlemleri yüce Meclisten çıkacak kararı önemli ölçüde gölgeleyecektir. Bu erteleme işi kim ne derse desin, hangi nedene dayanırsa dayansın gerek dünya kamuoyunda, gerekse muhatabımız olan ülkelerde, özellikle Yunanistan'da büyük ölçüde istismar edilecektir. Kamuoyu, Türk Kamuoyu bu toplanma sonunda bizden mutlaka bir karar bekliyor. Bu karar deniz hukuku yetki tasarısında önemli ölçüde zedelenmiş, Yunan basınında da büyük ölçüde istismar edilmiştir. Yüce Meclisin alacağı bugünkü karar o günkü davranışı da bundan sonra yapılacak davranışları da, alınacak kararları da büyük ölçüde atlayacaktır ve açıklığa kavuşturacaktır.

Bize de bu hususta alınacak önlemlerde, varılacak sonuçlarda biraz geç kalınmıştır. Daha da gecikmek ulusumuzu dönülmeyecek zor noktalara vardırabilir. Bu bakımdan şahsen Hükümetin geciktirme istemine ben haklı ve akılcı bir neden bulamıyorum. Meselede saniye kaybedilmeden bir karara varılmalı. Hatta şu açıdan da bu iş zayıftır. Londra'dan gelecek haber, Londra'dan gelecek karar ne olursa olsun bu Yüce Meclisin alacağı kararı zerrece etkileyemez.

Türk Hükümeti, yetki istiyor. Bu Yüce Meclis Türk Hükümetinin istediği yetkiyi verecektir. Başbakanın Londra'dan esinlenerek ya da orada açılacak müzakerelerden esinlenerek, bize vereceği bilgi, buradaki kararı hiç bir biçimde etkilememesi gerekir.

Bu bakımdan, düşünerek Hükümet bu teklifini geri almalıdır. Müzakereler açılmalı, konunun önemine binaen durum görüşülmeli ve Hükümetin istediği yetki, bu Meclisten bu anda ve bu müzakerenin sonunda mutlaka çıkmalıdır.

Bunda kamuoyu bakımından da, dünya kamuoyu bakımından da, Hükümetin güçlülüğü bakımından da, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesi bakımından da sayılamayacak kadar önemli nedenler vardır.

Bunu arz etmek için söz aldım. Aksi halde iş uzarsa bir takım hesaplar enine, boyuna yapılırsa "atı alan Üsküdar'ı geçer."

Buna meydan vermemek için, ben Hükümetin bu teklifini geri almasını ve müzakerelerin açıldığı yerde şerefli bir kararla sonuçlanmasını diliyorum.

Hepinize saygılar sunarım. (CHP, DP, AP sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN – Teşekkür ederim efendim.

Sayın Topyalı, aleyhte iki sayın üyeye söz verme imkânım olduğundan dolayı size söz veremeyeceğim efendim.

DEVLET BAKANI İSMAİL HAKKI BİRLER (Tokat Milletvekili) – Lehinde söz istiyorum efendim.

BAŞKAN – Buyurunuz efendim.

DEVLET BAKANI İSMAİL HAKKI BİRLER (Tokat Milletvekili) – Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Sayın Başbakanvekilinin Yüce Meclise yaptığı sunuş konuşması sırasında gerekçelerini belirttiği üzere, Hükümet adına Yüce Meclise bir önerge verilmiş bulunuyor.

Bu önerge ile bugün başlayan dış politikadaki gelişmelerle ilgili görüşmelerin, hükümetin bu sunuş konuşmasından hemen sonra siyasî partilerimiz ve gruplarımız adına ayrıca sayın üyelerin şahısları adına yapacakları konuşmalara geçilmeksizin görüşmelerin Cumartesi günü saat 15.00'e ertelenmesi isteniyor.

Demokratik Parti Sayın Genel Başkanı, bu önergeye karşı çıktılar bir değişik gerekçe ile. Bir Cumhuriyet Senatosu Üyesi arkadaşımız bu önergeye daha başka bir gerekçeyle karşı çıktılar ve sonuç olarak Hükümetin bu önergeyi geri alması önerisi de yapıldı.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Bozbeyle'nin de işaret buyurdıkları gibi dün akşam saat 19.00 ile 24.00 den sonra 01.00'e kadar devam eden bir görüşme sırasında ve sonunda siyasî partilerimizin sayın liderleriyle Cumhuriyet Senatosunda bulunan iki grubun sayın başkanlarıyla birlikte, bu konu üzerinde de bir istisnası ile (Sayın Bozbeyle görüşünü hep muhafaza buyurdular) bu konuda da bir mutabakat sağlandı ve bu mutabakat gereği olarak Hükümet adına bu önergenin verilmesi fiili meydana geldi.

Şimdi, sözü uzatmadan ve bu önergenin verilmesini gerektiren sebepleri, gerekçeleri uzun uzun sizlere arz etmeden sadece iki hususu söyleyip önergeye iltifat buyurmanızı rica ile sözlerimi bitireceğim.

Değerli arkadaşlarım, "Londra'dan gelecek haber ne olursa olsun, Yüce Meclisin kararını değiştirmeyecektir, etkilemeyecektir." sözü doğrudur. Hükümetiniz, "Londra'dan gelecek haberi bekleyelim ki, Yüce Meclis kararını ona göre alsın" düşüncesi, görüşü içinde değildir. Sizin Hükümetiniz böyle bir görüş taşımaz. (CHP sıralarından alkışlar)

Ancak, değerli arkadaşlarım hemen ilâve edeyim, Türkiye Büyük Millet Meclisi böylesine hayatî bir konuda karar alma noktasına geldiği zaman her şeyi, ama her şeyi bilmek ister, bu hakkıdır. (AP sıralarından protesto sesleri ve gürültüler.) Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyelerini böyle bir bilgi edinme hakkından yoksun saymak Hükümetinizin aklından geçmiyor. (AP sıralarından gürültüler ve protestolar.)

Değerli arkadaşlarım, böyle bir konuyu görüşürken bu tarz ve bu üslûpla tartışmakla salim sonuca varmak mümkün değil, izin veriniz.

Hükümetimiz, Yüce Meclisin değerli üyelerini tam bilgi sahibi yapmanın gereğine inanıyor. (AP sıralarından “Bilgi istemiyoruz” sesleri.) Yüce Meclisin, tam bilgi sahibi olmaya hakkı olduğunu biliyor, ama bu bilgileri Yüce Meclise tam olarak vermenin, eksiksiz olarak vermenin de sorumluluğunu taşıyor.

Aziz arkadaşlarım, Hükümetiniz bu önergeyi siyasî partilerimizin ve Parlamento Grubu Liderlerimizin mutabakatları ile bilerek, gerekçesine inanarak vermiştir. Hükümetiniz bu önergeyi geri almayı düşünmemektedir.

Önergeye iltifat buyurulmasını rica ediyor, saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN – Teşekkür ederim, efendim.

Önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar efendim. Kabul etmeyenler... (AP sıralarından “Açık oylama” sesleri) Efendim, açık oylamanın şekli İçtüzüğümüzde bellidir.

Sayın milletvekilleri, yapılan sayım sonunda Divan Üyeleriyle birlikte önergenin kabul edildiği yönünde bir rakam hasıl olmuştur. (AP sıralarından protestolar ve gürültüler.)

İstirham ederim efendim. Fakat kesin sonucu alabilmek için sayın üyelerin sıralar içinde ayağa kalkmalarını istirham ediyorum efendim.

Önergeyi kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar efendim. Kabul etmeyenler lütfen ayağa kalksınlar efendim. Efendim önerge kabul edilmiştir.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli Milletvekili) – Oy sayısı kaç efendim?

BAŞKAN – Sayın üyeler, kabul buyurduğunuz önerge uyarınca bu konudaki görüşmelere kaldığı noktadan devam olunmak üzere gizli birleşimi 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00’te toplanmak üzere kapatıyorum efendim.

Kapanma Saati: 17.02

T.B.M.M.
BİRLEŞİK TOPLANTI
TUTANAK DERGİSİ

3'üncü Birleşim

20 Temmuz 1974 Cumartesi

(Birinci ve Dördüncü Oturumlar Kapalıdır)^(x)

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ	93
II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI	95
<i>A) GEÇEN TUTANAK ÖZETİNİN OKUNMASI</i>	<i>95</i>
<i>B) TEZKERELER VE ÖNERGELER</i>	<i>95:129</i>
1.- Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere, Anayasanın 83'üncü maddesi gereğince TBMM'nin birleşik olarak toplantıya davet edildiğine ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi (3/122)	95:126
2.- Kıbrıs'a yapılan harekâtın meydana getirmesi muhtemel ihtilatlar karşısında, gerekliliği, sınırı ve miktarı hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi	126:127
3.- Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesiyle ilgili, gizli oturumda alınan kararın aleniyete intikal ettirilebilmesi için açık oturum kararı alınmasına ilişkin Başbakanlık tezkeresi	127

^(x) TBMM Danışma Kurulunun 11.10.1994 tarihli ve 152 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun aynı tarihli 17'nci Birleşiminde alınan karar gereğince yayımlanmıştır.

4.- Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, Adana, İçel ve Hatay illeri sınırları içerisinde 20.7.1974 Cumartesi günü saat 07.00'den itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının onaylanmasına dair Başbakanlık tezkeresi (3/123)

128:129

5.- 14 ilde sıkıyönetim ilanı ile ilgili, gizli oturumda alınan kararın aleniyete intikal ettirilebilmesi için açık oturum kararı alınmasına ilişkin Millî Savunma Bakanlığı tezkeresi

129

I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

İkinci Birleşime ait Gizli Oturum Tutanak özeti okunarak tutanaklara ait işlemin Başkanlık Divanınca yapılacağı bildirildi.

Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik olarak toplantıya davet edildiğine dair Cumhurbaşkanlığı tezkeresi münasebetiyle Başbakan Bülent Ecevit konu hakkında açıklamada bulundu; gruplar adına grup sözcüleri ve şahısları adına da iki üye görüşlerini bildiren birer konuşma yaptılar.

Kıbrıs'a yapılan indirme ve çıkarma harekâtının meydana getirmesi muhtemel ihtilâtlar karşısında gerekliliği, sınırı ve miktarı Hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine izin verilmesine Dair Başkanlık tezkeresi ittifakla kabul olundu.

Alınan kararın aleniyete intikal ettirilebilmesi için açık oturuma geçilerek Başkanlık tezkeresi ve oylama sonuçlarının açık oturumda duyurulmasına dair Başbakan Bülent Ecevit'in önergesi kabul olunarak oturuma saat 18.20'de son verildi.

Başkan
Kemal Güven

Divan Üyesi
Mehdi Keskin
Kastamonu

Divan Üyesi
İlhami Çetin
Yozgat

ÜÇÜNCÜ BİRLEŞİM**20.7.1974 Cumartesi****BİRİNCİ OTURUM****Açılma Saati: 15.07****BAŞKAN: Kemal Güven****DİVAN ÜYELERİ: Mehdi Keskin (Kastamonu), İlhami Çetin (Yozgat)**

BAŞKAN - Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısının 3 üncü tarihi Birleşimini açıyorum.

Bundan evvelki Birleşimde alınan gizlilik kararı devam etmektedir. Bu itibarla, Sayın Bakan, Senatör ve Milletvekillerinin yeminli steno ve memurların dışında başka kimse varsa, Sayın İdare Âmirleri lütfen dışarı çıkarsınlar.

(Yeminli stenograflar ve memurların dışındaki görevliler İdare Âmirleri tarafından salondan çıkarıldı)

İDARE ÂMİRİ SAMİ KUMBASAR (Rize) - Çıkarılmışlardır Sayın Başkan.

BAŞKAN - Çoğunluğumuz vardır, görüşmelere başlıyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri,

Türk siyasî tarihinde akan zamanı değiştiren, çağlara yön veren büyük olaylar çoktur. Şu ana kadar Türkiye, bütün meşru hukuk yollarına dikkatle, sabırla, hakkına inanan bir güvence içinde başvurmuştur.

Bağımsız bir Devletin varlığını garantiyle görevli olan Devletlerden biri olarak Yunanistan, Kıbrıs Devletini dolaylı olarak iltihak etmiştir. Bu durumda, Türk Milleti geleceğini Kıbrıs'taki soydaşlarının haklarını olup bittiye bırakamazdı.

Dünyada göç ve sömürünün tehditleri ne ölçüde olursa olsun hukuka ve hakka saygılı Türk Ulusu, bütün barışçı yolları aramıştır. Şerefli ve devamlı çözüm yolu bulmak amacıyla Türkiye, bu gayriinsani ve gelecek için tehlikelerle dolu gidişi önlemek zorunluğunu duymuş ve müdahale yoluna başvurmuştur.

Cesur ve kararlı Hükümeti ve tam bir anlayış ve birliğin engin örneğini veren bütün siyasî partilerimizi yürekten kutlarım.

(Bütün parti sıralarından alkışlar)

Sayın senatör ve milletvekilleri, büyük Türk Ordusu milletinin göğsünü gurur ile dolduracak başarı müjdesini bir kez daha bütün dünyaya duyuracaktır. Bu başarıda Yüce Tanrının bizlere yardımcı olmasını dilerim. (Alkışlar)

Savaşı istemeyen barışçı Türkiye, dünya kamuoyu önünde başı dik ve haklı olmanın gururu içinde Yüce Meclisin kararıyla meşru hakkını aramada hiçbir güce boyun eğmeyecek, hiçbir oyuna gelmeyecektir.

Zaferlerin ve hakların kaynağı olan Yüce Meclislerin sayın üyeleri, son söz artık sizindir. Yüce Ulusumuza ve onun değerli temsilcilerine yürekler dolusu başarı dilekleriyle saygılarımı sunuyorum. (Bütün parti sıralarından alkışlar)

II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) GEÇEN TUTANAK ÖZETİNİN OKUNMASI

BAŞKAN - Geçen Birleşime ait tutanak özetini okutuyorum;

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Özeti:

Toplantı: 12

Birleşim: 2

Tarih: 18.7.1974 Perşembe

Gizli oturum tutanak özeti: Başbakan Vekili Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'ın gündemdeki konuların kapalı oturumda görüşülmesine dair önergesi kabul olundu ve Başbakan Vekili Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan konu hakkında açıklamalarda bulundu. Hükümet ve gruplar adına yapılacak görüşmelerin süresiz olması, kişisel konuşmaların ise 20'şer dakika ile sınırlandırılmasına dair grup başkan ve başkanvekillerinin müştereken verdikleri önerge kabul edildi.

Toplantının 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00'e ertelenmesine dair Başbakan Vekili Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Necmettin Erbakan'ın önergesi yapılan görüşmelerden sonra kabul olunarak 20 Temmuz 1974 Cumartesi günü saat 15.00'de toplanılmak üzere birleşime saat 17.02'de son verildi.

Başkan: Başkanvekili Memduh Ekşi

Divan Üyesi: Mehdi Keskin (Kastamonu), Tufan Doğan Avşargil (Kayseri)

BAŞKAN - Tutanaklara ait işlem Divanca yapılacaktır efendim.

B) TEZKERELER VE ÖNERGELER

1. - Dış siyasî olayların meydana getirdiği şartları görüşmek üzere, Anayasanın 83'üncü maddesi gereğince TBMM'nin birleşik olarak toplantıya davet edildiğine ilişkin Cumhurbaşkanlığı tezkeresi

BAŞKAN - Şimdi gündemimize göre, dış siyasî olayların meydana getirdiği şartların görüşülmesine devam ediyoruz.

Hükümet söz istemektedir. Sayın Başbakan Ecevit buyurun. (Sürekli alkışlar ve bravo sesleri)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) - Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri,

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a barış, sükûn ve özgürlük getirmek için, Kıbrıs Devletinin bağımsızlığına ve anayasal düzenine yöneltilen saldırıyı bertaraf etmek için ve adadaki Türklerin, aziz soydaşlarımızın haklarını ve güvenliğini güvence altına almak için giriştiği harekât bu sabahın erken saatlerinde başlamıştır.

Türk tarihine asırlar boyunca şeref sayfaları katan kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerimiz daha harekâtın ilk anlarından itibaren elde ettiği kesinlikle üstün durumu elan sürdürmektedir. (Alkışlar)

Sayın üyeler, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu oturumunu bekleme olanağı bulamadan harekâtı başlatmak zorunda kaldığımız için bizi anlayışla karşılayacağınızı ve hoşgöreceğinizi umuyorum.

Şüphesiz daha önce Yüce Meclise gelebilmek isterdik fakat, hazırlıkların saklanamaz hale gelmesi karşısında ilk baskın etkisini kaybetme olanağını gözönünde tutarak bu millî davada Yüce Meclisimizin göstereceği anlayışa güvendik. Esasen değerli parti genel başkanlarımızla ve grup başkanlarımızla yaptığımız görüşmelerde Kıbrıs'a yönelik bir harekât için geçmişteki yetkilerin bugün için de geçerli olduğu yolunda görüş birliği olduğunu gördük. Bunlardan cesaret alarak hareketi daha fazla geciktirmemek üzere bu sabahtan itibaren Türk Silahlı Kuvvetlerinin duyduğu ihtiyaçları da tabii öncelikle gözönünde tutarak başlatmış bulunuyoruz.

Değerli arkadaşlarım, Kıbrıs sorununun gitgide işleyen bir yara olarak kalması yalnız Türkiye için üzücü bir durum olmuyordu. NATO'nun güneydoğu kanadını aksatan, bölgemizin güvenliğini tehlikeye düşüren bir unsur haline gelmiş bulunuyordu.

Zaman, bunu kurnazca değerlendirmesini bilenlerin elinde devamlı olarak Türk haklarının aşındırılması, törpülenmesi yolunda kullanılıyordu ve özellikle Kıbrıs Türk toplumunun herhangi bir yerinde, Kıbrıs'ın herhangi bir yerinde denize çıkış olanaklarının çok sınırlı olması âdetâ toplumumuzun ve orada bulunan askerî gücümüzün gerektiğinde bir rehin gibi tutulmasına yol açıyordu. Bu itibarla Türkiye'nin güvenliği bakımından olsun, kaderlerini Türkiye Cumhuriyeti Devletine, Türk Milletine bağlamış olan Kıbrıslı soydaşlarımızın güvenliği ve özgürlüğü bakımından olsun Kıbrıs sorununu adaletli bir çözüme bağlama arzusu, ihtiyacı Türk dış politikasının temel ihtiyaçlarından, temel unsurlarından biri haline gelmiş bulunuyordu. Parti ayırımı gözetmeksizin bütün milletimiz bunu böyle görüyordu.

Şimdiye kadar Kıbrıs'ta Türk Toplumuna birçok tecavüzler olmuştu. Türk Toplumunun anayasal hakları Rumlar veya Yunanlılar tarafından fırsat buldukça kısılmıştı fakat, son olayda bazı bakımlardan bunları çok aşan tehlikeli bir durum ortaya çıkmış oluyordu. Görünüşte son olay Rumların Rumlara karşı bir hareketi gibi yorumlanabilirdi. Nitekim kendileri bunu o şekilde takdim ediyorlardı. Türk toplumunu ve Devletin bütünlüğünü ilgilendirmeyen bir olay gibi yorumlanabilirdi; fakat gerçekte ise, son olay bir hükümet darbesi niteliğini çok aşıyor, doğrudan doğruya Kıbrıs Devletinin bağımsızlığına, anayasal düzenine bir saldırı niteliğini alıyordu. Kıbrıs Devletinin hukukî temelini teşkil eden anlaşmaların, o anlaşmalara taraf olan milletlerden, üyelerden biri tarafından açıkça ihlali anlamına geliyordu.

Bu durumda artık, yalnız toplumlardan birinin haklarının esirgenmesi, çiğnenmesi, tehdit altına alınması değil, doğrudan doğruya Kıbrıs Devletinin varlığının tehlikeye girmesi sözkonusu oluyordu.

Bütün dünya, Kıbrıs'taki son darbe olayının doğrudan doğruya Yunanistan'daki dikta rejimi tarafından hazırlandığını, tertiplendiğini biliyordu. Bizzat Rum yöneticiler, başta Makaryos olmak üzere bunu delilleriyle açıklamış bulunuyorlardı. Böylece, fiilî durumlar yaratarak, Yunanistan, Kıbrıs Adasına elkoymuş bulunuyordu.

Başlangıçta, bildiğiniz gibi, Türklere karşı bir yumuşak hava, Türklere taarruz etmeme havası açıkça görülüyordu. Bu belki daha bir süre devam edecekti. Fakat, Kıbrıs'ın yeni durumu bir kere kökleştikten, oldu-bitti haline geldikten sonra Kıbrıs üzerindeki Türk hakları bir daha geri alınamayacak, bir daha yeniden tesis edilemeyecek ölçüde ortadan kalkma tehlikesiyle karşı karşıya getirilmiş oluyordu.

Yeni yönetimin başına getirilen kimse, koyu bir Türk düşmanı ve koyu bir enosisçi olduğu halde, enosis iddiası gütmeyen gibi görünüyordu. Hatta zaman zaman enosis ilan etmeyeceklerini, kendilerini etkilemeye çalışan yabancı devlet liderlerine ifade ediyorlardı. Aslında enosis ilanını bile anlamsız kılacak bir durum yaratmışlardı. Aslında resmen enosis'i ilan etmeleri, hiç ilan etmemelerine kıyasla kendileri için o kadar faydalı değildi; enosis ilan etmeyebilirlerdi. Ortada fiilen iki Yunan Hükümeti

olacaktı; Birleşmiş Milletlerde Yunanlıların iki oyu bulunacaktı; Yunanlıların bir ayağı NATO'da, bir ayağı NATO'nun dışında Üçüncü Dünya'ya uzanmış olacaktı ve bu şekilde görünüşte enosis ilan etmemiş olarak Yunanistan çok daha geniş avantajlar elde etmiş olacaktı.

Türk toplumuna saldırıdan kaçınmaları elbette bu oldu-bittiyi dünya kamuoyuna sindirinceye kadar sürecekti. Fakat, bunu bir ölçünün ötesinde fiilen uzatmaya imkân olmayacaktı. Çünkü, Yunanistan'daki baskı rejiminin, terör rejiminin bir uzantısı olarak kurulan Kıbrıs'taki yeni rejimin eziyetinden bunalan, tehditlerinden kaçan insanlar, Rumlar, o arada Rum polisleri Türk kesimine sığınıyorlardı. Türkler de elbette her zamanki insancıl duygularıyla, bir zaman belki kendilerine silah çekmiş bu insanları evlerinde barındırıyorlardı. Elbette bunun sonucu, Rumların kendi aralarındaki kanlı çatışmaların kısa bir zaman sonra Türk toplumuna da sıçraması olacaktı.

Üstelik, Ege denizinde hakkı olandan çok daha fazlasını almak ve elinde tutmak iddiasında bulunan Yunanistan, bu kez Akdeniz'de de bir fiilî durum olarak, aynı imkânları elde etmiş olacaktı.

Türkiye'nin bir talihsizliği şudur ki, bütün çevresi, şimdi kendisinin dost bulunduğu ülkelerle çevrilidir. Dost olamadığı, bütün isteğine ve iyiniyetine rağmen dostluk kuramadığı bir ülke vardır, o da NATO içinde müttefiki bulunan Yunanistan'dır. Yunanistan, Ege'de Türkiye'ye nefes sahası bırakmadığı gibi, Akdeniz'de de hiç şüphesiz aynı durumu yaratacaktı. Dolayısıyla, yeni rejim büsbütün kökleşmeden, gayrimeşru olarak uluslararası anlaşmalara aykırı olarak Adada yığılan Yunan askerî kuvvetinin üstünlüğü büsbütün artmadan önce, bu fiilî duruma kesin bir çare bulmak gerekiyordu.

Bu, aslında Türkiye'nin yalnız hakkı ve yetkisi değildi. Aynı zamanda görevi idi. Çünkü Türkiye, Kıbrıs'ın üç garantör devletinden biriydi; İngiltere ve Yunanistan'la beraber. Kıbrıs'ın devlet bütünlüğü, anayasal düzeni, toprak bütünlüğü, bağımsızlığı ihlâl edildiği, tehlikeye düşürüldüğü vakit, buna karşı tedbir almak üzere girişimlerde bulunmakla yükümlü idi.

Biz, meseleye silahlı kuvvetlere başvurmaksızın, müzakere yoluyla çözüm bulabilmek için bazı yolları denemeye çalıştık. Aslında, yapabileceğimiz denemeler çok sınırlı idi. Daha önceki deneyimimizden biliyorduk ki, Yunanistan aramızdaki herhangi bir sorunu bizimle diyalog kurarak, müzakere ederek çözmeye yanaşmıyordu. Ege sorunları ile ilgili olarak bunu görmüştük ve biraz önce dediğim gibi, zaman geçtikçe bu rejimi tanıyanların sayısı artacaktı, kendisini dünyaya kabul ettirmiş olacaktı.

Adadaki Rum idaresiyle ilişki kurmak bizim için çok ağır olacaktı. Çünkü, bizim de garantörü bulduğumuz bir devletin bağımsızlığı ve hukukî statüsü bir darbe ile, dışarıdan bir darbe ile ihlâl edilmiş olarak kurulan bir hükümetle karşı karşıya idik. O hükümeti tanıdığımız, veya Kıbrıs'taki Türk toplumu tanıdığı vakit bu gayrimeşru hareketi tanımış olacaktık. Fakat bu hükümeti tanınaması halinde Türkiye'nin ve Türk toplumunun, Kıbrıs'taki soydaşlarımızın yaşaması olanağı büyük ölçüde daralmış olacaktı; yiyeceği için, ilacı için, en basit ihtiyaçları için bu hükümetin insafına ve takdirine bağlı bulunacaklardı. Yurt dışına çıkarken, bu hükümetten pasaport istemek, izin istemek durumunda kalacaklardı.

Bir İngiltere için, bir Amerika için Kıbrıs'ta bugün mevcut bulunan gayrimeşru Rum idaresini tanınamak kolaydır. Fakat, Adada bulunan Türkler için bu o kadar kolay bir şey değildir. Tanıdığı vakit, darbenin, kendisine rağmen yapılmış gayrimeşru durumun kabulcüsü ve iştirakçisi durumuna gelmiş olacaktı. Tanımadığı vakit, hayatla ilişkisi kesilebilecek, can damarları kopmuş olacaktı.

Bu hükümeti tanıyamadığımız için yeni rejimle diyalog kurma olanağımız yoktu. Daha önceki tecrübelerimizin gösterdiği gibi, Yunanistan'la diyalog ve müzakere olanağımız yoktu. Kala kala ancak üçüncü garantör devlet olan İngiltere kalıyordu.

Biz bütün olanakları denemiş olmak için, büyük bir iyiniyetle denemek için, bildiğiniz gibi, İngilizlere başvurduk. Garantör olarak, onların da, bizim de bazı vecibelerimiz, haklarımız, görevlerimiz olduğunu hatırlattık. Yunanistan da bir garantör devlet olmakla beraber bu hadisede aynı zamanda müdahaleci devlet olduğu için, Yunanistan'a artık garantör devlet muamelesi yapılamayacağını ifade ettik ve bu gerekçe ile yalnız İngiltere ile meseleyi görüşmek, yaratılmış olan fiilî duruma karşı birlikte tedbirler alabilme olanağını görüşmek üzere duyduğumuz arzuyu kendilerine bildirdik ve zamanın çok önemli olduğunu belirterek, bir gün içinde bize cevap vermelerini istedik. Daha kısa bir zamanda cevapları geldi ve bildiğiniz gibi, Sayın Millî Savunma Bakanı ve Dışişleri Bakan Vekili durumunda olan Sayın Hasan Işık ve İçişleri Bakanı Sayın Oğuzhan Asiltürk'le birlikte İngiltere'ye gittik.

İngiliz Başbakanı, Dışişleri ve Millî Savunma Bakanı ile gittiğimiz gece uzun bir görüşmemiz oldu. İki taraf birbirine durumun karşılıklı değerlendirmesini yaptı. İki tarafın değerlendirmesi aşağı yukarı birbirinin aynı idi. İki taraf da Kıbrıs'taki gelişmelerin hukukla alakası olmadığına, bir gasp, bir zorbalık olduğuna, Yunan müdahalesi sonucu olduğuna, yeni idarenin başına getirilen kimsenin karakterine ve niyetlerine asla güvenilemeyeceği hususunda gerek İngilizler, gerekse biz birleşiyorduk.

Çözüm olarak teferruat sayılabilecek bazı öneriler ileri sürdük; fakat asıl istediğimiz olarak şunu söyledik; "Akıl, mantık yolu ile karşımızdakilerle bir diyalog kurmanın, bir müzakere yapmanın olanağı yoktur. Dünyadan kendi üzerlerine ne kadar baskı gelirse gelsin, artık Yunan idaresi buna alışmış, bunu kanıksamıştır. Ne Birleşmiş Milletlerin, ne NATO'nun, ne Avrupa Konseyinin, ne Ortak Pazarın, ne de uzak yakın, büyük küçük devletlerin kendisini takbih etmelerine aldırış etmemektedir. Ekonomik abluka gibi tedbirler bir ölçünün ötesinde alınmadığı gibi, bundan da fazla endişe duymamaktadır. Çünkü zaten bir tüccar ve deniz ticaretçisi millet olarak Yunanlılar, muhtelif bayraklar altında yaşayabilen bir millet sayılabilir. Bir yerden yitirdiği olanağı, başka bir yerden alabilir. Onun için kendisine uygulanabilecek müeyyidelerin moral tarafına aldırış etmedikten sonra, diğer taraflarını kolaylıkla halledebilme imkânını bulmaktadırlar. O halde Yunanistan'la akıl ve mantık yolu ile beraber geçinmemiz, şu tehlikeli bölgede yanyana iki iyi komşu ülke olmamızın kaçınılmaz gereğidir, yollu tez ve iddialarla imkân yoktu. Özellikle Yunanistan'da bugünkü rejim bulunduğu sürece buna imkân olmayacağı görülmüştü.

Yunan rejimi bütün varlığını zora, kuvvete dayamış bir rejimdi. Onun karşısına ancak kuvvetle çıkılabılırdı. Elbette Türkiye ile Yunanistan mukayese edildiği vakit, Türkiye'nin büyük bir kuvvet üstünlüğü vardı; ama Türkiye bu kuvvet üstünlüğünü büyük bir sorumluluk bilinci ve ihtiyatlılıkla kullanıyordu. Buna mukabil, Yunanlılar gayrimeşru olarak Kıbrıs Adasındaki kuvvet üstünlüklerini giderek artırmışlar, nihayet bunu Devleti ele geçirmelerine yetecek bir ölçüye vardırırmışlardır. O halde Yunanlılarla ve Kıbrıs Rumları ile karşı karşıya gelip, meselelerimizi adaletli bir şekilde çözebilmenin tek şartı, Türkiye'nin Kıbrıs Adasındaki maddî ve askerî varlığını en azından Yunanlılarınkine denk hale getirmektir. Karşı karşıya bırakıldığımız durumda, son darbe olayından sonra bu bizim hakkımızdı. Bunu her an yapabiliirdik. Bunu diğer garantör devletlerle anlaşarak yapabiliirdik, onlarla görüşmüş olarak; fakat anlaşmamış olarak yapabiliirdik. Fakat her askerî harekâtın birtakım riskleri olduğu açıktı. Hele bunu tek başımıza yaptığımız vakit, bunun risklerinin daha da büyük olacağı belliydi. Onun için İngilizlere somut bir teklif götürdük. Dedik ki, "Sizin Adada üsleriniz var. Eğer bu üslerden böyle bir gün için yararlanmayacaksanız, bu üslerin varlığını dünyaya haklı göstermekte güçlük çekebilirsiniz. Hiç kimse kolay kolay bu durumda sizin bu üsleri, Yunanistan'ın yıkılan anayasal düzenini ve bağımsızlığını yeniden kurmaya yardımcı olmak üzere kullanmanız dolayısıyla kınayamaz. Onun için gelin bizi tek başımıza rizikolu hareketlere, Türk - Yunan ilişkilerini büsbütün koparacak hareketlere sürüklemeyin. Bu üslerinizin bazı olanaklarından, sizinle mutabık kalacağımız ölçü ve biçimde ve sürece yararlanalım.

Bu yoldan Kıbrıs'a Türkiye'nin askerî gücünü artıracak birlikler çıkaralım ve Yunanlılara haklarının çok ötesindeki sınırlardan geriye çekilmeleri yolunda, onların anlayabilecekleri biçim ve dilden etki yapma olanağını bulalım.”

Aslında bu teklifimizin kabul edilme şansının çok fazla olmadığını elbette biliyorduk. Çünkü, İngilizlerin üsleri konusundaki hassasiyetlerini herkes gibi biz de biliyorduk; fakat riskli bir girişimde bulunmadan önce, özellikle büyük devletlerin kaygı veya tepki ile karşılayabilecekleri girişimde bulunmadan önce, elimizden gelen bütün olanakları sonuna kadar denemenin gerektiği kanısındaydık. Fakat İngiliz dostlarımız bu teklifimizi kabul edemeyeceklerini bildirdiler. Teşhisimizde, endişelerimizde birleşiyorlardı; fakat tedbirimizde birleşmiyorduk. “Peki siz tedbir önerin.” dediğimiz vakit de, tatmin edici bir tedbir öneremediklerini görüyorduk.

Bu arada bizimle görüşmeleri devam ederken, kendilerinin Amerika Dışişleri Bakanı Kissinger'le telefon görüşmeleri oluyordu. Bir seferinde Sayın Kissinger'in, Orta-Doğu işleri ile ilgili yardımcısı Sisco'yu bu toplantılarımıza katılmak üzere Londra'ya göndermek istediği ve mümkünse kendisini Londra'da ertesi gün beklememin rica edildiği, İngiliz dostlarımız tarafından bana bildirildi. Buna cevabımız şu oldu: “Sayın Kissinger'in böyle bir mesajı varsa, Sayın Sisco bunu getirebilir; fakat bunu Türkiye Büyükelçiliğinde bize vermesi gerekir. Bu toplantıları birlikte yapmamız doğru olmaz. Çünkü, biz bu toplantıları iki garantör devlet olarak yapıyoruz. İki garantör Devletin arasına bir de garantör olmayan... (CHP ve MSP sıralarından sürekli alkışlar) ...bir de garantör olmayan Devletin katılması hem o Devleti başka devletlerin gözünde müşkül durumda bırakır, hem bizi müşkül durumda bırakır, hem de Kıbrıs sorununa çözüm bulurken, bizim durumumuzu güçleştirebilir.” Bunu gerek Amerikalılar, gerek İngilizler büyük bir anlayışla karşıladılar. Ertesi gün benim Sayın Sisco ile ayrı olarak görüşmem kararlaştırıldı ve İngiliz dostlarımızla da gerekirse yeniden temas etmemiz kararlaştırıldı. Nitekim, ertesi gün Sayın Hasan Işık, İngiliz Dışişleri Bakanı Callaghan'la ayrı bir uzun görüşme daha yaptı.

Bu arada İngilizler bize üç garantör devletin bir araya gelip görüşmemiz önerisinde bulundular ve bunun için de yarını (pazar gününü) önerdiler; “Londra'da böyle bir toplantı yapalım, Yunanistan'ı çağıralım. Gelirse gelir, gelmezse iyiniyetli olmadıklarımızı göstermiş olurlar.” dedi. Dedik ki “Biz yalnız size müracaat ederken gerekçemizi, neden Yunanistan'a müracaat etmediğimizi belirttik. Bu gerekçemizi haklı bulmuş olacaksınız ki, bizimle başbaşa görüşmeyi kabul ettiniz. O gerekçeyi geçersiz kılacak bir olay olmamıştır, bir gelişme olmamıştır. Yunanistan mütecaviz devlet olarak, saldırgan devlet olarak, Kıbrıs Devletinin bütünlüğünü bizzat ihlal eden devlet olarak bu olayda en azından garantörler arasında yer alamaz; fakat siz yine, siz ve biz her imkânı denemiş olalım. Bu denemeye değmeyecek bir imkân. Onun için bizi anlayışla karşılayın.” dedik. Çok fazla ısrar etmediler, (yani çok fazla ısrar etmediler diyorum. Yoksa epey ısrar ettiler). Neticede; tabiatıyla kabul ettiler. Kaldı ki, bizim en büyük endişemiz, ki Yüce Mecliste de o endişenin olduğunu hissediyorum, nitekim benim bulunamadığım müzakerede bu endişeyi belirten değerli arkadaşlarımız, haklı olarak belirten arkadaşlarımız çıkmışlar, zaman bizim için çok önemli idi; öyle işi pazar gününe kadar filan bırakacak durumda değildik. Lefkoşe Hava Limanı kapalı olduğu günler, trafiğe resmen kapalı olduğu günler mütemadiyen Yunan uçakları iniyor, kalkıyordu, büyük uçaklar 100-150 kişiyi birden getiriyor götürüyordu. Limanlarda hiçbir Birleşmiş Milletler kontrolü yoktu. Birleşmiş Milletlere daha ilk günden bir duyuruda bulduk, dedik ki; “Mutlaka Yunanlılara getirecekleri götürecekleri, değiştirecekleri birlikleri kontrol etmek istediğinizi bildirmelisiniz ve ısrar etmelisiniz. Bu isteğinizi kabul etmezlerse hile yaptıkları kanaatine varacağımızı da kendilerine şimdiden söylemelisiniz. Ona rağmen, Yunanistan, Rumlar üzerinde en küçük bir ölçüde bile etkili olamıyordu Birleşmiş Milletler. Böylece her geçen gün, her geçen saat Yunanistan'ın Ada üzerindeki gayrimeşru askerî yığınağını, silah,

malzeme yığınağını artırması tehlikesi vardı ve bu büyük ölçüde bir gerçek olarak da gözler önündeydi. Onun için başka hiçbir neden olmasaydı bile, pazar gününe kalacak bir görüşmeyi kabul etmek bizim için bir hayli güçtü. Ertesi gün, Amerika Dışişleri Bakanı Yardımcısı Sayın Sisco ile görüştük. Sayın Kissinger bir tanıtma mektubu ile kendisini göndermiş, kendisi ile görüşmeyi kabul etmemi rica ediyordu. Uzun bir görüşme yaptık. Ayrıca, Millî Savunma Bakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanlığının bazı erkânı kendisi ile birlikte gelmişti. Bizden, olayları değerlendirişimizi öğrenmek istediğini söyledi, Amerika'ya intikal ettirmek üzere. En geniş ayrıntılarıyla anlattık ve gerek teşhislerimizin, gerek endişelerimizin kendilerince paylaşıldığı kanaatine vardık. Özellikle Türklerin orada esir durumunda, rehin durumunda bulunmalarından doğan tehlikeleri, tıpkı İngilizler gibi, Sisco da kabul ediyordu ve buna karşı bir tedbir alınması ihtiyacımızı haklı buluyordu. Bu arada bir izlenim edindim, ki o sonra daha ileri bir kanaat haline de geldi, Makarios'un devrilmiş olması kendileri için o kadar önemli değildi, hukukî bakımdan taşıdığı olumsuz anlama rağmen; ama yerine geçen kimsenin hukuk dışı yollarla yerine geçmiş olması dışında, karakteri, mazisi bakımından da büyük sakıncalar taşıdığını biliyorlardı.

Sayın Sisco ile o gün iki görüşmemiz oldu. Öğleden sonra tekrar buluştuk. Kendisine, "Sizin bu kabul ettiğiniz ihtiyaçlarımız, şikâyetlerimiz karşısında önerileriniz nedir?" diye sorduğum vakit, onun da bir öneri gösteremediğini gördüm, tıpkı İngiliz dostlarımız gibi. İşte sonuna kadar her imkânı deneyelim, o imkânlar nelerdir? İşte Güvenlik Konseyi, Birleşmiş Milletler... Fakat ondan ne fayda sağlanacağı konusunda da pek böyle ümitli bir durumları yok. Bu Kıbrıs işine çok fazla devletin karışivermesine yol açacak durumlardan bir ölçüde anlaşılabilir kaygıları var; dolayısıyla bize işte müzakere yolu ile, uluslararası kuruluşlar yolu ile, kamuoyu yolu ile bu meseleyi halledin derken, kendilerinin de bunlara fazla ağırlık veremedikleri; fakat daha etkin tedbirler de öneremedikleri görülüyordu. Yalnız edindiğim izlenim şu oldu Londra'da bu gerek İngilizlerle, gerek Amerikalılarla yaptığımız görüşmeden: Elbette ki, bize Kıbrıs'a çıkarma yapmamız için yeşil ışık yakmış değillerdi; ama ortada kırmızı ışık da pek görünmüyordu; fakat herhalde Türkiye'nin bu dostlarımızla anlaşmış, mutabakata varılmış olarak böyle bir harekette buldukları izleniminin dünyada yaratılabilmesi olasılığı kendilerini çok endişelendiriyordu, ürkütüyordu. Bunu da normal karşılıyorduk. Yapacağımız haklı bir hareketin bütün sorumluluğunu, şerefiyle birlikte sorumluluğunu da üzerimize alabilecek kadar kendimizi Devlet olarak ve ordumuz bakımından, haklılığımız bakımından güçlü görüyorduk. (CHP ve MSP sıralarından alkışlar) Onun için, büyük devletlerin bazı özelliklerini de bildiğimiz için bu davranışlarını anlayışla karşılamaya çalışıyorduk. Öğleden sonraki toplantımız için Sisco'nun bizden hem Amerika'ya duyurulmak, hem Yunanlılar kabul eder mi, etmez mi bunu denemek üzere bazı önerileri ısrarla beklediği izlenimini aldık. Gerçekleştirilebileceği yolunda fazla bir hayale kapılmıyorduk; fakat yine her şeyi denemiş olma arzusu hem kendi vicdanımızı bu bakımdan tatmin etme, hem dostlarımızın vicdanını, dünya kamuoyunun vicdanını tatmin etme bakımından bunları yapmak gerektiği düşüncesine vardık ve bazı önerilerde bulunduk. Örneğin dedik ki, biz bu hükümeti tanıyamayız. Rum Hükümetini, siz İngilizler tanıyorsunuz, Amerikalılar tanımıyor. Haklı olarak tanıyorsunuz; biz tanırsak biraz acayip olmaz mı; Türkler tanıyor bu kadar gayrimeşru bir hükümeti, Türklere rağmen, kurulmuş bir hükümeti İngiltere, Amerika tanımıyor. E, çok garip olur dediler; ama biz bunu tanımadan yapamayız. Çünkü işte dediğim gibi, ilacını onlardan alacak, ekmeği için onlara muhtaç büyük ölçüde, pasaportu için onlara muhtaç. Bu işin içinden çıkamayız. O halde, bunun bir yolu, bir çıkış yolu vardır; o da, Adadaki Türk yönetiminin otonomisinin kabul edilmesi ve Adada bir yanda bir Kıbrıs Rum Cumhuriyeti, bir yandan geçici bir Kıbrıs Rum Cumhuriyeti, bir yandan da geçici bir Kıbrıs Türk Cumhuriyeti bulunması. Bunların kabul edilmesi gerekir dedik. Geçici tabirini de şunun için önerdik: Kıbrıs Devleti yıkılmıştır aslında, anayasal temeli çökmüştür, güvencesi kalmamıştır, yapısı kalmamıştır, ne temeli, ne başı kalmıştır. Devletin yeniden kurulması gereklidir. Eski biçimiyle

veya değişik biçimle. Onun için bir kuruluş döneminden geçilmesi gereklidir. O dönem için iki geçici hükümet olur, her hükümet kendi başına muhtar olur diye düşündük. Türk Toplumunun güvenliği ve özgürlüğü için, hele bu olup bitenden sonra asla vazgeçemeyeceğimiz teminat, Türk Toplumunun deniz limanlarına ve hava limanlarına Yunanlılarla, Rumlarla eşit haklar içinde çıkabilme, sahip olabilme hakkı. Bunun mutlaka sağlanması gerekir dedik. Bu limanlarda ortak yönetim yoluyla olabilir, ayrı ayrı eşit yönetimler yolu ile olabilir. Yunanlıların gayrimeşru yollardan Adada yığılmış askerî gücü ki, artık devleti devirebilecek noktaya erişmiştir. Bu gücün karşısına bir denklik sağlayabilecek ölçüde Türk varlığı, Türk askerî gücü de konulmalıdır dedik. Bu, asker gelmesi, gitmesi, silah gelmesi gitmesi, bunlar çok etkin bir kontrol mekanizmasına bağlıdır. Bunu yaparsa, üzerine alırsa Birleşmiş Milletler alır, almazsa üç garantör devlet alır dedik ve bir çokları tapusuna sahip oldukları topraklarından ayrı yaşamak zorunda bırakılan Türklerin de, isterlerse topraklarına geri gidip yerleşebilmeleri fiilen mümkün kılınır dedik. Bunun gibi bazı önerilerde bulunduk.

Bunları kabul ettirebileceği konusunda çok ümitli görülmemekle beraber, Sisco, “Ben yarın Atina’ya gideceğim, bunlardan ne kadarını, bunlar için ısrar edeceğim, ne kadarını kabul ettirebildim, ne kadarını kabul ettiremedim, size açıkça söyleyeceğim, ben açık sözlü insanım.” dedi. “Cumartesi de Ankara’ya gelebilir miyim?” dedi. Dedim ki, “Cumartesi gelmeniz doğru olmaz.” Çünkü, (CHP sıralarından gülüşmeler) yalnız o da değil, asıl o sırada düşündüğüm sebep şu idi; Mecliste konunun müzakere edileceği gün bir Amerikan yetkilisi, Dışişleri Bakan Yardımcısı Ankara’da konuşumuz olarak bulunacak. Karar ne türlü tecelli ederse etsin bazı kimseler çok haksız olarak elbette bağlantı kurabilirler, kendileri müşkül durumda kalır. Bunu ihsas ettim, anlayışla karşıladı. “Cuma akşamı gelmeye çalışırım o halde” dedi, “Yok” dedim, “Gelecekseniz mutlaka cuma akşamı gelseniz sizin için daha iyi olur” dedim. “Peki” dedi.

Londra’da gördüğüm genel ortam şu oldu; tabii bu çok kısa bir kalışın, çok hızlı bir geçişin izlenimleri; fakat gazetecilerle, İngiltere’nin ve Avrupa’nın kalburüstü gazetecileriyle o kısa kalışımız içinde, âdeta resmî görüşmeler dışında devamlı beraber olma durumumuz vardı. Alışılmışın çok üstünde bir ilgiyle izliyorlardı toplantılarımızı ve İngiliz gazeteciliği açısından en üst düzeyde izliyorlardı televizyonlar, radyolar vesaire... Ve hepsi âdeta kendi milliyetlerini, kendi millî davalarını bir tarafa bırakmış, Türkiye’nin Kıbrıs’taki davasının haklılığına sarılmış, bazen böyle basın konferansı sınırını aşan heyecanlara kapılacak ölçülere varıyorlardı ve gazetelerinde de bu yansıyor. Biz bazen ortalığı velveleye vermiş olmayalım derken, kendi gazetelerimizde, işte, Ordumuz Kıbrıs’a çıktı, çıkıyor diye yazılar yayımlandı mı endişeye kapılıyorduk. Halbuki, baktım ki, İngiliz gazetelerinde bunlar çok daha göze çarpıcı bir şekilde resimlerle, rakamlarla, işte NATO yetkililerinden beyanlar, iki günde Kıbrıs’ın tümünü işgal eder Türkiye, İngilizlerle yaptığım görüşmelerde söylediklerim çok daha abartılarak veriliyor. Öyle bir heyecan havası Yunanlılardan kesin bir soğuma, bize gerek İngiliz Başbakanının ikametgâhının önünde, gerek Büyükelçilik önünde Türk ve Rum Kıbrıslılar birlikte nümâyiş yapıyorlar, aynı sloganları kendi ayrı dillerinde de olsa haykırarak nümâyiş yapıyorlar. Bir ara görüşmeler arasında bir saat kadar boş vaktim oldu, sokakta yürüyüş yaptım. Ayrı ayrı gruplar halinde Kıbrıslı Rumlar tanıdılar, etrafımı sardılar, gözleri yaşararak, “Bizi sizler kurtaracaksınız, özgürlük mücadelemizi birlikte yapacağız, artık kardeş olmalıyız” bu hava içindeler.

Yani, kamuoylarının, her memleketin kendi kamuoyunun bu konuda ilgili devletlere, hükümetlere Türkiye lehine etkin bir baskısı olduğu ve olabileceği açıkça görülüyordu. Eskiden takdir buyurursunuz durum bunun tam tersi olurdu. Özellikle Amerika, İngiltere gibi memleketlerde Rum asıllı kimseler çok olurdu. Bunlar Helen kültürüne, eski klasik kültüre verilen değerle, kendi girişkenlikleri de birleşince, kendilerine topladıkları sempati ile Yunanistan’a toplanan sempati birleşirdi ve iç politikalarında o memleketlerin Yunanistan lehine, Yunanistan’daki rejim lehine belirgin bir ağırlık koyarlardı. Şimdi bu tersine dönmüş halde. Her Batı ülkesindeki, her demokratik ülkesindeki Yunan asıllı kamuoyu, baskı

gücü o devleti, Yunan Hükümetinin, bugünkü Yunan rejiminin aleyhinde vaziyet almaya zorlayıcı bir nitelik kazanmış durumdadır. Türkiye'nin haklılığı hele son olayda hepsi tarafından daha kolaylıkla kabul edilebilmektedir ve Yunanistan aleyhine, Yunanistan'daki rejim, Kıbrıs'ta olup biten aleyhinde kendi buldukları ülkenin yönetiminde de bizim lehimize sayılabilecek bir etki gücü olmaktadır.

Tabiatıyla tek sebebi bu değildir. O, bize kırmızı ışık yakıldığı hissi verilmemesinin; fakat herhalde bunun da bir ölçüde etkisi olmuş bulunsa gerekir.

Sisco cuma akşamı geleceğini vadedmişti. Gerçi gece 20.00'de uçağı geldi; fakat hemen Amerika ile temas etmek zorunda kaldığı yolunda mesajlar gönderdi ve fiilen kendi dediği gerçekleşmiş oldu. Cumartesi gününün çok erken saatlerinde 01-01.5'ta ancak buluşabildik ve üç seans halinde görüşmemiz sabaha kadar bizim bir hayli sabırsızlanmamıza yol açacak dakikalara kadar devam etti ister istemez.

Kendisi bütün gününü Yunan liderleriyle görüşerek geçirmişti, işte sırasına göre sayıyordu; evvela İyonides'le görüşmüş, ondan sonra onun amiri durumunda olan Genelkurmay Başkanı ile İyonides'den sonra görüşüyor, en sonunda da Başbakanla görüşüyor. Genel izlenimlerini anlattı, "Durumun önemini müdrikler" dedi. "Türkiye ile diyalog kurmaya, müzakereye oturmaya kesinlikle hazır olduklarını ifade ediyorlar" dedi. "Bir müdahalede bulunursanız savaşa hazırlar" dedi. "Kesinlikle enosis deklare etmeyecekler" dedi. Hani ben, "limanlara açılmıyoruz, hava alanlarına açılmıyoruz" demiştim, "Türlere ulaşım olanaklarını araştıracaklar" dedi; fakat ilave etti, "Bundan ne kastettiklerini de pek anlayamadık" dedi.

"Türk toplumunun güvenliğini taahhüt ediyorlar" dedi, "Toplumlararası görüşmelerin başlamasını istiyorlar, Rum Millî Muhafız Kuvvetlerindeki bütün subaylarını değiştirmeye hazırlar" "Geri çekmeye mi, değiştirmeye mi" dedim, "Hayır, değiştirmeye" dediler. "Peki" dedim, "Bizim önerilerimiz hakkında ne diyorlar" dedim. "Sizin önerilerinizi söylemedim kendilerine" dedi. "Niye" dedim, "Bana vakit bırakmadınız" dedi. "Hemen gel dediniz, ben ancak 6-7 saat görüştüm, sizin önerilerinize vakit kalmadı" dedi.

Dedim ki, "Müzakere biz öteden beri istiyoruz, diyalog kurmak istiyoruz; fakat buna yanaşmıyorlar. İşte Brüksel'de bir deneme yaptık, hatta Türkiye'de epey eleştirilere muhatap oldum, böyle bunların kaçacağını bildiğin halde niye gittin, diye. Demek ki bir aşamadır" dedim, "Memnun oldum" dedim, "Biz de hazırız, ancak bir istisnası ile" dedim, "Kıbrıs sorununu müzakere etmeyiz. Öteki sorunları müzakere ederiz kendileriyle, eğer istiyorlarsa, Kıbrıs sorununu müzakere etmeyiz", "Neden" dedi. "Haktan, hukuktan, mantıktan anlamıyorlar" dedim. "Ancak kuvvetten anlıyorlar. Adada aynı kuvvet durumuna geliriz, onların anladığı dil ile konuşabilir duruma geliriz, ondan sonra müzakereyi kabul ederiz. (Şiddetli ve devamlı alkışlar ve "Bravo" sesleri) enosis deklare etmeyeceklerini taahhüt etmeleri hiçbir şey ifade etmez; ben de onların yerinde olsam özellikle etmem" dedim. Çünkü, demin de sizlere arz ettiğim gibi iki ayrı hükümet olacaklar; Birleşmiş Milletlerde iki oy, bir tarafları NATO'da, bir tarafları Üçüncü Dünyada. Hiç gereği yok dedim. Zaten olmuştur dedim; fiilen de facto, enosis olmuştur bugün ve bu Türlere ulaşım olanakları benim insanî açıdan en çok üzerinde durduğum nokta idi. Siz bile söylüyorsunuz ki, ne kastettiklerini bilmiyorsunuz dedim.

Türk toplumunun güvenliğini taahhüt ediyorlar. Rum toplumunun güvenliği ne halde? O, ortadan kalkmış halde. Nasıl, Türk düşmanlığı ile ün yapmış bir kimse idare başında bulunacak, kendi milletinden, toplumundan insanları insafsızca öldürecek, ondan sonra ben onu Türk toplumunun güvenliğini tekeffül etmesine inanacağım dedim. Sizin iyiniyetinize bunları söylerken inanıyorum; fakat onların iyiniyetine, bugünkü Rum yöneticilerinin, Yunan yöneticilerinin iyiniyetine inanmakta bizi mazur görmelisiniz dedim.

Toplumlararası görüşmelere gelince dedim, biz başta isteriz bunun başlamasını; ama bu bizim mecburen bugünkü gayrimeşru Rum idaresini, hükümetini tanımamız anlamına gelir dedim, onlarla masaya oturacağız. Onun için, ona da imkân yoktur; Kıbrıs konusunda ne Türkiye olarak müzakereye oturabiliriz bunlarla, ne de Kıbrıs Türk toplumu müzakereye oturabilir.

Bu Rum muhafız gücündeki bütün subaylarını değiştirmeye hazırlar dediniz dedim. Bu subayların bir çoğu bizim bildiğimiz kadar öldü, cenazeleri kaldırıldı, yani ölü subaylarını değiştirme hakkı mı, onların yerine yenilerini getirme hakkını mı istiyorlar dedim. (Orta sıralardan alkışlar ve “Bravo” sesleri)

Bu arada ve bunların hiçbirinin meseleyi halletmeyeceğini, bizi tatmin etmesine imkân olmadığını, üstünde bile durulamayacağını ifade ettim.

Kendisi, artık Makarios’un dönmesi kolay olmaz, doğru da olmaz; onunla, işte, o olmuş, Sampson olmuş sizin için de fazla farketmez; Klerides olsa nasıl olur filan havasında idi. Bu, onların fikri mi dedim. Hayır, onlarla bunu da konuşmadım. Böyle bir havada görüşme.

Yalnız, Sayın Sisco ile bu görüşmeden önce tam geceyarısı Amerikan Büyükelçisi dostumuz büyük bir telaş içinde Dışişleri Bakanlığına geldi; tam 10 yıl önce aynı saatlerde olduğu gibi ve Sayın Kissinger’in bir mesajını getirdi. Burada ısrarlı bir rica ve uyarı üslubu içinde asla bir müdahaleye kalkışmamamız gerektiği belirtiliyor. Bunun, bölgemizde komünizmin yayılmasına nedense yol açacağı ileri sürülüyordu. Çünkü, bu adada o kadar tepki uyandırmış ki, o yüzden adadaki Rumlar daha çok komünizme kayarlarmış; tepki olarak (Orta sıralardan “Gülüşmeler”) ve yalnız ilginç bir şey:

Böyle bir askerî harekette bulunmanızın yaratacağı olumsuz etkileri önlemek imkânsız olmasa bile çok güç olur tarzında bir ifade. Yani, bir hafifletici üslup bu. 10 yıl önceki olayların da içindeydim, o gece yarısı rahmetli İnönü’ye gelmeler, evvela yalvarma yakarma, ondan sonra baskı, tehdit, her türlü imkânımızın kesilmesi.

Hâlbuki bu sefer imkân kesilmesi yerine birkaç yıldır kesilmiş, taahhüt ettikleri, fakat vermedikleri, akışını durdurdukları askerî yardım malzemesini serbest bıraktıklarını bize Londra’da haber vermişlerdi. Böyle bir teşhisi güç bir durum vardı. Dediğim gibi, yeşil ışık yok, fakat kırmızı ışık da pek yok; ama günden güne de üzerimizde artan bir baskı, bir etki gayreti. Bu, gitgide ağırlığını hissettirdi; yani bize bir baskı yapar gibi görünmek istemiyorlar; fakat, anlaşılan Yunanistan’da işte bir koyu askerî dikta rejimi, gözü dönmüş insanlar herhâlde, Londra’dakine nazaran daha endişeli hâlde gelmiş oldu. Tabii, orada aldığı izlenimi Kissinger’e bildirmiş olacak; Kissinger de o izlenime göre yeni bir vaziyet almaya başlamış olacak.

Neticede, dün gece son derece çetin bir müzakeremiz oldu. Orada kendilerine şunları söyledim; dedim ki, 12’de Sayın Büyükelçiniz, Sayın Kissinger’in mesajını getirince “Tarih tekerrür ediyor.” dedim; yani 10 yıl önce de aynı şey oluyordu, bu binada, ben de tesadüf buradaydım; “Tarih tekerrür eder.” derler. Doğrudur; ama tarihin tekerrür etmesi, hataların da ille tekerrür etmesini gerektirmemeli dedim. (Orta ve sağ sıralardan ve arka sağ sıralardan alkışlar) Aslında, 10 yıl önce ikimiz de bir hata yaptık dedim. Amerika da bir hata yaptı, Türkiye de bir hata yaptı. Sizin hatanız, çok haklı olduğumuz bir zamanda müdahale edecekken bizim elimizi, kolumuzu tutmanız oldu; bizim hatamız da, sizi dinlememiz oldu dedim (Orta ve sağ arka sıralardan şiddetli alkışlar ve orta sıralardan “Bravo” sesleri) ve bunun, bu karşılıklı hatalarımızın sonucu olarak Kıbrıs bu noktaya geldi, Türk-Yunan ilişkileri bu noktaya geldi. Şimdi nasıl içinden çıkacağımızı bilemiyoruz dedim.

Siz, eski hatalarınızı tekrarlamaya devam etmek isteyebilirsiniz; ama bırakın da hiç değilse biz tekrarlamayalım dedim. (Orta sıralardan alkışlar) Yunanistan'dan gelen bu gibi etkilere, baskılara, geçmişte ister istemez işte "müttefikimizsiniz" diyerek "dünya şartları şöyledir, böyledir" diyerek "peki" dedik. Bundan "kim ne kazandı" dedim. Kıbrıslı Türkler ne kazandı, Rumlar ne kazandı? Bugünkü durumlarına bakın, siz hükmedin dedim. NATO ne kazandı? 10 yıl öncesine kadar NATO'nun Güneydoğu kanadında bayağı bir işbirliği vardı. Bugün, iki düşman devlet haline gelmişiz.

Geçmişte, Amerika Kıbrıs sorunu ile ilgilenirken, buna bir çözüm bulmaya çalışırken dedim Türkiye'ye bazı vaatlerde bulundu; ben şu çözümü veya bu çözümü gerçekleştirmeye yardımcı olacağım, bana güvenin dedi ve bunları da gerçekleştirmedi. Oysa bunlar Türkiye'nin ihtiyacını çok asgari ölçüde karşılayabilecek çözümlerdi. Fakat, bu sözlerin hiçbiri tutulmadı. O zaman Yunanlılara karşı yumuşak davrandınız, bize karşı katı davrandınız. Sizin sözlerinizin yerine getirilmesine yardımcı olmamaları karşısında Yunanlılara hiçbir şey demediniz. Hadi bundan 10 yıl önce Yunanistan'da demokratik bir idare vardı, kendi kamuoylarının baskısı vardı. Sizin baskınız daha az geldi. Ama bugün Yunanistan'a sizin kabul ettiremeyeceğiniz şey yoktur dedim. Çünkü, bütün dünyanın terk ettiği bir memleket; siz ona destek olmazsanız ayakta duramaz; siz ona silah vermezseniz, yardım etmezseniz ayakta duramaz dedim. Hiç değilse, haklılığına inandığınız konularda bizi etkilemek için gösterdiğiniz gayreti veya onun biraz daha fazlasını Yunanlılar üzerinde, Yunan rejimi, idaresi üzerinde gösterseniz kolaylıkla Kıbrıs sorununun çözümüne katkıda bulunabilirsiniz dedim. Fakat, öyle anlaşılıyor ki, geçmiş yıllarda olduğu gibi bu sefer de Türkiye'ye yüklenmek üzere gelmişsiniz dedim. Eskiden tanıdığım Sayın Kissinger'e, işte saygımı, takdirlerimi filan belirttim, onun için dedim çok üzgünüm; bu kadar sevdiğim, eski dostum olan bir insanın isteklerini, dileklerini kabul edemiyorum dedim. Ben kabul edemediğim gibi, bizim Hükümetimiz kabul edemeyeceği gibi, Türkiye'de kurulabilecek herhangi bir hükümet de kabul edemez, hiçbir hükümet kabul edemez dedim. (CHP ve MSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Eğer, herhangi bir Türk Hükümeti, bizim Hükümetimiz veya başka bir hükümet böyle şartlar karşısında hakkını aramamayı, Türkiye'nin hakkını aramamayı kabul edecek olursa bundan sizin hiçbir kazancınız olmaz dedim. Çünkü, bu, Türk-Amerikan dostluğuna son derecede büyük zarar verir dedim. Şimdi bizim hakkımızı, herkes bizim Türkiye'de, ancak zordan anlar hâle gelmiş bir rejim, bir defakto, darbe ile kurulmuş rejim karşısında garantör devlet olarak hakkımızı tek başımıza da olsa kullanmamızı bekliyor. Bunu kullanmadığımız vakit dedim, işte Amerikalılar geldi, Türklere baskı yaptı, kullandırmadılar diyecekler. Bu, Türk-Amerikan ilişkilerini zedeleyecek halkımızın gözünde. Bu, Rum-Yunan-Amerikan ilişkilerine de faydalı olamayacak yine millet açısından, halk açısından; çünkü ne kendi topraklarındaki ne başka topraklardaki Yunanlılardan hiçbiri bugünkü idarelerini ne Rum Kıbrıs idaresini ne Yunan idaresini tutuyor.

Ayrıca, bizi bu şekilde hakkımızı aramaktan, kullanmaktan vazgeçirmeye muvaffak olduğunuz takdirde, artık Kıbrıs'ta bir meşru yönetimi, demokrasiyi ve istikrarı kurma ümidi büsbütün ortadan kalkmış olacaktır; çünkü bunlar, işte görüyorsunuz, dünya bizi tutmasa umurumuzda değil, biz biraz zorbalık kullanarak, biraz da Amerika'ya nazımızı çektirerek her istediğimizi yaptırabiliriz, her yaptığımız yanımıza kâr kalır anlayışı içine girecektir Yunanistan'daki ve Adadaki Rum rejimleri.

Bu komünizm korkusuna gelince: Siz, bu Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de bir komünizm üssü olmasın istiyorsanız, bunun iki kesin çaresi vardır dedim. Bir defa, demokrasi olacak. Çünkü, demokrasinin olduğu yere komünizm serbest de olsa kolay kolay giremez, orada bir ölçünün ötesinde gelişemez. Asıl önemlisi Kıbrıs'ta Türkiye'nin fiilî varlığının artmasını isteyeceksiniz dedim. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Türkiye'nin varlığı Kıbrıs'ta arttı mı, oraya, komünizm tehlikesi hiçbir zaman bir ölçünün üstüne varamayacaktır dedim; yoksa bu sizin dediğiniz yollarla, işte şu adam gitsin, bu adam gelsin, bu şekilde komünizmi önlemenin olanağı yoktur Kıbrıs'ta dedim.

Sayın Sisco'nun kendi görüşlerine gelince: Gösterdiği gayretler, ki gerçekten günlerdir uykusuz, şimdi yine geliyor birazdan, ısrar etti, özel uçuş izni, işte bir koridor açıyor Hava Kuvvetlerimiz, akşam gelecek; gerçekten günlerdir o da bizim gibi uykusuz, teşekkür ettim bu gösterdiği iyi niyetli gayrete. Sizinle Londra'daki görüşmemizde dedim bizim dertlerimizi, sıkıntılarımızı, ihtiyaçlarımızı çok iyi anladığınız intibainı edinmiştim, bugün de görüyorum aynı anlayış içindediniz; fakat hiçbir çözüm getirmiyorsunuz, bizim gösterdiğimiz çözümleri de beğenmiyorsunuz, tutmuyorsunuz dedim. Onun için biz kendi başımızın çaresine bakmak zorundayız dedim. Fakat, şundan emin olmanızı isterim ki, kendi meşru haklarımız içinde başımızın çaresine bakarken, dostlarımıza herhangi bir sıkıntılı durum yaratmamak için elimizden gelen dikkati göstermeyi de bir sorumluluğumuzun gereği biliriz dedim; bu size karşı sorumluluğumuz değil, kendimize karşı, bölgemizin güvenliğine, dünya barışına karşı sorumluluğumuzun gereği biliriz dedim, bu bakımdan müsterih olunuz dedim.

Ben, bütün diplomatik yolların, politik yolların denenmiş olduğu, bizim deneyebileceğimizin denenmiş olduğu konusunda müsterihim, hiçbir vicdan huzursuzluğum yok, artık kendi yolumuzda gidebiliriz dedim.

Kıbrıs için behemahâl bir yeni devlet statüsü oluşturulması gerekir, daha doğrusu bir devlet statüsünün yeniden oluşturulması gerekiyor. Bu, eski statünün bir benzeri olabilir, çok değişik bir statü olabilir; ama artık bu devletin ne olduğu belli değil, defakto bir devlet, bir filî durum; fakat hiçbir hukuki niteliği, tanımlaması, sınırı, biçimi yok, bu devleti yeniden oluşturmak gerekiyor dedim. Belki de bu görevin inisiyatifi bizim üzerimize düşecek dedim ve biz bunu yerine getireceğiz dedim. Fakat, çok yakın bir dostumuz olarak, dostluğuna gerçekten değer verdiğimiz bir müttefikimiz olarak, elbette bu yolları araştırırken sizinle de istişare hâlinde bulunmaya, size de gerektiğince danışmaya önem veririz, bu bakımdan müsterih olun dedim.

Biz, Yunanistan'la, bunu Londra'da da söylemiştim; bugünkü ilişkiler içine girdikten sonra artık NATO'nun güneydoğu kanadında iş birliği yapamayız, Amerika'nın bunu anlaması lazım dedim. Fakat hemen şunu ilave ettim; biz NATO'ya bağlıyız, NATO'nun bölgemiz için gerekliliğinin bazı bakımlardan bugün eskisine nazaran artmış olduğunu da biliyoruz, NATO'dan ayrılmaya niyetimiz yok, gerekirse taahhütlerimizi artırmayı da düşünebiliriz; ama bölgemizdeki tek düşmanımız İzmir'de oturuyor generalleri, subayları bir müşterek karargâhta, Türkiye'nin birçok askerî sırları müttefikiz diye kendisine açık, tesislerimizi dolaşabiliyor. Siz ister misiniz dedim tek müttefikiniz Amerika kıtasında Küba olsun, Castro'nun Kübası olsun ve Atlas Okyanusunda uçaklarınızı uçurmak istediğiniz vakit Castro'dan izin isteyin, o size vermezse "eh ne yapalım, vermiyor" desin, denizaltı servetleriniz hepsi Castro'ya tabi, New-York'ta sizin, yahut Washington'da, Pentagon'da bir askerî dairede sizin generallerinizle sizin bütün askerî sırlarınıza vâkif olarak otursun, bu kadar anormal şey olmaz dedim; onun için hele bu son Kıbrıs durumundan sonra bunu lütfen Sayın Nixon'a da söyleyin, Kissinger'e de söyleyin, biz NATO'da kalmak istiyoruz; fakat NATO içinde Yunanistan'la işbirliği yapmamız artık bir paradokstur, bir çelişkidir, bir anormalliktir. Ama, sanmayın ki bizim bu iş birliğini kesme önerimiz tek çözümdür. Bunu kendi başımıza da yapamayız, biz sorumluluğumuzu biliriz, otururuz bir fırsat bulduğumuzda en yetkililer buna çare buluruz, ararız; fakat tek çare bu değil dedim, tek çare, NATO çerçevesi içindeki Türk-Yunan iş birliğini kesmek değil bizim için.

İkinci bir alternatifimiz var, o da bunun tam karşıtı, tam zıttı; biz Yunanistan'la tam iş birliği yapmaya da hazırız dedim, her alanda tam iş birliği, yeter ki siz bu imkânı sağlayın. Oturuyoruz, müzakere ediyoruz,

o, yaptığımız şeye müzakere adını takmaya bile razı olamadığı için, Atina'ya telefon ettiğinde bunun iznini alamadığı için bildiri yayımlayamıyoruz, bunların masa başına oturmalarını sağlayın, meselelerini müzakere yoluyla halletme ortamına getirin biz buna dünden hazırız, iki memleketin arasında o kadar ortak menfaatler olduğunu biliyoruz. Yani ya hiç işbirliği olmayacak Yunanistan'la aramızda, ya tam işbirliği olacak NATO çerçevesinde. Bunun ikisinden başka bir alternatif kalmamıştır. Mesele, bunu büsbütün ağırlaştırmamaktır. Yoksa artık o zaman NATO çöker. Onun için sizden ricam, dedim, ileride Kissinger ile bulduğumuz zaman bu meseleyi daha ayrıntılı görüşürüz, NATO'nun yetkili kurullarında görüşürüz, fakat biz bütün çareleri denemiş olmanın vicdan huzuru içinde şimdi muahedelerden doğan yetkilerimizi kullanarak Kıbrıs sorununa kendi başımıza çözüm arayacağız. Sizden tek isteğimiz şu: Bunun bir Türk - Yunan savaşına dönüşmesine engel olmaya çalışın. Biz, işin böyle bir savaşa dönüşmemesi için elimizden gelen dikkati göstereceğiz. Fakat, Yunanistan'ın bugünkü idarecilerini nerede, ne noktaya kadar tutmak mümkündür, bunu bilemiyoruz. Eğer burada bir yardımınız dokunabilirse, hem Kıbrıs konusunda Türkiye ile Yunanistan'ın anlaşabilmesi için bir ortam hazırlanmasına yardım etmiş olursunuz, hem de başka konularda özellikle NATO'da yeniden bir iş birliği ortamı içine girmemiz olanağını sağlamış olursunuz. Bu ısrarı bize bırakın. Bu ısrarınızı siz devam ettirirseniz sonuna kadar, biz de kendimizi kabul etmeye mecbur kalırsak, bunu Türk halkı affetmez ve bu Türk-Amerikan dostluğunun sonu olur, bizlere rağmen sonu olur, dedim.

Nitekim, 10 yıl önce bu oldu, 10 yıldır hâlâ onarmaya çalışıyoruz bu dostluğu, dedim. NATO'ya gerçekten büyük önem veriyoruz fakat, bize bu ısrarı yaparsanız ve biz de kabul edersek bölgemizde NATO çöker, dedim. Biz, demokrasiye büyük değer veren bir milletiz. Bunun dünya için de değeri olduğuna inanıyoruz. Şu koskoca bölgede de demokratik bir iki devlet ancak kaldı, onun da biri biziz. Onu da tehlikeye düşürmeyin, dedim. Çünkü, böyle bir anda sizin ısrarınıza dayanamayıp hadi hakkımızı kullanmayalım, dedik mi bu Türkiye'de öyle gelişmelere yol açar ki, bu bir rejim bunalımına kadar belki yol açabilir. Onun için bizi mazur görün, dostluğumuzdan şüphe etmeyin. Ama şimdiye kadar hep sizin bizi çektiğiniz yola gittik bu konularda, bir netice alamadık, bu sefer bizi mazur görün, biz kendi doğru bildiğimiz yolda yürüyeceğiz, dedim.

“Vazgeçme imkânınız yok mu?” dediler. İmkân yok, dedik. “Bize biraz vakit verin lütfen.” dedi. Kendi aralarında çekildiler, konuştular. Bir müddet sonra tekrar buluştuk, bir teklifimiz var size dedi: “Bana 48 saat mühlet verin, yarın zaten Lefkoşe'ye gidecektim, yani bugün için, oradan da Atina'ya giderim, bir daha bir zorlarım.” Faydası yok dedik. Yani siz bütün bir gün görüşmüşsünüz, gece geç vakte kadar görüşmüşsünüz, bizim tekliflerimizi söyleme olanağını bulamamışsınız, belki cesaretini bulamadınız öyle katı buldunuz ki kendilerini, bize boşuna vakit kaybettireceksiniz, size vaktin ne kadar önemli olduğunu söyledim, onun için yirmi dört saati geçmesin tekrar buluşmamız dedim; şu anda bile belki pek çok şey kaybediyoruz, bu olamaz dedim. Ee, dedi başka bir şey söyleyin, bu 48 saatin üstüne bir de Amerikan paketi hâlinde bir takım teklifler getiririm, nedir onlar, daha düşünmedik. Dedim, pek benim aklım yatmadı; ama madem ısrar ediyorsunuz, Bakanlar Kuruluna götürüyüm. Ee, ne zaman tekrar buluşuruz? Ben sizi çağırırım dedim. Bakanlar Kurulunu topladık, tabii beş on dakika ancak sürdü öyle teklifler üzerinde, bunların üzerinde durulamayacağında arkadaşlarımız müttefik oldular, ancak kendisine şunu söylemeyi kararlaştırdık: Biz bu 48 saat mühleti de, daha uzun bir mühleti de size tanırsınız; ama bir şartla; bunu tanımamızın bir faydası olması için eşit kuvvet durumuna geçmemiz lazım Yunanistan'la Kıbrıs'ta. Bizim donanmamız, Silahlı Kuvvetlerimiz Kıbrıs'a çıkarlar; ama Yunanlılar ateş etmezse, Rumlar ateş etmezse onlar da ateş etmezler, belli yerlerde dururlar, konaklarlar, iki taraf da birbirlerine ateş etmez, orada en azından eşit bir Türk varlığı, askerî Türk gücü ortaya çıkar, ondan sonra 48 saat değil 48 gün de münakaşa edebiliriz, yol arayabiliriz dedim. Bununla ilgilendi, hemen not etti. Bununla ilgilendiyseniz, Yunanlılara bir an önce duyurun dedim, saat de 6'ya geliyor. Sormuş

olmak... İşte 5'i çeyrek falan geçiyordu bunu konuşurken, böyle sizden laf kapıyor olmak istemem; ama o kadar acele etmeme ihtiyaç var mı dedi. Dedim, biz nihayet Hükümet olarak siyasi karar alırız, gerisine kumandanlarımız karışır, bu teknik meseledir, askerî meseledir; ne nerede ne zaman başlar ben o kadarını bilemem, o kadar teknik ayrıntıya da giremem, siz herhâlde buna önem veriyorsanız, ihtiyatlı olmak için bir an önce duyursanız iyi olur dedim. Hemen koşarak çıktı, uçağına atlayıp Atina'ya gitmiş, bu şekilde durum kesilmiş oldu.

Değerli arkadaşlarım,

Sabah, bildiğiniz gibi erken saatlerde harekât başladı. İngiltere'den de, Amerika'dan da işte başlangıçta böyle bir harekâta geçmeyin, şimdi de geçtikten sonra artık bunu belli bir aşamada durdurun, durdursanız iyi olur, işte durdurmazsanız sakıncaları olur gibi dostane üslupla ricalar, ikazlar gelmeye başladı. Sayın Sisco'da dediğim gibi birazdan gelmiş olacak, belki de şu anda gelmiştir; sizin izniniz olduğu vakit müzakerelerden sonra görüşeceğim.

Son askerî duruma gelince:

Tabii, burada çok ayrıntıya girmemiz doğru olmaz, ben kendim bizzat bir ölçünün ötesinde ayrıntıya girmek istemiyorum, nihayet dilimizdeki çok iyi bir tabirle "Çizmeden yukarı çıkmak." oluyor. Kumandanlarımıza tam bir güven içindeyiz. Yüce Meclisimizin de en geniş ölçüde güvenine layık insanlar olarak tam bir sorumluluk bilinci içinde uzun süredir bu böyle ihtimallere göre Silahlı Kuvvetlerimizi hazırlamaktadırlar. Bir bakıma, âdeta bir eğitim, Kıbrıs sorununun eğer bu kadar zararı yanında bir faydası olduysa, Türk Silahlı Kuvvetlerinin belli yönlerde çok iyi bir şekilde eğitilmesi zorunluğunu ortaya çıkarmıştır ve bu zorunluk da gerçekten iyi değerlendirilmiştir. Nitekim, sabahın erken saatlerinden itibaren hiçbir aksama olmaksızın, bir hayli büyük sayıda kuvvet, oldukça incelik, ustalık isteyen birtakım operasyonlarla Ada'ya havadan inmekte, denizden çıkmaktadır. Kendilerine ateş edilmedikçe kesinlikle ateş etmemektedirler. Savaş için değil barış için gitmek kararıyla ve yalnız Türklere değil Ada'nın bütün halkına barış getirme, özgürlük getirme amacıyla, bir devleti ele geçirmek üzere değil, yıkılan bir devleti, adaletli temeller üzerinde yeniden kurmak amacıyla girilmiş bir harekettir. Hareketin, bu siyasal anlamına ve amacına uygun bir askerî taktiği de bütün rizikolarına ve güçlüklerine rağmen, Silahlı Kuvvetlerimiz şu ana kadar büyük bir başarıyla yürütmüştür, öyle sanıyorum ki sivil halka en küçük bir zarar gelmemiştir, hatta zarar gelmek şöyle dursun, bugün bazı bölgelerde bazı ciddi kıtlık olduğunu Silahlı Kuvvetlerimiz duyar duymaz, o kadar işi gücü ve sorumluluğu arasında bir gemiye de o bölge için erzak yüklemiş, Türk-Rum ayrımı gözetmeksizin halka dağıtmak üzere oraya göndermiştir. Rum idaresinin, Rumları bile aç bıraktığı bir yerde Silahlı Kuvvetlerimiz bunları bile düşünmekten geri kalmamıştır.

Harekât daha bir süre daha devam edebilir, tabii bir adaya sevkiyat yapmanın birtakım sorunları olduğu bellidir fakat Türk Silahlı Kuvvetleri bu konu üzerinde çok düşünmüş ve çok tecrübe kazanmıştır. Öyle umuyoruz ki komşumuz Yunanistan, Kıbrıs'ta uğradığı bu durum karşısında bir çılgınlık yapıp başka yerlerden bazı hareketlerde bulunmaya kalkışmasın. Elbette bundan bizim açımızdan bir endişe duymamız için hiçbir neden yoktur. (Alkışlar, "Bravo" sesleri) Fakat bölgemizin güvenliği, NATO'nun geleceği bakımından son derecede ciddi sakıncalar ortaya çıkaracağı tabiidir.

Bu konuda gene sezgi olarak söylemek isterim; bu sezgiler nihayet üsluplardaki birtakım inceliklerin, nüansların müşahade edilmesine dayanıyor, Yunanistan rejimini böyle bir çılgınlıktan alıkoymak için dostlarımızın ve müttefiklerimizin ciddi çaba gösterdikleri izlenimindeyim. Yani bir yandan bize çok da sert olmayan bir üslupla, çok ileri gitmeyen bir üslupla, "Aman, işte burada durun bari" derken, Yunanlılara "Sakin ha, Türkiye'yle çatışmaya yol açacak bir harekette bulunmayın, bunu bir

Türk-Yunan savaşı hâline getirmeyin.” yolunda daha ağır etkilerde buldukları izlenimini ediniyorum. Tabii bunu sadece bir izlenim olarak söylüyorum.

Bu Barış Harekâtı dediğimiz bu askerî harekât, bu amacıyla ve yöntemiyle başarıya ulaştığı takdirde, belki de uzun zamandır ya başka devletlerin veya Rumlar arasında birtakım müfrit akımlara kapılmış kimselerin tahrik ettikleri Rum-Türk düşmanlığı da belki sona erebilecektir ve böylelikle Kıbrıs için çok çok daha yeni olanaklar, şimdiye kadar denenmesi mümkün olmayan olanaklar ortaya çıkmış olacaktır. Nitekim eskiden Türk yönetiminde pekâlâ tarihimizde iki toplum yan yana, birbirine saygılı, birbirine sevgili bir şekilde yaşayabilmişlerdir.

O zaman, Kıbrıs sorununa adaletli bir çözüm bulmak, Türkiye'nin meşru haklarını ve menfaatlerini karşılayacak bir çözüm bulmak da elbette kolaylaşacaktır. Çağımızın, dünyamızın ve Kıbrıs sorununun özelliklerini ve bağlantılarını göz önünde tutarak, bu operasyonun askerî yönünü ve diplomatik yönünü tam bir uyum içinde tutarak, bir denge içinde, birbirinin bütünleyicisi gibi tutarak yürütmeye çalışmaktayız. Bu konuda Yüce Meclisimizin bu millî sorunumuz, insani sorunumuz üzerindeki birliği ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin tarih boyunca zaten her vesileyle kendini göstermiş olan kahramanlığı dışında bir Kıbrıs operasyonuna her yönüyle, en küçük detayına kadar, son derece de iyi hazırlanmış olması ve Kıbrıs için bu hazırlığı yaparken Türkiye'nin başka yerlerden, başka sınır köşelerinden gelebilecek tehlikelere asla açık olmamasını sağlayıcı entegre planlar içinde bu hazırlığın yapılmış olması bakımından Hükümet olarak tam bir güven içinde huzurunuzda gelmiş bulunuyoruz. (Alkışlar, “Bravo” sesleri) Kısa zamanda, eğer rejimlerinin gereği olarak belki akıl, mantık yolundan uzaklaşanlar bir çılgınlık yapmazlarsa kısa zamanda Ada'ya da, bölgemize de barış geleceğine ve Kıbrıs için yepyeni çözümlerin açılabilmesine inanıyorum.

Yüce Meclise içten saygılar sunarım. (Ayakta ve sürekli alkışlar, “Bravo” sesleri)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

Efendim, şimdi grupları adına bu konuda söz isteyen arkadaşların bize geliş sırasına göre isimlerini okuyorum.

MEHMET ALİ ARSAN (Çankırı) – Sayın Başkan, bir maruzatım olacak. İhtüzüğün 71 inci maddesi gereğince her ne kadar gizlilik kararı almış isek de, bu gizlilik kararının kalkmasını, İhtüzüğün 71 inci maddesine göre Sayın Başkan olarak zatinalinize vermiştir.

Sayın Başbakanımız çok güzel ve değerli bir konuşma yaptılar, bunu Türk kamuoyuna yansımaları olanağından bu gizlilik kararı alıkoymuştur. Yüce Başkanlığa bir teklifte buldum, zatinaliniz takdir etti, Sayın Başbakanımızın da konuşmasını dinledik, şimdi grupları adına konuşacak olan siyasi partilerimizin genel başkanların konuşmalarına hiç olmazsa bu olanağı verelim. Milletimizin Meclislerinde nelerin konuşulmuş olduğunu duymasını sağlamamız lazım. Bu husustaki önerimi oylamanızı rica ederim.

BAŞKAN - Efendim, Başkanlığın böyle bir yetkisi yok. Hükümet gizlilik talebinde bulunmuş, Yüce Meclis de buna uymuş ve kararını vermiştir. İhtüzüğümüze göre de “kapalı oturumu gerektirmiş olan sebep ortadan kalkınca başkan açık oturuma geçilmesini teklif eder” der. Kapalı oturumu gerektirmiş olan sebep henüz ortadan kalkmamıştır, bu itibarla da bir teklifte bulunamıyoruz.

Evet, isimlerini okuyorum efendim. Demokratik Parti Grubu adına Genel Başkan, Sayın Bozbeyli, Kontenjan Grubu adına Grup Başkanı Sayın Nihat Erim, Millî Birlik Grubu adına Grup Başkanı Sayın Fahri Özdilek, Adalet Partisi Grubu adına Grup Başkanvekili Sayın Nahit Menteşe...

NAHİT MENTEŞE (Aydın) - Efendim, Sayın Süleyman Demirel, Genel Başkan.

BAŞKAN - Hay hay efendim, Sayın Genel Başkan Süleyman Demirel. Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına Genel Başkan Sayın Turhan Feyzioğlu, Millî Selamet Partisi Grubu adına Başkanvekili Sayın

Hasan Aksay şimdiye kadar söz istemişlerdir. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına İstanbul Milletvekili Haluk Ülman.

Şahısları adına söz alan arkadaşlarımın isimlerini okuyorum. Gaziantep Milletvekili Sayın Mustafa Güneş, Cumhuriyet Senatosu üyesi Sayın Muhsin Batur, Cumhuriyet Senatosu Malatya Üyesi Sayın Hamdi Özer, İçel Milletvekili Sayın Süleyman Şimşek, Çorum Milletvekili Sayın Yasin Hatiboğlu, Muğla Milletvekili Sayın Ünat Demir, Adana Milletvekili Sayın Alpaslan Türkeş, Sivas Milletvekili Sayın Mustafa Timisi, Bingöl Milletvekili Sayın Celâlettin Ezman, Çanakkale Milletvekili Sayın Murat Bayrak söz istemişlerdir.

Sayın Ferruh Boybeyli, buyurun efendim. (Alkışlar, “Bravo” sesleri)

DP GRUBU ADINA FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul Milletvekili) - Sayın Başkan, değerli senatörler, değerli milletvekilleri; bugün çok önemli ve tarihî bir toplantı yapıyoruz. Bu toplantımızın ve sonuçlarının memleketimiz, milletimiz için hayırlı ve uğurlu olmasını Cenabı Mevladan temenni eder, aziz milletimizin değerli temsilcilerini saygılarımla selamlarım. (CHP ve DP sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

Aziz arkadaşlarım, biraz evvel Sayın Başbakanın ölçülü bir tevazu içinde olayların safahatı hakkında verdiği bilgiyi memnuniyetle ve güvenle dinledik. (CHP ve DP sıralarından alkışlar “Bravo” sesleri) Kendilerini Yüce Meclisin huzurunda tebrik ederim, teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. (CHP ve DP sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

Değerli arkadaşlarım, Kıbrıs meselesinin, Türk ve dünya siyasi gündemine girdiği günden bugüne kadar geçen olaylar cümlelerin malumudur: Temaslar, toplantılar, milletlerarası görüşmeler, antlaşmalar, bağımsız Kıbrıs Devleti statüsü, anlaşmaların ve Anayasanın ihlali, Yunanistan ve Papaz Makârios tarafından yapılan anayasa ihlallerinin tekrarlanması, Türk soydaşlarımıza reva görülen şen’i katliam olayları, 1963 ve 1967’de Hükümetlerimizin barışçı ve aynı zamanda kesin ve kararlı tutumları, iki cemaat yönetimi, cemaatler arası görüşmeler ve nihayet Papaza karşı Yunanistan’ın yönetiminde bir darbe hareketi ve kesin enosis planlaması...

Başlangıçtan beri Kıbrıs’tan elini çekmeyen Yunanistan’ın, bir dış müdahale ile Kıbrıs’a gövdesiyle girip oturma hesapları ve bu noktada komşuluk hukuku, barış hukuku ve insanlık hukukunu hiçe sayan Yunanistan ve Rum yöneticileri karşısında Türk Milletinin azmi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin iradesi, Cumhuriyet Hükümetinin ve onun emrinde bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerimizin kesin ve kararlı tutumu...

Hükümetimizi ve Türk Silahlı Kuvvetlerimizi alkışlarımızla ve dualarımızla kutlar, Cenabı Mevladan, milletimiz için hayırlı, başarılar ihsan buyurmasını niyaz ederim. (CHP, DP ve MGP sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

İnanıyoruz ki, Türk Milleti 50 yıldan beri kendi Ordusuna yedirdiği ekmeği bir kere daha helâl etmenin bahtiyarlığını duymaktadır. (CHP ve DP sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

Demokratik Parti, bütün teşkilâtıyla, millet yolunda yapacağı hayırlı hizmetlerde Cumhuriyet Hükümetinin yanında olacaktır. (CHP ve DP sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

Aziz arkadaşlarım, ıstıraplar paylaşıldıkça azalır, mutluluklar paylaşıldıkça çoğalır. Karşımıza çıkması muhtemel zorlukları milletçe göğüsleyerek aşmak, Allah’ın lütfuyla kazanacağımız şerefli sonuçları paylaşarak çoğaltmak için gün bugündür. Milletçe birlik ve dirlik içinde olacağız.

Aziz arkadaşlarım, bugün erken saatlerde başlayan ve başarıyla uygulanan silahlı müdahale hareketimizin hukuki dayanağı Londra ve Zürih Antlaşmalarıdır. Bu Antlaşmaların tekevvününden sonradır ki Türkiye'miz Kıbrıs üzerinde hak ve söz sahibi olmuştur. Aradan geçen 14 yıl sonra silahlı müdahalemizin yegâne hukukî kaynağı bu şeref vesikasıdır. (CHP ve DP sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri)

Bu vesileyle, Londra ve Zürih Antlaşmalarını hazırlayarak Türk hukukuna armağan eden muhterem zevatı minnetle ve şükranla anar, rahmet-i rahmana kavuşmuş olan aziz ruhları önünde saygıyla eğiliriz. (CHP ve DP sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri)

Aziz arkadaşlarım, Kıbrıs'ta cereyan eden son olaylarla ilgili olarak bugün yapılacak görüşmeler için ayrıca daha uzun bir konuşma hazırlamıştık. İnkişaf eden ve memnuniyet verici son karar ve uygulama karşısında hazırladığımız bu konuşmadan sarfınazar ediyoruz. Uzun bir konuşma gereğini duymuyoruz. (Alkışlar, "Bravo" sesleri) Askerî harekât inşallah başarıyla sonuçlandıktan sonra Meclislerimizin yeniden toplanması gereğine inanıyoruz. O toplantı vesilesiyle görüş ve değerlendirmelerimizi Yüce Meclisimize arz etmek fırsatını bulacağız. Bütün siyasi partiler, tekmil Anayasa organları ve topyekûn milletçe birlik ve dirlik içinde bulunmamızın gerekleri üzerinde başta Hükümet ve İktidar Grupları olmak üzere hepimizin sorumluluğu vardır. Biz, kendi sorumluluğumuzun idraki içinde olacağız. Resmî basın ve yayın kuruluşları ve diğer Anayasa organlarının da kendi hukuki sorumlulukları içinde hizmet görmelerini sağlamak bakımından Hükümete düşen görevlerin isabetle yerine getirileceğini umuyoruz ve buna inanıyoruz. Hükümetimizin aldığı bu cesur kararı Demokratik Parti olarak alkışlıyoruz. (CHP sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri) Sayın Başbakan ve muhterem mesai arkadaşlarına teşekkürlerimizi ve saygılarımızı sunarım. Başlayan hareket barışı hançerleyenleri susturuncaya kadar devam etmelidir. (CHP, DP ve MGP sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri)

İnşallah, milletlerarası müzakere platformunda koltuğumuza güvenli oturacağız. Karşımızda oturanlar da Türkiye topraklarında, azimli, kararlı ve barışsever bir millet yaşıyor diyerek davranışlarını ona göre ayarlayacaklardır. Yaradan'a sığınıyor, milletimize güveniyoruz.

Demokratik Parti olarak, Hükümetimizin istediği yetkiyi kendisine vermeye karar verdik; helal olsun. (CHP ve DP sıralarından sürekli alkışlar, "Bravo" sesleri) Allah'ın kitabında; "Ve en leyse lil insani illâ ma sea" buyruğu vardır: "İnsanlar için, kendi emekleriyle ortaya koyduklarından gayri hiçbir şey yoktur" buyurmuştur Cenabı Hak. (CHP ve DP sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri) Öyleyse, Türk Milleti de ne yapacaksa kendi emeğiyle yapacaktır. İnşallah te'bid-i ilâhi bizimle beraber olacaktır.

Yüce Meclisinize saygılarımı sunarak sözlerimi tamamlıyorum. (CHP, DP ve CGP sıralarından sürekli alkışlar, "Bravo" sesleri)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Bozbeyli.

Kontenjan Grubu adına Sayın Nihat Erim, buyurunuz efendim.

CUMHURBAŞKANLIĞI KONTENJAN GRUBU ADINA NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca S. Ü.) - Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri; bu sabah saat altıda, Sayın Başbakanın nezdinde toplandığımızda, Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs'a çıkış hareketine başladıklarını öğrendiğimiz zaman yüreklerimiz büyük heyecanlarla doldu. O andan itibaren Türk Silahlı Kuvvetlerinin Türkiye ve Türklük için giriştikleri bu kahramanca hareketin başarıya ulaşması için Kontenjan Grubu olarak yüreğimizin en sıcak dileklerini harekete geçirmiş bulunuyoruz.

Biz, Salı sabahı Sayın Başbakan nezdinde ilk toplantımızı yaptığımız zaman, Başbakanın aldığı bilgileri Kontenjan Grubuna aktardığımızda, Grubumuz o andan itibaren Hükümetin desteklenmesine

karar vermişti. Bugünkü, Silahlı Kuvvetlerimizin başarılı hareketleri üzerine tekrar toplandık ve aynı, Hükümeti destekleme kararını daha da kuvvetlenmiş olarak devam ettirdik.

Az önce Sayın Başbakanın bu kürsüden verdiği izahları dinledikten sonra, Hükümetimizin bu işteki kararlı, isabetli ve tedbirli, temkinli tutumunu bir kere daha takdir ettik; bu ortam içinde, artık, başka siyasî mülahazalara, mütalaalara yer görmediğimiz için, biz de, evvelce hazırladığımız konuşmayı bir yana bıraktık; yüreğimiz dolu olarak Hükümetimize, Silahlı Kuvvetlerimize işi sonuna başarıyla ulaştırma dileklerimizi bu kürsüden de tekrar ediyoruz.

Saygılar sunarım. (Şiddetli alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim, Sayın Erim.

Millî Birlik Grubu adına Sayın Fahri Özdilek. (CHP, CGP, DP ve MSP sıralarından alkışlar)

MİLLÎ BİRLİK GRUBU ADINA FAHRİ ÖZDİLEK (Tabii Üye) - Sayın Başkan, Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri, sayın Hükümet erkânı; Yüce Türk Ulusunun ve Türk yurdunun kaderi ve geleceğiyle ciddi bir ilgisi olan bu tarihî kararından ötürü, Devlet Başkanımızı, Hükümetimizi ve O'nun manevi kişiliğinde şanlı Ordumuzu ve hiç kuşkusuz, Ulusumuzun, yüce iradesinin büyük temsilcisi olan Türkiye Büyük Millet Meclisini coşkun sevgi ve saygılarımızla yürekten kutluyoruz. (CHP, CGP, DP, MSP sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar)

Bugün için, daha fazla ayrıntılara girmeyi gerekli görmedik. Türk Ulusu tam bir ruh ve inanç bütünlüğü ile millî hasletlerin yarattığı birlik ve beraberlik içinde bu tarihî görevin başarısını dimdik, ayakta tutacaktır ve tutmaktadır.

Bütün dünya diplomatlarının ve uluslararası diplomasinin ağzından eksilmeyen barış sözlerine rağmen ardı arkası kesilmez biçimde yaratılan fiilî durumlar karşısında, uluslararası örgütlerin çabaları çaresiz kalmakta ve nice ulusal haklar yenip tüketilmekte idi. Bunun içindir ki, büyük önderimiz Atatürk'ün "Yurtta barış, cihanda barış" temel ilkesinin dinamik bir biçimde uygulanmasının değeri ve önemi bir kez daha ortaya çıkmış bulunuyor.

Çeşitli entrikalar içerisinde insanlığı yeni ıstıraplara sürüklemek istidadında olan Kıbrıs buhranına gerek uluslararası barış, gerek Türk Ulusunun hakları gözetilerek getirilecek olan dinamik bir çözüm elbette insanlık tarihinde değerli yerini bulacaktır. Uluslararası barışa ve anlaşmalara duyulan büyük saygının gereği olarak uzun süredir sabırla beklenen tarihî ve ciddî adım, nihayet, atılmış bulunmaktadır.

İnanıyoruz ki, Yunan cuntalarının yarattığı şüursuz karışıklık, bütünüyle ortadan kaldırılıncaya, Ege'de ve Doğu Akdeniz'de barış, sağlam temellere oturtuluncaya, denizler ve adalardaki uluslararası anlaşmalardan doğan ihlal edilmiş meşru haklarımız kesinlikle sağlanıncaya kadar, bu çaba aralıksız sürdürülecektir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin büyük desteğiyle Türk Ulusuna ve O'nun aziz varlığı olan Türk Ordusuna yaraşır bir ruh ile ve coşku ile görevin tamamlanacağı muhakkaktır.

Kıbrıs harekâtının uğurlu olmasını, vatan için hayırlı sonuçlar sağlamasını dilerken, Millî Birlik Grubu adına hepinizi saygıyla ve candan kutlarım, (CHP, CGP, DP, MSP sıralarından alkışlar ve "Bravo" sesleri)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Özdilek.

Adalet Partisi Grubu adına Sayın Süleyman Demirel. (Şiddetli alkışlar)

ADALET PARTİSİ GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta Milletvekili) - Sayın Başkan, Yüce Meclisin sayın üyeleri, hepimizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisi millî meseleler karşısında, Türkiye'nin güçlüklerle zor ve çetin sorunlarla karşı karşıya kaldığı zaman, nasıl bir kalp gibi hareket edilmesi lazım geldiğinin, nasıl bir kalp gibi atması lazım geldiği fırsatıyla karşı karşıya bulunmaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, millî meseleler karşısında bütün iç çekişmelerini bir kenara atıp, cihanı âleme karşı tek vücut hâlinde hareket ettiği takdirde, bu, aynı zamanda Milletimizin de millî meseleler karşısında yekvücut olduğunun işaretidir.

Kıbrıs davası, aslında Türkiye için ne bir toprak davasıdır ne de sadece Kıbrıs'ta yaşayan 150 bin soydaşımızın güvenliği davasıdır. Bunları çok aşan bir davadır.

1829'da Mora yarımadasından başlayarak hep Osmanlı İmparatorluğu aleyhine büyüyen gelen Elen idealizmine, Megaloideaya "dur" deme davasıdır. (Alkışlar ve "Bravo" sesleri)

Aslında, Kıbrıs davası karşısında Türk Milletinin gösterdiği hassasiyet bir tarihî şuurun neticesidir. Bu tarihî şuur, bir cihan İmparatorluğu olarak üç kıtada altı yüz seneyi aşan bir süre idare kurmuş; gücünü, kudretini, adaletini, kültürünü, harsını, medeniyetini ispatlamış bir büyük devletin sahibi olan Türk Milleti, geriye gide gide çeşitli sebeplerden dolayı, bugünkü sınırları içerisine sıkışmış ve bu sınırlardan daha küçük bir sınıra sıkışmayacağı şuru içerisine gelmiştir. Böylece, 20 seneyi aşan bir süreden beri, Milletimizin en hassas meselesi olarak devam etmekte olan Kıbrıs sorununa, bugün kahraman Türk Silahlı Kuvvetlerinin fiilen el koymasıyla yeni, aydınlık -ümit ediyoruz- çok başarılı -Cenabı Allah'ın yardımıyla- bir veçhe verilme imkânıyla karşı karşıya bulunuyoruz.

Böylece, Yüce Milletimizin gururu ile prestiji ile bundan sonra hiç kimse oynamaya kalkamayacaktır. (AP, CHP, CGP sıralarından "Bravo" sesleri)

Yüce Meclisin değerli üyeleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; komşusunu hiçbir memleket kendisi seçmez. Esefle ifade etmek lazımdır ki, Yunanistan gibi bir komşuya sahip olmak, sevinilecek bir iş değildir. (AP, CHP, CGP sıralarından alkışlar ve gülüşmeler) Bu, "Batının şımarık çocuğu" (AP ve CHP sıralarından "Bravo" sesleri; alkışlar) aslında bir medeniyet kavgasının, Batı medeniyeti ile Doğu medeniyeti kavgasının âdeti senelerce bir önkarakolu olarak bölgede rahatsızlık unsuru olagelmıştır. "Batının yaramaz çocuğu" nun çılgınlık yapmayacağına güvenmemek lazımdır. "Batının yaramaz çocuğu" çeşitli çılgınlıkların içinden geliyor ve çılgınlıklarından çok kere faydalanmış olarak geliyor. Ama, Türk Devleti ve Türk Milletinin ve onun göz bebeği Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve onun iradesinin tecelligâhı olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve onun güvenine dayanan Hükümetlerin (CHP sıralarından "Bravo" sesleri) bu "Çılgın çocuğa" gerektiği zaman vereceği bir ders vardır ve büyük emellerini kursağında bırakmak, onu yeise ve ıstıraba çevirmek için, kendisi kendi başını duvara çarpmış vaziyettir. (AP ve CHP sıralarından alkışlar)

Kıbrıs meselesinin başından sonuna kadar, ne geldiği ve ne olduğunun münakaşasını yapmayacağım. Sadece bir şeyi söylemek istiyorum: 1960 senesinde kurulan Kıbrıs Devleti, 15 Temmuz 1974 sabahı yeni bir şekle girmiştir. 4-5 gün içinde inkişaf eden durum göstermiştir ki; bu artık bir fiilî enosise yönelmiştir. Aslında, 1960'ta kurulan Kıbrıs Devletinin Anayasasını, bugün bütün dünyanın, Rum yönetimi başkanlığından çekilmesi karşısında büyük bir haber olarak ve büyük bir alaka ile karşıladığı Arkibişop Makarios, daha 1963 senesinde, yani bizatihi kendisini hayatiyet ve meşruiyet veren Anayasayı, en kısa zamanda kendisi ihlal etmiştir.

Bugün Makarios'u alaşağı eden ve Kıbrıs'ta büyük bir problemi açan, Millî Muhafız Gücü, Anayasaya göre kurulmuş bir güç değildir. Millî Muhafız Gücü nedir, bunu kuran kimdi ve Yunanlı subaylar orada ne aramaktadır? Millî Muhafız Gücü, Anayasaya aykırıdır. Bunu kuran Makarios'tur. Makarios, Kıbrıs Anayasasını senelerce evvel ihlal etmiştir. Görülüyor ki; kendi ihlal ettiği Anayasa ve gayri hukukî kuvvetler, nihayet kendi başını da yemiştir. Ama, hukukun dışına çıkıldığı zaman, sadece kendisi zarar görmüş değil, etrafına da zarar vermiştir.

Huzurunuzda bir şeyi şükran ile kaydetmek istiyorum: Kıbrıs'ta bilhassa geçen 20 sene zarfında, yani Kıbrıs'ta İkinci Dünya Harbi sonrasındaki mücadele başladıktan sonra; Kıbrıs Türk Cemaati mensup olduğu milletin şanına yakışır, fevkalade büyük zorluklara rağmen, mensup olduğu milletin asaletine yakışır, mensup olduğu Büyük Türk Milletinin şecaatına yakışır bir dayanışmayı göstermiştir. Bugün bir Kıbrıs davası hâlâ elimizde var ise, olabilmiş ise, bir Kıbrıs davasında tutacak bir yerimiz, önemli tutacak bir yerimiz var ise, Kıbrıs'a Osmanlı İmparatorluğunun 1570'te götürüp, 300 sene sonra 1870'te terk edip geldiği bu, aslında Anadolu'nun tabii bir uzantısı olan bu adaya götürüp bıraktığı Türk Milletinin asil evlatları, orada bayrak için ve Büyük Türk Topluluğu için şecaat ve kahramanlık göstermiş; 450 000 Rum'un içerisinde 73 ayrı yerde dağınık bir şekilde olmalarına rağmen, ölmüşler, işkence görmüşler, açlığa tabi tutulmuşlar ve bunların çok büyük bir kısmı da Kıbrıs Anayasasının meri olduğu zamanda olmuş, bunların büyük kısmını da yaptıran Arkibişop Makarios'tur; öyle olmuş, ama Türk varlığını muhafaza etmekte hayatiyet gösterebilmişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; bir yeni nizam kurulacaktır, bir yeni nizam kaçınılmazdır. Binaenaleyh, Türkiye bugün 1960 Kıbrıs Devletine hayatiyet veren anlaşmaların şartları içerisinde de kalamaz. Binaenaleyh, bu yeni nizamı kurarken, fevkalade dikkatli davranılması gereğine ve böyle büyük hadiselerin sık sık meydana gelmemesi için, masa başına güçle oturulduğu inşallah nasip olacaktır ve bu gücün gereği olan bir yeni nizamın kurulmasına azami dikkati sarf etmemiz gerekecektir.

Bu hususları işaret ettikten sonra, konuşmamı şöyle bağlamak istiyorum: Konu üzerinde söylenecek sözler geride kalmıştır. Bugün sabahtan itibaren konu üzerinde yeni bir dönem açılmıştır. Konu üzerinde şu veya bu denebilir. Bugün denecek tek bir şey vardır: Bu ülkenin çocukları, Türkiye Cumhuriyetinin vatandaşları, bugün tek kalp hâlinde, Yüce Milletimizin değerli varlığı, Türk tarihinin şanlı sayfalarını yazan, Türk Milletinin özü, hamaset ve vatanperverlik dolu, kahramanlık dolu Türk Silahlı Kuvvetlerinin gün batmadan başarıya ulaşmasını temenni etmek, hepimizin en büyük emelidir. (AP, CHP ve CGP sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar)

Cenabı Allah'ın milletimizi, devletimizi, onun mümessillerini, Türk Silahlı Kuvvetlerini başarıya ulaştırmasını ve milletimizi daima başı dik millet olarak tutmasını niyaz ediyor, hepinize saygılarımı sunuyorum. (AP, CHP, CGP, MSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Demirel.

Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına Sayın Turhan Feyzioğlu, buyurunuz. (AP, CHP, CGP sıralarından alkışlar)

CGP GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) - Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin aziz üyeleri; sözlerime başlarken, girişilen meşru ve haklı Kıbrıs Harekâtında, Türk Milletine, Cumhuriyet Hükümetine ve milletimizin ayrılmaz parçası olan Türk Silahlı Kuvvetlerine, girişilen bu harekette başarılar niyaz etmeyi, ilk vazife sayıyorum. (AP, CHP, CGP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Allah, Türk Milletini millî davasında ve Türk Silahlı Kuvvetlerini şerefli seferinde muvaffak kılsın. (CHP ve CGP sıralarından alkışlar)

Bundan 52 yıl önce, Büyük Türk Milletinin ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin zaferi ile durdurulmuş olan Elen yayılmasının Kıbrıs'a yönelen yeni bir safhası karşısında buna dur deme hareketidir yapılan hareket. Türk milleti demokratik rejim içinde, millî davalar etrafında bir ve beraber olunabileceğinin en güzel imtihanını son hafta içinde ve hatta ona tekaddüm eden günler içinde vermiştir. Türk milleti gerektiği her zaman dış düşman karşısında veya dış tehlike karşısında birlik ve beraberliğini sağlamasını bilen millettir. Bu hususu dış politika müzakerelerinin yapıldığı gün bu kürsüden "Yunanlı ümide ve hayale kapılmasın, Yunanlının karşısında Türk milleti bir ve beraber olmasını bilecektir. Yekvücut olmasını bilecektir" diye ifade etmişim. Hükümet üyeleriyle, önce Sayın Başbakan ile daha sonra Başbakanın seyahati sırasında Sayın Başbakan yardımcısı ile ve mesai arkadaşları Dışişleri Bakan Vekili Sayın Baykal ile Devlet Bakanı Sayın Birler ile yaptığımız konuşmadan çıkarken de daima tekrar ettiğimiz, parti liderlerinin hep bir ağızdan söylediğimiz bu sözlerin boş sözler olmadığını cihan bir defa daha görmüştür.

Şunu ifade edeyim ki, Hükümetin bütün bu safhalar boyunca gece yarısı, en namüsaait şartlar içinde çalışmalarının en kesif olduğu günlerde, iktidar muhalefet ayırımı yapmadan siyasi partilerle devamlı istişareyi kollamış ve yürütmüş olması, sanıyorum ki gerek millî beraberlik içinde davaya bakış bakımından, gerek Hükümetin kararlarını rahatlıkla, isabetle, cesaretle verilmesi bakımından yararlı olmuştur. Sayın Başbakan kadirşinaslıkla bu toplantıların tam bir açık yüreklilikle ve taraflar için çok faydalı geçtiğini ifade etmiştir. Bu toplantılarda gerçekten son derece açık yürekli ve ancak Türk milleti gibi büyük bir milletin evlâtlarına yakışır açık yüreklilikle, millî davayı her düşüncenin üstüne alan bir tutum ve üslupla meselelerin konuşulmuş olduğunu ifade etmekten, milletin hesabına iftihar duyuyorum. (CHP, CGP, DP ve MSP sıralarından alkışlar, "Bravo" sesleri)

Değerli arkadaşlarım, bugün her hedefin önüne geçmiş olan hedef, millî hedef Silahlı Kuvvetlerimizin kendilerine verilmiş olan askerî görevi, güven içinde, başarı ile bugün gün batmadan ve yarın tamamlamasıdır. Bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisine, Cumhuriyet Hükümetine, partilere, fert olarak her Türk yurttaşına düşen vazifeler nelerse onların kusursuz ve eksiksiz yapılacağına hiç şüphe yoktur.

Yunanistan'ın girişebileceği herhangi bir çılgınlık karşısında tam hazırlıklı olma bakımından, daha evvel Başbakan nezdinde ve yetkili bakanlarla birlikte yapılan toplantılarda verilmiş olan güven verici, huzur verici teminat bugün Sayın Başbakanın dilinden bir defa daha Yüce Meclise verilmiştir. Bunu da şükranla kaydediyorum. Bu hazırlığın bu noktalara gelmesinde emeği geçmiş olan herkese Türk Milleti şükran borçludur. Türk Silahlı Kuvvetleri, şu ana kadar aldığımız haberler gösteriyor ki, gerçekten bu ihtimale, karşılaşabileceğimiz ihtimale göre hazırlıklarını yapmışlardır. Kılıçları keskin olsun ve hedeflere, tespit edilen saatler ve dakikalar içinde varılmayı Cenab-ı Hak müessir kılsın. (Alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, yetki kararının bugün verilmesi, Perşembe günü verilmesi konusu tartışıldı ve bazen partilerimiz içinde dahi sıkıntılar çektik. Hükümet, bu yetki kararının gecikmesinden dolayı müdahalenin gecikmeyeceği, askerî icaplar ve siyasi icaplar ne ise bir dakika bile gecikmeyeceği konusunda kararlı olduğunu bize ifade etmiş olduğu için ve 1967 yılında verilmiş olan yetkinin kemaliyle devam ettiği hususunda parti farkı ayırmadan toplantılara katılan bütün siyasi kuruluşların ve Grupların temsilcileri, Hükümete "Huzur içinde millet menfaati ne gerektiriyorsa onu yapmakta kendinizi serbest hissediniz. Bunun teminatını partilerimiz ve gruplarımız adına veriyoruz" dediğimiz için müsterih idik. Yetki vardı, karşı tarafa hazırlanma imkânını vermemek, uyandırmamak bakımından ve fiilî alanda atılacak bir adımı bir dakika bile geciktirmesi tehlikesi bulunmadığı inancı içinde, bu yolda hareket edilmiştir. Sayın Başbakan da bunu bugün lütfedip belirttiler.

Değerli arkadaşlarım, meselelerin bugün konuşulması gerekli olmayan noktalara girmemeye itina ederek, yine de millî menfaatlerimiz, Hükümetin gerek askerî alanda girilen harekâtın diplomatik

sonuçlarını alması bakımından, gerek karşılaşabileceğimiz çeşitli ihtimaller bakımından milletçe, Meclis olarak, Hükümet olarak hazırlıklı olmamız bakımından dokunulmasını vazife saydığım birkaç noktaya temas etmek istiyorum.

Bugün sabahtan akşama kadar çeşitli haber ajanslarının Birleşmiş Milletler çalışmalarıyla ilgili, Ortak Pazar içindeki çalışmalarla ilgili, müttefiklerimiz, NATO Konseyi içinde yapılan çalışmalarla ilgili olan haberlerini dinledikten sonra, bazı noktaları belirtmek istiyorum.

Bu hadisede Yunan cuntası son derecede zayıf bir noktada yakalanmıştır. Bir defa cunta idaresi olduğu için ve kendi bünyesi içinde Yunanistan son derece zayıf olduğu için, ayrıca Yunanistan'da bu defa girilen hareketin bir başka devletin, Yunan devletinin subayları yönetiminde girilmiş bir dış müdahale karakteri tamamıyla sırtır hâlde bulunduğu için; böyle bir darbenin yapılacağı, kendisinin öldürüleceği Makarios tarafından, bizzat Makarios tarafından bir hafta önce cihana açıklanmış olduğu için Yunan cuntacıları ne derlerse desinler, "Efendim, bizim haberimiz yoktu, bunlar kendi kendilerine hareket etmişlerdir" diye feryat ededursunlar; basını ile, Hükümetleriyle, yetkili kuruluşlarıyla bütün cihan bilmektedir ki, Kıbrıs'a uzanan el Yunanistan'dan uzatılmış bir el idi. Yankesicinin "Bu elin bu cebe girdiğinin farkında değilim. Benim haberim olmadan bu el bu cebe girmiş" demesinden farksız bir durumda Yunan cuntası bileğinden yakalanmıştır ve bütün cihanın gözü önünde yakalanmıştır. Bu fırsatın iyi değerlendirilmesi bakımından da gerçekten Türk Milleti ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti fırsatı yakalamasını ve değerlendirmesini bilmiştir.

Zürih ve Londra anlaşmaları temelde, üst yapı olarak ne derse desin, temelde bir esasa dayanıyordu: "Enosis yok, taksim yok."

Bu temel anlaşma üzerine bütün diğer inşa yapılmıştır. Anayasa hükümleri, çeşitli bölüşmeler, yetki dağılımları bu temel üzerine kurulmuş bir üst yapı mahiyetinde idi. Bugüne kadar üst yapıyı kemire kemire, penceresini kapısını söke söke bir noktaya getirmiş olan Yunan idaresi bu defa temel taşını sökmeye, binanın "Enosis yok." diyen temelini sökmeye ve enosisi fiilen gerçekleştirmeye çalıştığı için de gerçekten bıçağın kemiğe dayandığı noktaya gelinmiş idi.

Bulunacak diplomatik çözüm yolu, bulunacak yeni statü bakımından önem taşıdığı için arz etmeye mecburum. Kıbrıs gitgide artan bir önem taşımaktadır. Süveyş kanalının açılması önemini artırmıştır. Petrolün kazandığı artmış önem, Orta Doğu'nun dünyanın en sıcak bölgesi hâline gelişi Kıbrıs'ın önemini stratejik bakımdan kat kat artırmıştır ve burada büyük devletlerin politikası bakımından bir şeye sıhhatli teşhis koymak lazımdır. Sovyet Rusya'nın (dış politika müzakeresinde de arz etmeye çalışmışım kısaca) Kıbrıs üzerinde dünkü emeli ve bugün de, yarın da değişmeyeceğini bilmemiz gereken ve ona göre davranmamız gereken emeli Makarios'vari bir yönetime avdet suretiyle Kıbrıs'ın NATO dışı, en azından tarafsız; fakat belki bir gün kendi nüfuzu altına düşebilecek bir ada olması yolundadır. Her türlü askerden arınmış bir duruma getirilmesi yolundadır. Bugün Birleşmiş Milletlerde (belki bu saatlerde) görüşülmesi söz konusu olan bazı öneriler de bütün yabancı silâhli kuvvetlerin adayı terketmesi yolunda, anlaşmalara göre bulunması mümkün olanlar dışında hepsinin terketmesi yolunda karar alma hazırlıklarına girdiği bir noktada bu hususa bilhassa Cumhuriyet Hükümetinin dikkatini çekmeyi vazife sayıyorum.

"Askerden arınmış, bağımsız Kıbrıs" formülünün altında, aslında Türkiye'nin menfaatleri bakımından belki de en iyi formülün yatmadığını ve bizim sayı bakımından azınlıkta olan cemaatımızın güvenliği açısından bunun yeterli güvence getirmeyeceğini bilmeliyiz.

Bugün Hükümetin yeni bir statüden bahsetmesini bu bakımdan sevinçle karşıladım, yeni bir durum doğmuştur ve bunu eskiye avdet şeklinde değil; fakat mutlaka yeni bir statü şeklinde düşünenin tedbirleri

bugünden itibaren alınmak lâzım geldiği için arz ediyorum. Savaş devam ederken barışın hazırlıkları, temelleri atılmaktadır ve yanlış adım atılmamasının son derece de büyük önemi vardır, bu noktada.

Kıbrıs batırılması mümkün olmayan dev bir uçak gemisi halinde NATO'nun da önem verdiği, NATO karşısındaki kuvvetlerinin de önem verdiği bir büyük stratejik üs halindedir. Süveyş'den Basra Körfezine, Çanakkale'ye kadar İngilizlerin üslediği uçaklarla birtakım vurma imkânları, kontrol imkânları bulunduğu bugünlerde uzun uzun dış basında tartışılmıştır.

Değerli arkadaşlarım, Makarios'un dönmesi Nikos Sampson'un psikopat bir cani olduğu ifade edilmiş Nikos Sampson'un işbaşında kalmasına nazaran Türkiye Cumhuriyetinin ve cematımızın menfaatları bakımından hiçbir şey getirmeyeceğini ve Birleşmiş Milletlerde veya başka çevrelerde Makarios'un avdeti yolunda yapılacak olan çalışmaların mümkün olduğu kadar tarafımızdan önlenmesi ve engellenmesi gerektiği kanısındayım.

Makarios, Türkiye Cumhuriyeti için daima çok çetin bir rakip olmuştur. Çok çetin bir hasım olmuştur. Nikos Sampson'un bileğinden yakalanmış bir cuntanın uzantısından ibaret Nikos Sampson'un, Batının mazisi sebebiyle tutamadığı, İngilizlerin İngiliz subaylarını vurduğu için vaktiyle idama mahkûm ettiği ve hüviyetiyle Batıda teşhir edilmekte olan katil hüviyeti bilinmekte olan Nikos Sampson'un ötesinde, Batıda hem ruhani reisliği, hem de siyasî tutumu itibarıyla köprübaşları ve dostluklar kurmuştu; üçüncü dünya devletlerinin Nehru ile Tito ile birlikte, Nasır'la birlikte liderlerinden biri hüviyetine bir ara bürünmüş ve 70 küsur bloksuz ülke üzerinde büyük müesseriyet sağlamış, Türkiye'nin haklı davalarında Birleşmiş Milletler'de bu kütleleri karşımıza dikmeye muvaffak olmuştur. Sovyet Rusya ile ve sosyalist blokla son derece yakın ve sıcak ilişkiler kurarak içerde Akel'e, dışarda Sovyet Rusya'ya dayanmasını bilerek bu denge ustası, bu inatçı müzakereci, bu usta Bizans entirikacısı son derece de mahir bir politika ile en haklı davalarımızda bizim karşımıza dikilmesini bilmiş idi.

Bu itibarla Makarios'tan kurtulmuş olmak bugün hareketimizin başarısı dünyaca kabul edilmesi, benimsenmesi bakımından aslında Yunanlıların hiç de istemeden hediye ettikleri bir unsur olmuştur.

Makarios işbaşında kaldığı müddetçe bizim idealimiz olan çözüm yoluna, Türk cemaatının tam güvenliğini sağlayacak ve enosise, tam enosise ebediyen yolu kapayacak olan bir çözüm yolunu bulmanın son derece güç olacağı daha evvel denenmişti.

Bugünlerde dış basında Makarios, Türkiye ve Yunanistan'ın her ikisinin menfaatına en uygun olacak çözüm yollarını, NATO çerçevesi içinde bugüne kadar belki bulunması mümkün olacak çözüm yollarını önlemeye, sosyalist bloka dayanarak muvaffak olmuş, Sovyet Rusya dengesini gayet iyi kullanarak muvaffak olmuş bir insan idi; sözleri yazılmıştır ve Makarios'un öldürüldüğü haberi çıktığı zaman Lemonde'nin başyazısında, bugüne kadar gerçekleşmesi mümkün olmayan taksimin, başlangıcı olabilir Makarios'un ayrılması hükmünü Avrupa'nın en ciddî bir gazetesi başyazısında ölüm haberini aldığı gün yazabilmiştir. Aynı şekilde Yunan Cuntasının düşmanı olan bazı Yunanlıların neşrettikleri bir bültenden aktarılan ifadelerde, "Adanın Yunanistan'a ilhakı veya Adanın Türkiye ile Yunanistan arasında taksimi yolundaki her ikisi de NATO'nun işine yarayacak olan formüllerin karşısında başlıca engel Makarios'tu, Makarios'un ayrılmasıyla taksimin de yolu açılmıştır" denmektedir..

Bizzat Makarios'un Baf'tan kendi sesiyle Kıbrıslıları cuntaya karşı, Sampson'a karşı ve onun Atina'daki suç ortaklarına karşı tahrik ederken söylediği sözü Yüce Meclisin ve Hükümetin dikkatine arz etmeyi vazife sayıyorum. "Benim ayrılmamla taksimin yolu açılacaktır. Taksime götürmek isteyenlerin oyunudur yapılan iş" diye taksim yolunun açılabileceğini kendi ayrılmasıyla bizzat Makarios'un görmesi ve ilk dakikalarda ima etmesi üzerinde ehemmiyetle durulması gereken bir konudur.

Değerli arkadaşlarım, eski statü yıkılmıştır. Eski statü denenmiştir. Makarios'un avdeti eski statüye avdettir. Hiçbir şekilde bizim için bundan evvelki statülere benzer bir statünün millî menfaatlerimizi, hayatî millî menfaatlerimizi yeteri kadar güvenceye alması mümkün değildir. Bu batması mümkün olmayan uçak gemisinde Türkiye Cumhuriyetine bir yer lâzımdır ve Türk cemaatına emin bir yer lâzımdır. Türk cemaatının orada limanı bile, uçak alanı ile Türkiye'nin daima gelebileceği, gidebileceği Türk egemenliği altında şu veya bu şekilde Türk egemenliği altında bir yerde bulunması lâzımdır. Daha evvel ifade ettim. Cumhuriyet Hükümetinden hele bu noktada, hele bu noktada böyle bir şeyi telâfuz etmesini beklemiyorum. Bu buhran çıkmadan evvel de beklemediğimi söylemişim. Taktik başka şeydir, millî hedef başka şeydir. Yunanlı enosisi istemiyorum diye Zürih, Londra'nın altına imza atmıştır; ama yüz senelik millî hedefinden ve stratejisinden bir gün inhiraf etmemiştir. Taktik değiştirmiştir, icap ettiği zaman bağımsızlık bayrağını asmıştır, bizim müdahalemize karşı... "Bağımsız bir devlete müdahale ediyorlar, içişlerime karışıyorlar" demiştir. Bağımsızlık, toprak bütünlüğü fikrini bize karşı dikmeyi bilmiştir; ama aklından bunun tam zıddı olan millî hedefini çıkarmamıştır. Biz de bugün taktik icabı, Kıbrıs'ın bağımsızlığına uzanan eller kırılmalıdır, diyebiliriz, Kıbrıs'ın toprak bütünlüğünden bahsedebiliriz. Bundan evvelki rejimin demokratik olduğu, seçimle geldiği, yerine gelen rejimin hakikaten her manâda gayrimesru olduğu noktasından yararlanabiliriz. Bütün bunlar bir yana rica ediyorum, millî hedefimiz olan, Yunanlının millî hedeften vazgeçmediği gibi bizim de millî hedefimiz olan taksimden vazgeçmememizin hayatî önem taşıdığını bir defa daha arz etmek isterim. (Alkışlar)

Bunun zemini bulunmuştur, Yunanistan gafil yakalanmıştır en zayıf noktasındadır, en kuvvetli noktamızdayız. Daima taksim fikrinin karşısına çıkan, Ada'nın NATO'laşmasını değil, Ada'nın bir gün Küba'laşması ümidini taşıdıkları için Kıbrıs'ın bağımsızlığı konusunda en hassas olan 1963 ve 1964'te karşımıza en büyük tehditlerle, Makarios'un kolaylıkla dikebildiği devletler, bugün rejimleri itibariyle Akel'i takip eden tevkifat yapan Yunanistan içinde ve Kıbrıs'ta bir faşist idare kuran rejime asla sahip çıkamayacakları için, Türkiye tezini yürütmek bakımından, millî davasını yürütmek bakımından en haklı ve en güçlü olduğu tarihî dönemeçtedir. Bu dönemeci değerlendirelim ve Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, siyasîler olarak, iktidarda, muhalefette siyasîler olarak şu anda şehit düşmekte olan Silâhlı Kuvvetlerimizin kanları ile elde ettiklerini mürekkeple elde etmeyi bilecek hazırlığın içinde bugünden olalım. Millî hedefimizden sapmayalım ve şaşmayalım. ("Bravo" sesleri, alkışlar)

Bunun adı değerli arkadaşlarım taksim konmayabilir, umurumda değil; İngiliz taksim dememiştir; ama anlaşmalara bakınız İngiliz üsleri demez, "Egemen İngiliz üsleri" der. Egemen Türk bölgesi densin razıyım efendim. Muhtar Türk bölgesi densin. Muhtar Rum bölgesi densin, ne denirse densin, bunun adı muhtar konsun, egemen konsun, adı bambaşka bir şey konsun; ama gerçekte Türk egemenliğinin ve Türk gücünün kendini hissettirebildiği bir coğrafi bölgeye sahip olmanın millî hedefimiz olduğu noktasından asla şaşmamak gerektiğini bu vesile ile arz etmekten, hele bunun Yüce Mecliste anlayışla karşılandığını görmekten, tasviye karşılandığını görmekten bahtiyarım.

Cumhuriyet Hükümetinin kafasında da yeni bir statü, yepyeni bir durum doğmuştur, yepyeni imkânlar doğmuştur, bunun gerektirdiği yeni statü sözünü özel toplantılarımızda ve burada ifade ettikleri zaman hissediyorum ki, Cumhuriyet Hükümetinin kafasında da bu istikamette ciddî hazırlıklar vardır, bundan duyduğum bahtiyarlık hudutsuzdur. (Alkışlar)

Genel stratejik hedefte hata yapmayalım.

Değerli arkadaşlarım, bir noktada daha, Ada'nın tamamıyla Yunanistan'da olması veya NATO'laşmak şartıyla birgün Sovyet Rusya'nın eline düşmesi tehlikesi kalkmak şartıyla bir başka formüle bağlanması NATO'daki müttefiklerimizin umurunda değildir. Eğer Türkiye izin verse idi enosis Amerika

koşa koşa giderdi. Onun derdi Makarios gitsin olmuştur. Makarios'un gidişinden mutlaka haberdârdır, mutlaka tasvipkârdır. Buna hiç şüphe yok, bilgiler bu istikamettedir. Sovyet Rusya ile oynayan Makarios gitsin; bunun yerine Ada'nın bir NATO üssüne, bir uçak gemisinin NATO üssüne dönüşmesini sağlayacak bir formül gelsin, isterse katil Samson olsun.

Bütün mesele şuradadır; bu müttefiklerimize NATO Konseyinde şu gerçeği anlatmalıyız ki, Sayın Başbakanın burada ifade ettiği gibi; Ada'nın komünizme karşı bir kale olması, Ada'nın hür dünyanın kalesi olması için Türkiye'nin bir bölgeye kuvvetlice sahip olması ve orada Türk askeri mevcudiyetinin de daha güçlü olarak bulunması, sadece artmış bir teminattır, daha büyük bir teminattır. Bu konuda Yunanlıya güvenebileceklerinden çok bize güvenebilirler. Yüzde 40'ı Akel'e rey veren, Komünist Partisine rey veren Rumlara nazaran güvenecekleri, en kötü şartlar altında bayrağımızı dalgalandırmış olan kahraman Kıbrıslı kardeşlerimizdir ve Türkiye'dir, Türk milletidir.

Bu gerçeği müttefiklerimizin anlaması lâzımdır, anlamazlarsa evvelce yaptıkları hatalara kocaman bir büyük hatayı daha eklemiş olabilirler.

Bu arada Sovyet Rusya'yı tahrik etmemek bakımından bağımsızlık tezini savunuyorlarsa şu anda bizim; "Evet, Kıbrıs'ın bağımsızlığına uzanan bir eli kırmak için mücadele ettik" dememizde taktik olarak hiçbir sakınca yoktur ve Cumhuriyet Hükümeti sırasında bağımsızlığa uzanan bir yabancı eli kırmak için bir mücadeleyi yaptığını söylerken; bir başka yerde NATO çerçevesi ve kadrosu içinde davanın bizim lehimize halledilmesinden en çok memnunluk duyacağı muhakkak olan çerçeve içinde, Yunanlılara azamî derecede tazyik ederek bir çözüme ulaşmayı denemelidir, kanaatindeyim.

Sayın Başbakan isabetle bir tahlil yaptı bir noktada. "Bugün Yunanistan o kadar zayıftır ki ve o kadar yalıncıdır ki Avrupa Konseyinden kovulmuş, Ortak Pazarda suçlanan, bizzat bir savunma ittifakı olan NATO Konseyinin içinde NATO için bir yük olduğu tartışılır hale gelmiş bulunan Yunanistan, bugün Amerika Birleşik Devletleri desteği olmadan kendisini yapayalnız hissedecektir, ayakta duramaz halde hissedecektir" buyurdular.

Yunanistan üzerinde bizim menfaatlarımıza uygun bir tazyiki yapmanın yolu da Sayın Başbakanın bu sözlerinden çıkıyor. Madem ki Yunanistan'a bizim işimize gelecek bir formülü kabul ettirme ve Yunanistan üzerinde en büyük tazyiki, en etkili şekilde yapma, desteklemediği takdirde düşeceği için en etkili tazyiki yapma durumunda olan devlet, Amerika Birleşik Devletleri'dir. Hataları bir yana, hatalarını söyleriz, enosis denemesine dahi girişmiş olduğu gerçeği bir yana ona enosis değil; olacaksa çifte enosis, olacaksa mutlaka Türkiye egemenliğine girmiş bir bölümle birlikte enosis fikrini kabul ettirmesi yolunda gerekli tazyiki biz yapmalıyız.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin mevcudiyeti bu çözüm yoluna gitmenin kapısını açabilir ümidi ile arz ediyorum ve bugünden itibaren bu yolda askerî faaliyete paralel faaliyetlerin yürütülmesinde yarar görüyorum.

Bizim için en kötü minderin Birleşmiş Milletler minderi olduğunu bilmeliyiz. Bugünden Endonezya gibi bir Müslüman memleketin, bize dost olduğunu bildiğimiz bazı memleketlerin imzalarını taşıyan önerilerle; her türlü dış müdahalenin durdurulması, -her türlü Türk ve Yunan- ve askerî kuvvetlerin Yunanlı veya Türk dışarı çekilmesi, çıkarılması gibi kararlar sunuluyor.

Bu çeşit kararlar kolaylıkla Birleşmiş Milletlerden geçer. Birleşmiş Milletler Makarios'un ve onun görüşünün ve onun tezinin daima bizim millî menfaatımıza ters düşen bir şekilde kabul edebileceği bir minderdir. Biz o minderde mevzuu oyalamak, o minderin içinde çözüm yolu bulamayacağımızı bilmek

ve o minderin dışında millî menfaatlarımızın birleşebileceği minderde bir çözüm yolunu aramak zorunda olduğumuz inancı ile bu hususları arz etmeyi bir vazife saydım.

Değerli arkadaşlarım sözlerimi bitiriyorum. Bu arada Ada'nın çıkarma ve indirme bölgeleri dışındaki Türkler'in durumu bakımından, Batı Trakya Türkleri'nin durumu bakımından çok dikkatli bir izleme içinde bulunmamız, İstanbul'da asayişe çok dikkat etmemiz gerektiğini birer kelime ile, birer cümle parçası ile arz edeyim.

Medenî insanlığın önünde İstanbul'da bir hadise çıkarmamaya mecburuz. Bulanık suda balık avlamak isteyenlerin böyle zamanlarda İstanbul'da hadise yaratma teşebbüsleri olabilir ve bu bizim haklı davamızı, Başbakanın tabiri ile; "Altın fırsat gelmiş olan bir noktada, altın davamızı" son derece tehlikeli bir noktaya götürebilir. İstanbul'da asayiş, Batı Trakya'da olup bitenlere dikkat.

Sözlerimi bitirirken Sayın Meclis Başkanından; Türkiye Büyük Millet Meclisine, Hükümetin gerekli görür ise; gerekli gördüğü noktada ve gerekli gördüğü ölçüde, mümkün gördüğü ölçüde gizli celsede veya açık celsede izahat vermesini mümkün kılmak üzere bir sakınca görmezlerse Türkiye Büyük Millet Meclisi birleşimini uzak bir güne değil, fakat yarına talik etmesini rica edeceğim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi toplanmalıdır. Dava milletin davasıdır ve Cumhuriyet Hükümeti Türkiye Büyük Millet Meclisinden yalnız kuvvet bulur, kuvvet alır, gerekli gördüğü sınırlar içinde bilgi verir. Buna lüzumlu görmez ise hiç şüphesiz Türkiye Büyük Millet Meclisi o gün toplantıda hiçbir şey konuşulmamasını büyük bir anlayışla ve saygı ile karşılar, fakat her halde çok uzak bir tarihe bırakılmamasında yarar olacağı için, yarına talik edilmesini rica ediyorum.

Cumhuriyet Hükümetinin istediği yetkiyi, daha evvel ellerinde bulunduğunu inançla bir gece yarısı ifade ettiğimiz yetkiyi bugün istenen genişletilmiş şekli ile vermeye Cumhuriyetçi Güven Partisi karardır. Bu yetkiyi güvenle vereceğiz, inançla vereceğiz. (Alkışlar)

Bu yetkinin Türk milleti lehine, kullanılmaya başlanmış olan bu yetkinin bundan sonra da en isabetli şekilde kullanılması dilekleri ile sıkıyönetim yolunda getirecekleri karara da tekrar söz almamak için arz edeyim, Grubumuzun "Evet" demeye kararlı olduğunu bildirerek sözlerimi bitiriyorum.

Şu anda Kıbrıs'ta Türk'ün davası için şehit düşmüş olan memleket evlâtlarına Cenab-ı Hak'dan rahmet dileyerek ve bir defa daha Türkiye Büyük Millet Meclisinin her üyesinin bütün gönlü ile Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yanında olduğumuzu, başarılarına duacı olduğumuzu tekrarlayarak huzurunuzdan ayrılıyorum, saygılar sunarım, Cumhuriyet Hükümetine başarılar dilerim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Teşekkür ederim Sayın Fevziöğlu.

Millî Selâmet Partisi Grubu adına Sayın Hasan Aksay, buyurun efendim. (Alkışlar)

MSP GRUBU ADINA HASAN AKSAY (İstanbul Milletvekili) - Sayın Başkan, muhterem Senatörler, muhterem Milletvekilleri;

Şu anda kahraman ordumuz tarihî bir harekâtı ve büyük bir vazifeyi Allah'a şükür başarı ile yürütmektedir. Yapılması lâzım gelen her teşebbüs, elden gelen bütün gayret ve süratle yapılmış, fakat Yunan'ın söz anlamaz mütecavizliği sebebiyle fiilî müdahale dışındaki bütün imkânlar kullanılamaz hale gelmiştir.

Yunan'ın fiilî durumlar meydana getirerek anlaşmaları hiçe sayması, Kıbrıs'taki insan hak ve hürriyetlerini çiğnemesi ve netice olarak dünya sulhunu tehlikeye düşürecek davranışlarındaki ısrarı neticesinde millî ve hayatî menfaatlarımızı korumak, anlaşmaların tatbikini sağlamak, Kıbrıs'taki gerek

Türk, gerekse Rum toplumlarının haklarını teminat altına almak ve netice olarak sulhu muhafaza etmek için tek yol kalıyordu. O da garantör devlet olarak ahitlerimizden doğan hak ve vecibelerin yerine getirilmesi idi.

Yıllardan beri süregelen ve görülen bu durumu tam olarak değerlendiren Yüce Meclisimiz tüm Türk milleti adına bu karar yetkisini ve vazifesini Hükümete vermişti. Şimdi tam yerinde ve zamanında Hükümetimiz en isabetli kararı vermiş bulunmaktadır.

Millî Selâmet Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu olarak bu tarihi kararından dolayı Hükümetimizi bütün gönlümüzle tebrik ediyoruz. Allah'tan kahraman ordumuza ve büyük milletimize zaferler niyaz ediyoruz.

Ayrıca, bu karara varıncaya kadar Hükümetimizin gösterdiği büyük gayretleri, ileri derecede uyanık ve itinalı tutumunu müşahade etmiş olmaktan duyduğumuz memnuniyeti de tespit etmek istiyoruz. Özellikle Kıbrıs davamızda bugüne kadar ve bugün, bütün milletimiz iktidar ve muhalefet kanatlarıyla bütün Meclisimiz ve her hükümetimiz daima tam bir vahdet, azamî bir dikkat ve itina içinde olmuştur. Bu noktanın da şükranı ifade edilmeden geçilemez.

Yunan şımarıklığı ile son yıllarda bir kan ve barut fıçısı haline getirilen Kıbrıs, bin yıldan beri bir İslam diyarıdır. Asırlarca vatandaşımızın bir parçası ve Adana vilâyetimize bağlı üç tuğlu bir vezirlik olarak huzur ve sükûn adası halinde yaşamıştır. Kısaca ifade etmek icap ederse; Kıbrıs üzerinde tarihî haklarımız vardır, Kıbrıs üzerinde ahdi haklarımız vardır, sabit bir uçak gemisine benzetilen Kıbrıs üzerinde millî güvenliğimiz noktasından haklarımız vardır. Kıbrıs'taki insan haklarını korumak bakımından, dünya sulhunü korumak bakımından haklarımız ve vecibelerimiz vardır. Bütün bu haklar vazgeçilmez haklardır, feragati gayri mümkün haklardır.

Onun için, Hükümetimiz millî ve tarihi bir vazifenin kararını büyük bir isabetle, tam, yerinde ve zamanında almıştır. Kahraman ordumuz bu tarihî kararı büyük bir başarı ile tatbik etmektedir. Kıbrıs çıkarmamızın bütün milletimize, Kıbrıs'ımıza ve bütün insanlığa hayırlı olmasını tekrar Allah'tan niyaz ederim

Yardım Allah'tandır, fetih yakındır. Yüce Meclise Millî Selâmet Partisi Grubu olarak saygılar sunarım. (CHP, MGP, DP, MSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Aksay.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Haluk Ülman. (Alkışlar)

CUMHURİYET HALK PARTİSİ GRUBU ADINA HALÛK ÜLMAN (İstanbul Milletvekili)

- Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Uykusuz geçen gecelerin aydınlık şafağında hepinizi Cumhuriyet Halk Partisi adına ve candan duygularla selamlarım. (CHP, MGP, MSP, DP sıralarından alkışlar)

Sayın senatörler, sayın milletvekilleri; yüce bilgileri olduğu üzere Cumhuriyet Hükümetimizin aldığı bir karar gereğince, Türk Silâhlı Kuvvetleri bu sabahtan itibaren Kıbrıs'a havadan ve denizden bir çıkarma hareketine girişmişlerdir. Öğünç ve kıvançla öğreniyoruz ki, bu hareket başladığı andan bu yana tam bir başarı ile yürümektedir. Tanrı'dan, hareketin bir an önce en olumlu sonuçlara ulaşmasını diliyor ve bize bu başarıyı armağan edeceğine yürekten inandığımız Silâhlı Kuvvetlerimize en içten teşekkürlerimizi sunuyoruz. (CHP sıralarından alkışlar)

Sayın arkadaşlarım, yer yüzünde dost, düşman hiç kimse Cumhuriyet Hükümetinin giriştiği bu hareketin anlamı üzerinde kuşkuya düşmemelidir. Şurası kesinlikle bilinmelidir ki, Cumhuriyet Hükümetinin Kıbrıs'a yaptığı müdahale haklı bir müdahaledir. Müdahaleye varan olaylar hepimizce biliniyor. Yunanistan, adadaki subayları aracılığıyla gerçekleştirdiği ve enosise yöneldiği hiç kuşku götürmeyen bir darbe ile, Kıbrıs'ın bağımsızlığını, güvenliğini ve toprak bütünlüğünü tehlikeye düşürmüştür.

Makarios yönetiminin devrilmesinin ada Rumları arasında öyle Atina tarafından söylendiği gibi bir iç çekişme değil, doğrudan doğruya Yunanistan tarafından hazırlanıp, adadaki Yunan subayları tarafından gerçekleştirilmiş bir darbe olduğunu artık bütün dünya kamuoyu bilmektedir. Türkiye, şimdi adaya asker göndermekle 1960 anlaşmaları gereğince sahip olduğu meşru müdahale hakkını kullanmaktadır. Amaç; Kıbrıs'ta Yunanistan'ın tehlikeye düşürdüğü bağımsızlığı, güvenliği ve toprak bütünlüğünü bu korkunç tehditten kurtarmak ve ada Türkleri ve Rumları arasında yeni bir barış ve kardeşlik düzeni kurmaktır.

Cumhuriyet Hükümeti bu müdahaleye girişmeden önce büyük bir sabırla düşünülebilecek bütün barışçı yolları denemiştir. Kendisi gibi garantör devlet olan İngiltere ile en yüksek düzeyde danışma toplantıları yapılmış, ortak bir davranış üzerinde birleşmek olanakları araştırılmıştır. O da yetmemiş, NATO içindeki müttefiklerimiz olan Amerika Birleşik Devletlerinin ara bulma çabalarından da memnunkla yararlanılmıştır. Ancak, bu denemelerin hiç biri olumlu bir sonuç vermeyince yani, müdahaleden başka çare kalmadığı anlaşılınca, ancak ve ancak o zaman bu yola başvurulmuştur.

Değerli senatörler, değerli milletvekilleri; Türkiye Cumhuriyetinin Kıbrıs'a yaptığı müdahale, yalnız haklı bir müdahale değildir, aynı zamanda barışçı bir müdahaledir. Bir kez amacı barışçıdır, bu amaç biraz önce de belirttiğim gibi, adada yeniden bağımsızlığın, güvenliğin, toprak bütünlüğünün ve barışın kurulmasıdır.

İkincisi; bu müdahale adadaki iki topluluğun arasındaki barışın yeniden kurulması kadar, Rum toplumunun kendi içindeki barışın da yeniden kurulmasını sağlayacaktır. Bilindiği gibi, Yunan subaylarının yaptığı darbe, adadaki Rum toplumunun bir bölümünün cunta yanlılarınca tutuklanmasına, işkence görmesine, hatta öldürülmesine kadar gitmiştir. Türk müdahalesi, cuntacıların bu hunharca davranışına da son verecektir. Bu sabah adaya ayak basan askerlerimize bir Kıbrıslı Rumun "Nerede kaldınız" diye sorması, bu bakımdan çok öğreticidir.

Üçüncüsü; bu müdahale belki Yunanistan'da bile iç barışın kurulmasına yardımcı olacaktır. Eğer bu müdahalenin sonucunda cunta yönetimi kendi yetersizliğini ve gereksizliğini anlar da, Yunanistan'da demokrasiye dönüş yolunu seçerse, komşumuz Yunan ulusu için bundan daha büyük bir kazanç ve rahatlık düşünülebilir mi?

Nihayet bu müdahale, bölge barışı için de çok yararlı sonuçlar doğuracaktır. NATO'nun güney doğu kanadında hep alan bir Yunanistan ve Batı dayanışması uğruna hep vermek zorunda bırakılan bir Türkiye ile devamlı bir barış sağlamak olanağı yoktur. Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahalesi biraz da bu haksızlığa karşı soylu bir direniş sayılmalıdır. Yürekten inanıyoruz ki, Cumhuriyet Hükümeti müdahale kararını almakla, Türkiye'nin artık kendi kaderini kendi eline almak, bölgesindeki dengeyi kendi ulusal çıkarları yönünde yeniden kurmak yolundaki azmini dile getirmiştir. Dost, düşman herkes bilmelidir ki, bu dünyada bir Türkiye'de vardır ve bu Türkiye sadık bir dost, güvenilir bir müttefik, fakat kişilikli bir Devlettir.

Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; bu müdahale Türk dış politikasında yeni bir dönem, yeni ufuklar açmaktadır. Bundan böyle dünyada kendisine daha güvenen, olanaklarına ve gücüne daha inançlı bir Türkiye göreceğiz. Büyük devletler ve dostlarımız da göreceklendir ki, kendine inanan, güvenen ve bağımsız karar almak gücüne ve yeteneğine sahip olan bir Türkiye de dünya barışına daha büyük bir katkıda bulunacaktır.

Değerli senatörler ve değerli milletvekilleri; Kıbrıs, tek bir partinin, tek bir hükümetin değil, bütün milletin, böyle olunca bütün parlamentonun ve partilerimizin ortak davasıdır. Muhalifi, muafıkı bunalımın çıktığı günden bu yana örnek bir dayanışma göstermişlerdir ve bundan sonra da göstermeye devam edeceklerdir. Bu bakımdan ben, Hükümetin istediği yetkilere ve 14 ilde sıkıyönetim ilanına dair Bakanlar Kurulu kararına olumlu oy vereceğimizi söylerken, yalnız kendi grubumun değil, bütün partilerimizin duygularına tercüman olduğuma yürekten inanıyorum. Bu inançla Yüce Parlamento'ya en derin saygılar sunar; Tanrı'dan, Kıbrıs'ta çarpışmakta olan Silâhlı Kuvvetlerimize ve Kıbrıslı mücahitlere sağlıklı ve engin başarılar dilerim. (CHP ve MSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Ülman.

Efendim, gruplar adına yapılan konuşmalar bitmiştir.

Şahısları adına söz isteyen arkadaşlarıma sırasıyla söz veriyorum.

Sayın Mustafa Güneş.

MUSTAFA GÜNEŞ (Gaziantep Milletvekili) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri ve sayın senatörler;

Tümünüzün bildiği gibi, Büyük Millet Meclisimiz yaz tatiline girmiş bulunmakta iken 15 Temmuz 1974 günü Kıbrıs'ta bulunan Yunan cuntasına ait subaylar, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetinin iç işlerine müdahale ederek silâh yolu ile kanlı bir darbe yapıp, Makarios yönetimine son vermişlerdir.

Ayrıca, EOKA örgütünün amacına uygun düşen ve enosis düşüncesini amaçlayan "Helen Cumhuriyeti" adı ile yeni bir cumhuriyet kurduklarını ilân etmişlerdir.

Yunan Cuntasının insanlıkdışı bu davranışı, Kıbrıs Anayasasını ihlâl etmek ve garantör devletlerden biri olarak ahdine bağlı kalmamış olmanın açıkça belirtisi olmuştur.

Yunan Cuntası her ne kadar bu işten habersizmiş gibi görünme pozisyonuna girmek istemişse de, bu kurnazca bir taktiktir. Yunanistan'ın Kıbrıs'a müdahale olayı, dünya kamuoyunun da belirttiği gibi, aylardan beri Yunan Cuntası tarafından tezgâhlanan bir oyundur. Yunanistan bu oyunu ile Kıbrıs Anayasasını, Zürih, Londra ve Garanti Anlaşmalarını fiilen ihlâl etmiştir. Hatta bazı yerlerde Kıbrıs bayrağını indirerek, yerine Yunan bayrağını çekmiş olmakla, kendilerine göre enosisi, yani Adanın Yunanistan'a ilhakını sağlamış bulunmaktadır.

Sayın milletvekilleri, Yunan Cuntası ve dünya kamuoyu şunu çok iyi bilmelidir ki; Yunanistan'ın, Kıbrıs Cumhuriyetinin iç işlerine karışıp; demokratik, diplomatik ve hukuksal olmayan silâh zoru ile insan kanı dökerek zorla bir idareyi devirmesi; devletler yasasına, diplomatik siyasi oluşumlara tamamen aykırı bir eylem sayılır.

Türk milleti ve Devleti olarak böylesi hukukdışı bir eyleme karşı koymamız yine devletler hukukuna ve 1959'da imzalanmış olan Zürih ve Londra ile Garanti Anlaşmalarına uygun düşmektedir. Zira Garanti Anlaşmalarının 3 üncü ve 4 üncü maddelerinde belirtilen hukukî girişimler Hükümetimizce yerine getirilmiş; fakat olumlu bir sonuç alınamamıştı.

Sayın milletvekilleri, birliğimizin bekasını, toprak bütünlüğümüzün korunmasını sağlamak ve Kıbrıs'taki vatandaşlarımızın tüm haklarını korumak amacıyla 1959'da imzalanan Zürih ve Londra Anlaşmalarının temel ilkelerine, garantör devlet olarak Garanti Anlaşmasının 4 üncü maddesi esaslarına bağlı kalmak, bu konuda gereğini yerine getirmek zorunluğu, Hükümetimizin gerekli temasından sonra doğmuştur. Bu gereklerin, yani müdahale edebilmenin uygulanmasında gerek iktidar ve gerekse muhalefet

milletvekilleri olarak müşterek bir karara varmayı, tüm milletimizin de bu konuyu gereksinmesi nedeniyle, benimsemiş durumdayız. Kararımızın bu yönde olacağına şüphem yoktur.

Sayın milletvekilleri, Yunan Cuntasına karşı böylesi bir müdahale kararına varışlığımızın gerekçesi ve gereklenmesinin nedeni şundan doğmaktadır: Kıbrıs Cumhuriyeti, 1959 yılında Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs'ın iki millî cemaatı olan Türkler ve Rumlar arasında imzalanan Zürih, Londra Anlaşmalarına göre kurulmuş bir devlettir.

12 maddeden oluşan Londra Anlaşması özellikle İngiltere'nin, Ada'nın bağımsızlığını ilân etmesinden sonraki haklarını belirlemektedir. Anlaşmanın 8 inci maddesi ise, herhangi bir anlaşmazlık halinde sorunun, Kıbrıs Cumhuriyeti-Yunanistan ve Türkiye üçlü karargâhı ile İngiltere Birleşik Krallığı Silâhlı Kuvvetleri makamları arasında görüşülerek çözümlenmesini öngörmektedir. Müzakerelerle anlaşmaya varılamayan hallerde ise, tarafların göndereceği birer temsilci ile, uluslararası adalet divanlarınca atanmış bir başkandan oluşan bir mahkemenin, durumu görüşmesi kararlaştırılmıştır.

Sayın milletvekilleri, bu arada Kıbrıs'taki anlaşmazlıklarla ilgili ve Kıbrıs Anayasasının gereğine uyularak, korunması yönünde, bir de Garanti Anlaşması yürürlüktedir. 5 maddelik Garanti Anlaşmasının 1 inci maddesinde; "Kıbrıs Cumhuriyeti, herhangi bir devlet ile birleşmeyi Ada'nın taksimini teşvik edecek bir hareketi yasak eder." demektedir.

Yine Garanti Anlaşmasının 4 üncü maddesi ise, tarafların müdahale hakkı ile ilgili olup şu esasları koymaktadır: "Bu Anlaşmanın hükümleri ihlâl edildiği zaman 3 garantör devlet olarak Yunanistan, Türkiye ve İngiltere Birleşik Krallığı hükümlere uymayı sağlamak ve gerekli diplomatik temasları yaparak alınması gereken siyasî tedbirler hakkında birbirleriyle istişare etmeyi taahhüt eder.

Müştereken veya anlaşarak hareket mümkün olmadığı takdirde garanti veren 3 devletten her biri bu Anlaşma ile ihdas edilen durumu tekrar tahsis maksadıyla harekete geçmek hakkını muhafaza eder." demektedir.

Garanti Anlaşmasının bu hükmü Hükümetimizce yerine getirilmiş, İngiltere ile gerekli diplomatik temaslar yapılmıştır.

Sayın milletvekilleri, konuşmamın başından beri Zürih, Londra ve Garanti Anlaşmaları uyarınca Yunanistan'ın, bu anlaşmalar kapsamı dışında kalmak kaydıyla, Kıbrıs Cumhuriyetinin iç işlerine silâhla müdahalesi ve müdahale sonunda Kıbrıs yasaları uyarınca meşru olarak kurulmuş Kıbrıs Cumhuriyetini yıkıp, yine meşru yollarla seçilmiş olan Makarios yönetimini işbaşından uzaklaştırarak, onun yerine meşru olmayan, devletler hukukuna, Birleşmiş Milletler ilkelerine, Zürih, Londra ve Garanti Anlaşmalarına tamamen ters düşen enosis hayranlarını yönetime getirip, Kıbrıs Adasında "Helen Cumhuriyeti" adı ile yeni bir yönetim oluşturmaları iddiaları, Cunta Hükümetinin Ada'nın, bütün yönü ile, Yunanistan'a ilhakını sağlamaktan başka bir amaç taşımadığı kesinlikle bilinmelidir.

Bu saldırgan olay doğrudan doğruya Kıbrıs'ta yaşamakta olan soydaşlarımızın ve Türk cemaatının garantilemiş haklarına saldırganca bir müdahale sayılmaktadır. Dünya milletleri kamuoyunun genel siyasî görüşleri bu yönde gelişmiştir.

Sayın milletvekilleri, Türk milleti olarak dünya kamuoyunda hakkımızı, itibarımızı ve ırkdaşlarımızın yasal haklarını korumak için gerekli demokratik, diplomatik ve hukuksal girişimlere Hükümetimizce yer verilmiş olmasına rağmen, bir sonuç alınamamıştır. Yunanistan yapılan diplomatik temaslara itibar etmemiş, saldırganlığından vaz geçmemiştir. İşte bu nedenle Hükümetimiz, yürürlükte olan Zürih, Londra ve Garanti Anlaşmalarına göre, Türkiye Ada'daki son gelişmeler karşısında müdahale hakkına sahip olduğundan gerekli görülen bu müdahale, Hükümetimizin çok yerinde olan bir kararı ile şanlı ordumuzun tarafından bugün kahramanca yerine getirilmiştir. Şanlı ordumuzun Kıbrıs'a çıkarma

yapmış olması Türk milleti tarafından olumlu karşılanmış, sevinç yaratılmıştır. Silâhlı Kuvvetlerimizi yürekten kutlar, Yüce Allah'ımızın kendilerine yardımcı olmasını dilerim.

Sayın üyeler, Kıbrıs Rum kesiminde Yunan cuntasının yönettiği bir hükümet kadrosunun oluşturulduğu dünya kamuoyunca bilinmektedir. Her ne kadar bu müdahalenin sadece Kıbrıs Rum idaresine müteveccih bir hareket olduğu Yunanlılarca bildirilmekte ise de, bilindiği gibi, Kıbrıs sorunu milletlerarası bir sorundur. Türkiye, Yunanistan, İngiltere ve Kıbrıs'taki iki cemaatin, anlaşmalara dayanan ahdi yükümlülükleri bulunan bir meseledir. Türkiye'nin, bu teşebbüsün her hangi bir şekilde bu ahdi statüyü ihlâl etmesine müsaade edemeyeceği elbetteki doğaldır. Kıbrıs Türk ve Rum cemaatleri, birbirlerine tahakküm etmeden bir arada yaşayan bağımsız Anayasal bir devlet olarak kalması teminatı altına alınmalıdır. Mevcut anlaşmalara göre böyle kalması zorunludur. Yunanlıların devletler hukuku prensiplerine, Birleşmiş Milletler kararlarına ve Garanti Anlaşması hükümlerine uymayarak, ne İngiltere ve ne de Türkiye ile sorunu müzakere konusu bile etmeye lüzum görmeden, sanki Ada'nın tek yönlü sahibiymiş gibi sorumsuzca silâhlı bir eyleme geçmiş olması, Yüce Türk Milletinin yasal haklarına ve Garanti Anlaşmasına taban tabana ters düştüğünü tümümüz bilmekteyiz.

Yunanistan'ın insanlık dışı müdahalesi, Kıbrıs'ta yaşayan soydaşlarımızın bütün hukuksal haklarını yok edip, Adanın tümüyle Yunanistan'a ilhakını sağlamayı amaçlamaktadır.

Teşvik nereden gelirse gelsin, dünya devletleri hak ve hukukuna uyan, saygı duyan Türk Devleti olarak, bütün gücümüzü birleştirip Kıbrıs sorununu barışçı ve hukuksal yollarla çözümlenemediğimiz takdirde silâh gücüyle karşı koymak, müdahale ile hakkımızı kullanmak zorunluğu, bugün için bilinen ve yerine getirilen bir gerçek olmuştur.

Türk ordusu Hükümetimizin kararına uyarak, Kıbrıs halkının güvenliğini sağlamak ve Anayasanın Ada'daki gereklerini yerine getirmek için, bugün erken saatlerden itibaren Ada'ya başarılı bir çıkarma yapmıştır. Bu başarılı karara tüm milletvekilleri olarak, yüce Türk milletinin Parlamentosu olarak yürekten katılmayı kaçınılmaz millî bir görev saymaktayız.

Biz askerî harekâta karar veren Hükümetimizi yürekten kutlamaktayız.

Sayın üyeler, Hükümetimizin hayırlı yoldaki almış olduğu Kıbrıs'a çıkarma kararını, yerinde ve zamanında başarılı bir atılım olduğunu kabul etmekteyiz. Bu hayırlı yolda daha başarılı atımlara ve kararlara varabilmesi için, Hükümetimizin talep ettiği bütün girişimlerde başarı sağlayabilmesi için, Meclisimizden istediği her türlü taleplere yetki tanımak yine yüce Meclisimizin bugün için kaçınılmaz bir görevi olduğu kanısındayım.

Hükümetimizin taleplerine ve her türlü isteklerine yüce Meclisimizce yetki verileceği inancı içerisinde konuşmama son verir, Yüce Meclisimize ve şanlı ordumuza Allah'tan başarı dileği ile sizleri ve kahraman ordumuzu saygı ile selamlarım. (CHP ve MSP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Güneş.

Sayın Batur, buyurun.

MUHSİN BATUR (Cumhurbaşkanınca S.Ü.) - Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak, 1960 sonrası olaylarında değişik komuta ve karargâh görevlerim esnasında, ilişki ve sorumluluklarım oldu. Kendi çapımdaki bu aşinalığıma ilâveten, eski bir asker olmam sıfatıyla, birçok sayın senatör ve milletvekilinden muhtelif suallere maruz kaldım. İşte bu sebeplerle,

kendi şahsî görüşlerimi huzurunuzda söylemeyi bir görev addettim. Bu önemli konuda, kendi söz hakkını bana devrettiği için, Sayın Ezman'a teşekkürlerimi sunarım. Şimdi konuya giriyorum.

Değerli arkadaşlar, önce şu noktayı kıymetlendirmede fayda görürüm. Türkiye ve Yunanistan'ın dünya siyasî ortamındaki yeri ve itibarı nedir? Kişisel görüşümü şöyle özetleyebilirim.

Yunanistan'da 1967 yılından beri bir dikta rejimi hüküm sürmektedir. Cuntalar daha da sertleşme yolunda birbirlerinin yerini almaktadırlar. Hür ve demokratik dünyaca bu rejim kınanmakta, kendini bilir bir sesini duyurabilir Yunanlılar da, Yunanistan içinde ve dışında bu kınamaya katılmaktadırlar.

Türkiye'mize gelince, iç bünyesinde meydana gelen 1971 bunalımından kısa sürede kurtulmuş, 1973 seçimleriyle tam ve normal demokratik düzene dönebilmiş ve bir defa daha dünya kamuoyunun takdirine mazhar olmuş bir ülkedir. Eğer iyi kullanmasını bilirsek (ki, Sayın Başbakanın izahlarından burada memnuniyetle öğrendik ki, bu avantajımızı çok iyi kullandık), dünya siyasî arenasında Yunanistan'a kıyasla büyük bir avantajımız vardır.

Şimdi müdahaleye karar verdiğimizize ve müdahale başladığına göre, ne gibi durum, ihtimal ve tehlikelerle karşılaşabiliriz, bunu kendi şahsî görüşlerime göre kısaca arz etmek istiyorum.

Birinci ihtimal, kuvvetli bir karşı koymaya maruz kalmadan Kıbrıs'a çıkar, emniyetli bir köprübaşı tutarız.

İkinci bir ihtimal, bu hareketi, kuvvetli bir karşı koymaya rağmen, kabul edilebilir bir zayıfla başarır, yine istediğimiz köprübaşını tutarız. Şu anda cereyan etmekte olan olaylar, birinci ve ikinci ihtimallerin bir karışımı şeklinde gözükmektedir.

Üçüncü ihtimal, birinci veya ikinci ihtimaller çerçevesinde harekâtımız devam ederken, Yunanistan da Ada'nın diğer bir tarafına çıkarma yapabilir. Her iki taraf Ada'da ilerlerler, çatışarak veya çatışmayarak bir hat üzerinde durabilirler. Bu durum cereyan ederken biz Yunan kuvvetlerinin Ada'ya çıkmasına müsaade edebiliriz veya saldırırız; o zaman Yunanistan'a karşı mütecevaz durumuna geçeriz. İhtimaller olarak söylüyorum.

Dördüncü ihtimal, yukarıdaki ihtimallerden birine göre harekât devam ederken, Yunanistan bize harp ilan ederek veya etmeyerek taarruz edebilir.

Sayın arkadaşlar, bu bir savaştır. Savaşı kim yapar? Millî güce dayalı silâhlı kuvvetler yapar.

O halde, kendi bilgilerime göre kısaca silâhlı kuvvetlerin mukayesesini yapmak isterim.

Yunan silâhlı kuvvetleri, kara, deniz ve hava kuvvetleri bakımından bizden zayıftır. 1967 yılından itibaren Yunan silâhlı kuvvetleri yüksek ve orta kumanda kademesi defalarca tasfiyeye uğramış, Amerika'nın açık ve kuvvetlendirici askerî yardımı durmuş, ancak nispi idameye yetecek seviyeye düşmüştür. Bir taraftan azalan dış yardım ve 7 yıldır silâhlı kuvvetlerin politika içinde olması eğitim ve harbe hazırlık standardını düşürmüştür.

Bize gelince; halen her üç kuvvetimiz üstünlüğe sahiptir. 1959-1965 yılları arasında Kıbrıs'a anfibik bir harekât yapacak araç ve gereçten maalesef yoksunduk, çünkü böyle bir şeye karşı hazırlıklı değildik. Bu bir kabahat teşkil etmez. Bu sebeple müdahalelerimizi yalnız hava kuvvetlerimizle yaptık. Hava kuvvetlerimizi Hükümet direktifi ile tahditli kullanmamıza rağmen başarılı sonuçlar aldık, hepimiz hatırlarız. O günlerden bu yana eksiklerimizi büyük ölçüde giderdik. Bu alandaki eğitimimizi tatbikatlarla,

millî tatbikatlarla pekleştirdik. Politik ve askerî bütün ihtimalleri kapsayan planlara sahip olduk. Yani, yıllardan beri hazırlandık, hazırız, üstünüz ve kuvvetliyiz. Millî hasletlerimizi de bunlara katarsak Yunanistan'la başbaşa kaldığımız zaman başarı kazanmamamız için hiçbir sebep yoktur. (Alkışlar)

İzahına çalıştığım ihtimâl ve durumlar vaki olurken başka dış müdahaleler veya baskılar olamaz mı? Olabilir. Baskılar Birleşmiş Milletlerden, NATO'dan, Amerika'dan ve Rusya'dan gelebilir. Bu nevî baskılar fiilî durum yaratmadıkça politik yollarla zaman kazanılabilir her zaman. Fiilî müdahale ise yalnız Amerika ve Rusya'dan gelebilir. Amerika fiilî müdahalede bulunursa NATO ve Avrupa'nın ve hatta Yakınoğunun geleceği üzerinde vahim bir siyasî hatada bulunmuş olur. Bu sebeple bunu mantığım kabul edemiyor. Rusya'nın müdahalesi yalnızca Akdeniz'de mevcut donanması ile mümkün değildir. Çünkü bu donanma hava gücü ve desteğinden mahrumdur. Rusya bize mücadeleyi ancak genel bir saldırıya geçmek suretiyle yapabilir. Bu takdirde, hukuken haklı olduğumuz bir davada bağlı bulunduğumuz NATO ittifakının -ki Amerika da buna dahildir- tutumu aleyhimize mi teveccüh edecektir?.. Buna da ihtimâl veremiyorum. Kaldı ki, aynı müdahale ihtimalleri Yunanistan için de varittir. Bunlara ilâveten Yunanistan için Yugoslavya, Bulgaristan ve Arnavutluk müdahaleleri de varittir.

Sayın Senatör ve milletvekilleri, bir fiilî müdahale kararının şüphesiz bazı tehlikeleri vardır. Fakat, gerek kişi, gerekse millet yaşantısı içinde bazı riskleri göze almadan istenilen neticeye ulaşmak mümkün değildir. Barış masasına kuvvetli oturabilmek için fiilî durum yaratmanın revaçta olduğu bir çağı yaşamakta olduğumuzu örnekleriyle görmekteyiz. Müdahale öncesi, esnası ve harekâtın devamı esnasında dünyanın iki büyük gücü, yani Amerika ve Rusya'nın birlikte karşımıza çıkma ihtimalini ben dünyanın sekizinci harikası olarak vasıflandırırım. Rusya tek başına bize saldırırsa Amerika ve NATO Türk ulusu önünde gerçek tutum ve davranışını ortaya koyacak, Amerika bize saldırırsa, fiilî müdahalede bulunursa Türk kamuoyunda ufak da olsa uyuyan şüpheleri dikkate dönüştürecek. Bu sebeple bunları varit görmüyorum ve endişe etmemize de hiç mahâl olmadığı inancındayım.

Değerli senatör ve milletvekilleri, savaşta zayıf verebiliriz ve bu zayıfları yakın gelecekte tek tek öğreneceğiz; şu kadar teyyaremiz düştü, şu kadar pilotumuz şehit oldu, şu kadar askerimiz, şu kadar subayımız şehit oldu. Bunlar normaldir zaferi kazanabilmek için. Türklerde şehit olmak en büyük mertebedir, hepimiz bilir. ("Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar) Şehitler ve gaziler pahasına da olsa ben bu harekâtın zaferle sonuçlanacağı inancındayım ve bu zafer Türkiye'nin gelecek yüz yılını tayin edecektir. ("Bravo" sesleri, alkışlar)

Sayın senatör ve milletvekilleri, konuşmama son verirken, bu millî davada bütün partilerimizin gösterdiği birlik ve beraberlik, Hükümetimizin doğru ve kararlı tutumu ve silâhlı kuvvetlerimizin azimli harekâtı için bütün bu ilgililere şükran ve teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Batur.

Konu üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

2. - Kıbrıs'a yapılan harekâtın meydana getirmesi muhtemel ihtilatlar karşısında, gerekliliği, sınırı ve miktarı hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi

BAŞKAN - Bakanlar Kurulunun yetki istemine ait tezkeresi vardır, okutuyorum:

20 Temmuz 1974

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Dış siyasî olayların ortaya çıkardığı ağır şartlar sonunda ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin 16.3.1964 gün ve 93 sayılı, 17.11.1967 gün ve 148 sayılı Kararlarıyla verilen izne dayanılarak Kıbrıs'a yapılan indirme ve çıkarma harekâtının meydana getirmesi muhtemel ihtilatlar karşısında gerekliliği, sınırı ve miktarı Hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine Anayasanın 66 ncı maddesi uyarınca izin verilmesine karar ittihazını arz ve teklif ederim. Saygılarımla.

Bülent Ecevit

Başbakan

BAŞKAN - Yetki istemine ait tezkereyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir. ("Bravo" sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Alınan kararın ülkemize, ulusumuza hayırlı sonuçlar vermesini Yüce Tanrı'dan dilerim. (Alkışlar)

3.- Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesiyle ilgili, gizli oturumda alınan kararın aleniyete intikal ettirilebilmesi için açık oturum kararı alınmasına ilişkin Başbakanlık tezkeresi

BAŞKAN - Bir önerge daha var, okutuyorum efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Yabancı ülkelere Türk Silahlı Kuvvetlerinin gönderilmesine izin verilmesiyle ilgili olarak kapalı oturumda yapılan kararın aleniyete intikâl ettirilebilmesi için açık oturum kararı alınarak Hükümet tezkeresinin ve oylama sonuçlarının açık oturumda duyurulmasına karar verilmesini arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Bülent Ecevit

Başbakan

BAŞKAN - Efendim, kapalı oturumu gerektiren sebepler ortadan kalkmıştır. Bu itibarla, tezkereyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... İttifakla kabul edilmiş ve açık oturuma geçilmiştir.

Kapanma Saati: 18.20

DÖRDÜNCÜ OTURUM**Açılma Saati: 19.00****BAŞKAN: Başkanvekili Memduh Ekşi****DİVAN ÜYELERİ: İdris Arıkan (Siirt), İlhami Çetin (Yozgat)****II. - BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)****B) TEZKERELER VE ÖNERGELER (Devam)**

4.- Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, Adana, İçel ve Hatay illeri sınırları içerisinde 20.7.1974 Cumartesi günü saat 07.00 'den itibaren bir ay süre ile ilân edilen sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının onaylanmasına dair Başbakanlık tezkeresi (3/123)

BAŞKAN - Dördüncü Oturumu açıyorum.

Sayın Hükümet gizlilik önergesinin gerekçesini izah ihtiyacı hissediyor mu?

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI HASAN ESAT IŞIK (Bursa) - Evet efendim.**BAŞKAN** - Buyurun efendim.

MİLLÎ SAVUNMA BAKANI HASAN ESAT IŞIK (Bursa) - Sayın Başkan, sayın senatörler, sayın milletvekilleri;

Biraz evvel burada cereyan eden müzakereler ve ittifakla ittihaz buyurduğunuz karar, Hükümetin tasviplerinize arz ettiği teklifin en belîğ gerekçesidir. Ben buna fazla birşey ilâve etmek istemiyorum.

Hükümetimiz, hepinizce malûm olan sebepler dolayısıyla güveninize mazhar oldu. Bütün milletin güvenine mazhar olan Silâhlı Kuvvetlerimize, kendisinin gayretlerinden ve alacağı sonuçtan emin olarak olağanüstü bir görev vermiştir. Böyle görevlerin olağanüstü bazı tedbirler gerektirdiği de bir gerçektir. İşte, kendisine olan güvenini kararınızla oybirliği ile tasvip ettiğiniz Silâhlı Kuvvetlerimize, bu görevi en ufak bir badireye düçar kalmaksızın süratle ve tam bir başarıyla yapabilmesine imkân verecek şartların da sağlanabilmesini bu teklifimizle Yüce Meclisin tasvibine arz ediyorum.

Maruzatım bundan ibarettir, saygılarımı sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Önergeyi Yüce Kurulun onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... İttifakla kabul edilmiştir efendim.

Gizli oturum tutanağını yeminli stenograflar tutacaklar. Ancak zapta geçmesi için istemi tekrar okutuyorum efendim.

Millet Meclisi Başkanlığına

Savaşı gerektirebilecek durumun başgöstermesi nedeniyle Ankara, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne, Çanakkale, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Muğla, Adana, İçel ve Hatay illeri sınırları içerisinde 20.7.1974 Cumartesi günü saat 7.00'den itibaren 1 ay süre ile sıkıyönetim ilanı Bakanlar Kurulunun 19.7.1974 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

Keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine onanmasına sunulmasını arz ederim.

Bülent Ecevit

Başbakan

BAŞKAN - Hükümet bu konuda söz istiyor mu efendim?.. İstemiyor.

Siyasî parti gruplarımızdan halen söz istemi intikal etmiş değil.

Başka söz isteyen sayın üye?.. Yok.

Tezkereyi, talebi, Yüce Genel Kurulun onayına sunuyorum. Kabul edenler lütfen işaret buyursunlar... Kabul etmeyenler... Öneri ittifakla kabul edilmiştir efendim. Vatanımıza ve milletimize hayırlı olsun.

5.- 14 ilde Sıkıyönetim ilânı ile ilgili, gizli oturumda alman kararın aleniyete intikal ettirilebilmesi için açık oturum kararı alınmasına ilişkin Millî Savunma Bakanlığı tezkeresi

BAŞKAN - Açık oturuma geçilmesiyle ilgili Hükümet teklifi var, okutuyorum efendim.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısı

Sayın Başkanlığına

14 ilde Sıkıyönetim ilânı ile ilgili Hükümet tezkeresinin aleniyete intikalini sağlamak üzere tezkere ve kararın açık oturumda duyulmasına karar verilmesini arz ederiz.

Hasan Işık

BAŞKAN - Önergeyi Yüce Heyetin onayına sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler...

Kabul edilmiştir.

Açık oturuma geçilmiştir efendim.

Kapanma Saati: 19.05

T.B.M.M.
BİRLEŞİK TOPLANTI
TUTANAK DERGİSİ

7'nci Birleşim
27 Mart 1975 Perşembe
(İkinci Oturum Kapalıdır)^(x)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
I.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI	132
1.- Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.3.1975 Perşembe günü saat 07.00'den itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık tezkeresi (3/135)	132:171

^(x) TBMM Danışma Kurulunun önerisi üzerine; Genel Kurulun 28.01.1976 tarihli 1'inci Birleşiminde alınan karar gereğince yayımlanmıştır.

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 15.50****BAŞKAN: Başkanvekili Ahmet Çakmak****DİVAN ÜYELERİ: Oral Mavioğlu (İçel), Enver Akova (Sivas)**

BAŞKAN – Muhterem arkadaşlarım, salon boşaltılmıştır; zabıtların tutulabilmesi ve işlemlerin yapılabilmesi için, yeminli steno ve görevlilerin göreve devamı hususunu Yüce Heyetin tasviplerine sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

I. - BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI (Devam)

1.- Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde 27.3.1975 Perşembe günü saat 07.00'den itibaren bir ay süre ile ilân edilen Sıkıyönetim hakkındaki Bakanlar Kurulu kararının onaylanmasına dair Başbakanlık tezkeresi (3/135) (Devam)

BAŞKAN – Şimdi, kapalı oturumla ilgili önergeyi okutuyorum:

Millet Meclisi Başkanlığına

Hakkâri, Mardin, Siirt, Diyarbakır illerinde Sıkıyönetim ilânı hakkındaki görüşmelerin gizli oturumda yapılmasını arz ve teklif ederiz.

C. Senatosu Kocaeli Üyesi

Lûtfi Tokoğlu

İzmir Milletvekili

Ali Naili Erdem

Edirne Milletvekili

İlhami Ertem

BAŞKAN – İmza sahiplerinden bir sayın arkadaşımız veya tensip edecekleri biri... Sayın Ali Naili Erdem, buyurunuz efendim.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Aleyhte.

BAŞKAN – Bir dakika efendim.

Yalnız, neden kapalı oturum istendiği, İçtüzük 71 inci maddeye göre taraflarından izah edilecektir.

ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir Milletvekili) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Dört yeni ilde Sıkıyönetimin uygulanmasına mütedair tezkerede, gerekçe olarak aynen şunlar ifade edilmektedir: «Zuhuru muhtemel olayları önlemek için» Tek sarih ifade bu.

Sayın Başbakanın ifadelerinde, bir genel tedbir olarak, bir emniyet tedbiri olarak meselenin mütalaâ edildiği ifade edilmektedir. Anayasamızın 124 üncü maddesi Sıkıyönetimle ilgili olarak sebepleri sayarken, tadadî olarak ayrı ayrı ortaya koymuş ve ağırlık derecelerini Anayasa'da derc etmiştir. Gerek tezkerede ve gerek sayın Başbakanın ifadelerinde Anayasa'da yerini bulan ağırlıkla mütenasip bir ifadeye konuşmalarında maalesef rast gelemedik. Bu itibarla anlaşılıyor ki, «Bir iltica hakkını isteyen 150 bin kişinin Türkiye'ye ilticası münasebetiyle ortaya çıkacak bazı olayları önlemek için bu emniyet tedbirine müracaat edildi» denmektedir. Bu beyanın arkasında yatan, daha anlamı olan, daha anlamı olan, daha ağır sebeplerin mevcut olduğu hususunda eğer sayın Hükümetin açıklamak lüzumunu hissettikleri bir taraf var ise, bu hususların açıklığa kavuşturulması için gizli olarak celsenin devam etmesini rica ettik.

Saygılar sunarım.

BAŞKAN – Teşekkür ederim sayın Erdem.

Önergede istenilen hususu, kapalı oturum yapılması talebini Yüce Heyetin oylarına sunuyorum.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Efendim Hükümet, Sayın Erdem’in sorusuna cevap versin. Hükümetin gizli olarak açıklamak istediği şey ne olabilir?

BAŞKAN – Efendim müsaade ediniz. İctüzüğe göre muamele yapıyorum sayın Birgit.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Hükümet gerek görüyor mu efendim?

BAŞKAN – Yok efendim. Kapalı oturum isteyen Hükümet olabilir, gruplar olabilir, onlar gerekçelerini Yüce Heyete arz ederler ve oylamaya sunulur efendim.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Sayın Başkanım, sayın arkadaşımızın konuşması gayet açık. Kendisi herhangi bir konuyu elbette bilmiyor; yani, bir gizlilik gerekiyor mu gerekmiyor mu diye ve Hükümete soruyor; Hükümet gereksinme duyuyor mu, duymuyor mu?

BAŞKAN – Efendim, İctüzüğe göre bahsettiğiniz hususta böyle bir muamele yok efendim.

Oylamaya geçtim.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – O halde bir şeyi gizli olarak milletin gözünden Millet Meclisi kararı ile saklıyorsunuz.

BAŞKAN – Rica ederim efendim, rica ederim. Yüce Heyet hakemlik yapacaktır.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Bunları gizli zabıtlara tescil ediyorum, bunları herkes öğrensın...

BAŞKAN – Rica ediyorum; lütfen oturun sayın Birgit, oturun efendim.

Kapalı oturum yapılması hususundaki önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Bunları kimbiir nasıl anlatacaklar?

ÖZER ÖLÇMEN (Konya Milletvekili) – Millî Savunma Bakanı gizlilik istiyor mu, istemiyor mu sayın Başkan? Demin elini kaldırdı, şimdi indirdi, bizi etkiliyor, öğrenmek istiyorum. (Gülüşmeler, C.H.P. ve D.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Rica ederim efendim. Sayın Ölçmen oylama sırasındayız, çok rica ederim.

Kabul etmeyenler...

Divan Üyeleri arasında sayımda farklılıklar var; rica edeceğim, ayağa kalkmak suretiyle yeniden sayacağız.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – İsim okuyarak yapalım.

BAŞKAN – Rica ederim efendim.

DOĞAN ARASLI (Kars Milletvekili) – En sağlamı o, sayın Başkan.

BAŞKAN – Kapalı oturum yapılmasını kabul edenler lütfen ayağa kalksınlar efendim. Kıpırdanılmamasını da önemle rica ediyorum, salim bir neticeye varmak için. Kabul etmeyenler lütfen...

TUFAN DOĞAN AVŞARGİL (Kayseri Milletvekili) – Ad okuyarak sayın Başkanım.

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) – Sayın Başkanım, anlaşılmadı.

BAŞKAN – Bir dakika efendim.

Değerli arkadaşlarım, üye arkadaşlarımızın sayıları arasında yine fark doğdu. Bu sebeple İçtüzüğümüzün 117 nci maddesine göre...

REŞİT ÜLKER (İstanbul Milletvekili) – Son fıkrasına göre.

BAŞKAN – Teşekkür ederim ilâvenize.

Salonda ikiye bölünmek suretiyle oylamayı yapacağız...

FİKRET GÜNDOĞAN (C. Senatosu İstanbul Üyesi) – Sayın Başkan, ad okuyarak....

BAŞKAN – Rica ederim, oylamanın nasıl yapılacağı burada İçtüzüğümüzde var sayın Gündoğan; rica ederim efendim.

Kapalı oturumu kabul eden sayın üyelerden daha fazla olan kalabalık bu tarafta olduğu cihetle, salonun sağ tarafına geçmelerini istirham ediyorum efendim. (C.H.P. sıralarından alkışlar).

Rica ediyorum efendim. Değerli arkadaşlarım bir oylama yapıyoruz. İçtüzüğe uymak üzere bir oylama yapıyoruz. Rica ederim.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Bakan olmak isteyenler bu tarafa gelsinler.

BAŞKAN – Sayın Birgit, rica ederim efendim; benim işimi güçleştiriyorsunuz, rica ediyorum.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Kolaylaştırıyoruz efendim.

BAŞKAN – Rica ediyorum, çok rica ederim. Yakışıklı bir söz değil efendim. Nihayet bir sayım yapacağız sayın Birgit.

Lütfen efendim, sıraları tam doldurmak suretiyle kabul edenler ayağa kalksınlar lütfen efendim. Sıraları da tam doldurmak suretiyle sıhhetli bir sayım yapalım; üye arkadaşlarımız da tam karşısına geçerek oradan rahatlıkla saysınlar efendim. Lütfen hareket halinde olmayalım efendim.

Aralarda boş yerler var efendim, lütfen araları doldurunuz.

Lütfen tam sıralara oturur vaziyete geliniz. Lütfediniz efendim oturmayınız, oturur gibi sıralarda yerlerinizi alınız.

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir Milletvekili) – Yer yok Sayın Başkan. Bunları daha sola kaydırmak lâzım sayın Başkan.

BAŞKAN – Rica ediyorum sayın Öztürk.

Rica ediyorum. Sayıyorum efendim, lütfediniz. Kabul etmeyenler lütfen ayağa kalksınlar... 187'ye karşı 189 oyla kapalı oturum yapılması kabul edilmiştir. (A.P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Sayın Başbakan, görüşmenize devam etmek üzere buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN SADI IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) – Daha evvelki maruzatımda sunduğum gibi, dört ilimizde yeni sıkıyönetim ilânını maruzatımda sunduğum gibi, dört ilimizde yeni sıkıyönetim ilânını gerektiren durumun başlıca sebebi, 100-150 000 civarında ve kısmen ağır silâhlarla donatılmış büyük bir kütlenin, âni denebilecek bir süratle vatanımızın içine girmesinden doğabilecek tehlike, yani memleketimizin içinde silâhlı bir çatışma, başka bir deyimle bir savaş halinin mevcut olabilmesi ihtimaline karşı, ilgili, vatan müdafaası ile birinci derecede görevli teşekküllerin de talepleri dikkate alınarak, askerî tedbirlerin tamamlayıcısı ve kolaylaştırıcısı mahiyetinde olmak üzere bu dört ilimizde sıkıyönetim ilânını yüksek huzurunuzda getirmiş bulunuyoruz. Elbette karar Yüce Heyetinizindir.

Tekrar tavzih etmek isterim ki; ilân edilen durumun, bizzat kendi vatanımız içerisinde, kendi Doğu ve Güneydoğu bölgemiz halkı bakımından bir gerekçesi, bir sebebi mevcut değildir; sadece o bölgemizde silâhlı bir çatışmayı tam olarak önleme amacına ve kısa zamanda önleme amacına matuftu.

Şunu da ilâve etmek istiyorum ki, o bölgedeki bu zarurî halin, Anayasamızda da tafsil edildiği şekildeki zaruret haline gelen bu halin kısa bir zamanda ortadan kalkması çok kuvvetli bir ihtimal dahilindedir. Nihayet, bu bizi alâkadar ettiği kadar, komşumuz Irak Devletini de birinci derecede ilgilendiren bir durum olduğu için, toplanmış olan büyük kütleyi muhakkak bir şekilde halledecek ya memleketlerine iade edecek şimalden cenupta veyahut da kendi vatanında yerleşmelerine izin vereceği için, burada ilân edeceğimiz sıkıyönetimin uzun sürmeyeceği kanaatindeyiz.

Dört ilimizdeki ilân edilmiş olan sıkıyönetimin 1 ay daha uzatılmasını yüksek huzurunuzla getirişimizin sebebi; burada bir iyileşme faktörünün bu son 1 ay zarfında meydana gelmemiş olmasıdır. Aynı faktörler, aynı tehditler devam etmekte olduğu için, temenni edelim ki son defa olarak, bu dört ilimizdeki sıkıyönetimin 1 ay daha uzatılması gereğini yüksek takdirinize sunmuş bulunuyoruz.

Hükümetinizin görüşü bundan ibarettir. Şu anda başka arz edeceğim bir husus görmüyorum. Takdir Yüce Heyetindir.

BAŞKAN – Teşekkür ederim sayın Başbakan.

Adalet Partisi Grubu adına sayın Ali Naili Erdem, buyurunuz.

ALİ NAILİ ERDEM (İzmir Milletvekili) – Daha sonra konuşacağım, efendim.

BAŞKAN – Demokratik Parti Grubu adına sayın Mehmet Altınsoy, buyurunuz.

D. P. GRUBU ADINA MEHMET ALTINSOY (Niğde Milletvekili) – Muhterem Başkan, değerli üyeler;

Daha evvel bir kaç ilimizde ilân edilmiş olan sıkıyönetim vesilesiyle sıkıyönetim rejimlerinin bir zaruret rejimi olduğunu ve arzu edilen bir rejim olmadığını, bir an evvel bu rejimin memlekette uygulanmasını gerektiren sebebin ortadan kalkmasını temenni ettiğimizi arz etmiştik.

Hükümetin bu sefer de getirmiş olduğu 1 ay uzatma gerekçesi, evvelce bu illerde ilân edilen sıkıyönetimin uzatılma gerekçelerinin aynısını taşımaktadır ve şayanı şükran olan taraf da, meselenin bir dış tehlikeye, bir dış probleme bağlı olmasıdır. Kıbrıs'ta henüz siyasî ortamın düzelmemiş olması, bir kaç ilimizde sıkıyönetimin 1 ay daha devamını gerektirdiği hakkındaki Hükümet izahatını biz Demokratik Parti Grubu olarak tatmin edici bulduk.

Ancak yine tekrar ediyoruz, temennimiz, inşallah bu son mehil olur. Bir dahaki sefere yeniden uzatılmasını gerektiren sebepler ortadan kalkar, Kıbrıs problemi de bu şekilde halledilmiş olur.

Muhterem arkadaşlar, yeniden yurdumuzun Güneydoğu bölgesinde dört ilde 1 ay müddetle sıkıyönetim ilân edilmesine ait Hükümet önerisine gelince:

Biz, bu noktada da Hükümetin bir zaruret icabı bu dört ilimizde bir sıkıyönetim ilânına lüzum gördüğüne inanıyoruz ve bu illerde de sıkıyönetim ilân edilmesinin gerekçesinin, yine yurdumuz dışındaki bazı problemlerden gelmiş olmasını şayanı şükran telâkki ediyoruz.

Ancak, komşumuz Irak'ta bir iç harbin son safhasına gelmiş olması, elbette ki bizim hududumuz yönünden bazı sıkışıklıklar, frodmanlar doğuracağı muhakkaktır.

Bunun da, temenni ederdik ki, sıkıyönetim gibi bir fevkalâde rejimi gerektirmeden halledilmesi mümkün olsun. Ancak görüyoruz ki, topluca bir iltihak talebi ve ağır silâhlarla mücehhez bulunan bir topluluğun, biraz da zorlamaya varan bir iltihak talebi Hükümeti ve o bölgedeki askerî güçleri bazı ciddî tedbirler almaya zorlamış durumdadır. (Anlaşılmayan bir müdahale)

Efendim, biz Hükümetin verdiği izahata inanıyoruz, uydurma olup olmadığını Hükümete karşı kullanacak durumda da değiliz; biz, varit kabul ediyoruz Hükümet söylediği için. Sayın Başbakanın izahatını sizin de benimle beraber dinlediğinizi tahmin ediyordum.

Tekrar ediyoruz, sıkıyönetim bir fevkalâde rejimdir, arzu edilen bir rejim değildir. Bilhassa bu bölgedeki vatandaşlarımız üzerinde sıkıyönetimin hissedilmemesini, bir dış problem vesilesiyle ilân edileceğine göre, vatandaşlarımızı rahatsız edici, huzurunu bozucu herhangi bir hareketin olmamasını temenni ederiz.

Kaldı ki, bugüne kadar görülen sıkıyönetim tatbikatında yöneticilerin sıkı bir rejimin icabı olan bir hareketi yapmamaya azamî dikkat ettiklerini ve sıkıyönetim illerinde fazlaca rahatsızlığı, huzursuzluğu gerektirecek bir fevkalâde halin hissini verecek bir davranışta bulunulmadığını da şükranla arz etmek isteriz.

Bu vesileyle bir an evvel sıkıyönetimi gerektiren sebeplerin ortadan kalkmasını temenni ederek, Hükümet teklifine grup olarak müspet rey vereceğimizi arz eder, saygılar sunarım.

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Altınsoy.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – Sayın Başkan, grup adına.

BAŞKAN – Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına Sayın Feyzioğlu, buyurun efendim.

C. G. P. GRUBU ADINATURHANFEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – Değerli arkadaşlarım;

Konunun bir çok yönleriyle eksik ve yanlış anlaşıldığı intibasında olduğum için, Sayın Hükümetin belki bazı açıklamalar yapması da ricasıyla maruzatta bulunmak istiyorum.

Evvelâ, Kıbrıs konusu ile ilgili olarak ve Türk - Yunan münasebetleriyle ilgili olarak uzunca bir süreden beri dört ilimizde devam eden sıkıyönetimin sürdürülmesi isteniyor ve anlayabildiğim kadar, bu konuda Yüce Mecliste daha evvel bu sıkıyönetimin uzatılmasına oy vermiş olan siyasî grupların hiç değilse önemli bir kısmı karşı değil. Şimdi, Sayın Demokratik Parti sözcüsü Altınsoy arkadaşımın gerçekten meselelere doğru teşhis koyan konuşmasını ilgi ile ve yüreğim rahatlayarak ve ferahlayarak dinledim.

Biraz önce bir gizli oylama konusunda, gizli oylama talebinin gerekçesi ortaya kondu, konmadı gibi sebeplerle bazı tereddütler belki oldu. Demokratik Partili çok değerli arkadaşlarımız gizli oy gerekçesinin izahı bakımından, gizli oy gerekçesine katılıp katılmadığını Hükümet söyledi, söylemedi gibi sebeplerle gizli oya lüzum görmediler, fakat şimdi grup adına yapılan konuşmada gerek Yunan - Türk ihtilâfı ve Kıbrıs ihtilâfının ortaya çıkarabileceği muhtemel ihtilâflar açısından, tehlikeler açısından dört ilde devam edegelen sıkıyönetimin uzatılmasına «evet» dediklerini, gerekse, Hükümetin yeniden Meclisin onayına sunduğu diğer dört ilimizle ilgili sıkıyönetimin onaylanmasına lüzum gördüklerini ifade buyurdular.

Birincisini tartışmıyorum, daha evvel konuşuldu, oy verdik; fakat kanaatimizi diğer konu bakımından şöyle açıklamak isterim:

Kıbrıs ihtilâfi, Kıbrıs'ta bir gerilla hareketi veya silâhlı çatışma düşüncesiyle ya da Türk-Yunan çatışması ihtimaliyle Ankara'da sıkıyönetim ilânı için gerekçe vardır da, yüz bin kişiden fazla silâhlı insanın -bir kısmı hiç değilse silâhlı insanın- sınırlarımızdan içeri sızması tehlikesi karşısında hiçbir mesele yoktur, davranışı içinde bulunamayız. Meseleyi her türlü parti düşüncesi, her türlü istismar düşüncesi dışında şöyle alalım : Kıbrıs'da şu anda bir savaş yok, sıcak bir savaş yok. Ege denizinde çok büyük tehlikeler, çok büyük çatışma ihtimalleri şüphesiz var, ama şu anda sıcak bir savaş yok, ama hepimiz biliyoruz ki, sınırlarımızın hemen kenarındaki hudut taşından başlayarak, Irak'ta uzun süreden beri devam eden ve son derecede kanlı, ıstırap verici bir savaş var. İnsanlar ölüyor. Barışsever bir millet olarak bundan ıstırap da duyuyoruz, bunun barışçı yollardan çözülmemiş olmasından acı duyuyoruz, ama bir tehlikenin de sınırlarımızın, hemen sınır taşının ötesinde aylardan beri devam edegeldiği bir sıcak savaşın devam ettiği muhakkak.

Bir taraftan Rus silâhlarıyla teçhiz edilmiş Irak ordusu, bir taraftan, İran üzerinden sevk edilmiş, Amerikan silâhlarıyla teçhiz edilmiş «Peşmerga» adı verilen Barzani kuvvetleri arasında kıyasıya ve basit çapta değil, iki büyük ordunun savaşması şeklinde bir savaş cereyan edip gidiyor. Bu savaşın, Irak içinde durması ihtimali belirdi. Saddam Hüseyin'le İran Şahının Cezayir'de buluşmalarından, OPEC dolayısıyla buluşmalarından, petrol ihraç eden ülkeler toplantısı zirvesinde buluşmalarından yararlanan Cezayir Devlet Başkanı Bumedjen, uzun yıllardan beri aralarında mücadele olan, resmî radyolarından birbirlerini en ağır kelimelerle tahkir eden iki devletin yöneticilerini, «ihtilâflarımızı çözünüz» diye bir araya getirmeye çalıştı ve buna muvaffak oldu.

Uzun yıllardan beri çözilemeyen Şatdularap ihtilâfını çözdüler. Uzun yıllardan beri çözilemeyen diğer ikili ilişkilerde, Irak'la İran'ı birbirine düşüren meseleleri çözdüler. Burada, Irak bazı tavizler verdi; fakat İran Şahı da, Irak üzerinde, kendi memleketine Irak'taki Baas Partisi yöneticilerinden yönelebilecek Şatdularap'la ilgili, Basra Körfezi ile ilgili, oradaki emirliklerle ilgili, Kuveyt'le ilgili çeşitli yayılma emelleri karşısında, bir nevi müttefik veya destek olarak kullandığı Barzani kuvvetlerini desteklemekten vazgeçmeyi taahhüt etti. Aslında, İran Şahı, bir süreden beri kendi emelleri, Basra körfezine müteveccih, petrole müteveccih kendi emelleri için bir destekleme durumunda idi. Buna karşı da Irak, İran Şahiyle ve İran Devletiyle çeşitli konuda çatışma halinde idi. Bu anlaşma çok daha büyük menfaatler üzerinde oldu. Bir pazarlık yaptılar ve bu arada, belki de savaşa, belki de ayaklanmaya, harekete teşvik edilmiş olan Barzani kuvvetlerini İran Şahı yüzüstü bıraktı.

Bu gibi emperyalist diyebileceğim birtakım emeller uğruna harekete geçen devletlerin şu veya bu şekilde kışkırtmasına uymak ve buna inanmak yüzünden başlarına, şimdi, gerçekten terkedilmişlikten doğan bir ciddi sorun çıktı.

Türkiye bakımından durum ne? Türkiye bakımından durum öyle hafife alınacak cinsten değil, vicdanî kanaatimiz olarak arz ediyorum; katiyen hafife alınacak cinsten değildir. Türkiye bakımından durum; Sayın Başbakanın dün akşam ifade ettiği gibi bir iltica hakkı meselesi olsaydı, «Ne diye bu sıkıyönetimi getirdiniz?» derdik. İltica hakkı tanınmasın diye sıkıyönetim istenmez. İltica hakkından bahsedilerek sıkıyönetim olmaz. İltica mı bizden istenen? İltica ise, silâhsız, kadının, çocuğun iltica ise, iltica karşısında, «Hayır efendim, savaş tehlikesi var, 124 üncü madde var» tavrı takınılmaz, ama şimdi anlıyoruz ki, bunun ötesinde bir şey var.

Bir silâhlı sızma mı söz konusu? Tepeden tırnağa silâhlı, toplu, füzeli, kiminde Amerikan füzesi, kiminde SAM füzesi, karşılıklı çarpışmalar oluyor. Havantoplu birtakım kuvvetlerin sınırlarımızdan içeri, Türk Devleti «Hayır giremezsiniz» dediği halde, zorlayıp girmesi tehlikesi mi var? Türk Devletinin sınırı açık deniz değil; herkesin rastgele, silâhıyla, topuyla gireceği yer değil. Orada «dur» dediğiniz zaman, zorlayıp geçmek ihtimali mi var, buna teşebbüs etmesi tehlikesi mi var? O zaman demektir ki,

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin mensuplarıyla bir başka silâhlı kuvvet karşısında ciddi savaş, çatışma tehlikesi vardır. «Dur» diyeceksiniz, «durmam» diyecek. Can pazarı: «Öbür taraftan ağır bir tazyik var, buradan geçeceğim, buraya zorla gireceğim. Ben yalnız zorla girmekle kalmayacağım, korumak istediğim birtakım nüfusu da buraya aktaracağım...»

Değerli arkadaşlarım, bunun ortaya çıkaracağı problemler var. Alırsınız, çıkaramazsınız, iskân edemezsiniz; ne yapacaksınız? Tek tek iltica, bir kısım, bir köy, iki köy iltica, silâhsız iltica... Silâhsız iltica karşısında insanlık vazifesi yapılır; ama silâhlı bir zorlama mı vardır? Şimdi, ikinci defa Sayın Başbakanın yaptığı konuşmadan anlıyorum ki, gerçekten Anayasanın 124 üncü maddesindeki belirtilen, Türk Silâhlı Kuvvetleriyle başka silâhlı kuvvetler arasında karşı karşıya, karşılıklı birbirine ateş ederek, çatışma tehlikesini yaratan bir durum doğmuştur da, bunun için Hükümet sıkıyönetim ilân etmiştir. İlân ettiniz değil mi efendim?

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) – Evet ettik.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Bu da tereddüt konusu oldu. Takdirinize arz ediyoruz, «sıkıyönetimi ilân edelim mi» gibi vaz edildiği kanaatine bu Parlamentonun çok tecrübeli parlamenterleri eriştiler ve bana, «Hükümet sıkıyönetim ilân etmemiş ki, bizden yetki istiyor» tarzında aksettirildi.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) – Hayır.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Yanlış anlaşıldığını ifade için söylüyorum. Zaten mümkün değildir bu hukuken. Hükümet ilân eder, 124 üncü maddeye göre, onanmasını ister. Yani Meclisten yetki almayı istememiştir Hükümet.

BAŞKAN – Karşılıklı görüşmeyelim Sayın Feyzioğlu,

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Ben böyle anladım; fakat bir yanlış anlamayı ortadan kaldırmak için arz ediyorum.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Şimdi karşılıklı müzakere cereyan ediyor.

BAŞKAN – İkaz ettim efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Beyefendi, bir gerçeğin aydınlanmasından rahatsız olmayın efendim, ne olur.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Usulün ihlâlidir.

BAŞKAN – Siz umumî heyete hitap edin Sayın Feyzioğlu. İkaz ettim Sayın Erverdi.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Sizi kaale alan da yok, dinleyen de yok.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Beyefendi, tavsif etmekten edebim mani olduğu için vazgeçtiğim bu sözler nedir?

YÜKSEL ÇAKMUR (İzmir Milletvekili) - Kayseri kahvesi mi burası?

BAŞKAN - Müdahale etmeyin rica ederim. Sayın Elverdi rica ederim, ikaz ettim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Memleket meselelerine, Türkiye'nin hayatî sorunlarına bakış açısına ve seviyesine bakınız.

BAŞKAN - Rica ederim, devam buyurun efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) - Sayın Başbakan'dan, bir noktayı tavzih edebilmek ve tavazzuh etsin diye öğrenmek istemişsem, bu bir kabahat değildir. Ben doğru anlamıştım; ama bizzat muhtelif gruplardan bazı arkadaşlarımın, «Hükümet bizden sıkıyönetim ilân için müsaade mi istiyor, ilân etti de onay mı istiyor?» düşüncesi karşısında, tabî onay istiyor, başka türlü gelemez dedim. Anayasa açıktır, ilân etmiştir, onanmasını istiyor, talep budur, başka türlü olamaz dedim. Bu anlayışımın doğru olduğunu, yanılmadığımı bilmek istedim ve daha emniyetle konuşmak istedim. Şimdi aydınlandı, mesele yok. Hükümet sıkıyönetim ilânına lüzum görmüştür ve Hükümet sıkıyönetimi ilân etmiştir. Hükümet sıkıyönetim ilân ettikten sonra da, Anayasa gereğince onanması için bize gelmiştir. O halde biz menfî karar verirsek, Bakanlar Kurulunun, Türkiye Cumhuriyetinin güvenliği için Anayasanın 124 üncü maddesine göre sorumluluğu üzerine alarak ilân ettiği, Güvenlik Kurulu lüzumlu gördüğü ve Bakanlar Kurulu oybirliği ile lüzumlu gördüğü için ilân ettiği bir sıkıyönetimi kaldırmak kararını vermiş oluruz. Vereceğimiz oy kaldırmak kararıdır. Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu olarak biz bugünkü şartlar içinde bu ilân edilmiş olan sıkıyönetim kararını kaldırmak üzere parmağımızı ret mahiyetinde kaldırmak imkânına sahip olmadığımızı, çünkü bu sıkıyönetim ilânı için ciddî gerekçeler bulunduğu hakkındaki Hükümet görüşünde bir ağırlık bulunduğunu kabul ettiğimizi ifade ediyorum. Grubumuzun görüşü budur. Grubumuzun görüşü budur ve Kıbrıs sorunu için ilân edilen sıkıyönetimden daha hafif değildir, ciddidir durum.

Yalnız Sayın Hükümet Başkanından, bir noktada bugün gazetelere intikal eden beyanlar dolayısıyla (mazur görsünler gizli celse olduğu için daha rahat söyleyebileceğim) bir serzenişte bulunarak, mümkünse bir hususu tavzih etmelerini istirham edeceğim. Türk vatanında, tek bir kütle vardır, biliyoruz, bir millet vardır. «Halklar» edebiyatını hiçbir zaman kabul etmedik, Sayın Başbakanın da bunu nasıl kabul etmeyen bir zihniyette olduğunu biliyorum. Türk vatanında yaşayan insanlar Türkiye Cumhuriyetine vatandaşlık bağlarıyla bağlı olan herkes Anayasamıza göre Türktür. Bizim milliyetçilik anlayışımız da budur, bizim vatandaşlık anlayışımız da budur : Türktür, (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) - Aynı görüşteyiz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) - Aynı görüşte olduğumuzu söyledim efendim. Tamamen böyledir. Yalnız bir etnik terim kullanılarak, iltica istemişlerdir ve ret ediyormuşuz gibi, insan olarak ve insanî geleneklere büyük saygısı olan bir devlet olarak sanki Türkiye sınırlarına silâhsız birtakım masum insanlar, ötede belki ciddî tehlikelerle, hayatî tehlikelerle karşı karşıya bulunan insanlar sadece iltica etmek istemişler, biz de iltica hakkı tanımamışız; bunun için sıkıyönetim ilân ediyormuşuz gibi bir intiba yaratmamak lâzımdır. Bu gerekçeyle sıkıyönetim savunulmaz duruma düşer de, onun için böyle söylememek lâzımdır. Hiç değilse basına intikal etmiş olan şekliyle, sanki bir iltica hakkı talebi karşısındaymışız intibayı yaratılmıştır. Hadisenin, bunun ötesinde bir hadise olduğunu, olayları takip eden herkes bilir. Arz ettiğim gibi, bir ciddî, önemli savaş olduğunu ve bu savaşın sınırlarımızın içine intikali, Türkiye'nin resmî Silâhlı Kuvvetleriyle başka kuvvetler arasında birtakım zorlamalar sebebiyle fiilî, silâhlı çatışma çıkması ihtimali bulunduğu içindir ki, Hükümet bunu getirmiştir. Bunun fazla uzamaması, tehlikenin bir an evvel bertaraf olması dileğiyle buna «evet» diyoruz.

Bir başka temennimizi de insanlık adına buradan ifade edelim :

Af ilân ettiğini söyleyen Irak Devletinin gerçekten bu af ilânına sadık kalması ve kendi vatandaşı olan, Iraklı olan, Irak Devletinin vatandaşı olan bu insanlara karşı bir «jenosit» durumuyla tavzif edilebilecek bir davranışa girmemesini, buradan insanlık adına rica etmek, talep etmek vazifesinde olduğumuzu ve Hükümetimizin de bu konuda şefahati veya yardımı olabilirse, bu yolda çalışması lüzumunu ifade ediyorum.

Temenni ediyorum ki, Türk Hükümetinin ve Türk Devletinin kendi sınırlarının güvenliği, kendi geleceği bakımından önemli görerek -bize söyleyebildikleri ve söylemedikleri teferruat olabilir- almış olduğu bu karar; insanî bakımdan, başka hükümetlerin hatalı davranışlarıyla, kendi vatandaşlarına karşı hatalı davranışlarıyla ıstırap verici sonuçlar doğurmasın.

Durum ciddîdir. Durum, parti politikaları açısından bakılamayacak derecede önemli millî bir konudur. Durum, Türkiye'nin sınırlarıyla ilgili, Türkiye'nin güvenliğiyle ilgili, hayatî derecede önemli bir sorundur. İnsanî tarafları vardır. İnsanî taraflarında yüreklerimiz, tehlikede olan, insanî bakımdan ıstırap çeken kim olursa olsun, insan olan herkesin ıstırabına ilgi duyar; ama bizim birinci vazifemizin, Türk Devletinin sınırlarını silâhlı sızma veya silâhlı zorlamaya karşı savunmak olduğu inancındayız.

Saygılar sunarım ve bu sıkıyönetimin ilân edildiği maksat içinde kullanılması, onun dışına taşmaması temennisiyle Yüce Meclise saygılar sunarım.

Hükümetin getirdiği kararın lüzumu hakkında verilen gerekçeye inanıyor ve müspet oy vereceğimizi saygıyla arz ediyorum.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Feyzioğlu.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Turan Güneş.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) - Sayın Başkan, önergemiz var.

BAŞKAN – Sayın Erverdi, yeniden açık oturuma geçilmesi hususunda önerge verdiniz. Yüce Meclis az evvel kapalı oturum kararı aldı, bir.

İkincisi, hele kapalı oturum isteyen grubun belki söyleyeceği bir şey vardır, diye onu düşünüyorum ve bir de, 71 nci maddenin son fıkrasını nazara alıyorum. Bu bakımdan önergenizi işleme koymuyorum efendim.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) - Müsaade ederseniz, tutumunuz hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN - Hayır, bu hususta verilecek söz yok efendim. Kapalı oturumu gerektirmiş olan sebep ortadan kalkınca, Başkan açık oturuma geçilmesini teklif eder. Genel Kurul işaret oyu ile karar verir. Ben bu lüzumu daha hissetmedim efendim.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) - Kapalı oturuma geçilmesini gerektiren sebep, verilen önergede Hükümetin izahat vermesi idi; Hükümet izahat verdi. Grupların ve Devlet efradının gelip açıklayacak durumları yok ve zaten Hükümet tarafından daha evvel verilen izahat da gizli celsede geçti. Binaenaleyh, lütfedin, gizli oturumu gerektiren sebep ortadan kalkmıştır, devamı için hiç bir sebep yoktur. Bu öneriniz en azından, takdir hakkınızın isabetli kullanılmaması yolundadır. O sebeple ısrar ediyorum. Önergenin oylanması lâzımdır.

BAŞKAN - Oturunuz Sayın Erverdi. Sizinle aynı görüşte değilim. İçtüzüğü arz ettim, Yüce Meclisin kararını arz ettim.

Buyurun Sayın Güneş. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

TURAN GÜNEŞ (Kocaeli Milletvekili) - Sayın Başkan, Sayın üyeler;

Huzurunuzda görüŖülen konu, iki ayrı hukukî muameledir. Bir tanesi, daha önce ilân edilmiş ve bir süredir devam eden (Meclis kararıyla) Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerindeki sıkıyönetimin uzatılmasıyla ilgilidir. Diğeri ise, yeniden, bir başka nedenle, Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır illerinde ilân edilen sıkıyönetimin, Büyük Meclis tarafından onaylanmasıdır. Müsaade buyursanız bu iki ayrı hukukî işlem hakkında, iki ayrı açıklamada bulunarak, Cumhuriyet Halk Partisi Grubunun görüşlerini Yüce Heyetinize sunacağım.

Her ne kadar gündemde daha önce, yeni ilân edilen sıkıyönetimin tasdiki birinci sıraya konulmuş ise de ben daha önce Kıbrıs ile ilgili ilân edilmiş bulunan sıkıyönetimin uzatılması hakkında görüşlerimi arz edeceğim.

Değeri arkadaşlarım, Kıbrıs'a yapılan Askerî Barış Harekâtından sonra ve harekât esnasında, sıkıyönetim ilânının sebebi şudur: Türkiye Kıbrıs'ta bir askerî harekât yapmaktadır. Bu harekâtın başarısı, alınacak olan bütün askerî tedbirlerin gizli kalmasıyla mümkündür; gerek çıkarma, gerekse savunma ile ilgili. Ve Kıbrıs Çıkarması, Türkiye ile Yunanistan arasında bir savaşa, bir silâhlı çatışmaya müncer olacağı için yine bu sebeple, meselâ, Trakya'da, Batı hududumuzda ve Ege Denizinde ve Ege Denizi münasebetiyle sahillerimizde Batı Anadolu'da alınacak olan bazı askerî tedbirlerin, bize dost olmayan gözlerden saklanmasıdır. Gerçekte sıkıyönetim bu sebeple ilân edilmiştir, bunu temin etmek için ilân edilmiştir. Çünkü, bununla ilgili alınabilecek olan bazı tedbirleri bugünkü mevzuatımızda, meselâ basından veya kamuoyundan, bir başka biçimde saklamak imkânı yoktur. Askerî harekât sırasında birliklerin gelişi, gidişi vesaire bunlarla ilgili resimler, bunların duyurulması, bunları başka bir biçimde saklamak imkânı yok idi.

Türkiye ile Yunanistan arasında bir harp tehlikesi kalkmadığı, yani diğeri bir deyimle, böyle bir savaş tehlikesi karşısında Türkiye'nin birtakım askerî tedbirler alması ve bu tedbirleri yar-ü ayardan saklaması zorunluğu halen devam ettiğine, Kıbrıs'ta da her an patlayabilecek bir harekât, bir mukabil harekât karşısında yine Türkiye birtakım tedbirleri, askerî tedbirleri almak zorunda olduğu için, Kıbrıs'la ilgili olarak alınan sıkıyönetimin devamında bir zaruret bulunabilir. Hükümet bunu böyle takdir etmiş; bununla ilgili kısmı itibarıyla. Bu itibarla bunun uzatılmasında bir sakınca görmemekteyiz.

Bununla beraber, Sayın Başbakan bu sıkıyönetim konusunu izah ederken, bir yeni unsur daha getirerek, tabiri caizse, daha önce verilmiş olan sıkıyönetim kararının nedenini, gerekçesini değıştirdi veya ona bir başkasını ekleyerek, yeni bir sıkıyönetim ilân ediliyormuş veya Meclis yeni bir sıkıyönetim tasdik ediyor veya uzatıyormuş izlenimini verdi. Çünkü, iç durumdan bahsetti. Oysa, deminden beri yapmaya çalıştığım açıklamalarda, Kıbrıs dolayısıyla verilmiş olan sıkıyönetimin amacı, mahiyeti, sınırı açık açık ortadadır. Bunun Türkiye'de, pek de iyi anlayamadığım, iç durumla bir alâkasını göremedim. Özellikle, bu sebeple Meclisin ilân ettiği, tasdik ettiği, sonra uzattığı bir sıkıyönetimi, eğer şimdi müstafi olan veya yakın bir tarihte -kime geleceğı de belli değil ya- kurulacak olan hükümet, bir başka amaçla kullanacaksa, bu, açık, seçik kamu hukukunda yetki saptırması ve yapılan, yapılacak muamelelerin maksat bakımından açık, seçik, kesin, hukuka aykırı duruma düşmesi demektir. Meclisin ve daha önce kendi almış olduğu kararın istikametine Hükümet saygı göstermek zorundadır; eğer hukuk devletinde yaşıyorsak ve Meclis kararlarının, Meclis eğilimlerinin Hükümet bakımından henüz bir değeri devam ediyorsa.

Değeri arkadaşlarım, bu konuda, sıkıyönetimin biraz amacından ve muhtevasından sapmak üzere olduğunu gösteren deliller de vardır. Bazı illerde sıkıyönetim yetkilileri, aslında Kıbrıs işiyle hiç bir şekilde alâkası bulunmayan meslekî ihtilâflarda grevleri, Sıkıyönetim Kanununun verdiği yetkilere dayanarak ertelemektedirler veya yasaklamaktadırlar. Bunun Kıbrıs olayı ile ne gibi bir ilgisi olabileceğı, Türkiye'nin alacağı askerî tedbirler bakımından ne gibi bir güvenlik anlamı taşıyacağı bizce meçhuldür. Bu hususa Hükümetin dikkatini çekmek isterim.

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; ikinci olarak, yeni ilân edilen ve Meclisten onaylanması istenilen sıkıyönetime gelmek istiyorum.

Çok enteresan, herhalde ilerde gizli oturumların zabıtları incelendiği zaman, tarihçiler ve Anayasa hukuku uzmanları tarafından bunlar açıklandığında, çok ilginç bir oturum ve müzakere usulü ile karşı karşıya bulunacağız. Bunun üzerine ilerde Anayasa hukukçuları bir hayli monografi yazarlar.

İki bakımdan enteresan ve dikkat çekici bir husustur. Gizlilik önergesi veren grup temsilcisi arkadaşımız, «Ben, Hükümetin bir şeyler söylemek isteyip söylemediğine imanım gibi inandım. Binaenaleyh, Hükümet gizli şeyler söylesin, diye gizlilik istiyorum.» dedi. Fakat işin tuhafına bakınız veya kaderin cilvesine bakınız ki, Hükümet burada vatandaşa, yar-ü ağyara söylenmeyecek hiç bir şey söylemedi.

Gerçekte şu daha makul olurdu: «Bizim söyleyeceğimiz şeyler gizlidir. Yani, bizim söyleyeceğimiz şeyleri vatandaş işitsin istemiyoruz. Çünkü öyle bir durumdayız ki, yukarı tükürsek bıyık, aşağı tükürsek sakal. Millî Güvenlik Kurulundan bu karar geçmiş. Şimdi, biz bu illerde sıkıyönetimi istemiyoruz demek, herkese şirin görünmek lâzım gelen şu günlerde bizim işimize gelmez, gizlilik istiyoruz, bu meseleyi bitirir.» (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Yalnız tabî arkadaşlarım politikada herkese şirin görünmek olağanüstü zor bir meseledir.

Değerli arkadaşlarım; bu, bir başka alanda da kendisini gösterdi. Sayın Başbakanı dinledik. Şimdi, Sayın Başbakanın söylediklerini biraz daha ayrıntılı olarak inceleyeceğim kendi açımızdan; hakikaten bunlar sıkıyönetim ilânına yeterli midir, değil midir, söyleyeceğiz. Bu Mecliste, hakikaten, daha önce üniversitede bu konularda hocalık yapmış insanlar da var. Şimdi Hükümetin söylediği ile bu illerde sıkıyönetim ilân edilemeyeceği açık seçik ortada, onlar da bunu en az benim kadar görüyorlar. Ne yapsın o zaman? Hükümete söylemediği şeyleri, «Ama senin sözünün altının daha da altında öyle vahim şeyler yatıyor ki, onun için biz bu sıkıyönetimi ilân etmeye, tasdik etmeye mecburuz.» deniliyor. Hükümetin böyle bir şey söylediği falan yok, Hükümet söylemiyor bunları. Efendim, eğer basına söylediğin gibi olursa, bundan böyle sıkıyönetim ilân edilmez. Onun için, o beyanatını değiştir ki, sıkıyönetim ilân edebilelim. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – Söylenenleri tahrif ettiği için söz rica ediyorum.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Değerli arkadaşlarım; Hükümetin elbette ki, bilmediği bazı şeyleri veya Hükümetin görmediği bazı vahim durumları, müstakbelin Hükümet sorumluları daha evvel araştırarak görmüş olabilirler. Ne var ki, bu sıfatla bu sözleri söyleyebilmeleri için, ayrıca bu yeteneklerine bir de yetkiyi ilâve etmeleri lâzım gelecek. Daha henüz o safhaya gelmiş değiliz. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Şimdi arkadaşlarım, müsaade ederseniz evvelâ meseleyi salt hukuk açısından görmeye çalışalım. 124 üncü madde savaş hali, «Savaşı gerektirecek bir durum, ayaklanma, vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli bir eylem, bir kalkışma, milletin veya ülkenin içten veya dıştan bütünlüğünü tehlikeye düşürecek bir manzara.» ümit etmek isterim ki, Hükümetin de aklına, böyle bir sıkıyönetim ilânı sırasında ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren bir durum olarak vaziyeti görmek gelmemiştir. Eğer bu gelmiş ise, Hükümet Güneydoğu Anadolu'nun bazı illerinde sıkıyönetimi, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten ve dıştan tehlikeye düşmüştür, gibi telâkki ediyorsa, çok vahim bir şey yapmıştır, adamakıllı vahim bir şey yapmıştır; ülkenin ve milletin bölünmezlik kaidesi evvelâ kendi kafasında bir şüphe olarak belirmiştir. Hükümeti bundan tenzih etmek isterim. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Ancak, Şu ibareyi Sayın Başbakan kerrat ile kullandığı için bir defa daha bunu belirtmekte fayda görüyorum. «Bu sıkıyönetimin ilânının, Güneydoğu halkımızın eylemiyle, Güneydoğu halkımızın hareketleriyle bir alâkası yoktur.»

Değerli arkadaşlarım, biz sıkıyönetimi İstanbul'da, İzmir'de ilân ederken hiç bir sorumlu gelip; «Bu, İstanbul'daki halkımızın, İzmir'deki halkımızın davranışları sebebiyle ilân edilmemiştir.» dedi mi? Demedi. Güneydoğu halkımız için ayrıca bunu belirtmeyi yersiz ve isabetsiz sayıyoruz. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Türk Milletinin ve Türk Devletinin, Türk ülkesinin bütünlüğü arkadaşlarım, yalnız bunları burada dile getirmekle olmaz; gözünüzde, g nl n zde Güneydoğu, Kuzeydoğu, Orta Anadolu, bu kabil ayrımları kaldırılabiliyor veya bu ayrımları kaldırdık demek lüzumunu hissetmeyecek kadar her tarafı eşit sayıyorsanız, o zaman milletin ve ülkenin güvenliğini sağlamış olursunuz. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Böyle bir Şey söylemesine Sayın Başbakanın hiç bir lüzum yok. İzmir'deki, İstanbul'daki sıkıyönetim nasıl İstanbullunun veya İzmirlinin nedeniyle yapılmamıŐsa, elbette ki, orada da Mardinlinin veya Siirtlinin nedeniyle yapılamaz, yapılmaması lâzım gelir. Bu bölge halkının ötekilerden ayrı hiç bir özelliği yoktur; bu Devletin kanunlara saygılı, bu Devlete sadık herhangi birimiz gibi bir vatandaşı olmak dışında...

MİKAIL İLÇİN (Hakkâri Milletvekili) - Kıbrıs Harek tinde Şehit düŐenlerin mezar taŐlarını okusunlar.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Şimdi arkadaşlarım, ötekilere gelelim. İltica hakkı istemiş, almamıŐız. Böyle bir durumda alınacak askerî tedbirleri, onun, bunun gözünden saklamaya lüzum yok. Biz, hudutlarımızdan içeriye insan girmesine mani olmaya çalışıyoruz.

«Birlik gönderdik, tümen gönderdik, hududumuzu kapattık...» Bütün gazeteler bunları yazdı, «Türkiye bir tümen gönderdi. Devlet sınırlarına bir tümen gönderdi...» Bunun saklayacak bir tarafı yok. Bozulmuş, iltica hakkı üzerinde ayrıca bir Şey söylemek lüzumunu görmüyorum. Çünkü, böyle bir iltica hakkı tanınmasının ne gibi siyasî sonuçları olacağını bilebilecek durumda değiliz. Hükümetin bu konuda bir takdir hakkı bulunduğunu ve karşımızdaki sorunun da, «iltica hakkı tanıyalım, tanımayalım» olmadığını bilerek, bunun üzerinde durmuyorum; ama arkadaşlarım bu hadise ile ilk defa karŐılaŐmıyoruz.

Irak'ta Şimdiki gibi, bir kısmının af sebebiyle Irak'a sığındığı, bir kısmının İran'a iltica ettiği, değil... Burnumuzun dibinde, hudutlarımızda Barzani kuvvetleri ile Iraklılar arasında kıyasıya savaş olurken, hudutlarımızdan içeriye bu savaşın intikal etmesi ihtimali de vardı. O devirde biz h k metteydik; o zaman da görüŐüldü, buralarda sıkıyönetim ilân edelim mi diye; fakat biz, normal olarak alınacak tedbirlerin bütün bu sızmaları  nemeye yeteceği kanısındaydık. Bunu uyguladık ve hudutlarımız içinde hiçbir önemli hadise olmadı. Barzani kuvvetleri bozulmuŐlar, yani Şimdi, kuvvetleri birdenbire 150 000'e çıkarıp... Arkadaşlarım, 150 000 füzeli, Sam'lı, bilmem ağır makineli falan... Eğer bu kadar topu tüfeği olsaydı, Barzani Iraklıların hakkından gelirdi arkadaşlarım, adam mağl p oldu insaf ediniz, yani işi m bal ğa etmeyelim. İran kendisine yardımı keser kesmez, Barzani çareyi kaçmakta bulmuştur. Bu kadar büyük bir yabancı devlet tebaasını kendi ülkemize almakta fayda görmüyoruz; (100 - 150 bin kişi) ama bunlar gelecek, hudutlarımızı tankları ile topları ile vuracaklar, ne olacak? Vurmaları ihtimaline binaen, işte savaşı gerektirecek bir durum doğmuş olarak; Hükümetin iŐmi'z zat-ı veçhiyesinden de böyle bir anlam çıkartıyorum, diyerek bu illerde sıkıyönetim ilân edilemez.

Bundan önce yapıldığı, tecrübe edildiği ve iyi sonuç alındığı şekilde, gereken bütün askerî tedbirler alınır ve böylece bu illerimizin halkı rahatsız edilmez.

Değerli arkadaşlarım, bir hususu belirtiyim: Belki hudut vilâyetleridir diye, aslında bu vilâyetlerimizde bugün bile vatandaşlar konusunda alınmış tedbirler var. İktisadî bakımdan geri kalmış bölgedir, okuma-yazma oranının düşük olduğu bölgedir, vatandaşın tek başına hakkını savunması zor olan bölgedir.

Barzani'nin adamı gelmesin diye bir sıkıyönetim ilân edeceksiniz, (Nasıl gelip de ta Diyarbakır'a kadar gidiyor, onu da anlamıyorum ya!) Barzani'nin adamı Türk hududundan içeri girmesin diye bunları yapacaksınız ve ondan sonra tahsili, terbiyesi, bizim burada yapabileceğimiz, bir devlet dairesinde yapabileceğimiz şekilde kendini savunmaya müsait olmayan insanın başına jandarmayı mı, onbaşığı mı, kimi olduğunu buradan tespit edemeyeceğimiz insanları musallat edeceksiniz. Ee... Değerli arkadaşlarım, buna, Türk Milletinin tamamını temsil eden Türkiye Büyük Millet Meclisi razı olmamalıdır. Mardin'in, Siirt'in veya herhangi bir ilimizin içinde yaşayan vatandaşımızın maruz kalabileceği tehlikeleri, zulümleri biz nazarı dikkate almaya mecburuz.

Bu nedenlerle ve Başvekilin, bütün ısrarlara rağmen; yahu bunun en iyi şekli biraz böyle çok, işte dünya politikası şöyle oldu, emperyalistler böyle geldi, kapitalistler şöyle gitti filân gibi; yani bir şeyler söyle ki, yani dünyada tehlikeli bir durum var gibi bir intiba yarat ki, bunu kabul edelim gibi ısrarlara, ricalara rağmen bir türlü bunun dışına çıkmadığı ve çıkmadığı da haklı olarak ve dürüst bir devlet adamı olarak gözönünde bulundurulup, sıkıyönetimin ilânı için hiç bir gerek kalmadığı anlaşılmaktadır, tasdiki için. Normal düzenimize dönelim; Büyük Meclisin vazifesi, kesin zorunluluklar olmadığı zaman, vatandaşlara ne ekonomik alanda, ne hukuk alanında yeni yüklemeler yüklememektir. Vatandaşların haklarına sahip çıkalım; Türk Devletinin ve Türk Milletinin tümünün haklarının tehlikede olmadığı böylece ortaya çıktıktan sonra...

Türk ordusunun gücü, Türkiye sınırlarını korumaya müsaittir arkadaşlarım. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar) Eğer sıkıyönetim ilân edilmeden, herhangi bir akşam hududumuzdan yürümeye kalkacak olan düşmana karşı kendimizi koruyamıyorsak, hemen Meclisin bu mesele üzerine eğilmesi lâzımdır. (C. H. P. sıralarından alkışlar) Düşünün...

BAŞKAN – Lütfen tamamlayın Sayın Güneş.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Düşünün, bir bozulmuş gerilla örgütü hudutlarımıza gelecek; Mardin'den, Hakkâri'den hudutlarımız içine girmeye çalışacak ve bizim ordumuz, bu illerde sıkıyönetim ilân edilmeden buna karşı koyamayacak... O halde yakında Hükümetten Kırklareli'nde, Edirne'de vesairede sıkıyönetim ilân edilmesi lâzım geldiği hakkında bir öneri beklememiz icabeder. Çünkü, sanki Bulgaristan'ın Türkiye hakkındaki niyetleri, bir zavallı, perişan olmuş Barzani'nin niyetlerinden daha iyi veya Bulgaristan Barzani'den daha zayıf... Bunlara kimseyi inandırmak mümkün değildir.

Bu itibarla Cumhuriyet Halk Partisi Grubu, bu illerde sıkıyönetim ilânını onaylamayacaktır. Saygılarla arz ederim. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Güneş.

Grulardan başka söz isteyen var mı efendim?

Yok.

MUSTAFA ASRİ ÜNSÜR (Yozgat Milletvekili) – Şahsım adına Sayın Başkan.

BAŞKAN – Peki efendim.

Şahsı adına Siirt Milletvekili Sayın İdris Arıkan, buyurun efendim. Süreniz 10 dakikadır Sayın Arıkan.

İDRİS ARIKAN (Siirt Milletvekili) – Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri;

Hükümetin, daha önceden devam etmekte olan sıkıyönetimin bazı illerde bir daha devamı ve Güneydoğu Bölgemizin 4 ilinde yeni baştan sıkıyönetim ilânı isteği dolayısıyla huzurlarınıza gelmiş bulunuyorum. Bu vesile ile Yüce Heyete saygılarımı sunarım.

Sayın milletvekilleri, değerli senatörler; biraz evvel Hükümet adına Sayın Başbakanın izahatlarını dinledik. Bundan önce, Kıbrıs olayları dolayısıyla bazı illerimizde ilân edilen sıkıyönetimin, bazı illerde devamı konusundaki isteklerine katılmamak, haliyle mümkün değildir. Bugün Kıbrıs hadisesi henüz vahametini ve sıcaklığını muhafaza etmektedir.

Maruzatımın odak noktası, Güneydoğu Bölgemizde ilânı istenilen sıkıyönetimle ilgilidir. Sayın Başbakanın biraz önceki izahatlarında, ilânı istenen sıkıyönetimin Mardin, Siirt, Diyarbakır ve Hakkâri illerinde ilânı istenilen sıkıyönetimin ilânı gerekçesiyle ilgili konuşmalarında, bir hukukçu olarak kabul edilebilecek bir yön bulamadım. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar) Bu konuyu, biraz önce C. H. P. Grubu adına konuşan sayın konuşmacının yaptığı gibi, politik tartışmaların, siyasî çıkar endişelerinin üstünde tutmak lâzımdır. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Anayasamızın 104 üncü maddesi 1488 sayılı Kanunla değişmiştir. Anayasamızın 124 üncü maddesini bir hukukçu olarak okuduğumda, burada dört vilâyetimizde ilânı istenilen sıkıyönetimin ilânına gerekçe olabilecek herhangi bir ibare ben göremiyorum. 124 üncü maddede sıkıyönetimin ilânı sebepleri teker teker, tadadî bir şekilde sayıldıktan sonra, bunların sonunda, sıkıyönetimin ilânı için kesin belirtilerin mevcut olması şartı koşulmuştur; «Savaş hali, savaşı gerektirecek bir durum, ayaklanma hali, vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma, ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten ve dıştan tehlikeye düşüren bir durum, Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni ve temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın hareketler» konusunda, herhalükârda kesin belirtilerin mevcut olması lâzımdır.

HASAN TOSYALI (Kastamonu Milletvekili) - Dış tehlike, dış tehlike...

İDRİS ARIKAN (Devamla) – Temel hak ve hürriyetleri dışardan ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketleri hakkında kesin belirtilerin mevcut olması lâzımdır. Şu anda bu dört vilâyetimizde sıkıyönetimin ilânını gerektiren kesin bir belirti mevcut değildir.

Bugün komşu ülke olan Irak'ta, dostluk münasebetleri içinde bulunduğumuz Irak'ta, ülke bütünlüğüne saygı duyduğumuz Irak Hükümetinde, bu Hükümetle çarpışan bir grup Türkiye'den iltica hakkı istemiştir. Bu iltica hakkı isteyenlerin sayıları konusunda kesin bir rakam sahibi olmak mümkün değildir. Sayın Başbakanın Hükümet adına yaptıkları konuşmalarda ifade ettikleri rakamı biz biraz büyükçe görüyoruz.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine imzasını koymuş bir ülke olarak iltica hakkını kabul etmeyen Devletimizin bu davranışı konusundaki tartışmayı bir kenara bırakarak, Sayın Başbakanın maruzatlarına değinmek istiyorum.

İltica hakkı istenmiştir, kabul edilmemiştir. Sayın Başbakan demektedirler ki: «İltica hakkı isteyen bu grup, iltica hakkını zor kullanmak suretiyle ve zora başvurmak suretiyle fiilen icra etmek istemektedir.»

Eğer, iltica hakkı isteyen bu grup ellerindeki silâhlarla bu haklarını zorla, silâhla tahakkuk ettirmek emelinde iseler ve Anayasanın 124 üncü maddesine göre de bunun kesin belirtileri mevcut ise, dört ilimizde ilânı istenen sıkıyönetim mi bu müdahaleyi önleyecektir? Buna biz şahsen inanmıyoruz. Şayet, böyle zora başvuran bir teşebbüs varsa, bu dört ilde sıkıyönetimin ilânı ve meriyeti bunu sureti katiyede telâfi edemeyecektir.

Sözlerime devam ederken, burada şu noktaya temas etmek istiyorum: Zaten Silâhlı Kuvvetler, Türkiye Devletinin ülkesi ve milletiyle bölünmezliği ilkesini ve Türkiye Cumhuriyetini barışta ve savaşta koruma ve kollama görevini üslenmiş olan şerefli Türk Silâhlı Kuvvetlerimiz zaten bu konuda gerekli tertibatı ve hazırlığı almıştır, almaktadır. Bundan da biz şahsen gurur duyuyoruz.

Şimdi, bizim üzerinde durduğumuz nokta; bu dört ilimizde ilânı istenen sıkıyönetimin, Anayasamızın 124 üncü maddesi muvacehesinde herhangi bir gerekçesinin mevcut olmayışdır. O halde, Hükümetin bu isteğini 124 üncü maddenin çerçevesi içinde mütalaa edemiyorsak, Hükümet niçin sıkıyönetim ilânını zarurî görmüştür?

Benim naçizane kanaatim şudur: Bu konudaki temel düşünce, sıkıyönetimin ilânı istenen bölge halkına karşı duyulan güvensizliktir. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

Muhterem milletvekilleri, değerli senatörler; bu maruzatımı her türlü siyasî düşüncenin, her türlü siyasî istismarın üstünde ve muhterem C. H. P. li arkadaşların alkışlarını alma endişesinden tamamen uzak olarak söylüyorum. C. H. P. li arkadaşlarımdan istirham ediyorum, bu samimî maruzatımı istismar etmesinler, bu maruzatım tamamen şahsî ve politik düşüncenin üstündedir. Bu düşünceye nasıl varıyorum? Diyorum ki; bölge halkına karşı duyulan bir güvensizliktir. Bu neticeye nasıl varıyorum? Sayın Başbakan, böyle bir tenkitle karşılaşacaklarını ümit ederek, (konuşmalarını dikkatle dinledim) iki defa tekrar etmişlerdir. Demişlerdir ki: «Sıkıyönetim ilânı isteğinin temelinde, bu Doğu ve Güneydoğu bölgesinin halkına karşı duyulan herhangi bir düşünce veya Doğu ve Güneydoğu halkını ilgilendiren bir mefhum yoktur.» İşte biz, bu düşüncelerinden ve bu konuşmalarından bu neticeye varıyoruz. Öyle ya, geçen sene ve evvelki senelerde de aynı şekilde Batı illerimizde, en son Kıbrıs Harekâtı sırasında yine Batı ve Güney illerimizde sıkıyönetim ilân edilmiştir ve o sıkıyönetimin ilânı konusunda izahat veren Başbakanların hiç birisi bu şekilde bir ifade kullanmamışlardır.

Bir noktaya daha değinerek sözlerime son veriyorum; Hükümet ilgililerini ve Sayın Başbakanı da yanılta (naçizane kanaatime göre), Millî Emniyetin bu bölge halkı hakkında verdiği yanlış istihbarat raporlarıdır. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

1971 yılından sonra, Diyarbakır ve Siirt illerinde ilân edilen sıkıyönetim sebebiyle, kurulan sıkıyönetim mahkemelerinde muhakemesi yapılan bazı sanıkların müdafiliğini, avukat olarak o zaman yapmışım ve o zamanlar müşahede ettim ki; mahkemelerde, Millî Emniyetin vermiş olduğu raporlara istinaden, hukuk ilkelere, şahıs hak ve hürriyetleri ayaklar altına alınmakta ve çiğnenmektedir.

Muhterem arkadaşlar, bir avukat olarak şu müşahedemi arz ediyorum; o duruşmalarda aynen şu durumla karşılaşmışımdır.

BAŞKAN – Sayın Arıkan lütfen tamamlayınız, süreniz doldu.

İDRİS ARIKAN (Devamla) – Sözlerimi bağlıyorum efendim.

Dosyada, Millî Emniyetin beyaz bir kâğıda yazılmış bir ibaresi var. Diyor ki: «Bu şahsın, Irak'ta falankesle ilişkisi olduğu tespit edilmiştir, bu adama şu tarihte şu mektup gelmiştir, bu adam şu tarihte şu mektubu göndermiştir ve Irak'ta bulunan bazı kişilere yardım vaadinde bulunmuştur.» diye mücerret

bazı beyanlar yer almaktaydı o raporlarda ve altlarında sadece kuru bir mühür yatmaktaydı. Sıkıyönetim mahkemelerinde, işte o altlarında kuru mühür yatan o belgelere istinaden, şahıs hak ve hürriyetleri kısıtlanmış, cezalar verilmiştir. Biz avukat olarak o zamanlar sayın mahkeme heyetine diyorduk ki: «Peki bu sanık hakkında, sanıkla ilgisi olduğu iddia edilen bu mektuplar nereden ele geçirilmiş? Ne zaman yakalanmış? Kimin evinde tutulmuş? Bu sanığın evinde yapılan aramalarda böyle bir şey ele geçmiş mi?» diye sorduğumuzda, sıkıyönetimin savcılarını bize şu cevabı veriyorlardı; diyorlardı ki: «Bu konuda tahkikat istemek, Millî Emniyetin istihbarat çalışmalarını öğrenmeye matuf kasıtlı bir beyandır, bu nedenle bunu araştırmaya lüzum yoktur.» diyorlardı.

BAŞKAN - Sayın Arıkan, bağlayın lütfen.

İDRİS ARIKAN (Devamla) – Muhterem arkadaşlar, zaten geri kalmışlık düzeyi içinde, sosyal ve ekonomik açıdan geri bırakılmışlık düzeyi içinde, «İkinci sınıf vatandaş» olma psikolojisi içinde bulunan (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar) bu vatandaşlar hakkındaki düşüncelerimizi, hepimizin veya bir kısmımızın yeni baştan tashih etmesi, bu konu üzerinde eğilmesi lâzımdır. Güneydoğu bölgesinde yaşayan vatandaşlarımızın hepsi «Türk Devletinin, ülkesi ve milletiyle bölünmezliği» ilkesine herkesin sahip olduğu dereceden daha fazla bir ölçüde bağlıdırlar. Milliyetçilik duyguları, millî hisleri, tahmin edilemeyecek kadar çoktur.

Sayın Başkandan müsaade isteyerek bir konuyu daha belirtmek istiyorum. Bu yaz mevsiminde seçim bölge gittiğimde, Siirt Askerlik Şubesi Başkanıyla görüştim. Sayın Başkan bana aynen şu beyanı söyledi: «Ben bu bölge halkı hakkında kanaatlerimi yüzde yüz değiştirdim.» dedi. Niye, diye sorduğum da şu cevabı verdi. Dedi ki: «Kıbrıs olayları sebebiyle silâh altına alınan askerlerden, bir kur'a önce terhis edilen askerleri silâh altına almak için onlara çağrıda bulunduğumuzda, iki günde iştirak nispeti yüzde 98 oldu.» dedi. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar)

BAŞKAN – Sayın Arıkan, rica ediyorum efendim.

İDRİS ARIKAN (Devamla) – Bitiriyorum.

Türk Hava Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfına ve Türk Donanma Vakfına yardım için yapılan çalışmalarda yine o bölgenin köylüsü, cebinde para olmadığı için, ahırındaki keçisini, koyununu bilfiil vermek suretiyle yardımda bulunmuştur. Buna bizzat bölgenin kaymakamları şahittirler. Sözlerimi şu şekilde bağlıyorum.

BAŞKAN – Bitiriyorsunuz artık, bağlamıyorsunuz Sayın Arıkan.

İDRİS ARIKAN (Devamla) – Evet bitiriyorum efendim.

Güneydoğu'nun dört ilinde ilân istenen sıkıyönetimin ilân gerekçesini Anayasamızın 124 üncü maddesinin çerçevesi içerisinde mütalaa etmek mümkün değildir. Şahsî kanaatim odur ki; Millî Emniyetin gerçek dışı beyanlarına ve raporlarına istinaden, Hükümet yanılmış olarak bu şekilde bir istekte bulunmuştur. Bu isteğe karşıyım. Bu nedenle, şahsen oyumu bu isteğin aleyhinde kullanacağım.

Yüce Heyete saygılar sunarım. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Arıkan.

Sayın Sırrı Atalay da görüşmelerin aleniye dönüşmesi hususunda bir önerge göndermiştir. Ancak, daha evvel ifade ettiğim kanaati muhafaza ediyorum.

Adalet Partisi Grubu adına Sayın Ali Naili Erdem, konuşmak üzere buyurunuz.

A. P. GRUBU ADINA ALİ NAILİ ERDEM (İzmir Milletvekili) – Sayın Başkan, değerli üyeler;

Fevkalâde önemli iki ayrı önergenin müzakeresi için Adalet Partisinin görüşlerini muhterem Heyetinize arz etmek üzere huzurlarınıza gelmiş bulunuyorum.

Gerçekte konu, Anayasanın 124 üncü maddesinde belirtilen hudutları içerisinde alınacak karar fevkalâde ağır ve fevkalâde önemli. Ancak, müzakerelere başlarken Sayın Hükümet Başkanının izahlarında tatminkâr bir görüşe rastlayamadığımızı; Meclis Başkanlığına gönderilen tezkerede mukni, konunun ağırlığını yansıtıcı satırların yer almadığını ifade ile Sayın Hükümet Başkanına bu konu ile ilgili yapılacak gizli toplantıda daha açık, daha net, daha sarîh konuşma imkânı getirmek için bir önergede bulundum.

Hemen şunu belirtiyim ki; vaki gizlilik önergesinin kabulünden sonra da Sayın Başbakanın vermiş oldukları izâh oylarımızla istihsal edeceğimiz kararın ağırlığı ile mütenasip, ağırlığı ile aynı paralelde seyreder mahiyette değildir. (C. H. P. sıralarından «Olmaz» sesi)

BAŞKAN - Devam buyurun efendim.

ALİ NAİLİ ERDEM (Devamla) - Konu ile ilgili olarak Halk Partisi sözcüsü Sayın Turan Güneş, beşer hayatı ile birlikte başlayan ve bazılarına göre sihirbaz, bazılarına göre büyücülerin yapmış olduğu tarzda, bir insan beyninin içerisinde geçen hadiseleri tespit etme maharet ve hünerine sahip bir insanın edası içerisinde vermiş olduğumuz gizlilik önergesinin maksadını kendi zekâsı ile mütenasip bir şekilde muhterem Heyetinize arz ettiler. (A. P. sıralarından gülüşmeler; «Bravo» sesleri)

TEKİN İLERİ DİKMEN (Muş Milletvekili) - Gerçekten çok zekidir Turan Güneş.

ALİ NAİLİ ERDEM (Devamla) – Çok parlak hafızanızı burada dinleriz beyefendi.

BAŞKAN – Rica ederim efendim.

ALİ NAİLİ ERDEM (Devamla) – Maksadımız sadece neticede alınacak kararın, kullanılacak reylerin doğru ve isabetli olması keyfiyetini sağlamaktan ibarettir; ama mesele öyle değilmiş: Sayın Halk Partisinin sözcüsüne göre bir başka istikamette, bir insanın aklından geçemeyecek tarzda sakat, bir insanın aklından geçemeyecek tarzda ters düşünceleri doğruymuş gibi yine burada söylemekten çekinmediler. Kişisel bir görüş değil; çok ağır olduklarını söyleyen bir partinin ağırlığıyla mütenasip görüş olarak burada ifade ettiler.

Hemen belirtelim ki, iki önergeden Kıbrıs münasebetiyle verilmiş olanı maksadını hangi ölçüde aştı, maksadının çerçevesini hangi ölçüde zorladı tarzındaki ifadeleri, yine Sayın Turan Güneş'in üslûbuna yakıştırmak suretiyle bu konudaki cevabımız şudur: Bir başarılı hareket olmuştur ve fakat henüz sonuca bağlanmamıştır. Bu itibarla, Hükümetin Kıbrıs münasebetiyle daha önceden alınmış olan sıkıyönetimin yine süresinin uzatılması hususundaki görüşünün doğruluğuna katılıyor ve Adalet Partisi Grubu olarak reylerimizi olumlu istikamette kullanacağımızı ifade ediyorum.

Güneydoğu illerimizin hemen kenarında, Irak'da meydana gelen bir hâdise münasebetiyle Sayın Başbakan dün akşam televizyonda, dikkatle dinleyen arkadaşlarınızdan birisi olarak, bir ilticadan bahsederek ve neticede bu iltica esprisini ortaya koyduktan sonra sıkıyönetime müracaat ettik, buyurdular. Bu kere konuşmalarını dinlediğimiz zaman, yine aynı şekilde Irak'ta bir affin bahse konu olmasına rağmen yine bir ilticadan, bu ilticanın 150 bin kişilik bir silâhlı iltica şeklinde olacağını ifade buyurdular ve buna istinaden de sıkıyönetime müracaat edilmesi lüzumuna kani olduklarını beyan buyurdular ve bu sabah saat 7.00'den itibaren de bu dört ilde uygulamaya geçildiğini ifade buyurdular.

Sayın Başbakanın ortaya koyduğu görüşleri Parti Grubumuz olarak paylaşmaya imkân yoktur. Belirtmeye mecburuz ki, Devletin gücü sıkıyönetime müracaat etmeden de bahsedilen ve bir varsayımdan hareket edilmek suretiyle ortaya konulan bir tehlikeyi bertaraf edecek güçtedir. Bu itibarla, evveleminde meseleyi niçin sadece Hakkâri'de, Mardin'de düşünülmedi diye soruyoruz; sonra da meseleyi, niye dört

ilde bir sıkıyönetim uygulanmasına geçme zaruretini hissediyoruz dersiniz. Eğer herhangi bir yerdeki hadise münasebetiyle Devletin gücü kendi tabii güçlerine istinad etmeden meseleyi ortadan bertaraf etme inancına sahip değil ve o meseleyi sıkıyönetimle giderme şeklindeki bir anlayışa iltifat edilirse, sıkıyönetim olağanüstü hallerin müracaat ettiği bir hukukî statü olmaktan çıkar, normal hallerin de müracaat ettiği bir statü haline gelir.

Bu itibarla, Sayın Hükümet tarafından Meclise gönderilen tezkerede ifade edilen gerekçeyi Sayın Hükümet Başkanının konuşmalarında belirtmiş olduğu hususları sıkıyönetimin dört ilde uygulanması keyfiyetine Adalet Partisi Grubu olarak iştirak etmediğimizi ve olumsuz rey kullanacağımızı arz ederim. (C. H. P., A. P. ve M. S. P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Erdem.

Millî Selâmet Partisi Grubu adına Sayın Süleyman Arif Emre, buyurunuz.

MSP GRUBU ADINA SÜLEYMAN ARİF EMRE (İstanbul Milletvekili) – Muhterem Başkan, Büyük Millet Meclisinin muhterem üyeleri; Hükümetin Kıbrıs'ta devam etmekte olan gergin durum dolayısıyla, daha önce Yüce Parlamentomuzun dört ilde devamına karar verdiği sıkıyönetimin bir ay daha uzatılması gerektiğine dair tezkeresi Grubumuzca da isabetli gerekçeye dayanan bir talep olarak mütalaa edilmektedir.

Bu itibarla, Kıbrıs ihtilâfının getirmesi muhtemel herhangi ihtilâtlara karşı tedbir mahiyetinde olarak 4 ilimizde devam eden sıkıyönetimin 1 ay daha uzatılması teklifini müspet karşılamaktayız.

Ancak, Hükümet yine Irak sınırında ortaya çıkmış olan fevkalâde bir iltica hareketi karşısında, bu sınırdaki illerimize ilâveten, sınırdan uzak bulunan 2 ilde dahi, yeniden sıkıyönetim ilân etmiş ve bunun dahi tasdikini istemiş bulunmaktadır; ancak Sayın Başbakanın bu hususta Meclisimize ikna edici ve bütün tereddütleri giderici mahiyette açıklamalar yapması maksadıyla başlatılmış olan gizli oturumda dahi, ikna edici açıklamalar yapılmamış bulunmaktadır.

Ezcümle, niçin Hakkâri ve Mardin'den gayri Diyarbakır ve Siirt'te de sıkıyönetim ilânına lüzum görülmüştür? Bu hususta gerektiği kadar izahat verilememiş ve Meclislerimiz tatmin edilememiş bulunmaktadır.

Kaldı ki, Anayasamızın 124 üncü maddesi muvacehesinde, hangi ihtimallerin, bu maddenin hangi bölümüne ve fıkrasına girmesi, Hükümet tarafından varit görüldüğü hususu da ayrıca gereği kadar açıklanmamıştır. Sadece toplu iltica hareketi ihtimali ortaya konulmuş bulunmaktadır. Toplu iltica hareketi, sınırda kolaylıkla önlenmesi mümkün olan bir hareket olarak mütalaa edilebilir, edilmektedir. Şayet Hükümet, şu ortaya koyduğumuz hususlarda daha aydınlatıcı ve daha ikna edici bilgilere ve gerekçelere sahipse, bunları açıklaması gerekirdi.

Bu itibarla, bu açıklamaların yapılmasını hâlâ biz mümkün görüyoruz ve bunu talep etmeye kendimizi haklı buluyoruz.

Vukua gelmemiş, fakat Hükümetçe vukuu muhtemel görülen bazı hareketler düşünülmektedir; fakat bunlar, vukua geldikten sonra dahi, Hükümetimizin süratle gereken tedbirleri alması ve o anda harekete geçmesi mümkündür. Bu itibarla münakaşalı bir safhaya intikal ettirilmiş olan, 4 ildeki sıkıyönetim ilânı talebi üzerinde, gereken açıklamalar yapıldığı takdirde, keyfiyeti düşünmek üzere bu hususta grup olarak, kanaatimizi ortaya koyamayacak durumda olduğumuzu arz etmeyi de vazife sayıyoruz. Şayet Hükümetimiz bu hususta ikna edici gerekçeler ortaya koyarsa o zaman elbetteki Yüce Meclis gereğini düşünecektir.

Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerindeki sıkıyönetimin uzatılması talebine katılacağımızı arz eder, hürmetlerimizi sunarım. (M. S. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Emre.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Başbakan söz istemektedir. İçtüzüğümüzün 73 üncü maddesine göre, daha evvelce görüşmüş olduğu için Sayın Başbakanın, aslında söz hakkı yoktur; yalnız, konu Devletin bütünlüğü ve güvenliğinin korunmasıyla ilgilidir, önemli bir konudur.

İkincisi; hepinizin müşahade eylediği gibi, Sayın Başbakan konuşması sırasında verilen takrirle kapalı oturuma geçilmiş, konuşması bölünmüştür. Bunun yanında, sayın konuşmacılar, grupları adına beyan ettikleri görüşlerle aydınlanma ihtiyacını da hissetmişlerdir. Konunun bu önemi ve şu safahatı itibariyle, Yüce Heyet kabul buyurursa ve emsal teşkil etmemek üzere Sayın Başbakana kısa bir süre konuşma imkânı verilmesi hususunu tasviplerinize sunacağım.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Oylayamazsınız sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN – Daha evvelce bu şekilde bir tatbikat olmuştu o sebeple, emsal teşkil etmemek üzere ve Yüce Heyetin hakemliğine başvuracağım.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Sayın Başkan müsaade eder misiniz?

BAŞKAN – Buyurun efendim. Lütfen yerinizden ifade ediniz.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Daha önce, buyurduğunuz konu, Mecliste tartışıldı. Sizin görüşleriniz istikametinde Grubumuz görüş belirtti. Hükümetin haddizatında 73 üncü madde ile kısıtlanmadığımı ifade etti; ama bizim görüşümüzün aksine Meclis bir karar verdi. Şimdi, Meclisin kararına rağmen, birtakım konularda yeni bir uygulama gelmeğe başladı; emsal olmamak üzere. Bu «Emsal olmamak üzere» nin ölçüsü nedir? Her konuda emsal olmamak üzere İçtüzük ihlâline gidilirse, Başkan böyle bir keyfi tutumun aleti haline getirilirse, İçtüzüğün tatbik imkânları ortadan kalkar. Ya eski kararınızdan döner, yeniden müzakere mevzu edersiniz, burada karar verilir; veya alınmış karara itibar etmek mecburiyetindedesiniz. Herkesin keyfine göre İçtüzük tatbikatı olmaz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim; yalnız ben arz ettim, keyfi bir tatbikat değil, Yüce Heyetin hakemliğine başvuracaktım.

Yalnız, söylediğiniz hususta «Daha evvel aksine bir tatbikat» dediniz, o hususu soracağım.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Karar alındı.

BAŞKAN – Müsaade buyurun efendim, bir dakikanızı rica edeceğim.

Daha evvelki karar, ikinci defa konuşamayacağı mahiyetinde olduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple, bu konuda bir karar istihsal yoluna gitmiyorum, oylama yapmıyorum, teşekkür ederim.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; bilhassa parti adına verecekleri oyun, bendenizin vereceğim izahatla ilgili olduğunu beyan ettiler. Bu nedenle söz istiyorum.

BAŞKAN – Sayın Başbakan, yine bir birleşik toplantıda böyle bir konu Yüce Heyetçe tartışılmış ve ikinci defa söz verilmemesi karara bağlanmıştır. Bendeniz de konunun ehemmiyetini nazara alarak ilk konuşmanızın sunuş konuşması mahiyetinde olduğunu kabul ederek, Yüce Heyetin bu yolda bir karar alması hususunu düşünmüştüm; ama görüyorsunuz ki, ne Yüce Heyet böyle bir düşünüşün içinde ne de evvelki karar buna bir imkân sağlıyor, özür dilerim efendim.

Şimdi şahsı adına Sayın Süleyman Genç. Buyurun efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – Uzatma takriri geliyor Sayın Başkan.

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) – Soru soruldu, suale cevap verilsin Sayın Başkan.

BAŞKAN – Efendim? Rica ederim efendim. Soru de aynı şeyle ilgili.

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) – Sayın Başkan.

BAŞKAN – Bir dakika efendim.

SÜLEYMAN GENÇ (İzmir Milletvekili) – Sayın Başkan, sayın senatörler, değerli milletvekilleri;

Bu Parlamentoda bir yıla yaklaşan bir zaman içinde, bir aylık sürelerle sürekli olarak sıkıyönetimleri uzatmaktayız. Bir kere demokrasiye ve özgürlüğe inanan insanlar olarak bir konuyu içimize iyice yerleştirmek zorundayız. Eğer, rejim kendi kurallarıyla yürüyebilirse, kendi kuralları içerisinde işleyişini sürdürebilirse o rejim sağlıklıdır, o ülke güvence içindedir. Eğer bir ülke zor dayanaklarla yaşıyorsa, kendi rejimini olağanüstü rejimlerle güçlendirmek istiyorsa, o ülkenin yurt güvenliği de, o ülkenin rejimi de gerektiği şekilde sağlık içinde, esenlik içinde değildir demektir.

Ben şuna inanmaktayım: Türkiye Devleti güçlüdür, Türkiye Devletinin savunması için her an, her zaman sıkıyönetimlere ihtiyaç yoktur, gerek yoktur. Her an ve her olayda birtakım nedenleri ileri sürerek olağanüstü rejimlere başvurmamız rejimimiz için de, yurt güvenliği için de son derece sakıncalıdır, zararlıdır. Demokratik rejim kendi müesseseleri, kendi kurumlarıyla ayakta durduğu zaman güçlüdür, kuvvetlidir. Bir ülke demokratik rejim içerisinde kendi kurallarıyla yürüyebiliyor, devam edebiliyorsa, o ülke daha sağlamdır, daha güçlüdür, daha kuvvetlidir. O nedenle komşumuz Yunanistan'da bir kaç defa, çok kısa zaman içinde, ihtilaller olmasına rağmen, çok kısa bir devre içerisinde kapalı rejimden demokratik rejime geçmesine rağmen eğer demokratik kurallara sıkı sıkı bağlanıyorsa, o içinde bulunduğumuz Kıbrıs olayında, dış dünyada, dış kamuoyunda kendi nüfuzunu, kendi gücünü daha arttırmaya yönelik ve ona dayanan bir eylemin en başlıca belirtileridir.

Sevgili arkadaşlarım, bir meseleyi böylece noktaldıktan sonra, bir gerçeği yine Sayın Başbakana hatırlatmayı görev biliyorum:

Sayın Başbakandan bu kürsüden gerek grubum, gerekse şahsım defalarca ricalarda bulunduk. Dedik ki, demokratik rejime en bağlı olan sosyal grup, en yüce değerlerle demokratik rejimin yaşamasını, sürdürülmesini isteyen grup işçi kesimidir, işçilerimizdir. İşçilerimizin yurtseverliklerinden, demokratik rejime bağlılıklarından bugüne kadar kimse şüpheye, endişeye düşmediği gibi, bugüne kadar da aksine bir davranış ve eylem içinde olduklarını görememiştir, ama üzülerek söyleyeyim ki, sıkıyönetimin ters uygulamaları, sıkıyönetimin gereksiz yasaklamaları, sıkıyönetimin grevleri gereksiz yere ertelemeleri sonucu, işçi kesimimiz bir tedirginlik ve işçilerimiz bir işsizlik tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Bugün, tekstil...

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) – Korkma, Mehmetçikten korkma. Korkma Mehmetçikten. (Başkanın tokmağı vurması)

BAŞKAN – Rica ederim Sayın Eker.

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) – Mehmetçikten korkma, komünistler korksunlar.

BAŞKAN – Rica ederim, sükûnetle takip ediniz, rica ederim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) – Sevgili arkadaşlarım...

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir Milletvekili) – Yiğit durun yiğit.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) – Sevgili arkadaşım Mehmetçikten kimin korktuğu... (A.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Rica ederim efendim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) - Mehmetçikten kimin korktuğu, kimin korkmadığı Mehmetçiğin Türk toplumuna kazandırdığı zaferlerle ortadadır. O nedenle Mehmetçikten korkup korkmama tartışmasına girecek olursak sanıyorum ki, bundan çok zararlı çıkarsınız. (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Rica ederim Sayın Eker. Sükûnetle takip ediniz.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) – Değerli arkadaşlarım,

Bir memlekette olağanüstü rejimleri yaratmak için, Mehmetçik kişiliğini ortaya sürmek, rejime inanmamaktır. Bir memlekette olağanüstü rejimleri devam ettirip, hak ve özgürlükleri kısıtlamaya yönelmek rejime ve demokrasiye inanmamaktır. Rejime ve demokrasiye inananlar, Mehmetçiğin de kendi tarihî ve insanlık görevi içinde sorumluluğunu bilir ve kavrar, ona göre davranışlarını düzenler.

Değerli arkadaşlarım, bu meseleyi birbirinden ayırmak ve rejimde müesseselerin ve kurumların, güvenlik kuvvetlerinin ayrı ayrı sorumluluklarını yerli yerine yerleştirmek de, ayrıca bizim hem görevimiz hem sorumluluğumuzdur.

Değerli arkadaşlarım, bunu böylece noktaldıktan sonra, ikinci bir meseleyi önünüze sermeyi bir görev biliyorum. Özellikle Doğu illerimizde, Sayın Başbakanımızın... (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Rica ederim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) – Sayın Başbakanımızın Doğu illeriyle ilgili sıkıyönetim ilânını gerekçe sayan sözleri ve bu sözleri izah ederken ifade ettikleri kelimeler beni, inandığım insanlık ve insanlığımın gereği olan, bir insan olma duygularımı gerçekten yaralamıştır. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Sayın Başbakan ne söylüyor sözlerinde; «Molla Barzani kılıç artıkları» diyor. Biz Mustafa Kemal'in torunlarıyız. Bu Meclis Mustafa Kemal'in kurduğu en yüce organdır, en yüce kurumdur. Biz başka ulusların iç meselelerine...

MUSTAFA KEMAL ALVER (Balıkesir Milletvekili) – O, Mustafa Kemal'in arkadaşıdır. (Başbakana hitaben)

BAŞKAN – Rica ederim Alver.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) - Ben Mustafa Kemal'in kurduğu Cumhuriyetin çocuğuyum...

BAŞKAN – Rica ederim Alver.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) – Ben Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetin çocuğuyum. Beni Atatürk'ün dışında görmek, bu memleketin rejimi bakımından yeni yetişen gençleri bakımından, bu memlekete yapılacak en büyük kötülüktür. Bunu bilmeni isterim öncelikle. (A. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Rica ederim, müdahale etmeyin efendim.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) – Değerli arkadaşlarım, yeterki siz Atatürk deyin, ben bin kere Atatürk derim.

Değerli arkadaşlarım, bu meseleyi öncelikle noktaldıktan sonra, Sayın Başbakanımın, sanıyorum ki bir dil sürçmesidir, sanıyorum ki bu sözlerini imkân bulursa geri alacaktır. Böylesine sözlerle biz, Atatürk'ün koyduğu Atatürk'ün ilkelerinden yürüyerek, yeni Cumhuriyeti adım adım çağdaş dünyaya kabul ettirdiğimiz bir devrede, başka ulusların iç meselelerinde konu olan, tartışılan ve bir tartışma sonucu ortaya çıkan olayları ve insanları, «Molla Barzani kılıç artıkları ile isyancıları» diye nitelendirmemiz, hem insanlığımıza hem de Atatürk'ün koyduğu, «Başka ulusların içişlerine karışmama» prensibine aykırıdır. O bakımdan sevgili Başbakanımın bu meseleyi de düzelterek yürekten inanmaktayım.

Ayrıca bir şeyi noktalamak istiyorum. Biz kişi olarak sıkıyönetime karşı çıkıyorsak, biz Grup olarak sıkıyönetime karşı çıkıyorsak, Mehmetçiğin insanlık davranışından korktuğumuz için, ürktüğümüz için değil, sıkıyönetim rejiminin hangi anlayışlar ve davranışlar yarattığını, daha önceki uygulamalardan bilen ve yolsuz olan, ışıksız olan, okulsuz olan, aydınlıksız olan insanların, Devlet dairelerine korka korka giden insanların, bugüne kadarki imkânsızlıklarına bir de başka baskıyı, başka kuvveti, başka otoriteyi oturtmayı arzu etmediğimizden ileri gelmektedir. (C. H. P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, yoksa biz, halkımızın ve ulusumuzun güvenliğini ve savunmasını güvendiğimiz insanlara, Mehmetçiğe bilerek, inanarak, kötü muamele yapacağından ürktüğümüz ve korktuğumuz için değil, biz rejimin bir doğal uyarıcı olan bir doğal sonucu olarak meydana getireceği otoriteden, vatandaşın vicdanının yaralanacağına inandığımızı ve bildiğimizi burada ifade etmek ve toplumda yaşanan hayatın olağanüstü rejimlerin olmamasını savunmak için ileriye sürmekteyiz.

BAŞKAN – Süreniz doldu Sayın Genç, tamamlayınız lütfen.

SÜLEYMAN GENÇ (Devamla) – Tamamlayacağım Sayın Başkanım.

Değerli arkadaşlar,

Bir kere başka bir meseleyi de açık yüreklilikle ortaya koymak zorundayız.

Bu ulusun içerisinde yaşayan insanların imkân eşitliğini verememişiz, hak eşitliğini verememişiz, yasa eşitliğini verememişiz; ama bu ülkenin insanların her birinden bu ilkelere ve bu kurallara aynı oranda saygılı olmasını istemişiz; onlar da gram gram, adım adım, yurtseverce, ulusçu bir davranışla saygılı olmuş ve saygılarını devam ettirmişlerdir. Böylesine yurduna, yurtseverliliğine yüce saygısı olan insanlara bırakınız bu Yüce Meclisimizin de saygısı olsun, yurdumuzun güvenliği onların demir ellerinde olsun.

Tümünüze saygı ve sevgiler sunar, teşekkür ederim. (C. H. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Genç.

Sayın Başbakan, «Sunuş konuşmamda ileri sürdüğüm fikir ve mütalaa hilâfına iddialar ileri sürülmüştür. Bu sebeple bu noktalara cevap vermek üzere İktüzüğün 70 inci maddesine göre söz istiyorum.» diyorsunuz. Başkanlık...

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) – Sayın Başkan, benim söylemediğim ve kasetmediğim manalar izafe edilmiştir.

BAŞKAN – Başkanlık bu talebinizi kabul ediyor. Buyurun sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) – Muhterem Başkan, muhterem Heyetin sayın üyeleri;

Buraya sunduğumuz her iki teklif Hükümetinizin, Güvenlik Kurulunun mütalaaasına dayanak oybirliği ile aldığı sunuşlardır ve gayet tabii olarak da Kanunumuz gereğince sıkıyönetim ilan edilmiştir ve sadece tasdiki için yüksek huzurunuzla getirilmiştir.

Burada iki vahim yanlış anlaşma olduğu için tashih imkânını veren Sayın Başkana yürekten teşekkür ederim.

Evvelâ dün gazetelere verdiğim, ancak çok bedbaht ve vahim bir tarzda bölünerek verilen bir noktayı tartzih etmek isterim.

Gazeteciler mutad olduğu üzere iki sual sordular. Birisi, «Efendim, iltica talepleri varmış, bunu kabul edecek misiniz, etmeyecek misiniz?» Cevap verdim: «Türkiye insan haklarına, beynelmilel ahitlere sadık bir Devlet olarak aslında savunma hakkını daima kabul eder ve kabul etmiştir. Ancak, burada özellikler var. Evvelâ masum, münferit insanların bilhassa siyasî sebeplerle olan bir sığınma manzarası karşısında değiliz. Kitlevî, silâhlı ve zor tehdidi yapan bir eylem karşındayız. » Bu ikisini ayrı ayrı söyledim ve sıkıyönetimin ilanı için Anayasada mevcut şartın gerçekleştiğini ve bu sebeple sıkıyönetim ilanına karar verdiğimizizi söyledim. Fakat, bu iki şey birbirine ya karıştırılmış yahut zaman ve mekan tasarrufu ile galiba yarısı söylenmiş. Onun için bu vahim yanlışlığı bir defa düzeltiyorum.

Talebimiz Anayasaya uygundur. Çünkü, sebep iltica talebi değil, vatanımızın maruz kaldığı silâhlı ve fiilî tehdittir. Bu tehdit en kalın belirtileri ile elimizdedir. Çünkü, kısım kısım ağır silâhlarla mücehhez kitleler zorla geçmek tehdidini açıkça hudut kıtalarımıza bildirmişlerdir. Hatta ültimatol vermişlerdir. Şimdi bunun karşısında memleketin... (C. H. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Bir dakika efendim, müsaade buyurun.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) – Memleketin savunması ile, müdafaası ile mükellef olan kuruluşumuz olan Ordumuz elbette tedbirini almıştır. Ancak, bu tedbirlerin faydalı olması ve Güneydoğuda oturan vatandaşlarımızın burnunun dahi kanamaması için bu tedbirlerin tam faydalı olabilmesi ve her türlü ihtilâti önleyebilmesi için, askerî tedbirlere ilâveten, kısa bir süre için bu bölgenin dört vilâyetinde sıkıyönetim ilânı lüzumunu duymuş ve Hükümete tavsiye etmiştir. Hükümetiniz ise uzun müzakereler neticesinde bu tavsiyeyi benimsemiştir.

Şimdi, Anayasada savaş tehdidine ait «Palpabî belirtiler» bulunması kaydı vardır. Sanıyoruz ki, Hükümetimizin kanaatine göre bu şart gerçekleşmiş durumdadır ve buna istinaden sıkıyönetim ilan edilmiştir.

Bununla beraber burada konuşulan bir yanlış ifadeyi de burada tazvih etmek isterim. Sıkıyönetim normal, arzu edilir bir rejim olmamakla beraber demokrasimizde mevcuttur, onun anayasal bir rejimidir. Vatanın müdafaası icabettiği zaman, sıkıyönetim tabîî yönetim olur. Binaenaleyh, bunu bir nevi zulüm rejimi olarak (bu kelime belki kullanılmadı ama) bu manaya gelen şekiller tamamiyle bir yanlış anlamaya istinat eder.

Diyarbakır ilinin de ilâve edilmesi ise, bu sıkıyönetimi idare edecek olan Kolordu Kumandanımızın Merkezinin Diyarbakır olmasıyla ilgilidir.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop Milletvekili) – Üç tane şaki kürttten mi korkuyoruz?

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) – Şimdi «Jandarmanın musallat edilmesi» tâbirini ancak bir dil sürçmesi olarak kabul etmek isterim. Jandarma, Devletimizin meşru kuvvetidir ve kanunun emir ve müsaade ettiği yerde müdahalesini yapar ve müdahale çok defa kurtarıcı olur.

Şimdi, gelelim benim kullandığım bir cümleye. Bu cümle üzerinde hatipler durdular. Arkadaşlarım, evvelâ müsaadenizle Güneydoğuyu içinizde benim kadar anlayan çok adam olduğunu sanmıyorum. (C. H. P. sıralarından gülüşmeler ve protesto sesleri) Beş sene bu bölgede çalıştım ve bu bölgede mesuliyetli vazifeler aldım. Yedi vilâyetin mesulü olarak çalıştım, bu bölgeyi bilirim, bu bölgeyi tanırım ve bu bölgeyi severim.

BAŞKAN – Rica ederim, arkadaşlar.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop Milletvekili) – Maşallah, maşallah.

BAŞKAN – Müdahale etmeyiniz efendim.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) - Ben orada yaşayan vatandaşlarımızı Konya'dan, Sivas'tan farkedenden bir kafanın sahibi değilim. Asla böyle bir şey düşünmem, daima ve daima içinizde bir çoklarınız daha ilk mekteplere giderken bu âciz arkadaşınız; «Fırsat eşitliği» diye ortaya atılmıştır ve bunun gerçekleşmesi için âcizane elinden ne geldi ise şu ana kadar 71 yaşına kadar bunu yapmıştır ve daha ne kadar ömrüm varsa bunu yapmaya devam edeceğim. (A. P. sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri)

Bu bakımdan söylemek istediğim şey, akıllara gelebilecek ihtimallerden bu bölge halkımızı tenzih etmek, onların hepimiz gibi bu memlekete, bu memleketin kanunlarına vatandaşlık şuuruyla milliyet sevgisine bağlı olduğunu bir daha perçinlemek için söyledim. Maalesef aksi istikamette bir mana arandı bunun altında, buna çok üzgün olduğumu söylemek isterim.

Şüphe yok ki, ilân edilmiş olan sıkıyönetimi tasdik etmek veya etmemek Yüce Meclisin elindedir. Biz Hükümet olarak görüşümüzü arz ettik, bu görüşümüzde samimiyiz, kararlıyız ve oybirliği ile alınmış bir kararı getirmekteyiz ve bizim kanaatimize göre Anayasanın bir gereğini, bir emrini yerine getirmek için bunu huzurunuzda sunduk.

BAŞKAN – Tavzih hudutlarıyla bağlı kalınız Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) - Evet efendim.

Bilhassa bir arkadaşımızın, «Bölge halkına duyulan bir güvensizliğin bunda ifadesi var» sözünü asla kabul etmediğimi ve bunu kendisine de hiç yakıştıramadığımı söylemek isterim.

Arkadaşlar, yapmayalım asıl bunlar işte bölücülüktür, böyle yollara gitmeyelim, böyle manalar aramayalım olmayan yerlerde. Kendimi de tenzih ederim, bu arkadaşımı da tenzih etmek istiyorum ve bunları ancak bir dil sürçmesi olarak kabul etmek istiyorum.

Bu suretle Hükümet maruzatını tamamlamış oluyor. Elbette son hüküm ve karar Yüce Heyetinizindir.

NİYAZİ ÜNSAL (C. Senatosu Erzincan Üyesi) – Sayın Başbakanım.

BAŞKAN – Teşekkür ederim sayın Başbakan.

Değerli arkadaşlarım, bu suretle Başbakanlığın 2 tezkeresi üzerinde birlikte görüşmelerin ilk turu tamamlanmıştır.

Bu arada görüşmelerin devamı için iki önerge gelmiştir.

Birincisi; sayın Feyzioğlu'nun «Görüşmelerin uzatılmasını teklif ediyorum.» diyor. (C. H. P. sıralarından «Gülüşmeler» ve gürültüler)

Müsaade edin efendim, bir İçtüzük hükmünü yerine getireceğim.

İkincisi; sayın Mustafa Kemal Gönül, sayın Hüsamettin Akmumcu, sayın Cemal Cebeci, sayın Cahit Koçkar, sayın Emin Acar ve sayın Gündüz Sevilgen'in «Müzakerelerin devamını Yüce Meclise arz ve teklif ederiz.» diyorlar.

Her iki önergeyi birlikte, müzakerelerin devamı hususunu Yüce Heyetin oylarına sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Sayılma hususu zarureti ortaya çıkmıştır. Yeniden kabul edenler... Lütfen efendim. Kabul etmeyenler... Müzakerelerin devamı hususu kabul edilmiştir.

NECDET UĞUR (İstanbul Milletvekili) – Sayın Başkan, 71 nci maddeye göre kapalı oturuma geçilme kararı verilmiştir. Sayın Başbakan bir defa değil, iki defa değil, üç defa konuştular ve konu üzerinde bütün soruları da kapsayan cevaplarını verdiler. Sırf kapalı oturumu gerektiren nedenler

Hükümetin ve Sayın Başbakanın elinde ve bilgisindedir. Bunları Yüce Meclis dinledi. Hâlâ takdirinizi kapalı oturumun devamı yolunda kullanma niyetinde misiniz? Lütfeder de artık bunu açar, bütün siyasî partilere, kapatılacak hiç tarafı olmayan yapıcı, birleştirici fikirlerini söyleme imkânını bağışlar mısınız?..

SIRRI ATALAY (C. Senatosu Kars Üyesi) – Sayın Başkan, tutumunuz İçtüzüğe uygun değildir.

BAŞKAN – Sayın Atalay, kapalı oturum için İçtüzük bir grubun talebini öngörüyor, daha evvel de arz ettim. Kaldırılması hususunda da her halde asgarî bu şartı arayacaktır.

Daha evvelce Sayın Erverdi'nin önergesi üzerine de fikrimi beyan ettim. Niçin ısrar ediyorsunuz efendim?

Sayın Uğur, görüşmeler sırasında edindiğim intiba odur ki; açık oturumda söylenmemesi gereken bazı sözler söyleniyor. Meselenin en iyi şekilde açıklığa kavuşabilmesi ve sayın üyelerin bütün hususları dikkate alarak, vicdan huzuru içinde oy kullanabilmelerini teminen, bendeniz, Başkanınız olarak kapalı oturumun devamında fayda görüyorum.

Şimdi ikinci tur görüşmelere başlıyoruz. Söz isteyen sayın grup sözcülerine ve Sayın Hükümete sırayla söz vereceğim. Bunun dışında şahsı adına söz almış olanların, söz hakları mahfuzdur. Sıra kime geldiyse o görürecektir. Arz ederim.

Şahsı adına söz talebinde bulunan Mardin Milletvekili Sayın Nurettin Yılmaz?.. Yok.

Sayın İhsan Ataöv.

Buyurun Sayın Ataöv.

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Müzakerelerin bu safhaya gelmesi, benim kanaatime göre, Sayın Başbakanın, bu konular görüşüldükten sonra gerek Hükümet toplantısından, gerek Millî Güvenlik Kurulu toplantısından sonra televizyonun karşısına geçip mutlaka birkaç lâf etme alışkanlığından ileri geliyor. Zira, hepimizde öyle bir kanaat hâsıl olmuştur ki, Sayın Başbakanın, televizyondaki konuşmalarından bu kadar basit bir mâna doğmuştur. Efendim, oradan kitle halinde ilticalar oluyor, işte bu ilticalar karşısında yenik Barzani kuvvetleri şöyle oluyor, böyle oluyor... Bunlar, bir Başbakan için televizyonda, hele hele Millî Güvenlik Kurulu toplantısından çıktıktan sonra televizyonda yapılacak ağırlıktaki beyanlar değildir.

Bu nedenledir ki, işte burada, bugün bir gizli celse yapılması lüzumu hâsıl olmuştur. Gizli celse yapıldıktan sonra da, Sayın Başbakan gerekli açıklamaları tam olarak yapamamıştır. Ancak, kendisine yapılan sataşmalardan sonra, Sayın Başbakan bazı noktaları da açıklamak lüzumunu hissetmiştir.

Şimdi, Sayın Başbakanın veya Sayın Millî Savunma Bakanının bu kürsüde, biraz evvel ikinci konuşmasında yaptığı açıklamadan sonra, bende bazı kanaatler doğdu. Sayın Başbakan diyorlar ki: «Ültümatom verdi.» Bu ültümatomu kim verdi, nasıl verdi, niçin verdi? Ne yaptık, Ordumuz ne yaptı? Madem ki, gizli celsedir bu, burada bunların konuşulması lâzım, bunların açıklanması lâzım.

Oradan kitlevari 150 bin silâhlı; toplu, tüfekli, füzeli... Ben zannediyorum ki, Barzani'nin 150 bin füzeli askeri olsa elinde, hiç bize sığınmaya kalkmaz, Irak'la savaşır, toplu tüfekli. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri.)

Bu itibarla, bu meseleyi Sayın Başbakan'ın daha açık, daha net beyan etmesi bir zaruret haline gelmiştir. Yani, kanaatlerimizin, düşüncelerimizin daha çok açıklığa kavuşması ve oyumu verirken rahat, vicdan huzuruyla verebilmem için, daha çok açıklığa kavuşması lâzımdır.

Sayın Başbakan ikinci konuşmasında yapmış olduğu beyanları, şimdi yüce huzurunuzda tasrih etmelidir. «Ordumuz tertibat almıştır. Ordumuz tertibat almıştır; ama bazı ihtiyaçlar zuhur etmiştir. Onun için bize bu tavsiyede bulunmuştur, biz de Bakanlar Kurulunda uzun uzun bunu tartıştık.» diyorlar.

Ordumuzun aldığı tertibattan sonra daha başka ihtiyaçları nedir, zuhur eden ihtiyaçları? Örfi İdare ile bu zuhur eden ihtiyaçlar ortadan kalkacak mıdır? Orada bazı yerler mi vardır? Burada bazı ilgiler mi vardır? Kimin nesi vardır? Bu kürsüde bunlar açıklanmayacaksa, nerede açıklanacaktır?

Bakınız, biraz evvel burada konuşan gruplar, öyle şeylere temas ettiler ki, ortada sanki Güneydoğu bölgesi illerimizin muhterem ve vatanperver insanları hedef alınmış da, onlara karşı bir örfi idare ilân ediliyor gibi burada siyasî istismar yapılmıştır. Böyle bir konuda, dışarıdan herhangi bir aşiret veya Devletin Türk Devletine ultiatom verdiği, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Başbakanı tarafından bu kürsüde dile geldikten sonra, bu mesele hafife alınacak mesele değildir ve bu siyasî istismarla, siyasî oy avcılığı ile, bölge halkını tahrik etmek suretiyle bölge halkının oylarını kendi lehine çevirmek suretiyle, memleketin millî menfaatlerini, Kıbrıs'ta olduğu gibi, Güneydoğu Anadolu'da olduğu gibi, bir oy avcılığına vasita etmek gibi sakim bir düşünceyi reddetmek suretiyle vicdanlarımızın kanaatini vermek mecburiyetindeyiz. (A. P. sıralarından alkışlar.)

Bu nedenledir ki, mesele fevkalâde ciddî, fevkalâde önemli, memleketin bütün güvenliği ile ilgili bir meseledir. Cumhuriyet Hükümetinin Başbakanının bu kürsüde dile getirdiği ve zannediyorum daha dile getirmesi icap eden bazı şeyleri duyduktan sonra, Yüce Meclis, parti ölçüsünün dışına çıkacak ve memleketin yüce menfaatleri icabı, ya bu ilticanın uhdesinden Türk Silâhlı Kuvvetleri herhangi bir ihtiyaca lüzum hâsıl olmadan, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, yeni tedbirlere lüzum hâsıl olmadan bunun uhdesinden gelecektir; Yüce Meclisin emri budur bunu yapacağız diyecek, veyahut da Yüce Meclis en ince teferruatına kadar ikna edilmek suretiyle yeniden bize bazı bilgiler verecek ve bizi yeniden düşünmeye sevk edecektir.

Meselenin bu noktasında, Sayın Başkan, «Gruplardan konuşacak olan var mı?» dediği zaman gruplar susuyor; «Hükümetten konuşacak var mı?» dediği zaman Hükümet susuyor; ama görüşmelerin devamına karar veriliyor. Bu çıkmazın içerisinden çıkmaya mecburuz.

Sevgili arkadaşlarım, ben şunu söylüyorum: Mesele, bölge halkıyla ilgili değil. Mesele, insanlık hakkına dayanarak iltica etmek isteyen bir zümreyi, topluluğu Türk Devletinin kabul etmemesiyle de ilgili değil. Mesele, Sayın Başbakanın, biraz evvel sözünü tavzih sadedinde söz aldığı zaman beyan ettiği, ultiatomlar, Silâhlı Kuvvetlerin aldığı tedbirler, bu tedbirleri gerçekleştirmek için gerekli olan yeni ihtiyaçlarla ilgilidir. Bu ihtiyaçları Millî Savunma Bakanı mı Sayın Başbakan mı kim açıklayacaksa, bu kürsüden açıklamalı, Yüce Meclisi tatmin etmelidir. Yoksa, Yüce Mecliste yapılan, eğer gizli celseler... Zaten, bir gizli celse yaptığımız zaman ne oluyor?.. O başka. Fakat, biz burada öyle bir noktadayız ki, şu andan itibaren parti fikrimizi, grup fikrimizi, şahsî düşüncemizi bir kenara koymaya mecburuz. Eğer oradan yapılan bir tazyikin, silâhlı tazyikin altındaysak, Cumhuriyet Hükümetinin, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin göstermiş olduğu böyle bir ihtiyaç karşısında Yüce Meclis; «Hayır, siz vazifenizi yapın.» demekle iktifa etmeyecektir, etmemesi lâzımdır. Eğer Silâhlı Kuvvetler, «Mevcut mer'î kanunlar muvacehesinde ben bu tazyikin altında tertibat alamıyorum, ihtiyacım var.» diyorsa, Yüce Meclis, Silâhlı Kuvvetlerin Başkumandanı olarak ona emir vermek mecburiyetindedir; onun ihtiyaçlarını karşılamak mecburiyetindedir. (A. P. sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri)

Yoksa, «Oradaki, İstanbul halkına karşı söylemediğini, Ankara halkına karşı söylemediğini, İzmir halkına karşı söylemediğini, Güney - Doğu halkına karşı niçin söylüyorsun?» Aşağıdan alkışlar...

Bunlar, küçük numaralardır. Bu mesele ciddî meseledir. (A. P. sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri) Küçük numaralarla bu mesele halledilemez. Devletin çok hassas olduğu ve millî güvenliğin, memleketimiz güvenliğinin çok nazik bir safhada bulunduğu şu anda Hükümeti göreve çağırıyorum, kapalı bir nokta bırakmamasını istiyorum. Burada açık olarak söylesinler; Millî Güvenlik Kurulunda bunlara ne dedilerse onu söylesinler. Yüce Meclisten bunun çaresini istesinler. Biz de, vicdanımız tatmin olmuş olarak kendilerine bu imkânların hepsini sağlayalım. Eğer biz tatmin olmuyorsak, öyle sıkışıldığı zaman, vatandaşların bir grubu şöyle oldu diye, örfi idare gibi bir olağanüstü rejimi normal zamanda tatbik etmek gibi bir yola da sapmayalım. Ben Hükümeti göreve çağırıyorum sevgili arkadaşlarım.

Saygılar sunarım. (A. P. sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Ataöv.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) - Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN – Şahsınız adına mı?

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) - Şahsım adına.

BAŞKAN - Sıraya aldım efendim; daha evvel sırada başka arkadaşlar var.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) - Sayın Başkan, grup adına söz istiyorum.

BAŞKAN - Grup adına Sayın Feyzioğlu. Cumhuriyetçi Güven Partisi Grubu adına Sayın Feyzioğlu buyurunuz.

C. G. P. GRUBU ADINA TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – Çok değerli arkadaşlarım;

Bu konuyu, bir Hükümetin, siyasî ömrünün sona ermesi ihtimalinin belirlediği, bir başka hükümetin veya daha başka bir hükümetin kurulması ihtimallerinin konuşulduğu bir dönemde konuştuğumuz için mi nedir, mesele, söylene de, söylenmese de bir miktar siyasî parti açısından ele alınır olduğu intibama vardım. Onun için kürsüden bir defa daha Yüce Meclise önemle bazı hususları arz etmek istiyorum.

Sayın Başbakanın bazı beyanları eleştirildi. Sanıyorum ki, bu beyanları ilk eleştirenlerden biri de ben oldum. Kendileri tavzih buyurdular; «Beyanım eksik yansımıştır» dediler. Tamamıyla kabul ediyorum. İltica hakkından bahsedilmesi, hiç şüphesiz bir çok zihinlerde, «İltica hakkı istenmesi sebebiyle sıkıyönetim ilân edilir mi?» sorusunu doğurdu. Çünkü Anayasamızın sıkıyönetim ilânı ile ilgili birtakım hükümleri vardır. Bu arada, sanıyorum ki, birtakım başka sebepler de, belki iç politika mülhazaları da bazı davranışları etkiledi. «Sanıyorum ki» diyorum bir şüphe payı bırakıyorum.

Yalnız Sayın Başbakanın konuşmasında, üzerinde belki fazla durmadıkları için duymayanlar olmuş olabilir; ama Sayın Başbakanın, bu kürsüden yaptığı, benim konuşmamdan önce yaptığı konuşmasında, gizli celseye geçtikten hemen sonra yaptığı konuşmada, Anayasanın 124 üncü maddesinde sözü geçen terimi kullanarak, bir silâhlı çatışma tehlikesine temas ettiği de bir vakiadır; zabıtlar buradadır, işmizazat-ı veçhiyesinden falan çıkarmadık. Turan Güneş benim sınıf arkadaşımdır, Hukuk Fakültesinden.

TURAN GÜNEŞ (Kocaeli Milletvekili) - Şu «Silâhlı çatışma» hangi maddesinde geçiyor, Sayın Feyzioğlu?

BAŞKAN – Karşılıklı görüşmeyelim efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Bu, işmizazat-ı veçhiye meselesi, o zaman, Ebulullah Mardin Hocamız ile ilgili bir esprî olarak nakledilirdi. O zaman duymuş, o zamandan kulağında kalmış; fakat o zaman Küllük Kahvesinde şakalaşmak başka şey, şimdi devlet idare ediyoruz, biraz daha ciddiye almak lâzım bu işleri. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri ve alkışlar).

Ben kimsenin işmizazat-ı veçhiyesinden ahkâm çıkarmaya falan kalkmadım. Bir hükümetin oy birliği ile verdiği bir karar söz konusu. Bir Millî Güvenlik Kurulu Devlet Başkanının başkanlığında toplanır; Cumhurbaşkanı, Genel Kurmay Başkanı, dört Kuvvet Kumandanı, Başbakan ve Hükümet üyeleriyle birlikte oturur ve Sayın Turan Güneş'in söylediği gibi, hafif bir şekilde, hiç bir gerekçe yok iken sıkıyönetim ilânına karar verir. Biz, bu Devletin, Hükümetini de - kim olursa olsun - sorumlu kumandanlarını da, Devlet Başkanını da, Turan Güneş gibi hafiflikle bu işlere bakar durumda görmüyoruz, bu düşüncede değiliz.

Meselenin, bir silâhlı tazyik meselesi olduğu bu kürsüde bir defa daha söylendi. Ancak, kendisine bazı sözler izafe edildiği fikrinin yanlış anlaşıldığı gerekçesiyle söz alabilen Sayın Başbakan, üçüncü konuşmasında, bir defa daha, bir silâhlı tazyikten bahsetti sınırlarımızda. Ayrıca, bir ultimatoom sözü de geçti.

Belki Sayın Başbakanın sözlerinde bazı arkadaşlarımız, çok daha fazla askerî teferruat istiyorlar. Belki zayıf ve kuvvet noktalarının, karakol karakol, sınır taşı sınır taşı açıklanmasını isteyenler olabilir; biz bu kanaatte değiliz. Bazı şeyleri, yeteri kadar açıklıkla söylemiştir.

Ortada bir resmî tebliğ vardır. Bu resmî tebliği okuduk. Millî Güvenlik Kurulunun resmî tebliğidir. Sayın Devlet Başkanının başkanlığında toplanmış olan Güvenlik Kurulunun resmî tebliğidir. Bu resmî tebliğde, sıkıyönetim gerekçesi ifade edilmiştir. Bunun dışında, basında, - tekrar ediyorum - beni de üzen ve başka arkadaşlarımdan evvel «Bu kürsüde bu gerekçe ileri sürülemezdi, sürülmemeliydi, insanî bakımdan ileri sürülmemeliydi» diye, benim de itirazımı mucip olan beyanlar, buna şifahî olarak sonradan demeçler de eklenmiş olabilir; ama ortada resmî metin vardır, ortada resmî Bakanlar Kurulu kararı vardır ve ortada şimdi Sayın Başbakanın, üç defa konuşan Sayın Başbakanın, belki bazı arkadaşlarımla istediği kadar tafsilli değil; ama savaş tehlikesi, silâhlı çatışma gibi ihtimalleri, silâhlı tazyik gibi ihtimalleri belirten sözleri vardır.

Değerli arkadaşlarım; geliniz bu konuyu, kimse kimseye karşı istismar konusu yapmasın. Bir orta yol bulalım. Ben, Hükümetin getirdiği karara, bu kararın. (C. H. P. sıralarından anlaşılmayan bir müdahale).

BAŞKAN – Rica ediyorum efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Hangi zavallı söylediye kendisine iade ediyorum.

BAŞKAN – Rica ederim efendim, siz devam buyurun lütfen efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Birtakım...

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Bir şey söylenmedi efendim, hiç bir şey yok.

BAŞKAN – Rica ederim arkadaşlar, ne söylenildiğini ben de fark etmedim; ama bir söz atma var, rica ediyorum.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Görüşüyoruz aramızda, başka bir konu.

BAŞKAN – Rica ederim Sayın Birgit, rica ediyorum efendim, lütfen.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Bir şey söylendiği yok, gaipten sesler geliyor.

BAŞKAN – Hiç de durmuyorsunuz Sayın Birgit, rica ediyorum dedim efendim, istirham ediyorum.

Devam buyurunuz Sayın Feyzioğlu.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Ne yapsın, gizli celse, kulis yapamıyor ki, dışarıda gazeteciler de var, burada yapacak.

BAŞKAN – Rica ederim efendim, siz Umumî Heyete hitaben devam buyurun.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Kulisini yap da gel.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Değerli arkadaşlarım, bir orta yol bulmakta belki yarar olabilir düşüncesiyle şu hususu önermek istiyorum: Meseleyi, bir defa daha gruplar olarak, Sayın Başbakanın üçüncü defa verdiği ve ciddiyet taşıyan ifadenin ağırlığı için mütalaa edelim, gruplar olarak mütalaa edelim. Gerekirse, sınırdan içeride bulunan, sınırla, doğrudan doğruya irtibatlı olmayan, Siirt gibi, Diyarbakır gibi illerimizi, sıkıyönetim kararının dışına çıkarmak suretiyle, doğrudan doğruya sınırdaki bulunan ve silâhlı tazyike maruz bulunduğu, bugün, beğensek de beğenmesek de hükümet sorumluluğunu taşıyan merciler tarafından ortaya konmuş bulunan bu iki ilimizle ilgili olarak bu onaylamayı yapalım. Yarın arkadaşlarımız düşündükleri tarzda hükümet kurarlarsa, - iki günde kurarız diyorlar - kaldırırverirler. Yok biz kurarsak, Adalet Partili kardeşlerime söylüyorum, biz kurarsak. (Alkışlar).

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Alkışlayınız.

Hükümeti biz kurarsak ki, kuracağız... (A. P. sıralarından alkışlar).

AZMİ YAVUZALP (Niğde Milletvekili) – Ömür boyu.

ORHAN BİRGİT (İstanbul Milletvekili) – Ne olacaksın, Allah aşkına söyle?..

BAŞKAN – Rica ediyorum efendim, söz atmayınız.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Hem de hükümeti kurduğumuz zaman, bu hükümet kurulduğu zaman, bunun, hükümet kurmaya memur edilen zata görev verildikten sonra en kısa zamanda kurulmuş hükümetlerden biri olduğunu belki göreceksiniz.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop Milletvekili) – On gün geçti, on gün.

BAŞKAN – Rica ederim Sayın Övet, rica ederim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Çok daha uzun kuruldu.

Bu Hükümet kurulduğu zaman, Adalet Partili kardeşlerime hitap ediyorum dedim... (A. P. sıralarından alkışlar). Bunu kaldırmak mümkündür, kaldırmak mümkündür; ama bugün sorumlu Hükümet, bütün belgelere, donelere sahip olan, verilere sahip olan, Silahlı Kuvvetlerin ihtiyacını bilen onların ortaya koyduğu gerekçeleri bizzat dinlemiş olan Hükümet, bu gereği, - az daha «gereksinme» diyecektim, yine alkışlayacaklardı - bu gereği duyduğuna göre, bu ihtiyacı duyduğuna göre, Hükümetin getirdiği teklifi, bu Mecliste bir çoğunluk sayısı sağlayabilmek için, gerekirse yumuşatalım. Silâhlı tazyikin fiilî olarak ve doğrudan doğruya gelip dayandığı 2 ilimize inhisar ettirmek suretiyle ve bir takım maksatlı iç politika istismarlarına da imkân vermemek ve istismarcıları mahcup etmek için, geliniz Hükümetin kararını bu tarzda onaylayalım. Bunun için de gerekiyorsa, grupların 15 dakika, 20 dakika, yarım saat istişare edebilmeleri için toplantıya ara verilmesini düşünelim.

Saygılar sunuyorum, teklifimiz budur. (C. G. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN – Sayın Feyzioğlu bir ricam olacak.

Sayın Turan Güneş'in konuşması ile ilgili bir beyanınız oldu, «hafiflikle» dediniz. «Hafife alarak» dersiniz diyeceğim yok ama, «hafiflik» şahısla ilgili olur, bunu düzeltmenizi rica edeceğim.

TURAN GÜNEŞ (Kocaeli Milletvekili) – Ehemmiyeti yok.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Efendim Sayın Turan Güneş’in konuşmasında... (C. H. P. sıralarından gürültüler).

BAŞKAN – Rica ederim, benim tasarrufum efendim.

TURHAN FEYZİOĞLU (Devamla) – Şahsımla ilgili bundan çok daha ağır tarizler vardı. «Kem söz sahibine aittir» diyerek bunları cevaplandırmaya lüzum görmedim. «Hafife alarak» dememle Sayın Başkanın yükü hafifleyecekse «Hafife alan» diye düzeltiyorum efendim. Teşekkür ederim. (C. G. P. sıralarından alkışlar).

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Feyzioğlu.

Adalet Partisi Grubu adına Sayın İhsan Sabri Çağlayangil, buyurun efendim. (Alkışlar).

A. P. GRUBU ADINA İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) – Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Önemli bir konuyu müzakere ediyoruz. Hükümetin en büyük güvenlik organında tezekkür edilmiş, karara bağlanmış ve Hükümet tarafından huzurunuzda gelmiş bir teklif var; 4 ilimizde bir ay için yeniden sıkıyönetim ilânını istiyor, ilân edilmiş sıkıyönetimin onaylanmasını istiyor. Gerekçesini de şöyle vazdediyor : «Komşu Devlette birtakım silâhlı çatışmalar cereyan ediyor, hududumuzda silâhlı tazyikler var; bu tazyiklerin gerektirdiği askerî tedbirler alınmıştır ama, bu tedbirleri kolaylaştırmak için örfî idare ilân etmek istiyoruz.

TURAN GÜNEŞ (Kocaeli Milletvekili.) – Sıkıyönetim.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) – «Silâhlı çatışma ihtimalini görüyoruz» buyuyorlar. Tabî, en büyük güvenlik organında, Sayın Feyzioğlu’nun da işaret ettiği gibi, en yetkili şahıslar tarafından, burada açıklanmayan veya açıklanmasına ihtiyaç hissedilmeyen veya imkân olmayan daha ayrıntılı bilgilere istinaden alınmış bir tavsiye kararı var. Hükümet de buna katılmış. Bunda bir ağırlık var. Bunun karşısında da hiç kimsenin aklına gelmemesi icap eden bir fikirle «Acaba bu örfî idare, ilân edilmek istenen vilâyetlerin halkına mı müteveccihdir.» gibi bir tereddüt, şüphe var. Bu ihtimali ortadan kaldırmak lâzım, bu şüpheyi silmek lâzım. Şimdi, gerekli askerî tedbirler alınmış, yani oradan bir silâhlı tazyik vaki olursa, bunun yurdumuza sızmamasi için icap eden tedbirleri almışlar.

O halde, örfî idare, ek olarak bu tedbirlere ne katacak, örfî idare bunun nesini kolaylaştıracak? Bu cihet tenevvür etmedi.

Oy kullanacağız, vicdanî kanaatimizi izhar edeceğiz. Örfî idareyi kabul ettiğimiz zaman hangi bir ihtimalin önüne geçiyoruz ve neyi önlüyoruz? Bu cihet aydınlanmış değildir.

Bu itibarla bendeniz de Sayın Turhan Feyzioğlu’na ve Sayın Ataöv’e katılarak diyorum ki, Hükümet lütfetsin gelsin desin ki, «Biz gerekli askerî tedbirleri aldık; ama şu tarafı açık kaldı. Bunları doldurmak için örfî idareye ihtiyacımız var.» O zaman nasıl oy kullanacağımızı bilelim.

Bir başka husus daha var : Bu konunun bu şekildeki önemi malum olmadığı için, gruplarımızda görüşülmüş ve bir prensip kararına varılmış değildir. Ben de Sayın Feyzioğlu’na katılıyorum. Hükümet bu açıklamayı yaptıktan sonra kısa bir ara verilsin. Bu açıklamanın ışığı altında gruplarımız 15 - 20 dakika içinde konuyu tezekkür ederler, bir karar alırlar ve bu şekilde müttehit hareket etmek, netice almak imkânı hâsıl olur. Bunu, bir siyaset meselesi yapmanın; bunu, partiler arasında bir çatışma meselesi yapmanın; hele hele bunu, «Şu vilâyet halkının aleyhine, bu vilâyet halkının lehine» şeklinde tefsire giderek kimsenin arzu etmediğine kani olduğum manalar ve neticeler çıkarmaya çalışmanın lüzumuna kani değilim.

Tensip buyurursanız, Sayın Hükümet gelsin açıklasın, örfi idare kararıyla, alınacak tedbirlere ne gibi katkı yapacağımız meydana çıksın; ona göre de herkes oyunu izhar etmek için kendi gruplarında durumu tezekkür etsin.

Benim maruzatım budur. Yüce Heyetinizi saygıyla selâmlıyorum.

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Çağlayangil.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Turan Güneş, buyurun efendim. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

C.H.P. GRUBU ADINA TURAN GÜNEŞ (Kocaeli Milletvekili) – Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Tabiri caizse, «Birinci tur müzakere» denilen müzakere esnasında Hükümetin verdiği izahat, yaptığı açıklamalar karşısında bütün partiler buraya çıkıp bu sıkıyönetim kararının onaylanması hususunda ne biçim, hangi renk oy kullanacaklarını açık seçik beyan ettiler.

Demokratik Parti, Hükümetin izahatını, böyle bir sıkıyönetimin onaylanması için yeterli gördüğünü söyledi, bir grup olarak görüşünü belirtip, «Ben bu gerekçeyi dinledim. Doğrudur, isabetlidir; ben beyaz oy vereceğim» diye söyledi.

Cumhuriyetçi Güven Partisi çıktı, «Bunun onaylanması lâzımdır» diye de beyanda bulundu. Biz, bunun reddedilmesi lâzım geldiğini söyledik. Sıra Adalet Partisine geldi, bunun reddedilmesi gerektiğini ve bu istikamette oy vereceğini söyledi. Yani, şimdiye kadar Hükümetin verdiği izahat muvacehesinde burada grupların oyu belli oldu.

Aslında, bunun burada bitmesi gerekirdi. Yani, meselâ değerli arkadaşım ve Cumhuriyetçi Güven Partisi sözcüsü ve Genel Başkanı Feyzioğlu, «Bunun bir başka biçimi olabilir mi acaba? Hükümete soralım» demedi, «Bu sıkıyönetimin dört vilâyette ilan edilmesine taraftarız» dedi.

Şimdi konuşan çok değerli Adalet Partisi sözcüsü Sayın İhsan Sabri Çağlayangil'den önceki sözcü bu sıkıyönetim kararını onaylamayacağız, dedi. Daha önce konuşan sözcü, «Bu işin mahiyeti anlaşılamadı, Hükümet yeniden izahat versin de; ona göre bir fikir sahibi olalım» demedi. O zamandan bu zamana ne değişti arkadaşlarım? O zamandan bu zamana Türk Devletinin güvenliği ile ilgili hiç bir şey değişmedi. Yalnız kurulmakta bulunduğu söylenen hükümetin güvenliği ile ilgili çok şey değişti. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.)

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir Milletvekili) – O kadar basit mi?

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – O kadar basit efendim.

BAŞKAN – Rica ederim, müdahale etmeyin efendim.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – O kadar basit olduğu önümüzdeki yapılan trafikle anlaşıldı. (C. H. P. sıralarından gülüşmeler, alkışlar.) Önümüzde cereyan eden trafikle anlaşıldı hafif olduğu. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.)

Şimdi arkadaşlarım, insaf ediniz; bu gizli bir oturumdur. Burada falan vilâyetin seçmenine selâm filan söz konusu değil. Binaenaleyh, efendim istismar oluyor, hayır istismar olmuyor... Şimdiye kadar, zannediyordum ki, son trafik başlayıp da...

İHSAN ATAÖV (Antalya Milletvekili) – Sayın Başkan, trafik ne demek? Hariciye Bakanlığı yapmış bir insan...

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Müzakereler oluncaya kadar, zannediyordum ki, her parti kendine göre bu konuda bir görüş sahibidir - isabetlidir, isabetsizdir - böylece yürümektedir.

Şimdi bakınız, bunun böyle olmadığını, herkesin sıkıyönetim ilanı gibi, Devletin güvenliği ile olduğu kadar, vatandaşın günlük hayatı ile de ilgili bir konunun nasıl siyasî istismar değil, fakat pazarlık konusu olduğunun delillerini arz edeyim.

Sıkıyönetimin, dört ildeki sıkıyönetimin gerekçesi olarak şunu söylüyor Sayın Feyzioğlu. Diyor ki: «İnsaf ediniz; Millî Güvenlik Kurulu toplanmış, Sayın Çağlayangil'e göre açıklanmayan veya burada açıklanamayacak olan, - ona da geleceğim - birtakım şeyler görüşülmüş, Bakanlar Kurulu bunu tetkik etmiş; şimdi bu Millî Güvenlik Kurulunu yok sayarak, bu konuda yapılan incelemeleri, araştırmaları yok sayarak bunu nasıl reddedersiniz?»

Hukuken bunun nasıl savunulabildiğini anlayamıyorum. Çünkü, eğer Millî Güvenlik Kurulu çok inceledi, böyle karar verdikten önce, Meclis hemen böyle parmağını kaldıracaksa, bu sıkıyönetimlerin Meclisçe onaylanması diye bir hüküm bu Anayasaya niye girdi? Öyle şey olur mu? (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.)

Hani Meclisin üzerinde hiçbir organ yoktu? (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.) Meclisin üzerinde idareye bağlı hiçbir organ yoktur. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri.) Millî Güvenlik Kurulu da yoktur. MİT de yoktur, Hükümet de yoktur. Doğrudur; ama şimdi oturup da koca koca adamlar bu kararı verdiler, incelediler diyerek, Millî Güvenlik Kurulu karar aldı diye Meclisi böyle bir karar almaya zorlamak yersiz ya, hadi onu bir tarafa bırakalım. Şimdi bu Millî Güvenlik Kurulu Mardin'le, Hakkâri'yi adamakıllı inceledi, koca koca adamlar inceledi de, birdenbire Siirt ve Diyarbakır hakkında yaptıkları inceleme hafif oldu, az oldu da onları reddediyoruz!.. Bu mantıkî mi? (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.) Bunun manası var mı? (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

Arkadaşlarım, muhtemelen temenni edilebilir, bazıları çok arzu edebilir; hatta bazıları temenni edebilir. İlerde, yakın bir tarihte; bu yakın tarih de izafi ya, ne zaman olacağı bir türlü anlaşılamadı, «Bir Hükümet kurulacağı için, yahut kurulacağı iddia edildiğine göre, burada ayrı ayrı oylamayalım, ilerde çıkması melhuz kavgalara şimdiden başlamayalım» diye düşünmüş olabilirler. Bunu akıl dışı da saymam. Buraya gelip, «Biz bu partiler, ortak oy kullanmak istiyoruz, 15 - 20 dakika müsaade edin, gidelim aramızda anlaşalım.» demek, arkadaşlarım bu çok daha samimidir, çok daha gerçekçidir, çok daha mantıkîdir. Ama yarım saat, bir saat evvel bir parti grubu çıkıp, «Biz buna oy vermeyeceğiz, reddedeceğiz.» dedikten sonra, birdenbire; «Yahut, iyice anlaşılamadı, bir defa daha izah etseniz de Feyzioğlu ile bir noktaya gelsek» diye böyle bir mükellefiyeti Hükümete yüklemek, vallahi; arkadaşlar, Türkiye Cumhuriyetinin müstafi de olsa Hükümeti, lütfen bu Hükümete bir de anlaşma durumunda bulunan partilerarası meyaneci olma mükellefiyetini yüklemeyiniz. (C. H. P. sıralarından gülüşmeler.)

Şimdi arkadaşlarım, Feyzioğlu benim arkadaşımdır ve iyi bir hukukçudur aslında. Kendisine Anayasayı gönderecektim, gereksiz saydım. Şu 124 üncü maddede «silâhlı çatışma» lâfi nerede var?

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Mürettip hatası.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – «Silâhlı çatışma» lâfi Anayasanın neresinde yazıyor arkadaşlarım? İnsaf ediniz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – Silâhlı çatışma, savaş tehlikesi yaratır diye söyledik.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Harp hali, savaş tehlikesi ile silâhlı çatışmayı...

«Efendim pek işitilemedi, silâhlı çatışma lâfı diye bir şey söyledi, silâhlı çatışma demek: Silâhların iki taraflı olması demektir, çatışma da harp de olur, binaenaleyh, bu bir savaştır, savaş olacağına göre Anayasaya girer.» Ee... İnsaf ediniz. Böyle bir yorumu vatandaşların özgürlüğü ile, hakları ile ilgili bir konuda ortaya atmak ve bundan dolayı her silâhlı çatışmaya, iki kişinin de çatışmasına «çatışma» adı verilebileceğine göre bundan dolayı sıkıyönetim ilân edebilmek...

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – «İki ordunun» dedim, iki ordunun. Tahrif etme.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Bunu böyle hale getirince... Şimdi arkadaşlarım, işmizâzat-ı veçhiyle demek, yüzünün mimikleri demektir. Bu, anlaşılın, eski deyimleri kullanmak... (Başkana doğru dönerek), Sayın Başkan nasıl tensip ediyordu, hafif mi deniyordu? Hafiflik denirse suç olmuyor mu idi? Veyahut hafif bir ifade...

BAŞKAN – O meseleyi hallettim Sayın Güneş. Yardımcı olun lütfen.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Eğer öz Türkçesi, yeni Türkçesi olan sözlerin Arapçasını söylemek hafiflik olsa idi, ağırbaşlı bir adam olan İhsan Sabri Çağlayangil, «sıkıyönetim» yerine «örff idare» demezdi. (C. H. P. sıralarından gülüşmeler.)

Şimdi arkadaşlarım, eğer bir araya gelip - bir sakınca da görmem - çıkıp açıkça, «Daha kurmadan, daha nişanlılık safhasında birbirimizle kavgaya başladık. Lütfedin, nişanlılık devresini iyi geçirmek gerekir ki, evlilikte kavga ihtimali azalsın» diyor ve reylerinizi aynı istikamete getirmek istiyorsanız, febiha... Bundan dolayı bir şey diyecek değiliz.

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir Milletvekili) – Batıyor mu senin içine?

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Sayın Ali Naili Erdem Beyefendinin...

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Mahcubiyeti ile!..

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – ...Mahcubiyeti ile bu iş biter, bir neticeye varılır. (C. H. P. sıralarından gülüşmeler) Hükümeti de alet etmeyelim. Burada bir kombinezon, bir araya gelme mekanizması yürürlüğe konmuştur; hayırlı uğurlu olsun. Ama, Cumhuriyet Halk Partisinin...

MEHDİ KESKİN (Kastamonu Milletvekili) – Ve Demokratik Partinin.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Demokratik Partinin de, tabîî; «lehinde oy vereceğim» dedi, inancı bu. Değiştirir veya değiştirmez ama, Devletin güvenliğini de, 4 ilde yaşayan vatandaşın özgürlüğünü de, «Nişanlılık devresinde birbirimizle bozuşmayalım» gibi, doğrudan doğruya Parlamento oyunlarına kurban etmemek kararını Cumhuriyet Halk Partisi muhafaza ediyor; ciddiliği buradadır meselenin. Yüzbinlerce vatandaşın üzerinden, bir kısmının üzerinden, şimdi siz, sıkıyönetimi, Sayın Feyzioğlu ile anlaşmak için kaldıracak mısınız, kaldırmayacak mısınız? Feyzioğlu'nu darıltmamak için...

HASAN TOSYALI (Kastamonu Milletvekili) – Memleketin menfaati.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Mardin'in ve Hakkâri'nin vatandaşına, inandırmadığımız sıkıyönetimi yükleyecek misiniz, yüklemeyecek misiniz? Mesele bundan ibarettir.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri Milletvekili) – Tahrif etme.

TURAN GÜNEŞ (Devamla) – Saygılar sunarım arkadaşlar. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Güneş.

Efendim...

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) – Benim söylemediğim sözler bana izafe edildiği için, tashihe gerek görüyorum efendim.

BAŞKAN – Hangi konu idi Sayın Çağlayangil?

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) – Meselâ, Sayın Güneş demin kürsüden, «Biz teklife oy vermeyeceğiz dedi Çağlayangil» dediler. Bunlar bizim söylemediğimiz sözlerdir. (C. H. P. sıralarından «Hayır» sesleri.)

BAŞKAN – Buyurun tavzihinizi yapın efendim.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (C. Senatosu Bursa Üyesi) – Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Bendeniz maruzatımda... (C. H. P. sıralarından gürültüler.)

BAŞKAN – Rica ederim efendim.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) - Bendeniz mâruzatımda bu tasarıya oy vermeyeceğimize ait bir beyanda bulunmadım. Bu tasarıya kullanacağımız oyda, oyumuzu isabetle kullanabilmek için bazı konuların aydınlatılmasına ihtiyaç olduğunu savundum.

Sayın Güneş burayı teşrif ettiler. Bir kere mevzuu...

BAŞKAN – Bir şey mi var Sayın Baykal? Bir dakika efendim.

Bir şey mi var efendim? Sayın Güneş konuşmasında, Sayın Çağlayangil'in şarta bağlı konuşmasını, evet, kendi ifadelerine göre arz ettiler Genel Kurula. Tavzih ediyor Sayın Çağlayangil.

Nedir bu işaret böyle? Rica ederim efendim?

(C. H. P. sıralarından gürültüler).

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) – Sayın Çağlayangil'e izafe ederek söylemediler efendim.

BAŞKAN – Sizi ciddiyete davet ederim efendim. (C. H. P. sıralarından gürültüler) Ne demek bu? Konuşuyor... Rica ederim efendim.

KADİR ÖZPAK (Uşak Milletvekili) – Adalet Partisi Başkanı mısınız, yoksa Meclisin Başkanı mısınız?

BAŞKAN – Rica ederim efendim. Arz ettim ben, rica ederim, yardımcı olunuz Başkanlığa.

KADİR ÖZPAK (Uşak Milletvekili) – Öyle ise tahrif etmeyiniz. (C. H. P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Rica ederim efendim. Sayın Baykal böyle yapıyor. Bunun manası nedir diye soruyorum. (C. H. P. sıralarından gürültüler).

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Hayır efendim,

BAŞKAN – Rica ederim efendim. (C. H. P. sıralarından gürültüler) Kendisinden sadır olmayan bir hususu ifade buyurdu, Sayın Çağlayangil de tavzih ediyor; rica ederim efendim. (C. H. P. ön sıralarından ayağa kalkmalar) Lütfen oturunuz, oturun lütfen. Rica ederim, lütfen oturun efendim.

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) – Bana sorduğunuz soruya cevap verebilir miyim?

BAŞKAN – Söz vermedim efendim, hareketinizin uygun olmadığını ifade ettim, Buyurun oturun. (C. H. P. sıralarından gürültüler.) Rica ederim efendim.

SABRİ TİĞLİ (Kastamonu Milletvekili) - Peki o zaman el hareketini niye yanlış değerlendiriyorsunuz?

BAŞKAN – Rica ederim efendim. (C. H. P. sıralarından gürültüler.) Rica ederim. Başkana nasıl hitap edileceğini, nasıl muhatap olunacağını İchtüzük tayin etmiş, ona uyunuz lütfen.

ETEM EKEN (Çorum Milletvekili) – Tarafsız değilsiniz.

BAŞKAN – Rica ederim efendim, lütfen oturun Sayın Eken, oturun efendim.

ABDİ ÖZKÖK (Bolu Milletvekili) – Tarafsızlık ilkesini ihlâl ediyor Başkanlık.

BAŞKAN – Buyurun Sayın Çağlayangil, devam ediniz.

ABDİ ÖZKÖK (Bolu Milletvekili) – Yatırım yapıyor.

BAŞKAN – Rica ederim.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) – Bendeniz, Grubumun bu tasarıya ne şekilde oy kullanacağını tasrih etmeme rağmen, Sayın Güneş'in güya kesin bir beyan ile, “Buna oy vermeyeceğiz” gibi bir ifade kullanmamı, kullandığımı söylemesini...

ORHAN EYÜPOĞLU (İstanbul Milletvekili) – Sayın Çağlayangil, böyle bir şey söylenmedi.

BAŞKAN – Rica ederim efendim, rica ederim efendim, müsaade buyurun efendim.

ORHAN EYÜPOĞLU (İstanbul Milletvekili) – Kesin o zaman sesini efendim.

BAŞKAN - Rica ederim Sayın Eyüpoğlu, rica ederim efendim.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) - Beyefendiler, Sayın Güneş geldi; “Şimdi Çağlayangil geldi, biz bu tasarıya oy vermeyeceğiz dedi” buyurdu.

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) – Ali Naili Erdem için dediler.

BAŞKAN – Sayın Uğur, rica ediyorum, lütfediniz efendim. (C. H. P. sıralarından gürültüler.) Rica ederim efendim, bir yanlışlık varsa siz de düzeltirsiniz.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) - Ayrıca, bizim konuşmalarımızda, bizim beyanlarımız veya hareketlerimizin, teşkili mutasavver hükümetle irtibatlandırılmasına ait hiçbir imâ ve hiçbir cihet yok idi. Böyle bir beyanda bulunduğumu hatırlamıyorum.

Sayın Güneş, ayrıca mevzuu ciddiyetinden uzaklaştırarak, bir nevi trafik başladığını ve bu trafiğin yeni kurulacak hükümetle ilgili olduğunu da beyan buyurdular.

Muhterem arkadaşlarım, ifadeye göre, biz bidayette başka türlü düşünür iken...

ALİ TOPUZ (İstanbul Milletvekili) – Bu da sataşmanın içinde mi?

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Trafik devam ediyor.

BAŞKAN – Rica ederim, hatibin konuşmasını ihlâl ediyorsunuz Sayın Erverdi. Rica ederim efendim.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum Milletvekili) – Kanıtımı gösterdim Sayın Başkan.

BAŞKAN – Rica ederim efendim. Ben mahkeme başkanı değilim, oturumu idare ediyorum, rica ederim.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Devamla) – Biz bidayette başka türlü düşünür iken, sonradan tebdili fikretmişiz. Bir an için muhterem arkadaşlarım, bir an için kabul buyurunuz ki, mesele bidayette, «ilân edilen sıkıyönetim hakkında» diye başladı; Sayın Başbakanın ek izahatı ile yeni yeni manalar, yeni şekiller aldı ve o şekillere göre de meseleye ayrı bakıştan yaklaşmak imkânı hâsıl oldu.

Biz fikrimizi, Sayın Başbakanın yeni izahatı ile değil de, Sayın Halk Partisi sözcülerinin itirazları ile değiştirmiş olsak dahi, bunu, bize kınamak ve bunu bu şekilde anlamak mı yaraşır; yoksa, ne kadar iyi bir düşünce ki, doğru bir mütalâa gördükleri zaman o mütalâaya da iltifat ediyorlar, bu konuyu takdir ile karşılırsınız demek mi yaraşır? (C. H. P. sıralarından alkışlar)

Bütün beyanınız, bütün sözcülerin beyanları, yakında huzurunuzda teşkili açıklanacak bir hükümetin doğurduğu endişe ve heyecanın ifadesinden başka bir şey değildir. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri)

Korkulan akıbet başa gelecektir sayın arkadaşlarım. (A. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar) Ve o zaman daha tatlı, daha yakından, daha birbirimizi anlayarak, belki tartışmalı; ama neticede alıcı bir yolda olacağımızı şimdiden tebşir eder, hepinizi saygılarımla selâmlarım. (A. P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Çağlayangil.

Başka söz isteyen üye var mı... Yok.

Hükümet?..

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) – Sualler oldu, müsaade ederseniz cevap arz edeyim.

BAŞKAN – Bir dakika o zaman Sayın Başbakan.

Çalışma süremizin dolmasına sekiz dakika var. Sayın Başbakanın ve ondan sonra şahsı adına konuşacak üyenin konuşması bu süreyi taşacaktır. Bu sebeple, görüşülen konunun bitimine kadar müzakerenin devamı hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S. Ü.) – Sayın Başkan, sayın üyeler;

Sıkıyönetimin dört ilde ilânını gerektirmiş olan sebeplerin ayrıntılarına girilmesi arzusu izhar edildi.

Şimdi, Hükümetin sahip olduğu yurt içi ve dışı haber alma kaynaklarının ayrıntılarına girmemi elbette tasvip etmezsiniz. Bütün menbalardan...

TURAN GÜNEŞ (Kocaeli Milletvekili) – Ederiz, ederiz; gizli celse beyefendi...

BAŞKAN – Rica ederim efendim, müdahale buyurmayın efendim.

TURAN GÜNEŞ (Kocaeli Milletvekili) – Gizli celsede açıklansın.

BAŞKAN – Ne ölçüde açıklanacağını Sayın Başbakan bu kadar konuşmalardan sonra tayin edecektir.

DENİZ BAYKAL (Antalya Milletvekili) – Bize izafeten...

ALİ TOPUZ (İstanbul Milletvekili) – Ne biliyorsanız açıkça söyleyin.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) – Müsaade buyurunuz efendim.

Şimdi, bu talebe nasıl muhatap olduğumuz suali ortaya atıldı ve bu doğru bir sualdir.

Tabiidir ki, en yakın temas yerimiz hudut karakollarımızdır ve onların bağlı olduğu jandarma birlikleridir ve onların da bağlı olduğu kaymakamlardır. Bu temaslar, işte evvelâ bu kademede yapılmıştır; yani bizim memleketimize kütleli, büyük miktarda kütlelerin girmesi, sızması talebi böyle ortaya çıkmıştır ve bu talebin büyük bir yekûn aldığıнын görülmesi üzerine, durum daha üst mercilere, askerî ve sivil daha üst mercilere intikal etmiştir.

Alınan bilgiler muvacehesinde, Irak Hükümetinin kayıtsız şartsız genel bir af ilân ettiği ve bizim hudutlarımızın dışında da, İran'a gitmek yollarının bulunduğu ve bu kadar büyük bir kütlede, sivil ve asker karışık olan bu kütlenin, anî bir halde hudutlarımızın içerisine girmesinden doğacak endişeler, sakıncalar birlikte mütalâa edilmiştir.

Elbette, meselenin birinci çözüm yolu, vatanın müdafaası için elimizdeki askerî kuvvetleri gereği gibi kullanmaktır ki, bunun yetkili mercîi elbette Genelkurmay Başkanımızdır ve bu vazife yapılmıştır, yapılmaya devam edilmektedir.

Ancak, aynı merciler, vatanın müdafaasıyla birinci derecede mükellef olan aynı merciler, alınan askerî tedbirlerin etkinliğini memleket içinde de artırmak için özellikle içeriye girecek olan kütlenin hepsinin askerî kıyafette değil, karışık siviller olabileceği ve bunların memleketimizin genişliği ölçüsünde, kapılarımızın çokluğu ölçüsünde, memleket içerisinde geniş ölçüde yayılmalarından doğabilecek, bunları toplamanın müşkülâtı, bunları İran'a toplayıp götürmenin müşkülâtı karşısında, bir taraftan silâhli çatışmanın fiilî delillerin ortaya konması, çünkü kullandığım «ültimatom» kelimesini şu manada kullandım, elbette Dışişleri Bakanlığımıza yazılı bir kâğıt gelmiş değildir. Çünkü, sığınan kuvvetler bir devleti temsil etmemektedir. Ancak, şu tehdit aşikâr olarak hudut kaymakamlarımıza, huduttaki karakollarımıza söylenmiştir; «Kısa bir zamanda olumlu cevap vermediğiniz takdirde, elimizdeki silâhlarla; zor kullanarak gireceğiz» denmiştir ve ısrarla denmiştir.

Bunun karşısında harekete geçen askerî güçlerimizin en yüksek derecedeki mümessilleri, alınan tedbirlerin etkinliğini artırmak, vatanımızın içinde olayların tekevvününü önlemek, vatandaşımızın selâmetini kesin bir şekilde sağlamak ihtiyacı karşısında sıkıyönetim ilânını oybirliği ile Hükümete tavsiye etmişlerdir. Hükümet de kendi açısından tetkik etmiş, Anayasa açısından da bilhassa tabîi, askerî açı da beraber, Anayasa açısından da tetkik etmiş ve Anayasanın, sıkıyönetim ilânını gerektiren maddelerine uygunluk, durumun silâhli bir tehdit olması bakımından uygunluk görmüş olduğu için, sıkıyönetim ilânı kararını almıştır.

Bu vesile ile, kıymetli arkadaşımız Ataöv'ün, bir zühul olmasını çok temenni ettiğim, yani bendenizi televizyona biraz fazlaca meclûp gibi göstermesi...

Arkadaşlar, Devlet idaresinde - arkadaşımız da geldi - televizyondan yakayı kurtarmak kolay değildir. Bunları biz severek yapmıyoruz, hiç sevmiyoruz. Hele ben, mizaç bakımından popülariteyi sevmem ve hiç ihtiyacım da yok; fakat onlar da vazifelerini ifa ediyorlar ve basınla temas tesis etmeye de bir Hükümet temsilcisi mecburdur; ama zaman zaman bunun riski vardır, başına gelen arkadaşlarımız bilir.

Bendeniz iki suale cevap verdim. Birisi, her nasılsa geçmiş televizyona da, gazetelere de; birisi tamamen geçmemiş. Sığınma hakkı üzerinde söylediğim hukukî mülâhazalar söylenmiş; ama sıkıyönetimi niçin ilân ettiğimizi, yani hudutlarımızın ve yurt içi birkaç bölgemizin silâhlı tehdit karşısında olduğuna dair bariz delillerin bulunduğu hakkında söylediğim cümle intikal etmemiş.

İBRAHİM GÖKTEPE (İçel Milletvekili) – Niye intikal etmemiş?

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) – Bu, her halde bendenize atfedilecek bir suç olamaz. Gazetecilere söylüyorsunuz, ellerine yazılı bir dikte veremezsiniz. Matbuat hayatıyla ilgisi olan arkadaşlar pek iyi bilirlir.

Bugün o mesele değil, bendenizi kusurlu bulabilirsiniz, haklı da olabilirsiniz; şahsımı müdafaa için buraya gelip sizin zamanınızı katiyen almayacağıma emin olmanızı rica ederim.

Fakat, memleketin selâmetinden sorumlu olan kurullar, Hükümet, bu fiilî tehdit karşısında, vatanımızın büyükçe bir bölgesine müteveccih fiilî tehdit karşısında bu tedbiri faydalı ve zorunlu görmektedir. Bunu tekrar arz etmek istiyorum. Daha fazla teferruata girmek mümkün değildir ve kamu menfaatlerine de uygun değildir. Karar yine Yüksek Heyetindir.

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

Son söz olarak, Sayın Kinyas Kartal. Burada mı efendim? Buyurun Sayın Kartal. (A. P. sıralarından alkışlar)

KİNYAS KARTAL (Van Milletvekili) – Sayın Başkan, sayın milletvekilleri;

Cümlemenizi sevgi ile, saygı ile selâmlarım.

Cümlemenizin malûmudur ki, dört vilâyetimizde örfî idare ilân edilmiştir. Bugünkü toplantımızda da, bunlara ilâveten dört vilâyet daha teklif edilmiş ve gerekçede, Barzani kuvvetlerinin hududumuza gelip, iltica hakkını talep etmeleri gösterilmiştir. Bu iltica hakkı bizce kabul edilmemiştir ve onlar tarafından verilmiş olan bir notada, «İlticamızı kabul etmezseniz, biz fiilî mücadeleye girişeceğiz.» denmiş.

Beyler, ben bunun gerçekliğine inanmıyorum. (C. H. P. sıralarından alkışlar.) Bu haberin aslı esası yoktur.

Sayın milletvekilleri, çok şükür, hepimizin akli selimi vardır. Akli seliminize hitap ediyorum. Barzani'de 150 000 mevcutlu asker olmuş olsa idi, bugün Irak Hükümetini yok ederdi. Petrol kuyularını tahrip ederdi ve yarın akşama Sovyet ve Amerikan devletleri yanında olurlardı. Bunun aslı ve astarı yok. (C. H. P. sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri.)

Beyler, az evvel konuşan beyler de bunu açıkladılar. Ben de müsaade ederseniz, bunu biraz daha açıklığa kavuşturayım.

Şimdi, dört vilâyette daha evvelce sıkıyönetim ilân edilmiştir. Diyorlar ki, «İlân edildiği zaman, acaba bu vilâyet halkına itimatsızlık mı var idi?».

Hayır beyler, itimatsızlık yok. Bu karşıda Yunan Devleti vardır. Sevsek de sevmesek de onların sempatanları vardır. Fakat, 10 000 kuvveti geçmeyen Barzani askerlerine, kuvvetine karşı bu tedbiri almak, bence, ancak o vilâyetteki halka olan itimatsızlıktır. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

Beyler, Atatürk önderimizdir, Atatürk şefimizdir, Atatürk büyüğümüzdür. (C. H. P. sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri.) Merhum Atatürk buyurmuşlardır ki; «Kürt kavmî namında bir kavim yoktur. Bunlar Türktür.» (C. H. P. sıralarından alkışlar ve «Bravo» sesleri.)

Kıbrıs'ta işlenmiş olan cinayetlere Türk milleti, Türk Ordusu, Türk Devleti, Türkiye Büyük Millet Meclisi son verdi ve bunu önledi. Zaferden hepimiz memnunuz, zaferden hepimizin göğsü kabarıyor. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.)

Aziz arkadaşlarım, iltica etmiş, 10 000 kişiyi geçmeyen fakir, zavallı Türklere kapıları kapamak, Türklük şerefiyle bağdaşmaz. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar.)

Tarihini iyice hatırlayamıyorum, 1935'ten evveldi; ya 1933 veya 1934 yıllarında; yine Barzani Irak'taki mücadelesine devam ederken Türkiye'ye iltica etti. Zamanın Reisicumhuru Sayın Atatürk bu isteği kabul etti ve Barzani kuvvetleri Van'a kadar geldiler. Fakir, perişan, yoksul, aç ve sefil insanlardı. Devlet onların iâşesini temin etti. Aklımda kaldığına göre de, Eskişehir'e yerleştirmek üzere yola çıkarıldılar. Müteakiben, orada kalmış olan ağabeyi Şeyh Ahmet, Iraklılarla tekrar anlaştı ve bunlar yarı yoldan dönüp Irak'a gittiler.

Tabii ki, takdir Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Elbette ki her parti kendi menfaatini nazarı itibara alır, almakta haklıdır. Yalnız, cümlelerinden bir ricam var, bir istirahatım var: Bu, millî bir davamızdır. Bu, parti davalarını geçmiştir. Bu sahada hepimiz elinizi vicdanınıza koyarak kararınızı veriniz. Bu sözlerim beni bağlıyor, Grubumu değil; çünkü ben Gruba bağlıyım, Grup bana bağlı değil.

Cümlelerinizi sevgiyle selâmlar, hürmetlerimle huzurunuzdan ayrılıyorum. (C. H. P. sıralarından alkışlar.)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Kartal.

Sayın İdris Arıkan, sataşma dolayısıyla söz istemişsiniz. Ancak, Sayın Başbakan konuşmalarında ismen size hitap etmedi; ayrıca da, üzerinde hassasiyetle durulacak bir konuyu tebarüz ettirdi.

Bu bakımdan, sataşma kabul etmiyorum.

İDRİS ARIKAN (Siirt Milletvekili) – Sayın Başkan, müsaade eder misiniz?

Şahsıma yöneltilen itham tam bir ithamdır efendim.

BAŞKAN – Şahsınızı ifade etmediler efendim.

İDRİS ARIKAN (Siirt Milletvekili) – Sayın Başkan, Sayın Başbakanın temas ettiği sözleri söyleyen bendenizim efendim.

BAŞKAN – Rica ederim efendim. Size sataşmadı; hassasiyetle üzerinde durulması gereken, hepimizin durması gereken bir noktayı ifade etti.

Teşekkür ederim Sayın Arıkan.

İDRİS ARIKAN (Siirt Milletvekili) – Bu Meclisin çatısı altında bulunan bir milletvekili, bölücülük ithamıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu aynı zamanda, benim meselem değil, Millet Meclisini ilgilendiren bir konudur.

Sataşma olduğu iddiasıyla söz istiyorum.

BAŞKAN – Başkanlık bu konuda sizin görüşünüzde değildir. Sayın Başbakan, bilâkis; «Birleştirici olalım» şeklinde bir beyanda bulundu efendim.

İDRİS ARIKAN (Siirt Milletvekili) – Başkanı bulunduğunuz Millet Meclisinin bir üyesi bölücülük ithamıyla karşı karşıya kalmıştır Sayın Başkan.

BAŞKAN – Rica ediyorum, size hitap etmedi, tasrih etmedi; «Birlik beraberlik içinde olalım, bu konularda bölücü olmayalım» dedi.

Efendim, bu arada bir önerge gelmiştir. Bu önergede, «Yeni bilgiler karşısında durumun gruplarda değerlendirilmesi için oturuma (C. H. P. sıralarından gülüşmeler) bir saat ara verilmesini arz ve teklif ederiz» diyorlar.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop Milletvekili) – Hangi bilgi?..

BAŞKAN – Değerli arkadaşlarım... (C. H. P. sıralarından gürültüler)

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop Milletvekili) – Hangi bilgi?..

BAŞKAN – Bir dakika efendim, rica ediyorum. Ben fikrimi söylemedim ki. (C. H. P. sıralarından gürültüler)

NİHAT SALTİK (Tunceli Milletvekili) – Önergede kimlerin imzaları var?

BAŞKAN – Değerli arkadaşlarım, Yüce Heyetin sayın üyeleri az evvel Yüce Heyetin aldığı karar, bitmek üzere olan bir konunun tamamlanmasıyla ilgilidir ve bağlayıcıdır ve bu suretle de görüşmeler şu anda ikmal edilmiştir.

Bu sebeple, Meclisin az evvel aldığı karara uygun düşmeyen bu önergeyi işleme koymuyorum. (C. H. P. sıralarından «Bravo» sesleri, alkışlar) Rica ederim efendim.

M. NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya Milletvekili) – İmzalar kime ait?

BAŞKAN – Deminki itirazınız kadar, bu alkışlarınız da pek geçerli olmuyor. (C. H. P. sıralarından gülüşmeler, «imzalar kime ait» sesleri)

Değerli arkadaşlarım, kapalı oturumu. (C. H. P. sıralarından gürültüler)

NİHAT SALTİK (Tunceli Milletvekili) – İmzalar kime ait?

BAŞKAN – Niçin acele ediyorsunuz arkadaşlarım? Kabul buyurunuz ki, uzun saatler boyunca bir mesai verdik, oldukça da yorucu bir mesaidir. Müsaade edin de, işimi sıhhatle, Tüzüğe uygun şekilde ikmal edeyim. Lütfediniz.

Değerli arkadaşlarım, kapalı oturumu gerektirecek sebepler ortadan kalktığı kanaatiyle, açık oturuma geçilmesi hususunu tasviplerinize sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kapanma Saati: 19.12

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ

TUTANAK DERGİSİ

1'inci Birleşim
19 Eylül 1980 Cuma
(Üçüncü Oturum Kapalıdır)^(x)

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
I- KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ	174
1.- 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı (1/2) (S. Sayısı: 3)	174:205

^(x) Orgeneral Nurettin Ersin'in önerisi üzerine; Millî Güvenlik Konseyinin 15.10.1980 tarihli 9'uncu Birleşiminde alınan karar gereğince yayımlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ OTURUM

Açılma Saati: 16.08

BAŞKAN : Orgeneral Kenan EVREN (Devlet Başkanı, Genelkurmay ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı)**ÜYELER : Orgeneral Nurettin ERSİN (K. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)****Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA (Hv. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)****Oramiral Nejat TÜMER (Dz. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)****Orgeneral Sedat CELASUN (J. Gn. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)****I.- KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ**

1.- 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı (1/2) (S. Sayısı: 3)

BAŞKAN - Gizli toplantıda bulunacak arkadaşlarım ve görevliler yerlerini alsınlar.

Efendim, kanunun tümü üzerinde görüşme açıyorum.

Tümü üzerinde söz almak isteyen arkadaş var mı efendim?.. Yok.

O halde maddelere geçilmesini reyinize vazediyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 nci maddeyi okutuyorum:

1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesine ve Bazı Hükümler Eklenmesine Dair Kanun Tasarısı

Madde 1. - 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2 nci maddesine aşağıdaki şekilde bir fıkra eklenmiştir.

Sıkıyönetim komutanlarının; bölgelerinde genel güvenlik, asayiş veya kamu düzeni açısından çalışmaları sakıncalı görülen veya hizmetleri yararlı olmayan kamu personelinin statülerine göre atanması veya işine son verilmesi, yerel yönetimde çalışanların görevden uzaklaştırılması veya işlerine son verilmesi hakkındaki istemleri ilgili kurum ve organlarca derhal yerine getirilir.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyenler?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza vazediyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

Madde 2. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 ncü maddesinin 1 nci fıkrası ile c, f, g, h, i ve m bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve fıkraya (o) ve (p) bentleri eklenmiştir.

Madde 3. - Fıkra 1 :

Sıkıyönetim Komutanı, Sıkıyönetim bölgesinde genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak ve sağlamakla görevlidir. Ayrıca, gerektiği hallerde aşağıda yazılı tedbirleri almaya yetkilidir.

BAŞKAN - Madde 3'ün 1 nci fıkrası üzerinde söz almak isteyen arkadaşım var mı?.. Yok.

Madde 3, fıkra l'i oylarınıza vazediyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 3'e ait 1 nci fıkranın bentlerini okutuyorum :

Madde 3. - Bent c :

c) Söz, yazı, resim, film ve sesle yapılan her türlü yayım, haberleşme, mektup, telgraf vesair mersuleleri kontrol etmek, gazete, dergi, kitap ve diğer yayınların basımını, yayımını, dağıtımını, birden fazla sayıda bulundurulmasını veya taşınmasını veya Sıkıyönetim bölgesine sokulmasını yasaklamak veya sansür koymak; Sıkıyönetim Komutanlığınca basımı, yayımı ve dağıtılması yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş, bildiri, pankart, plak, bant gibi biçimle evrakı, yayım ve haberleşme araçlarını toplatmak, bunları basan matbaaları, plâk ve bant yapım yerlerini kapatmak.

Madde 3. - Bent f :

f) Grev, lokavt yetkilerinin kullanılmasını, irade beyanı, referandum gibi sendikal faaliyetleri sürekli olarak durdurmak veya izine bağlamak;

Tahrip, yağma, işgal, fiili durum, boykot, iş yavaşlatılması, çalışma özgürlüğünün kısıtlanması ve işyerlerinin kapatılması gibi hareketleri yasaklamak, önlemek veya önleyici tedbirleri almak;

Madde 3. - Bent g :

g) Kapalı veya açık yerlerde her türlü toplantıları veya gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, izine bağlamak, yapılacağı açık ve kapalı yerleri tayin ve tahsis etmek, izine bağladığı her türlü toplantıyı kontrol altında tutmak veya izlemek, her türlü dernek ve teşekküllerin çalışmalarını durdurmak veya bunları izine bağlamak; yeni dernek kuruluşlarını izine bağlamak;

Madde 3. - Bent h :

h) Zaruri ihtiyaç maddelerini yapan, üreten, depolayan, nakleden, satan ticari ve sınai müesseseleri lüzumu halinde kontrol etmek ve bu maddeleri stok eden, fahiş fiyatla satan, imalatını durduran veya yavaşlatan, nakletmeyenler hakkında işlem yapmak ve ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri almak veya aldırarak, tedbir almayan yerleri kapatmak;

Madde 3. - Bent i :

i) Lokanta, lokal, gazino, kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro, sinema, bar, diskotek, taverna, dansing ve emsali gibi eğlence yerleri ile kulüp vesair oyun salonlarını, otel, motel, kamping ve bunlara benzer yerleri kontrol etmek, kapatmak veya bunların açılma ve kapanma zamanlarını tayin etmek ve sınırlamak;

Madde 3. - Bent m :

m) Sıkıyönetim bölgesindeki her türlü kamu ve özel kuruluşlara gerekli tedbirleri aldırarak;

Lüzumu halinde, Sıkıyönetim bölgesindeki Hazine, kamu iktisadi teşebbüsleri, teşekkülleri ve müesseseleri ile özel İdare, Belediye ve Bankalara ait bina, araç ve personelden yararlanmak;

Madde 3. - Bent o :

o) Temel, orta ve yükseköğretim kurumlarında geçici olarak öğretim ve eğitime ara vermek veya yetkili kişi ve bu kurumların yetkili kurullarınca geçici veya sürekli olarak eğitime ara verilmesi kararlarını kaldırmak veya kısaltmak;

Madde 3. - Bent p :

p) Sıkıyönetim bölgesi içinde bulunmaları sakıncalı görülerek, sıkıyönetim bölgesi dışına çıkarılan öğrencilerin, geçici veya devamlı olarak okudukları eğitim ve öğretim kurumlarından ilişkilerini kestirmek, bu amaçla ilgililere anılan kurumların özel mevzuat hükümlerini uygulamak.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyen var mı efendim?..

Buyurun.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Efendim, biraz önce okunan madde 3 - bent i'de; «Lokanta, lokal, gazino, kahvehane, birahane, meyhane, tiyatro, sinema, bar, diskotek, taverna, dansing ve emsali gibi...» denilmekte. Ya «gibi» olur, ya «emsali» olur. Yani burada ikisinin birden, teknik yönden kullanılmaması gerekir gibi geliyor bana. Ya «emsali eğlence yerleri» olur veya «dancing gibi eğlence yerleri» olur.

BAŞKAN - Doğrudur; «emsali eğlence yerleri» veyahut «gibi» olması lazım.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - «Dancing ve benzeri eğlence yerleri» olabilir belki, veya «dancing gibi eğlence yerleri» olabilir. Fakat, «emsali gibi» bana biraz tuhaf geldi.

BAŞKAN - «Dancing ve benzeri» demektir «emsali» zaten.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - «Benzeri eğlence yerleri» ifadesi, daha rahat ve daha uygun geliyor bana.

BAŞKAN - «Benzeri gibi» olmaz.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Ya «gibi» kelimesi kalkacak, ya «emsali» kelimesi kalkacak.

BAŞKAN - O zaman, «gibi» yi kaldırırız.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - «Benzeri eğlence yerleri» olsa daha iyi Türkçe kullanılmış oluyor.

BAŞKAN - Evet.

O halde, madde 3 bent i'deki, «dancing ve emsali gibi» ifadesinin, «dancing ve benzeri eğlence yerleri» olarak düzeltilmesini reyinize vazediyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Bu şekilde değiştirilecektir.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Müsaade buyurulursa, aynı maddenin (o) bendinde, «Temel, orta ve yükseköğretim kurumlarında...» dediğimiz zaman, üniversitelerin almış oldukları öğretimi durdurma kararlarını sıkıyönetim komutanlarının kaldırması yetkisini vermiş oluyoruz burada.

Müzakereden evvel yüksek takdirlerine arz etmek istedim.

BAŞKAN - Evet, hepsi dahil; bütün öğretim müesseseleri, yani üniversiteler de dahil buna. Ben de öyle anlıyorum ve doğrudur da. Dışarıda bir hadise oluyor, üniversite kurulu toplanıyor, sözlü olarak «kapattım» diyor. Bunların misalini gördük; 1 ay mı, 2 ay mı, 3 ay mı?.. Ama öğretim görevlileri maaşlarını almaya devam ediyor. Acaba kapanması lazım mı değil mi hakikaten? Buna karar verecek olan sıkıyönetim komutanıdır; o karar versin. Sıkıyönetim olmayan zamanlarda versin o kararı ama, sıkıyönetim süresince veremez bu kararı; sıkıyönetim komutanından müsaade alması lazım. Ben de o fikre katılıyorum.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Ben Yüksek Heyetin müzakerelerinde, tabii ileride Anayasa ile ilgili kısımlar da görüşülecek, o nedenle bu noktanın özelliğini bir kere daha açıklamak istedim.

Takdir Yüksek Heyetlerindedir.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Efendim şimdi bu 2 nci maddeyi reylerinize sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

Madde 3. - 1402 Sayılı Sıkıyönetim Kanununun 4 ncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 4. - Sıkıyönetim Komutanlığı emrinde görevli Silahlı Kuvvetler mensupları, emniyet ve asayişe ilişkin zabıta kuvvetleri ile diğer güvenlik görevlileri kendilerine verilen görevlerin yerine getirilmesi sırasında tabi oldukları Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği; Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesinde silah kullanmayı icap ettiren hal ve şartlardan 'herhangi birinin tahakkuku halinde silah kullanma yetkisini haizdirler.

Silah kullanma yetkisine sahip güvenlik kuvvetlerinin teslim ol emrine itaat edilmemesi veya silahla mukabeleye yeltenilmesi veya güvenlik kuvvetlerinin meşru müdafaa durumuna düşmeleri halinde görevli güvenlik kuvvetleri mensupları doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler.

Silah kullanan bütün personel hakkında 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 87 nci maddesinin V ve VI ncı fıkraları hükümleri ile 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin önlenmesi hakkındaki Kanunun 3 ncü maddesi hükümleri uygulanır. Ayrıca haklarındaki soruşturma işlemi tutuksuz yapılır.

Yukarıda belirtilen görevlilerin; Devlet otoritesini, can ve mal güvenliğini korumak için silah kullanmalarına, ilişkin Sıkıyönetim Komutanlarının önceden düzenledikleri emirler uygun araçlarla ilan edilir.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyen arkadaşlar?.. Yok. Bu maddeyi reylerinize sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim,!

4 üncü maddeyi okutuyorum :

Madde 4. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 11 nci maddesinin 2 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 11. - Fıkra 2.

Bu mahkemelere atanacak adli müşavir, askeri hâkim ve askeri savcı ile bunların yardımcıları, Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanı, Adli Müşaviri ile Kuvvet Komutanlıkları Personel Başkanları ile adli müşavirleri ve Millî Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanı, Askeri Adalet Teftiş Kurulu Başkanından oluşan Kurul tarafından tespit edilecek adaylar arasından Genelkurmay Başkanının görüşü alınarak usulüne göre atanır.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyen var mı efendim?..

Bunda benim bir mütalaam olacak. Bu Kurulu ne kadar çoğaltırsak biz bunun altından kalkamayız. 10 kişiye çıkarılmış. Ya Kuvvetlerin adli müşavirleri katılsın veya personel başkanları katılsın. Hem adli müşavir, hem personel başkanı, ikisi birden bence çok fazla oluyor; 10 kişi... Her kafadan bir ses çıkar.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - Zaten adli müşavirle kuvvetin personel başkanının bir fikir beraberliğinin içinde olması gerekir.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA - Kuvvet personel başkanlarının bulunmasında fayda var efendim. Bunlar daha önceden seçilip gelecekler tabii.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Sayın Başkanım, kanun bu yetkiyi tek tek verdiği sürece, bu yetkiyi tatad ettiğimiz kişiler tek tek kullanır. Binaenaleyh, beraber olur, uyumlu olur veya olmayabilir, bunlar değişik haller.

Bildiğimiz şekilde, askeri hâkimlerin askeri niteliklerini tespit eden siciller Personel Başkanlığında, askeri hâkimlerin meslekleriyle ilgili faaliyetlerini tespit eden sicilleri de Askeri Adalet İşleri Başkanlığımızda bulunur. O nedenle, bu grubun kompozisyonunun dengeli olmasında yarar var; ama buyurduğunuz şekilde, bu kadar büyük bir grup yapılmamasında da faydalar olduğu düşüncesindeyim. Yani, personel başkanları katılabileceklerse eğer, o vakit kuvvetlerin adli müşavirlerine lüzum kalmaz. Personel Başkanları bir idarenin görüşünü getirirler, adli müşavirin de görüşü zaten komutanın görüşüne girmiştir.

Tensiplerinize arz ederim.

BAŞKAN - Buyurunuz efendim.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - «Askeri adalet işleri» demiyor. O, hâkimlerin daha çok kendi teknik faaliyetleri, kendi mesleki faaliyetleri yönünden olur. Ama kuvvetlerdeki, daha çoğu ile hizmetlerine dayalıdır. Kuvvetlerdeki personel başkanı veya kuvvet adli müşavirleri üzerinde tartışma yapılabilir.

BAŞKAN - Şimdi efendim, bu seçilecek hâkimler veya savcılar, kuvvetlerden ayrı ayrıdır. Ya Kara'dandır, ya Deniz'dendir, ya Hava'dandır. Binaenaleyh, Kara'daki seçilirken Deniz ve Hava niye bulunsun? Tanımaz. Hiç bir arada çalışmamışlar; o ayrı bir teşkilatta çalışıyor, öteki ayrı bir teşkilatta çalışıyor. Hava'nınki seçilirken Kara ve Deniz bilmez, Deniz seçilirken Hava ve Kara bilmez.

Şimdi bu kanunun bu hükmüne göre hepsi toplanacak, Kara Kuvvetlerinin, Deniz Kuvvetlerinin, Hava Kuvvetlerinin personel başkanları ve adli müşavirleri katılacak, Askeri Adalet İşleri Başkanı katılacak, bizim Genelkurmay Adli Müşaviri katılacak, öyle seçilecek demektir. Bunun ruhu bu.

Halbuki biz, Hükümete teklif ettiğimiz kanun tasarısında «Askeri Adalet İşleri Başkanı, Genelkurmay Adli Müşaviri, Genelkurmay Personel Başkanı ve Teftiş Kurulu Başkanı» dedik.

Genelkurmay Personel Başkanı ve Genelkurmay Adli Müşaviri bunları seçerken, zaten kuvvetlerle koordine edecektir; kuvvetlerin adli müşavirini çağıracaktır, kuvvetlerin personel başkanlarını çağıracaktır. Doğrudan doğruya bu yetkiyi kuvvetlerin adli müşavirlerine ve personel başkanlarına verirsek, kuvvet komutanı salâhiyetini kullanarak gelecektir, rey sahibi olacaktır orada. O bakımdan, biz o zaman mahzurlu gördük. Genelkurmay Başkanı muhakkak Kuvvet Komutanıyla görüşecektir, kuvvet komutanından adaylar alacaktır. Çünkü 2 misli gönderilecek, kimisi seçilecek, Genelkurmay Başkanı görüşünü burada bildirecek.

O yönüyle ben, bu kadar kalabalık ve kendi kuvvetinden olmayan bir hâkimin seçiminde dahi diğer kuvvet temsilcisinin 'bulunmasını mahzurlu görüyorum. Bunu ben dile getirmekte fayda gördüm. Evet, Muzaffer Paşa...

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, yeni bir sıkıyönetim ilanında gayet tabii ki hâkimler karma olacaktır. Kara'dan, Deniz'den ve Hava Kuvvetlerinden yeterince hâkim saptanacaktır. O itibarla, Kuvvet Komutanlıklarının ya adli müşavirlerinin veya personel başkanlıklarının bulunması gerekir kanaatindeyim.

Çünkü, «İlgili Kuvvet» dediğimiz zaman yalnız Kara Kuvvetleri alacaktır konuyu. Binaenaleyh, kuvvetlerin personel başkanları geldiğinde, hangi ölçü içerisinde kuvvetlerden personel alacaklarını, hâkim alacaklarını aralarında kararlaştırırlar, bilahara sayıyı tespit ederler.

Yalnız şöyle bir sıkıntıyla da karşı karşıyayız : Halen Silahlı Kuvvetlerde boş kadronun 2 katına kadar hâkim subayımız yok. «2 kat» dediğimiz zaman bir sıkıntıyla karşılaşabiliriz. O itibarla, 3 Kuvvetin Personel Başkanı, ki onlar adli müşavirle istişare ettikten sonra geleceklerdir, Genelkurmay Adli Müşaviri ve Personel Başkanı; sadece Askeri Adalet Başkanı gelirse, sanıyorum meseleyi biraz daha daraltmış oluruz.

Arz ederim.

BAŞKAN - Biraz daha açıklar mısınız, hangileri gelecek?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Kuvvet Personel Başkanları, Genelkurmay'ın Personel Başkanı, Genelkurmay'ın Adli Müşaviri, Milli Savunma Bakanlığının Askeri Adalet İşleri Başkanı. Buna Teftiş Kurulunu da katmak mümkün; fakat çok geniş tabanlı oluyor, o itibarla seçim sıkıntısı olabiliyor.

Milli Savunma Bakanlığından 1 kişi, Genelkurmaydan Adli Müşaviri ile Personel Başkanı, Kuvvetlerin personel başkanları toplanırlarsa, evvela hangi ölçü içerisinde kuvvetler bu hizmete katkıda bulunacak, onu saptarlar. O itibarla bu tarzda olursa heyet, sanıyorum daha isabetli karar vermiş olabilir.

BAŞKAN - Buyurunuz.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Bu maddenin ruhu, hâkimlerin seçimindeki idarenin etkisini mümkün olduğu kadar azaltarak bir yana bırakıp, hâkimleri bir hâkimler kuruluna seçtirmek oluyor. Eğer bu Kurul çok büyük olursa, işaret buyurduğunuz şekilde aday listesini tespitleri bir hayli zaman alır ve mutabık kaldıkları bir liste çıkarılamaz.

Planlama ayrı bir konu; planlama için böyle bir maddeye lüzum yok. Kuvvetlerin hâkim sayısına göre, zaten idari bir tedbirdir, «Şu kuvvetten şu kadar, şu kuvvetten şu kadar hâkim vereceksiniz» konusunu kanuna bağlamaya lüzum yok. Bunu planlama olarak yürütmeleri her zaman mümkün.

Ancak yine benim önerim, iki uç arasında bir yandan öbür yana gitmeyelim. Evvela tamamen hâkimlere bırakmıştık, şimdiki öneride 3 Kuvvet artı (+) Genelkurmay Personel Başkanı, yanına 2 hâkim koyduğumuz zaman, bu defa denge tamamen bozulacak. İleride bizim bu çalışmalarımızı izleyenler, fazla etki altında kalacağımız izlenimine varacaklar. Biz, adaletin mümkün olduğu kadar hassas bir terazide yürümesi arzusundayız. Ancak, tamamen de idarenin görüşünü almadan yapılan tayinlerin doğurduğu, pratikte hepimizi, Türk kamuoyunu da üzen bazı neticelerin içerisinde bugüne kadar geldik. Binaenaleyh, dengeli bir yaklaşım yolu, öyle zannediyorum ki işaret buyurduğunuz şekilde; Genelkurmay Personel Başkanı, Genelkurmay Adli Müşaviri, Bakanlık Adalet İşleri Başkanı, Bakanlık Teftiş Kurulu Başkanı; yani 3 hâkim ve 1 asker şeklinde olacaktır. Nihai öneri de, Genelkurmay Başkanının görüşü alınarak sunulacaktır. Böylece konu daha kolay halledilebilir.

Şunu açıkça belirtmek isterim: Bugünkü uygulama içerisinde kuvvetlerin kendi statüleri nedeniyle Sıkıyönetime hâkim tayininde bazan zorluklarla karşı karşıya kaldıklarını hepimiz biliyoruz. Binaenaleyh,

Kuvvet personel başkanları Kuvvet komutanlarının görüşlerini alarak o isimleri listeye sokmak istemeyeceklerdir. Mesela herhangi bir Kuvvet Komutanı bir yerdeki hâkiminin boşalmasını istemeyecektir. Ama umumi heyet incelediği zaman, o vazifeye ondan dâha da elyak kimse bulamayacaktır. Bu nedenle, bazı ahvalde Kuvvet Komutanlarının görüşüne uymayan tayinler de yapılacaktır, bunu komutanlarım hoş görecektir izlenimindeyim. Eğer kuvvet personel başkanları Kuvvet Komutanlarının görüşlerini alarak bunda ısrar ederlerse, o takdirde sıkıyönetim mahkemelerini teşkil için liste hazırlamakta zorluk çekeceğiz.

O nedenle, ben önerinin tekrar ilk defa hazırladığımız şekilde, Genelkurmay Personel Başkanı (ki, kuvvetlerin görüşlerini alıp mutlaka koordine edecektir) ve diğer 3 hâkim arkadaştan kurulmasını yüksek takdire arz ederim.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - Genelkurmay Personel Başkanının şüphesiz kuvvetlerin görüşlerini alması gerekir. Kuvvetlerin görüşlerinin alınmasının bir nedeni, seçilecek personelin her türlü niteliğinin evvela Kuvvetçe bilinmiş olmasından geliyor.

İkincisi; görevinin önemi bir başka faktördür. Tabii bir mahkemesinin yıkılmasını Kuvvet istemez; belki orada görüşleri olabilir. Ama eğer kanunda böyle bir şey koymaz isek, Genelkurmay Personel Başkanı kuvvetlerle hiçbir koordinasyon yapmadan bunu yapacak olursa, böyle bir bağlayıcı madde olmazsa, bir başka sakınca da çıkabilir diye düşünürüm. Yoksa, haliyle bu şey yapılacaktır.

BAŞKAN - Efendim ben ikisi ortası bir başka hal tarzı önereceğim :

1. Hangi Kuvvetten alınacaksa, o Kuvvetin adli müşaviri,
2. Genelkurmay Adli Müşaviri.
3. Genelkurmay Personel Başkanı,
4. Askeri Adalet İşleri Başkanı.

Teftiş Kuruluna da lüzum yoktur; Askeri Adalet zaten hepsini biliyor.

Binaenaleyh, 4 kişiden teşekkül edecektir. Tekrar arz ediyorum. O kuvvetin (ama bütün kuvvetlerin değil, o kuvvetin) adli müşaviri; Genelkurmay'ın Adli Müşaviri, Genelkurmay'ın Personel başkanı ve bir de Milli Savunma Askeri Adalet İşleri Başkanı olmak üzere 4 kişiden müteşekkil.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA - Komutanım çok affedersiniz.

BAŞKAN - Buyurun.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA - Ben, aynen katılıyorum; fakat, kuvvetlerin personel başkanlarının bu heyetin içerisine girmesi için, ilgili kuvvetin personel başkanını adli müşavirine bırakmaksızın (çünkü adli müşavirler hâkimleri daha çok tanırlar, fakat personel başkanları kadar tanımazlar) o yönüyle eğer uygun görülürse efendim, personel başkanının ilgili kuvvetin personel başkanının bu komisyon içerisine yahut heyet içerisine girmesini arz ve teklif ederim.

BAŞKAN - Efendim doğru söylüyorsunuz da, dosyalar, siciller personel başkanındadır; ama, personel başkanlarımız sık sık değişir; iki senede bir, üç senede bir gelir bu görevi yapar, başka göreve gider.

Adli müşavir; o da değişir; fakat, sınıfı hâkim olduğu için, muhtelif bölgelerde dolaşırken hâkim arkadaşları daha iyi tanırlar. Ama sicil yönünü de şöyle koordine eder; zaten kuvvet komutanıyla

konuşmadan, onun direktifini almadan adli müşavirin gelip doğrudan doğruya bir seçim yapacağım da zannetmiyorum ben.

Öbür türlü, hâkimlerin tayin sorumluluğunu personel başkanlarına yüklemiş olacağız. Bu sefer personel başkanı, adli müşavirlere danışacak. Adli müşavirin tesiri olur; ama, adli müşavir rey sahibi olmadığı için sorumluluk yok. Sorumluluğu olmayan bir kişinin vereceği öneriler başkadır, sorumluluk altında olduğu zaman vereceği öneriler başkadır, seçim başkadır.

Onun için ben derim ki, hâkim arkadaş olsun orada, seçimde.

Bilmiyorum ne dersiniz?..

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - Ben de Hava Kuvvetleri Komutanının fikrine katılıyorum; zaten biz dün de bu konuyu böyle tartıştık ve böyle karara vardık. Müsaade buyurulursa, personel başkanıyla birlikte olmasının yararı olacaktır. Her iki yönünü de, o arkadaşlarımızı tanıyanlar birbirlerini tamamlarlar.

BAŞKAN - Hayır, «Adli müşavir yerine, personel başkanı olsun» diyor; yani, «hem personel başkanı, hem adli müşavir olsun» demiyor.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA - Genelkurmay Başkanım, «kalabalık olduğu cihetle» deyince, o zaman ben önceliği Personel Başkanına veriyorum; çünkü, adli müşavir bizim diğer hâkimlerin sicillerini bilmez takdir edersiniz...

BAŞKAN - Yani, siz «Genelkurmay Adli Müşaviri Personel Başkanı katılıyor, kuvvetin de adli müşaviri ve personel başkanı katılsın» diyorsunuz; bir de, Askeri Adalet İşleri Başkanı, 5 olacaktır.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA - Biz böyle düşünüyoruz; ilgili kuvvetin adli müşavir ve personel başkanı.

BAŞKAN - Evet, hem onu hem onu ekliyoruz, hem personel başkanı sorumluluk alsın, hem adli müşavir sorumluluk alsın, güzel.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - 3 hâkim, 2 asker olsun.

BAŞKAN - Peki, bu konuyu reylerinize sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Bu şekilde değiştirilecektir.

Madde yeni şekliyle hazırlandıktan sonra oylanacaktır,

Madde bu şekilde hazırlanıncaya kadar, 5 nci maddenin müzakeresine geçiyoruz. Madde 5'i okutuyorum :

Madde 5. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 12 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 12. - Sıkıyönetim Komutanı nezdindeki askeri mahkemeler göreve başlayıncaya kadar, suçun işlendiği yerlerde bulunan askeri savcılar ile askeri mahkemeler ve bunlar yoksa Cumhuriyet savcıları ile adliye mahkemeleri, Sıkıyönetim Komutanlığı Askeri Savcılarının ve mahkemelerinin görevlerini yaparlar.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyen arkadaşlar?.. Yok.

5 nci maddeyi reylerinize sunuyorum : Kabul edenler efendim... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 6'yı okutuyorum :

Madde 6. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 13 ncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 13. - a) Sıkıyönetim ilan edilen bölgelerde, sıkıyönetim ilanına neden olan olaylara ilişkin suçları ve 2249 sayılı Kanunla değişik 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile diğer Aletler Hakkındaki Kanunun 12 nci maddesinde yazılı suçları, sıkıyönetim ilanından en çok üç ay önce işlemiş olanlarla;

b) Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinin el koyduğu herhangi bir suçla, aynı umumi ve müşterek gayeye varmak kastı içerisinde irtibatı bulunan suçları işleyenlerin davalarına, suç sıkıyönetim bölgeleri dışında işlenmiş olsa dahi, sıkıyönetim askeri mahkemelerinde bakılır.

Ancak Sıkıyönetim Komutanı bu suçlardan, Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde bakılmasına lüzum görmediklerini ilgili adli mercilere vermeye yetkilidir.

Sıkıyönetim Komutanının, suç dosyasını gönderdiği Cumhuriyet savcıları, askeri savcılar ile askeri ve adliye mahkemeleri görevsizlik ve yetkisizlik kararları veremezler. Bu şekilde gönderilen suç dosyaları hakkında, bu Kanun hükümleri uygulanır.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyenler?..

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - Bir önerimiz var efendim.

(b) fıkrası düzenlenirken, «üç aylık süre» kalmalı; ancak, bu fıkra «müşterek gaye» ibaresi konulmamalıdır. Zira, «müşterek gaye» ifadesi bu fıkra konulduğu takdirde, bütün suçlar sıkıyönetim suçu olarak kabul edilir ve sıkıyönetim komutam bu takdirde bu dosyaları ilgili adli mercilere gönderemez. Esasen 13 ncü maddenin (a) fıkrasında «umumi ve müşterek gayeye varmak» ibaresi kullanılmıştır. Kanaatimizce bu ifade kâfi gelmektedir.

BAŞKAN - Komisyon üyeleri ne der efendim bu teklife?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Efendim müsaade ederseniz bir bakayım.

BAŞKAN - Evvelce yazıldığı şekilde; bir daha okuyunuz o maddeyi.

«Sıkıyönetim askeri mahkemelerinin el koyduğu herhangi bir suçla, umumi ve müşterek gaye içerisinde irtibatı bulunan suçları işleyenlerin davalarına, suç sıkıyönetim bölgesi dışında işlenmiş olsa dahi, sıkıyönetim askeri mahkemelerinde bakılır.

Ancak Sıkıyönetim Komutanı bu suçlardan, Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde bakılmasına lüzum görmediklerini ilgili adli mercilere vermeye yetkilidir.»

Şimdi, bu metnin eski şeklini reyinize sunacağım.

2 nci fıkranın şimdi okuduğumuz şeklini, yani bizde bulunan metin değil de, ilk metni kabul eden arkadaşlar?.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir. O halde «kast»'ı kaldırıyoruz.

Tekrar okuyorum : «Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinin el koyduğu herhangi bir suçla, umumi ve müşterek gaye içerisinde irtibatı bulunan suçları işleyenlerin davalarına, suç sıkıyönetim bölgeleri dışında işlenmiş olsa dahi, sıkıyönetim askeri mahkemelerinde bakılır.»

Maddenin bu fıkrası bu şekilde değiştirilmiş oluyor.

Şimdi, 1 nci fıkrasındaki değişiklik nedir?

HÂKİM ALBAY CEMİL SEZGİN - Kara Kuvvetleri Komutanımız 6136 sayılı Kanunun 12 nci maddesiyle birlikte 11 nci maddesinin de girmesini istiyor; yani bıçakların da metne geçirilmesi hali.

BAŞKAN - İlk hazırlanışında öyle idi; biz onu, çok fazla olur diye çıkardık. Geldiler bana, «Efendim, bıçak da var, bıçakla da işlenmiş olabilir, o da sıkıyönetim mahkemesine girecek» dediler. Biz ateşli silahlarda karar kıldık.; Zaten mahkemelerin dosya adetleri bir hayli fazla, büsbütün çoğaltmayalım diye onu çıkarttık. Vardı yoksa bu, evvelce öyle idi değil mi?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Öyle idi.

BAŞKAN - Bilmiyorum ne dersiniz? Yani bir çakı bulunmuş mesela, üzerinde bıçak bulunmuş, hadi o da gelecek sıkıyönetim mahkemesine.. Sonra bizim memlekette biliyorsunuz çakı, bıçak taşıyan doludur; ama esas olan ateşli silahtır. Onun için çıkardık.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, müsaade eder misiniz?

6136 sayılı Kanunun tümünü kapsamına alan bir 15 nci maddemiz var. Ancak o madde sıkıyönetim ilan edildikten sonra işlerlik kazanan bir madde. Buradaki sadece kaçakçılıkla ilgili.

BAŞKAN - Tamam; bu, kaçakçılıkla ilgili olduğuna göre onları sokmayalım. Bıçak kaçakçılığı mühim bir şey değil.

Şimdi, bu maddeyi bu şekliyle, değişik şekliyle reyinize sunuyorum : Kabul edenler.. Kabul etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

Şimdi, bu değiştirilmesini istediğimiz 4 ncü maddenin 2 nci fıkrasını yeni şekliyle okutuyorum.

«Madde 11. - Fıkra 2) Bu mahkemelere atanacak adli müşavir, askeri hâkim ve askeri savcı ile bunların yardımcıları, Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanı, Adli Müşaviri ile atanacak hâkim, savcı veya adli müşavirin mensup olduğu kuvvet komutanlığının personel başkanı ile adli müşaviri ve Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanından oluşan kurul tarafından tespit edilecek adaylar arasından Genelkurmay Başkanının görüşü alınarak usulüne göre atanır.»

BAŞKAN - Yalnız yukarıda; evvela «Adli müşavir, askeri hâkim ve askeri savcı», diye geçiyordu; aşağıda «Hâkim, savcı, adli müşavir» dedik, onu aynı sıra ile yazalım aşağıya da; «atanacak adli müşavir, askeri hâkim ve askeri savcının ve yardımcılarının mensup olduğu...» şeklinde.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - İki defa tekerrür oluyor.

BAŞKAN - Olsun.

Hazırlanan yeni şekli bir daha okutuyorum:

«Bu mahkemelere atanacak adli müşavir, askeri hâkim ve askeri savcı ile bunların yardımcıları, Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanı, Adli Müşaviri ile atanacakların mensup olduğu Kuvvet Komutanlığının Personel Başkanı ile Adli Müşaviri ve Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanından oluşan kurul tarafından tespit edilecek adaylar arasından Genelkurmay Başkanının görüşü alınarak usulüne göre atanır.»

BAŞKAN - Tamam, oldu şimdi.

Efendim, 4 ncü maddeyi bu şekliyle reyinize sunuyorum : Kabul edenler.. Etmeyenler.. Kabul edilmiştir.

7 nci maddeyi okutuyorum :

Madde 7. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 14 ncü maddesinin 3 ncü ve 4 ncü fıkraları birleştirilerek aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 14. - Fıkra 3)

Sıkıyönetim emrindeki asker kişilerin sıkıyönetim görevine ilişkin suçlarına Sıkıyönetim Mahkemesinde bakılır. Sıkıyönetim Komutanı; emrindeki personele özel kanunlarında yazılı disiplin ve idari cezaları re'sen verebileceği gibi, özel kanunlarına göre işlem yapılması için yetkili makam ve kurullarına teklifte de bulunabilir.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyen var mı?.. Yok.

Reylerinize sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Edilmiştir efendim.

Madde 8'i okutuyorum :

Madde 8. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 rici maddesinin 1 nci fıkrasıyla (f) bendi, 2 ve 3 ncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve aşağıdaki fıkralar eklenmiştir :

Madde 15. - Fıkra 1)

Sıkıyönetim ilan edilen yerlerde aşağıdaki suçları sıkıyönetim ilanına ve faaliyetlerine ilişkin olarak işleyenler ve bunların suçlarına iştirak edenler bu Kanunun 21 nci madde hükümleri saklı kalmak şartıyla, sıfat, meslek ve memuriyetleri ne olursa olsun Sıkıyönetim Komutanı nezdindeki askeri mahkemelerde yargılanırlar.

Madde 15. - Bent f)

Türk Ceza Kanununun 179,180, 188, 191, 192, 201, 228, 234, 235, 236, 241, 242, 248, 249, 254, 255, 256, 257, 258, 260, 264, 266, 268, 271, 296, 448, 449, 450, 451, 452, 516, (takibi şikâyete bağlı olan fıkraları hariç) 517, 536 ve 537 nci maddelerinde yazılı suçlar ile; 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkındaki Kanunda yazılı suçlar,

Madde 15. - Fıkra 2, 3, 4, 5

Yukarıda yazılı suçlara el koyan yetkili merciler, bu suçlara ait hazırlık soruşturması evrakını vakit geçirmeden Sıkıyönetim Komutanına göndermekle yükümlüdürler. Sıkıyönetim Komutanı kendisine gönderilen evrakı Sıkıyönetim Komutanlığı nezdindeki askeri savcılığa işlem yapılmak üzere gönderir.

Fıkra 3)

Ancak, Sıkıyönetim Komutanı bu suçlardan Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde bakılmasına lüzum görmediklerini ilgili adli mercilere vermeye yetkilidir.

Fıkra 4)

Sıkıyönetim Komutanının suç dosyasını gönderdiği Cumhuriyet Savcıları, askeri savcılar ile mahkemeler görevsizlik ve yetkisizlik kararı veremezler. Bu şekilde gönderilen suç dosyaları hakkında bu Kanun hükümleri uygulanır.

Fıkra 5)

Sıkıyönetim Komutanı bu Kanunda yazılı suçlardan sanık kişileri, Sıkıyönetim Komutanı nezdindeki askeri mahkemeye sevk ve tutuklanmaları gerekip gerekmediği hakkında bir karar alıncaya kadar gözetim altında tutabilir. Bu süre 30 günden fazla olamaz ve aynı kişi için, aynı suç isnadı sebebiyle ve yeni deliller çıkması gibi haklı bir sebep yok iken bir defadan fazla kullanılamaz.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyenler?.. Yok.

Bu maddeyi oylarınıza sunuyorum.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Sayın Başkanım bu madde üzerinde...

BAŞKAN - Konuşuldu bunlar da efendim.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Konuşuldu ama geçen defaki konuşulanlardan 311, 312, 313, 314'ten bir şey yok.

BAŞKAN - Hayır.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Geçen defa siz teklif ettiniz; 311, 312, 313, 314'ü.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Yalnız onlar, sonra galiba diğerleri de ifade edildiği cihetle koymaktan vazgeçildi gibi geliyor. Öyle bir şey hatırımda var.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Maddeleri sayıyor. Bu 311 nedir? Müsaade ederseniz onu söylesinler.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Bu işlemlerin tahriki.

BAŞKAN - Hayır, daha evvel konuşuldu ve bitti biliyorum ben onu. Hatta hiç konuşulmayacaktı da 13 ncü maddeden başlayacaktık.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Geçen defa metni, 15 nci maddeyi bir bütün olarak düşünmüş ve 15 nci maddeyi bir şifromen başlığı altında A, B, C, D, E, F tarzında düzenlemiştik. Sayın Komutanımın ifade buyurduğu, suç işlemeye tahrik fiilleri Türk Ceza Kanununun ikinci kitabının 5 nci babının birinci ve ikinci faslında yazılı suç işlemeye tahrik ve cürüm işlemek için teşekkül meydana getirmek tarzında var olduğu için bir kere daha burada tekrarlamayı zait bulduk.

Ayrıca, 13 ncü maddede zaten bizatihi aynı gayeye varmak için, eğer bir tahrikte bulunmuş ise, orada da yasanın kapsamına giriyor. O itibarla Sayın Jandarma Genel Komutanımızın 228 nci maddeyle ilgili -ki bu devlet memurlarıyla alakalıdır- onu aldık, diğerlerini almadık. Tekrar olacak. Çünkü bu bizatihi maddeyi mahsusunda, yani değiştirmek istemediğimiz (B) bendinde var olacak. Arz ederim.

BAŞKAN - O halde, madde 8'i reylerinize sunuyorum efendim: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 9'u okutuyorum :

Madde 9. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 16 ncı maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 16. - Sıkıyönetim ilan edilen yerlerde Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasten gerçeğe uymayan bilgi verenler veya bilgi vermekten çekinenler 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Sıkıyönetim bölgesinde maksadı mahsusa müstenit kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalağalı havadis ve haber yayan veya nakledenler altı aydan iki yıla kadar hapis ve bin liradan beş bin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Eğer fiil, fail tarafından bir yabancıyla anlaşma sonucu işlenmiş ise hapis cezası bir yıldan ve ağır para cezası da iki bin liradan aşağı olamaz. Bu suçlar basın ve yayın organları tarafından işlenirse fail ve mesulleri hakkında verilecek cezalar iki misli artırılır.

Sıkıyönetim bölgesinden çıkarılanlardan sıkıyönetim bölgesine veya yerleşmesi yasaklanan mahalle izinsiz girenler iki aydan dört aya kadar, tekerrüründe dört aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz isteyen var mı?.. Buyurun.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Sayın Başkanım, bu maddede, cezaların ağırlaştırılması içerisinde para cezası hep aynı tutulmuş, onu anlayamadım. Bunda da bin lira, beşbin lira ağır para cezasıydı. Benim hatırımda kaldığına göre, daha evvel para cezalarının ağırlaştırılmasına ait Türk Ceza Kanununda bir düzeltme yapıldı. Bu hâlâ niye bin lira ve beş bin lira kaldı, anlayamadım efendim.

BAŞKAN - Buyurun,

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, genellikle 16 ncı maddede hürriyeti bağlayıcı cezalarda artırmayı öngördük. Para cezalarında sadece 2 nci fıkranın 3 ncü satırındaki beş yüz lirayı bin liraya çıkardık. Uygulamada zaten sıkıyönetim mahkemeleri bu türlü cezaları iki katlayarak verecekleri için onu da dikkate aldık, ama tensip buyurursanız para cezalarını daha da yukarı hadde çıkarabiliriz. Bir sakıncası yok.

BAŞKAN - Bu kaç sene evvel bin lira, beş bin lira idi? 1961 senesinden beri mi?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - 1971.

BAŞKAN - Evet, 1971. 10 senede hayat yirmi misli mi oldu, ne olduysa oldu. Bin lira bugün nedir? Ben öğleye kadar harcıyorum bin lirayı.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Tensip buyurursanız bu daha da artırılabilir. Türk Ceza Kanununda ağır para cezası bin liradan on bin liraya, yüz bin liraya kadar yükseltilmiş. Biz para konusuna, pek tahsil imkânı da olmadığı için dokunamamıştık, ama tensip buyurursanız yukarı haddini istediğimiz kadar çıkarabiliriz. Ağırlıklı olarak, çünkü bu sıkıyönetim altına alınan yerlerde komutanın alınan tedbirlerine riayetsizlik olduğu için, bu konudaki cezayı, para cezasını tabanda tutmayı yeğlemiştik. Ama tensip buyurursanız yukarı haddi bunun zaten yüz bin, hangi noktada karar buyurursanız hiçbir sakıncası yoktur.

BAŞKAN - Peki. Ben Haydar Paşaya sorayım; teklifi kaç bin liradan başlatalım?

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Beşer misli artıralım. Ağır para cezası bir yıla kadar hapiste bin liradan başlayıp yukarıya, yüz bin liraya kadar çıkıyor. Onun için, beş bin liradan aşağı olmasın. «Beş bin liradan az olmamak üzere Türk Ceza Kanununa göre ağır para cezasıyla cezalandırılır.» Alt sınırı beş bin lira olsun, tavanı da yüz bin lira olsun. Türk Ceza Kanununda yeni değişti o.

BAŞKAN - Alttaki fıkradaki iki bini on bin yapacağız: «Eğer fiil, fail tarafından bir yabancıyla anlaşma sonucu işlenmiş ise, hapis cezası bir yıldan ve ağır para cezası da on bin liradan aşağı olamaz.»

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - Bu 16 ncı maddenin 2 nci fıkrasının hemen başında, diğer maddelerde de tartıştığımız bir «Maksat» var: «Sıkıyönetim bölgesinde maksadı mahsusa müstenit kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız haber yaymak.» yine burada bir maksat arayacak mıyız? Acaba onu nasıl izah edebiliriz?

BAŞKAN - Evet, Muzaffer Başkaynak, buyurun.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Efendim, kanunun zikrettiği şartları uyandırmak, bir yerde, sıkıyönetim kararlarına aykırı hareket etmek veya bir anarşi yaratmak kastına dayalı, mutlaka kasıt aranacak Sayın Başkanım. Bu konu yalnız sanığın beyanıyla bağlantılı değil; gerek savcı, gerekse hâkim, maksadı mahsusa ile kamunun telaş ve heyecanını yaratıp yaratmadığını birtakım delillerle tespit etmek mecburiyetinde. Yoksa herkesi sıkıyönetim mahkemesinde yargılatmak ve mahkûm etmekle karşı karşıyayız. Asıl olan, sıkıyönetim komutanının almış olduğu karar ve tedbirler için maksadı mahsusayla telaş ve heyecan yaratmaktır. Başka bir konuda telaş ve heyecan yaratmak söz konusu değil tabii ki. Arz ederim.

BAŞKAN - Şimdi, bu kaydı koymazsak, yarın öbür gün işte, «Bir yerde bir patlama olmuş, 50 kişi ölmüş, 60 kişi ölmüş» gibi haberler de çıkıyor, ondan öbür tarafa intikal ederken 60, 100 oluyor, ondan başkasına intikal ederken 200, 300 oluyor, bir kastı mahsusa yok; duymuş birisinden, öbürüsüne naklediyor; bunlar da girer bunun içine bu takdirde. Ama bir kişi var ki, hakikaten halkı telaşa vermek, etrafi bulandırmak için yapıyor, kastı mahsusla yapıyor; işte bizim kastımız o. Esas kasıt burada aranmak lazım. Benim anladığım öyle.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Ben de onu kastediyorum zaten, onun kastını tespit etmek gerekir.

BAŞKAN - Onun kastını mahkeme çıkaracak tabii; durup dururken bunu niye vermiş, kimden duymuş, o şahsın davranışlarından, mahkeme bunu meydana çıkaracaktır.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, sıkıyönetim mahkemeleri bu konuyu yargılıyorlar, genellikle mahkemelerimiz bu kastı mahsusadan şikâyetçi değiller, cezaların azlığından şikâyetçidirler.

BAŞKAN - Şimdi bu maddenin 2 nci fıkrasını şöyle düzelttik :

«Sıkıyönetim bölgesinde maksadı mahsusa müstenit kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalağalı haber havadis ve haber yayan veya nakledenler 6 aydan 2 yıla kadar hapis ve 5 000 liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Eğer fiil, fail tarafından bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmiş ise, hapis cezası 1 yıldan ve ağır para cezası 10 000 liradan aşağı olamaz. Bu suçlar basın ve yayın organları tarafından işlenirse, fail ve mesulleri hakkında verilecek cezalar iki misli arttırılır.

Sıkıyönetim bölgesinden çıkarılanlardan sıkıyönetim bölgesine veya yerleşmesi yasaklanan mahalle izinsiz girenler, iki aydan dört aya kadar, tekerrüründe dört aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.»

Maddeyi bu değişik şekliyle reylerinize sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 10. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 17 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 17. - Sıkıyönetim ilanından sonra işlenen suçlarda sıkıyönetim mahkemelerince verilen muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalar ile para cezaları artırılır. Bu artırma, o suç için muayyen olan cezanın üçte birinden az olmamak üzere iki katına kadardır. Ancak, sıkıyönetim görevlileri aleyhine işlenen suçlarda muayyen olan ceza iki kat artırılır. Şu kadar ki, verilecek cezalar o fiil için muayyen olan cezanın azami haddini aşamaz.

Sıkıyönetim mahkemelerince verilen cezalar, para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilemez ve ertelenemez,

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyen?..

Buyurun Sayın Saltık.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Bu madde yeniden kaleme alınmış ve genişletilmiş. Yalnız, buradaki «Muvakkat hürriyeti bağlayıcı» tabirini anlayamadım. Eski metinde, «hürriyeti bağlayıcı» kaydı vardı; «daimi hürriyeti bağlayıcı», «muvakkat hürriyeti bağlayıcı» diye ayırmak mümkün mü acaba?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Müebbet hürriyeti bağlayıcı cezayı artırma olanağı yoktur. Bunun içindir ki muvakkat hürriyeti bağlayıcı tabirini kullanıyoruz. Muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezaların sınırları kendi maddei mahsuslarında vardır, bu nedenle aldık. Uygulama imkânı olmadığı için, hürriyeti bağlayıcı ceza deyimini genelde kullanmayıp muvakkat hürriyeti bağlayıcı cezalar deyimini kullanmayı tercih ettik.

BAŞKAN - Bu konuda başka söz almak isteyen? . Yok.

Maddeyi reyinize sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 11. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 18 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir :

Madde 18. - 1. Sıkıyönetim bölgesi dışında işlenen suçlarla ilgili davalara ilişkin sıkıyönetim askeri mahkemelerinin yetki sınırları sıkıyönetim ilanını müteakip Milli Savunma Bakanlığınca genel hükümlere göre saptanır ve ilan olunur.

2. Sanığın soruşturma sırasında tutuklanıp tutuklanmayacağı hakkındaki kararı sıkıyönetim askeri mahkemesinde askeri hâkim sınıfından olan üyelerden birisi verir. Bu karara karşı itirazı incelemeye, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 74 ve bu Kanunun 19 ncu maddesinde belirtilen askeri mahkemelerin askeri hâkim sınıfından olan üyelerinden birisi yetkilidir,

3. Sıkıyönetim mahkemelerinin görevine giren suçları ihbar edenlerin hüviyetleri, rızaları olmadıkça veya ihbarın mahiyeti, haklarında suç teşkil etmedikçe açıklanmaz,

4. Mahalli Cumhuriyet Savcısı veya askeri savcı, ihbar veya herhangi bir suretle bu kanun kapsamına giren bir suçun işlendiği zehabını verecek bir hale muttali olur olmaz keyfiyeti derhal ilgili Sıkıyönetim Komutanlığına bildirir. Sıkıyönetim Komutanı gerekli gördüğü takdirde, hazırlık soruşturmasını suçun işlendiği yerdeki askeri savcılar veya Cumhuriyet savcılarına yaptırır.

5. Suç Sıkıyönetim Askeri Mahkemesinin bulunduğu ilçe sınırları dışında işlenmiş ise, Sıkıyönetim Askeri Savcısı suçun işlendiği yerdeki Cumhuriyet Savcısı veya Askeri Savcıdan hazırlık soruşturması yapılmasını isteyebilir. Bu takdirde hazırlık soruşturması öncelikle ve ivedilikle yapılır.

5. Ek: 4 numaralı bend ile bu bend hükümleri uyarınca soruşturma yapmakla görevlendirilen askeri savcılar ve Cumhuriyet savcılarını soruşturma esnasında gerekli gördükleri kararlar için, buldukları yer askeri veya adliye mahkemelerinden talepte bulunurlar.

6. Askeri savcılar 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 98 nci maddesine göre yaptıkları istemler 24 saat içinde yerine getirilir.

7. Sıkıyönetim Askeri mahkemelerinin görevine giren suçların soruşturma ve kovuşturması sırasında 1696 sayılı Kanunla Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa eklenen ek 4 ncü madde hükmü uygulanır.

8. Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi güvenlik ve davanın süratle sonuçlandırılması amacı ile duruşmanın başka bir yerde de icrasına karar verebilir.

9. 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 126 ncı maddesindeki koşullar bulunmasa dahi tanık ve bilirkişiler naip hâkim veya istinabe suretiyle dinlenebilir.

10. Sıkıyönetim Askeri mahkemeleri ve istinabe olunan mahkemede veya naip hâkimin yapacağı işlerde, mahkeme, istinabe olunan mahkeme veya naip hâkimin uygun göreceği steno veya teknik araçlarla tespitler yapılabilir. Bu tespitlere dayanılarak sonradan düzenlenecek tutanakların safahata uygun olduğu mahkeme heyeti ve naip hâkim ve tutanağı düzenleyen kâtip tarafından imzalanmak suretiyle onanır. Steno tutanakları veya teknik araçlarla tespit edilen beyanların bulunduğu malzemeler muhafaza edilir.

11. İddianamede kanuni unsurları ile belirtilen suçla ilişkin kanun hükmünden daha hafif cezayı gerektiren kanun hükmünün uygulanması gereken hallerde, duruşma ek savunma nedeni ile tehir ve talik edilemez.

12. Sıkıyönetim Askeri mahkemelerinin görevlerine giren suçlarda bir gaibin aleyhinde soruşturmaya konu teşkil eden suçun kanunda gösterilen yukarı haddi üç seneyi geçmiyorsa yokluğunda duruşma açılabilir,

13. 12.9.1980 tarihinden itibaren Silahlı Kuvvetler mensupları ile güvenlik ve asayişe ilişkin zabıta kuvvetleri mensupları aleyhine işlenen suçlar hakkındaki soruşturma ve kovuşturmalar, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkındaki Kanunun 1 nci maddesindeki yer ve 4 ncü maddesindeki zaman kayıtlarına bakılmaksızın sözü edilen kanun hükümlerine göre yapılır.

14. Sıkıyönetim Askeri mahkemelerince verilen 2 yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza hükümleri temyiz olunamaz.

Ancak sıkıyönetim komutanı tarafından temyiz edilebileceği gibi komutanın, adliye veya diğer askeri mahkemelere gönderilmesini lüzumlu gördüğü davalarda askeri mahkemenin nezdinde kurulduğu komutan veya kurum amiri veya il savcıları tarafından temyiz edilebilir. Bu takdirde sanık ve varsa müdafii ve müdahil ile görevli savcı veya askeri savcıya da bir hafta içinde temyiz sebeplerini bildirmesi için müsaade olunur.

Bu kanunda gösterilen hükümlerden başka Sıkıyönetim Komutanlığı nezdinde kurulan Askeri Mahkemelerde 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanunu ile ayrıca bu Kanundaki savaş hali hükümleri de uygulanır. Sıkıyönetim savaş hali sebebi ile ilan edilmemiş ise Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun savaş halinde Kanun yollarına başvurmaya ve yerine getirmeye ilişkin hükümleri uygulanmaz.

BAŞKAN - Bu madde hakkında söz isteyen?.. Buyurun.

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Müsaade buyurulursa, benim bazı tereddütlerim var. Özellikle bu maddenin 2 nci fıkrasında bir tereddüdüm var.

Evvvela maddenin yapılışı bakımından, bir hususa işaret edeceğim. Bir genel teknik var. Bir kanunun maddelerinde, maddeden sonraki bentleri hep a, b, c, d, falan diye harflerle ayırmışız. Burada 18 nci madde, 1, 2, 3, 4, 5... 20'ye kadar gidiyor, basit bir şey; ama harf kullanılmamış. Tabii kanunlaştıktan sonra bir daha düzeltme imkânı olamaz. Acaba ayrı bir neden var mı?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Harf kullanmanın hiçbir sakıncası yok. Ancak biz diğer maddelerde de, Sayın Komutanımın ifade buyurdıkları gibi a, b, c, d, e, f, tarzında

yapmıştık. Genellikle onlar sıkıyönetim komutanlarının yetkilerini, tedbirleri ve suçları içeriyordu. Halbuki şimdi bir usul hükmü getirdiğimiz için, konu biraz daha açıklık kazansın, uygulayıcılara daha kolaylık getirsin diye düşündük. Bir başka deyimle, ana ilkeleri birinci bölümde, bunlar da usul hükümleri olduğu için ikinci bölümde mütalâa ettiğimiz için, harf yerine rakam tarzında düzenlemeyi tercih ettik. Ama hiçbir sakıncası yok, teknik bakımdan.

BAŞKAN - Kanunlarda a, b, c, d diye harf kullanılmasını pek görmemişimdir; var mıdır?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Vardır efendim.

BAŞKAN - O halde, bu maddenin de evvelkilere uyması bakımından harflendirilmesi gerekir. Evvla bu konuyu reylerinize sunayım, l'den 14'e kadar olan kısmı (a) dan başlamak üzere harflendirmeyi reylerinize sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Saltık,

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Efendim, 2 nci fıkrada; «Sanığın soruşturma sırasında tutuklanıp tutuklanmayacağı hakkındaki kararı, sıkıyönetim askeri mahkemesinde askeri hâkim sınıfından olan üyelerden birisi verir. Bu karara karşı itirazı incelemeye, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 74 ve bu Kanunun 19 ncu maddesinde belirtilen askeri mahkemelerin askeri hâkim sınıfından olan üyelerinden birisi yetkilidir.» denilmektedir.

Şimdi zorluk şurada: Bir mahkemeden tutuklama kararı alındığı zaman bir diğer mahkemeye müracaat edildiğinde, karar alınmadan evvel sanığın tahliye edilmesi mümkün oluyor. Onun için, daha evvelki maddede de geçti, «bir karar alınıncaya kadar» dendi. Şimdi burada, bu usule göre mesela, 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi karar verse, öbür mahkemeye itiraz edilse, orada karar alınıncaya kadar tutuklu kalacak mıdır acaba?

BAŞKAN - Evet, ne deniyor efendim?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Tutuklama kararı, itirazın ret veya kabulüne kadar yürürlükte kalır. O nedenle kalacaktır.

BAŞKAN - Tatmin oldunuz mu efendim?

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Adli Müşavirim bu konuda bir endişesi var, söz vermenizi öneririm Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Evet;

HÂKİM ALBAY CEMİL SEZGİN - Efendim, bu tasarı Mecliste görüşülürken Ankara Sıkıyönetim Komutanımızın bir endişesi vardı. Bir mahkemeye gönderilen sanık eğer tutuklanmazsa ve 15 günlük süre de geçmiş olsa, gözetim altında tutma süresi olan 15 gün geçtiği için mecburen tahliye ediliyordu. Bu bakımdan, 15 nci maddenin son fıkrasına bir kesin karar hükmü konulması uygun görülmüştür ve o zamanki komisyon da bunu kabul etmiştir. Şimdiki endişe; o an 30 günü geçerse tahliye olacaktır. Gözetim süresi hakkı yoktur.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Bana göre 30 gün yeterli bir süredir zaten karar alınması için; iki mahkemeye de gidilebilir rahatlıkla. O bakımdan, ben bu konudaki endişemi bertaraf ettim. Sayın Başkanım.

Ancak, bendenizin bazı fıkralarda tereddütlerim var yine, müsaade ederseniz devam edeyim.

BAŞKAN - Hepsini birden lütfen.

ORGANERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Arz ediyorum efendim fıkra fıkra.

5 nci fıkrada; «Suç sıkıyönetim askeri mahkemesinin bulunduğu ilçe sınırları dışında işlenmiş ise...» denilmektedir.

Sıkıyönetim askeri mahkemeleri illere göre ilan edilir. İlçenin ne kastedtiğini anlamadım burada, il denmek isteniyorsa bir şey demem.

BAŞKAN - Ne deniyor efendim?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Biz Ankara, İstanbul gibi büyük vilayetleri düşünmüştük. Örneğin, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Kadıköy ilçesinde diye. İl İdaresi Kanununa göre Kadıköy ilçesinde bulunduğu için ilçe deyimini kullandık.

Suç sıkıyönetim askeri mahkemesinin bulunduğu ilçe sınırları dışında işlenmiş ise, sıkıyönetim askeri savcısı suçun işlendiği yerdeki Cumhuriyet savcısı veya askeri savcıdan hazırlık soruşturmasının yapılmasını isteyebilir. Bu takdirde hazırlık soruşturması öncelikle ve ivedilikle yapılır.

Kadıköy'de kurulan Sıkıyönetim Mahkemesi Savcısı, bizatihi işinin yoğunluğu nedeniyle daha uzak semtlere gidemez ise; Ankara'yı düşündüğümüz zaman da bu uygulanabilir, İzmir'de de uygulanır, özellikle İstanbul'da uygulanır tabii, Eyüp'te, Kartal'da veya bir başka ilçede hazırlık soruşturması yapılmasını, o bölgelerden kendine niyabeten istemesi için bir kolaylık olur diye düşünmüştük.

Arz ederim.

BAŞKAN - İlçe demenin bir mahzuru var mı? Daha garantili oluyor gibi geliyor bana. İl dersek büyür de; ilçe dersek, zaten o ilin içindedir ilçe; bir mahzur teşkil etmez bence.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Ayrıca, bir vilayetin çok uzak ilçeleri de var -örneğin Ankara'nın Haymana'sı var, Kızılcahamam'ı var- onları da içeriyor. İl dediğimiz zaman bu imkândan yoksun olur savcı.

BAŞKAN - Ben bunda büyük bir mahzur görmedim. Çünkü ilçelerde de var mahkemeler.

Başka efendim?

ORGANERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - 6 ncı fıkrada, «Askeri savcıların, Usul Kanununun 98 nci maddesi gereğince yaptığı istemler 24 saat içinde yerine getirilir.» deniyor. Filhakika askeri savcıların cevap almakta çok zorluk çektiğini biliyoruz; ama bu, «24 saat içerisinde yerine getirilir» deyimini de bir noktada biraz zor bir konu olsa gerektir.

BAŞKAN - Bunun hakkında ne deniyor?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Müsaade buyursanız Sayın Başkanım, 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluş ve Yargılama Usulü Kanununun 98 nci maddesini okur isek konu aydınlığa kavuşmuş olur.

ORGANERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Ben gördüm Sayın Başkanım, vazgeçtim; arama kararları vesaireyle ilgili efendim.

10 ncu maddede bir tereddüdüm var, müsaade ederseniz ona değineceğim.

«Niyabet vazifesi verildiği zaman naip hâkimin uygun göreceği steno ve teknik araçlarla tespitler...» deniliyor.

Yine yanılmıyorsam, Askeri Yargıtayın, ses bandı ve benzeri nesnelere sübut delili olmayacağına dair bir içtihat kararı vardır, içtihat kararına rağmen bunu kanunlaştıracak mıyız?

BAŞKAN - Evet, bunun hakkındaki görüşünüz?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Ben arz edecektim. Tensip buyurursanız Yargıtay Üyesi arkadaşım bu konuda bilgi versin; özellikle kendileri karar verdikleri için.

BAŞKAN - Buyurun efendim, Yargıtay Temsilcisi.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Sayın Başkanım, bu dinleme cihazlarının delil olmayacağı Anayasa Mahkemesinin bir kararında vardır. Onun özelliği başka. Gizlice yapılan dinlemelerde, başka delillerle tespit edilemezse, tek başına mahkemelerce delil olarak kabul edilmesi Anayasaya aykırıdır anlamında. Burada ise, görevli, yetkili organlar, -askeri savcı, hâkim- stenoyla yaptığını -ki mahkemenin bir ara kararıyla teyp ve diğer cihazlarla tespit edilir- bunu yaptığını açık olarak belirtecek ve yaptığı teyp bandını da bilahara, muhafaza ettikten sonra da zapta geçecek. Gerek Anayasa Mahkemesinin, gerek Askeri Yargıtayın üzerinde durduğu, gizlice yapılan dinlemelerdir. Resmi görevli olarak, sanık karşısında aleni olarak bunu yapacak, gizlilik kararı almadıkça aleni yapacak. Bunda bir Anayasaya aykırılık görmüyorum. Arz ettiğim şekilde, öbüründen farklı.

BAŞKAN - Doğrudur. Bizim de yaptığımız burada odur. İşte teybe kaydettiriyoruz, sonra bunlar zapta geçiliyor. Bu o değil. MİT'in veya emniyet mensuplarının gizlice başka yerde aldığı bantlardır onun kastı. Bu o değildir. Başka efendim?

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - 14 ncü maddede, «Sıkıyönetim Askerî Mahkemelerince verilen 2 yıla kadar hürriyeti bağlayıcı ceza hükümleri temyiz olunamaz.» denilmektedir»

Temyiz olunamayan ceza hükümlerine ait, asliye ceza mahkemelerinde vesairede, bir genellik vardır. Bu getirdiğimiz, yepyeni bir unsur oluyor.

BAŞKAN - Bu, ilk hazırlanışında 5 seneye kadardı; sonradan niye 2 seneye kadar indirildi acaba?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, bidayette kısa hapis cezaları, yani 6 aya kadar diye düşünülmüştü; sonra bunun yukarı haddi 2 yıla çıkarıldı. Özellikle konu çok suiistimal edilebilir. Yeterli delil bulunmaması nedeniyle 2 seneden fazla hürriyeti bağlayıcı ceza verdiğimiz takdirde, temyiz yolunu da kapalı tuttuğumuz zaman, sanıklar mağdur olabilirler. Bir, 2 seneden fazla hapis cezası alan kişiler temyiz etsinler; bir de yüksek yargı organının, mahkeme kararları denetimden geçsin tarzında düşündük. 5 sene olduğu zaman, mahkemeler bunu suiistimal edebilecekleri gibi, 5 seneye kadar hürriyeti bağlayıcı cezalar temyiz edilemeyecek binaenaleyh, yeterli delil de yoktur diye özellikle beraate karar verebilirler diye sınırı 2 yılda tuttuk.

Arz ederim.

BAŞKAN - Ancak, o takdirde komutana biz temyiz etme hakkı tanıdık. Onun için o tereddüt varit değil bence. Biz, sıkıyönetim mahkemelerinin verdiği kararların süratle yerine getirilmesi için bunu koymuştuk. O yönüyle, 5 seneden fazla cezalar gelsin Yargıtaya ve Yargıtayın görevi azalsın, büyük davalar, büyük suçlar gelsin; diğerleri hemen infaz edilsin diye koymuştuk.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, tabii takdir Yüksek Kurulunuzun. Bendeniz endişemi ifade ettim. Eğer 2 seneyi az buluyor iseniz, Komisyon Başkanı sıfatıyla 3 senede bu konuyu sınırlayalım derim. Daha fazlası büyük suistimallere sebep olacağı gibi, 5 seneye kadar hapis cezaları temyiz olunmaz ise, mahkemeler genellikle «temyize gitmeyecek, hata da yapmış olabilirim» endişesi içerisinde, çoğunlukla beraat kararı verebilirler. Her ne kadar komutanın temyiz etme yetkisi var ise de, komutanın o yetkisini kullanıp kullanmayacağına da, bu işlerin yoğunluğu sebebiyle, bir yargıya varamıyorum bu konuda.

BAŞKAN - Askeri Yargıtay Temsilcisi acaba ne der buna?

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Sayın Başkanım, Sayın General Başkaynak'ın endişelerine katılıyorum. Ceza miktarı artırılıp veya kanun yolları kapandıkça, mahkemelerin -şuurlaltı da olsa- beraate yönelebilecekleri öteden beri doktrinde de savunulur, uygulamada da tartışılır. Bu itibarla, 3 yılın, takdir buyurursanız çözüm yolu olacağı kanısındayım.

Arz ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Evet, Saltık...

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Ben de aynı endişelere iştirak ederim. Teşekkül edecek mahkeme heyetinde, eğer cezanın bir ayrı makam tarafından tekrar gözden geçirilmesi mümkün olmazsa, bu takdirde hâkimler heyeti bu cezayı uygulayamaz hale gelebilirler. Onun için, zaten bir çok yerlerde iki katına da çıkardık cezayı. Mesela, sıkıyönetim bölgesine ikinci defa girmiş olan bir kimsenin, evvelce bir yıl almış olduğu cezayı çift katına çıkaracağız. İki yıl acaba, hakikaten temyiz de edilmeyeceğine göre, değer mi, değmez mi endişesi doğar, bunlardan bazı sonuç almama ihtimalimiz olur. O bakımdan 3 yıl azami sınır olmalı, 2 yıl normal gibi gelir bana.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA - Efendim, sıkıyönetim her zaman ilan edilen bir tedbir olmadığına göre, biz tabii normal mahkeme usullerinde belki 1 yıl, 6 ay, 2 yıl diyebiliriz; ama sıkıyönetim devresinde bir kişi bir suç işlemiş ise, ki bu suç herhalde öyle adi suçlar falan olmasa gerek; o halde, 1 yıl, 2 yıl gibi verilen cezanın temyiz ile alakası olmaması ve bunun, daha evvelce de konuştuğumuz gibi, 3 yılın üzerinde 5 yıl olması taraftarıyım ben şahsen. Çünkü, bu normal bir idare şekli değil ki; örfi idare ilan edilmiş. Kişi, örfi idarenin istemiş olduklarına veyahut emretmiş olduklarına karşı, belki de ısraren bu işi yapma yoluna gitmiştir. O halde askeri mahkemenin vermiş olduğu cezanın böyle çok az olmaması lazım. Örfi idare askeri mahkemesi böyle bir ceza verdiği zaman, bunun artık temyiz olmaması lazım, ki o haddin böyle 1 veya 2 yıl gibi olmaması lazım. Yani ben uzlaşma olarak 3 yıl değil de, belki daha yukarı da olur kanaatindeyim, Heyeti Umumiyeye müracaat etmek suretiyle bunun daha yüksek olması taraftarıyım efendim. Yani, 3 olabilir, başka.

BAŞKAN - Efendim, gerçi mahkemenin verdiği karar temyizden gelinceye kadar sanık salıverilmez, bekler, eğer almışsa hapsi. Onun salıverilmesi diye bir mevzu yok. Ancak, işin çabuklaştırılması var. Temyizden gelinceye kadar da sivil cezaevlerine nakledemiyoruz. Bizim askeri cezaevleri lebaleb doluyor. O bakımdan, askeri cezaevlerini veyahut da sıkıyönetim askeri cezaevlerini rahatlatmak bakımından, bunun 3 yıla, (hiç olmazsa 3 yıla) çıkarılmasını ben uygun görüyorum. Hemen biter bitmez devredebilmeli ki rahatlasın askeri cezaevleri. Bu bakımdan, ben evvela 2 yılı, sonra 3 yılı reylerinize sunacağım.

2 yılı kabul edenler?... Yok.

3 yılı kabul edenler?... Kabul edilmiştir. O halde 3 yıl olarak değiştirilecektir.

Şimdi, bu 11 nci maddeyi tümüyle, şimdi yaptığımız değişiklikle reylerinize sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

12 nci maddeyi okutuyorum :

Madde 12. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun değişik 23 ncü maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

Madde 23. - Sıkıyönetimin kaldırılması durumunda, Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerinde görülmekte bulunan davalar sonuçlandırılmaya kadar bu mahkemelerin görev ve yetkileri devam eder. Bu mahkemelerin hangi komutanlık nezdinde göreve devam edeceği 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunundaki yöneme göre tespit edilir. Adıgeçen mahkemeler 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu hükümlerini uygular.

Bu mahkemeler ile mahkemelerde görevli askeri hâkim, savcı ve subay üyelerin sayıları ihtiyaca göre azaltılabilir.

Kamu davası açılmamış dosyalar ile duruşmanın tatiline karar verilmiş davalar, durumlarına, mahiyetlerine ve kanun hükümlerine göre, görevli ve yetkili mercilere gönderilir.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyenler?..

Buyurun Saltık.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Benim bu maddede yegâne tereddüdüm son fıkradır: «Kamu davası açılmamış dosyalar ile duruşmanın tatiline karar verilmiş davalar, durumlarına, mahiyetlerine ve kanun hükümlerine göre, görevli ve yetkili mercilere gönderilir» denmektedir.

Öbür tarafta sıkıyönetim komutanına sıkıyönetim süresince yetki verdik. Sıkıyönetimin bitişinde de bunun hangi makam tarafından yapılacağına dair bir şey var. Dava açılmamışsa eğer, dosya savcılıkta mıdır, komutanlıkta mıdır; tasrih etmeye ihtiyaç var. Kesin olarak, «Sıkıyönetim komutanınca» dersek rahat bir çözüm olur zannediyorum.

BAŞKAN - Evet Başkaynak, buyurunuz.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, Sıkıyönetim komutanlıklarına gelen dava dosyaları, bidayette komutanlığa, adli müşavirliğe, komutanın tasvibinden sonra askeri savcılığa veya sivil savcılığa gider. Sıkıyönetimi kaldırdığımız zaman, hakkında henüz iddianame tanzim edilmemiş bulunan dava dosyaları, ister komutanın elinde olsun, ister savcılıkta bulunsun, suçun mahiyetine ve suçun işlendiği yere göre, umumi usule göre, ilgili adli mercilere, bir başka deyimle, ya Cumhuriyet savcılarına veya askeri savcılıklara, direkt askeri savcılıklara değil, sıkıyönetim bölgesi dışında bulunan komutanın nezdindeki askeri savcılıklara gidecek. Sadece açılmış bulunan kamu davalarına, sıkıyönetim kalksa dahi, sıkıyönetim mahkemeleri aynen bakmaya devam edeceklerdir ve bu yasanın hükümlerini uygulayacaklar, o sanıklar için. Eskiden de aynı metnimiz vardı, hiçbir sıkıntı çekmedik, uygulama bu tarzda cereyan etmiştir. Ancak, bizim bu eski metnimiz 1973 yılında çıkmıştır. Bir mahkememiz bu konuyu, Anayasaya aykırıdır diye Anayasa Mahkemesine götürdü. Anayasa Mahkemesi de bu mevzuun Anayasaya uygun olduğunu, - Anayasanın geçici 21 nci maddesi var - ona uygun düştüğünü beyan etti. O itibarla Anayasaya dayalı olarak bir hüküm getirmiş bulunuyoruz.

Arz ediyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

12 nci madde üzerinde başkaca söz almak isteyen var mı? Yok. Maddeyi reylerinize sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

13 ncü maddeyi okutuyorum :

Madde 13. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 26 ncı maddesinin (a) ve değişik (c) fıkraları ile bu maddeye ilişik cetvel aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, (b) bendinin sonuna aşağıdaki cümle eklenmiştir:

Madde 26. - a) Sıkıyönetim Komutanı hizmetin gerektirdiği hal ve zamanlara münhasır olmak üzere, emrine verilen Silahlı Kuvvetler (Jandarma dahil) ve emniyet mensupları ile sair sivil personelin er tabelasına dahil edilmek suretiyle kazandan iaaş edilmelerini emredebilir.

Madde 26. - b) Bunlar hakkında, anılan Kanunun 15 ve 41 nci madde hükümleri uygulanmaz.

c) I. Sıkıyönetim kadrolarına atanan,

II. Sıkıyönetim Askeri Hizmetler Koordinasyon Başkanlığında fiilen görevlendirilen,

III. Bu kanun uyarınca Sıkıyönetim Komutanlığı emrine verilen veya emrine giren görevlilerden, Komutanlığın yazılı olarak vereceği emirle görev süreleri ve görev yerleri belirtilen ve bilfiil sıkıyönetim hizmetinde çalıştırılan personele:

Ekli cetveldeki göstergelerin, her yıl Bütçe Kanunu ile tespit edilen maaş katsayısı ile çarpılmasından bulunacak yevmiye miktarları üzerinden «Sıkıyönetim Hizmet Zammı» ödenebilir.

Sıkıyönetim döneminde Sıkıyönetim Hizmet Zammının ödenmesinin gerekli olup olmadığına Bakanlar Kurulunca karar verilir.

Ödeme fiilen çalışılan günler için yapılır ve tutarlar damga resmi dışında bir vergiye tabi değildir.

Sıkıyönetim hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin giderler için Başbakanlık Bütçesine yeterli ödenek konur.

BAŞKAN - Bu madde üzerinde söz almak isteyenler veyahut da bu maddenin açıklanmasını isteyenler?..

Buyurunuz Başkaynak.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, bu madde halen yürürlükte bulunan 1402 sayılı Kanunun 26 ncı maddesinde mevcuttur; fakat yapılan uygulamalarda sıkıyönetim komutanlıkları, özellikle, maddenin biraz değiştirilmesi yönünde bazı teklifler getirmişlerdir. Bu teklifler, verilen sıkıyönetim zamlarının az olduğu, ayrıca sıkıyönetim komutanlıkları emrine giren personel, kıtasıyla sıkıyönetim komutanı emrine girdiği için, 6245 sayılı Kanun gereğince yevmiye alamadıklarını;

Yine, tek tek sıkıyönetim komutanlığına geçici görevle atanan, ki eski görevleri, ilişkileri baki kaldığından, giden personelin orada uzun kaldığı nedeniyle;

Yine 6245 sayılı Kanunun ilgili hükmü gereğince, ki buraya vurgulamış olduk; ilk 90 gün için tam yevmiye, müteakip 90 gün için yarım yevmiye 6 aydan sonra da para alamadıklarını, bu nedenle çok sıkıntıda bulduklarını söylemişlerdi..

Bir ihtiyaçtan doğduğu için, madde metnini yeniden kaleme aldık. Tabii burada bulunan rakamlar her sene bütçe kanunlarında gösterilen katsayılarla çarpılınca ortaya tatminkâr bir miktarda para çıkıyor. Her sene de bu devamlı olarak değişeceği için, maddenin bu şekilde düzenlenmesi, bugünkü isteklere uygun düşecektir.

Ayrıca, malumunuz, 7043 sayılı Kanun, Silahlı Kuvvetler mensuplarının olağanüstü hallerde, tatbikatta, manevrada, kazandan işe edilmelerini emrediyordu; fakat bilahara çıkan 2155 sayılı Yasa, 7043 sayılı Kanunu yürürlükten kaldırdığı için bunu Bütçe Kanununa getirmiştik. Biz burada bir daimilik veriyoruz.

Ayrıca da, ileriki tarihte 7043 sayılı Kanunu bu istikamette tekrar kaleme alacağız ve Genelkurmay Başkanlığı nezdinde halen var olan Sıkıyönetim Koordinasyon Hizmetleri yoğun bir faaliyet içinde buldukları için, onları da madde metnine aldığımız gibi, bu yasanın 2 nci maddesindeki kitaların emre girmesi, 6, 7 ve 8 nci maddelerde karargâh teşkili, mahkeme teşkili gibi konuları da içerecek biçimde, herhangi bir şüphely ortadan kaldırmak nedenine dayalı olarak, ayrı ayrı zikrettik.

Arz ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Yalnız ben bir şey öğrenmek istiyorum : Niye «işe edilmelerini emredebilir» dedik? «İşe edilir» demedik de «emredebilir» dedik?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Komutanın takdirine bırakmayı düşündük. Sıkıyönetim komutanı bazı yerlerde uygun bulmayabilir. Örneğin; bir sıkıyönetim bölgesi şehrin dışında olabilir; işe imkânı da bulunmayabilir. Komutanları bu konuda biraz muhtar bırakalım veya kendi inisiyatiflerini kendileri kullansın, kanuna bağlı kalmassınlar diye düşünmüştük.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Ama muhtelif bölgelerde uygulanacak sıkıyönetim görevleri esnasında bir komutan başka karar verir, bir komutan başka karar verirse bu da ayrıcalık doğurur. O yönüyle, eğer biz «işe edilir» dersek, o bölgede eğer işe edilmeyecekse veyahut o şahıs istemiyorsa, zaten kendiliğinden çıkar o.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, biz, «Hizmetin gerektirdiği yerlerde» diye komutanları takdir hakkına sahip kılmayı istemiştik; ama yasaya emredici şekilde bir ibare kullanmak mümkün. Hiçbir sakıncası yok.

BAŞKAN - Evet, Saltık, siz de söz almak istediniz,.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Sayın Başkanım, «Hizmetin gerektirdiği ahvalde» dediğimiz için, komutana bu elastikiyeti tanımakta fayda var, eğer tensip ederseniz.

Yalnız benim (b) fıkrasında anlayamadığım bir kısım var, onu arz ediyorum : «Bunlar hakkında, anılan kanunun» denilmiştir. 1402 sayılı Kanun değil bu anılan kanun. Şimdi (b) fıkrası bu oluyor.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, çerçeve maddede (b) fıkrasının sonuna bu cümle eklenecek dedik, (b) fıkrasını arz ediyorum :

«Sıkıyönetim komutanlığı emrine atanan veya sıkıyönetim komutanlığında görev alan subay, askeri memur, assubay ve sivil personelin eski görev yerleri ile ilişkileri kesilmez, bunlara 6245 sayılı Kanunun esaslarına göre yolluk ve yevmiyeleri verilir...» Şimdi, bu getirdiğimiz fıkra devam ediyor :

«Bunlar hakkında (yani yukarıdakiler hakkında) anılan kanunun (6245 söylenmiş olduğu için) 14 ve 41 nci madde hükümleri uygulanmaz.»

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Başka söz almak isteyen var mı efendim?..

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - Müsaade eder misiniz? Bu elastikiyetin ben biraz daha açıklanmasını istiyorum. Metnin gerektirdiği hizmet ne, gerektirmediği haller ne?

BAŞKAN - Efendim, ben şöyle anladım bunu: Öyle bir yer olur ki, artık bu kazandan iâşe edilmesi gerekmeyebilir. Çünkü sivilleri de koyuyoruz burada, yalnız askeri personel değil; emniyet mensupları ile sair sivil personelin er tabelasına dahil edilmek suretiyle kazandan iâşe edilmelerini emredersek, o zaman mecbur olacaktır hepsine vermeye. Halbuki, verilmeyecek haller de olabilir. Hakikaten elastikiyet olmasında fayda var zannediyorum.

ORGENERAL SEDAT CELASUN - Sayın Başkanım, biz bunu uyguladık, son aldığımız emir gereğince, biliyorsunuz, Jandarma Genel Komutanlığı da tabeladan, er tabelasından; fakat bizim teşkilat içerisinde siviller var, emniyet teşkilatında da siviller var. Birisi er kazanından yiyecek, birisi tabldot yiyecek... Yani emredilmesinde büyük fayda görüyorum.

BAŞKAN - Elastiki tutulmasında mı?

ORGENERAL SEDAT CELASUN - Elastiki tutulmasında fayda görüyorum.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Tipik bir örnek vermeme müsaade edin. İzmir bölgesinde sıkıyönetim ilan edildi, şu anda yine o bölgedeki turistik bölgelerde, turist gelişleriyle ilgili polisler var, sivil memurlar var; tamamen yine bizim emniyete bağlı, turizmin gelişmesi için özel yetiştirilmiş ve bunları sıkıyönetimde de kullanmıyoruz. O bakımdan yukarıdaki elastikiyetin faydaları var.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN - Sıkıyönetimde kullanılanlar için.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Sayın Başkanım, sıkıyönetim bölgesi içinde hepsi emrinizde. «Bunları emrime almadım» demiyoruz zaten. Bütün güvenlik kuvvetleri emrinizde; ama Kuşadası'ndaki polis de hizmet görüyor, devamlı olarak bombayı söken polis de hizmet görüyor. O bakımdan elastikiyet verilmesinde fayda var.

BAŞKAN - Evet Başkaynak.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, bu madde bağımsız olarak mütalaa edilirse bir ihtiyaca cevap vermiyor tarzında mütalaa edilebilir. Bu madde, 1402 sayılı Kanunun 2 nci maddesiyle bağlantılı. Sıkıyönetim altına alınan yerlerde, genel güvenlik ve asayişe ilişkin zabıta kuvvetlerine ait görev ve yetkiler sıkıyönetim komutanına geçer, zabıta kuvvetleri bütün teşkilatıyla sıkıyönetim komutanı emrine girer. Halbuki, bu kuvvetlerden iâşe etmememiz gereken bir yığın kişi, bir yığın memur var. Komutanlara bu bakımdan sağlıklı karar vermeyi yeğlemiştir.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Yollukta da aynı şey var. Pasaport verenden bu yolluğu alıyorsunuz, gecekodu mahallesinde her an ateş altında hizmet gören polisten de; bunu ayırmaya gayret edeceğiz. Daha çok ödemelerle ilgili.

BAŞKAN - Efendim, başka söz almak isteyen arkadaşımız olmadığına göre bu maddeyi şimdi reylerinize sunuyorum: 13 ncü maddeyi kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Madde 14. - 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununa aşağıdaki ek geçici madde eklenmiştir.

Ek Geçici Madde 1. - Millî Güvenlik Konseyinin varlığına, kararlarına, üyelerinin şahıslarına karşı kavlen veya fiilen tecavüz edenler hakkında Türk Ceza Kanununun Cumhurbaşkanına, Türkiye Büyük Millet Meclisine, Hükümete, bakanlara ve Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına karşı suç işlenmesine ilişkin hükümleri uygulanır.

Soruşturma Sıkıyönetim Askeri Savcılığı tarafından öncelikle yapılır. Zorunlu sebepler dışında en geç üç gün içerisinde bitirilip iddianame tanzimi halinde duruşma yapılmak üzere Sıkıyönetim Mahkemesine sevk edilir.

Sanığın duruşmasına hemen başlanır.

Duruşma bir celsede bitirilir, kanuni zaruretlere sebebiyle duruşma ancak tehir edilebilir.

Sanığın isteği üzerine, mahkeme savunma için en çok üç günlük müddet verir.

Bütün makamlar Sıkıyönetim Savcısının yazılı ve sözlü emri ile istenilen delilleri mahkemede hazır buldurmaya mecburdurlar. Aksine hareket eden kişiler hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 1696 sayılı Kanunla ek 4 ncü maddesi hükümleri uygulanır.

BAŞKAN - Madde üzerinde, buyurunuz Başkaynak.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, Türk Ceza Kanununda, Cumhurbaşkanına, bakana ve parlamenterlere ait özel hükümler var. Mahkemeler bir tereddüdün içine düşer diye düşündük. «Cumhurbaşkanı» diyemiyoruz, «bakan» diyemiyoruz, «parlamenter» diyemiyoruz Zati devletlerinize karşı. Bu tereddüdü gidermek istedik.

Atatürk'ün 2 sayılı bir Hıyanet-i Vataniye Kanunu var, böyle bir koruyucu hüküm vazetmiş, aynı yasadan esinlenerek ve mahkemelerin de bir tereddüte düşmemesi gayesiyle, maddeyi bu tarzda tanzim ettik. Arz ederim efendim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER - Bir şey sorabilir miyim?

BAŞKAN - Buyurunuz.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER - Efendim, acaba bu, yalnız sıkıyönetim bölgesi ilan edilmiş yerler için mi geçerli kabul edilir, yoksa Türkiye'nin her yerinde geçerli kabul edilebilir mi bu şekilde yazılırsa?

BAŞKAN - Evet, Başkaynak.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sıkıyönetim mevcut olduğu sürece bir endişemiz yok; sıkıyönetim kalktığı zaman, umumi hükümlere tabi olacaktır; tabii ki, savcılıklar bu işle meşgul olacaklar; ama öyle zannediyorum ki, sıkıyönetimin kalkmasıyla beraber, bir seçim sistemi de gelebileceği için, bir Bakanlar Kurulu da teşkil edilebileceği için, zaten maddeye geçici hüküm uygulandı.

BAŞKAN - Evet efendim.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER - Bu sıkıyönetim bölgeleri bazı yerlerde kalkabilir ve bu sayılan şahıslar o bölgede olabilir. Bu hüküm, Sıkıyönetimin kalkmasından sonra devam edeceği manasında değildir.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Evet, buyurduğunuz endişe vardır. Şimdi ben de o endişeye katılıyorum, çok özür dilerim. Sıkıyönetimi muayyen bölgelerde kaldırır da, o bölgelerde böylesine bir suç işlenirse, bir tereddüt olabilir.

Eğer tensip buyurursanız, o tarzda bir karar alınırsa, maddeyi bu tarzda düzeltebiliriz.

BAŞKAN - Evet.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Bu yaklaşımın amacı, sıkıyönetimin ilanına ilişkin, Anayasanın 124 ncü maddesiyle bağlı ve bağımlı kalmamalı. Eğer, Atatürk'ün öngördüğü gibi, bir Hiyaneti Vataniye Kanunu hazırlanması gerekiyorsa, bunun arkasına konmasında iki büyük sakınca görürüm. Evvela, biraz evvel değindiğim gibi, Anayasanın 124 ncü maddesinde sayılan koşullar içerisinde sıkıyönetimin 5 faktöre, 5 ayrı unsura dayanan ilkeleri var mı, yok mu, hâkim onu aramak zorunda kalacaktır.

Bu nedenle, bu madde onlarla ilişkin olmadığı ahvalde, tamamıyla muallakta kalan bir madde olacaktır. Haddizatında yönetimin mutlaka böyle bir kanuna ihtiyacı vardır. Bu kanun en kısa zamanda da çıkarılmalıdır. Ancak, 1402 sayılı Kanunun arkasına eklenmesinde uygulayıcılar bakımından bazı zorluklar olacağı bence kaçınılmaz bir hakikattir.

BAŞKAN - Bu hususlar yalnız sıkıyönetim mahkemelerinde değil, herhangi bir mahkemede görülebilmeli. Mesela 2 nci fıkrasında, «Soruşturma, sıkıyönetim askeri savcılığı tarafından öncelikle yapılır» deniyor. Bu soruşturma, «bölgede sıkıyönetim varsa, sıkıyönetim savcılığı tarafından; yoksa, Cumhuriyet savcıları tarafından yürütülür» denebilir. O takdirde, hem sıkıyönetim bölgelerinde hem de sıkıyönetim bölgeleri dışında uygulanacaksa bu madde -ki, öyle olmalı- o takdirde, bunun Sıkıyönetim Kanununun arkasına eklenerek değil, ayrı bir kanun olarak çıkmasında ben de fayda görüyorum. Onun için, bunun -çok çabuk çıkmak kaydıyla- buradan çıkarılmasını ve ayrı bir kanun teklifi haline gelmesini ben de uygun görürüm.

Buyurun Sayın Başkaynak.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, tabii ki, dikkat buyurdunuz; biz buna zaten «Ek geçici madde 1» demiştik. Yani, 12 Eylül'den itibaren belki bir hafta, 10 gün veya 15 gün sonra böyle bir yasa çıkar; ama bu aradaki zaman için boşluk nasıl dolar diye düşündük.

Eğer, Yüksek Heyetiniz bu kanunun çok ivedi çıkarılmasını ve kaleme alınmasını bize direktif olarak verirse, biz 12 Eylül'den geçerli olarak özel bir yasa çıkarırız. Biz bunu «geçici» diye düzenlemiştik. Asıl amacımız, buyurduğunuz gibi, Hiyaneti Vataniye Kanununu biraz daha genişletmek ve özel bir yasa ile bu konuyu takdim etmektir. Yoksa, buraya geçici bir hüküm vaketmenin anlamı yoktur. O yasanın çıkması gecikir endişesiyle bunu yapmıştık. Bunu arz ederim.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Bu yasayı, o dönemde Hiyaneti Vataniye Kanununun çıkarılmasındaki zabitleri de inceleyerek, bu hafta içerisinde hazırlamaları mümkün olacağı inancındayım; gelecek celseye alınabilir.

BAŞKAN - O halde bu maddenin, geçici maddenin çıkarılması teklifini oylarınıza sunacağım. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, madde 15'i madde 14 olarak okutuyorum:

Madde 14. - Bu Kanunun atamaya ilişkin hükümleri yayımı tarihinde, diğer hükümleri 12 Eylül 1980 tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN - Bu konuda söz isteyen?..

Buyurun Başkaynak.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, hâkim atamasıyla ilgili emir ve direktifleriniz, 15 Eylül 1980 tarihinde başlamış ve o tarzda yürürlüğe girmiştir. Bu kanunda biz, «12 Eylül 1980 tarihinde yürürlüğe girer» dediğimiz zaman, 12 ilâ 15 Eylül arasındaki hâkim atamanızı yürürlükten kaldırmış olacağız. Bu sistem içerisinde bu hâkimler bir kere daha atanacaklar diye, hâkim atamalarına ilişkin, komutan atamalarına ilişkin tasarruflarınızı saklı tutmak için, bu konuya ilişkin tasarruflarınızı 15 Eylülde, Kanunun diğer maddelerini de 12 Eylül...

BAŞKAN - 15 değil, yayımı tarihinde.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Şöyle Sayın Başkanım : «Bu Kanunun atamaya ilişkin hükümleri yayımı tarihinde, diğer hükümleri 12 Eylül 1980 tarihinde yürürlüğe girer» denince yayım tarihine kadar atamaya ilişkin tasarruflarınız şimdi tescil edilmiş oluyor; 12 Eylül tarihinden itibaren de diğer maddeleri yürürlüğe girmiş oluyor. Arz ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurunuz Saltık.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Sayın Başkanım, bugün eğer bu kanunun son maddesini de görüşerek kanunlaştırırsak, bugünden itibaren bu kanun yürürlüğe girecek. Neden, diğer hükümlerini 12 Eylülden, yani yine 5 günlük önce tarihten başlatmak zorunluluğu hissediyor Komisyon acaba?

BAŞKAN - Evet, Komisyon?..

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Tabii, Yüce Heyetinizin takdirine bıraktık. 12 Eylül 1980 tarihinde fevkalade bir durum sebebiyle sıkıyönetim ilan edilmiş olduğu için, bu kanunla vazedilen cezaların artırılması, erteleme keyfiyeti, özellikle soruşturma usulü, sıkıyönetimin ilan edildiği tarihten itibaren, ki öyle zannediyorum ki, bugün komutanlar bunu işliyorlar, yani bu imkânları kullanıyorlar, onlara bir meşruiyet kazandırmak için, 12 Eylülden dedik. Atama sisteminde ise, atanan kişilerin hukuku saklı kalsın, bir kere daha işlem yapmayalım diye yürürlük maddesini bu tarzda tanzim etmiştik.

BAŞKAN - Teşekkür ederim.

Buyurun efendim.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - 12 Eylül tarihinden itibaren uygulanması icabeden hukuki düzenlemeleri, emir ve kararnamelerle belirttik; bunları zabıtlara da kaydettirdik. Binaenaleyh, bugünkü uygulamanın yeterli hukuki mesnedi, yayınlanmış olan tamimler, bildiriler ve kararlardır.

Bu kanuna, tekrar geriye doğru dönüş maddesini koymaya lüzum olmadığı kanısındayım. 12 Eylülden itibaren yürürlükte olan herhangi bir hususu değiştirmiyoruz zâten. O bakımdan ben, tekrar, geriye doğru karar verdiler diye tenkit edilmesinden endişe ederim. Şu anda yürürlükte olan yasalar bunlardır.

BAŞKAN - Efendim, biz o kararnamelerde cezaları falan koymadık. Demin konuştuk, 1 000 lirayı 5 000 liraya çıkardık; cezayı, 6 ay iken bir seneye çıkardık. Bir çok şeyler var..

Binaenaleyh, 12 Eylül'den itibaren bu iş yapıldığına göre, bu cezaların da o tarihten itibaren uygulanması lazım. Şimdi öyle bir hal olacak ki, 12 Eylül'de yakalananlar var, bugünden itibaren yakalananlar var; 12 Eylül'den bugüne kadar yakalananlar ayrı bir kanuna tabi olarak ceza görecek, bugünden sonra yakalananlar ayrı bir cezaya tabi tutulacak. Bu konuda ne der Komisyon?

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Sayın Başkanım, bu konuda, kanunun yürürlük tarihi önemli değil. Türk Ceza Kanununun 2 nci maddesi, hukuk prensibi olarak, beynelmilel hukuk prensibi olarak bir hüküm getirmiştir: «Sonradan çıkan kanun, evvelki suçlar hakkında uygulanmaz.» Kendinden evvelki suçlar hakkında uygulanmaz ve makale teşmil, ceza hukukunda asırlardan beri kabul edilmeyen bir sistemdir. Bu itibarla, ceza hükümleri yayımı tarihinde ancak uygulanabilir.

Bunun dışında, ceza hükümlerinin, kanunun yayımından evvelki konulara, suçlara teşmil edilmesi, hem Türk Ceza Kanununun arz ettiğim 2 nci maddesiyle çelişki arz eder, hem de Ceza Hukukumuz ve beynelmilel ceza hukuku prensiplerine aykırı olur. Ceza kanunları ancak kabul edilip yürürlüğe girdikten sonra hüküm ifade ederler.

Arz ederim.

BAŞKAN - Peki, tutuklamaların, mahkemeye sevk edilmelerin çoğunluğu zaten bu arada oldu. Bundan sonra belki tutuklamalar daha az olacak. Şimdi bu tutuklananlar hangi kanuna göre ceza alacak?

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Efendim, burada getirdiğimiz ceza, sadece tedbir. Sıkıyönetim komutanının emirlerine riayet etmemenin cezasını - eskiden bir aydı - iki aya çıkardık; para cezası getirdik. Diğer suçların cezasını bu kanun değiştirmiyor, o kanunlar yürürlükte: Türk Ceza Kanununun, Askeri Ceza Kanununun hükümlerini, müzakere etmekte olduğumuz bu kanun değiştirmiyor. Kanunun, biraz evvel kabul buyurduğunuz 16 ncı maddesi komutanın, gece sokağa çıkma yasağı, kitap bulundurma yasağı, bölge dışına çıkarılan kişilerin geri dönmesi gibi çok basit suçların cezasını artırıyor; yoksa, Türk Devletinin şahsiyetine karşı, temel hak ve hürriyetlere karşı işlenen suçların cezasını değil. Sıkıyönetim mahkemesinin görevini düzenliyor; görevine giriyorsa, yürürlükte bulunan Türk Ceza Kanununun ilgili maddelerini uygulayacaktır.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Kaldı ki, Sayın Başkanım, bu kanunla gözültünde tutma süresini 30 güne çıkardık. Henüz savcılarının önüne dosya gitmeden, usul hakkında getirdiğimiz, cezalanmalar hakkında getirdiğimiz o kadar uzun süre var ki, «bugünden itibaren yürürlüğe girer» dersek, 12'sinden itibaren yürürlüğe girer dememizde hiçbir uygulama farkı olmayacağı kanaatindeyim.

BAŞKAN - Şimdi, tutuklamalar var, gözültüne almalar var. Bugünden evvel alınanlar 15 gün mü kalacak, 30 gün mü kalacak, bu kanun bugünden sonra yürürlüğe girerse?

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Sayın Başkanım, biliyorsunuz 30 güne çıktı o fiilen; bu kanun onu teyit ediyor.

BAŞKAN - Tarihi kaçtı onun? Kaçında yayınladık? 14 mü, 15 mi? 12 nci günü tutuklananlar, 13 ncü günü tutuklananlar yahut gözültüne alınanlar, 15 gün mü kalacak, 30 gün mü kalacak?

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Onu yayınladınız.

BAŞKAN - 15'inde yayınladık.

ORGENERAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - 15'inden itibaren tutuklananlar bir aydır; 15'inden evvelkiler, yayınladığımız şekle bağlı tabii efendim.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Komutanım, eskileri de kapsıyor.

BAŞKAN - 30 gün de olabilir...

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Olabilir efendim.

BAŞKAN - O zaman bunu böyle yazmayacağız, «Bu kanun, atamalara ilişkin hükümleri hariç, yayımı tarihinden itibaren yürürlüğe girer.» diyeceğiz. Ona lüzum yoksa, o halde, «Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.», şeklinde olacaktır. Eski 15, şimdiki numarası ile 14 nci maddeyi «Bu kanun yayımı tarihinde, yürürlüğe girer» şekliyle reyinize sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir efendim.

15 nci maddeyi okutuyorum:

Madde 15. - Bu Kanun hükümlerini Milli Güvenlik Konseyi yürütür.

BAŞKAN - Bunda her halde bir şey yok, yalnız Bakanlar Kurulu kurulunca ne olacak?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Efendim, Bakanlar Kurulu üyelikleri şu aşamada yok. Zatı Devletlerinin iki sıfatı var; yürütme görevini üstlendiğiniz için, bu açıdan konuya yaklaşım yapmıştık; ama bendeniz bunu müzakere konusu yapacaktım, «Bu Kanunu Milli Güvenlik Konseyi ve Bakanlar Kurulu...» diyelim, Bakanlar Kurulu teşekkül edince onlar yürütsün, ama Bakanlar Kurulu çok yakın bir tarihte atanacak ise, «Bakanlar Kurulu» demekte bir sakınca yok.

BAŞKAN - Ben şöyle derim: «Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar Milli Güvenlik Konseyi yürütür» veya açıklık getirmek gerekiyorsa, «Bakanlar Kurulu teşkilinden sonra Bakanlar Kurulu yürütür» şeklinde...

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - «Bu kanunu Bakanlar Kurulu teşkil edilinceye kadar Milli Güvenlik Konseyi, Bakanlar Kurulunun teşkilinden itibaren Bakanlar Kurulu yürütür.» şeklinde değiştirebiliriz,

BAŞKAN - O halde, şöyle değiştiriyoruz: «Bu kanun hükümlerini, Bakanlar Kurulu kuruluncaya kadar Milli Güvenlik Konseyi, kurulduktan sonra Bakanlar Kurulu yürütür.

O halde, eski madde numarası 16, şimdiki madde numarası 15 nci maddeyi bu şekliyle reyinize sunuyorum : Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Şimdi, Sıkıyönetim Hizmet Zammı Cetveli var; o cetveli okutuyorum :

Sıkıyönetim Hizmet Zammı Cetveli

Görevliler	Puan
General - Amiral	10
Albay, Yarbay, Binbaşı	9
Yüzbaşı, Üsteğmen, Teğmen	8
Asteğmen, Astsubay, Uzman Jandarma Çavuş	7

Emniyet Amiri ve daha üst derecedekiler	9
Başkomiser, Komiser	8
Komiser Muavini	7
Diğer Emniyet mensupları, çarşı ve mahalle bekçileri	5
Sivil memurlar ve işçiler	5
Er ve erbaşlar (Jandarma dahil)	3

Fiilen kıtada görev yapan general, amiral, subay ve astsubaylar ve kıta ile müşterek görev yapan zabıta teşkilatı mensupları ile sıkıyönetim komutanlıklarında yargı görevi yapan adli müşavir, askeri hâkim, savcı, subay, üye ve yargı görevi yapan yerlerde görevli astsubay ve sivil memurlar ile cezaevi müdürleri, erbaş ve erler dışındaki görevlilere bu miktarların yarısı verilir.

BAŞKAN - Bu konuda izahat vermek için Komisyon sözcüsü Başkaynak'a söz veriyorum.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, malumları, bu bir ihtiyaçtan doğmuştu. Eski metinde general, amiraller 45 ve aşağı seviyedeki subay ve astsubaylar, memurlar 15 lira alıyorlardı. Sıkıyönetim hizmetleri ağırlıklı ve meşakkatli olduğu ve özellikle de çoğunluğu evlerinden uzak çalıştıkları için, kendilerine, Sıkıyönetim Hizmet Tazminatı ismi altında bir para vermeyi öngörmüştük. Ancak, bir sıkıyönetim komutanlığında kıta hizmeti görenlere bu paranın tamamını, karargâhta hizmet görenlere ise yarısını vermeyi düşünmüştük.

Müsaade buyursanız, metinde bir hata var; alttaki ibarede, «Cezaevi müdürleri» deyimini var. Bunun «görevlileri» kelimesinden sonra, «cezaevi personeli» olarak düzeltilmesi.

BAŞKAN - Yani siz cezaevinin bütün personelini katmak istiyorsunuz, tam alması için bunların?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Evet... Takdirlerinize bırakıyoruz efendim. Bidayette müdürleri de, kıta görevi yapıyor diye düşündüğümüz için bu tarzda düzenlemiştik. Ankara Sıkıyönetim Komutanı, özellikle sıkıyönetimdeki müdürlerle beraber orada «Bölge Komutanları, Muhafız Kıta Komutanı» gibi ağır hizmet verenler de var; cezaevlerinde herhangi bir tefriğe gitmeyelim, tüm personeli kapsayacak tarzda tam yevmiye alsınlar diye bir öneri getirmişlerdir.

Yüksek takdirlerine bırakıyorum.

BAŞKAN - Ben tabii cezaevlerindeki görevlerin zorluğunu burada takdir edemem; ama Sayın Jandarma Genel Komutanımız herhalde bize bunun hakkında bir fikir verebilir. Acaba ne derler?

ORGANİZATÖR SEDAT CELASUN - Efendim, ben cezaevi personelinin bu işe tam olarak dahil edilmesini kabulleniyorum, çünkü çok ağır hizmetler veriyorlar ve daima hayatları tehlikededir.

BAŞKAN - Sayın Başkaynak...

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sayın Başkanım, bendeniz bu konu için özellikle Ankara Sıkıyönetim Komutanına gitmişim; kendilerinin TMK kadrosunu çıkardım, tutuklu ve hükümlülerle karşı karşıya gelen personelleri var. «Cezaevinde böyle bir ikili tefrik yapar iseniz, ben cezaevi personeline hizmet vermekte sıkıntı çekerim. Müdür, odasında oturacak, biz ise gardiyan veya bölüm görevlisi diye hükümlü ve tutuktular arasında dolaşacağız, yarı para alacağız, derler. O itibarla bunu mahkeme ve cezaevi olarak - madem hâkimlerde bir tefrik yapmadınız, binaenaleyh, mahkeme ve

cezaevi olarak - bir bütün olarak mütalaasında büyük yarar var» dedi. Belki Zatı devletlerinize konuşmuş olabilir; bilmiyorum bu konuyu.

BAŞKAN - Cezaevinde, hiç emniyet hizmeti ile ilgisi olmayan, «ahçı» gibi, «terzi» gibi, «berber» gibi kişilerde var mı? Varsa, bunları da sokmayalım bunların içine. Birisi gardiyan, birisi cezaevi müdürü, birisi nöbet bekleyen personel, diğeri de, işte aşağıda yemek pişiriyor veya bulaşık yıkıyor cezaevinde. Şimdi o zaman «personeli dışında» dedik mi, hepsi girer bunun içine. Bunun, hakkında ben bilgi istiyorum. Buyurun.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Sayın Başkanım, zaten ahçı gibi kişiler çok az para alacaklardır. Özellikle yüksek düzeydeki olanlar, yüzbaşı, binbaşılar fazla para alacaklar. Tabii, takdirlerinize bırakıyorum, bir şey söyleyemiyorum. «Askeri personel» desek, gardiyanlar sivilden oluşuyorlar. Özellikle, ben de bir bölüm sorumlusu diye subayları tefrik ettim, gardiyanların başına ayrıca subaylar tefrik ettim. İçeride dolaşan kişiler yarım, dışarıda dolaşanlar tam alırsa bir rahatsızlık ve tedirginlik olabilir diye, Sayın Korgeneral Özer bir endişesini belirtmişti. Takdirlerinize arz ediyorum.

BAŞKAN - Madem böyle bir sıkıntı var, bunu sıkıyönetim komutanlarının takdirine bıraksak ne olur?

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Bu karar çıktığı zaman, sıkıyönetim komutanlıkları -zaten kararname halinde çıkmıştı- uygulamakta büyük sıkıntı çektiler, tekrar toplantı yapıldı bütün adli müşavirlerle; bir genelge yayınlandı, Başbakanlık genelgesi; buna rağmen meselenin her sıkıyönetim komutanlığında ayrı ayrı incelenmesine müsait açık kapıları vardı. Bunun bir kısmını, kanunun biraz evvel değiştirerek tasvip buyurduğunuz «Ödeme, fiilen çalışılan günler için yapılır» hükmüyle kapatabilmiş olduk, fakat cezaevi personeli bakımından acaba ne kadar tutar? Az miktarlarda alıyorlar; ama Türkiye genelinde cezaevlerine yaygın surette verdiğimiz sıkıyönetim suçları var, onlar sıkıyönetim komutanlarının emrinde çalışıyor. Acaba ne kadar tutar, bir fikir verebilirler mi? Haddizatında az para tutuyorsa, büyük bir şey tutmuyorsa bütçe için, yaygınlaştırmakta fayda var.

HÂKİM ALBAY İSMET ONUR - Komutanım, bu, nezdinde askeri mahkeme kurulan sıkıyönetim komutanlıklarına bağlı, TMK'sına bağlı cezaevlerinde uygulanacak; bunun dışındaki cezaevleri, adliyenin cezaevleri bizim için söz konusu değil, bizim tutuklularımız, hükümlülerimiz orada bulunsa dahi.

BAŞKAN - Efendim, zaten şimdi biz bütün sıkıyönetim tazminatlarını kaldırdık. Bütün Türkiye'de olduğu için, bununla başa çıkamayız dedik; sivil, subayı, astsubayı, generali, hepsini kaldırdık. Binaenaleyh, bunu normal düzene geçtiğimiz, yahut sıkıyönetim komutanlıklarını azaltığımız zaman uygulayacağız. O takdirde bir mesele olmaz bu.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Şu aşamada uygulama olanağı yok. Zaten maddeyi mahsusunda, bunun uygulanıp uygulanmama keyfiyetini Bakanlar Kuruluna bıraktık. Hatta, ileride bir savaş ilanı nedeniyle sıkıyönetim ilan ettiğimiz zaman, sıkıyönetimde görev alan bundan faydalanır, bizatihi hudutta bulunan alamaz endişesi ile. Bu, o kadar önem taşıyor bizim için.

BAŞKAN - Peki anlaşıldı.

Başka var mı efendim?

ORGANAL HAYDAR SALTİK (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) - Evvela kime tam verileceğini belirtelim de, ondan sonra kalanlara yarım verelim. «Cezaevi personeli, erbaş ve erlere tam, diğeri sıkıyönetim görevlilerine bu miktarların yarısı verilir.»

BAŞKAN - Şimdi, yukarıda puanları saydık ve «şu, şu, şu, şunu alır, şunların dışındakilere bu puanların yarısı verilir» dedik. Artık bunu bozmayalım, yazılmış bir metin var.

Buyurun Başkan.

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Ek maddeyi metinden çıkardığımız için, başlığın değiştirilmesi yönünü arz edecektim usul bakımından. Hiçbir ek getirmedik...

BAŞKAN - Ek getirdik. Bazı yeni fıkralar ekledik; bunlar ek sayılmaz mı?

HÂKİM TUĞGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK - Sadece var olan kanunun bazı maddelerini değiştirdik; 1402 sayılı Kanuna bir ek madde getirmedik. Bir tane getirmiştik, (Ek Geçici Madde 1) onu da kaldırdık.

BAŞKAN - Başka ekler de var; bakın bu maddenin başında «1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 ncü maddesinin 1 nci fıkrası ile c, f, g, h, i ve m bentleri aşağıdaki şekilde değiştirilmiş ve maddeye (o) ve (ö) bentleri eklenmiştir» dedik. O yönüyle, başlık değiştirilmesine bence gerek yok.

Şimdi bu son maddeyi, 15 nci maddeyi reylerinize sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Maddeler üzerindeki konuşmalar bitmiştir.

Şimdi kanunun tümünü oylarınıza sunacağım.

1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun bazı hükümlerinin değiştirilmesine ve bazı hükümler eklenmesine dair Kanun tasarısının tümünü oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Memleketimiz için hayırlı olsun.

Kapalı oturumla ilgili görüşmelerimiz sona ermiştir. Bu nedenle, açık oturuma geçilmesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Kapanma Saati: 18.54

T.B.M.M.
TUTANAK DERGİSİ

126'ncı Birleşim (Olağanüstü)
12 Ağustos 1990 Pazar
(İkinci Oturum Kapalıdır)^(x)

İ Ç İ N D E K İ L E R

I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

Sayfa

208

II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

209

A) TEZKERELER VE ÖNERGELER

209:242

1.- Dışişleri Bakanı Ali Bozer'in, millî güvenliğin sağlanmasından ve silâhlı kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete, meydana gelen ve ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle, savaş hali ilanı, silâhlı kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularında yetki istemine ilişkin Başbakanlık tezkeresi üzerindeki görüşmelerin, İçtüzüğün 71 inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi

209:242

^(x) TBMM Danışma Kurulunun 20.02.2003 tarihli ve 17 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun aynı tarihli 35'inci Birleşiminde alınan karar gereğince yayımlanmıştır.

I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

Dışişleri Bakanı Ali Bozer, Anayasanın 92 nci maddesine göre verilmiş olan Başbakanlık tezkeresi üzerindeki görüşmelerin, İçtüzüğü'nün 71 inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasının gerekçesini açıkladı; tezkerenin görüşmelerin kapalı oturumda yapılması kabul edildi.

Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrasında meydana gelen ve ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmesi muhtemel gelişmeler karşısında, Anayasanın 117 nci maddesine göre, millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete; ülkemize bir tecavüz vukuu halinde derhal mukabele edilmesi maksadına münhasır olarak, savaş hali ilanı, silâhlı kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularında Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine ilişkin Başbakanlık tezkeresi okundu.

SHP Grubu adına İzmir Milletvekili Erdal İnönü,

DYP Grubu adına Isparta Milletvekili Süleyman Demirel,

ANAP Grubu adına Kayseri Milletvekili Recep Orhan Ergun ve

Kişisel olarak da:

Sinop Milletvekili Yaşar Topçu ile

İzmir Milletvekili K. Kemal Anadol,

bu konudaki görüşlerini açıkladılar.

Başbakanlık tezkeresinin değiştirilen yeni şekli açık oya sunuldu.

Saat 21.30'da açık oturuma geçildi.

İsmet Kaya Erdem

Başkan

Mustafa Sarıgül

İstanbul

Kâtip Üye

Mustafa Ertuğrul Ünlü

Bursa

Kâtip Üye

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 19.06

BAŞKAN: İ. Kaya ERDEM

KÂTİP ÜYELER: Mustafa SARIGÜL (İstanbul), Mustafa Ertuğrul ÜNLÜ (Bursa)

BAŞKAN - Salon boşaltılmıştır.

Kapalı oturum önergesini tekrar okutuyorum:

II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI

A) TEZKERELER VE ÖNERGELER

1.- Dışişleri Bakanı Ali Bozer'in, millî güvenliğin sağlanmasından ve silâhli kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete, meydana gelen ve ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle, savaş hali ilanı, silâhli kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhli Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhli kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularında yetki istemine ilişkin Başbakanlık tezkeresi üzerindeki görüşmelerin, İçtüzüğün 71 inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Genel Kurulun bugünkü birleşiminde görüşülecek olan, Anayasanın 92 nci maddesine göre verilmiş olan Başbakanlık tezkeresi üzerindeki görüşmenin, İçtüzüğün 71 inci maddesine göre kapalı olarak yapılmasını arz ve teklif ederim.

Saygılarımla.

Ali Bozer

Dışişleri Bakanı

BAŞKAN - Kapalı oturumun gerekçesini izah etmek üzere, Dışişleri Bakanı Sayın Ali Bozer'i kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Bozer.

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (İçel) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri, gerçekten kapalı bir oturum icrasını istemiş bulunuyoruz. Bunun sebeplerini kısaca şöyle izah etmek istiyorum: Biliyorsunuz, komşumuz bir ülkede harp hali vardır; bunun dışında birçok ülkeler, başta Amerika, Fransa, İngiltere olmak üzere, silâhli kuvvetler sevkıyatına başlamışlardır; her gün, her türlü olay çıkabilir. Bu itibarla, böylesine önemli bir olay muvacehesinde ileri sürülecek mütalaların daha serbestçe icra edilmesi ve aynı zamanda kullanılan terimlerin çeşitli yorumlara sebebiyet vermesinden endişe edilmemesi, özet olarak rahatlıkla meseleyi tartışabilmemiz için, böyle bir önergeyi Yüce Meclisin takdirine sunmuş bulunuyoruz, takdir sizindir efendim. (SHP sıralarında "Kapalı oturum gerekçesi değil" sesleri)

BAŞKAN - Kapalı oturum önergesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kapalı oturum önergesi kabul edilmiştir.

Başbakanlık tezkeresinin görüşmelerine başlıyoruz.

Bu görüşmede, İttüzüğün 73 üncü maddesine göre, gruplara, Hükümete ve şahsı adına da 2 üyeye söz verilecektir. Konuşma süreleri gruplar ve Hükümet için 20'şer dakika, şahıslar için 10 dakikadır.

Sosyaldemokrat Halkçı Parti Grubu adına Sayın Erdal İnönü, Doğru Yol Partisi Grubu adına Sayın Süleyman Demirel; şahısları adına Sayın Yaşar Topçu, Sayın Kemal Anadol konuşacaktır.

RAŞİT DALDAL (Niğde) - Anavatan Partisi Grubu adına Sayın Recep Ergun konuşacak.

BAŞKAN - Evet.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Sayın Başkan, İttüzüğün 64 üncü maddesine göre, söz istiyorum. 64 üncü madde, bu konunun görüşülüp görüşülemeyeceğiyle ilgili, "Görüşmeye gerek olup olmaması" diye başlıyor; bu nedenle 64 üncü maddeye göre söz istiyorum, usul hakkında.

BAŞKAN - Genel Kurul, bu konuda görüşülmesine karar verdi.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Görüşülmesine değil, zaman olarak karar verdi Genel Kurul; Anayasayı değiştirmedikçe bu görüşülemez. Onun için 64 üncü maddeye göre usul üzerinde söz istiyorum. Demin görüşülmesine karar vermesi süre bakımından idi, görüşmeye karar vermedi, kapalı oturuma karar verdi, şimdi önerge okundu, ben bu önerge görüşülemez diyorum. 64 üncü maddeye göre söz istiyorum.

BAŞKAN - Başbakanlık tezkeresi, Anavatan Partisinin verdiği önerge üzerine açık oturumda oylandı ve kabul edildi.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Hayır Sayın Başkanım, onu demiyorum. Arz edeyim. 64 üncü maddeye göre ben söz istiyorum; çünkü, 64 üncü maddeye göre bu önergenin görüşmeye yer olup olmaması konusunda fikir beyan etme hakkım var. Tüzük çok açık. (ANAP sıralarında "Geçti, geçti" sesleri) Geçmedi, geçmedi.

BAŞKAN - Sayın Kemal Anadol, kabul ettiğimiz önerge şudur:

"Anayasanın 92 nci maddesine göre verilmiş bulunan Hükümet tezkeresinin görüşmelerine hemen başlanması ve görüşmelerin bitimine kadar çalışma süresinin uzatılması." Yani, bir hükümet tezkeresinin görüşülmesine hemen başlanması ve bunun bitimine kadar da Meclisin çalışmasına devam etmesidir.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - İşte bu, usul ve esasa müteallik müzakerenin başlaması demektir. Ben de usulî olarak söz istiyorum, görüşmelere başlanırken.

BAŞKAN - Usul yönünden 64 üncü maddeye göre...

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - İttüzüğe aykırı diyorum efendim, usulî itirazım var Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Şimdi, bu konuda zaten söz vereceğiz size, bu tezkere hakkında.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Hayır efendim, ben esasa müteallik söz sırası aldım. Şimdi usulen, "Anayasayı değiştirmeden bu görüşme yapılamaz" diyorum. Efendim, müsaade ederseniz çıkıp arz edeyim. Esas ayrı, esas hakkım mahfuz.

BAŞKAN - Sayın Anadol, bakın, 64 üncü maddede "Görüşmeye yer olup olmaması, Başkanı gündeme veya Millet Meclisinin çalışma usullerine uymaya davet, bir konuyu öne alma veya geriye bırakma gibi usule ait konular" diyor. Nedir bunlardan sizin konuşmak istediğiniz konu?

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - İşte ondan söz verin diyorum Sayın Başkanım, meramımı anlatacağım.

BAŞKAN - Hayır, biz burada...

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Meramımı anlatacağım. (ANAP sıralarından gürültüler) Amacım bu. Şimdi devam edelim.

“Bu yolda bir istemde bulunulursa, onar dakikadan fazla sürmemek şartıyla, lehte ve aleyhte en çok ikişer kişiye söz verilir” diyor. Ben istemde bulundum.

BAŞKAN - Sayın Anadol, burada usul hatasının Başkanlık tarafından yapılmış olması lâzım.

Şimdi bakın, “Görüşmeye yer olup olmaması...” Bunlardan hangisinde siz Başkanlığın bir yanlışı var ki, usul hakkında hata yaptı ve buna göre konuşma talep ediyorsunuz?

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Şu andaki tutumunuz.

BAŞKAN - Efendim?..

K. KEMAL ANADOL (İzmir) – Evet, şimdi şu andaki tutumunuz ona giriyor efendim, yani bana söz vermiyorsunuz. (ANAP sıralarından gürültüler) Mümkün değil efendim. 64 üncü madde çok açık.

BAŞKAN - Hayır, ben bu konuda bir usul hatası...

K. KEMAL ANADOL (İzmir) – “Görüşmeye yer olup olmaması” diyor efendim, görüşmelere başlandı.

BAŞKAN - Efendim, Genel Kurulun karar verdiği bir konuda görüşme gayet tabii açılacak, yapılacak. Buna lüzum olmama diye...

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Ben de açılmaz diyorum işte efendim.

BAŞKAN - Ama Genel Kurul karar verdi.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Hayır efendim.

BAŞKAN - Lütfen bunu daha uzatmayalım. Sizin nasıl olsa konuşma hakkınız var, orada görüşlerinizi anlatırsınız.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Ben esas hakkında konuşacağım. O zaman talebimi oylarsınız, bana söz vermezsiniz efendim; çünkü, bu 50 sene sonra tarihe geçecek bir oturum.

BAŞKAN - Hayır, hayır.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Evet evet, oylayın o zaman. Israr ediyorum, söz istiyorum.

BAŞKAN - Ben oylamaya da ihtiyaç olduğu kanaatinde değilim. Bunun için lütfen buyurun.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) – Peki, tarihe tescil edilmiş oluyor, zapta öyle geçsin.

BAŞKAN - Grupları adına, Sosyaldemokrat Halkçı Parti Grubu adına Sayın Erdal İnönü.

Buyurun lütfen. (SHP sıralarından alkışlar)

SHP GRUBU ADINA ERDAL İNÖNÜ (İzmir) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Başbakanın, Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca, savaş hali ilanı, silâhlı kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunması konularında Hükümete yetki verilmesi isteği konusunda Grubumuzun görüşlerini sunmak için huzurunuzda geldim; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Hemen söyleyeyim ki, böyle bir yetki verilmesine kesin olarak karşıyım. Grubumuz kesin olarak karşıdır. 20 dakika içinde, olan-olmayan belagatimin hepsini kullanarak size bunun gerekçelerini anlatmaya çalışacağım.

Hiç şüphe etmeyiniz ki, hayatımızda en önemli anı yaşıyoruz. İnsanlara, buldukları ülkenin savaş kararına etkili olma fırsatı çok nadiren verilir. Benim hayatımda ilk defa oluyor, herhalde sizin için de öyle. Ülkenin savaşa gidip gitmemesi konusunda karar vermemiz isteniyor. Son derece hazırlıksız bir şekilde yakalanmış durumdayız. Niçin bizden savaş hali ilanı isteniyor, bunu bilemiyoruz.

Sayın Başkan, biraz evvel kendi konuşma sırası geldiğinde, bambaşka şeylerden bahsetti. Benim Avusturya Başbakanının cenazesine gitmemi bile eleştirdi. Türkiye'nin bugün savaş hali karşısında olması görülen bir olay, bir olasılık diye düşünülerek, ben daha Avusturya'ya giderken de arkadaşlarımla konuşarak, burada Meclisin olağanüstü toplantısı için bir önerge verilmesine katkı yaptım ve bu önerge muhalefet olarak verildi. İktidar partisi böyle bir önerge vermedi. Sayın Başbakan hiçbir şekilde bizi eleştirmeye hakkı yok "zamanında hareket etmediniz" diye. Biz zamanında hareket ettik; ama, Sayın Başbakan, ne bizden evvel Büyük Millet Meclisine bilgi vermek gereğini duydu, ne de şimdi Meclis olağanüstü toplanmışken. İnsaf ediniz, Sayın Başbakanın konuşmasında bu verilen önergenin bizden istediği yetkinin niçin istendiği konusunda hangi gerekçe vardı? Bütün söylediği, "Her şey olabilir, bize bu yetkiyi verin." Milletvekillerine böyle bir yaklaşım hiçbir şekilde kabul edilemez.

HASAN ÇAKIR (Antalya) - Şimdi söyleyecek.

ERDAL İNÖNÜ (Devamla) - "Şimdi söyleyecek" diyorsunuz. Umarım söyler. Şimdiye kadar söylemediğini biliyorum.

Ben, söylediği, söylemediği şeyleri bir tarafa bırakarak kendi görüşümü anlatacağım: ama, usul açısından, yaklaşım açısından ne kadar gayri ciddi, olayın kendisinin ağırlığıyla hiç orantılı olmayan bir hafiflikle Anavatan Grubunun bu olaya yaklaştığını söylüyorum, tarihe geçecek şekilde söylüyorum. Ülkeyi savaşa götürecek bir ihtimalin Mecliste konuşulduğu esnada görülmemiş bir gayri ciddilik içindediniz.

Biz bir öngörüşme yaptık, bir genel görüşme istedik. Bu genel görüşmeyi kabul etmiyorsunuz. İşte, bütün bu olasılıkların açıklıkla anlatılması için genel görüşmeyi istedik. Genel görüşmeyi kabul etmiyorsunuz. Niçin?.. Diyebilirsiniz ki, her şey söylendi öngörüşmede. Ne söylendi? Dediniz ki "Başbakan şimdi söyleyecek. Demek ki, Başbakan o zaman söylemedi. Söylemeden, nasıl genel görüşmeyi reddettiniz? Genel görüşme, Meclisin rahatlıkla konuyu inceleyeceği ortam idi: bunu kabul etmiyorsunuz. Yani demek ki, bize ne olduğunu anlatmadan, Türkiye'nin bu bizim hayatımız için en önemli aşamasında savaşa götürebilecek bir hareketi bizden istiyorsunuz. Bu kadar gayri ciddi bir hareket, hiç sanmıyorum ki, Parlamento tarihimizde görülmüş olsun.

Bakın, şunu da söyleyeyim: Biraz sonra oraya da geleceğim. Daha önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs davası dolayısıyla yurt dışına gönderilme izni istenmiştir ve o sizin, Meclisin oybirliğiyle verilmiştir, bölünmüş bir Meclis bunu vermemiştir; ama şimdi siz bu hareketinizle, muhalefet milletvekillerine, bu kadar ciddi bir durumda neler olabilecek, niçin bunu istiyorsunuz, bunu söylemeden, büyük bir aceleyle, yarını beklemeden, bizim öngörüşme için topladığımız olağanüstü Meclis toplantısını bahane ederek, bir savaş olasılığına götürecek kararı bizden istiyorsunuz. İnsaf ediniz. Türkiye'de insanların hayatı bu kadar ucuz mudur? Bizim Silâhlı Kuvvetlerimiz, bir partinin kendi iç politikası için zaman zaman başvurabileceği bir araç mıdır? Konuya bu kadar hafif mi bakıyorsunuz?

NEVZAT AKSU (Çorum) - Bilakis, tam ciddiyetle...

ERDAL İNÖNÜ (Devamla) - Tam ciddiyetle bakan bir Meclis, o Meclisin her üyesine konunun ne olduğunu bir defa anlatır, anlatılmasına imkân verir ve milletvekillerinin insan olarak, vatanını seven, düşünen bir insan olarak bir savaş olasılığına götürecek bir kararı verip vermeme konusunda bilgilendirilmesini

sağlar. Bunu yapmadıktan sonra nasıl Meclisi ciddî bir şekilde aldığımızı söyleyebiliyorsunuz? (SHP sıralarından alkışlar) Hepimizin mantığına, düşüncesine saygı göstermek görevimizdir, sizden de bunu bekliyorum; ama benim beklememden bir şey çıkmaz, bunu bizden vatandaş bekliyor. Ülkemizin hayatı için bu kadar önemli bir aşamada hiçbir bilgi vermeden büyük bir aceleyle bu kararı alacak oturuma giriyoruz. Bunu şiddetle kınıyorum, hiçbir şekilde yapılmaması gereken bir şeydir ve biraz sonra da daha içeriğine gireceğim; parti çıkarları söz konusu olmasaydı böyle bir şey yapmazdınız, onun için de buna şiddetle karşı çıkıyorum. Bir partinin itibarını yükseltmek için böyle oyunlarla bir savaş ihtimali karşısında Meclisi bu şekilde aceleyle çalıştırmak hiçbir şekilde kabul edilmeyecek bir davranıştır, bunun vebalinden kurtulamazsınız. (ANAP sıralarından gürültüler.)

ABDULKADİR ATEŞ (Gaziantep) - Utanın da dinleyin bari.

ERDAL İNÖNÜ (Devamla) - Şimdi bakınız... (ANAP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Müdahale etmeyin. Dinleyelim lütfen...

ERDAL İNÖNÜ (Devamla) - Şimdi, istenen yetki üzerinde durmak istiyorum.

Bir defa hemen söyleyeyim, Sayın Başbakanın yazısının sonunda “Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca yetki verilmesi” diyor, yetki verilmesi anayasaya aykırıdır, böyle şey olmaz. Bunu siz de çoğunluğunuzla yapamazsınız. Daha önceki Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yurt dışına gönderilmesi olaylarında izin verilmesi istenmiştir ve izin verilmesi kararlaştırılmıştır. Savaş ilanı yetkisini Meclis hükümete vermemiştir, böyle bir şey olmaz. Türk Silâhlı Kuvvetlerini dışarıya gönderme yetkisini vermemiştir, izin verilmesi istenmiştir ve izin verilmiştir. Onun için bu şekliyle dahi Anayasaya aykırıdır bu istek, bunu da dikkatinize sunuyorum.

Şimdi içeriğine geçiyorum, biraz daha öte. Deniyor ki “Irak’ın Kuveyt’i işgali ve sonrasında meydana gelen ve ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle -hiçbir şekilde Sayın Başbakanın değinmediği olaylar sebebiyle- Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmesi muhtemel gelişmeler karşısında” Nedir bu gelişmeler? Bunları söylemediniz. Şimdi belki söyleyeceksiniz. Buna karşılık istediğiniz şey savaş ilanı, silâhlı kuvvetlerin kullanılması, silâhlı kuvvetlerin yabancı ülkelere gönderilmesi. Yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunması konuları. Anayasanın 92 nci maddesi Türkiye’ye ani bir saldırı meydana gelirse, buna karşı hemen cevap verebilme olanağını vermiştir. Ani bir saldırı karşısında Cumhurbaşkanı silâhlı kuvvetlerine bu saldırıyı defedin yetkisini verir, uygulatır, ondan sonra Meclise getirir.

ŞADAN TUZCU (Rize) - Meclis tatilde ise?..

ERDAL İNÖNÜ (Devamla) - Meclis tatilde ise, teşekkür ederim hatırlattınız. O konuyu da söyleyecektim, arkadaşım hatırlattı. Meclis niçin tatilde olacak? Biraz evvel hep beraber karar verdik. Meclis çalışmalarına devam etsin diye. Şimdi, niye tatile gideceğiz tekrar? Söylüyorsunuz “Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmesi muhtemel gelişmeler karşısında Meclisin tatili bitmiştir, Meclis çalışmaya devam ediyor” zaten bu kararı aldık, dolayısıyla şimdi Meclisin tatiline dönmek diye bir şey söz konusu olamaz. Demek ki, Meclis, şimdi verdiğimiz karara göre çalışmaya devam edecek. Dolayısıyla olaylara böyle bakmak zorundayız, ben de bu kanaattim. Sayın Başbakan da Türkiye’nin bu kadar vahim gelişmeler karşısında olduğunu buraya yazdığına göre o da o kanaatte olmalı, Meclis tatilini bitirmiştir, Meclis toplantıya devam edecektir. Dolayısıyla ani bir saldırı karşısında, Cumhurbaşkanının kararıyla cevap vermek, Mecliste konuşmak, bunların hepsi mümkündür. Bu şekilde bir ani baskınla ulusal çıkarlarımızın tehlikeye düşmesi söz konusu değildir; bunu iyice görsün herkes.

Öyleyse bizden istenen nedir? Şimdi, Sayın Özal dünkü televizyon konuşmasında bu konuya değindi. Açık söylemedi. “Bizim eski politikalarımız çekingen politikalar, bunların modası geçmiştir. Biz güçlü devletiz. Burada rolümüzü oynayabiliriz. Yetki var mı yok mu?.. Dikkatle bakarsanız yeterli yetki yoktur. Bush’la dört defa konuştum...” Bunlardan bir senaryo ortaya çıkıyor.

Bunlardan ortaya çıkan şey şudur: Sayın Özal, bu konuşmalarında, Türkiye’nin şimdi Irak’a karşı harekete geçecek bir uluslararası güç, bir NATO gücü, neyse, bir hareket içinde olmasını planlıyor. Bu hareket içinde olmak elbet yurt dışına silâhlı kuvvet göndermek demektir; çünkü Irak bize saldırmadı. Irak bize saldırmadığı halde biz niçin yurt dışına silâhlı kuvvet göndermek yetkisi istiyoruz? Demek ki bir yerde kullanacağız bunu. Kullanılmayacak bir yetki niçin istiyorsunuz? Demek ki bir yerde kullanılacak. Nasıl kullanılacak?.. Umarım Sayın Başbakan bize anlatacaktır, ama benim Sayın Özal’ın dolambaçlı ifadelerinden çıkardığım hüküm, bir şekilde Irak’ı bombalayacaklar ve biz de buna katılacağız. Şimdi bunun arkasından ne gelecek?

İşte bunları Sayın Başbakanın bize söylemesi gerek. Ama ne gelirse gelsin, böyle bir hareketin kesinlikle karşısındayız. Biz, bize saldırı olmadıkça, başka bir ülkeye saldıramayız. Bizim bütün cumhuriyet politikamız bunun üzerine dayandırılmıştır. Şimdi bu politikayı değiştirmeye Sayın Özal’ın yeltendiğini görüyorum. Ağzından kaçırıyor, fark ettiniz: “Cumhuriyetin kurulduğu dönemde ulusal sınırlarımızın korunması başlıca davaydı, bu da doğrudur” dedi. Yani, artık kuruluş dönemi bitmiştir, şimdi biz sınırlarımızı genişletiriz veya bir şey yaparız. Bu anlam çıkıyor.

MUSTAFA ŞAHİN (Kayseri) - Öyle bir şey yok.

ERDAL İNÖNÜ (Devamla) - Öyle bir şey var mı yok mu Sayın Başbakan bize söyleyecek; ama bütün bunları bir araya getiriyorum. Bizden şimdi Türk Silâhlı Kuvvetlerini yurtdışına gönderme yetkisi istiyorsunuz, benim bundan çıkardığım sonuç budur. Bir şekilde Irak’ı bombalamaya katılacak kuvvetlere, gidecek kuvvetlere bizim de katılmamızı istiyorsunuz. Kesinlikle bunu yapmayınız. Bunun altından kalkamazsınız. Bu oyuncak değildir. Herhangi bir nedenle biz bir başka devlete saldırırsak, onunla savaşa girersek bunun nasıl biteceği belli olmaz. Hiç sanmayınız ki, biz oraya bomba atacağız, ondan sonra Irak Saddam’ı devirecek, ondan sonra da Amerika ile beraber biz bunun sonuçlarını paylaşacağız. Hiç böyle bir şey olmaz. Ama böyle bir hayale Sayın Özal’ın kapıldığını görüyorum, yoksa bizden böyle bir yetki istemez. Onun için açıkça söylüyorum, böyle bir şey yapmayınız.

Bakınız, Birinci Dünya Savaşı nasıl ülkemize felaket getirmiştir? Ama Birinci Dünya Savaşına aceleyle biz girdik. Meclislerden karar falan alınmadan, birkaç kişinin gayretiyle girdik; ama o birkaç kişi bunu iyi niyetle yaptılar ve açıklamaları da “Biz daha evvelki savaşlarda kayıplarımızı geri alacağız, eski kayıplarımızı geri almak için şimdi sizi aceleyle savaşa sokuyoruz.” Onların gerekçeleri buydu. Şimdi ben kusura bakmayın aynı manzarayı görüyorum. Dış politikadaki olumsuzluklar, iç politikadaki olumsuzluklar Sayın Özal’ı Türkiye’yi böyle bir saldırıya dahil ederek, bunun kazançlarını paylaşarak bizim Batıdaki itibarımızı artırmak ve dış politikadaki son haftalardaki bütün olumsuz gelişmelerin üzerine bir başarı eklemek istiyor; ama bu hiçbir şekilde ulusumuza yarar sağlayacak bir hareket değildir.

Bakınız Kıbrıs’ta bunun benzerini başka şekilde gördük. Kıbrıs’ta bir hükümet darbesi oldu; biz oraya müdahale ettik ve o hükümet darbesiyle gelmiş olanlar gittiler. Yunanistan’daki hükümet değişti, Yunanistan’da başka hükümet geldi, bize şimdi Yunanistan’ın medyunuşükran olması gerekirdi. Çünkü biz kan döktük ve sonunda oraya gelmiş olan askeri rejim ortadan kalktı; ama hiç de öyle olmadı. Gelir gelmez onlar “Yunanistan’ın geleneksel çıkarlarına aykırıdır Türkiye’nin Kıbrıs’ta bulunması, geri gidiniz”

diye uluslararası arenada bizi sürekli eleştiriyorlar ve sürekli aleyhimize bir hava yarattılar. Onun için biz Irak'a saldırı yaparız, bunun sonucunda Saddam devrilir, ondan sonra gelen rejim bizimle dost olur; bunlar hayaldir. Böyle şeylere hiç kendinizi kaptırmayınız. Bunlar bir kumar için silâhlı kuvvetlerimizi, evlatlarımızı tehlikeye atmak demektir. Bunun vebali altından kalkamazsınız. Buna kesinlikle karşıyım, grubumuz kesinlikle karşıdır. (SHP sıralarından alkışlar)

Başka bir şey daha var; sanmayınız ki, NATO'nun son aldığı karar bizi, çaresiz kalmış olan, bir anlamda son ihtilâçları içinde bulunan bir devletin saldırılarından korur. Nasıl koruyacak? Biz, Irak'a karşı yapılacak bir saldırıya katılırsak Irak buna karşı, kendine saldıran herkese cevap verecektir. NATO bizi nasıl koruyacak? Buna karşı korunmanın yolu savaş yapmamaktır. Biz Irak'tan güçlüyüz, biz Irak'tan korkmayız; ama niçin Irak'la savaşa gireceğiz? Birleşmiş Milletler bu sorunu çözecektir, çabuk olmayabilir, ama eninde sonunda çözecektir. Eğer çözmezse bir başka şekilde işler devam edecek, ama Irak bir müstevli olarak sürekli anılacak ve ondan sonra böyle olaylara karşı daha ciddî tedbir almak için Birleşmiş Milletlerde yine düşünülecektir.

Bütün bunları bir tarafa bırakarak adeta "Görevimiz tehlike" dizilerinde gördüğümüz gibi bir harekete bizim katılmamız en büyük hatadır; hatanın dışında ülkemizin insanların hayatını boş yere tehlikeye düşüren, ülkemizin geleceğini tehlikeye düşüren, bu bölgedeki itibarımızı tamamıyla ortadan kaldıracak, bir türlü altından kalkamayacağımız sıkıntılara bizi sokacak, karşılığında da hiçbir şey kazanmayacağımız bir harekettir.

Bu hayalleri bırakmasını Sayın Özal'a birisinin söylemesini isterim. Saldırıyla, savaşla hiçbir ulusal çıkarlarımızı ileri götüremeyiz. Avrupa Topluluğuna girmek için yapılacak şey, Türkiye'de demokrasiyi tam yerleştirmek, ekonomimizi ileri götürmek ve Avrupayla bütünleşmenin sağlam yollarına devam etmektir. Yoksa bu şekilde Kuveyt petrolünü Batılıların daha rahat kontrol etmesi için biz Irak'a ders veren uluslararası güce katılacağız, Irak'ı bir şekilde bombalamaya gideceğiz, ondan sonra da bunun kazançlarını birlikte paylaşacağız... Bu tamamiyle yanlıştır, boş bir hayaldir, hiçbir şekilde buna katılmayız ve sizlerin de bunu kabul etmemenizi diliyorum. Çünkü olay, daha önceki çoğunlukla buradan geçirdiğiniz kararlardaki gibi değil. Burada bir ekonomik kararı, burada bir iç politika kararını çoğunluğunuzu kullanarak onaylatacak değilsiniz. Burada ülkenin geleceğini tamamiyle tehlikeye atabilecek bir kararı, sadece siz çoğunluksunuz diye almak yolundasınız. Bunu yapmayınız; kesinlikle karşıyım, grubumuz kesinlikle karşıdır. Ayrıca, yetki verilmesi Anayasaya da aykırıdır.

Saygılar sunuyorum, teşekkür ederim. (SHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Erdal İnönü.

Doğru Yol Partisi Grubu adına Sayın Süleyman Demirel, buyurun.

DYP GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Verilmiş bulunan bu önerge aslında benim kanaatıma göre konuşulamaz. Konuşuyoruz, yani yanlış yapmak her zaman için mümkündür, bir yanlış yapıyoruz. Konuşulamaz; çünkü Anayasanın 92 nci maddesindeki savaş ilanı Meclisin münhasır yetkisindedir, Meclis savaş ilan eder. Eğer Hükümet bir savaş ilanı ile Meclisin huzuruna gelirse Meclis onu tasdik eder veya etmez; ama genellikle eder, netice odur. Savaş ilan etme yetkisini Hükümete devretmez, edilemez, savaş ilan etme yetkisini hükümete devredemez, kendisi ilan eder. Yanlış yapıyorsunuz, savaş hali ve asker gönderme yetkisi yine Meclisindir, bu yetkiyi de hükümete devredemez.

Hangi şey için izin istiyor? Yani hangi zamanda, hangi ülkeye, hangi sebeple asker göndereceksiniz; bunu Meclisin önüne koymadıktan sonra böyle bir yetkiyi devredemezsiniz. Eğer bu, devredilebilecek olan yetkiler cinsinden olsaydı, bunu kanun kuvvetiyle kararname ile yapardınız. (SHP sıralarından “Tabii, yaparlar” sesleri)

Hayır, öyle yapın, bence daha iyi öyle yapılması. (ANAP sıralarından “Ciddî ol” sesleri)

“Ciddî ol” diyen beye söylüyorum, işte Anayasanın 92 nci maddesi; gayriciddî ne var ki burada. “Devredemezsiniz” diyoruz, bu “devredemezsiniz” sözünün neresi gayriciddî?

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına izin verme yetkisi, Türkiye Büyük Millet Meclisindedir. Hükümet olarak getireceksiniz, diyeceksiniz ki “Biz Suudî Arabistan’a kuvvet göndereceğiz, buna izin verin” Daha doğrusu Türkiye Büyük Millet Meclisi, şayet bu yetkisini devrederse, bu Anayasaya aykırı hareket etmiş olur. Siz bu yetkiyi kullanırsanız, siz de bu Anayasaya karşı hareket etmiş olursunuz. Yol yakinken bundan vazgeçin, böyle bir önereden vazgeçin.

NECCAR TÜRKCAN (İzmir) - Yüce Divana giderler.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Şimdi şunu beyan edeyim, öyle bir önerge yazmışsınız ki -detayı bunun- 117 nci madde ile 92 nci maddenin bir alakası yok. Böyle bir yetki devredildiği takdirde aslında Türk Silâhlı Kuvvetleri savaşa hazırlanmış mı olur? Türk Silâhlı Kuvvetlerinin savaşa hazırlanması olayı bir başka iştir ve bu yetki olmadan yapılacak bir iştir; yani bu yetki devrine gerekçe olarak Türk Silâhlı Kuvvetlerinin savaşa hazırlanmasını gösteriyorsunuz.

Şimdi eğri oturup doğru konuşalım, biraz daha konuşalım. Bir direkt saldırı konusu mu var; bu Meclise gelin, bunu söyleyin; yani pösteki saydırmayın, gelin söyleyin, bu Meclisin hakkı o. Bakın, kapalı toplantı yapıyoruz. Yoksa Türkiye’ye sipariş edilmiş bir savaş mı var; Türkiye bir savaş siparişi mi almış? Biraz daha açık söyleyelim beyler.

M. ERDOĞAN YETENÇ (Manisa) - İhale, ihale...

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Zaman zaman Türkiye’nin ıstırabı vardı. Evet, günün şartları içerisinde Lozan Anlaşması yapılmadan önce Kerkük ve Musul’un Türkiye sınırları dışında kalmış olması çok konuşulmuştur, Meclis ağlamıştır ve Lozan müzakerelerine ara verilmiştir Kerkük ve Musul için. Tekrar gelinmiştir. Meclis tekrar Kerkük ve Musul’u müzakere etmiştir. O günkü şartlar içerisinde Büyük Atatürk, kendi ağırlığını koyarak Meclisten, Kerkük ve Musul’un terkini bırakmıştır.

Biz, ne zaman “Kerkük ve Musul” desek hemen Iraklılar kulak kabartırlar. Ne zaman “Kerkük ve Musul’da Türkçe konuşan insanlar vardır” desek, kulak kabartırlar ve Kerkük’teki Türkçe konuşan varlığı, Türkmen varlığını ortadan kaldırmak için de fevkâlade büyük katliam yapmışlardır. Doktor Necdet’ten, Albay Abdurrahman’a kadar orada Türk milliyetçiliği hareketinin başında bulunanların tümünü asmış, kesmişlerdir, fevkâlade zalim hareket etmişlerdir ve Kerkük’e de büyük çapta Arap nüfusu getirip yerleştirmişlerdir, ezmişlerdir. Orada açılmış bulunan bir kültür merkezini kapatmışlardır. 93 tane köyde okul vardı, onları kapatmışlardır ve acaba gayet tabiki bunu burada konuşmayı nereden konuşacağız; acaba bize bir vaatte mi bulunuldu? Zaman zaman olur; sizin fukaralığımızın sebebi Kerkük ve Musul’daki 100 milyon ton/senedeki petrolden mahrum kalışınızdır. Çünkü bizim Güney hududumuz siyasetten çizilmiştir; güney hududumuz stratejik bir hudut değildir. Güney hududumuz Türkiye’yi

petrolsüz bırakacak şekilde İngiliz petrolcülerini tarafında çizilmiştir. Hududun öbür tarafından bir kuyu 1 milyon ton petrol verir; hududun bu tarafında 100 kuyu 1 milyon ton petrol vermez. Çünkü bizimki cep petrolüdür; hazine öbür tarafta kalmıştır. Arzevendir Musul petrolü, arzevendir Kerkük petrolü. Acaba bize Batıdaki dostlarımız tarafından, ileride eğer bu mesele -açık toplantıda söyledim- ekonomik ambargo ile çözülemezse, abluka ile çözülemezse, askeri harekâtla çözüleceği zaman bir Kuzey cephesi açılması lazım; Türkiye bir Kuzey cephesi açarsa, Kerkük ve Musul sizde kalır gibi vaatlerde mi bulundular?

Yalnız bu benimki ihtimal üzerinedir. Yalnız bu şudur: Kuveyt'i Irak zorla işgal ettiği için, bütün bu patırtı çıkıyor. Kuveyt'i Irak'ın elinden kurtarmaya çalışırken dünya, Türkiye'ye Musul ve Kerkük'ü bırakır mı, 100 milyon ton petrolü bırakır mı? 100 milyon ton bugün aşağı yukarı 20 milyar dolar; 20 milyar doları Türkiye'ye bırakır mı? Bizim senelerce uğraş uğraş uğraş geldiğimiz yer 11.5 milyar dolar ihracat; sadece bir senelik petrolden gelecek para 20 milyar dolardır; bırakmaz. Binaenaleyh bir oyuna gelmeyelim. O çeşit değişiklikler büyük konjonktürlerde olur; dünya henüz o büyük konjonktüre müsait değildir. Bilmiyoruz, bilmiyoruz diye konuşuyoruz. Çünkü Hükümet –tabii ki bunlar çok nazik meseleler- bu kapalı toplantıda bu meseleleri açıklığa kavuşturmalıdır. Hayır biz böyle bir sipariş almadık, biz bir savaş siparişi almadık; almadınız mı savaş siparişi, açığa bu yetkiyi ne yapacaksınız?

Ben Hükümetin yerinde olsam, böyle bir yetkiye talip olmam. Fevkalade tehlikeli bir yetkidir. Hiç ummadığınız bir zamanda sizi boğar bu yetki. Gelin böyle bir yetkinin lazım olacağı zaman inşallah gelmez, ama böyle bir yetkinin kullanılmasını Meclise bırakın ve Meclis bu yetkiyi eğer gerekçesini iyi anlatırsanız, Türkiye Büyük Millet Meclisi millî meselelerde birleşmeyi hep başarmıştır. Gerekçesini iyi anlatırsanız, böyle bir meselede de birleşir. Ama bize anlatın, niye lazım bu? Açığa, açık çek üzerine savaş yetkisi olmaz, almayın bu yetkiyi, istemeyin bu yetkiyi. Fevkalade tehlikeli bir iş yapıyorsunuz ve korkmayın bu Meclisten. Yani dışarıya asker göndermeniz gerekiyorsa onun gelin gerekçesini izah edin; katılan olur katılmayan olur.

Biz dışarıya asker gönderilmesine karşıyız, gayet açıklıkla söylüyorum. Bakınız Arap dünyası bölüktür; dışarıya göndereceğiniz askerleri yarın Arap dünyasının önemli bir kısmında bakın bunlar da; biz Müslümanız, o ülkeler de Müslüman ülke. Kore'den de farklı bir durum vardır, bunlar Batılılarla beraber oldular, Müslümanız diyen Türkler Batılılarla beraber oldular ve geldiler bizi ezdiler gibi bir propagandanın yapılmasına meydan vermenin gayet yanlış olduğunu söylemek istiyorum. (DYP sıralarından alkışlar) Yarın bu işler kalkar gider, bu adamların hepsi kalkar gider. gene kabak bizim başımıza patlar. Biz burada kalıcıyız ve gayet açıklıkla ifade edeyim ki, önemliyiz, önemli olalım. Önemli olma hadisesi şudur; bir rol sahibi olalım. Önemli olma yani bir ülkenin, Türkiye'nin önemli olması hadisesi, başkasının ne kadar işine yaradığına bağlıdır. Biz başkasının işine ne kadar yarıyorsak, onlar için o kadar önemliyiz. Yalnız bunda yadırganacak birşey yok; bundan karşılıklı menfaat doğar. Tabii ki adam senin kara gözün kara kaşın için yardımcı olacak değil ya. Eğer gerçekten sen onun işine yarayacaksan, o da senin işine yaramalı.

Bir de, ucuza gitmeyin. Yani, hakikaten karşılıklı menfaat, “mutual interest” dediği şey. Bugün İngiliz Başbakanı Thatcher'e sorarsanız, “our national interest” diyecektir; yani our, bizim millî menfaatimiz. Bush'a sorarsanız, demokrasiden insan haklarından, şundan bundan evvel gelir, our national interest diyecektir. Sanılıyor mu ki, Kuveyt olayında insan haklarını falan korumaya çalışıyor. Yo... izah etmeye çalıştık ki, dünya petrolünün yüzde 66'sı orada. Kavga petrol kavgası. Bir şey daha var. Büyük Arabistan hülyası ve onun hedefindeki İsrail. İsrail'den hiç ses çıkıyor mu? Çıkmaz. Büyük Arabistan hülyası, Saddam'ın kafasındaki hülyadır. Ve bir şey daha söyleyelim.

Şimdi diyor ki, Kuveyt'e, Kuveyt'i temizleyeceğim. Kimden?.. Saddam'dan. "Yine Şeyh Cabir El Ahmed El Sabah'ı getireceğim" Ona da itirazlar var. Niye yani bir aile gelip oturacak da, senede şu kadar milyar dolar petrol gelirin olacak? Ona da itirazlar var. Arap dünyasında var, Arap dünyasında. (DYP sıralarından alkışlar)

Yani, açıklıkla söyleyelim: Eğer Kuveyt'i kurtarmaya gitme olayı söz konusu ise, bunların hepsi düşünülecek, taşınılacak olaylardır. Ve yarın altından kalkamayacağımız birtakım işlerin içine gireriz. Onun içindir ki, böyle bir şeye girmemek lâzım ve şunu da ifade edeyim: Türkiye hakikaten nereye kadar gidecek? Türkiye'nin senaryosu nedir: onu bir bilelim. Ne olacak da ne yapacağız? Bir satranç oyunu gibi; kim ne yaparsa biz ne yapacağız: bu yetkiyi nerede kullanacaksınız? Yani, Irak bize hücum ederse, biz ona hücum mu edeceğiz: böyle bir ihtimal mi var? Böyle bir ihtimal varsa, bu yetkiden evvel sizin yapacağınız çok şey var. Zaten Türkiye'nin Güneydoğu Bölgesinde rahat değildir Türkiye; birtakım dertleri, problemleri vardır. Ve onun yanında da Türkiye'nin Güneydoğusunda hiç askerî harekâta da hazır değildir Türkiye. Yani. Türkiye başka tehlikelere, başka tehditlere göre hazırdır, askeri de ona göre konumlu değildir. Yani, bir Kuzey Cephesi olayı söz konusu olacaksa, Irak'a Kuzey Cephesi, ona hazır da değildir. Onun içindir ki, evvela Hükümet bu yetkiyi istemeden evvel, bu yetkiyi ne yapacak, kafasındaki senaryo nedir: bu senaryoyu bir anlatsın. Kaldı ki, kanaatimce bu yetki verilemez ve açıklıkla söyleyeyim şöyle vaatler de almış olabilirsiniz: "Siz bizim dediğimizi yapın, bakın Kore Harbine katıldınız, oraya asker gönderdiniz, ondan sonra NATO'ya alındınız. Bu defa da Suudî Arabistan'a Birleşmiş Milletler karar vermeden asker gönderirseniz, sizi Ortak Pazara aldırırız" gibi zaten şimdiden teşebbüse geçilmiştir, birtakım "İsteyin bizden, sadece bizim dediğimizi yapın, ondan sonra bizden isteyin" olayı ile de karşı karşıya bulunabilirsiniz. Bence buna gelinmemeli. Bu oyuna gelinmemeli. Bunlar fevkalade aldatıcıdır. Türkiye'nin büyük menfaatlerini, küçük menfaatlerle değiştirmek gibi bir duruma gireriz. Ve en önemlisi, "Efendim, bu iş cesaret işidir..." Bir harbe bulaşmanın cesaret işi olduğuna kani değilim. Bulaşırsınız... Mesele, bulaşmamak lâzımdır. Mesele, taahhütleriniz varsa, taahhütünüze sadakat göstereceksiniz. Maltireteral politika, çok yönlü politika, eğer herkese mavi boncuk göstererek yürütmeye kalkıyorsanız, bir süre sonra itibarsız hâle sizi getirir. Nitekim. Irak beyanda bulunuyor. "Bize söz vermiştiniz hani, ülkenizi ve üslerinizi bize karşı kullanmayacaktınız? "Ülkeniz bize karşı başka üçüncü bir devlet tarafından kullanılmayacaktı, bize söz vermiştiniz." Bizim Hariciye bunu yalanlıyor. Yalanlarken de şöyle yalanlıyor: "Tam böyle değil" diyor. Tabir gayet enteresan. Yani bir bityeniği var ama, tam böyle değil.

Zaten, diyebilir misiniz ki, bu memlekete "Ey benim komşum, bir gün gelir ben senin aleyhine çalışırım" diyebilir misiniz? Eğer size bir şey sorulursa siz bunu diyeceksiniz ve gayet açıklıkla söylüyorum Irak'ın aleyhine -Irak bize bir lüzumsuzluk yapmadıkça- yapılabilecek şeyler yanlıştır. "Efendim, Irak bize bir şey yapar" nasıl yapar; biz teşvik ederiz. Yani. Irak'ın bize bir şey yapmasını teşvik ederiz. O zaman yapar, ondan sonra da biz ona yaparız. Bunlar uluslararası zeminde, harp bölümleri içerisinde oynanan hileli işlerdir. Gelin harp korkusunu, evet harp korkusunu bu kadar yüreğimize sindirelim mi? Herhâlde harp, korkulmayacak bir şey değil, hele Türkiye için.

Şimdi, biz bütün bunlarla uğraşırken bir başka derdimiz de var bizim, yarın bir Bulgar-Yunan kombinezonuyla karşılaşmayacağımız nereden belli? Bugün bir Sovyet tehdidi ortadan kalkmıştır; ama bir Bulgar-Yunan tehdidi ortada duruyor, kombinezonu ve her ikisini birleştirdiğiniz takdirde bilhassa Trakya Bölgesinde kara kuvvetleri bakımından büyük şehirlerimizin üstü açıktır. Büyük şehirlerimiz bakımından da fevkalâde ağır bir olayla karşı karşıya kalırız. Onun içindir ki, Türkiye bence bu çeşit yetkilere gitmeden evvel Sovyet tehdidi tümüyle ortadan kalkmasa bile Pentagon'da öyle kabul ediyor. Tümüyle ortadan kalkmamıştır Kızıldordu duruyor çünkü. Silâhın tehdit olmaktan çıkması, ancak bırakılmasıyla mümkündür. Bırakılmadığı yerde silâh bir adamın elindeyse, o tehdit olmaya devam ediyor; ama, ona rağmen kabul ediyor ki: Pentagon, bu lüzumsuz bir iştir.

Yani, azalmıştır tehdit; fakat tümüyle ortadan kalkmamıştır. Farzedelim ki, Türkiye için bu tehdit çok azalmıştır, ortadan kalktı denecek derecede azalmıştır, bizim Hükümetimizin “Millî güvenlikten sorumluyuz” diyor ya burada, yapacağı iş oturup bir tehdit değerlendirmesidir. Efendim, askerlerin işidir... Askerler... Sivil idarenin emrinde olmayan askerler varsa, o demokrasi değildir zaten, askerler o değerlendirmeyi yapacak ve sivil idarecilere getirecekler, Hükümete getirecekler. Millî Güvenlik Kurulu onun için vardır, hükümet onun için vardır. Binaenaleyh, aslına bakarsanız bu Meclise, bu ortamda bu önerge gelmeden önce, bir iyi tehdit değerlendirmesi verilmesi lâzımdı. İşte kapılar kapalı, çağıracaktınız bu meseleleri bilenleri, devletin meselelerini bilenlerini, anlatacaktınız. Bu Meclisin her üyesi vatanperverdir ve hepsi bu memleketin menfaatini düşünür, herkes iyi olsun diye uğraşiyor (DYP, SHP ve Bağımsızlar sıralarından alkışlar) ve böyle hani kendinizin toplamadığı bir Meclisten, böyle kaptıkaçtı şeklinde böyle bir şeyi geçirirseniz beyler, oylarsınız şimdi geçirirsiniz; bence yanlıştır. Gelin biraz daha düşünün, taşının, kıyamet kopuyor değil. Yani, zaten Meclis toplantı halinde, toplantı halinde olmasa bile 24 saatin içinde Meclis toplanıyor ve Meclis toplantı halinde değilse Anayasaya göre kuverdir. Yani, bir koruma tedbiri vardır. Silâhlı Kuvvetlerinizi her zaman kullanabilirsiniz. Yani, taarruza uğradığınız takdirde; ama taarruz yaparsanız onu Meclisin bilmesi lâzım.

Bence, Türkiye'nin şu haliyle, ekonomisinin bu haliyle, kalkınmasının bu haliyle, bugünkü durumda, kaynaklarını daha çok kalkınmaya, kaynaklarını daha çok refaha sevk edecek bir zamanında ve dengesizliklerin çok yaygın bir hale geldiği bir zamanda bir de başına harp belasını alması kadar yanlış bir şey olmaz. Bineanaleyh biz, paçaları sıvamış, ateşe gidiyoruz gibi bir manzarayı, bir görüntüyü veriyoruz. Yanlıştır, yanlıştır. Söylediğim lâfların hiçbirisi siyasî değildir. Bu lâfları vicdanen mecbur olduğu için söylüyorum ve bir parti görüşü olmaktan ziyade, tümüyle, ülkenin tümünü kapsayan bir görüş olarak söylüyorum, karar sizindir de diyemiyorum. Emin olun karar sizin de değil. Bu beyan da apolitik, çünkü bu Anayasaya göre de bir karar verilemez benim bildiğim.

Hepinize saygılar sunuyorum. (DYP, SHP, Bağımsızlar sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Süleyman Demirel.

Söz sırası Anavatan Partisi Grubu adına Sayın Recep Ergun'da. (ANAP sıralarından alkışlar)

ANAP GRUBU ADINA RECEP ORHAN ERGUN (Kayseri) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Türkiye'nin tarihinde bir emsali olmayan bir hukukî meselenin içerisindeyiz. Aslında bu, bir savaş ilânı değildir. Savaş ilânına yetkili olan yer Yüce Meclistir. Bizim böyle bir iddiamız yok ve Anavatan Grubunun da böyle bir niyeti ve yetkisi yok. (SHP sıralarından, “Niye yetki istiyorsunuz o zaman?” sesleri)

Efendim dinlemek başka şey, anlamak başka şey. Müsaade buyurun, anlarsınız belki sonunda.

Şimdi bakınız efendim, 92 nci madde tefsirinde, elbette Meclisin iznine tâbidir. Ama, ikinci fıkrasında acil durumlarda bu yetkiyi Cumhurbaşkanına vermiş oluyor. Şimdi ikinci fıkrasında bu acil durum olsa da olmasa da bir savaşın başlayışını ve devamını, temenni etmediğimiz bir tecavüzün daha doğrusu, başlayışını ve devamını lütfen tahayyül buyurmanızı istirham ediyorum.

Şimdi, Silâhlı Kuvvetler bir sorumluluğun altındadır. Cephedeki mevziîni almıştır ve tecavüz hareketlerinin tadadı yapılmıştır, hasmane tavırların tadadı yapılmıştır. Mesela, hududu hasmane hareketlerle 100 kişiden fazla bir kuvvet geçerse, bu, bir tecavüz sayılır angajman kurallarına göre. Bu tabîî basit bir olaydır ve süratli bir olay değildir. Ama, mesela, bir füze elektronik istihbarda tespit edilirse bu bir hasmane tavidir. Bir uçak... (SHP sıralarından gürültüler)

Müsaade buyurun geleceğim oralara.

Bir uçak kendisini tanıtmadan, hele filolar halinde geliş yaparsa hasmane tavırdır. Havada iki pilot karşısındakine gönderme yapıp dost mu düşman mı teşhisini yapmak için elektronik mesaj gönderdiğinde karşısı bozarsa, beynelmilel tabire göre hasmane tavırdır.

Şimdi böylesine dakikalara sığmış olan bir tecavüzü Silâhlı Kuvvetlerin Cepheadeki bir manga komutanına bir bölük komutanına nihayet bir tabur komutanına ister istemez zaten bırakmış oluyoruz. O zaman peki ben de sizlere müsamahanıza sığınarak soruyorum. Peki oradaki o alay komutanının, o bölük komutanının, o tümen komutanının bu büyük sorumluluğu, yani “Meclis’ten başka yer bunu kullanamaz” dediğimiz sorumluluğu tek başına omuzunda taşımasına imkânı var mı? (SHP sıralarından, “Ne alakası var?” sesleri) Pek tabii ona geliyoruz efendim.

Şimdi bizim teklifimiz... (SHP sıralarından gürültüler) Getiriyorum efendim, müsaade buyurun.

Aslında galiba sayın parti başkanları dahil hep aynı şeyi konuşuyoruz. Biz Anavatan Grubunun teklifinde, bölgemizde başlamış olan sıcak harekâta biz buraya müdahil olmak için bir teklif yapmış değiliz, elbette Yüce Meclis buna karşı ve Anavatan Grubu da buna karşıdır. Bundan hiç şüphemiz olmasın. En azından, zabıtlara geçsin diye söylüyorum. Anavatan Grubu da buna karşıdır. Mesela, Suudi Arabistan’da teşkil edilen üçlü yahut çok uluslu kuvvetlere bizim Silâhlı Kuvvetlerimiz oraya o mevkiye gönderilmesi diye bir teklife Anavatan Grubumuz da karşıdır ve Hükümetin politikası da bu değildir. (SHP sıralarından, “Niye yetki istiyorsunuz?” sesleri)

Şimdi müsaade buyurun efendim, getiriyoruz. Aslında demek ki, tartışacak konu yok. Konu, bu sorumluluğun nasıl hukuku bulacağı sorumluluğudur. Şimdi, bir tecavüz olayı süratle başlamışsa; işte gördünüz Irak’la Kuveyt’teki durumu, iki saatte bitirmeye kalktı; bizim topraklarımız geniş öyle bir diyeceğimiz yok; ama, ayrıca füzeler var, kimya silâhları var, uçaklar var. Şimdi bu taarruzu süratle başlatan bir ülkeye karşı reaksiyon süresini bir yere vereceğiz. Başkomutan Meclistir; ama sorumluluk da Hükümettedir. Bunu duyuruyoruz. Eğer siz bu önereden, hükümetin bu önergesinden eğer siz layusel olarak, başka ülkelere kuvvet sevk etmek, savaş açmak ilânı diye bir mâna çıkarıyorsanız, bilhassa zabıtlara geçsin diye söylüyorum, o anlam yoktur. (SHP ve DYP sıralarından “Burada, önergede yazıyor” sesleri gürültüler)

Zabıtlara geçiyor efendim konuşmam, müsaade ederseniz.

HASAN ZENGİN (Manisa) - Önergeyi okuyun lütfen.

RECEP ORHAN ERGUN (Devamla) - Efendim, ben grup sözcüsü olarak konuşuyorum müsaade buyurun. Benden sonra herhalde Sayın Başbakan da konuşacaktır. Yani, benden şimdi makul sözler duyunca illa reaksiyon mu göstermeniz lâzım? Ben de aynı şeyi söylüyorum efendim. Sayın Demirel’in buyurduklarını söylüyorum. Sayın İnönü’nün buyurduklarını söylüyorum. Türkiye müteceviz olmayacaktır ve bunun teminatı Yüce Meclistir. Meclisin denetimi kaldırılmıyor ki. Her an ve her dakika hükümeti sigaya çekmeye hepimizin hakkı vardır. Bundan hiçbir şüphemiz yok. Bütün mesele, bugünün silâhlarında reaksiyon süresi meclislerde uzun uzun konuşmayı gerektirecek kadar değildir ve bir tecavüz vuku bulunduğu takdirde -altını çiziyorum bilhassa- bir tecavüz vuku bulunduğu takdirde bunun def edilmesi için tetiğe basma yetkisi. Bunu konuşuyoruz efendim. (SHP ve DYP sıralarından gürültüler) Bunun için, savaş hali ilânının hükümete verilmesinde bir sakınca görmüyoruz. Daha başka sebepleri var sayın milletvekilleri.

Biz aslında savaşın çıkmasını istemiyoruz. Çünkü, normal şekil, politikayla, diplomatik yollardan sonuca ulaşmaktır. Savaş, diplomasi pan ettiği zaman, ortadan kalktığı zaman ancak hak ve hürriyetlerin korunması için bir haklılık ve meşruluk kazanır. Biz bunu istiyoruz. Öyleyse savaşın çıkmaması için caydırmak lâzımdır.

Şimdi, komşumuz ülkedeki durumları çok iyi takip buyuruyorsunuz. Komşumuz ülkede bir demokrasi olmadığı için ve bir diktatörün altında bütün bir millet sindiği için her dakika ve saniye bu kişi kendi kaderiyle dünyanın kaderini, Irak'ın kaderini eşdeğer hâle getirdiği için ola ki bir cinnet getirir Türkiye'ye bir zarar ika eder. Bunu defedeceğiz diye istiyoruz, caydırmak istiyoruz. O, bu caydırmayı görünce belki o cinnete gelmeyecektir diye böyle bir kararı ilân etmek istiyoruz. (SHP ve DYP sıralarından gürültüler)

Şimdi efendim, konunun esası, aslı budur. Yani, esası, tamamen savunmaya yöneliktir, agresif değildir ve böyle bir yetkiyi zaten Yüce Meclis hiçbir hükümete vermeyecektir ve milletimiz de bunu tasvip etmeyecektir. Bundan hiçbir şüphemiz yoktur.

İ. ÖNDER KIRLI (Balıkesir) - Anayasanın 92 nci maddesini iyi okuyun lütfen.

RECEP ORHAN ERGUN (Devamla) - Şimdi bakınız efendim, savaş halinin ilânı meselesinde bir incelik daha var: Savaş halinin ilânı bir başka konu, bir ülkeye savaş açmak o başka konu müsaade buyurursanız. Savaş halini ilân etmekle Türkiye'de meri binlerce, -10 bine yakındı, biliyorsunuz Yüce Meclisimiz azalttı- 6, 7 binlik kanunların hemen hemen yarısının sonunda bir madde vardır. "Savaşta şöyle şöyle, savaşta böyle böyle" diye bazı usuller, bazı yetkiler, bazı müeyyideler kor. Savaş hali ilânını eğer koymazsak, ilân etmezsek o müeyyideler işlemez. Öyleyse bir yerden savaş hali ilân edilecektir. Bu savaş halinin böyle müstacel durumlarda, aniden devlet gücünün tümünden destek görmesi gerektiği hallerde bunun kararının alınması için bu yetkinin peşinen verilmesi; ama, elbette denetimin devam etmesi söz konusudur. O bakımdan önergemiz tamamen savunmaya yöneliktir.

Sözlerimi burada bitiriyor saygılar sunuyorum efendim. (SHP ve DYP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Recep Ergun Beye.

Şimdi söz sırası Sayın Topçu'da. (SHP sıralarından "Önce Hükümet konuşsun" sesleri gürültüler)

Hayır, isteyebilir Hükümet konuşmadan da; ama şimdi istiyorsa buyursunlar (SHP sıralarından gürültüler)

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Efendim, konuşamaz; sıra var.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Erzincan) - En son ben konuşacağım.

İBRAHİM DEMİR (Antalya) - Yeter artık, kürsüye çık.

BAŞKAN - Hükümetin her an söz isteme imkânı vardır. (SHP ve DYP sıralarından "Konuşmak istemiyor" sesleri, gürültüler)

Konuşur, en sonunda da konuşur; ama, şimdi söz istemiştir. Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Erzincan) - Konuşmalardan sonra konuşacağım. (Gürültüler)

BAŞKAN - İstemiyor musunuz?

İBRAHİM DEMİR (Antalya) - Yeter artık be!

BAŞKAN - Evet gruplara ve hükümete veriyoruz, İçtüzüğü'nün 73 üncü maddesine göre. Siyasi parti gruplarına, hükümete ve iki... (ANAP sıralarından alkışlar)

ORHAN ŞENDAĞ (Adana) - Sayın Başbakan, istemiyorsanız konuşmayabilirsiniz.

BAŞKAN - Lütfen... Lütfen... Lütfen dinleyelim.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Hikmet yumurtluyorsun hikmet. Yani burada gayet güzel şeyler söylüyorsun.

ABDULKADİR ATEŞ (Gaziantep) - Bilgi verin, bilgi. Savaş kararı almaya çalışıyorsunuz.

BAŞKAN - Lütfen... Konuşsun, dinleyelim.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Çok sinirlenme rahatsız falan olursunuz. Tansiyonun falan yükselir sonra.

İBRAHİM GÜRDAL (Isparta) - Savaş kararı almaya çalışıyorsunuz, biraz ciddi olun.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Şimdi siz bizi dinlemeye mi hazırsınız, yoksa böyle laflar atmaya falan mı hazırsınız?

BAŞKAN - Evet buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri: verdiğimiz önergyle Anayasanın 92 nci maddesindeki Türk Silâhlı Kuvvetlerinin kullanılmasına izin verme yetkisinin Mecliste olduğunu Anayasa emretmiş olmakla Yüce Meclisin Türk Silâhlı Kuvvetlerini sayılan hallerde kullanılmasına izin verilme yetkisini almak için huzurlarımızdayız. (DYP ve SHP sıralarından gürültüler)

Anayasanın 92 nci maddesi, halleri sıraladıktan sonra: "Milletlerarası hukukun meşru saydığı hallerde savaş hali ilânına ve Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği haller dışında, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme yetkisi Türkiye Büyük Millet Meclisindedir."

Şimdi bu iznin verilmesini önergemizle istedik.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Önergede izin kelimesi geçmiyor Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Müsaade buyurun efendim.

Bu konunun bir uygulaması var. 1964 tarihinde, 1967 tarihinde ve 1974 tarihinde bu yetkiler alınmış, bu izin.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Önergelerde izin kelimesi yok, yanlış yapılmasın.

BAŞKAN - Müdahale etmeyin lütfen.

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Efendim, alınmış ve bu yetkiler kullanılmış, hepimiz biliyoruz. Hatta burada dikkat etmemiz gereken bir konu da, ilk yetkinin 1964 tarihinde alınmasına rağmen ve ikincisinin 1967 tarihinde alınmasına rağmen, yetki 1974'te kullanıldı. 10 sene sonra, aynı yetkiye göre. 1967'den 1974'e kadar...

Demek ki, biz aldığımız yetkiyi derhal kullanacak değiliz. (SHP ve DYP sıralarından gürültüler) Niçin?.. Efendim müsaade buyurun. Müsaade buyurun, anlatalım. Biliyorsanız, dinlemeyecekseniz ne gereği var.

Körfezdeki durumdan biraz evvel bahsettim. Körfezde sıcak savaş hali vardır. Bunu benim izah etmeme lüzum yok. (SHP ve DYP sıralarından “Bilmiyoruz” sesleri, gürültüler)

Bilmiyorsanız, öyle uzun boylu mesele değil...

İBRAHİM DEMİR (Antalya) - Resmi belgelerde ne var?..

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Değerli milletvekilleri o arkadaşlarımızı dinletmeye bir türlü alıştıramadık, maalesef bir türlü intibak edemiyorlar.

Körfezde sıcak savaş hali vardır ve hemen hemen süper devletler dahil çokuluslu diyebileceğimiz ki, neredeyse Sayın İnönü'nün “dünya ordusu kurulsun” teklifi veyahut görüşü hemen hemen tahakkuk etmek üzere... (Gürültüler)

ERDAL İNÖNÜ (İzmir) - O başka şey.

BAŞKAN - Müdahale etmeyelim lütfen... Dinleyelim...

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Körfezde kuvvet yığılması var. Irak da fiilen Küveyt'e girmiş, işgal etmiş ve kendisine de ilhak etmiş.

ALİ HAYDAR ERDOĞAN (İstanbul) - “Küveyt” değil, Kuveyt...

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Çok güzel, bravo. Hakikaten şimdi bu zabıtlara geçecek.

Şimdi hal böyleyken, hemen bizim sınırlımızda bu faaliyetler canlılığını muhafaza ederken biz, ülkemizi sadece korumak maksadıyla gerekli tedbirleri alabilmek için bu yetkiye başvurduk.

Siz şöyle düşünebilirsiniz: Dersiniz ki, hayır, her ne kadar orada bir savaş hali söz konusu ise de, bunun etkileri bize kadar ulaşmaz, bizi etkilemez, biz bundan müteessir olmayız, onun için de herhangi bir tedbir almaya gerek yoktur. Siz böyle düşünebilirsiniz; ama biz Hükümet olarak sorumluluk taşıyan ve tarihî sorumluluk taşıyan insanlar olarak böyle düşünemeyiz. Gerekli tedbirlerimizi zamanında almalıyız. Çünkü hem vicdanen hesap vermek durumundayız hem tarih önünde hesap vermek durumundayız. Biz tedbirsiz kalabilirsek, bu çağda tedbirsiz kalabildiğimiz takdirde Yüce Milletimiz bizi katiyen af etmez.

Şimdi, düşününüz; herhangi bir şekilde Irak'tan bize bir tecavüz vaki olsa; ama dersiniz ki, “Canım niçin olsun?” “Niçin olsun” dersiniz, bakın biraz evvel, Sayın Demirel Sovyetler Birliğindeki tehdidin dahi azalmış olduğuna pek kanaat getirilmemesi lazım geldiğini, Bulgaristan ve Yunanistan'dan da bize vaki tecavüzlerin olabileceği ihtimalinin göz önünden uzak tutulmaması lazım geldiğini söylerken bir şeye işaret edebiliyor da ben sıcak savaş halinde bulunan ve Irak'ın Kuveyt'i işgali nedeni ile oradan bana bir tecavüzün vaki olmayacağı rahatlığı içerisinde nasıl olurum? Ben bu rahatlık içerisinde değilim. Ben bu rahatlık içerisinde olmadığım için katiyen tecavüz maksadıyla değil, kendi topraklarımızı kendi vatanımızı ve milletimizi savunabilme amacı ile bu yetkinin Hükümete verilmesinin yararlı olacağına inanıyorum. Gerekli tedbirleri önceden alabilmek için diyorum. Şimdi, düşününüz, Meclis çalışıyor, çalışmasına devam ederse, bakın demin itiraz ediyordunuz, ben 92 nci maddenin son fıkrasını okudum, son fıkrasında tatildeyken Cumhurbaşkanına, silâhlı kuvvetler, bir tecavüz halinde kullanılabilmesi yetkisi verildiği halde siz Cumhurbaşkanının bu yetkiye dayanarak yapmış olduğu faaliyetleri içinize

sindiremezken biz şimdi bunu Hükümete almak istersek, biz şimdi bunu Hükümete almak istiyorsak niçin bundan rahatsızlık duyuyorsunuz? Yani işin aslı bu değil midir? Mesela, diyebiliyorsunuz ki “Cumhurbaşkanı bu yetkiyi kullanabiliyor, Anayasa yazmış” Ben, vaki bir tecavüz karşısında gerekli tedbirleri almak durumundayım; kendimi, Hükümet olarak da bununla vazifeli addediyorum. Ben bu tedbirleri alamadığım takdirde, gecenin bir saatinde Türkiye’ye bir tecavüz vukuunda, Meclisi kaç gün, kaç saat içerisinde toplayıp, kaç saat içerisinde karar alınabileceğini takdirlerinize arz ediyorum. Meclisi en aşağı 5 saat içerisinde toplarsınız. Farz edin ki, gecenin 02.00’ünde bir tecavüz vuku buldu. Gecenin 02.00’ünde vuku bulan bu tecavüz karşısında mukabele edebilmek, Türk Silahlı Kuvvetlerini sınır ötesine gönderebilmek için Meclis kararı alınmak lazımdır. Biz bu kararı 4 saatten, 6 saatten evvel alamayız. O zamana kadar da zaten iş işten geçer. (SHP ve DYP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Lütfen...

BAŞBAKAN YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Ve kaldı ki, ben daha evvel bu tedbirleri almak durumundayım.

Yüce Meclisin değerli üyeleri, ben gerekçemi bu şekilde Yüce Meclise arz ediyorum, hepinize saygılar sunuyorum. (ANAP sıralarından alkışlar)

BEYTULLAH MEHMET GAZİOĞLU (Bursa) - Allah belanı versin.

İBRAHİM DEMİR (Antalya) - Tarihin yüzkarası.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Yıldırım Akbulut.

Şahısları adına...

DENİZ BAYKAL (Antalya) - Sayın Başkan, şu anda ciddî bir usul hatası yapmakta olduğunuzu düşünüyorum. Sayın Başbakan açıklamalarından açıkça ortaya koymuştur. İzin verirseniz bir usul tartışmasını gündeme getirmek istiyorum. Yani, başvurunun usulüyle ilgili.

Gerek 1964 ve gerekse 1967 tarihlerinde alınan kararlardan tamamen farklı bir karar alınması söz konusudur. Çok aceleyle ciddî bir yanlış yapıyor. Bir Anayasa ihlaliyle karşı karşıyayız.

BAŞKAN - Bu safhada bir usul mevzuunun tekrar açılması mümkün değil Sayın Baykal.

Buyurun Sayın Topçu. (DYP sıralarından alkışlar)

YAŞAR TOPÇU (Sinop) - Sayın Başkan, Yüce Meclisin değerli üyeleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Hükümetin istemiş olduğu yetki üzerinde gruplar adına yapılan konuşmaları dinledikten sonra Sayın Başbakanı dinledik.

Anavatan Partisi Grubu adına konuşan sayın...

BAŞKAN - Arkadaşlar lütfen oturalım, ayakta dolaşmayalım... Lütfen.

HASAN FECRİ ALPASLAN (Ağrı) - Efendim, Sayın Başbakan mı konuşuyor ki dinleyelim?..

O kadar önemli değil yani.

BAŞKAN - Hayır, lütfen... Lütfen.

HASAN FECRİ ALPASLAN (Ağrı) - Herkes istediği gibi davranabilir artık bu Mecliste... Genel Kurulda bile konuşurmuyorlar Sayın Başbakanı.

BAŞKAN - Müdahale edildi efendim.

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Sayın Anavatan Partisi sözcüsü değerli Recep Ergun Paşamızı dinlerken ve Sayın Başbakanı dinlerken olayın çarpıtıldığını ve istenen yetkiyle maksadın birbirine uymadığını, özellikle Anavatan Partisi Grubu mensubu arkadaşlarımıza bazı şeylerin yanlış izah edildiğini üzümlere tespit ettim.

Şimdi benim, Anavatan Partisi Grubu mensubu arkadaşlarıma hassaten, bütün arkadaşlarıma rica ediyorum, burada bazı belgeler okuyacağım, bu belgeler; -Sayın Başbakan tarafından bahsedilmiştir- 1964'te alınan, Kıbrıs'a yapılan çıkarma ile ilgili izin belgeleri denmiştir, 10 yıl sonra kullanıldı denmiştir. Değerli Anavatan Partisi sözcüsü Recep Paşa bazı şeylerden bahsetmiş Anavatan Partisinin kesinlikle Türk Silâhlı Kuvvetlerinin dışarıda kullanılmasına razı olmayacağını, bu yetkiyi sadece yurt savunması için istendiğini bunu böyle anladıklarını ifade etmiştir.

Şimdi, değerli arkadaşlar, evvela tarihî bir gerçeği burada tekrar etmek istiyorum. Meclislerin tarih içerisindeki çıkışı iki sebebe dayanır. Bunlardan bir tanesi kralın aklına geldiği zaman vergi toplaması, öbürkü, kralın, aklına geldiği zaman asker toplamasıdır. Meclislerin tarihî seyri içerisindeki oluşumun halkların, milletlerin bu yetkileri kralların elinden alıp kendi temsilcilerine vermek isteyişlerinin sebebi budur. Bugün Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis olarak tarih içerisinde varlık sebebi olan işlerden birisini görüşüyor; ama olaylar ve buradaki ifadeler saptırılarak.

Değerli arkadaşlar, burada ısrarla deniyor ki, "Biz, bu askeri dışarıda kullanmayacağız" Nerede kullanacaksınız? "Yurt savunmasında kullanacağız." Şimdi Anavatan Partisi sözcüsü Sayın Recep Ergun ve Sayın Başbakan, "Benim ülkeme saldırıldığı zaman bir gece ben Meclisi mi toplayacağım?" diyor.

Değerli arkadaşlar, dünyanın bütün demokratik ülkelerinden savaş ilanı ve asker gönderme yetkisi Amerika Birleşik Devletleri hariç meclislerdedir. Dünyanın hiçbir demokratik ülkesinde hükümetler, "Bu akşam yattığımız zaman bize bir saldırı olsa bu meclisi toplayamayız" diye meclisten kesin böyle bir yetki istemezler. O zaman bu yetkinin genel istenmesi lazım; genel istenince de, anayasanın değiştirilmesi lazım. Yani Sayın Başbakan ya da Sayın Recep Ergun burada Anayasanın yanlış düzenlendiğini, bu işin 1924 Anayasasında olduğu gibi, sadece hükümete has bir iş olması gerektiğini mi anlatmaya çalışıyorlar bu yetkiyi isterken? Çünkü bu yetkide yurt savunmasından bahsedilmiyor. Bir daha okuyalım; biz mi okuduğumuzu anlamıyoruz, Sayın Başbakan mı okuduğunu anlamıyor veya anlamazlıktan geliyor, acaba Sayın Recep Paşa mı bu işleri anlamazlıktan geliyor. İstenen yetkiyi bir daha okuyalım. Diyor ki: "Savaş hali ilanı verilemez. Münhasıran Meclise ait bir yetkidir, hükümete devredilemez." Şöyle bir şey söyleyelim, Anayasada aksine bir hüküm yok diye, mesela Anayasanın 7 nci maddesi yasamayı, 8 inci maddesi yürütmeyi düzenler. Mesela, Meclis, Bakanlar Kurulu üyelerini atama işini üzerine alsada Meclis tayin etse. Anayasada aksine hüküm yok. Eğer Meclisin yetkisi hükümete devrediliyorsa, hükümetin yetkisi de meclise devredilir; eğer yetki devri varsa. Yani 7 nci maddenin son cümlesindeki "Yasama yetkisi devredilemez" hükmünden, "Efendim 87 nci maddedeki yasama devredilmez ama, diğer yetkiler devredilebilir" sonucuna varıp da bu önerge getirildiyse bu yanlıştır. Bu münhasıran Meclisin yetkisindedir, devredilemez; savaş ilanı devredilemez. Şimdi devam edelim, bakınız ne diyor: "Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi..." Değerli Paşam, sözünüzü senet kabul ettim, burada böyle diyor, istenen yetki, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesidir. Zaten Meclisten başka yetki istenmez. Yani zatîalinizin buyurduğu, Sayın Başbakanın buyurduğu bir gece Türkiye bilfarz Irak'tan, bilfarz Yunanistan'dan, bilfarz Bulgaristan'dan bir tecavüzle karşılaşırsa bunun için Meclisin

toplanması gerekmez. 92 nci madde ülkenin savunması maddesi değildir, defansif değildir; 92 nci madde ofansiftir, 92 nci madde başka ülkelere silah gönderme yetkisini düzenliyor. Sayın Başbakan bunu anlamaktan aciz mi?.. Değil bile bile saptırıyor... (DYP sıralarından “Aciz, aciz” sesleri ve gürültüler)

Bir dakika, bir dakika beyler. Şimdi, Sayın Başbakan diyor ki, “Örneği var” Bunun örneği yok, ben buradan okuyacağım. 1964’te Kıbrıs krizi olduğu zaman Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Kıbrıs’a gönderilmesi için Meclis kararı gerekmezdi. Neden gerekmezdi? 92 nci madde der ki, “Uluslararası anlaşmalardan doğan taahhütler hariçtir” Bakın burada yanımda, ben bunların geleceğini bildiğim için hazırlıklı geldim. 16 Ağustos 1960 tarihli Lefkoşe Anlaşmasının 1 inci maddesi -garanti anlaşması- açık, okumak istemiyorum zamanı harcamamak için, sadece Yunanistan ve Türkiye garantör olarak. Demek ki, aslında 1964’te Sayın İnönü, rahmetli İnönü bu yetkiyi, bu izni istemek için Meclise gelmeye bilirdi. 1967’de Sayın Demirel bu izni istemek için Meclise gelmeye bilirdi, 1974’te Sayın Ecevit bu izni istemek için Meclise gelmeye bilirdi; onlar Meclise saygılarından geldiler. Ben istediklerini okuyayım burada, bende var...

FAİK TARIMCIOĞLU (Bitlis) - Biz niye geliyoruz?

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Ama istedikleri şey başka. Bakınız: Sayın İnönü’nün istediği -yazının sonunu okuyorum- “Kıbrıs’a Türk Silâhlı Kuvvetlerinin gönderilmesine izin verilmesi” hususu. Anayasanın 66 ncı maddesine göre isteniyor, yetki değil. O zamanki Anayasanın 66 ncı maddesi şimdiki aynı maddedir, cümlesi virgülüne kadar aynı maddedir. Eğer Başkan izin verirse vaktimizi sınırlamazsa okuyayım. 1961 Anayasasının 66 ncı maddesiyle 1982 Anayasasının 92 nci maddesinin birinci fıkrası virgülüne kadar, noktasına kadar aynıdır değerli arkadaşlar; yapmayın, etmeyin, lütfen... Aynı şeyler.

Şimdi 1967’ye geliyorum, Sayın Demirel’in istediğine geliyorum. Buradan okuyorum: “Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine izin verilmesi...” Dikkat ediniz, 1967. Sayın Ecevit’in tezkeresi elimde, okuyorum : “Dış siyasî olaylarla ortaya çıkardığı ağır şartlar sonunda, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 16.8.1964 ve 93 sayılı, 1967 gün ve 148 sayılı kararlarıyla verilen izne dayanılarak, Kıbrıs’a yapılan indirme ve çıkarma harekâtının meydana getirmesi muhtemel ihtilaflar karşısında gerekliliği, sınırı ve miktarı Hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine, Anayasanın 66 ncı maddesi uyarınca izin verilmesi...”

Değerli arkadaşlar, burada izin istenmiyor; Hükümetinizin istediği izin değildir. Bakınız ne diyor: “92 nci maddesi uyarınca yetki verilmesi...”

BAŞKAN - Toparlayın lütfen.

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Arkadaşlar, bu karar, aynen bunlar gibi, yarın Resmî Gazetede yayımlanacak; böyle çıkarsa yayımlanacak. Irak bunu görecek. Irak diyecek ki, Türkiye -Burada öyle diyor çünkü, bunu da demek zorundasınız- benim Kuveyt’e çıkışım sebebiyle bana savaş ilanı için yetki aldı. Türk Hükümeti. Bu yetki verilmez ama, diyelim ki verdiniz. Benim üzerime kuvvet göndermek için yetki aldı diyecek.

Peki, şimdi Irak’ın bize bir saldırısı yok; buraya Başbakan İkinci yardımcısını gönderdi, dedi ki, benim sizinle bir problemim yok. Bu diyoruz ki, sınırlarımızda sıcak savaş var; peki, beyler, ben Sayın Başbakana soruyorum, değerli arkadaşlarıma da soruyorum: Sınırlarımızda savaş, bundan bir sene evvel, 10 yıl sürmedi mi? İran-İrak savaşı yapılırken, bu Meclisten Hükümet geldi de savaş yetkisi mi istedi? Ki o zaman mermiler düştü Türkiye’ye. Kuveyt’te değildi harp, iki devlet de sınır komşumuzdu ve Irak’a da gıda yardımı yapıyorduk.

BAŞKAN - Sayın Topçu, toparlayın, vaktiniz epey geçti.

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Toparlıyorum Sayın Başkanım.

A. CENGİZ DAĞYAR (Antalya) - “İzin” mi denmesi lazım?

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Efendim, hedef gösterilerek...

Şimdi, bakınız; burada, Türkiye Cumhuriyeti ordusunun bir bölümünün veya tamamının, yurt dışında kullanılmasına izin isteniyor değerli arkadaşlarım. Biz diyoruz ki, kardeşim, bu izni niye istiyorsunuz? Eğer uluslararası bir güç kuruluyorsa, bu güce bizim mümkün merteye girmememiz lazım. Neden girmememiz lazım?

Değerli arkadaşlarım, o güce katılan İngiltere, Fransa, Almanya vesaire, onların körfezde menfaati var. Menfaati da bir tarafa bırakalım, insanî mülahazalarla yaptıklarını düşünelim, demokrasi aşkına yaptıklarını düşünelim, insanlık aşkına yaptıklarını düşünelim, yarın onlar çekilip gidecek, Iraklılarla biz yine komşu yaşayacağız. Sayın Başbakanın torunu, Sayın Başbakanın torununun oğlu Irak düşmanlığı içerisinde büyüyecek bu memlekette. Niye? Siz sanıyor musunuz ki bir devlete düşmanlık yapacaksınız da yirmi senede, otuz senede silinecek? Rusya'nın bir zamanlar Kars'ı, Ardahan'ı istemesinin etkisi 45 sene sürmedi mi? Yunanistan'la Kurtuluş Savaşında yaptığımız harbin etkisi hâlâ sürüyor, 60-70 senedir.

BAŞKAN - Sayın Topçu, lütfen toparlayalım.

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Toparlıyorum efendim.

Sel gidecek, kumu kalacak. Bizim Irak'la durup dururken, bize bir saldırıda bulunmadan savaş ilanına kalkmamız, bizim onların aleyhine asker göndermemiz; burada asker gönderme yetkisi isteniyor, bir ülkeye saldırıldığı zaman yetki gerekmez, zaten Anayasanın 92 nci maddesi onu düzenlemiyor, Anayasada böyle bir düzenleme maddesi de yok, saldırı halinde anında cevap vereceksiniz... Size Irak saldırdı mı? Saldırdı. Siz Irak'ın saldırısını püskürteceksiniz, ondan sonra Irak topraklarına gitmeniz gerekiyorsa, içeri girmeniz gerekiyorsa, belki burada izin gerekebilir, yetki yine gerekmez. Bunun dışında, ne bu yetkiler gerekir, ne savaş ilanını Meclis devredebilir. Meclis, savaş ilanı yetkisini devredemez. Asker gönderme yetkisini de devredemezsin. Ben, değerli Genel Başkanımın burada söylediği mülahazaların. Sayın İnönü'nün söylemiş olduğu mülahazaların üzerine tekrar aynı şeyleri söylemek istemiyorum. Biz bir Müslüman ülkeyiz; gidip, çok uluslu ordu kuruluyor diye, oradaki Müslümanlarla savaşıp, kendimize yeni düşman kapılar açamayız. Onun için ben, Sayın Paşanın sözlerini, yani Anavatan Partisi Grubunun, asker gönderme yetkisini buradan çıkaracağını, savaş ilanı yetkisini buradan çıkaracağını... Ancak, bu istek, bu arzu “Türkiye’ye saldırı halinde asker kullanılmasına izin” demek suretiyle... O zaman burada, muhalefetiyle iktidarıyla Türkiye’ye saldırılma halinde, varsa, Türkiye’ye saldırma halinde...

FUAT ATALAY (Diyarbakır) - Anayasada o yetki var zaten.

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Hayır, eğer böyle bir önerge geliyorsa, Türkiye’ye saldırı... Kaldı ki, orada da bir şeye dikkatinizi çekerek sözümü tamamlayacağım...

BAŞKAN - Lütfen tamamlayın, sürenizi çok geçtiniz.

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Tamamlıyorum Sayın Başkanım, sadece bir cümle...

Onda bile tereddüt etmeniz lazım... Birinci Dünya Savaşına Osmanlı nasıl girdi? Midilli ve Yavuz zırhlılarıyla girdi. Midilli ve Yavuz zırhlıları Boğaz’dan geçti. Osmanlı’ya geldi ve savaşın içinde kendimizi bulduk. Yarın Irak damgası yemiş iki tane uçağın Türkiye’yi bombalayıp, Türkiye’yi Irak’la savaşa sokmayacağından kimsenin garantisi yoktur...

BAŞKAN - Sayın Topçu, kesmek zorunda kalacağım; lütfen...

YAŞAR TOPÇU (Devamla) - Tamam.

... Bu tür yetkileri lütfen özellikle Anavatan Partisi Grubuna mensup arkadaşlarımızın. Hükümetten gelmiş olmasından kaynaklanan bir hassasiyetle ve çok dikkatle kullanmalarını istirham ediyorum, hepinize saygı sunuyorum.

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Topçu.

Şahsı adına, Sayın Kemal Anadol, buyurun.

K. KEMAL ANADOL (İzmir) - Sayın Başkan. İçtüzüğe göre, hatip konuşmasını Meclise hitap ederek yapar. Ben, şu kalabalık karşısında Meclise hitap etme olanağını bulamıyorum; çünkü, tarihî bir oturumda Meclise, özellikle Bakanlar Kuruluna hitap etmek istiyorum. Lütfen konuşmamı bu ölçüler içinde sağlayınız efendim, ondan sonra başlayacağım.

BAŞKAN - Evet...

K. KEMAL ANADOL (Devamla) - Mümkün değil efendim, yani özellikle sayın bakanların beni dinlemesini istiyorum.

BAŞKAN - Evet, dinliyorlar sayın bakanlar.

GÜRCAN ERSİN (Kırklareli) - Ara verin Sayın Başkan, ara verin.

K. KEMAL ANADOL (Devamla) - Efendim, Sayın Başkan...

BAŞKAN - Evet... Lütfen... Lütfen efendim.

Sayın Demirtaş, bir yerde oturarak çalışmaya devam ederseniz... Lütfen... Evet, buyurun Sayın Anadol.

K. KEMALANADOL (Devamla) - Sayın Başkan, evrak imzalanıyor Mecliste. İstirham ediyorum. Bakın, burada basın yok. Ben buraya polemik yapmak için çıkmadım, vicdanımın sesini dile getirmek istiyorum. Kapalı oturum...

BAŞKAN - Tamam, tamam, herkes...

K. KEMAL ANADOL (Devamla) - Peki, peki Sayın Başkanım.

BAŞKAN - Lütfen arkadaşlar, oturalım.

Evet, buyurun Sayın Anadol.

K. KEMALANADOL (Devamla) - Sayın Başkan. Yüce Meclisin değerli üyeleri; demin söyledim: dinleyiciler yok, basın yok. Burada konuştuğlarımız, kim bilir kaç sene sonra açıklanacak. Tamamen vicdanımın sesine uyararak tüm Meclise, iktidarıyla muhalefetiyle, içimden gelenleri söylemek istiyorum. Gerçekten tarihî koşullar içindeyiz, tarihî anlar yaşıyoruz, tarihin içinde yaşıyoruz. Ben bir hukukçu olarak, üçüncü dönem parlamenterlik yapan bir politikacı olarak bir tehlikeye Yüce Meclisin dikkatini çekmek istiyorum.

Burada kendimize ait olmayan bir yetkiyi kullanma gibi ağır bir hukuk ihlaliyle, bir Anayasa suçunu işleme tehlikesiyle karşı karşıya bulunuyoruz ve kendimize ait olmayan bu yetkiyi kullanırsak, hukuka aykırı olarak, Anayasa suçu işleyerek savaşa neden olursak ve ondan sonra bu yanlış karar, Bağdat'a gitmeden, Çankaya'dan, Anayasa Mahkemesinden geri dönerse, bu karara oy verenler -tehdit etmiyorum, acı konuşuyorum, içimden geleni söylüyorum, hiçbir kastım yok, beni yanlış anlamayın- Yüce Divan suçu işlemiş olmuyor muyuz arkadaşlar? Yani, bu Meclisin yetkisinde olmayan bir yetkiyi kullanarak

Türkiye’yi maceraya sürüklersek, Anayasa Mahkemesi sizin bu kararınızı iptal ederse -ki edecek- o zaman siz Anayasa suçu işlemiş olmayacak mısınız? Soruyorum, bir kasıt taşımaksızın soruyorum.

Arkadaşlar, ne 1924 Anayasası ne 1961 Anayasası ne 1982 Anayasası -Sayın Başbakanım, lütfen, vicdanınıza hitap ediyorum, sağduyunuza hitap ediyorum- böyle Meclisin savaş ilan etme yetkisini, savaş hali yetkisini Hükümete devretme hakkı vermez.

Şimdi Sayın Başbakan, burada, Kıbrıs ile ilgili 1964, 1967 ve 1974 kararlarını okudular. Sayın Başbakan, 1974’te, şerefli bir hukukçu olarak avukatlık yapıyordu, alın teriyle para kazanmaya çalışıyordu, savunma hakkını kullanıyordu. Ben de, şerefli bir milletvekili olarak, burada bu 1974 kararlarına, söz ettiği karara oy veren milletvekili olarak, Türkiye’nin Kıbrıs’ta başlattığı barış harekâtına oy kullanan bir milletvekili olarak görev yapıyordum. O günün anamuhalefet partisi lideri burada, o günün bakanları burada, o gün milletvekili olup bugün ANAP’ta milletvekili olan değerli arkadaşlarım da burada. O Kıbrıs kararlarına bir baktığınız vakit -ister 1964, ister 1967’ye bakın- 1964, Türkiye’nin garantörü olduğu, İngiltere, Yunanistan, Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı ile Kıbrıs Cumhuriyeti arasında imzalanan anlaşmaya dayanak. 1967, aynı şekilde “Mer’î milletlerarası antlaşmaların verdiği hakka istinaden” diye başlıyor. Benim de oy verdiğim ve bu oyumdan dolayı onur duyduğum 1974’deki karar da aynı mahiyette yani uluslararası çok taraflı bir antlaşmaya istinaden Türkiye’ye garantör devlet olarak verilen yetkiye istinaden Kıbrıs’taki harekâtın gerçekleşmesi için hükümete izin verilmiş. Şimdi bununla Kıbrıs Barış Harekâtını doğuran kararlarla, bugün Sayın Başbakanın verdiği önerge arasında hiç mi hiç alaka yok. Sayın Başbakan, 1974’te benim oy verdiğim kararı siz benden iyi mi bileceksiniz? Nasıl bunu savunuyorsunuz, emsal olarak gösteriyorsunuz?

Sonra, burada gerçekten yadırgadığım şeyler var. Bakın arkadaşlar, bu Meclisin kurucusu Büyük Atatürk, “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir” yazmış, Sayın Başbakan diyor ki “Bir savaş çıkarsa ben beş saatte Millet Meclisini mi toplayacağım?”. Sayın Başbakan, sizi insafa davet ediyorum. Birinci Meclis Kurtuluş Savaşını kazanan Gazi Mustafa Kemal Paşaya Başkumandanlık yetkisi vermek için aylarca tartışmış ve bunu yadırgamamış Mustafa Kemal Paşa. Sakarya Savaşının 22 gün 22 gece süren en kanlı günlerinde Meclis. Sakarya Savaşında sivil insanlar yapılan askeri hataları kürsüye getirmişler, tartışmışlar, hangi beş saate Meclisi toplamaktan bahsediyorsunuz. İşte bu Meclis böyle bir Meclis. Birinci Meclis buralardan bugüne gelmiş ve biz bu geleneği yıkmaya çalışıyoruz. Sayın Recep Ergun diyor ki “Savaş hali ilanı filan yok, sadece yetki istiyoruz.” Arkadaşlar hepimiz okuma yazma biliyoruz. Sayın Paşam insaf etsin, hükümete savaş ilanı, silâhlı kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunması konularında Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca yetki verilmesi hususunda gereğinizi müsaadelerinize arz ederim” diyor. Savaş hali ilanı. Altını çizdim siz konuşurken.

Çok açık. Şimdi, ülke bir hücumu uğrarsa ne olacak? Sayın Başbakan da onu söyledi. 92 nci maddenin ikinci fıkrası açık. Cumhurbaşkanına yetki verilmiş. Peki ben size soruyorum: Sizin Özal’a güveniniz yok mu? 92 nci maddenin bu sarahati karşısında bu önergeyi niye veriyorsunuz? O zaman akla ister istemez birtakım sorular geliyor arkadaşlar.

Bakınız, Anayasanın 122 nci maddesi sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halini düzenliyor. İşte savaş hali kabul edildi mi bu önergeyle siz sıkıyönetim ilan edeceksiniz. 122 nci madde savaş halini sıkıyönetim sebebi kabul ediyor. Neden?.. Bu konuda açıklık istiyoruz, cevap istiyoruz, bu önerge kabul edilirse sıkıyönetim ilan edecek misiniz, etmeyecek misiniz?.. Buna cevap istiyoruz.

İkincisi, arkadaşlar Türk Silâhlı Kuvvetleri iç hizmetle idare ediliyor, İç Hizmet Kanunu var, İç Hizmet Yönetmeliği var ve orada Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ülke tecavüze uğradığı vakit ne yapacağı çok açık şekilde yazılıdır. Türk Silâhlı Kuvvetleri hep on senede bir ülkeyi korumak, kollamak için darbe yapmaz, ülkeyi de savunur. Bu kadar açık. Yani İç Hizmet Yasası varken siz zorlayarak hükümleri ile savaş hali ilan edilsin. Anlamak mümkün değil. Sıkıyönetim getirmek için bu savaş hali bir alettir, bir araçtır, bu konuda açık cevap istiyoruz. Kaldı ki burada Sayın Recep Ergun'un, hatta Sayın Başbakanın, herhangi birisinin "Sözün senettir" diye söz vermesi hiçbir şey ifade etmez. Burada savaş ilan etme yetkisi Meclisindir ve buna rağmen, bu hükme rağmen Meclis Anayasa suçu işleyerek bu önergeyi kabul ederse demin dediğim gibi Bağdat'a gitmeden Anayasa Mahkemesinden dönecektir. Ayrıca siyasi tarafları da var.

Arkadaşlar, yine bu Meclisin kurucusu Atatürk "Harp, hayatî ve zarurî olmalıdır, aksi halde bir cinayettir" diyor ve cumhuriyet hükümetlerinin politikası bunun üzerine kurulmuştu şimdiye kadar. Ama bu önerge kabul edilirse geleneksel Atatürkçü politika terk edilmiş olacak ve Türkiye bundan sonra açıkça mütecaviz bir devlet olarak uluslararası sahnede yer alacak. Atatürk'ün dış politikasını paspas gibi çiğnemeye Atatürk'ün kurduğu bu Meclis üyelerinin hakkı yoktur arkadaşlar, bu suçu işleyemeyiz.

Arkadaşlar, ne zaman Meclis, yetkisini hükümete devretti? Bir defa... (ANAP sıralarından "Süre dolmadı mı?" sesleri) Takdiri Sayın Başkana ait.

Bir defa Kore'de 5400 erimizi, astsubayımızı, subayımızı gönderdik ve hemen parantez içinde işaret edeyim, yıllar geçtikten sonra aradan bacağı kopmuş, eli kopmuş, gözü kör olmuş Kore gazilerinin Amerikan ambargosu karşısında Amerikalıların Kunuri Savaşında onlara verdikleri teneke madalyaları yıllar sonra Amerikan Başkanına postaladıklarını size hatırlatmak istiyorum, bir de maaşlarını; onun dışında yok. 1961 Anayasasında böyle bir şey yok; açık Kıbrıs olayı, şimdi yine böyle bir durum söz konusu değil.

Arkadaşlar, şimdi Washington Post Gazetesinde günlük bir haber Türkiye ile ilgili: 400 milyon dolar Yumurtalık'taki boru hattını kapatmaktan dolayı zararımız. 300 milyon dolar da ihracattan dolayı zararımız ve 800 milyon dolar da Irak'tan alacağımız var. 1.5 milyar dolar ediyor. Sayın Özal bugünkü Milliyet Gazetesinde diyor ki: "Bu zarar herhangi bir şekilde tazmin edilecektir, söz aldım" diyor.

Değerli arkadaşlar, ben neden buna oy vermeyeceğim? Sadece Anayasa suçu işlememek için değil. Amerikan işyerlerinde Türkiye'de, Pirinçlik'te, İncirlik'te, Sinop'ta, İzmir'de ve Ankara'da 4000 kişi çalışıyor ve çalışanlar stratejik görev yapmıyorlar. Orada bulunan yurttaşlarımız çöpçülük yapıyorlar, tezgâhtarlık yapıyorlar ve altyapı hizmetlerini yerine getiriyorlar.

İncirlik gündeme geldiğinde, 3 Ağustos'ta Harb-İş'in grevi başladığında, müzakereye oturan Amerikan işvereni 4 Ağustos ve 5 Ağustos günü, Baker'ın Türkiye'ye geleceği gazetelerde yazınca, sendikayı muhatap almıyor. "13'ünden sonra konuşuruz" diyor ve arkadaşlar, 13'ünden sonra Türkiye'de Bakanlar Kurulu karar aldı. Harb-İş'in grevini erteledi; yani Amerikan işverenine 4000 yurttaşımın, emekçimin alın terini ver, toplu sözleşme müzakereleri, grev ortadan kalksın" diyemeyen bir Hükümet Amerika'nın talimatıyla Bakanlar Kurulu Kararı olarak grevi erteleyen bir Hükümet, 1.5 milyar dolar zararı nasıl onlardan alacak: mümkün mü arkadaşlar? Mümkün değil.

ALİ SAMİ AKKAŞ (Balıkesir) - Ne bağıırıyorsun burada?

K. KEMAL ANADOL (Devamla) - Yani söyleyeceğiniz tek şey bana. "Bağıırma" demek mi? Yanlış söylüyorsam onu söyleyin, ertelenmedi mi Harb-İş grevi?

Peki, sakın söyleyeyim, 4000 işçinin alın terini vermek için Amerikan işverenine lafi geçmeyen bu Hükümet, bu kararı aldıktan sonra ülkeyi badirelere sürüklemekten nasıl doğru dürüst bir dış politika izleyecek, geleneksel Atatürkçü dış politika silinecek, barışçı politikamız biraraya gelecek?

Arkadaşlar sonra, Irak'ı bu hale kim getirdi: Belçika silah sattı, Sovyetler silah sattı, Fransa silah sattı, İngiltere silah sattı, Amerika silah sattı, Humeyni yenilsin diye silah deposu haline geldi, petrol gelirleri hep oraya yattı. Silah satarken günün birinde bu silahların kullanılacağı belli değil miydi? Silahı satarken iyi, o silahı kullanmaya kalktığı vakit dünya yerinden oynuyor.

BAŞKAN – Evet, toparlayın lütfen.

K. KEMAL ANADOL (Devamla) - Toparlıyorum.

Arkadaşlar, şimdiye kadar NATO'nun Ortadoğu'da ileri karakolu olmak isteyen anlayış, şimdi zengin Batı ülkelerinin Ortadoğu'daki petrol beççiliğine soyunduğu için, bu konuda gözü kara olduğu için ve bu politikayı yürüten kişi, iktidara gelir gelmez, benim 2 gömleğim var, biri bayramlık biri idamlık, diyerek politikayı böyle insanların canını yitirdiği bir kumar olarak kabul ettiği için, kumar mahiyetindeki bu karara ben oy vermeyeceğim, gelecek kuşakların beni lanetlemesini istemiyorum. Parti farkı gözetmeksizin elinizi vicdanınıza koyarak, Atatürk'ün Meclisine layık insanlar olarak yetkimizi kimseye vermeden ve sağduyu ile karar vereceğimizi sanarak, hepinizin bu yolda oy kullanacağınıza inanarak, saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Başbakanlık tezkeresi üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Başbakanlık tezkeresini oya koymadan evvel, Başbakanlığın bu tezkerede bir geniş düzeltme durumu vardır, onu okutarak; bu şekliyle okutacağım ve ondan sonra açık oylama talebini de tabi nazarı itibara alacağız.

FUAT ATALAY (Diyarbakır) - Yeni bir tezkere oluyor bu Sayın Başkan.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Tekrar müzakere açmanız lazım o zaman.

BAŞKAN - Buyurun okuyun.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Yüce Mecliste müzakeresi yapılan 12.8.1990 tarihli ve Kanunlar Kararlar Genel Müdürlüğünün 07-165-24-04402 sayılı tezkeremizin açıklığa kavuşturulması amacıyla, ülkemize bir tecavüz vukuu halinde derhal mukabele edilmesi maksadına münhasıran olarak, Bakanlar Kuruluna izin verilmesi, şeklinde önerenin düzeltilerek oya sunulmasını saygılarımızla arz ederiz.

Yıldırım Akbulut

Türkiye Cumhuriyeti

Başbakanı

DENİZ BAYKAL (Antalya) - Bunun yeniden müzakeresi gerekir Sayın Başkan.

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri. Sayın Başbakanın verdiği düzeltmeye göre, esas tezkerenin yeniden aldığı şekle göre okutacağım ve onu oylarınıza sunacağım.

DENİZ BAYKAL (Antalya) - Yeniden müzakeresi gerekir.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Müzakeresi gerekir.

DENİZ BAYKAL (Antalya) - Yeni bir tezkere söz konusu.

BAŞKAN - Sayın milletvekillerimizin ve grup sözcülerinin görüşleri nazarı itibare alarak, Anayasaya aykırı iddialarının da düzeltilmesi suretiyle getirilen şekildir ve buradaki görüşlerimizin neticesinde ortaya çıkan bir metindir, okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrası meydana gelen ve ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle. Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmesi, muhtemel gelişmeler karşısında Anayasanın 117 nci maddesine göre millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete, ülkemize bir tecavüz vukuu halinde derhal mukabele edilmesi maksadına münhasır olarak "Savaş Hali İlanı, Silâhlı Kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması" konularında Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesi hususunda gereğini müsaadelerinize arz ederim.

Yıldırım Akbulut

Başbakan

KAMER GENÇ (Tunceli) - Sayın Başkan, değişiklik yok ki: "yetki" yerine "izin verilmesi" getirilmiş.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Sayın Başkan, müsaade eder misiniz? (ANAP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Bir dakika, dinleyelim...

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Sayın Başkan, bu değişiklik, sağduyunun hâkim olduğunu tescil eden bir değişiklik. Hükümetin bu noktaya gelmesi yönünden memnuniyetimi bildirmek istiyorum: ama Başbakanlığın tezkeresi alelade bir önerge değil. Bu oturumda müzakere edilen Başbakanlık tezkeresi ile oya sunacağınız Başbakanlık tezkeresi arasında fark vardır: çok önemli bir fark vardır. Bu değişiklik çok çok önemli bir değişiklik taşıdığı için bu tezkerenin 73 üncü maddeye göre müzakereye açılması gerekir. Takdir sizin.

BAŞKAN - Sayın Başbakan kendisi öneriyor.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Çok önemli bir değişiklik taşıdığı için, bu tezkerede üzerinde İçtüzüğün 73 üncü maddesine göre yeniden müzakere açmanız gerekir.

Takdir sizindir.

BAŞKAN - Evet açık oylama talebi vardır...

HASAN ZENGİN (Manisa) - Sayın Başkan, usul hakkında söz istiyorum.

Önergeyi oylamaya geçmeden önce şunu sormak istiyorum: Biz Irak'a harp ilan ediyor muyuz, etmiyor muyuz? Bu, ülke yararına değildir; bu, yanlıştır. Temelden yanlıştır. Bu, Hükümet tarafından geri alınmalıdır. Ben bunu reddediyorum...

BAŞKAN - Tezkerede düzeltiyor hiç endişe etmeyin. Evet, oylamaya geçiyorum.

FEHMİ IŞIKLAR (Bursa) - Sayın Başkan, bu yeni bir önerge, tartışılması gerekir.

BAŞKAN - Bu açıklama konuşmaları sizlerin ileri sürdüğünüz, Anayasaya göre birtakım görüşmelerin ortaya çıkması bakımından açıklık getiriyor. Yeni bir şey değil.

FEHMİ IŞIKLAR (Bursa) - Haklısınız.

Bu bir değişikliktir. Tutanaklara göre bir değişikliktir. Bu değişiklik üzerinde söz istiyorum.

BAŞKAN - Hayır hayır, hiç lüzum yok.

Buyurun.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Hükümete Anayasanın 92 nci maddesi gereğince yetki verilmesine ilişkin önerenin oylanmasına İçtüzüğün 119 uncu maddesi gereğince açık oylama şeklinde yapılmasını saygılarımızla öneririz.

Hasan Fehmi Güneş
İstanbul

Onur Kumbaracıbaşı
Kocaeli

BAŞKAN - Açık oylama yapılması için önergedeki imza sahipleri de bu arada ayağa kalkarsa.

Hasan Fehmi Güneş
İstanbul

Onur Kumbaracıbaşı
Kocaeli

Neccar Türkcan
İzmir

Fuat Erçetin
Edirne

Güneş Gürseler
Tekirdağ

İbrahim Tez
Ankara

Ali Haydar Erdoğan
İstanbul

Mehmet Moğultay
İstanbul

Önder Kırılı
Balıkesir

Yüksel Çengel
İstanbul

Yaşar Yılmaz
Ankara

Kenan Süzer
Tokat

Öner Miski
Hatay

Ahmet Ersin
İzmir

Zeki Ünal
Eskişehir

Halil Çulhaoğlu
İzmir

Erol Güngör
İzmir

Hilmi Ziya Postacı
Aydın

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Önerenin ad okunarak açık oylanmasını arz ve teklif ederiz.

Yaşar Topçu
Sinop

Cavit Erdemir
Kütahya

Baki Durmaz
Afyon

Ömer Barutçu
Zonguldak

Doğan Baran
Niğde

Ertekin Durutürk
Isparta

Haydar Baylaz
Bingöl

Mehmet Gazioğlu
Bursa

Fuat Kılıcı
İzmir

Mehmet Korkmaz
Kütahya

Abdullah Ulutürk
Afyon

Şinasi Altınır
Zonguldak

Cemal Alişan
Samsun

Latif Sakıcı
Muğla

Önol Şakar
Manisa

İbrahim Gürdal
Isparta

İsmail Köse
Erzurum

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan önerenin görüşmeler sonunda ad okunarak oylanmasını arz ve teklif ederiz. Saygılarımızla.

Fehmi Işıklar	Kenan Sönmez	Mehmet Kahraman
Bursa	İstanbul	Diyarbakır
Abdullah Baştürk	Arif Sağ	Kemal Anadol
İstanbul	Ankara	İzmir
İbrahim Aksoy	Adnan Ekmen	Ekin Dikmen
Malatya	Mardin	İçel
Hüsnu Okçuoğlu	Kâmil Ateşoğulları	Cüneyt Canver
İstanbul	Ankara	Adana
Mehmet Ali Eren	Salih Sümer	İsmail Hakkı Önal
İstanbul	Diyarbakır	İstanbul

BAŞKAN - Açık oylamanın şekli hakkında İttüzüğe göre Genel Kurulun kararını alacağım.

1.- Açık oylamanın adı okunan sayın milletvekilinin kürsüye konacak oy kutusuna oy pusulasını atması suretiyle yapılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

2.- Açık oylamanın, adı okunan sayın milletvekilinin ayağa kalkarak “Kabul-red” veya “Çekimser” şeklinde oyunu belirtmesi suretiyle yapılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmemiştir. (SHP ve DYP sıralarından “Başka şekil mi kaldı?” sesleri, gürültüler)

Bu takdirde İttüzükteki birinci ve ikinci oylama şekilleri kabul edilmediğine göre üçüncü şekil oylama yapılmadan uygulanacaktır.

Açık oylama, oy kutusu sıralar arasında dolaştırılmak suretiyle yapılacaktır. (SHP ve DYP sıralarından gürültüler)

Evet, kupalar sıralar arasında dolaştırılarak milletvekilleri oylarını kullansınlar.

(Oylar toplandı)

BAŞKAN - Oyunu kullanmayan arkadaşlarımız kupalara oylarını atsınlar...

Oylama işlemi tamamlanmıştır. Kupalar kaldırılınsın.

(Oyların ayırımı yapıldı)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri; Başkanlık tezkeresinin açık oylama sonucunu arz ediyorum: 363 milletvekili oylamaya iştirak etmiş; 211 kabul, 141 ret, 1 çekimser, 10 geçersiz oy kullanılarak Başbakanlık tezkeresi kabul edilmiştir. ⁽¹⁾

Bu arada, kapalı oturumun tutanak özeti de hazırlanmıştır. İttüzüğün 72 nci maddesine göre okutuyorum :

Dışişleri Bakanı Ali Bozer, Anayasanın 92 nci maddesine göre verilmiş olan Başbakanlık tezkeresi üzerindeki görüşmelerin, İttüzüğün 71 inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasının gerekçesini açıkladı. Tezkerenin görüşmelerinin kapalı oturumda yapılması kabul edildi.

¹ Açık oy tablosu tutanağa eklidir.

Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrasında meydana gelen ve ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmesi muhtemel gelişmeler karşısında, Anayasanın 117 nci maddesine göre, millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete; ülkemize bir tecavüz vukuu halinde derhal mukabele edilmesi maksadına münhasır olarak, savaş hali ilanı, Silâhlı Kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularında Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine ilişkin Başbakanlık tezkeresi okundu. SHP Grubu adına İzmir Milletvekili Erdal İnönü, DYP Grubu adına Isparta Milletvekili Süleyman Demirel, ANAP Grubu adına Kayseri Milletvekili Recep Orhan Ergun ve kişisel olarak da Sinop Milletvekili Yaşar Topçu ile İzmir Milletvekili Kemal Anadol bu konudaki görüşlerini açıkladılar.

Başbakanlık tezkeresi açık oya sunuldu. Saat 21.30'da açık oturuma geçildi.

Başkan
Kaya Erdem

Kâtip Üye
Mustafa Sarıgül
İstanbul

Kâtip Üye
Mustafa Ertuğrul Ünlü
Bursa

BAŞKAN - Açık oturuma geçilmesi konusunu...

ONUR KUMBARACI BAŞI (Kocaeli) - Sayın Başkan, izin verirseniz bir konuyu açıklamak istiyorum...

BAŞKAN - Buyurun.

ONUR KUMBARACI BAŞI (Kocaeli) - Tutanak özeti tam buradaki müzakere safahatını yansıtmıyor efendim, değişiklik olduğunu da ifade edersek, o zaman tam olur.

BAŞKAN - O değişiklik şekline göre okutmuşlar...

ONUR KUMBARACI BAŞI (Kocaeli) - Hayır efendim, o, özette yok, o cümle de konursa iyi olur.

FUAT ATALAY (Diyarbakır) - Sayın Başkan, tutanak özeti gelişmeleri aktaracak şekilde değil. Verilen önerge biliyorsunuz daha sonra değiştirildi. Özet, bu gelişmeleri yansıtmıyor.

RAŞİT DALDAL (Niğde) - Efendim, değişik şekliyle okundu zaten.

BAŞKAN - Tutanakta ifade ediyor efendim. (SHP sıralarından "Etmiyor" sesleri)

Arkadaşların söylediği, bir daha okuyalım; ama, o değişikliği ifade ediyor dediler. (SHP sıralarından "Etmiyor" sesleri)

Sayın arkadaşlar, esasında bütün tutanaklar gizli olarak, tam metin muhafaza ediliyor. Bu size söylenen, o tam metnin özetidir, tutanak özetidir, bu da gizli olarak kalacaktır.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Bir daha okutabilir misiniz Sayın Başkan?

BAŞKAN - Tabii.

Bir daha okuyun lütfen.

“Dışişleri Bakanı Ali Bozer, Anayasanın 92 nci maddesine göre verilmiş olan Başkanlık tezkeresi üzerindeki görüşmelerin, İçtüzüğü’nün 71 inci maddesine göre, kapalı oturumda yapılmasının gerekçesini açıkladı; tezkerenin görüşmelerinin kapalı oturumda yapılması kabul edildi.

Irak’ın Kuveyt’i işgali ve sonrası meydana gelen, ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmesi muhtemel gelişmeler karşısında, Anayasanın 117 nci maddesine göre millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete, ülkemize bir tecavüz vukuu halinde derhal mukabele edilmesi maksadına münhasır olarak, savaş hali ilanı, Silâhlı Kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunması konularında, Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine ilişkin Başbakanlık tezkeresi okundu;

SHP Grubu adına İzmir Milletvekili Erdal İnönü...

FUAT ATALAY (Diyarbakır) - Sayın Başkan, böyle bir tezkere okunmadı: bu konuda önerge geldi daha sonra.

ALİ TOPUZ (İstanbul) - Memurlar doğru yazsın.

BAŞKAN - Bir dakika...

Evet, o esas okunan konulardan sonra gruplar adına konuşmalar; “Bu konudaki görüşlerini açıkladılar -SHP Grubu, Doğru Yol, ANAP; kişisel olarak da iki milletvekili- Başbakanlık tezkeresinin değiştirilen yeni şekli açık oya sunuldu.” Saat 21.30’da açık oturuma da geçiliyor, şimdi.

Kapalı oturumun terk edilerek açık oturuma geçilmesini teklif ediyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Açık oturumun gerekleri sayın idare amirleri tarafından lütfen yerine getirilsin.

Kapanma Saati: 21.35

Irak'ın Kuveyt'i işgali ve sonrası meydana gelen ve ülkemizi yakından ilgilendiren olaylar sebebiyle, Türk Devletinin ve Cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmesi muhtemel gelişmeler karşısında, Anayasanın 117 nci maddesine göre, millî güvenliğin sağlanmasından ve Silâhlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından Yüce Meclise karşı sorumlu bulunan Hükümete, ülkemize bir tecavüz vukuu halinde derhal mukabele edilmesi maksadına münhasır olarak savaş hali ilânı, silâhlı kuvvetlerin kullanılması, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konularında Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesi hususunda yapılan açık oylamada kullanılan oyların sonucu:

Üye Sayısı	: 450
Oy Verenler	: 363
Kabul Edenler	: 211
Reddedenler	: 141
Çekimser	: 1
Geçersiz Oylar	: 10
Oya Katılmayanlar	: 77
Açık üyelikler	: 10

(Kabul Edenler)

ADANA

Ahmet Akgün Albayrak
Ledin Barlas
Mehmet Ali Bilici
Ersin Koçak
İbrahim Öztürk
Mehmet Perçin

ADİYAMAN

Mehmet Deliceoğlu
Abdurrahman Karaman

AFYON

Metin Balıbey
Mustafa Kızıloğlu
Hamdi Özsoy
Nihat Türker

AĞRI

Hasan Fecri Alpaslan
Cezmi Erat

AMASYA

İsmet Özarslan
Hasan Adnan Tutkun

ANKARA

Rifat Diker
Hüseyin Barlas Doğu
Göksel Kalaycıoğlu
Alpaslan Pehlivanlı
Mehmet Sezai Pekuslu
Mehmet Sağdıç
Halil Şıvgın
Mustafa Rüştü Taşar
Ercan Vuralhan

ANTALYA

Hasan Çakır
Abdullah Cengiz Dağyar
Cengiz Tuncer

ARTVİN

Bahattin Çaloğlu

AYDIN

Cengiz Altınkaya
Ömer Okan Çağlar
Mehmet Özalp
Mehmet Yüzügüler

BALIKESİR

Ali Sami Akkaş

Kudret Bölükoğlu

İsmail Dayı

Fenni İslimyeli

Necat Tunçsiper

Ahmet Edip Uğur

BİLECİK

Mehmet Seven

BİNGÖL

Mehmet Ali Doğuşlu

BİTLİS

Kâmran İnan

Faik Tarımcıoğlu

BOLU

Seçkin Fırat

Ahmet Şamil Kazokoğlu

Kâzım Oksay

BURDUR

Fethi Çelikbaş

Sait Ekinci

İbrahim Özel

BURSA

Ahmet Kurtcebe Alptemoçin

İlhan Aşkın

Mehmet Gedik
Fahir Sabuniş
İsmet Tavgaç
Mustafa Ertuğrul Ünlü
ÇANAKKALE
Mustafa Cumhur Ersümer
İlker Genlik
Mümin Kahraman
Ayhan Uysal
ÇANKIRI
Ali Çiftçi
Ali Necmettin Şeyhoğlu
İlker Tuncay
ÇORUM
Ünal Akkaya
Nevzat Aksu
Mustafa Namlı
DENİZLİ
Muzaffer Arıcı
Aycan Çakıroğulları
İsmail Şengün
DİYARBAKIR
Abdulkadir Aksu
EDİRNE
İsmail Ügdül
ELÂZİĞ
Hüseyin Cahit Aral
Nizamettin Özdoğan
ERZİNCAN
Metin Yaman
ERZURUM
Sabahattin Aras
Togay Gemalmaz
Mehmet Kahraman
Rıza Şimşek
Mustafa Rıfki Yaylalı
ESKİŞEHİR
Mustafa Balcılar
İsmet Oktay

GAZİANTEP
Mehmet Akdemir
GİRESUN
Burhan Kara
Mehmet Ali Karadeniz
Yavuz Köymen
GÜMÜŞHANE
Ülkü Gökbalp Güney
Muhittin Karaman
Mahmut Oltan Sungurlu
HATAY
Mehmet Vehbi Dinçerler
Mehmet Pürdeloğlu
İÇEL
Hikmet Biçentürk
Ali Bozer
Ali Er
Ali Rıza Yılmaz
Rüştü Kâzım Yücelen
İSTANBUL
Cevdet Akçalı
Avni Akyol
Abdülbaki Albayrak
Yaşar Albayrak
İmren Aykut
Orhan Demirtaş
Hayrettin Elmas
Halil Orhan Ergüder
Nuri Gökbalp
Temel Gündoğdu
Talat İçöz
Adnan Kahveci
Altan Kavak
Leyla Yeniay Köseoğlu
İbrahim Özdemir
Mustafa Hilmi Özen
Güneş Taner
Ali Tanrıyar
Sudi Türel

Reşit Ülker
Adnan Yıldız
Namık Kemal Zeybek
İZMİR
Işın Çelebi
H. Hüsnü Doğan
Burhan Cahit Gündüz
Kemal Karhan
Işıl Saygın
Ramiz Sevinç
KAHRAMANMARAŞ
Mehmet Onur
Ali Topçuoğlu
KARS
İlhan Aküzüm
Sabri Aras
Yasin Bozkurt
Kerem Güneş
KASTAMONU
Sadettin Ağacık
Murat Başesgioğlu
KAYSERİ
M. İrfan Başyazıcıoğlu
Recep Orhan Ergun
Nuh Mehmet Kaşıkçı
Seyit Halil Özsoy
Mustafa Şahin
Abdalmecit Yağan
Mehmet Yazar
KIRKLARELİ
Cemal Özbilen
KIRŞEHİR
Kâzım Çağlayan
Şevki Göğüsger
Gökhan Maraş
KOCAELİ
Bülent Atasayan

KONYA

Abdurrahman Bozkır

Kadir Demir

Mustafa Dinek

Ziya Ercan

Mehmet Keçeciler

Haydar Koyuncu

Adil Küçük

Ali Talip Özdemir

Ali Pınarbaşı

Saffet Sert

Mehmet Şimşek

Abdullah Tenekeci

KÜTAHYA

Mustafa Uğur Ener

Mehmet Rauf Ertekin

Mustafa Kalemlı

MALATYA

Mehmet Bülent Çaparoglu

Galip Demirel

Metin Emiroglu

Yusuf Bozkurt Özal

Talat Zengin

MANİSA

Gürbüz Şakranlı

Mehmet Yenişehirlioglu

MUĞLA

Ahmet Altıntaş

Süleyman Şükrü Zeybek

MUŞ

Alaattin Fırat

Mehdin Işık

Mehmet Emin Seydagil

NEVŞEHİR

Ali Babaoğlu

NİĞDE

Raşit Daldal

ORDU

Ertuğrul Özdemir

Nabi Poyraz

Yılmaz Sanioglu

İhsan Nuri Topkaya

Gürbüz Yılmaz

RİZE

Mustafa Nazikoğlu

Mustafa Parlak

Şadan Tuzcu

SAKARYA

Yalçın Koçak

Mümtaz Özkök

Ayhan Reyhan Sakallıoglu

Ersin Taranoğlu

SAMSUN

Kemal Akkaya

SİİRT

Kemal Birlik

Kudbettin Hamidi

SİVAS

Ömer Günbulut

Mahmut Karabulut

Kaya Opan

Şakir Şeker

ŞANLIURFA

Necati Akıncı

Osman Doğan

Eyüp Cenap Gülpınar

Bahri Karakeçili

Aziz Bülent Öncel

TEKİRDAĞ

Ali Rıfıkı Atasever

Ahmet Karaevli

TOKAT

Metin Gürdere

Mehmet Zeki Uzun

Erkan Yüksel

TRABZON

İbrahim Cebi

Necmettin Karaduman

UŞAK

Ahmet Avcı

Mümtaz Güler

Mehmet Topaç

VAN

İhsan Bedirhanoglu

Reşit Çelik

Selahattin Mumcuoglu

YOZGAT

Ali Şakir Ergin

ZONGULDAK

Pertev Aşçıoglu

Ömer Faruk Macun

*(Reddedenler)***ADANA**

Cüneyt Canver
M. Halit Dağlı
Abdullah Sedat Doğan
Mahmut Keçeli
Selahattin Kılıç
Orhan Şendağ

AFYON

Baki Durmaz
Abdullah Ulutürk

AMASYA

Mehmet Tahir Köse
Kâzım Ulusoy

ANKARA

Erol Ağagil
Kâmil Ateşoğulları
Beşer Baydar
Ömer Çiftçi
Eşref Erdem
Tevfik Koçak
Arif Sağ
İbrahim Tez
Rıza Yılmaz

Yaşar Yılmaz

ANTALYA

Adil Aydın
Deniz Baykal
İbrahim Demir
Hasan Namal

ARTVİN

Ayhan Arifağaoğlu
Hasan Ekinci

AYDIN

Hilmi Ziya Postacı
Nabi Sabuncu

BALIKESİR

İ. Önder Kırılı

BİLECİK

Tayfur Ün

BİNGÖL

Haydar Baylaz

BOLU

Turgut Yaşar Gülez

BURSA

Abdulkadir Cenkciler
Cavit Çağlar
Beytullah Mehmet Gazioğlu
Fehmi Işıklar

ÇORUM

Rıza Ilıman
Cemal Şahin

DENİZLİ

Esat Yıldırım Avcı
Adnan Keskin
Hüdayi Oral

DİYARBAKIR

Fuat Atalay
Ferit Bora
Hikmet Çetin
Mehmet Kahraman
Salih Sümer

EDİRNE

Mehmet Fuat Erçetin
Erdal Kalkan

ELÂZİĞ

Ahmet Küçükkel
Ali Rıza Septioğlu
Mehmet Tahir Şaşmaz

ERZİNCAN

Mustafa Kul

ERZURUM

İsmail Köse

ESKİŞEHİR

Zeki Ünal

GAZİANTEP

Abdulkadir Ateş
Mustafa Yılmaz

GİRESUN

Mustafa Çakır

Rüştü Kurt

HAKKÂRİ

Cumhur Keskin

HATAY

Mehmet Dönen
Mustafa Kemal Duduoğlu
Turhan Hırfanoğlu

Öner Miski

Ali Uyar

İSPARTA

Süleyman Demirel
Abdullah Aykon Doğan

Ertekin Durutürk

İbrahim Gürdal

İÇEL

Etem Cankurtaran
Ekin Dikmen
Durmuş Fikri Sağlar
M. İstemihan Talay

İSTANBUL

Abdullah Baştürk
M. Ali Eren
Hasan Fehmi Güneş

Aytekin Kotil

Mehmet Moğultay

Hüsnü Okçuoğlu

İsmail Hakkı Önal

Mustafa Sarıgül

Yusuf Kenan Sönmez

Mustafa Timisi

Ali Topuz

İZMİR

Veli Aksoy

K. Kemal Anadol

M. Turan Bayazıt

Halil Çulhaoğlu

Ahmet Ersin

Akın Gönen

Erol Güngör

Neccar Türkcan

KAHRAMANMARAŞ

Atilla İmamoğlu

Ali Şahin

Ahmet Uncu

KARS

Mahmut Alınak

Vedat Altun

KASTAMONU

Nurhan Tekinel

KAYSERİ

Ahmet Servet Hacıpaşaoğlu

KIRKLARELİ

Gürcan Ersin

İrfan Gürpınar

KOCAELİ

Erol Köse

Onur Kumbaracıbaşı

Ömer Türkçakal

KONYA

Ömer Şeker

Vefa Tanır

KÜTAHYA

Mehmet Korkmaz

MALATYA

İbrahim Aksoy

MANİSA

Ümit Canuyar

Sümer Oral

Önol Sakar

M. Erdoğan Yetenç

Hasan Zengin

MARDİN

Süleyman Çelebi

Mehmet Adnan Ekmen

Ahmet Türk

MUĞLA

Tufan Doğu

Musa Gökbel

NEVŞEHİR

Cemal Seymen

NİĞDE

Doğan Baran

Mahmut Öztürk

SAKARYA

Mehmet Gölhan

Ahmet Neidim

SAMSUN

İlyas Aktaş

Cemal Alişan

İrfan Demiralp

Ali Eser

SİNOP

Özer Gürbüz

Yaşar Topçu

SİVAS

Ekrem Kangal

TEKİRDAĞ

Güneş Gürseler

Enis Tütüncü

TOKAT

Kâzım Özev

Kenan Süzer

TRABZON

Mehmet Çakıroğlu

TUNCELİ

Kamer Genç

Orhan Veli Yıldırım

ZONGULDAK

Şinasi Altınır

Veysel Atasoy

Güneş Müftüoğlu

Köksal Toptan

(Çekinser)

İSTANBUL

Mehmet Necat Eldem

(Geçersiz Oylar)

ANKARA

Zeki Yavuztürk

EDİRNE

Şener İşleten

ESKİŞEHİR

M. Cevdet Selvi

İSTANBUL

İsmail Cem

Ali Haydar Erdoğan

İZMİR

Birgen Keleş

MUŞ

Erkan Kemaloğlu

NEVŞEHİR

Esat Kıratlıoğlu

RİZE

A.Mesut Yılmaz

ZONGULDAK

Ömer Barutçu

(Oya Katılmayanlar)

ADANA

Mehmet Can
Yılmaz Hocaoglu (Bşk. V.)

AĞRI

Yaşar Eryılmaz
Mehmet Yaşar

ANKARA

Muzaffer Atılğan
Onural Şeref Bozkurt
Kâmil Tuğrul Coşkunoglu
Mehmet Çevik

Tevfik Ertürk

Hazım Kutay

AYDIN

Mustafa Bozkurt

BİNGÖL

İlhami Binici

BİTLİS

Muhyettin Mutlu

BOLU

Nevzat Durukan

BURSA

Hüsamettin Örüç (B.)

DİYARBAKIR

Nurettin Dilek

ERZİNCAN

Yıldırım Akbulut (Başbakan)

ERZURUM

Nihat Kitapçı

ESKİŞEHİR

Erol Zeytinoglu

GAZİANTEP

Mustafa Hikmet Çelebi

Ahmet Günebakan

Hasan Celâl Güzel

Hasan Tanrıöver

Ünal Yaşar

HAKKÂRİ

Naim Geylani

İSTANBUL

Behiç Sadi Abbasoglu
Bülent Akarcalı
Bedrettin Doğanacan Akyürek
Yüksel Çengel
İsmail Safa Giray (B.)
Ömer Ferruh İlter
Mehmet Cavit Kavak
Recep Ercüment Konukman (B.)

İZMİR

Türkân Akyol
İsmet Kaya Erdem (Başkan)
Erdal İnönü

Fuat Kılıç

KAHRAMANMARAŞ

Adil Erdem Bayazıt
Ülkü Söylemezoğlu

KASTAMONU

Hüseyin Sabri Keskin

KOCAELİ

Abdulhalim Aras (Bşk. V.)
Alaettin Kurt

A. Rıza Sirmen

KÜTAHYA

H. Cavit Erdemir

MANİSA

Ekrem Pakdemirli

Münir F. Yazıcı

MARDİN

Beşir Çelebioğlu
Abdülvahap Dizdaroglu

Nurettin Yılmaz

MUĞLA

Latif Sakıcı

NİĞDE

Haydar Özalp

Birsel Sönmez

ORDU

Bahri Kibar
Şükrü Yürür (B.)

SAMSUN

Mehmet Akarca
Nafiz Kurt (İ. A.)
Hüseyin Özalp

ŞİİRT

İdris Arıkan
Zeki Çeliker

SİNOP

Hilmi Biçer

SİVAS

Yılmaz Altuğ
Mehmet Mükerrerem Taşcıoğlu

ŞANLIURFA

Murat Batur
Mustafa Demir

TOKAT

Talat Sargın

TRABZON

Avni Akkan
Eyüp Aşık
Hayrettin Kurbetli
Fahrettin Kurt (B.)

VAN

Hüseyin Aydın Arvasi
Muslih Görentaş

YOZGAT

Cemil Çiçek (B.)
Seyit Ahmet Dalkıran
Lutfullah Kayalar (B.)

Mahmut Orhon

ZONGULDAK

Tevfik Ertüzün
Mustafa Tınaz Titiz

(Açık Üyelikler)

ADİYAMAN (2)

ANTALYA (1)

ÇORUM (1)

DİYARBAKIR (1)

HATAY (2)

İSTANBUL (1)

SAMSUN (1)

ŞİİRT (1)

T.B.M.M.
TUTANAK DERGİSİ

3'üncü Birleşim
5 Eylül 1990 Çarşamba
(İkinci Oturum Kapalıdır)^(x)

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
I.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI	244
<i>A) TEZKERELER VE ÖNERGELER</i>	<i>244:277, 279:284</i>
1.- Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler'in, Körfez Krizi Sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesine ve Yabancı Silahlı Kuvvetlerin Türkiye'de Bulunmasına Anayasa'nın 92'nci Maddesi Uyarınca İzin Verilmesine Dair Başbakanlık Tezkeresi (3/1332) üzerinde yapılacak görüşmelerin, İç Tüzük'ün 71'inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi	244:277, 279:284
II.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ	278

^(x) TBMM Danışma Kurulunun 20.02.2003 tarihli ve 17 no.lu önerisi üzerine; Genel Kurulun aynı tarihli 35'inci Birleşiminde alınan karar gereğince yayımlanmıştır.

İKİNCİ OTURUM**Açılma Saati: 16.00****BAŞKAN: Başkanvekili Yılmaz HOCAOĞLU****KÂTİP ÜYELER: Kadir DEMİR (Konya), Ali Sami AKKAŞ (Balıkesir)**

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, 3'üncü Birleşimin kapalı olan İkinci Oturumunu açıyorum. Kapalı Oturum Önergesini okutuyorum:

I.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI**A) TEZKERELER VE ÖNERGELER**

1. - Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler'in, Körfez krizi sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye 'de bulunmasına Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/1332) üzerinde yapılacak görüşmelerin, içtüzüğün 71 inci maddesi gereğince, kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Genel Kurulun bugünkü birleşiminde görüşülecek olan Körfez Krizi sebebiyle Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine dair Başbakanlık Tezkeresi 3/1332 üzerinde yapılacak görüşmelerin İçtüzüğün 71 inci maddesine göre kapalı olarak yapılmasını arz ve teklif ederim.

5.9.1990

Saygılarımla.

Mehmet Keçeciler

Devlet Bakanı

BAŞKAN - Kapalı oturumun gerekçesini izah etmek üzere Devlet Bakanı Sayın Mehmet Keçeciler, buyurun. (ANAP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

FUAT ATALAY (Diyarbakır) - Sayın Cumhurbaşkanı'nı çağırın, kendisi konuşsun.

DEVLET BAKANI MEHMET KEÇECİLER (Konya) - Sayın Başkan, Yüce Meclisin saygıdeğer üyeleri; 2 Ağustos 1990 tarihinde komşumuz Irak Kuveyt'i önce işgal etmiş sonra ilhak etmiş ve bilahare da 19 uncu vilayeti saydığını açıklamıştır. Birleşmiş Milletler Anasözleşmesinin açık bir surette ihlali niteliğindeki bu hareketler sebebiyle bölgedeki barış ve istikrar ciddî şekilde bozulmuştur. Irak bu hareketlere girişirken kabule şayan bir gerekçe bulmak lüzumunu dahi duymamış, Kuveyt'in, petrolünü ucuza satarak kendisini zarara soktuğunu, esasen Kuveyt'in tarihte Basra Vilayetinin bir kazası olduğunu, kendisinin tabii gelişme sahası içerisinde bulunduğunu, sunî olarak Irak'tan ayrıldığını iddia ederek Kuveyt halkının kendisinden yardım talep ettiği için Kuveyt'e...

KAMER GENÇ (Tunceli) - Gizlilik derecesini göster!.. (ANAP sıralarından gürültüler)**DEVLET BAKANI MEHMET KEÇECİLER (Devamla)** - Askerî birliklerini gönderdiğimi...**KAMER GENÇ (Tunceli)** - Gizlilik derecesini göster!..**DEVLET BAKANI MEHMET KEÇECİLER (Devamla)** - Hemen geliyorum.**BAŞKAN** - Sayın Bakan, Genel Kurula hitap edin.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Biraz ahlaklı olun. (ANAP sıralarından gürültüler)

DEVLET BAKANI MEHMET KEÇECİLER (Devamla) - Halkın iradesine uygun bir hükümet kurulur kurulmaz Kuveyt'ten çekileceğini ifade etmiştir.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Gizlilik derecesini söyle. Bunlar gizlilik derecesi değil. Bunların hepsi biliniyor. Bunları dağdaki çoban da biliyor. (ANAP sıralarından gürültüler)

DEVLET BAKANI MEHMET KEÇECİLER (Devamla) - Bu gelişmelerin sonunda Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi toplanıp evvela Irak'ın bu hareketlerini takbih etmiş, Irak'ın kayıtsız ve şartsız derhal Kuveyt'ten çekilmesini karara bağlamış daha sonra da ekonomik yaptırımlar içeren...

KAMER GENÇ (Tunceli) - Bunların hepsi biliniyor; biraz ahlaklı olun.

DEVLET BAKANI MEHMET KEÇECİLER (Devamla) - Bir ambargo kararı almış, aldığı bu kararın uygulanmasını temin etmek maksadıyla da sınırlı müdahaleleri içeren bir diğer karar almıştır; bir dizi kararlar alınmaktadır.

Görüldüğü gibi, bu hadiseler bölgemizdeki barışı ciddi bir şekilde bozmuştur, bölgenin istikrarını endişeye sevk etmiştir.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Rabıtaya uyarak petrol borusunu kapattığımız için oldu.

DEVLET BAKANI MEHMET KEÇECİLER (Devamla) - Görüldüğü gibi, saygıdeğer üyeler, olaylar, bütün dünyayı ilgilendiren ciddi boyutlardadır. Bu bölge, coğrafi ve tarihî açıdan da bize çok yakın olan ve çok sıkı ilişkilerimiz bulunan bir bölgedir.

Hükümetimiz, vermiş olduğu önergede, bu bölge ile ilgili olarak, Anayasanın 92 nci maddesi gereğince, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurtdışına gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması konusunda Yüce Heyetinizden izin talep etmektedir. Önergedeki bazı ifadelere bakıldığı zaman anlaşılacaktır ki, konu Türkiye'nin yüksek menfaatlarıyla ilgilidir. (SHP sıralarından gürültüler) Silahlı Kuvvetlerimizle ilgilidir ve dış politika ile ilgilidir.

Bu gibi konularda, öteden beri, Yüce Meclisimizin teamülü gereği, konunun aramızda daha rahat konuşulabilmesi, daha huzur içerisinde ifade edilebilmesi ve dış politika açısından da, herhangi bir şekilde problemlere sebep olmaması açısından gizli, kapalı oturumda görüşülmesini talep ettik.

Ben talebin Yüce Heyetinizce uygun karşılanacağı ümidiyle hepinize saygılar sunuyorum efendim. (ANAP sıralarından alkışlar, SHP sıralarından gürültüler)

KAMER GENÇ (Tunceli) - Bu gerekçe ile gelmekten utanın.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Bakan.

Sayın milletvekilleri, kapalı oturum önerisini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kapalı oturum önerisi kabul edilmiştir.

Başbakanlık tezkeresinin görüşmelerine başlıyoruz.

Bu görüşmede, İçtüzüğün 73 üncü maddesine göre Hükümete, gruplara ve şahsı adına iki sayın üyeye söz verilecektir. Konuşma süreleri hükümet ve gruplar için 20'şer dakika, şahıslar için 10'ar dakikadır.

Hükümet adına...

İLHAMİ BİNİCİ (Bingöl) – Sayın Başkan...

BAŞKAN - Efendim Sayın Binici.

İLHAMİ BİNİCİ (Bingöl) - Sayın Başkan milletvekili olarak söz istiyorum.

BAŞKAN - Efendim milletvekili olarak hangi konuda, hangi münasebetle söz istiyorsunuz?

İLHAMİ BİNİCİ (Bingöl) - Başbakanlık tezkeresi üzerinde söz istiyorum.

BAŞKAN - Anlıyorum da bu talebi biraz geç ifade buyurdunuz. Çünkü zatiâlinizden önce birçok sayın üye müracaatta bulundu ve demin arz ettiğim gibi, İçtüzüğe göre, ancak iki sayın üyeye kişisel konuşma hakkı tanıma imkânımız vardır. O bakımdan zatiâlinize ancak 3 üncüden sonraki sıralarda kaydetmiş olmak itibariyle kayıt yapma imkânımız var, söz vermek imkânından mahrumum.

İLHAMİ BİNİCİ (Bingöl) - Bugün önemli bir gündür.

BAŞKAN - Söyleyin efendim, dinliyorum.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Burada hayati bir karar alıyoruz. Burada her milletvekili fikrini söylemelidir.

BAŞKAN - Müsaade buyurun, Sayın Genç müsaade buyurun.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Bu konudaki kararınız dolayısıyla sizi şiddetle eleştiriyorum.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Milletvekili Binici, söyleyin.

İLHAMİ BİNİCİ (Bingöl) - Sayın Başkan böyle önemli bir konuda Türkiye Büyük Millet Meclisi gizli oturum için karar alabilir. Lütfederseniz düşüncelerimizi, Sayın Başbakanlığın tezkeresi üzerindeki görüşmelerimizi söylemek için bizi kısıtlamayınız.

BAŞKAN - Efendim bunu kısıtlamıyorum Sayın Binici.

İLHAMİ BİNİCİ (Bingöl) - Sayın Başkan müsaade ederseniz bir şey daha söylemek istiyorum.

BAŞKAN - Buyurun efendim.

İLHAMİ BİNİCİ (Bingöl) - Şimdi herşeyi biz burada İçtüzüğe sığmarak, burada görüşmeye kalkışırsak biz hiçbir şey görüşmemiş olacağız. 450 milletvekilinden 2 tane milletvekili konuşacak, dolayısıyla biz konuşmamış olacağız. Biz burada, Türkiye bir savaşa girecek veya girmeyecek, bu sonra belli olacak. Biz burada milletin temsilcisi olduğumuzu, görüşlerimizi, sayın milletvekilleri söyleyemezse ne zaman, hangi platformda ne zaman söyleyecek? Lütfederseniz biz görüşlerimizi burada dile getirelim, sayın milletvekili arkadaşlarımız da konuşsunlar, onların da görüşlerini alalım. Yarın Türkiye'nin mukadderatı söz konusudur.

BAŞKAN - Sayın Binici'yi kaydedelim.

Hükümet adına tezkere üzerinde sunuş yapmak üzere Dışişleri Bakanı Sayın Ali Bozer, buyurun Sayın Bakan. (ANAP sıralarından alkışlar)

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (İçel) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Kuveyt'in, komşusu ve komşumuz Irak tarafından işgaliyle bölgemizde başlayan kriz ve gerginlik ortamı maalesef yoğunlaşarak devam etmektedir.

Irak'ın, temel bir uluslararası hukuk kuralını ihlâl etmiş olması ve tüm ikazlara rağmen tutumunda herhangi bir değişikliğe gitmeye hazır olmadığını belli etmesi, uluslararası camianın hemen hemen yek vücut olarak bu ülkeye karşı tavır almasına neden olmuştur.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin oybirliğiyle denilebilecek bir çoğunlukla ardarda aldığı kararlar, bu tepkinin olduğu kadar, söz konusu krizin barışçı yöntemlerle giderilememesi halinde doğabilecek tehlikeli ihtilaflardan duyulan ortak endişenin bir ürünü olmuştur.

Uluslararası hukuka saygılı ve bölgede istikrarın korunmasına önem atfeden, bunu ulusal çıkarlarının bir gereği olarak gören Türkiye, başından beri gelişmeleri dikkat ve soğukkanlılıkla izlemiş, Saddam Hüseyin yönetiminin başvurduğu oldu-bittiyeye karşı kararlı bir tutum almakta tereddüt göstermemiştir.

Değerli milletvekilleri, bir ayı aşkın süredir bütün dünyanın gündeminde ilk sırada bulunan ve içerdiği ekonomik, siyasi ve stratejik unsurlar itibariyle hepsi şimdiden öngörülelemeyebilecek tehlikelerle yüklü bu buhran bütün dünyayı çok yakından ilgilendirmekte ve Türkiye'nin yanbaşında yaşanmaktadır.

Yüce Meclisin bu oturumunun yapıldığı sırada Körfez bölgesinde bu krizle irtibatlı olarak Amerika Birleşik Devletlerinden Sovyetler Birliğine, Avustralya'dan Fas'a kadar 22 ülkenin 78 savaş gemisi ve askerî birlikleri ülkelerinin çıkarlarını korumak amacıyla bulunmaktadır. Sırf bu unsur dahi meselenin ne kadar kritik bir mahiyet taşıdığına anlaşılmasına, Türkiye'nin ne kadar dikkatli olması gerektiğinin, ne yönde ve ne denli büyük bir süratle gelişebileceği şimdiden kestirilemeyecek hadiselerle karşı ne kadar tedbirli olması gerektiğinin, bugünü olduğu kadar yarını da düşünerek hareket etmesi gerektiğinin anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Ortadoğu bölgesinin kendine özgü çok boyutlu dinamikleri ve çelişkileri de bu kriz karşısında genel olarak bütün uygar dünya ile ve özellikle müttefikleri ile beraber tavır alan Türkiye'nin özellikler arz eden konumu da hepimizce malumdur.

Bugüne kadar bu unsurların idraki ile hareket ettik, bundan sonra da böyle olacaktır. Ama, takdir buyurulacaktır ki, bu gerçeklerin idraki ile hareket etmek yarınları biçimlendirecek dinamiklerin dışında kalmamıza sebep de olmamalıdır.

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Nelerse onlar, bize de söyleyin. Ben köyde yaşayan yurttaştan farklı olmak istiyorum.

BAŞKAN - Sayın Cankurtaran.

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Müsaade eder misiniz?

BAŞKAN - Müsaade etmiyorum efendim. Biraz sonra değerli grup başkanınız konuşacak.

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Bazı şeyleri köyde yaşayanlardan daha farklı bilmek istiyorum.

BAŞKAN - Sayın Cankurtaran, Sayın Cankurtaran...

TUFAN DOĞU (Muğla) - Öğrenmek hakkımız. (Gürültüler)

BAŞKAN - Efendim, biraz sonra yüksek heyetiniz adına değerli görüşlerini Yüce Genel Kurula sunacak olan değerli sözcünüzden şüpheniz mi var ki, bu kadar zaman kaybına sebebiyet veriyorsunuz?

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Sizin de acelenizin ne olduğunu bilmiyoruz.

BAŞKAN - Sayın Cankurtaran, lütfen efendim...

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Yani hemen savaş gemileri mi göndermek istiyorsunuz?

BAŞKAN - Yanisi manisi yok efendim, lütfen...

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Türkiye Büyük Millet Meclisinin oturumunu yöneten bir Başkan olarak, bize izahatta bulunması için Hükümete uyarıda bulunmanız gerekir. Ağzınızdan hiçbir cümle çıkmıyor. Ben, fabrikada tezgah başında çalışan işçiden daha farklı şeyler bilmek istiyorum.

BAŞKAN - Sayın Cankurtaran, bana şu davranışınızın hukukunu öğretir misiniz?

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Hukuku yok sizin yaptığınızın karşısında.

BAŞKAN - Ben sizin yerinizde olsam üzülürüm.

Buyurun Sayın Bakan. (Gürültüler)

Değerli arkadaşlarım, lütfen...

KAMER GENÇ (Tunceli) - Dikta varsa...

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Müsaade eder misiniz? Ufak bir açıklama getirmeme izin veriniz. (Gürültüler)

ORHAN ŞENDAĞ (Adana) - Sayın Bakan, gizli toplantı yapmak istediğinizi söyleyin. “Yüksek menfaatler” deyip geçmeyin.

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Müsaade ederseniz cevap arz edeyim; ama siz devamlı konuşursanız, benim cevap arz etmeme imkân kalmaz.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Neyi saklıyorsunuz?

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Bu arz ettiğim satırlar içinde, Türkiye'nin yayılımcı bir politika gütmesi söz konusu değildir. Türkiye...

TEVFİK KOÇAK (Ankara) - Açıklayın Sayın Bakan.

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - O zaman müsaade ederseniz hiç arz etmeyeyim. Fikri soruyorsunuz, ben arz ediyorum, daha bitirmeden itiraz buyuruyorsunuz. Bırakınız anlatayım, yoksa, hiç cevap vermeyeyim. (Gürültüler)

BAŞKAN - Devam buyurun Sayın Bakan.

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Türkiye, Ortadoğuda önemli bir yer işgal eden ülkedir. Yalnız Ortadoğuda değil, Ortadoğu ile Batı arasında da köprü görevini görür. Takdir buyuracağınız gibi, Türkiye'nin yanbaşında, bölgesinin yanında cereyan eden olaylara karşı bigane kalması, bu büyük ülkeden, kendine düşen görevi, millî menfaatleri ışığında ve istikametinde yerine getirmesine manidir. Bu, konumuzun gereği ifade edilmiş sözlerdir. (Gürültüler)

ABDULKADİR ATEŞ (Gaziantep) - Bu kadar değil Sayın Bakan, bunu açıklayın.

BAŞKAN - Lütfen sayın milletvekilleri... Sayın Ateş, lütfen... Lütfen efendim... Biriniz başlayacaksınız, bir nutuk atacaksınız, bitecek, bir değerli arkadaşım başlayacak, o bitirecek, bir başka değerli arkadaşım... Böyle bir usule kararlıysanız biz de öğrenelim. Değilse, izin verin, Hükümet üyesi, Yüce Meclise ciddi bir konuda bilgi sunuyor. Eksiği olabilir, yanlışı olabilir; ama, müzakerelerin daha başındayız. Çok değerli grup sözcüleriniz, çok değerli muhalefet liderleri daha bu görüşmelere devam edecek. İstirham ederim. Lütfen efendim. Eğer bu oturumu usulen yöneteceksek söz vermiyorum; böyle bir görüşme usulümüz yok. Sayın Bakan devam buyurun efendim.

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Hükümetimizin bu kriz sebebiyle Ortadoğuda barışın ve istikrarın yeniden tesisini ve ülkemizin muhtemel tehlikelere karşı güvenliğinin idame ettirilmesini sağlamak, kriz süresince ve sonrasında hasıl olabilecek gelişmeler istikametinde Türkiye'nin yüksek menfaatlerini etkili bir şekilde kollamak; hadiselerin seyrine göre, ileride telafisi güç bir durumla karşılaşmamaya yönelik, süratli ve dinamik bir politika izlenmesine yardımcı olmak üzere, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi ve yabancı silahlı kuvvetlerin ülkemizde bulunması için Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca Yüce Meclisten talep ettiği izin içinde bulunduğumuz fevkalade kritik dönemin doğurduğu bir ihtiyaçtır.

MEHMET ÇAKIROĞLU (Trabzon) - Biz, maaş almak için mi geliyoruz buraya?

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Defaatle belirttiğimiz gibi, Türkiye'nin tercihi söz konusu buhranın savaşa varmayan zorlama tedbirlerinin sonuç vermesi suretiyle giderilmesidir. Türkiye, savaşın felaket olduğunu çok iyi bilen ve sınırları içinde huzurlu bir yaşam ve çağdaş uygarlık doğrultusunda her alanda daha ileri gitmekten başka emeli olmayan barışsever bir ülkedir.

İBRAHİM GÜRDAL (Isparta) - Harita nasıl değişecek o zaman?

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Ancak, Türkiye; barış ve istikrarın sağlanması ve idame ettirilebilmesinin milletlerin yüksek çıkarlarının korunabilmesinin kararlılık, cesaret ve caydırıcılıkla mümkün olabileceğini de iyi bilen, tecrübeli ve gerçekçi bir devlettir. Bu itibarla, sınırlarımızın hemen ötesinde tehlikeli şekilde tırmanan krizin gelişme yönü ne olursa olsun hadisenin siyasi ve ekonomik sonuçlarından ve bunların Ortadoğu Bölgesinin ötesine yansıtacağı şüphesiz sonuçlarından en yakından etkilenecek ülkeler arasında olacağımızı bilerek hareket etmekle inisiyatifi elden kaçırmamakla yükümlü olduğumuz da aşikârdır.

Dün olduğu gibi bugün de kimseye karşı dostane olmayan herhangi bir emelimiz bulunmadığını ne kadar açıklıkla ortaya koyuyorsak, gelişmelerin ulusal çıkarlarımızı haleldar etmesine izin vermeyeceğimizin ve o kadar açıklıkla anlaşılmasını istiyoruz.

ÖMER ÇİFTÇİ (Ankara) - Hangi çıkarlarla?

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Konu budur. Barış, huzur ve sulh içinde yaşamak için elden gelen bütün çabaların sarfedilmesidir. Konu budur; bugün Yüce Meclisimizin önüne gelişimizin nedeni de budur, mesajımız da budur.

Talep ettiğimiz iznin, millî menfaatlarımızın ve uluslararası hukuk kurallarının belirlediği politikamızın, hali hazır belirsizliklerin getirebileceği ani tehdit ve tehlikelerden etkilenmeden, istikrar içinde devam ettirilebilmesi için gerekli olabilecek hukukî çerçevenin sağlanmasından başka amacı bulunmadığını burada özellikle kaydetmekte yarar görüyorum.

Biz, milletimizin huzur ve esenliğinin korunması hususundaki sorumluluğumuzun bilincinde olarak, bölgede yaşanmakta olan krizin doğurabileceği tehlikeli sonuçların yol açabileceği zararların bilincinde olarak, meselenin mütecaviz Irak yönetimine karşı kararlı bir tutum içinde, ancak barışçı yöntemlerle halli için elimizden geleni yaptık ve yapmaya devam edeceğiz.

EROL AĞAGİL (Ankara) - 20 gün önce bilinçsiz miydiniz Sayın Bakan?

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Fakat, Saddam Hüseyin'in, iyimser olunmasına yardım etmeyen katı tutumu ışığında, gelişmelerin bundan sonraki seyri hususunda, bugüne kadar olduğundan daha dikkatli ve daha tedbirli hareket etmenin Türk Milletine karşı taşıdığımız tarihî sorumluluğun tabî bir gereği olduğunu da Hükümet olarak gözden kaçıramayız.

VELİ AKSOY (İzmir) - Sayın Bakan, geminin yola çıktığı söylentileri var; doğru mu değil mi?

DIŞİŞLERİ BAKANI ALİ BOZER (Devamla) - Yüce Meclisten talep ettiğimiz izin, Hükümetimizin bu sorumluluk anlayışının bir neticesidir. Hiç şüphe etmiyoruz ki, gelişmeleri derin üzüntü ve kaygıyla izleyen milletimiz gibi, Yüce Meclisin değerli üyeleri de Hükümetimizin bir macera arayışı içinde olmadığını, olayların gerisinde kalmamak, kötü ihtimallere karşı hazırlıksız yakalanmama mülahazası ile hareket ettiğini ve Hükümetimizden esirgemeyeceğinden emin olduğumuz güvenin en büyük bir sorumluluk duygusuyla değerlendirilebileceğini takdir edeceklerdir.

Yüce Meclise saygılar sunarım. (ANAP sıralarından alkışlar, SHP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Bakan.

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Bir hukukçu olarak bu söylediklerine inanıyor musun?

BAŞKAN - Doğru Yol Partisi Grubu adına Sayın Süleyman Demirel; buyurun Sayın Demirel. (DYP sıralarından ayakta alkışlar)

ETEM CANKURTARAN (İçel) - Mehmet Barlas burada oturan milletvekillerinden çok daha önemli: çünkü, Sayın Özal, Sayın Mehmet Barlas'a açıklamalarını yapmıştır, Hükümet burada milletvekillerine açıklama yapmıyor.

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, Sayın Cankurtaran, bir sayın lider Millet Meclisi kürsüsünde. Usul dairesinde Sayın Demirel'i kürsüye davet ettim. Lütfen... Hepinizi, size yakışır şekilde dinlemeye davet ediyorum. Lütfen...

ÖMER ÇİFTÇİ (Ankara) - Açıklama yapsın.

CEMAL SEYMEN (Nevşehir) - Dışişleri Bakanının söyledikleri gizli değil ki, niçin gizli oturum yapıyoruz?

BAŞKAN - Sayın Seymen, benim kadar siz de saygılıysanız muhalefete, bırakın lütfen, Sayın Demirel konuşmasına başlasın. (SHP ve DYP sıralarından gürültüler)

DYP GRUBU ADINA SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının en önemli sorunlarından birisini, en önemli sorumluluklarından, kendisine yüklediği sorumluluklarından birisini konuşmaya çalışıyor. Bu toplantının zabıtlara -muhterem heyetinizin dışında- ve duvarlara yapılmış olmasını esefle karşılıyorum. Dünyada bilinmeyen hiçbir şey yok. Eğer akşam televizyonları açarsanız, dünya televizyonları, bu işin başını çeken ülkelerin kendi halklarına ne kadar açıklıkla sorunu anlattıklarını görürsünüz. Nihayet fedakârlık isteyecekseniz, bir fedakârlık isteyecekseniz, onu millettten isteyeceksiniz. Millet doğruları nereden öğrenecek?.. Milletin doğruları öğrenme yeri evvela bu müessesedir. Çünkü, bu müessese aslında en büyük kamuoyudur. Bir temsilî Meclisin seçilmiş değerli üyeleri, millet adına ülkede olup bitenleri her zaman konuşmalı ve vatandaş bundan haberdar olmalıdır. Kaldı ki, neticesi savaşa varabilecek olan bir karardan, bunun gerekçelerinden vatandaş doğru şekilde haberdar olursa, birtakım menfi sözlerin tesiri altında kalmaz, ülkenin birliği, beraberliği o zaman sağlanır. Birlik içinde, beraberlik içinde olalım demek, onun icabını yapmakla mümkündür. Onun icabını yapmadan, o çeşit çağrılarını vatandaşa anlatmak mümkün değildir. Onlar bir korku unsuru olmaktan ileriye gitmez. Acaba niçin bu celse açık celse değildir, niçin bu toplantı halkımızdan gizlenmiştir, niçin televizyonla yayılmamaktadır? Gerçekten bunları düşündüğümüz zaman, bu müessesenin sorumluluğuyla ve nihayet yetki isteyen Hükümetin sorumluluğuyla bunların bağdaşmadığını ifade etmeliyim.

Bu ciddî bir olay. Ciddî bir olaysa ancak milletle bu işlerin içinden çıkabiliriz. Millettten koparak, ondan olayları saklayarak bir yere varmak imkânı yoktur. Üzüntülerimi ifade etmeliyim. Bu toplantı açık olmalıydı ve bu toplantı televizyondan milletimize ulaştırılmalıydı. Dün akşam Amerikan Temsilciler Meclisinin Dışişlikiler Komisyonunda Amerika Dışişleri Bakanı Baker'ın beyanını ve milletvekilleri tarafından Baker'a sorulan soruları dinledikten sonra, burada bizim bu toplantımızın kapalı olmasını hüzünle karşılıyorum. Yalnız Amerikan halkına değil, bütün dünyaya açık bir toplantıyı, bu işin mihmandarlığını yapan, önderliğini yapan Amerika yaptıktan sonra ve Amerika Dışişleri Bakanı, eğri doğru, yalan yanlış her suale gayet ciddiyetle cevap verdikten sonra, acaba biz, bu kürsüde 20'şer dakika konuşarak, bu işe önem mi verdiğimizizi gösteriyoruz, önem vermediğimizi mi gösteriyoruz?.. Tüzük öyle efendim; ama, pek çok kere burada toplantılar yaptık ki, o zamanı artırmak mümkündür ve nihayet tüzüğü çiğnemedi, tüzüğün maksadına hizmet edecek şekilde bu topluluğu, bu Yüce Heyeti çalıştırmak, ülkeye daha yararlı yapmak mümkündür.

Şimdi, Hükümetin iki sayın üyesi buraya geldiler, niçin bu toplantının yapıldığını söylediler. Evvela ifade edeyim; Anayasanın 92 nci maddesine göre, söz konusu olan durum; Meclisin izin vermesidir. Meclisin izin verme, daha doğrusu birisine izin verme yetkisi verme gibi bir hakkı yoktur. Meclis kendisi izin verecek. Ben bu yetkiyi sana vereyim de, sen bunu istediğin gibi kullan diye ne bunu hükümete verebilir ne başkalarına verebilir; kimseye veremez.

Yapılan yanlışır ve aslında bu Meclisin kendisini saf dışı etmesidir. Bana göre bunun gerekçesi de yoktur; gerekçesi olsa da yanlışır. “Efendim, bizim çoğunluğumuz var, yaparız...” Bu çoğunluğun olması, bunun yapılmış olması, yanlış yapılmış olmasını önlemez. Çünkü, bu hak, Meclisin hakkı, devredilmez, vazgeçilmez, bölünmez haklarından birisidir ve mademki bu hak devredilebiliyor, o zaman savaş hali ilanını geçen defa olduğu gibi Hükümet bu defa niye istemiyor? Bu da bir kamuflemdir. Yani, savaşa götürmek gibi bir durum yok orta yerde, savaş ilanını gibi bir durum yok, bakın böyle bir yetki söz konusu olursa, savaş çıkarır gelirsiniz gibi bir korkudan toplumu kurtarmak için, bana göre bir kamuflemdir. Yapacağınız iş zaten dışarıya asker göndermeye izin vererek, içerde başka ülkelerin askerlerini bulundurarak yapacağınız iş zaten savaşa geliyorsa, savaş ilanını bir emrivakıyı kabullenmekten, bir şekli yerine getirmekten ibaret kalır; aynen olmuştur: Goben ve Breslau gemilerinin boğazlardan geçip, Kırım limanlarını bombardıman etmesine izin verdikten sonra, Birinci Dünya Harbinin ilanını bir şekilden ibaret kalmıştır.

Onun içindedir ki, bana göre burada da, asker gönderme veya başka askerleri, ülkemizde başka askerlerin bulunmasına izin verme yetkisini devredebiliyorsa Meclis, öbürünü de devretmemesinde hiçbir anlam yoktur. Binaenaleyh Meclisin elinde bir şey kalıyor değil.

Neden bunun üzerinde bu kadar titiz davranıyoruz? Neden titiz davranılmalı?

şimdi, Sayın Dışışleri Bakanı, burada geldi, ne dedi: “Millî menfaatların gereği.” İyi; ama, bu nedir millî menfaat? Ama bu şudur; millî menfaat, milletin yüksek menfaatları, milletin âli menfaatları... Bu, her halde bugün milletin yüksek menfaatlarının ne olduğunu “Canım ben söylüyorum, sen anla; bu ciddî bir iştir, bunu anlamayacak ne var” şeklinde geiştiremezsiniz.

Bu kararın alınmasında milletin âli menfaatinin ne olduğunu söylemeye mecbursunuz. Hükümet bunu söylemeye mecbur. Bu kararı ne yapacaksınız?.. Farz ediniz ki bu kararı bu Meclisten aldınız. Ne yapacaksınız bu kararla? Bu Meclise bunu söylemeye mecbursunuz. “Efendim, biz ne yapacağımızı biliyoruz, siz karışmayın” diyorsanız, bu, tabii ki, demokrat bir anlayışa sığmaz. Çünkü, aslında, bizim düşüncelerimiz yönetimi ne kadar rahatsız ederse etsin, bizim düşüncelerimize vicdanınızda cevap bulabiliyorsanız, doğru yapıyorsunuz. Cevap bulamıyor da onu gürültü patırtıyla bastırıyorsanız, o zaman vicdanınız sizi bir gün rahatsız edecektir. Bugün olmasa yarın edecektir.

Sonra, -bu, Türkiye’nin çok önemli bir konusu- buradan bir savaş çıkarsa, bu savaşa sizi destekleyenlerin çocukları gidecek de başkaları gitmeyecek değil ki. Onun için, gelin, beraberlik sağlayın. Beraberliği nasıl sağlayalım? Beraberliği, bu kararı “Millî menfaatler böyle icap ettiriyor, ülkenin âli menfaatları böyle icap ettiriyor” gibi yuvarlak laflarla geiremezsiniz. Ben bunu size söylemiyorum, herkese söylüyorum. Yani “Bugün artık Türkiye’de ne uçurumun kenarına geldik”, ne de “âli menfaatlarımız böyle icap ettiriyor” gibi, eskiden korkutucu olan sözler kimseye hitap etmiyor. Bir şuurlaşma, bir bilinleşme vardır. Bu menfaatların neler olduğunu bilelim. şimdi, bu menfaatları beraberce düşünelim. “Efendim, bölgede istikrar bozulmuş, onun için biz bu kararı istiyoruz” bu istikrarını biz mi düzelteceğiz? Bölgede istikrar ilk defa mı bozuluyor? Bölgede istikrar zaten var mı? Daha “intifada”nın birinci gününe gelindi. Lübnan karmakarışık, İran’la Irak sekiz sene harp etti. O zaman bunları bölgede istikrar bozuldu saymadık yahut böyle bir kararın gerekçesi için “Bölgede istikrar bozuldu” diye gelip, “İran’la Irak harp ediyor, buradan bize bir şey sıçrayabilir; binaenaleyh. Hükümete böyle bir yetki devrinde bulunun” diye kimse gelmedi.

Olayı küçümsemiyoruz. Önemli bir olaydır, yalnız kraldan ziyade kralcı olmaya, kahramanlığa soyunmaya, birtakım yerlerin gözüne girmeye gerek yoktur.

“Efendim, böyle bir olay yok”. Tamam, o zaman gelin, millî menfaatlarımızın ne olduğunu söyleyin. Hükümete sesleniyorum: şimdi bu yetkiyi aldınız. Bu yetkiyle ne yapacaksınız? Suudi Arabistan’a asker mi göndereceksiniz? Körfeze gemi mi göndereceksiniz, yoksa Türkiye’nin kuzeyinden ikinci bir cephe

açılmasına mı müsaade edeceksiniz? Ne yapacaksınız bu kararla? Yahut, “Efendim, bilemiyoruz, Türkiye birtakım tehlikelere maruzdur. Onun için bu kararı istiyoruz” diyemezsiniz; çünkü, 12 Ağustos günü yapılmış bulunan toplantıda Türkiye bir saldırıya maruz kalırsa, ona karşı koyma yetkisini zaten aldınız. Şu anda Türkiye’nin bir saldırıya karşı koyması ihtimaliyle, Türkiye açıkta değildir; o yetki elinizde var. Bana göre o da yanlıştır; çünkü, zaten Türkiye bir saldırıya maruz kalırsa, Türkiye’nin güvenlik mekanizması, Türkiye’nin güvenlik kanunları, Türkiye’nin güvenlik hizmetleri otomatik işler. Yani, huduttaki komutanlar otomatik o saldırıyı defetme yoluna giderler, dönüp yetki aramaya gelmezler; çünkü, onun mantığı yoktur.

Ben bu kararın mantığını arıyorum ve yine size gayet açıklıkla söylüyorum ki, hiçbir siyasi mülahazayla değil, böyle bir kararın ülkeme ne getireceğini, ne götürceğini sesli düşünerek huzurunuzda bunları söylüyorum. Bakınız, bu işin başını Birleşik Amerika Devletleri çekiyor. Sayın Dışişleri Bakanı diyor ki, “Biz, müttefiklerimizle beraber bir tavır takındık.” Bizim bu olayda müttefiklerimizle beraber bir tavır takınma mecburiyetimiz yoktur. İttifaklar her şey için değildir, ittifakların muayyen sahası vardır; onlar bize her şey için angaje değildir, biz onlara her şey için angaje değiliz. Biz ahde vefayı gösteririz, neyi taahhüt ettiyse onu yaparız. Bizim müttefiklerimize taahhüt ettiklerimizin dışında hiçbir ahdimiz yoktur, ne taahhüt ettiyse o. Binâenaleyh, acaba bu sözü neden söylemiştir, onu anlayamadım; ben mi yanlış anladım? Çok dikkatle dinledim. “Müttefiklerimizle beraber vaziyet aldık.” O zaman, Doğu ile Batı arasında köprü nasıl olacaksınız? Diyorsunuz ki, “Biz, Batı ile Doğu arasında köprüyüz.” Sizin müttefikleriniz Batılılar. Doğuda cereyan eden bir olaya karşı vaziyet aldıysanız; köprü iki yakayı birleştirecek, yakalardan birisi elinizden gitmiş, askıda kalırsınız. Zaten Türkiye’nin bugün sıkıntısı budur. Türkiye, Doğu ile Batı arasında köprü olma rolünü yitirdi, daha da çok yitirmeye doğru gidiyor.

Şimdi yine soruyorum: Bu kararla, Türkiye’ye bir tecavüz vaki olursa onu karşılayacağız diyemezsiniz; çünkü onun kararını 12 Ağustos’ta aldınız lüzum olmadığı halde. Şimdi bu kararı ne yapacaksınız? “Türkiye’nin âli menfaatları böyle icap ettiriyor” ile bizi ikna edemezsiniz, kimseyi ikna edemezsiniz ve ben anlamadıktan sonra, ben bunu vatandaşa nasıl anlatacağım? Âli menfaatlar böyle icap ettiriyormuş... Benim vatandaşım soracak, “Neymiş bu âli menfaatlar?” diye.

Muhterem milletvekilleri, efendim, bizim dinamik bir politika takip etmemiz lazımmış ve bir potansiyel düşmana karşı bir dinamik politika. Bakınız, dün akşam Baker’in söylediklerinin içerisinde hedef olarak Saddam yok. Baker ne diyor “Amerika’nın hedefleri nedir diyor izah ediyor. Dörttür. Bunlardan birincisi Kuveyt’in Irak’ın elinden kurtarılması. İkincisi, rehinelere kurtarılması. Üçüncüsü, bu işler olduktan sonra burada bir güvenlik sistemi meydana getirilecek, bu güvenlik sisteminin mutlak manada bir daha böyle olaylar çıkmayacak biçimde yapılması. Dördüncüsü de, Kuveyt’in meşru idaresinin yerine konmasıdır.” Soruyorlar, Kuveyt’in meşru idaresi Şeyh El Sabah’a karşı Amerika’nın bir taahhüdü var mı? Onu niye yerine getirtip oturtmak için Amerikan çocuklarını çöllerde telef edelim? Milletvekillerinin sorduğu bu. Ona verdiği cevap “Evet, mademki biz bu işe bulaştık, öyle girdik işin içerisine ve biz bu ahdimizi tutmak mecburiyetindeyiz, yoksa bize başkaları inanmaz”. İşte bu.

Şimdi soruyorum; Türkiye Cumhuriyetinin hedefleri nedir? Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin politikasının hedefi nedir? Ne yapmak istiyorsunuz? Yani bunlar Amerika’nın hedefleri. Bu hedeflerin gerçekleşmesine yardımcı olmak istiyoruz... Neyle? Bakınız, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetini bugün aktive eden, harekete geçiren müttefikleri değildir. Resmen aktive eden Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunun kararıdır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulunun kararı olmasa Türkiye Cumhuriyeti diğer memleketler gibi ambargoya da iştirak edemez. Etmez. Mecbur değildir; ama Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Kurulu bir bağlayıcı karar vermiştir, Türkiye bu ambargoya iştirak etmiştir. Sayın Hükümet Başkanı, “İşte bunu yaptık canım, bunun nesi yanlış? Bunun dışında ne yaptık ki?..” diye soruyor. “Buna bir itirazınız var mı?” diye soruyor. Bunun sorulacak bir tarafı yok. Şimdi soruyoruz. Şimdi var soracağımız: Peki bu kararı aldıktan sonra ne yapacaksınız?

Efendim, olayların seyri sırasında bugünden göremediğimiz “unforsee (görünmeyen)” birtakım meseleler çıkabilir, sorunlar çıkabilir onları karşılayacağız? Ne çıkabilir? Irak’tan bir tecavüz mü bekliyoruz? Türkiye Irak’tan bir tecavüz mü bekliyor? Gayet açıklıkla söyleyelim: Eğer Türkiye Suudi Arabistan’a asker gönderecekse, o zaman Türkiye bu ihtilafın bir parçası olur. Henüz Birleşmiş Milletlere dahil ülkelerin hiçbirisi, Amerika hariç, o da Irak halkını değil, Irak Hükümetini ve Irak’ın bu yaptığı işi hedef alıyor, henüz kendisiyle Irak’ı bir husumet haline getirmemiştir. Bu karar ve bu kararın uygulaması Türkiye’yi Irak’la hasım hale getirebilir, hem herkesten önce getirebilir. Bizim de korktuğumuz budur.

Türkiye’nin herkesten evvel Irak’la hasım hale gelmesinde hiçbir yarar yoktur. (ANAP sıralarından “Zararı da yoktur” sesleri) Vardır. Çok zararı vardır. Şöyle vardır: Biz komşuyuz Irak’la. Eğer deniyorsa ki, gayet açıklıkla söyleyelim, Hükümetin gelip bu sözleri de burada cevaplaması lazım. Benim anladığıma göre, sokaklarda dolaşan laflara göre, “Efendim, biz bu işte daha aktif bir vaziyet almalıyız. Üç sebepten dolayı. Bunlardan birincisi, işte harita değişecek. Harita değişince pasta çıkacak ortaya. Bu pastayı paylaşacağız.”

Ben geçen 12 Ağustos toplantısında da söyledim. “Harita değişecek, bu pastadan biz pay alacağız” dan kasıt, Kerkük ve Musul’un bize intikal edeceği ise, bir oyuna gelmeyin diyorum; çünkü Musul’un bize intikalinden memnun olmayacak kimse yoktur, yalnız, bir oyuna gelmeyin. Şöyle gelmeyin; bir taraftan “Yurtta sulh, cihanda sulh. Biz emperyalist değiliz” vesaire filan gibi lafları edip -yine bugünkü beyanların içinde de var- sonradan da, esas bu tezkerenin altında yatan; bir gün nasıl olsa harita değişecek, ne olacak? Irak parçalanacak, Irak bir masanın üstüne konup parçalanacak. Canım, Kerkük ve Musul bize geçse, fena mı? 100 milyon ton petrol bugünkü paralarla 17,5 milyar dolar eder... Buna itiraz edecek kimse yok; ama bu bir oyundur bana göre. Şöyle oyundur: Irak Kuveyt’i işgal etti diye Irak’ı emperyalist ilan edip, Kuveyt’i Irak’ın elinden almaya çalışanların Türkiye’ye Kerkük ve Musul’u vermeleri mümkün değildir beyler. Oyuna gelmeyelim; konjonktür o konjonktür değil; bir. İkincisi, eğer bu kargaşanın içinden Türkiye, pastadan alacağım pay diye Kerkük ve Musul’u aklından geçiriyorsa -kimse beni yanlış anlamasın, ben peşinen söyledim- ve bunun için fedakârlık yapmaya hazırlanıyorsa, fedakârlık yaptığıyla kalır; çünkü o zaman hem Kerkük ve Musul’u bize verecek olanlar, hem bütün Arap âlemi sıkıntıya girer, hem biz, hem bütün Arap âlemi, hepsi sıkıntıya girer. Ortada bir Hatay konjonktürü yoktur ve acaba bugüne kadar sessiz sedasız duran Sovyetler Birliği bizim 20 milyar dolar civarında bir petrol kârı. bir petrol parası almamıza razı olacak mı? Onu da bırakın bir kenara; evet, Türkiye komşularıyla iyi geçinmek mecburiyetindedir; menfaattır. Batıyla da iyi geçinmek mecburiyetindedir, süper güçlerle de iyi geçinmek mecburiyetindedir, menfaatinin gerektirdiği kadar da komitmentlere, yani yükümlülöklere girebilir; ama Batıya teslim olamaz Türkiye. Gayet açıklıkla söylüyorum, evvela Batı itiraz edecektir Türkiye’nin 20 milyar dolarlık petrol parasına kavuşmasına. Çünkü siz, güçlü bir Irak’ın, güçlü bir Saddam’ın, Batı için tehlike teşkil ettiğini, Batı’nın söylediği yerde güçlü bir Türkiye’nin Batı için canciğer olacağını mı zannediyorsunuz? Kimse sanmasın, kimse sanmasın, kimse. (DYP sıralarından alkışlar)

Batı’nın iki tane ön karakolu vardır: İsrail’dir ve Yunanistan’dır. Türkiye’yi ne ondururlar, ne öldürürler. Saz benizde olacak Türkiye onlara göre, yeşermeyecek. Çünkü, eğer Türkiye yeşerirse, elin parmakları gibi adalar kesilmiş, Anadolu kimin elinde ise adalar onun elinde olmuş, kesilmiş. İşte Batı Trakya, şu kadar insan orada bugün bakımsız, vesairesiz, per ve perişan, evinin tamirine müsaade etmiyorlar ve “Türkiye yavaş yavaş Kıbrıs olayında olduğu gibi buralara sarkar, sarkıntılık eder, öbür tarafta başka işler çıkar” diyorlar. Onun içindir ki, hiç kimse, Türkiye’nin böyle bir kargaşadan bir avanta koparıp, hatta bedelini çok ağır bile ödese bu avantanın, güçlü çıkacağını falan sanmasın. Böyle diyorsa, bunu diyenler yanılmaktadır; bir.

İkincisi, “Efendim, Saddam güçlendi, Saddam bizim için bir tehlikedir. Saddam’ın şimdi burnu kırılmazsa yarın bizim başımıza dert olur. İşte Fırat suyu der, Dicle suyu der, şu der. bu der” konusu var.

Şimdi potansiyel tehlike bu; yani potansiyel tehlike olayına geliyorum. Saddam bugün değilki, dün de sıradan potansiyel tehlike idi. Potansiyel tehlike arıyorsanız etrafınızda epeyi ülke var; bunların herbirisini potansiyel tehlike olmaktan çıkarmaya kalkmak bizi bitirir. Çünkü, devletler, politikalarını potansiyel tehlike olmaktan çıkarmaya göre ayarlamıyorlar, tehlikenin tehdit haline gelme ihtimaline karşı tedbir arıyor, o tedbiri ararken de ittifaklar arıyor. Nitekim Türkiye'nin Sovyetler Birliğine karşı yaptığı odur nitekim.

Açıklıkla söyleyeyim; her halde Türkiye bir Saddam'ın karşısında yaprak gibi titreyemez. Saddam Türkiye'ye bulaşmaya kalkarsa elli defa kafasını kırarız, elli defa. (DYP sıralarından alkışlar)

Kaldı ki bugün zaten Körfez krizinin sıkıntısı şudur: Saddam bu adımı atmıştır; Saddam geri çekilemez, Saddam geri çekilirse mahvolacak. Saddam geri çekilmezse mahvolacak; geri çekilirse mahvolacak. Binaenaleyh Saddam geri çekilmemeyi tercih edecektir; çünkü geri çekildiği zaman Saddam ne işe yarar? 8 sene İran'la harbetmiş, arkasından sıfıra münce olmuş. Bütün harp sonrasında elde ettiklerini terketmiş, çekilmiş; şimdi bir de bunu yaptığı zaman Saddam'ı orada yaşatmazlar. Kendi halkı yaşatmaz. Binaenaleyh Saddam bu işin sonuna kadar gidecektir. Zaten Saddam'ın bir Amerikan teklifini kabul etmesi mümkün değildir ve Saddam'ın hiçbir ihtimali yok bu işi savaşız bırakmasına.

Savaş: Savaşı nasıl yapacaksınız, kim yapacak savaşı? İşte burada görüyorsunuz, Arabistan çöllerinden cephe açarak bu savaşı yapmak mümkün değildir. Geçen celsede de endişelerimi söyledim; Türkiye 2 nci bir cephe açmak, bir kuzey cephesi açmak tazyiki ile karşı karşıya kalacaktır.

Sayın Hükümet Başkanının beyanı var; diyor ki, dışarıdan gelecek -dünkü beyanıdır- yabancı kuvvetlerin Türkiye'de yer almasına ve bir kuzey cephesi açılmasına rıza gösterir misiniz? "Hayır" demiyor, "hayır" demiyor. Dışarıdan gelecek kuvvetlerin Türkiye'de yığınak yapmasına rıza gösterir misiniz "Hayır" demiyor. Ben ajans haberlerinden alıyorum bunu; yani "kuzey cephesi" tabirini gördüm sanıyorum, görmediysem bile "Yığınak yapmasına razı gösterir misiniz" diye soruluyor ve "Hayır" demiyor.

Ne olacak? Yarın siz bu kararı çıkardınız, bugüne kadar sizi kimse zorlayamazdı çünkü bu Meclisin hakkıdır, Meclisin işidir, biz bunu Meclisten geçirmediğçe yapamayız derdiniz

Değerli milletvekilleri, vicdanî vazifemi yapmakla kendi kendimi yükümlü sayıyorum. Bakınız, aslında orta yerde bir slogan var; bu slogan şöyle: Bu petroler, yani 600 milyar varil petrol Arap halkınıdır. Bu petroler kralların veya onların ecnebî ortağı şirketlerin değildir diyen ses... (DYP sıralarından alkışlar) aslında diyen sesin tesir hâsıl etmemesi mümkün değil. Bunun tesir hâsıl etmemesi mümkün değil. Bu sesin sahibi kim olursa olsun. Bu sesin sahibi Saddam dahi olsa, bunun tesir hâsıl etmesi mümkün değil. Saddam'ı tahrif edebilirsiniz, bu sesi tahrif edemezsiniz.

Eğer Ortadoğu yeniden şekillenecekse, işte bu petrolerin bir avuç kralın veya bir avuç hanedanın değil, fukara halkların olduğu esasına göre şekillenecektir. Sanılıyor mu ki, Sosyalizmin anavatanı olan Sovyetler Birliği bu sesin dışında bir sese kulak verecektir. Vermeyecektir. O zaman kendi iflasını, 70 senedir söylediği şeylerin tümünün iflasını ilan etmiş olur. Ve yeniden Ortadoğu şekillenirken Türkiye bu Ortadoğu'nun şekillenmesinden ne umuyor? Sayın Hükümetten onu istiyoruz. Gelin burada söyleyin. Ne umuyorsunuz bu şekillenmeden?

Pasta... "Efendim pastadan pay alacağız..." Pastadan ne pay alacaksınız; hangi pastadan ne pay alacaksınız?

ALPASLAN PEHLİVANLI (Ankara) - Kimse öyle bir şey demiyor.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Diyorlar. Ben, diyenleri söylüyorum. Ben bunları soruyorum. Dışarıda bunu diyenler var. Gelirsiniz, "Bunlar doğru değil" dersiniz. Resmî beyanlar da var; pasta beyanları. Anlatabildim mi?

Ben polemige girmek istemiyorum. Gayet dikkatle söylüyorum. Üçüncü olay: “Efendim, biz bu işin gerisinde kalırsak, ekonomik bakımdan yardım görmeyiz; binaenaleyh, biz bunun içinde olalım ve ekonomik bakımdan yardım görelim...”

Ekonominin hareket yeri ekonomidir. Eğer kan dökerek kâr sağlamaya veya ekonomik faydalar sağlamaya kalkacak olursak, o, -açık söylüyorum- çok büyük vebale sebep olur. O faydalar kime gidecekse onun boğazına durur o. Çünkü, bir tarafta kan dökceksiniz, bir taraftan da ekonomik fayda sağlayacaksınız. Bunlar mümkün değildir. (DYP, SHP sıralarından alkışlar) Binaenaleyh, bu kararın gerekçesi üç şeye dayanıyorsa, üçü de yanlıştır.

1. Biz aktif olalım, Amerika ve Batı'nın gözüne girelim. Bizi ortak pazara alırlar. Mademki o harita da yeniden şekillenecekmiş, bu harita şekillenirken, biz acaba kum çölünden bir parça mı almayı aklımızdan geçiriyoruz? Eğer bu kastedilen Kerkük, Musul değilse.

Arkadaşlar, bir şey daha var: Komşularınızın zaafa düştüğü bir yerde, haraç mezat komşularınızın bir masanın üstüne konup parçalanmasını, ondan da bir parça da bize düşse diye dünya geneli ayrı, eğer burada oturuyor durumda olsanız, fevkalade sıkıntıya gireriz. Yani, o hissi verdiğimiz zaman fevkalade sıkıntıya gireriz. (DYP, SHP sıralarından alkışlar) Türkiye gibi büyük bir Devlete bu kadar fırsatçılık yakışmaz. Hadiseyi Saddam'ı Kuveyt'ten çıkarmak alıp da, Saddam'ı Kuveyt'ten çıkarmak birinci derecede niye bizim meselemiz? Ortadoğu'da bunca iş varken, başka şeyler varken, yani Ortadoğu'nun jandarması biz miyiz, burada istikrarı koruyuvorecekmişiz?

İLHAN AŞKIN (Bursa) - Denge var, denge...

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Sıkılmayın beyler, bunlara cevap bulabiliyorsanız mesele yok. Benim söylediğim laflar boşsa, “Boştur” deyin, geçin.

Bir mülahazamı daha söyleyeyim. Bakınız, bu kargaşada dikkat edilecek en önemli şeylerden birisi Arap halklarının yanında mı olunacak ARAMCO'nun yanında mı olunacağıdır? (ANAP sıralarından “Arap halkları yok” sesleri) (DYP, SHP sıralarından alkışlar) Bir yerde olacaksınız, o hissi eğer Arap halklarına verdiğiniz takdirde biz bu olayla ikinci bir İsrail oluruz burada ve biz bu olayı Arap halkları nezdinde yüz sene süremeyiz. (ANAP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Bir dakika efendim.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Araplar çok, onun için söylüyorum Araplar, Suudi Arabistan'da da var, Mısır'da da var, yarın bugünkü idarecileri, bu Arap halkları devirir, yarın başka türlü şekillenir iş. O zaman, Türkiye ters bir duruma düşmüş olmamalıdır, bir.

2. Bu işin bir Hıristiyan Müslüman meselesi haline dönüşmemesi için Batı devletleri ve Birleşik Amerika Devletleri yanında Müslüman ülkeleri arar; Türkiye'yi başta arar.

Onun içindir ki, bizim sırtımızın çok sıvazlanmış olmasından da huylanırım. (DYP ve SHP sıralarından alkışlar) Çünkü, sırtımız çok sıvazlanırsa yarın bize ödeyemeyeceğimiz bir faturayı getirir yüklerler. Türkiye'nin başka sorunları da çıkar, bunlar içerisinde fevkalade sıkışık duruma geliriz.

Uzun lafın kısası şudur; evet, Sayın Hükümet Başkanı, “Katiyen savaş yapmak, öne çıkmak, kahramanlık yapmak falan değil bizim maksadımız; ülkemizi saldırıdan korumak için gerekli tedbirleri almaktır.”

İLHAN AŞKIN (Bursa) - Doğru; yapılan budur.

BAŞKAN - Efendim müdahale etmeyelim.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Yok ama; yapılanla bunun illiyet rabitasını arayalım. Akıl için yol bir.

Binaenaleyh, eğer, Türkiye bir saldırıya maruz kalırsa, onun mekanizması vardır. Demekki, bu o işe yaramayacak. E, Türkiye'ye bir saldırı tasarlanıyorsa; Sayın Akbulut diyor ki, "O saldırı bana gelmeden evvel benim onun üstüne gitme hakkım vardır. İstihbarat teşkilâtım bana derse ki, Türkiye filan yerden saldırıya maruz; ben, onun üstüne giderim ve onu tesirsiz hale getiririm. Bunun vebali günahı ne ise onu da çeker." Geriye ne kalıyor?.. İliyet rabitası bu... Geriye kala kala başka şeyler kalıyor ve açıklıkla söyleyeyim, Birleşik Amerika'nın, dünyanın göze alamadığı bir şeyi bizim herkesten evvel göze almamızın bir anlamı yoktur. Üç ile altı ay Irak'ın bu ambargoya dayanacağı tahmin ediliyor yiyecek bakımından. Altı ile dokuz ay da silah bakımından dayanacağı tahmin ediliyor.

Binaenaleyh, bize izah ediniz, deyiniz ki, bu kararların maksadı şudur. Eğer, "Ülkenin âli menfaatleri böyle gerektiriyor" dersiniz, ülkenin âli menfaatleri böyle gerektiriyormuş diye biz buradan gitmeyiz. Nedir o âli menfaatler gelin onu söyleyin? Bu bir.

İkincisi, "Efendim, bu dinamik politikadır." Dinamik veya statik. Bunlar metottur; amaç değildir. Hangi maksada varmak istiyorsunuz? Eğer, İkinci Dünya Harbinde ülkeyi yönetenler dinamik politika takip etseydi 20 defa harbin içinde kendimizi bulurduk. Statik politika takip edip Türkiye'yi harbe sokturmamışlar. Bunda kınanacak bir şey var mı?.. Bunda kınanacak bir şey yok. (DYP ve SHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın Demirel, 36 dakika oldu; saati de bu tarafa koydunuz; takdirinize tevdi ediyorum. (DYP ve SHP sıralarından "Acelelerimiz mi var?" sesleri, gürültüler)

Efendim, ben bir şey söylemedim. İncicamını bozmamak için küçük sataşmalara dahi müdahale etmedim. İstirham ederim...

Usul var mı, yok mu? Sayın lider 16 dakika daha süresinin üzerinde devam etti, hiçbir müdahalede bulunmadım. İstirham ederim... Ve takdirine tevdi ettiğimi söyledim.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Niyetim, ne tüzük ihlalidir, ne herhangi bir şekilde Başkanımın müsamahasından yararlanmaktadır; sadece çok önemli bir konuda bir fikri bu kürsüden muhterem heyetinize aktarmaya çalıştım.

Bir, iki dakika içinde düşüncelerimi toparlayayım.

Aktif politika ve potansiyel tehlike böyle bir kararın gerekçesi olmaz. Doğru politika kararın gerekçesi olur. Bu kararın, doğru bir politikanın eseri olmadığını bilmemiz için de "Ortadoğu"daki istikrar bozuldu bunu düzelterceğiz" gibi bir şeye inanmayız. Yani, başkalarını kandırın bununla; biz buna inanmayız. Zaten sizin işiniz de değil, yapamazsınız da. Ortadoğu'daki istikrarı nasıl sağlayacaksınız? Dünya gelmiş, dünya sağlamaya çalışıyor. Onları bir kenara itip siz mi sağlayacaksınız bunu Türkiye'nin bu kadar sıkıntıları varken?

İkincisi, söylüyoruz; bu bir aldatmacadır ve gayet açıklıkla söylüyorum; köprü olacakmışız tramlen olmuşuz. Burada işin varacağı yer şu: Öyle Saddam, kolay kolay pes falan etmeyecektir. Savaş olacaktır. Bu savaş aslında nasıl olacaktır. Ya Vietnam batağı gibi bir savaş olacaktır, -onu Amerika düşünsün, biz de düşünelim tabii- Amerika zaten ondan korkuyor; ya bu korkuyla sivil Müslüman kitlenin kıtali şeklinde bir savaş olacaktır. Bu vebalin içerisinde Türkiye bulunmamalıdır. Açıkça söylüyorum, Türkiye dışarıya asker göndermemelidir; Türkiye bu işin içine girmemelidir. Eğer, Irak olayı Türkiye'ye bulaşacaksa, Türkiye'nin 370 kilometre sınırı var, Türkiye askerlerini Suudi Arabistan'ın sınırlarını korumaya gönderirse, kendi sınırını ne ile koruyacaktır? Kendi askeriyle kendi sınırını korumalıdır.

Açık söyleyeyim, Türkiye'nin Suudi Arabistan'a gönderip de, oralarda şehit edeceği her askerin kanı boşuna dökülmüş olur veya bir kuzey cephesi açarak, Irak'ın gücünü kuzeye çekmek için kuzey cephesinde şehit edeceği her askeri de, petrol kuyularını beklemek için veya başka menfaatler için uzaklardan gelmiş insanların yerine Türk çocuklarının, bizim insanlarımızın şehit olması, onların ölmesinden başka bir şey değildir.

Bunlar olmayacaksa, bu kararın neye yarayacağını birisinin gelip burada söylemesi lazımdır ve yanlıştır ortaya konan gerekçe, yanlıştır gidilen yol bence. Zaten Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi asker kullanılmasını henüz kararlaştırmış değil ki ve bakalım ayın 9 unda, pazar günü ne olacak; 9 Eylül Pazar günü Helsinki'deki masanın üstüne ne gelecek. Türkiye'nin gelmeyeceği ne malum? Sovyetler Birliği içerisinde birçok problemler var. Türkiye'nin bir Ermenistan olayı var. Ermenistan olayının bir ucu Sovyetler Birliğinde, bir ucu Amerika'da ve Sovyetler Birliğinin içerisinde Türkçe konuşan cumhuriyetler var. Bakalım ne gelecek?

Binaenaleyh, olaylar bu kadar önemli iken, herkesten evvel, her şeyden evvel gidip, yapacağımız şeylere herşeyden evvel bizim talip olmamız, bizim pazarlık gücümüzü ortadan kaldırmıştır.

HAZIM KUTAY (Ankara) - Yanlış, yanlış...

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Açıklıkla söyleyeyim pasta peşinde olanlara sesleniyorum. Pastacılar, pastacıların, pasta kreması yalayacağız derken avuçlarının içini yalamaları muhtemeldir ve bu (DYP ve SHP sıralarından alkışlar) Türkiye için fevkalâde ağırdır. Gelin buraya ne yapacaksınız, bu kararı aldınız, bundan sonra ne yapacaksınız, ondan sonra ne yapacaksınız, bir, iki, bunu söyleyin.

İki; efendim olayların gelişmesine göre yapacağız, olayların gelişmesine göre değerlendirmeyi niçin Meclis yapmayacak da hükümet yapacak? Bu hak sizindir. Bu hakkı eğer hükümete bırakıyorsanız -ki Anayasaya göre bırakamazsınız- kendi kendinizi, aslında kendi kendinizi faydasız hale, yaramaz hale getiriyorsunuz demektir. Bunu herkese birden söylüyorum. Düşünün, taşının bildiğinizi yapın diyemiyorum. Çünkü böyle bir kararı kabul etmiş olmanın da vebali vardır. Ama ne olursa olsun, arkadaş sen söyle söylemeye devam et, biz bildiğimizi yapaalım dersiniz...

HAZIM KUTAY (Ankara) - Biz öyle söylemedik, pasta ile ne ilgisi var. (DYP sıralarından gürültüler) Biz pastacı değiliz.

SÜLEYMAN DEMİREL (Devamla) - Hazım Kutay, senelerce benimle çalıştın... Otur oturduğun yerde.

Hepinize sevgiler ve saygılar sunuyorum, hoşçakalınız. (DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Demirel.

İBRAHİM GÜRDAL (Isparta) - Köpek.

BAŞKAN - Sayın Gürdal, lütfen efendim, lütfen...

Sayın milletvekilleri, görüşme sırası Sosyaldemokrat Halkçı Parti Grubu adına Genel Başkan Sayın Erdal İnönü'dedir.

Buyurun Sayın İnönü. (SHP sıralarından alkışlar)

SHP GRUBU ADINA ERDAL İNÖNÜ (İzmir) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesini isteyen Hükümet tezkeresi üzerinde Sosyaldemokrat Halkçı Parti Grubunun görüşlerini dile getirmek için söz aldım. Yüce Meclisi kendi adıma, grubumuz adına saygıyla selamlıyorum. (SHP sıralarından alkışlar)

Sayın milletvekilleri, böyle bir izin isteği çok kısa bir süre önce 12 Ağustosta Büyük Millet Meclisinin olağanüstü toplantısında aynı Hükümet tarafından Meclis Genel Kuruluna getirilmişti. O zamanki isteğin tek farkı savaş hali ilanını da kapsamıydı, şimdi bu yok; ama savaş hali ilanının bulunmaması, isteğin içeriğini hiç değiştirmiyor. Çünkü, yurt dışına, savaş çıkması beklenen bir alana asker göndermek ya da yurdumuza, başka bir ülkeye saldırmak için geleceği açık olan yabancı kuvvetleri çağırarak; bunlar zaten ülkemizi fiilen savaşa sokacak hareketlerdir. Hiç kendimizi aldatmayalım. Bu defaki Hükümet

tezkeresinde istenen izin de aynı geçen defakinden olduğu gibi, başka bir devlete savaş açma iznidir. Bu izni, Meclis geçen oturumda -açık oturumda, kapalı oturumda- uzun görüşmelerden sonra şartsız olarak vermeyi reddetti. Şimdi tekrar getiriliyor. Niçin? O zamandan beri ne değişti? O zaman Hükümetin Meclise vermiş olduğu bilgilere yaptığı açıklamalara hangi önemli bilgiler eklenmiştir? Hiç böyle bir şey olmadığını biraz evvel Sayın Dışişleri Bakanının konuşmasında da açıkça gördük. Eğer konu çok ciddi olmasaydı biraz şaka yapmak isterdim, Sayın Dışişleri Bakanını rahatlatmak isterdim. Çünkü, burada ne kadar sıkıntı içinde, inanmadığı bir davayı savunmak için birtakım cümleler arama halinde olduğunu gördük, ama bunları bırakıyorum; çünkü konu çok ciddi. Türkiye Büyük Millet Meclisinin uzun süre içinde karşılaşılabileceği en tarihî, en önemli bir oturum yaşıyoruz. Böyle bir oturumda savaş açma yetkisini bizden Meclis olarak, hükümete vermemiz isteniyor. Olayları takip ediyoruz, biliyoruz; Irak Kuveyt'i işgal etti, ihlak etti, vilayetler arasına kattı, ondan sonra gazetelerde yazılanlar, televizyonlar hepsini biliyoruz. Bunları herkesin bildiğini de hükümet bilerek kapalı oturum istedi. Yani kapalı oturumda herkesin bilmediği şeyleri söyleyerek bizden bu savaş yetkisini isteyecek, öyle sandık. Ama, ne gördük? Sayın Dışişleri Bakanı neler söyledi? "Yarınları belirleyecek dinamikler var." Hep öyledir. Yarın belirleyecek dinamik bugün olur, öbür gün de yarını belirler; bu yani bir şey değil..

Bütün olayların ülkemizle ilgisi var, bütün ülkeler burası ile ilgileniyor. Sayın Dışişleri Bakanı, sayın milletvekillerimiz nerede bir savaş çıkarsa herkes bununla ilgilenir. Dünya barışı, bütün dünya ülkelerinin ortak meselesidir. Bunlarda yeni bir karar almayı gerektirecek bir şey yok.

"Yayılmacı politika gütmeyeceğiz" dediler. Keşke, çünkü biraz sonra o konuya geleceğim. Durum hiç de öyle değil. Hükümetin tezkeresi, hükümetin talimatı aldığı makamın, her gün gazetelere verdiği demeçler baştan aşağı yayılmacı bir emel peşinde olduğunuzu gösteriyor. Bunları bırakıp "yayılmacı emel beslemiyoruz" dediler. Pekala, ama başka ne söylediler? Hiçbir şey söylenmeyecekse, bu kapalı oturumun ne faydası var? Ha, bir faydası var; bu oturumu duymayan vatandaşlarımız "Herhalde orada Dışişleri Bakanı, Hükümet ciddi bir şey söylemiştir; ona dayanarak bu yetkiyi vermişlerdir" diye bir hayale kapılacaklar. (SHP sıralarından alkışlar) Ama, böyle bir şey yok; bunu görüyoruz.

Sayın milletvekilleri, Yüce Meclis bu hale düşmeli miydi? İcinizde hiçbir üzüntü, bir ezilme hissetmiyorsunuz? Ülkemizi savaşa sokma yetkisini biz Hükümete verelim diye bize teklif geliyor, bunun niçin olduğu söylenmiyor, kapalı oturum yapılıyor ve sonunda "Yarını bugün belirler" deniyor. Ben çok üzüntü içindeyim. Gerçekten Büyük Millet Meclisinin en önemli görevini, böyle yapmaya çalıştığını farkedene, sezen, buna şahit olan bir oturumda bulunmak, kolay kolay unutmayacağım bir acı olaydır.

Geçen oturumdan beri hiçbir yeni bilgi verilmemiştir. Büyük Millet Meclisinin tutumunu değiştirmesi için, geçen defa reddettiği, şartsız Silahlı Kuvvetleri gönderme iznini verme meselesi için hiçbir yeni bilgi söylenmemiştir, hiçbir yeni şey olmamıştır. Meclis niçin bu kararını bugün değiştirecektir? Bir tek yenilik var; sadece Sayın Özal, Meclisin ulusal çıkarlarımızı koruma konusunda Silahlı Kuvvetlerimize nasıl bir görev düşüyor; bu konuda geçen oturumda, geçen toplantıda Büyük Millet Meclisinin ortaya koyduğu tavrı beğenmemiştir, kabul etmemiştir. Onun için bu teklif tekrar geliyor.

Şimdi, sayın milletvekillerini göreve çağırıyorum; Silahlı Kuvvetlerimizin kullanılmasında, bir tek kişi, serbest kalmak için, aynı isteğin tekrar Meclise gelmesini Hükümete öneriyor. Bu istek, Sayın Akbulut'un görüşlerine aykırı. Öyle olmasaydı Sayın Akbulut kendisi çıkıp bu isteği burada savunurdu, bunu bile yapmadı; Hükümet bunu bile yapmıyor, Sayın Dışişleri Bakanı, "Yarını, bugün belirler" diye hiçbir yeni anlam taşımayan sözlerle inanmadığı bu isteği dile getiriyor ve Meclisten, daha 12 Ağustos'ta bütün olaylar meydanda iken reddettiği isteği şimdi kabul etmesi isteniyor. Büyük Millet Meclisimizin onurunu, haysiyetini bu kadar yaralayacak bir olay, bu kadar önemli bir konuda karşımıza getirildiğinde elbet bunun etkisi katmerli olur. Elbette bu, hepimizi üzmelidir ve buna karşı bir tepki göstermeliyiz.

Bir kişinin ülkemizi tehlikeli maceralara sürüklemek pahasına kaderimize egemen olmak ihtirasıdır karşımızdaki mesele. (SHP ve DYP sıralarından alkışlar) Ama, unutmayın değerli arkadaşlarım, bu ihtiras, Büyük Millet Meclisinin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz; tek tek milletvekillerimizin sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Ülkeyi birtakım hayaller uğruna savaşa sokmanın sorumluluğu, vebali bugün bu izni verecek olan milletvekillerinde kalacaktır. Bunu düşünerek, karşımızdaki isteğin bütün içeriğini serinkanlılıkla incelemeye, ortaya koymaya çalışacağız.

Sayın milletvekilleri, Irak'ın Kuveyt'i işgali, uluslararası hukuku açık ve kaba şekilde ihlâl ettiği için ilk günden başlayarak bu harekete Türkiye karşı çıkmıştır, biz, parti olarak karşı çıktık ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin Irak'ı bu sakat yoldan döndürmek için kabul ettiği ekonomik yaptırım kararlarını içtenlikle uygulamaya giriştik. Bugüne kadar Irak'la iyi komşuluk ilişkileri içinde ekonomik ilişkilerini yürütmüş olan Türkiye'den, Irak'ın kuzey komşusu olarak ekonomik ambargo kararının yürümesi için en önemli görevi yapan Türkiye'den, bugüne kadar titizlikle yapmış olan Türkiye'den bugün başka ne istenebilir? Biz Irak'ın kuzey sınırında barışı, istikrarı koruyoruz, ambargoyu uyguluyoruz. Bunu yaparken ekonomimiz başka hiçbir ülkenin uğramadığı ölçüde zarara uğruyor. Bütün bunları, Irak'ın neden olduğu uluslararası hukuk ihlâli ortadan kalksın, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi kararları uygulansın diye yapıyoruz, başka bir maksatla yapmıyoruz. Güvenlik Konseyi kararlarının etkisini göstermesiyle, Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesiyle uluslararası hukuk düzeni bir ilerleme sağlayacak; Ortadoğu'da özlenen kalıcı barış için önemli bir adım atılmış olacak; bir adım, Ortadoğu'daki anlaşmazlık ve savaş nedenlerinin de ortadan kaldırılması umutları destek bulacak. Ama bütün bunların gerçekleşmesi için bizim kendi Silahlı Kuvvetlerimizi, Ortadoğu'nun bir bölgesine göndermemize, orada jandarmalık, ya da komandoluk yaptırımıza ya da ülkemize Ortadoğu'dan gelecek tehlikelere karşı sanki biz kendimizi koruyamıyoruz gibi, ülkemize yabancı kuvvetler çağırımıza ne gerek var.

OSMAN DOĞAN (Şanlıurfa) - Hadiseyi yanlış anlarsanız hiçbir gerek yok.

BAŞKAN - Efendim müdahale etmeyelim.

ERDAL İNÖNÜ (Devamla) - Gereği görmek için Hükümetin gerekçesine bakalım: Hükümetin gerekçesinde, üzerinde durmak istediğim başlıca iki paragraf var. Bu paragraflarla ortaya konan anlayış tamamıyla aldatıcı, hiçbir şekilde kabul edemeyeceğimiz, Türkiye Cumhuriyetinin geleneksel, barışçı ve kararlı dış politikasını bırakıp, maceracı, saldırgan bir dış politikaya ancak eski emperyalist devletlerin izlediklerini andıran bir tehlikeli politikaya geçilmek istendiğini gösteren bu iki paragraf. Gerekçe diye karşımızda bu var.

Bakınız ne diyor, beraber okuyalım: "Süratli ve dinamik bir politika izlenmesine yardımcı olmak üzere, Hükümetin inisiyatif kullanabilecek şekilde teçhizi gerekmektedir. Neymiş o teçhizat: yurt dışına asker göndermek, yurt içine dışarıdan yabancı kuvvetler çağırarak."

"Ülkemize çok yakın ve sıkı ilişkiler içerisinde bulunduğumuz bu bölgede cereyan eden ve dünya barışının ciddî şekilde sarsılmasına yol açan bu olayların etkisi altında kalabileceğimizi düşünmek mümkün değildir" diyor; doğru. Komşumuzun neden olduğu hukuk ihlâli elbette bizi de etkileyen bir olaylar zinciri başlatmıştır. Nitekim ekonomik ambargoya katıldık ve fazlasıyla zarar gördük. Ama bu durumda süratli ve dinamik bir politika takibi için, Hükümetin, silahlı kuvvetlerimizi yurt dışına göndermek, ya da yabancı silahlı kuvvetleri ülkeye çağırarak yetkisiyle teçhiz edilmesinin şart olduğu, yani savaşa girmemizin şart olduğu nereden çıkıyor? Hiç böyle bir şart yok, hiç böyle bir gerek yok.

Sayın milletvekilleri, İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin, yalnız güney sınırındaki bölgeler değil, dört bir tarafı, doğusu, batısı, kuzeyi, güneyi ateş çemberiyle çevrilmişti; dört bir tarafında, bugün Irak'ın olası bir savaş diye düşündüğümüz gerçek savaş bütün şiddetiyle cereyan ediyordu; ama biz gene de savaşa girmedik. Çünkü böyle bir şart yok; komşumuzda savaş oluyor diye sizin de savaşa girmenizin şartı yok. İkinci Dünya Savaşında ulusal çıkarlarımızı, askerlerimizi yurt dışına göndermeden koruduk. (SHP sıralarından alkışlar)

Ülkemizin yüksek menfaatlerini etkili bir şekilde kollamak, niçin yurt dışına asker göndermeyi gerektiriyor? Bunu bize açıklayacak kimse var mı? Bugüne kadar hiçbir şekilde böyle yapılmadı. Cumhuriyetin politikası böyle değildir. Cumhuriyetin, Atatürk'ün politikasını şimdi böyle yuvarlak laflarla nasıl değiştirmeye cesaret ediyorsunuz? Bundan Türkiye ne kazanacak?

Sayın milletvekilleri, bütün bu sözler, ancak bir saldırgan politika için gerekçe olabilir.

Sayın Başbakanı soruyorum: Biz neyin peşindeyiz?

Bakınız, yavaş yavaş düşünelim; güneyimizdeki olası savaş, esas itibarıyla Irak ve Amerika Birleşik Devletleri arasında olacaktır. Peki, biz bu savaşa katılmazsak, savaşın sonunda toprak bütünlüğümüz, ulusal çıkarlarımız niçin tehlikeye düşecek? Savaşı Irak'ın kazanacağını ve ondan sonra bize hücum edeceğini mi varsayıyorsunuz? “Böyle bir şey tabii olmaz, Amerika daha güçlüdür” diyorsanız, o zaman Amerika Birleşik Devletlerinin, yani NATO'daki büyük müttefikimizin bu savaşı kazanması niçin bizim aleyhimize sonuç verecek? Biz savaşa girmesek de Amerika Birleşik Devletlerine karşı, NATO içindeki müttefiklerimize karşı vaziyet alıyor değiliz ki. Tam tersine, Irak'ın kuzey sınırını güvence altına alıyoruz. Çünkü burada yaşıyoruz ve bu açıdan, Irak'ın kuşatılmasına, Körfez'e birer ikişer gemi gönderen öteki NATO ülkelerinin hepsinden daha fazla katkı yapıyoruz.

Biz savaşa girmezsek bağımsızlığımızı, toprak bütünlüğümüzü korumaya devam edeceğimiz açık. Bu konu bu kadar açıkken, bizim, “yüksek menfaatlerimizi korumak için savaşa girmeliyiz” dememiz, sadece, biz bu savaşla topraklarımızı genişletmek istiyoruz anlamına gelir; herkes bunu böyle yorumlar. Ya da, topraklarımızı genişletmek istemiyoruz; ama komşumuzun işlerinde belirleyici bir rol oynamak istiyoruz anlamına gelir. Başka hangi anlam çıkarabilirsiniz? Bizim ulusal çıkarlarımız, bizim toprak bütünlüğümüzü korumak için savaşa girmemize gerek yok. O halde niçin, ‘savaş, yüksek menfaatlerimiz için şarttır’ diyorsunuz? Niçin, “yüksek menfaatlerimiz için, asker gönderme asker çağırma şarttır diyorsunuz.

Topraklarımızı genişletmek istemek, komşumuzun işlerinde belirleyici rol oynamak istemek; bunların her ikisi de saldırgan politika yürütmek demektir. Atatürk'ün, “Yurtta barış cihanda barış” ilkesini tamamen bıraktığımız anlamına gelir. Böyle bir saldırgan politika, bizi güneyimizdeki bütün komşularımıza düşman haline getirir. Yıllardır binbir gayretle kurulmaya başlanan dostluk ilişkilerini paramparça eder.

Amerika Birleşik Devletleri yanında savaşa girmemiz için bugün bize vaat edilen veya ima edilen, dolaylı olarak gösterilen bütün kolaylıklar, bütün avantajlar, hiçbiri uğradığımız zararların milyonda birini karşılamaz.

Sayın milletvekilleri, birkaç gündür görüyorum, en çok başvurulan bir kandırma şekli de şu: Biz bu izni istiyoruz, ama kullanmamız şart değil ki, hiç kullanmayabiliriz, sadece politikamıza dinamizm gelsin diye istiyoruz, onun için korkmadan izin verin diyorlar; ama bir taraftan da iznin ne için istendiği söylenirken, yarın Irak-Amerika Birleşik Devletleri savaşı ABD'nin üstünlüğüyle bittikten sonra, Ortadoğu'da yeni bir düzen kurulacak, bu düzenin kurulmasında, kazançların paylaşılmasında Türkiye'nin de bir pay alması, ancak, sembolik şekilde de olsa, bu savaşa katılırsa ortaya çıkar deniyor. Sözü edilen dinamizm işte bu; paylaşmakta bulunmak için askerlerin savaşta bulunması...

Sayın milletvekilleri, görüyorsunuz, izin kullanılmazsa izni almanın faydası yok. Yani, izin alındıktan sonra pekâlâ kullanılacak. Zaten kullanılacak olmasa, bu yetkiyi almak için bu kadar gayret, Meclisin onurunu bile gözetmeden, Sayın Başbakanın aksi yolundaki demeçlerine hiç aldırmadan, bu kadar baskı hatta bu kadar telaş niye olacak? Elbet bu yetki Meclisten alınırsa kullanılacak ve bizi ulusal çıkarlarımız için bağımsızlığımızı, toprak bütünlüğümüzü, ulusal egemenliğimizi korumak için gerekli olmayan, hiç de hazırlıklı olmadığımız bir savaşa sokacaktır. Niçin bu izni vereceksiniz sayın milletvekilleri? Niçin bu vebal altına gireceksiniz?

Biz SHP olarak hiçbir şekilde bu izni vermeyiz, vermeyeceğiz. Meclisin temel görevleri arasında bulunan savaşa girmeye karar yetkisini başka bir makama devredemeyiz; ama, siz İktidar milletvekilleri, üstelik geçen genel milletvekili seçimlerinde aldığınız oy oranı yüzde 36, genel yerel seçimlerde ise yüzde 21.8 iken, böyleyken bundan ibaretken ve şimdi bütün muhalefet bu savaş isteği karşısında Türkiye’de birleşmişken, tek başınıza ülkeyi böyle bir maceraya atmak sorumluluğunu tarih önünde nasıl taşıyacaksınız? (SHP sıralarından alkışlar)

Sayın milletvekilleri, isterseniz biraz daha yakından bakalım: Biz ilk günden beri Ortadoğu’daki bu yeni olası savaş alanının yanındayız, Irak’ın kuzey sınırındayız. Bizden ne hakla körfeze gemi ya da asker göndermek isteyebilirler. Bir Batı devleti uzak ülkesinden körfeze bir gemi gönderiyor, olası savaş alanının güney sınırına o gemi bazen yaklaşıyor, bazen uzaklaşıyor. Biz ise gece gündüz buradayız. Bütün kuzey sınırını baştan başa tutuyoruz. Ekonomik yaptırımlara biz katılmasak, Güvenlik Konseyi kararları bütün etkisini kaybeder. Üstelik başka hiçbir Batı ya da Doğu ülkesi ekonomik ambargoyu uygulamak için bu kadar sıkıntıya girmemiştir. Güvenlik Konseyi kararlarının uygulanmasında en önemli rolü biz oynuyoruz; ama şimdi bu yetmiyor deniyor. Yani biz en büyük fedakârlığı, en önce yapmaya başladığımız için, şimdi unutuluyoruz. Bizden sonra ambargo uygulamaya başlayanlar, körfeze bir gemi, iki gemi gönderdikleri için bizden daha önemli bir katkı mı yapmış oluyorlar? Bizim katkımızın hâlâ en büyük, en değerli ve en tehlikelisi olduğunu anlatamıyor muyuz? Bizden yeni ve daha tehlikeli bir fedakârlıklar isteniyor; ama görüyorsunuz ki sayın milletvekilleri, konu başkasına yaranmak şeklinde ele alınınca, iş bizim aleyhimize bir yarış haline dönüşüyor.

Sayın Akbulut, “Körfeze gemi ya da asker göndermek son yapacağımızdır” diyor. Daha önce de Sayın Özal, “Biz en önce ambargoyu uyguladık, görevimizi yaptık, barışı sağladık” demişti. Şimdi, ancak gemi göndermekle yarışta kalabileceğimizi söylüyorlar. Yarın daha fazlası gerekecek ve yetki de tümüyle verilmiş olduğu için, Meclisin artık söyleyeceği bir şey kalmamış olduğu için Hükümet onu da çaresiz yapacak, zaten, o kadar uzun beklemeye de gerek kalmayacak. Çünkü, bakınız sayın milletvekilleri, bir Batı ülkesinin gemisiyle -bugün gemiler dolaşılıyor Körfezde- bir Irak gemisi arasında bir çatışma çıksa, bu orada kalır; ne Irak o Batı Avrupa ülkesine asker gönderir, ne de o Batı Avrupa ülkesi gelip de Irak’a çıkarma yapar, asker getirir, orada kalır. Körfez’de, gemide kalır mesele... Ama, bizim Körfez’e göndereceğimiz bir gemiyle ya da bir askerî birlikle -kutsal yerleri korumak için bizim askerî birliklerimize ihtiyaçları varmış- herhangi bir çatışma çıkarsa, ertesi günü Irak’la bizim aramızda kara savaşı başlar. Hükümetin istediği bu mudur? Irak’ın bir an önce cezalandırılmasını, gücün kırılmasını isteyen ABD’deki bazı çevreler, böyle bir gelişmeyi özleyebilirler; ama Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti böyle bir gelişmeye niçin olanak sağlayacaktır? Atatürk’ün, girdiği her savaştan muzaffer çıkmayı bilmiş olan o büyük kumandanın sözünü, gelecek kuşaklara öğüdünü hatırlayın; “Ülkenin hayatî çıkarlarını korumak dışında herhangi bir nedenle yapılacak savaş, cinayettir” diyor. (SHP ve DYP sıralarından alkışlar) İşte şimdi, böyle bir cinayeti işleyip işlememeye Yüce Meclisimiz karar verecek. Bütün çıplaklığıyla, ağırlığıyla durum budur sayın milletvekilleri.

Bir de “Şimdi elimize iyi fırsat geçti, bulunmaz fırsat geçti, çünkü bu savaş, uluslararası hukuk düzenini korumak için yapılacak. Biz de bu savaşa katılırsak, herkesten destek görürüz ve savaş sonunda isteklerimizi gerçekleştiririz” deniliyor. Bakınız, ne kadar sakat, ne kadar kandırıcı bir mantık. O isteklerimiz ne ise, bugün eğer gerçekleştirmiyorsak, uluslararası hukuk düzenine uymadığı için gerçekleştiriyoruz. Şimdi biz “Uluslararası hukuk düzenini koruyacağız” diye yola çıkacağız, herkes bize “Aferin” diyecek ve sonunda bu düzene uymayan isteklerimizi de bize verecekler. Olur mu böyle şey? (SHP sıralarından alkışlar)

Sayın milletvekilleri, hepsi hayal, hepsi hayal... Asıl gerçeğe bakalım, gerçek nedir? Biraz evvel bir arkadaşım söyledi. Daha dün, İtalya, Türk vatandaşlarının İtalya’ya girmesine vize işlemini koymaya başlamış; buyurun!

Sayın milletvekilleri, ABD olsun, NATO içindeki öteki müttefiklerimiz olsun, hepsi önce kendi çıkarlarını düşünürler ve onların ülkelerinin hepsi de Ortadoğu'dan çok uzaktadır. Onların bölgedeki başlıca ilgisi Körfez'in büyük petrol rezervleri üzerinde toplanmıştır. Bu petrol rezervi üzerinde etkili bir denetim; bunu sürdürebilmektir mesele. Bir de ABD için, İsrail'in olası tehlikelerden korunması, temelde duygusal, kültürel; ama çok önemli bir ağırlık taşıyor. Bunu da hiç gözardı etmeyiniz. İşte bu nedenlerle Amerika Birleşik Devletleri, Güvenlik Konseyinin aldığı ekonomik baskı kararlarıyla yetinmek istemiyor, Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesini daha çabuk sağlayacak yollar arıyor; bölgedeki bir veya birkaç güçlü ordunun ABD ile birlikte Irak'a karşı savaşmasını kabul ettirirse, böyle bir çabuk çözüm yolu bulmuş olacağını düşünüyor. Bizim üzerimizdeki ısrar, bize yapılan açık-kapalı vaatler hep buradan kaynaklanıyor. Hiç kendinizi aldatmayın.

Peki, bizim bu savaşta hangi önemli ulusal çıkarlarımız var? Bunu kim söyleyecek? Irak'ın Güvenlik Konseyi kararlarına uyararak Kuveyt'ten çekilmesini istiyoruz. Bunun sağlanması bizim çıkarımızdır; ama, işte o kadar. Bu sonuçtan sonra bir daha bölgemizde hiçbir devlet komşusunun toprağını istilaya kalkışamaz, böyle bir maceranın sonunu getiremeyeceğini bilir; işte bu bizim çıkarımızdır; ama, Irak'ın Kuveyt'ten çekilmesi... Güvenlik Konseyi, bugünkü toplu kararlılığını devam ettirince er geç Irak Kuveyt'ten çıkacaktır. Tek başına bütün dünyaya karşı nasıl direnir? Bu sonucun daha önce alınması için savaş yapılması; işte bu bizim için hayati midir? Bunda bizim hayati ne çıkarımız var? Niçin Irak'la savaşa gireceğiz? Bizim için önemli olan petrolün kontrolü değil, uluslararası hukuku güvence altına alacak bir sistemin kurulmasıdır. Bu da yavaş ilerleyen bir süreçtir ve savaşa gerçekleşemez; hukuk meselesidir. Dikkatle, sabırla, inatla takip edilerek gerçekleştirilir; savaşa değil.

Sayın milletvekilleri, eğer biz Batı'nın acelesine, baskılarına, aldatıcı vaatlerine kendimizi kaptırıp şimdi savaşa girersek, Batının paralı askerleri durumuna düşeriz. (SHP sıralarından alkışlar)

Bize söylenebilecek şeyleri tahmin ediyorum; söyleyenler de oldu: "Komşunuz güçleniyor, sürekli silâhlanıyor, kimyasal silâhları var, yarın nükleer silâhlar yapabilir, üstelik saldırgan bir politikası olduğunu gösterdi, yarın sizin de başımıza iş açar; onun için bugün gelin bu fırsatı kullanalım, birlikte kısa bir savaşa bu işi bitirelim." Bu sözleri söyleyenlere, bir defa, komşumuzun nasıl bu silâhlara sahip olduğunu sormalıyız. (SHP sıralarından alkışlar) Büyük ölçüde bu silâhları verenlerdir bugün bu silâhlardan kurtulmak için askerimizin yardımını isteyenler. (SHP sıralarından alkışlar) Bundan sonra eğer böyle silâhları vermezlerse, ama gerçekten vermezlerse ve Güvenlik Konseyi kararlarına herkes uyarırsa, Irak tek başına bütün dünyaya karşı direnemez ve sorun da öyle çözülür; ama bize bu sözleri söyleyenlerin bizim savaşa katılmamızdan büyük yarar sağlayacakları açıktır; çünkü biz Irak'ın komşusuyuz ve bir defa, hangi nedenle olursa olsun, kavgaya tutuşursak, bu kavgayı kazanmadan bırakmayız, sonuna kadar vuruşuruz ve sonuçta da savaşın bütün yükü üzerimizde kalır.

Belki bizden savaş izni isteyen yetkililerin şöyle bir düşüncesi var: Savaş nasılsa çabucak bitecek, biz pek az bir yerde katılmış olacağız, çok az zayıyla savaşın galipleri arasına gireceğiz ve savaşın sonunda, Ortadoğu'da olsun, Avrupa'da olsun, uzun zamandır özlediğimiz birçok avantaja kavuşacağız. Böyle bir hayalle ülkeyi savaşa sokmak, kumar oynamaktır sayın milletvekilleri; gençlerimizin hayatıyla kumar oynamaktır, bütün vatandaşlarımızın hayatıyla kumar oynamaktır. Bu macera arayışı, bizim cumhuriyetin başından beri yetmiş yıla yakın yürüttüğümüz kalkınma çabalarının sonucunu sıfıra indirir, sayısız gencimizin hayatına mal olduktan başka, bütün hakkımızı da tarifsiz sıkıntılara sokar.

Sayın milletvekilleri, gençlerimizin canını, kanını dış politika malzemesi diye kullanmak siyaset ahlâkına sığmaz. (SHP sıralarından alkışlar) İnsan hayatının değeri hiçbir kredi kolaylığı ile ya da hiçbir siyasal ödünle ölçülemez. Vatanın bütünlüğünü, ülkenin bağımsızlığını korumak gerektiğinde genç yaşlı, kadın erkek hepimiz sonuna kadar savaşırız, o zaman hayatımızı seve seve ortaya koyarız; ama birtakım ekonomik avantajlar sağlamak ya da dış politikada başarılı görünmek için gençlerimizin hayatını koz olarak kullanmayı hiçbir zaman kabul etmeyiz.

Sayın milletvekilleri, bir de bu iznin verilmesini, Kıbrıs Davasının kritik aşamasında o zaman bir olası müdahaleyi öngörerek o zamanki hükümetlerin Meclisten aldığı asker gönderme izinlerine benzetmeler de var. Bakıyorum Hükümetin istek yazısında da o zamanki izin yazısına benzer ifadeler kullanılmış; ama bu yalnız yüzeydeki bir benzerlik, işin esası hiç böyle değil, bugünkü durum tamamen farklıdır. O zaman Kıbrıs'ta soydaşlarımızın bir katliamdan kurtarılması için, uluslararası anlaşmaların verdiği garantörlük hakkını kullanarak, amacı, yeri belli bir müdahaleye izin verilmesi sözkonusu idi. Ayrıca başlangıçta böyle bir izni açıkça Meclisten almanın, açıkça almanın caydırıcı bir etki yapacağı da düşünülmüştü. Bu defa hiç böyle bir durum yok. Ne bize yurt dışına asker gönderme, müdahale yapma olanağı veren bir anlaşma var ne de askerlerimizin nereye, ne maksatla gönderileceği, bu harekete neye göre karar verileceği, hiçbiri belli değil.

Ayrıca sayın milletvekilleri, Kıbrıs meselesinde olmayan, daha önce hiç görülmemiş bir şey; yurdumuzda yabancı askerleri bulundurma izni, en geniş şekilde isteniyor. Buna dikkatinizi çekerim. Bu askerler ne kadar olacak, nerede kullanılacak, kimin askeri olacak? Hiç belli değil; ama böyle geniş bir yetkinin Hükümete verilmesi, ülkemizde geniş bir yığınak yapılması, Kuzey Irak'ta bir cephe açılmasının planlandığını elbet akla getirecektir ve böyle bir olanağı önlemek için aleyhimize yeni tertipler yapılmasına yol açacaktır.

Biz, kendi vatanımızı korumak için yeterli değil miyiz? Ne zamandan beri biz ülkemize yapılacak saldırılara, hele güney komşularımızdan gelecek saldırılara karşı kendimizi korumak için süper güçlerin yardımına muhtaç olduğumuzu söylüyoruz? Nereden çıktı bu? Böyle bir durumumuz var mı Sayın Başbakan? Hükümetten bunu soruyorum. Türkiye Cumhuriyeti bugün o kadar güçsüz bir hale mi gelmiştir? Geçen yılların ANAP iktidarı sonunda Türkiye Cumhuriyeti bugün o kadar güçsüz bir hale mi gelmiştir ki, güneyimizdeki komşularımızın bize saldırısını biz kendi başımıza defedemeyeceğiz, onlara karşı kendimizi korumak için süper güçlerden, başkalarından yardım arıyoruz. Durum böyle midir? (SHP sıralarından alkışlar) Dünyaya, Türkiye'ye bu izlenimi vermeye ne hakkımız vardır? Böyle bir yetki istemenin Türkiye'ye hiçbir faydası yoktur; onur kırıcıdır, tehlike davet edicidir, anlamsızdır, baştan aşağı saçmadır; ama Hükümetin bunu biraz da açıklaması gerekir. (SHP sıralarından alkışlar) Onu da yapacak hükümet görmüyorum.

Sayın milletvekilleri, Hükümetin istediği bu geniş izin fiilen bir savaş ilânı yetkisinin devredilmesi anlamına geliyor. Öte yandan 92 nci maddede, açıkça Türkiye Büyük Millet Meclisine bırakılmış olan yetkileri şimdi olduğu gibi hükümete devretmek istiyor. Böyle işlemler açıkça Anayasaya aykırıdır. Geçen defa da söyledik; Meclis bu temel yetkilerini, temel görevlerini kimseye devredemez; bunu yaparsa Meclis olmaktan çıkar. İzin vermek diye olayı geçici bir karar şeklinde yorumlamak isterseniz, o zaman bu izinde yeri, ülkeyi, zamanı, silâhlı kuvvetlerin türünü, miktarını, hepsini açıkça belirtmelisiniz; öyle belirtmelisiniz ki, Meclis yetkisini vermiş olmamalı, belli bir harekâta izin vermiş olmalı, tıpkı Kıbrıs'ta olduğu gibi. Burada öyle bir şey yok. Burada Meclis kendi yetkisini, kendi görevini, Anayasada olmayan bir şekilde başkasına devrediyor, kendi görevinden sıyrılıyor, âdeta kendisini vesayet altına sokuyor. Bu nasıl harekettir? Meclisimiz bunu yapacak mıdır? Ama bunlar Anayasaya aykırılık, dersiniz ki, Anayasaya aykırılık; biz ona aldırıyoruz. Zaten şimdiye kadar kaç defa ilân ettik; ne çıkar, ilân edelim. Eğer öyle düşünüyorsanız, o zaman söylüyorum, bu defaki Anayasaya aykırılık, onun ötesinde ulusal çıkarlarımıza kesin olarak aykırı bir durumdur. Biraz evvel anlatmaya çalıştım; her bakımdan bizi tehlikeye atan, geleneksel politikamızı bir tarafa bırakan, dinamik olacağız, cesur olacağız diye bizi maceraya götüren bir politikanın başlangıcıdır.

Sayın milletvekilleri, Birinci Dünya Savaşına nasıl ve ne hayallerle girildiğini -o yaşta değilsiniz ama- lütfen tekrar öğreniniz, tekrar hatırlayınız. Atatürk'ün, bu büyük asker ve önderin kimseden korkmayan, kararlı; ama barışçı, macera aramayan bir politika izlediğini hatırlayın ve niçin böyle bir politika izlediğini düşünün. Atatürk cesur değil miydi? Niçin böyle barışçı, kararlı; ama komşularımıza güven veren, bütün dünyaya barış götüren bir politikayı niçin izlediğini bir düşünün.

Daha yakından bir örnek vermek gerekirse, İkinci Dünya Savaşında küçük ülkeleri savaşa sokmak için savaşın içindeki büyük devletlerin -o zaman “süper güç” denmiyordu; ama “büyük devlet” deniyordune kadar cömertçe küçük devletlere vaatler yaptıklarını, onları savaşa sokmak için neler söylediklerini hatırlayın ve savaşın sonunda nasıl hepsinin unutulduğunu, kimsenin onları hatırlamak istemediğini düşünün. Ömrünüzde bir defa savaş kararı karşınıza gelebileceğini ve bugün, bu durumda olduğunuzu, hayatınızın kararını vereceğinizi düşünün lütfen.

Oylarımızı ülkemizin, ulusumuzun çıkarlarını, vatandaşlarımızın canını korumak için verin, onları kumar masasına sürmeyin.

Yüce Meclise saygılar sunarım. (SHP sıralarından ayakta alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın İnönü.

Gruplar adına son konuşmayı yapmak üzere Anavatan Partisi Grubu sözcüsü, Başbakan, Anavatan Partisi Genel Başkanı Sayın Yıldırım Akbulut söz istemişlerdir.

Buyurun Sayın Başbakan. (ANAP sıralarından ayakta alkışlar)

ANAP GRUBU ADINA YILDIRIM AKBULUT (Erzincan) - Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; biraz evvel sayın grup başkanlarının konu hakkındaki açıklamalarını hep beraber dinledik. Her iki sayın başkan da meseleyi, bir savaş izninin hükümete verilmesi şeklinde kabul ile muhtemel düşüncelerini, gelişmeleri ve bu gelişmeler hakkındaki bilgilerini Yüce Meclise sundular. Biz tezkeremizde savaş hali ilânının Türkiye Büyük Millet Meclisinde olması kaydı ile, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine, yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye’de bulunmasına izin verilmesini...

MEHMET DÖNEN (Hatay) - Ne gerek var?

BAŞKAN - Sayın Dönen.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - ... izin verilmesini Yüce Meclisten talep etmekteyiz. Meseleyi farzlar üzerine, ihtimaller, hayaller üzerine kurarsanız ve o şekilde inşa ederseniz, elbette ki yanlış sonuçlara varırsınız ve tenakuza düşersiniz.

M. ERDOĞAN YETENÇ (Manisa) - Tenakuza siz düştünüz Sayın Başbakan.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Yüce Meclisin değerli üyeleri, bu konu Türkiye’de bir aya yakın zamandan beri münakaşa edilmekte ve hatta bu konuyu görüşmek üzere de Meclisimiz bir olağanüstü toplantı yapmış bulunmaktadır. Biz müteaddit defalar yapmış olduğumuz açıklamalarda, hareket tarzımızın Birleşmiş Milletler kararlarına uygun olduğunu ve bu kararlar çerçevesinde uygulamalar yaptığımızı söyledik ve bunların en mühimi de ambargo kararıydı ve ambargo kararına da derhal uyduk. Yapmış olduğumuz hareketlerde ve uyguladığımız politikalarda -bu kürsüden de söyledim- hiçbir yanlışlık yoktu; Türk kamuoyunda ve dünya kamuoyunda takdir toplamıştı. Hal böyle iken muhalefet, her iki muhalefet birleşmek suretiyle itiraz etti ve olağanüstü bir toplantı yaptık.

Şimdiki konuşmalara bakıyorum. Bizim uygulamalarımızın yanlışlığına dair hiçbirisi en ufak bir itirazda bulunmadı. Şimdi ben soruyorum: Aradan ne geçti?

Meseleyi şuraya getireceğim: Biz, bu politikayı uyguladığımızda, itirazlar yükseliyor. Türkiye battı batıyor, yanlış iş yaptı deniyor. Kamuoyu yönlendirilmeye çalışılıyor.

Bu kürsüden yine soruyorum. Bizim yanlışlığımız nerededir? Yanlışlığımız yoktur. Ya bizim politikamızı kavrayamamak vardır; doğrudur, buna bir diyeceğimiz yok, yahut bizim önümüzü kesme vardır.

YAŞAR YILMAZ (Ankara) - O politikayı kavramak mümkün değil.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - İtiraz etmeyiniz efendim. Biz ambargo kararını aldık itiraz ettiniz, niye erken uyguladınız, niye geç uyguladınız diye. Aldığımız kararlara itiraz ettiniz, fakat şurada hiç kimse aldığımız kararları eleştirmede; aksini söyleyen yok. Bizim itirazımız burada. (Gürültüler)

Lütfen efendim...

Değerli milletvekilleri bu bir vakıadır. Biz dedik ki, gelin bunu içpolitika meselesi yapmayalım. Bu, memleketin mühim bir meselesidir, beraber olalım, birlikte hareket edelim. Bu tutum neyi gösteriyor. İç politika değildir de, bu tutum nasıl izah ediliyor. Başka izahı yoktur.

Şimdi geliyoruz, almış olduğumuz, almak istediğimiz izin meselesine.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Almış olduğumuz doğru.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Tekrar ediyorum: Bu izinde savaş yetkisi yok. Körfeze NATO ülkelerinden Belçika, Kanada, Yunanistan, İtalya, Hollanda, İspanya, Fransa, Danimarka, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere gemi gönderdiler.

NATO dışı ülkeler; Avustralya, Mısır, Fas, Suriye, Pakistan, Bangladeş, İsveç...

GÜNEŞ GÜRSELER (Tekirdağ) - Hangisinin Irak 'la sınırı var?

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Şimdi Körfezde bulunan bu gemiler veyahut Körfeze gemi gönderenler Saddam'la savaş mı ilân etti? Savaş yapmaya mı gittiler?

M. ERDOĞAN YETENÇ (Manisa) - Niye gittiler?...

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Lütfen efendim... Dinleyelim lütfen. (SHP sıralarından gürültüler) Lütfen itiraz etmeyelim efendim.

BAŞKAN - Sayın Yetenç, istirahat ederim... İstirham ederim.

M. ERDOĞAN YETENÇ (Manisa) - Niye gitmişler anlayalım Sayın Başkan.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Şimdi bu ülkeler savaş halinde mi? Evet Yüce Meclise soruyoruz bu ülkeler savaş halinde mi? (DYP, SHP sıralarından gürültüler) Bu ülkeler savaş halinde değil efendim.

Şimdi, Saddam'ın yapmış olduğu haksızlığa ve Saddam'ın yayılcı politikasına, haksız politikasına, tecavüzkâr politikasına karşı durmadır. Güç göstermedir. Güç gösterme neyi sağlar; güç gösterme illâ sıcak çatışma değildir. Hatta, aksine güç gösterme, güçlü olma sıcak çatışmayı önler. Elbet sıcak çatışmayı önler. Bakınız bizim emelimiz de budur. Sıcak bir çatışma olmadan, barışçı yolla meselenin çözümüdür. Bunu nasıl çözeceğiz; ambargoyu koyduk, siz itiraz ettiniz "Koymasaydınız veyahut geç koysaydınız, pazarlık yapsaydınız" dendi. Biraz evvel de burada ne dendi; dendi ki, "Eğer, Türkiye bir savaşa sokulur, Türk insanının kanı akarsa, bu maddi çıkar, kılçık olur, boğazımıza batar." Doğrudur. (DYP sıralarından, "Doğru" sesleri) Doğrudur da, geçen toplantıda burada, "Pazarlık yapsaydınız" diyen kimdi? Neyin pazarlığını yapacaktık? (ANAP sıralarından, "Bravo" sesleri, alkışlar) Evet, neyin pazarlığını yapacaktık?

Biz, katiyen bir pazarlık içinde değiliz, pazarlık içinde de olmayız. Biz, Türkiye'nin âli menfaatlarının savunucusuyuz.

İBRAHİM GÜRDAL (Isparta) - O âli menfaatları bize bir anlat. (DYP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Sayın Gürdal, Sayın Gazioğlu, lütfen...

İBRAHİM GÜRDAL (Isparta) - Sayın Başkan, o âli menfaatları anlayamadık.

BAŞKAN - Efendim, gayet haklı; müsaade buyurun. Zatrâliniz kadar Cumhuriyet Hükümetinin bir Sayın Başbakanı da, bu vatani, bu milleti düşünsün! İstirham ederim. Yani, bu kadar da heyecanlanmanın manası yok, istirahat ederim.

Buyurun Sayın Başbakan.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Efendim olaylar açık. Söylenen sözler de açık. Bakın, biz, söylenen sözler ve düşünceler üzerine politikamızın neler olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Bundan rahatsız olmayınız efendim. Biz, demin söyledim, bir güç oluşturmanın, bu haksız davranış karşısında bir güç oluşturmanın olayın barış yoluyla halledilmesini, kolaylaştıracağını söylüyoruz ve yol da budur. Biz, bunun dışında kalmayız, kalmamalıyız.

EROL AĞAGİL (Ankara)- Yani, asker gönderecek misiniz?

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Bakınız; değerli milletvekilleri, ben, mayıs ayında Irak'a gittim.

HALİL ORHAN ERGÜDER (İstanbul) - Bunları dinleyelim, bunlar çok önemli.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Saddam'la bir konuşmamız oldu.

HALİL ORHAN ERGÜDER (İstanbul) - Sayın Başbakan, bastıra bastıra bunları söyleyin; bunları dinleyelim.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Saddam aynen bana şöyle söyledi; dedi ki, "NATO işlevini kaybetti."

ALİ HAYDAR ERDOĞAN (İstanbul) - İngilizce mi konuştunuz? (ANAP sıralarından gürültüler)

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Seni de mazur göreceğiz herhalde, öyle anlaşılıyor, başka çare yok. Bu mazur görülenler çoğalmaya başladı.

Bakınız, "Sizin haliniz ne olacak? NATO işlevini kaybetti, dostunuz Amerika da size yardımcı olmaz. Hem Amerika güçlü bir ülke değildir. Amerika güçlü olsa çevresine söz geçirir. Amerika bize söz geçiremez" dedi.

NECCAR TÜRKCAN (İzmir) - Allah Allah...

BAŞKAN - Sayın Türkcan.... Sayın Türkcan...

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Ve hatırlayacaksınız, İran-İrak Savaşı 8 sene sürdükten sonra henüz barış akdedilmeden, Irak, Arap âlemini de yönlendirmeye çalışarak su meselesini gündeme getirdi.

Bu sözler, hiçbir zaman, bize dostça ifade edilmiş sözler olarak gelmedi.

Saddam, kendi gücüne, Kuveyt'i de işgal etmek suretiyle elde edeceği zenginliklere dayanarak bölgede bir hâkimiyet kurmak isteyen bir düşünüşe sahip bir insan. Buna itiraz edeniniz varsa etsinler; ama, bu bir aşikâr konudur. Bu, bölgede istikrar, dengeleri bozucu bir davranıştır ve bir gelişmeyi gösteren harekettir. Dünya bundan rahatsız olur da Türkiye rahatsız olmaz mı? Türkiye rahatsız olmamalı mı?

Burada ifade edilen bir cümleye katılıyorum. "Türkiye, gerekirse Irak'ı baştan sona geçer." Doğru; ama, biz istiyoruz ki, burnumuz kanamadan geçelim. O, gücü elde etmesin, o güce kavuşmadan geçelim. (ANAP sıralarından alkışlar) Geçer elbette, elbette Türkiye güçlüdür. Saddam'dan korktuğundan değil; ama ben, işte "âli menfaat" derken, bunu da kastediyorum. Kimsenin burnu kanamasın; Saddam, bölgeye korku yayabilecek güce kavuşmasın; gelin bunu barışçı yolla elde edelim, beraber olalım.

Şimdi, biraz evvelki konuşmalara atfen, bütün bu saydığım ülkeler, kendi politikalarında ihtilafa düşmediler; Türkiye hariç. Türkiye, şimdiye kadar uyguladığı politikaların doğruluğunu kanıtlamış olmasına rağmen, muhalefetle bir çekişme içerisindeyiz. Neden: Nedeni belli değil, nedeni yok. Bir muhalefet üyesi kalkıp demedi ki, "Ambargo kararını doğru aldınız, iyi ettiniz, gerekirdi, barışa giden yol buydu; bunu ambargo suretiyle durdurmak daha kolaydır, savaşmayalım. Onun için de sizi destekliyoruz." Bunu söyleyen olmadı. Şimdi kalkıp, bizim aldığımız bu kararın isabetli olmadığını söyleyeceksiniz. İnanırdırıcı olmanız mümkün değildir. İster inanın, ister inanmayın, biz, barış için ve Türk askerinin telef olmaması için ve muhtemel tehlikenin büyümemesi için bu tedbirlere başvuruyor ve bu iznin Yüce Meclisten bize verilmesini istiyoruz.

MEHMET HALİT DAĞLI (Adana) - Söylediklerine inanıyor musun Sayın Başbakan?

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Değerli milletvekilleri, bu işin Anayasa'ya uygun olmadığı da söylendi ve Kıbrıs meselesi gündeme getirildi. Kıbrıs meselesi geçirilmeye çalışıldı. Halbuki Kıbrıs meselesinde üç kere bu karar alınmış, üç kere; yani, bir yanlışlık varsa birinde olur. 1964, 1967, 1974 yıllarında, üç kere, bu konu aynı şekilde gündeme gelmiştir.

ESAT KIRATLIOĞLU (Nevşehir) - Orada uluslararası anlaşma var.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Şimdi oradaki cümleleri aynen aldık. Aynen aldık. Herhangi bir itiraz olmasın diye oradaki cümleleri aynen bizim tezkeremize koyduk; ama yine, bakınız, itirazlar devam etti. Nasıl inandırıcı olacaksınız? Nasıl inanacaksınız?

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Niyetiniz fasit.

İRFAN DEMİRALP (Samsun) - Hiç kafanız çalışmıyor.

BAŞKAN- Sayın Demiralp size bir uyarma cezası verdim. Devam buyurun Sayın Başbakan.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla)- Şimdi bir diğer husus da sayın milletvekilleri: Sayın Demirel "İsterdim ki duvarlar dinlemesin, vatandaşımıza da bu işler intikal ettirilsin." dediler. Şimdi 1967 de Sayın Demirel'in teklifi var, aynı konuda. Gizli oturum da yapılmış. Bu iş gizli oturumda konuşulmuş. (ANAP sıralarından alkışlar)

İBRAHİM GÜRDAL (Isparta) - Sayın Başkan, 1967'de televizyon mu var idi, söyle bakalım?

BAŞKAN- Sayın Gürdal müsaade edin de Başbakan konuşsun.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Efendim televizyon mu var idi? Demek ki mesele televizyon. Basın yok mu idi? Yani televizyon yoksa basın yok mu idi? Yani ille televizyona mı konuşacaksınız? Basın var. Gizlilikten sizin kastınız nedir? Basın mıdır, televizyon mudur? Yoksa işin mahiyeti gereği midir? Ne biçim itiraz? İşte hep böyle itirazlarla bir türlü hakikate yanaşmak istememekteler.

Değerli milletvekilleri, sözlerime yine savaş niyetimiz, pay alma niyetimiz olmadığını söylemekle devam ediyorum. Biz hiçbir şeyin payında, paylaşılmasında değiliz. Biz, sınırlarımızı ve güvenliğimizi korumak için politika yapıyoruz, onun için uğraşyoruz. Hiçbir niyetimiz yoktur. Ancak, sınırlarımızda, komşumuzda yeni bir oluşumun Türkiye'nin aleyhine tecelli etmemesi için biz aktif bir politikayı izlemek durumundayız. (ANAP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Bizi bundan hiç kimse men edemez ve bizi bu yönde hiç kimse tenkit edemez. (SHP, DYP sıralarından gürültüler)

GÜNEŞ GÜRSELER (Tekirdağ) - "İrak'ı geçeceğiz" dediniz.

EROL AĞAĞİL (Ankara) - Asker gidecek mi, gitmeyecek mi?

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Efendim, lütfen dinleyiniz.

GÜNEŞ GÜRSELER (Tekirdağ) - Irak'ı nasıl geçeceksiniz?

BAŞKAN- Sayın Gürseler... Sayın Gürseler... İtiyat edindiniz efendim... Lütfen... Lütfen efendim... Söz vermiyorum.

GÜNEŞ GÜRSELER (Tekirdağ) - Sayın Başbakan Irak'ı nasıl geçer?

BAŞKAN- Sayın Gürseler, size uyarma cezası veriyorum. Siz bunu rahat kabul ediyorsanız sözüm yok. Sizin zarafetinize bu sataşmaları yakıştırmıyorum, istirham ederim.

Sayın Gönenç, zatiâliniz bugün itiyat edindiniz, lütfen...

Sayın Kurt keza...

Buyurun Sayın Başbakan.

YILDIRIM AKBULUT (Devamla) - Biraz evvel ‘‘Biz tek başımıza sınırlarımızı koruyamıyor muyuz?’’ diye de, yanılmıyorsam Sayın İnönü bir beyanda bulundular. Efendim, biz tek başımıza sınırlarımızı da koruruz, demin söylediğimiz mantıklı. Türkiye güçlüdür, bir endişesi yok; ama, biz ittifaklar içerisinde olmak istiyoruz, NATO ittifakı içerisindeyiz. Siz NATO’ya karşı mısınız Sayın İnönü? (SHP ve DYP sıralarından ‘‘Bravo’’ sesleri, gülüşmeler, alkışlar)

şimdi biz, NATO ittifakı içindeyiz ve bu olaylardan sonra, hatırlayacaksınız ki NATO toplantısını yaptı ve Türkiye’ye vâki bir saldırı halinde Türkiye’nin güvenliğini koruyacağını tekrar teyiden ifade etti, bu kararı aldı. Biz, şimdi sizin mantığınızı yanlış mı anladık? Hayır bizim NATO’ya ihtiyacımız yok falan mı diyelim ve böyle bir harekette birlikte hareket etme dururken yalnız başımıza mı hareket edelim?

Biraz evvel saydım. Biraz evvel saydığım ülkeler Körfez’e gemi gönderdiler ve sadece Batılı ülkeler de değil, Arap ülkeleri, Mısır, Fas, Suriye bu işe müdahil oldu. Irak, denebilir ki, tek başına kaldı ve haksız mütecaviz davranışı karşısında biz tek başına kalan Irak’ın yanında mı yer almalıydık, onun yanında mı yer alalım?.. (SHP ve DYP sıralarından alkışlar)

Değerli milletvekilleri, biz, biraz evvel söylemiş olduğumuz, açıklamış olduğumuz gerekçelere dayandırarak Yüce Meclisten bu iznin Türkiye’nin savunması ve barışa olan katkısı nedeniyle hükümete verilmesini, iznin verilmesini Yüce Meclisten talep ediyor, saygılar sunuyoruz efendim. (ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)

BAşKAN - Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

Sayın milletvekilleri, gruplar adına konuşmalar tamamlanmış bulunmaktadır. şahısları adına Ankara Milletvekili Sayın Hazım Kutay.

Buyurun Sayın Kutay. (ANAP sıralarından alkışlar)

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Kimler söz almış, isimlerini okusanız.

BAşKAN - Efendim, arz etmiştim, tekrar arz edeyim: Sayın Hazım Kutay, Sayın İsmail Cem, Sayın Kemal Anadol, Sayın İlhami Binici talep ve müracaat ettiler.

Buyurun Sayın Kutay.

HAZIM KUTAY (Ankara) - Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin sayın üyeleri; hepinizi saygı ve hürmetle selamlarım.

Müzakerelerin şu ana kadar geçen süresinde anlaşıldı ki, maksut bir, rivayet muhtelif.

MEHMET ÇAKIROĞLU (Trabzon) - Ne rivayetinden bahsediyorsun? Rivayetle memleket yönetilmez.

HAZIM KUTAY (Devamla) - Değerli arkadaşlarım, müsaade ederseniz bugün bir durum değerlendirmesi yapalım. Bundan 4 ay önce, mayıs ayında. Türkiye Büyük Millet Meclisi Millî Savunma Komisyonu ile müştereken Plan ve Bütçe Komisyonu değerli üyelerine, Genelkurmay Başkanlığında Sayın Genelkurmay Başkanı bir brifing verdi. Hatırlayınız, o dönemde Doğu Berlin utanç duvarı yıkılmış. Doğu Avrupa ülkeleri ‘‘Hürriyet, hürriyet’’ nidalarıyla Batıdan birtakım yardımlar istiyorlar ve NATO’nun gücünün azaldığı, Varşova Paktı’nın yıkıldığı görüşülüyor. Bu arada, Genelkurmay Başkanlığı, komşularımızın silah gücü itibariyle mukayesesini bize açık ve arizamik gösterdi. O gün o toplantıda bulunan arkadaşlarla beraber, ben de şahsen Güney komşularımızın, hatta Yunanistan’ın bizden, silâh ve gereç itibariyle birtakım üstün değerleri haiz olduğunu bilmiyordum. Hele hele Suriye, Irak ve İran’ın, silâh gücü itibariyle, Türkiye Cumhuriyeti’nden fazla olduğunu bilmiyordum. Herhalde bugün bu gerçeği bilmeyen Türkiye Büyük Millet Meclisi üyesi kalmadı, çünkü bugün hadiseler bunu gösterdi ve bizimle beraber, tabiatıyla, muhalefet partisine mensup değerli komisyon üyelerimiz de burada idi. Bu hayretimizi ifade ettiğimiz gibi, o arkadaşlarım da bu hayretlerini ifade ettiler ve genel kanı, değerli arkadaşlarım, şu idi: Doğu Blokunun yıkılmasından sonra yakın ve uzak dönemde bize bir tehlike, bir taarruz veya bir müdahale bahis konusu olursa Güneydoğudan gelecek ve Güneydoğu komşularımızın da uçak, gemi, tank ve uzun menzilli silahlar itibariyle miktar olarak bizden üstünlüğünü onlar da hayretle müşahade ettiler.

Bu tespitimizden sonra gene Anavatan Partisi Grubundan 5, Sosyaldemokrat Halkçı Parti Grubundan 3, Doğru Yol Partisi grubundan 2 değerli milletvekili arkadaşlarımızla birlikte, Kuzey Atlantik Derneğinin davetlisi olarak NATO'ya ziyarete gittik. Brüksel'deki bu ziyaretimizin bir gününde NATO Genel Sekreteri Sayın Wörner bize bir brifing verdi. Bu brifing bittikten sonra, orada bulunan arkadaşlarımız, Sayın NATO Genel Sekreterine bir çok sualler sordular. Ben de bu meyanda iki sual sordum; Sayın Genel Sekreter, biz 1963'ten uzun senelerden beri Avrupa Ekonomik Topluluğuna girmek için elimizden gelen gayreti gösteriyoruz. Son müracaatımızdan sonra bunun 1993 yılına ertelendiğini esefle müşahade ettik. Siz Almanya Savunma Bakanı iken bir Türk dostu olduğunuzu biliyoruz; bugün de NATO Genel Sekreterisiniz; gene Türk dostu olduğunuzu biliyoruz. Bize lütfen yardım edin, bizim Avrupa Ekonomik Topluluğuna girmemize medar olun.” dedik. Sayın Genel Sekreter tabiatıyla bir diplomatik ağızla bize bu konuda bir teminat veremediği gibi, Avrupa Ekonomik Topluluğuna girebilmek için -yanılıyorsam isimleri mahfuz, şahitli, ispatlıdır, arkadaşlarımin hepsi burada- bize söylediği şey şudur : “Ben, NATO Genel Sekreteri olarak size yardım edemem. Siz -dünyada bu işlerin şekli var, usulü var- lobi oluşturacaksınız- bu lobiler sayesinde Avrupa Ekonomik Topluluğuna girebilirsiniz, ağırlığınızı buraya verin” dediler. Arkadaşlarımızın bütün ısrarına rağmen, “Ancak ben, size şahsen yardım edebilirim. NATO Genel Sekreteri olarak, burası bir savunma topluluğudur, ekonomik topluluk değildir, ben böyle kabul etmiyorum, siz de etmezsiniz.” diye geçiştirdiler.

İkinci sualım: “Sayın Genel Sekreter, Doğu Bloku yıkıldı, biz İtalya'dan geliyoruz, İtalya'da duyduğumuza göre, İtalya, Avusturya ve Polonya ile ikili ekonomik anlaşmaya girmiş. Fransa, Macaristan ve Romanya ile girmiş -ve calibi dikkattir değerli arkadaşlarım- Batı Avrupa silahsız, kan akıtmadan ve harp etmeden Doğu Avrupa'yı 232 bin kilometrekare ülkeyi kendi ülkesine katmıştır; Almanya'ya, Batı Almanya'ya. Binaenaleyh şu aşamada sanıyoruz ki, kanaatimiz o idi, Avusturya ve Macaristan müracaat ettiği sürede onları bizden önce alacaksınız.” Görülüyor ki tehlike Doğu Blokunda yok, bu yaklaşımdan sonra. Eğer güney komşularımızdan, -çünkü buradan edindiğimiz istihbaratla bunu NATO Genel Sekreterine sormaya mecburduk- herhangi birinden bize bir tecavüz vaki olursa, NATO, Türkiye'ye yapılan bu tecavüzü NATO'ya yapılmış bir tecavüz addeder mi, etmez mi?” Bütün ısrarlarımıza rağmen, Sayın Genel Sekreter “Evet” veya “Hayır” yönünde bizi tatmin edici bir cevap veremedi; sadece, “Kuzey Atlantik Anlaşması'nın 5 inci maddesinde bu husus yer almıştır, Bakanlar Konseyi toplanacaktır, ona göre bir karar verilir, bundan şüpheniz mi var?..” gibi sözlerle geçiştirdi; ama, bize kesin olarak “Güneyden gelecek bir saldırıyı, Türkiye'ye yapılacak bir saldırıyı, NATO, kendisine yapılmış bir tecavüz addedecektir” demedi.

Bugün 5 Eylül, hatta 15 Ağustos tarihine gidelim, o gün ısrarlarımıza rağmen, -üzülerek söylüyorum- NATO Genel Sekreterinin çok kayıtsız kalışına, o davranışına bir Türk parlamenterisi olarak üzülmüş ve biraz da kendime kızmıştım. NATO Genel Sekreteri bize o gün o teminatı veremedi ama, bugün lütfen bir tespit yapalım; bugün yalnız NATO Genel Sekreteri Wörner değil, en son NATO Bakanlar Konseyi, NATO'nun en kuvvetli ülkesi Birleşik Amerika Başkanı Bush, İngiltere Başbakanı Thatcher dahil, bütün NATO ülkeleri başbakanları ve başkanları, Türkiye'ye yapılacak bir tecavüzün NATO'ya yapılacak bir tecavüz olduğunu belirttiler, belgelediler. Bugün öyle bir noktaya geldik ki, -deyin ki propaganda, deyin ki güç, deyin ki ekonomik güç, ne sayarsanız sayın- bu iki aylık sürede eğer bugünkü seviyeye gelmişsek, bence bunun değeri parayla ölçülmez; milyarlarca dolar sarf etseydik bugünkü neticeyi istihsal edemezdik. (ANAP sıralarından “Bravo” sesleri)

BAŞKAN - Sayın Kutay, toparlamanızı rica ediyorum.

HAZIM KUTAY (Devamla) - Sürem bitti mi Sayın Başkan?

BAŞKAN - 1 dakikanız var, efendim.

M. ERDOĞAN YETENÇ (Manisa) - Konuşsun efendim, konuşsun.

BAŞKAN - Sayın Yetenç, müsaade buyurun onu biz takdir edelim.

Buyurun Sayın Kutay.

HAZIM KUTAY (Devamla) - Sayın milletvekilleri, bir tespit daha yapmak istiyorum. Körfez’ de olan olayların şu anda Türkiye ekonomisine vereceği zararın 3 ila 4 milyar dolar civarında olacağı belirtiliyor; ama, ya farkındasınız ya değilsiniz; farkındaysanız bunu yüksek sesle söylemiyorsunuz, farkında değilseniz ben söylemek istiyorum: Bizim ülke olarak en büyük ihtiyacımız olan petrolü dövizle alıyorduk ve Türkiye’de istihlak ettiğimiz petrolün ancak onda birini dahilinde istihsal edebiliyorduk. Yani, global olarak 20 milyon ton kabul edersek, 2 milyon tonunu Türkiye’de istihsal ediyorduk; ama bugün övünerek şunu söyleyebilirim ki, Türkiye’de istihsal edilen petrol oranı onda bir değil, yedide bire çıkmıştır. Yani, şu anda Türkiye’de daha önce 2 milyon 100 bin ton civarında çıkan petrol 3 milyon 100 bin ton civarındadır. Bu darboğazdan bazı zararlarımız var; ama faydaları da var.

Ben, Türkiye’nin petrol gereksinimini yalnız başına sağlayabilmesini istiyordum; fakat bir değerli büyüğümün o gün bana söylemiş olduğu sözü bugün bir kere daha hatırlıyorum ve size de söylüyorum...

KAMER GENÇ (Tunceli) - Kimdir değerli büyüğün?

BAŞKAN - Sayın Kutay, toparlayın efendim.

HAZIM KUTAY (Devamla) - Herhalde sen değil.

Biz, kendi kendimize sınaî yönden kalkınmamızı tamamlayalım; ama petrole kısa zamanda ulaşmayalım, kendi gücümüze ulaşalım. Bugün Adıyaman bölgesinde, Kâhta bölgesine gittik, değerli milletvekili arkadaşlarımızla gördük; geceyarısı, âdeta Amerika’nın ilk petrol istihsalı döneminde Teksas’ta olduğu gibi pompalar böyle çalışıyordu ve...

İ. ÖNDER KIRLI (Balıkesir) - Sen Teksas’da var mıydın?

HAZIM KUTAY (Devamla) - Evet, beraber gittik.

BAŞKAN - Sayın Kutay, süreniz dolmuş bulunmaktadır...

HAZIM KUTAY (Devamla) - Ve değerli arkadaşlarım, şu noktada iktidarı ve muhalefetiyle değerli milletvekili arkadaşlarımdan arzu ettiğim bir şey var. Cumhuriyet tarihinde ilk defa bir konuda, bir dış politikada benim hatırlayabildiğim kadarıyla muhalefetle iktidar bu derece ters düşüyor; ama benim gönlüm, bu konuda iktidarıyla ve muhalefetiyle aynı nokta üzerinde durmak, batıya, doğuya, güneye Türk’ün bir ve birlik beraberlik içinde olduğunu ispat etmek... Muhalefete mensup üye arkadaşlarımdan bunu rica ediyorum.

Bir şeyi daha söylemek istiyorum. Anavatan Partisi Grubuna ve Sayın Hükümete hep soruluyor; “Bu mesuliyeti siz çekecek misiniz?”, Evet, bu kararı Hükümet getiriyorsa, bu mesuliyeti ve onun ağırlığını yüklenecektir; ama dış politikada iktidarı yalnız bırakan ilk muhalefet olmanın sorumluluğunu siz nasıl taşıyacaksınız?

Hepinize saygılar sunarım. (ANAP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Kutay.

Sayın milletvekilleri, görüşmelerde son konuşmayı şahsı adına İstanbul Milletvekili Sayın İsmail Cem yapacak; buyurun Sayın Cem.

İSMAİL CEM (İstanbul) - Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; fevkalade önemli olayların cereyan ettiği, ülkemiz adına ciddi tehlikelerin eşikte gözüktüğü bir zaman kesitinde konuşmaktayız, görüşmekteyiz ve aynı zamanda fevkalade kaypak bir zemindeyiz, çok kaypak bir zemindeyiz. Türkiye’nin hassasiyetlerine hiç değinilmedi, iktidar mensubu sayın milletvekilleri, bakanlar tarafından. Türkiye’nin iç hassasiyetleri ne oluyor? Irak’la bu kadar savaş ihtimali belirdiğinde Türkiye’de ne oluyor?

Sayın Bakanlarımız herhalde izliyor, şu sırada Saddam Hüseyin, çok önemli olduğunu duyurduğu, bugün saat 14.00’ten beri dünya radyolarından duyurduğu bir konuşma yapıyor; çok önemli olduğunu ve ilk kez krizin başlangıcından bugüne kadar ilk kez halkın önünde konuşuyor –daha konuşmayı tabii ben izleyemedim; çünkü, bizim saatimizle 18.00 olarak belirtmişti dünya radyoları- ancak, çok ilginç çağrı şöyle: “Irak halkına konuşacağım, Arap halklarına konuşacağım ve dünya Müslümanlarına konuşacağım.”

Aynen, çağrısı böyle. Gazetecilerin tahmini -doğru yanlış bilmiyorum, tabii bu saatlerde belli olacak-Saddam Hüseyin'in dünyanın kendisine karşı bir haçlı seferi hazırladığını ve bu haçlı seferine direnmesi için bütün dünya Müslümanlarına bir çağrı yapacağı -bu da basının tahmini- şeklinde. Şunun için bu örneği vermekteyim: Türkiye açısından belki de bilincinde olduğumuzdan çok daha önemli sorunlar, çok daha ciddi, kaypak dengeler karşısındayız ve burada şu halimize de bakmak istiyorum; benden önce konuşan sayın ANAP sözcüsü çok doğru bir şeye işaret etti. Gerçekten biz şu bölünmüş halimizle, katiyen birbirleriyle uzlaşmayan görüşlerin hâkim olduğu kamuoyu ile, çok farklı düşünen bir toplumla, bizi savaşa götürebilecek bir adımı atmaktayız. Türkiye'de konsensüs olmayan, üzerinde millî mutabakat bulunmayan bir dış politika anlayışı ile Türkiye'yi Ortadoğu gibi bir maceraya, belki de bir savaşa götürmek; bizim bugünkü topluma yapabileceğimiz en büyük hatalardan, en büyük kötülüklerden bir tanesidir ve burada açık seçik söylüyorum ve bir polemik konuşması değil elbette benimki ama, belirtmek zorundayım. Sayın Başbakan hep Kıbrıs'tan söz ettiler, Kıbrıs konusundaki ortamdan söz etti Sayın Başbakan, Türkiye bugünün ciddi ortamındayken, Sayın Başbakan bu tezkereyi Meclise getirmeden önce acaba muhalefet lideriyle, Mecliste bulunan diğer muhalefet partisinin sayın lideriyle bir görüşme yapmayı, Türkiye'nin içinde bulunduğu durum hakkında izahat vermeyi, kendilerinden görüş almayı neden hiç düşünmedi? Millî mutabakat böyle mi olur, yoksa Kıbrıs olayındaki gibi, bütün muhalefet liderleriyle tek tek yapılan, topluca yapılan görüşmelerle mi olur? (SHP sıralarından alkışlar)

AYCAN ÇAKIROĞULLARI (Denizli) - Niye Cumhurbaşkanına gitmediler?

ÖMER OKAN ÇAĞLAR (Denizli) - Neden Cumhurbaşkanına gitmediler?

İSMAİL CEM (Devamla) - Sayın milletvekilleri, Türkiye'de, Türkiye'nin politikalarından sorumlu olan Sayın Başbakandır, Türkiye'de Cumhurbaşkanının anayasa gereği sorumluluğu yoktur. Bizim gözümüzde sorumlu olan Sayın Başbakandır, sizin gözünüzde kimin sorumlu olduğu sizin konunuzdur sayın arkadaşlarım.

ÖMER OKAN ÇAĞLAR (Denizli) - Devletin başı kim?

İSMAİL CEM (Devamla) - Şimdi, Türkiye'yi bu kadar çürük bir zemin üzerinde, uzlaşma olmayan bir ortamda bir dış müdahaleye götürmenin, Türkiye'ye yabancı asker davet etmenin, Türk askerini yabancı toprağa yollamanın çok büyük tehlikesi vardır; bizden önce yaşadığı dünya bunları. İşte, Birinci Dünya Savaşındaki Alman toplumu... İkiye bölünmüş vaziyette. Birinci Dünya Savaşındaki Çarlık Rusyası toplumu, aynen bizim olduğumuz gibi, ikiye bölünmüş vaziyette. Daha sonra Vietnam'a asker yollamış Amerikan toplumu... Bölünmüş bir kamuoyuyla, konsensüs olmadan başlatılan dış politika müdahalesi, bir büyük maceranın ilk adımıdır ve ben birkaç objektif gerçekten bahsetmek istiyorum: Burada hiç konuşulmadı. Irak'ta şu anda yaşayan vatandaşlarımız var. Şu anda Irak'ta 3500 olarak belirtilen, kimi tahmine göre daha düşük, kimi tahmine göre çok daha fazla vatandaşımız var. Peki, Sayın Başbakan, sayın Hükümet yetkilileri, bu vatandaşlarımızın durumunu düşündünüz mü? Irak'ın daha önce açıkladığı gibi -eğer Irak yaparsa açıkladığını- daha önce Irak diyor ki "Türkiye, kendi askerini yollamak, yabancı asker getirmek gibi bir karar alır ise, ben, Türkiye'nin bu hareketini düşmanca bir hareket olarak nitelerim ve düşmanca hareket eden memleketlerin kategorisinde Türkiye'yi mütalaa ederim. Amerikalının, Fransız'ın, İngiliz'in Irak'taki vatandaşına ne yaptıysa, Türkiye'nin vatandaşına da aynı şeyi yaparım." Dilerim bu yanlış olsun, dilerim Irak bu düşüncesinden vazgeçmiş olsun; ama Hükümetimizin sayın üyeleri; eğer siz, bu kararı aldıktan sonra yarın, öbür gün, Irak'taki bizim Türk Vatandaşımız vizesini alamaz ise, Irak'taki bizim Türk Vatandaşımız orada mühimmat depolarının, benzin depolarının müdafaası için canlı bir kalkan gibi kullanılır ise bunun hesabını sadece siz değil; ama bu Meclisin üyesi olarak hepimiz bu millete, bu memlekete nasıl veririz bunu hiç düşündünüz mü? (SHP sıralarından alkışlar) Eğer düşünmüşseniz, cevabını işitmek isterim.

Şimdi, bugün ve yarın arasında çok önemli bir fark var. Bugün, şu anda Saddam Hüseyin konuşurken, bilfarz, Hüseyin'in askerleri Suudi Arabistan'a hücum etse, yahut Amerikan uçakları Irak'ı bombalamaya başlasa, biz, Türkiye olarak bu savaşa katılmak zorunda değiliz. Hükümetimiz konuyu getirir, tartışınz, karar veririz; katılırız, katılmayız; ama olaylar bizi kendi irademiz dışında Türkiye olarak bu savaşa katmaz. Ancak, Sayın Başbakanın o konudaki açıklamasını anlayamadım. Biz eğer bu kararı almış isek, yarın, Irak, Suudi Arabistan'a saldırırsa, yahut Amerika Irak'a saldırırsa bizim irademizin dışında olarak, biz o savaşın içindeyiz. Şu oylarımızı bilerek kullanalım ve bunu tescil ettirelim. Eğer biz o körfeze bir gemi yollamışsak ve Irak saldırısı sonucunda o gemi batacak ise, kendi irademizin dışında olarak biz o savaşın içindeyiz, yahut biz Amerikalıların İncirlik'te Pirinçlik'i bir üs gibi, bir savaş üssü gibi kullanmasına burada izin vermekteysek yabancı askerleri davet ederek, o takdirde, bir savaş halinde Irak elbette o iki üssü vuracaktır ve biz kendi irademiz dışında kendimizi bu savaşın içinde bulacağız.

Umarım bunların hesabını iktidar milletvekilleri çok iyi bir şekilde yapmış olsun.

Sayın milletvekilleri, şunu sormak istiyorum: Bu maceralı yola -hepimiz biliyoruz bunun maceralı bir yol olduğunu- ne için ve kimin için katılmaktayız, bu yola neden girmekteyiz? Esbabı mucibe? Sayın Başbakan açıkladı, Sayın Dışişleri Bakanı açıkladı. İtiraf edeyim, büyük bir iyi niyetle, -bir kapalı oturumda muhalefet- iktidar meselesi yapmamamız lazım- ben bu işin gerekçesini henüz görebilmiş değilim. Belki ben iyi anlayamadım; ama, görebilmiş değilim.

Şimdi biz neden asker yollamayı, neden asker getirmeyi düşünmekteyiz? İnsan kendi kafasınca düşünüyor. "Acaba, Türk Silahlı Kuvvetlerinden Türkiye'nin savunmasını güçlendirmek için böyle bir ihtiyaç mı getirildi bizim hükümetimize?" diyorum. Türk Silahlı Kuvvetleri, eğer Türkiye'nin savunmasında... Bu Irak olayı, Irak olayının muhtemel gelişimi, tırmanması, belki Irak'ın saldıracağı yolunda istihbarat, bilemem; ama, Türk Silahlı Kuvvetleri eğer bu savunmada böyle bir ihtiyaç duymuşsa ve bu ihtiyacını Hükümete getirmişse, o zaman bunun bir gerekçesi olur, bunu konuşuruz; fakat, şu ana kadar görülebilen, şu ana kadar kamuoyuna yansıyan, Türk Silahlı Kuvvetlerinin böyle bir ihtiyacı ortaya koymamış bulunduğu.

BAŞKAN - Sayın Cem, sürenizi aşıyorsunuz, toparlamanızı rica ediyorum.

İSMAİL CEM (Devamla) - Bir 4 dakikaya ihtiyacım var Sayın Başkan. (ANAP sıralarından, "Ooo" sesleri) Sayın milletvekilleri, sayın liderlere, sayın ANAP sözcüsüne gösterdiğiniz müsamahayı bana da göstermenizi istirham etmekteyim.

Şimdi düşünüyorum, Anayasamızda bir müessese var, Anayasamızın ilgili maddesi var; o müesseseye sık sık atıfta bulunuluyor ve deniyor ki, "Türkiye'nin güvenliği gibi, Türkiye'nin toprak bütünlüğü gibi konularda ilgili olan, yardımcı olan bir müessese, yani Millî Güvenlik Kurulu var." Millî Güvenlik Kurulundan Hükümetimize, Anayasa çerçevesinde Millî Güvenlik Kurulunun ilgilendiği konularda bir talep mi oldu, bir ihtiyaç mı belirtildi, bir öneri mi geldi, bunlar mı yapıldı?

Bunlar da yok. Peki, o zaman neden asker yollayacağız, niçin askeri vatanımıza alacağız ve niçin Türkiye'yi bir sıcak savaşın... Yani, bunlar, kimsenin kimseyi bu kürsüden mat etmesi için veyahut üstün gözükmeye için söylediği sözler değil. Gerçekten Türkiye, bu karardan sonra, bir sıcak savaşı kendi iradesi dışında bulaşmanın tehlikesi içindedir ve bütün bu değerlendirmeler sonucunda, itiraf edeyim, tek gerekçe söyleme çabasını gösteren Sayın Cumhurbaşkanı oluyor, onun da bir sorumluluğu yok; yani, Sayın Cumhurbaşkanı, "Coğrafyanın değişmesi ciddi bir ihtimaldir, coğrafyanın değişmesi halinde bizim bu işe bulaşmış bulunmamız Türkiye'nin menfaatıdır ve -bu söylenmiyor, ama ima yoluyla kamuoyuna duyuruluyor- işte Kerkük, işte Musul..."

Şimdi bakınız sayın milletvekilleri, bu iş bitirici politika, köşe dönmece politika; bunun ekonomide uygulamaları var. Siz savunabilirsiniz, bir bölüm arkadaşımız karşı çıkabilir, bu dünyanın sonu demek değildir, elbette görüş ayrılıkları olacak, o politika belki bazı konularda daha faydalı olacak yahut daha zararlı olacak. Ama dış politikada, ama askerin sözkonusu olduğu, savaşın sözkonusu olduğu bir ortamda

işbirici politika, köşe dönücü politika olmaz. Yani dış politikada menfaat için hareket edilmez. Savaş zorunluluk olmadıkça üstlenilmez; ancak bizim şu anda Hükümete vermekte olduğumuz, belki de, izin, Türkiye'yi muhtemel uzak ve çok şüpheli bazı menfaatler için, belki de bazı hayaller için bir ciddi hedef tahtasına dönüştürebilecek, insanlarımızı belki de, istemiyoruz; ama, rehine yapabilecek bir politikadır, bunları çok iyi düşünenizi diliyorum ve bir noktaya son söz olarak değineceğim sayın milletvekilleri.

Bu konuya eğer kapalı oturum olmasa idi değinmeyecektim, kapalı oturum olduğu için değinmekteyim ve yanlış anlamayacağınıza güvenerek bu sözlerimi, bu konuya değinmek istiyorum.

Burada hepimiz demokrasiyi savunan insanlarız, demokrasi anlayışımızda farklılıklar olabilir. Demokrasi rejimi ancak olağan çaptaki bunalımları çözmeye muktedir bir rejimdir. Dünyanın neresine bakarsanız bakın yahut hangi kitabını okursanız okuyun demokrasi ancak boyutları, çapı kontrol edilebilir bunalımları çözen bir rejimdir. Eğer bir toplumda bunalımın boyutu çok büyük olursa, demokrasinin, o bunalımı çözme gücünü aşacak boyutlarda gelişirse biz ne kadar demokrat olursak olalım, o zaman demokrasi sarsıntıya uğrar ve Türkiye'nin demokrasisi zaten çok kökleşmiş, çok yerleşmiş, çok sağlam bir demokrasi değildir. Benim endişem, eğer savaş çıkmazsa mesele de olmaz, yani bir savaş patlak vermezse, Irak saldırmazsa veyahut Amerika saldırmazsa bir mesele belki çıkmaz, yani ondan o kadar endişeli değilim, ama bir savaşın çıkması halinde ve bu savaşın Türkiye'ye bulaşması halinde, bizim İncirlikteki, Piriçlikteki şimdi davet edilecek yabancı askerlerimizle, Körfez'deki gemilerimizle, belki Suudi Arabistan'daki birliklerimizle bu bunalım Türkiye'ye öylesine bulaşır ki endişe ederim demokrasimizin çapı ve boyutu, bu bunalımın üstesinden gelmeye yetmesin, yetmeyebilir.

Bütün bunları elbette siz de düşündünüz; çünkü bunların öncelikle hesabını siz vereceksiniz ve bunlar tabî ki burada kalmayacak, tabî ki bir kapalı oturumda kalmayacak, bu tartışmayı elbette Türkiye'nin her köşesine götüreceğiz; çünkü maalesef konsensüs olmadan bu işe giriştiniz, maalesef bizim Genel Başkanlarımızın, muhalefetteki genel başkanların görüşünü, düşüncesini alıp Meclise bir ortak önerge getirmeyi, belki daha farklısını, ama ortak bir önergeyi getirmeyi hiç dikkate almadınız.

İSMET TAVGAÇ (Bursa) - Konsensüsten siz kaçtınız.

İSMAİL CEM (Devamla) - Dolayısıyla elbette biz yarın vatandaşa gideceğiz, yarın bu işi vatandaşa anlatacağız ve yanlışları, sorumluluğunuzu, hatta ortak sorumluluğumuzu dile getireceğiz.

Umarım bu endişelerim yanlış çıksın, ama gene umarım belki son bir düşünceyle bu karar yeniden dikkate alınsın, yeniden gözden geçirilsin.

Hepinize saygılarımı sunmaktayım. Sağolun efendim. (SHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Cem.

Sayın milletvekilleri. Başbakanlık tezkeresi üzerindeki konuşmalar tamamlanmış bulunmaktadır.

Başbakanlık tezkeresini tekrar okutup, onayınıza sunacağım:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Sayın Başkanlığına

Irak'ın Kuveyt'i işgal ve ilhak etmesi sonucu ortaya çıkan Körfez Krizi sebebiyle öncelikle Ortadoğu'da barışın ve istikrarın yeniden tesisini ve ülkemizin muhtemel tehlikelere karşı güvenliğinin idame ettirilmesini sağlamak, kriz süresince ve sonrasında hasıl olabilecek gelişmeler istikametinde Türkiye'nin yüksek menfaatlerini etkili bir şekilde kollamak, hadiselerin seyrine göre ileride telafisi güç bir durumla karşılaşmamaya yönelik süratli ve dinamik bir politika izlenmesine yardımcı olmak üzere lüzum, hudut ve şümulü Hükümetçe takdir ve tayin olunacak şekilde Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine karar ittihazını arz ve teklif ederim.

Yıldırım Akbulut

Başbakan

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, oylamanın açık oylama usulüyle yapılmasına dair iki önerge verilmiş bulunmaktadır. Aynı mahiyette olduğu için önce okutup, sonra birlikte işleme koyacağım.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan Hükümet tezkeresinin kabulü halinde ülkemizin sonu karanlık bir maceraya girmesi, insanî ve maddî kayıplara uğraması söz konusudur. Böyle bir tarihî karardaki sorumluluğumuzun tescili için hükümet tezkeresinin açık oylamaya sunulmasını ve açık oylamanın ad okunma yöntemiyle yapılmasını Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 115 ve 119 uncu maddeleri uyarınca öneririz.

Erdal İnönü
SHP Genel Başkanı
İzmir Milletvekili

Hasan Fehmi Güneş
SHP Grup Başkanvekili
İstanbul Milletvekili

Onur Kumbaracıbaşı
SHP Grup Başkanvekili
Kocaeli Milletvekili

Mehmet Can

Adana Milletvekili?.. Burada.

A. Sedat Doğan

Adana Milletvekili?.. Burada.

Mahmut Keçeli

Adana Milletvekili Sayın Mahmut Keçeli?.. Yok.

Amasya Milletvekili Sayın Mehmet Tahir Köse?.. Burada.

Amasya Milletvekili Sayın Kâzım Ulusoy?.. Burada.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - Sayın Başkan, bu konuda yoklama yapılır mı:

BAŞKAN - Efendim, münzilerden 15 sayın üyenin bulunup bulunmadığını tahkik ediyorum.

M. TURAN BAYAZIT (İzmir) - O zaman, arkadaşımın yerine takabbül ediyorum.

BAŞKAN - Olmayan arkadaşın yerine takabbül ediyorsunuz. Zaten yeter miktarda imza var efendim.

Önergedeki imzaları okutmaya devam ediyorum :

Ankara Milletvekili Erol Ağagil?.. Burada.

Ankara Milletvekili Beşer Baydar?.. Burada

Ankara Milletvekili Ömer Çiftçi?.. Burada.

Ankara Milletvekili Eşref Erdem?.. Yok.

ÖNER MİSKİ (Hatay) - Takabbül ediyorum Sayın Başkan.

BAŞKAN - Öner Miski takabbül ediyor.

Önergedeki imzaları okumaya devam ediyoruz :

Ankara Milletvekili İbrahim Tez?.. Burada.

Ankara Milletvekili Rıza Yılmaz?.. Burada.

Ankara Milletvekili Yaşar Yılmaz?.. Burada.

Antalya Milletvekili Deniz Baykal?.. Burada.

Artvin Milletvekili Ayhan Arifağaoğlu?.. Burada.

Aydın Milletvekili Hilmi Ziya Postacı?.. Burada.

Balıkesir Milletvekili Önder Kırılı?.. Burada.

Bilecik Milletvekili Tayfur Ün?.. Burada

Çorum Milletvekili Rıza İlman?.. Burada.

BAŞKAN - 15 üye tamamlandı. Önergedeki geri kalan isimleri okutuyorum:

Cemal Şahin Çorum	Adnan Keskin Denizli	Hüdaî Oral Denizli
Fuat Atalay Diyarbakır	Hikmet Çetin Diyarbakır	Mehmet Fuat Erçetin Edirne
Erdal Kalkan Edirne	Mustafa Kul Erzincan	Cevdet Selvi Eskişehir
Zeki Ünal Eskişehir	Abdulkadir Ateş Gaziantep	Mustafa Yılmaz Gaziantep
Mustafa Çakır Giresun	Rüştü Kurt Giresun	Cumhur Keskin Hakkâri
Mehmet Dönen Hatay	Kemal Dudoğlu Hatay	Turhan Hırfanoğlu Hatay
Öner Miski Hatay	Ali Uyar Hatay	Etem Cankurtaran İçel
Fikri Sağlar İçel	İstemihan Talay İçel	İsmail Cem İstanbul
Yüksel Çengel İstanbul	Ali Haydar Erdoğan İstanbul	Aytekin Kotil İstanbul
Mehmet Moğultay İstanbul	Mustafa Sarıgül İstanbul	Mustafa Timisi İstanbul
Ali Topuz İstanbul	Veli Aksoy İzmir	Türkân Akyol İzmir
Turan Bayazıt İzmir	Halil Çulhaoğlu İzmir	Ahmet Ersin İzmir
Erol Güngör İzmir	Birgen Keleş İzmir	Neccar Türkcan İzmir
Ali Şahin Kahramanmaraş	Vedat Altun Kars	Gürcan Ersin Kırklareli
İrfan Gürpınar Kırklareli	Erol Köse Kocaeli	Alı Rıza Sirmen Kocaeli

Ömer Türkçakal Kocaeli	Erdoğan Yetenç Manisa	Hasan Zengin Manisa
Tufan Doğu Muğla	Musa Gökbel Muğla	Cemal Seymen Nevşehir
Özer Gürbüz Sinop	Ekrem Kangal Sivas	Güneş Gürseler Tekirdağ
Enis Tütüncü Tekirdağ	Kâzım Özev Tokat	Kemal Süzer Tokat
Kamer Genç Tunceli	Orhan Veli Yıldırım Tunceli	Tevfik Koçak Ankara

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, çalışma süremiz dolmak üzeredir. Bu itibarla görüşmekte olduğumuz Başbakanlık tezkeresi ile ilgili çalışmalar tamamlanıncaya kadar, Genel Kurulun çalışma süresinin uzatılmasını teklif ediyorum, oylarınıza sunuyorum:

Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiş ve Başbakanlık tezkeresi ile ilgili çalışmalar tamamlanıncaya kadar süremiz uzatılmıştır.

Diğer önergeyi okutuyorum.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmesi tamamlanan hükümet tezkeresinin, sayın üyelerin yerlerinden “Kabul, ret, çekimser” beyanlarını alarak, ad okunarak açık oylamaya tâbi tutulmasını arz ve teklif ederiz.

Orhan Şendağ Adana	Mehmet Çakıroğlu Trabzon	Aykon Doğan Isparta
Ertekin Durutürk Isparta	Halit Dağlı Adana	Hasan Ekinci Artvin
Baki Durmaz Afyon	İrfan Demiralp Samsun	Ali Eser Samsun
Alaattin Kurt Kocaeli	Ferit Bora Diyarbakır	Şinasi Altınar Zonguldak
Mehmet Korkmaz Kütahya	Ahmet Neidim Sakarya	Ömer Barutçu Zonguldak
Cavit Çağlar Bursa	İsmail Köse Erzurum	Doğan Baran Niğde
Hasan Namal Antalya	Atilla İmamoğlu Kahramanmaraş	Selahattin Kılıç Adana
	Ahmet Küçükkel Elazığ	

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, her iki önerge aynı mahiyettedir ve 15 üyenin...

KEMAL ANADOL (İzmir) - Önergelere katılıyorum ben de Sayın Başkan.

BAŞKAN - Sayın Kemal Anadol, önergeye katıldığını beyan etmiştir.

Sayın Okçuoğlu, Sayın Dikmen, Sayın Kahraman, Sayın Türk, Sayın Eren, Sayın Akyürek, Sayın Alınak, Sayın Ekmen, Sayın Aksoy, Sayın Tekinel, Sayın Kemaloğlu; Erkan Kemaloğlu efendim, Sayın Baştürk, Sayın Sönmez, Sayın Kâmil Ateşoğulları, Sayın Arif Sağ...

ERKAN KEMALOĞLU (Muş) - Sayın Başkan, ben katılmıyorum, el kaldırmadım.

BAŞKAN - Düzeltiyorum.

Sayın milletvekilleri, açık oylamanın şekli hakkında yüksek heyetinizin kararını alacağım. Açık oylamanın adı okunan sayın milletvekillerinin kürsüye konacak oy kutusuna oy pusulasını atması suretiyle yapılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmemiştir.

Açık oylamanın adı okunan sayın milletvekillerinin ayağa kalkarak, kabul, ret veya çekinsek şeklinde oyunu belirtmesi suretiyle yapılmasını oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Oylamaya başlıyoruz :

(Oylama yapıldı)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, daha sonra gelen, oylamaya katılmayan sayın üye var mı?

Bulunmadığına göre, oylama işlemi tamamlanmıştır.

(Oyların ayırımına başlandı)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, açık oylama sonuçlarını arz etmeden önce, görüşmeler esnasında sükûneti ve ahengi ihlal ettiği ve satışlarıyla çalışmalarını aksattığı gerekçesiyle, Başkanlık olarak sayın Güneş Gürseler'e uyarma cezası verilmişti. İçtüzüğün ilgili maddesi gereğince Sayın Gürseler, yerinden savunmasını yapmak istemiştir. Bu münasebetle, kendisine söz veriyorum.

Buyurun Sayın Gürseler.

GÜNEŞ GÜRSELER (Tekirdağ) - Sayın Başkanım, teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, belirttiğiniz şekilde sükûneti bozmak gibi bir kastım yoktu. Sayın Başbakan, konuşmasını bir yerinde noktalamadığında, ben bir hususu açıklamasını dilemiştim, o da şuydu: Sayın Başbakanın bu toplantının gizli yapılmasını gerektirecek tek cümlesi, "Biz savaş ilan etmeyeceğiz, kimsenin burnunu kanatmadan Irak'a geçeceğiz" cümlesidir. Ben, savaş ilan etmeden Irak'a nasıl geçileceğini, bunu açıklamasını, konuşmasına ara verdiği bir noktada istemiştim. Kastım budur.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Gürseler.

Sayın milletvekilleri, bu açıklama üzerine. Sayın Gürseler'e Başkanlık olarak verdiğimiz uyarma cezasını kaldırdığımı ifade ediyorum. (Alkışlar)

Sayın milletvekilleri, körfez krizi sebebiyle Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına Anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresinin açık oylamasının sonuçlarını arz ediyorum:

İştirak ve geçerli oy : 382

Kabul : 246

Ret : 136

Böylece, Başbakanlık tezkeresi Yüce Meclisimizce kabul edilmiş bulunmaktadır.

Devletimize ve milletimize hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ediyorum.

II.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

BAŞKAN - İçtüzüğümüzün 72 nci maddesine göre kapalı oturuma ait tutanak özetinin okunması gerekmektedir. Şimdi müsaadenizle kapalı oturumun tutanak özetini okutuyorum:

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ**TUTANAK ÖZETİ**

3 üncü Birleşim

5 Eylül 1990 Çarşamba

İkinci Oturum (Kapalıdır)

Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler'in, Körfez Krizi sebebiyle Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ve yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına anayasanın 92 nci maddesi uyarınca izin verilmesine dair Başbakanlık tezkeresi (3/1332) üzerinde yapılacak görüşmelerin İçtüzüğün 71 inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasına ilişkin tezkeresi okundu.

Devlet Bakanı Mehmet Keçeciler kapalı oturum talebine ilişkin tezkeresinin gerekçesini açıkladı, yapılan oylama sonucunda Başbakanlık tezkeresi üzerindeki görüşmelerin kapalı oturumda yapılmasının kabul edildiği bildirildi. Tezkere üzerinde Dışişleri Bakanı Ali Bozer açıklamada bulundu. DYP Grubu Adına Genel Başkan Isparta Milletvekili Süleyman Demirel, SHP Grubu Adına Genel Başkan İzmir Milletvekili Erdal İnönü, ANAP Grubu Adına Genel Başkan Erzincan Milletvekili Yıldırım Akbulut; kişisel olarak da Ankara Milletvekili Hazım Kutay ile İstanbul Milletvekili İsmail Cem bu konuda görüşlerini belirttiler.

Yapılan açık oylama sonucunda Başbakanlık tezkeresinin 136 ret oyuna karşılık 246 oyla kabul edildiği açıklandı.

Saat 19.45'te oturuma son verildi.

Başkan

Başkanvekili

Yılmaz Hocaoğlu

Kâtip Üye

Kadir Demir

Konya

Kâtip Üye

Ali Sami Akkaş

Balıkesir

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, açık oturuma geçilmesini teklif ediyorum.

KAMER GENÇ (Tunceli) - Efendim, tutanak özetinde hata var, lütfen. Tutanak özetinde kapalı oturuma geçilmesi kabul edildi deniyor. Bizim, SHP olarak gizli oturuma itirazımız vardı. Çoğunlukla kabul edilmemiştir.

BAŞKAN - Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Açık oturumun gerekleri, lütfen, Sayın İdare Amirleri tarafından yerine getirilsin.

Kapanma Saati: 19.45

Anayasanın 92 nci maddesine göre Başbakanlık Tezkeresinin açık oylama sonucu:

Üye Sayısı	: 450	Kanunlaşmıştır.
Oy Verenler	: 382	
Kabul Edenler	: 246	
Reddedenler	: 136	
Çekimser	: -	
Geçersiz Oylar	: -	
Oya Katılmayanlar	: 58	
Açık üyelikler	: 10	

*(Kabul Edenler)***ADANA**

Ahmet Akgün Albayrak
Ledin Barlas
Mehmet Ali Bilici
Ersin Koçak
Mehmet Perçin

ADİYAMAN

Mehmet Deliceoğlu
Abdurrahman Karaman

AFYON

Metin Balıbey
Mustafa Kızıloğlu
Hamdi Özsoy
Nihat Türker

AĞRI

Hasan Fecri Alpaslan
Cezmi Erat
Yaşar Eryılmaz
Mehmet Yaşar

AMASYA

İsmet Özarslan
Hasan Adnan Tutkun

ANKARA

Muzaffer Atılğan
Onural Şeref Bozkurt
Kâmil Tuğrul Coşkunoğlu
Mehmet Çevik

Rifat Diker

Hüseyin Barlas Doğu
Tevfik Ertürk
Göksel Kalaycıoğlu
Hazım Kutay
Alpaslan Pehlivanlı
Mehmet Sezai Pekuslu

Mehmet Sağdıç
Halil Şıvgın

Mustafa Rüştü Taşar

Ercan Vuralhan

Zeki Yavuztürk

ANTALYA

Hasan Çakır
Abdullah Cengiz Dağyar
Cengiz Tuncer

ARTVİN

Bahattin Çaloğlu

AYDIN

Cengiz Altinkaya
Mustafa Bozkurt
Ömer Okan Çağlar
Mehmet Özalp

BALIKESİR

Ali Sami Akkaş
Kudret Bölükoğlu
İsmail Dayı

Fenni İslimyeli

Necat Tunçsiper

Ahmet Edip Uğur

BİNGÖL

Mehmet Ali Doğuşlu

BİTLİS

Kâmran İnan

Muhyettin Mutlu

Faik Tarımcıoğlu

BOLU

Nevzat Durukan

Seçkin Fırat

Ahmet Şamil Kazokoğlu

BURDUR

Sait Ekinci

İbrahim Özel

BURSA

Ahmet Kurtcebe Alptemoçin

İlhan Aşkın

Mehmet Gedik

Hüsamettin Örüç

Fahir Sabuniş

İsmet Tavgaç

Mustafa Ertuğrul Ünlü

ÇANAKKALE

Mustafa Cumhur Ersümer

İlker Genlik

Mümin Kahraman
 Ayhan Uysal
ÇANKIRI
 Ali Çiftçi
 Ali Necmettin Şeyhoğlu
 İlker Tuncay
ÇORUM
 Ünal Akkaya
 Nevzat Aksu
 Mustafa Namı
DENİZLİ
 Muzaffer Arıcı
 Aycan Çakıroğulları
 İsmail Şengün
DİYARBAKIR
 Abdulkadir Aksu
EDİRNE
 Şener İşleten
 İsmail Üğdül
ELÂZİĞ
 Nizamettin Özdoğan
ERZİNCAN
 Yıldırım Akbulut
 Metin Yaman
ERZURUM
 Sabahattin Aras
 Togay Gemalmaz
 Mehmet Kahraman
 Nihat Kitapçı
 Rıza Şimşek
 Mustafa Rıfkı Yaylalı
ESKİŞEHİR
 Mustafa Balcılar
 İsmet Oktay
GAZİANTEP
 Mehmet Akdemir
 Mustafa Hikmet Çelebi
 Ahmet Günebakan
 Hasan Celâl Güzel

Hasan Tanrıöver
 Ünal Yaşar
GİRESUN
 Burhan Kara
 Mehmet Ali Karadeniz
 Yavuz Köymen
GÜMÜŞHANE
 Ülkü Gökcalp Güney
 Muhittin Karaman
 Mahmut Oltan Sungurlu
HAKKÂRİ
 Naim Geylani
HATAY
 Mehmet Vehbi Dinçerler
 Mehmet Pürdeloğlu
İÇEL
 Hikmet Biçentürk
 Ali Bozer
 Ali Er
 Ali Rıza Yılmaz
 Rüştü Kâzım Yücelen
İSTANBUL
 Behiç Sadi Abbasoğlu
 Bülent Akarcalı
 Avni Akyol
 Abdülbaki Albayrak
 İmren Aykut
 Orhan Demirtaş
 Mehmet Necat Eldem
 Hayrettin Elmas
 Halil Orhan Ergüder
 İsmail Safa Giray
 Nuri Gökcalp
 Temel Gündoğdu
 Talat İçöz
 Ömer Ferruh İltter
 Adnan Kahveci
 Altan Kavak
 Recep Ercüment Konukman

Leyla Yeniay Köseoğlu
 İbrahim Özdemir
 Mustafa Hilmi Özen
 Güneş Taner
 Ali Tanrıyar
 Sudi Türel
 Reşit Ülker
 Adnan Yıldız
 Namık Kemal Zeybek
İZMİR
 Işın Çelebi
 H. Hüsnü Doğan
 Burhan Cahit Gündüz
 Kemal Karhan
 Ramiz Sevinç
KAHRAMANMARAŞ
 Mehmet Onur
 Ülkü Söylemezoğlu
 Ali Topçuoğlu
KARS
 İlhan Aküzüm
 Yasin Bozkurt
 Kerem Güneş
KASTAMONU
 Sadettin Ağacık
 Murat Başesgioğlu
 Hüseyin Sabri Keskin
KAYSERİ
 Nuh Mehmet Kaşıkçı
 Seyit Halil Özsoy
 Abdulmecit Yağan
 Mehmet Yazar
KIRKLARELİ
 Cemal Özbilen
KIRŞEHİR
 Kâzım Çağlayan
 Şevki Göğüsger
 Gökhan Maraş

KOCAELİ

Abdülhalim Araş
Bülent Atasayan

KONYA

Abdurrahman Bozkır
Kadir Demir
Mustafa Dinek
Ziya Ercan
Mehmet Keçeciler

Haydar Koyuncu
Adil Küçük

Ali Pınarbaşı

Saffet Sert

Mehmet Şimşek

Abdullah Tenekeci

KÜTAHYA

Mustafa Uğur Ener
Mehmet Rauf Ertekin
Mustafa Kalemlı

MALATYA

Mehmet Bülent Çaparolu
Galip Demirel
Yusuf Bozkurt Özal

MANİSA

Gülbüz Şakranlı
Münir F. Yazıcı
Mehmet Yenişehirliolu

MARDİN

Abdülvahap Dizdarolu

MUĞLA

Süleyman Şükrü Zeybek

MUŞ

Alaattin Fırat
Erkan Kemaloğlu
Mehmet Emin Seydagil

NEVŞEHİR

Ali Babaoğlu

NİĞDE

Raşit Daldal

Haydar Özalp

Birsel Sönmez

ORDU

Bahri Kibar
Ertuğrul Özdemir
Nabi Poyraz

Yılmaz Saniolu
İhsan Nuri Topkaya
Gülbüz Yılmaz

Şükrü Yürür

RİZE

Mustafa Nazikoğlu
Mustafa Parlak
Şadan Tuzcu
Ahmet Mesut Yılmaz

SAKARYA

Yalçın Koçak
Mümtaz Özkök
Ayhan Reyhan Sakallıolu

Ersin Taranoğlu

SAMSUN

Kemal Akkaya
Hüseyin Özalp

SIİRT

Kemal Birlik

SİNOP

Hilmi Biçer

SİVAS

Yılmaz Altuğ
Ömer Günbulut
Mahmut Karabulut

Kaya Opan

Şakir Şeker

Mehmet Mükerrerem Taşçıolu

ŞANLIURFA

Necati Akıncı

Murat Batur

Mustafa Demir

Osman Doğan

Eyüp Cenap Gülpınar

Bahri Karakeçili

Aziz Bülent Öncel

TEKİRDAĞ

Ali Rıfki Ataseven
Ahmet Karaevli

TOKAT

Metin Gürdere
Mehmet Zeki Uzun
Erkan Yüksel

TRABZON

Avni Akkan
Eyüp Aşık

İbrahim Cebi

Hayrettin Kurbetli

Fahrettin Kurt

UŞAK

Ahmet Avcı
Mümtaz Güler
Mehmet Topaç

VAN

Hüseyin Aydın Arvasi
İhsan Bedirhanolu
Reşit Çelik

Muslih Görentaş

Selahattin Mumcuolu

YOZGAT

Cemil Çiçek
Seyit Ahmet Dalkıran
Ali Şakir Ergin

Lutfullah Kayalar

Mahmut Orhon

ZONGULDAK

Pertev Aşçıolu

Ömer Faruk Macun

(Reddedenler)

ADANA

Mehmet Can
M. Halit Dağlı
Abdullah Sedat Doğan
Selahattin Kılıç
Orhan Şendağ

AFYON

Baki Durmaz
Abdullah Ulutürk

AMASYA

Mehmet Tahir Köse
Kâzım Ulusoy

ANKARA

Erol Ağagil
Kâmil Ateşoğlullan
Beşer Baydar
Ömer Çiftçi
Tevfik Koçak
Arif Sağ
İbrahim Tez
Rıza Yılmaz
Yaşar Yılmaz

ANTALYA

Deniz Baykal
Hasan Namal

ARTVİN

Ayhan Arifağoğlu
Hasan Ekinci

AYDIN

Hilmi Ziya Postacı
Nabi Sabuncu

BALIKESİR

İ. Önder Kırılı

BİNGÖL

Haydar Baylaz

BOLU

Turgut Yaşar Gülez

BURSA

Abdulkadir Cenkçiler
Cavit Çağlar
Beytullah Mehmet Gazioğlu
Fehmi Işıklar

ÇORUM

Rıza Ilıman
Cemal Şahin

DENİZLİ

Esat Yıldırım Avcı
Adana Keskin
Hü dai Oral

Dİ YARBAKIR

Fuat Atalay
Ferit Bora
Hikmet Çetin
Mehmet Kahraman

EDİRNE

Mehmet Fuat Erçetin
Erdal Kalkan

ELÂZİĞ

Ahmet Küçük el
Ali Rıza Septioğlu
Mehmet Tahir Şaşmaz

ERZİNCAN

Mustafa Kul

ERZURUM

İsmail Köse
M. Cevdet Selvi
Zeki Ünal

GAZİANTEP

Abdulkadir Ateş
Mustafa Yılmaz

GİRESUN

Mustafa Çakır
Rüştü Kurt

HAKKÂRİ

Cumhur Keskin

HATAY

Mehmet Döner
Turhan Hırfanoğlu
Öner Miski
Ali Uyar

İSPARTA

Süleyman Demirel
Abdullah Aykon Doğan
Ertekin Durutürk
İbrahim Gürdal

İÇEL

Etem Cankurtaran
Ekin Dikmen
Durmuş Fikri Sağlar
M. İstemihan Talay

İSTANBUL

Bedrettin Doğancan Akyürek
Abdullah Baştürk
İsmail Cem
Yüksel Çengel
Ali Haydar Erdoğan
M. Ali Eren
Hasan Fehmi Güneş
Aytekin Kotil
Mehmet Moğultay
Hüsnü Okçuoğlu
Mustafa Sarıgül
Yusuf Kenan Sönmez
Mustafa Timisi
Ali Topuz

İZMİR

Veli Aksoy
Türkân Akyol
K. Kemal Anadol
M. Turan Bayazıt
Halil Çulhaoğlu
Ahmet Ersin
Akın Göner
Erol Güngör
Erdal İnönü

Birgen Keleş

Fuat Kılıcı

Neccar Türkcan

KAHRAMANMARAŞ

Atila İmamoğlu

Ali Şahin

Ahmet Uncu

KARS

Mahmut Alınak

Vedat Altun

KASTAMONU

Nurhan Tekinel

KAYSERİ

Ahmet Servet Hacıpaşaoğlu

KIRKLARELİ

Gürcan Ersin

İrfan Gürpınar

KOCAELİ

Erol Köse

Onur Kumbaracıbaşı

Alaettin Kurt

KONYA

Vefa Tanır

KÜTAHYA

H. Cavit Erdemir

Mehmet Korkmaz

MALATYA

İbrahim Aksoy

MANİSA

Ümit Canuyar

Önol Şakar

M. Erdoğan Yetene

MARDİN

Mehmet Adnan Ekmen

Ahmet Türk

MUĞLA

Tufan Doğu

Musa Gökbel

Latif Sakıcı

NEVŞEHİR

Esat Kırathloğlu

Cemal Seymen

NİĞDE

Doğan Baran

SAKARYA

Mehmet Gölhan

Ahmet Neidim

SAMSUN

İlyas Aktaş

Cemal Alişan

İrfan Demiralp

Ali Eser

SİNOP

Özer Gürbüz

SİVAS

Ekrem Kangal

TEKİRDAĞ

Güneş Gürseler

Enis Tütüncü

TOKAT

Kâzım Özev

Kenan Süzer

TRABZON

Mehmet Çakıroğlu

TUNCELİ

Kamer Genç

ZONGULDAK

Şinasi Altınır

Ömer Barutçu

Köksal Toptan

(Oya Katılmayanlar)

ADANA

Cüneyt Canver

Yılmaz Hocaoğlu

Mahmut Keçeli

İbrahim Öztürk

ANKARA

Eşref Erdem

ANTALYA

Adil Aydın

İbrahim Demir

AYDIN

Mehmet Yüzügüler

BALIKESİR

Mustafa Çorapçıoğlu

BİLECİK

Mehmet Seven

Tayfur Ün

BİNGÖL

İlhamı Binici

BOLU

Kâzım Oksay

BURDUR

Fethi Çelikbaş

DİYARBAKIR

Nurettin Dilek

Salih Sümer

ELÂZİĞ

Hüseyin Cahit Aral

ESKİŞEHİR

Erol Zeytinoğlu

HATAY

Mustafa Kemal Duduoğlu

İSTANBUL

Cevdet Akçalı
Yaşar Albayrak
Mehmet Cavit Kavak
İsmail Hakkı Önal

İZMİR

İsmet Kaya Erdem
Işıl Saygın

KAHRAMANMARAŞ

Adil Erdem Bayazıt

KARS

Sabri Aras

KAYSERİ

M. İrfan Başyazıcıoğlu
Recep Orhan Ergun

Mustafa Şahin

KOCAELİ

A. Rıza Sirmen
Ömer Türkçakal

KONYA

Ali Talip Özdemir
Ömer Şeker

MALATYA

Metin Emiroğlu
Talat Zengin

MANİSA

Sümer Oral
Ekrem Pakdemirli (B)

Hasan Zengin

MARDİN

Süleyman Çelebi
Beşir Çelebioğlu
Nurettin Yılmaz

MUĞLA

Ahmet Altıntaş

MUŞ

Mehdin Işık

NİĞDE

Mahmut Öztürk

SAMSUN

Mehmet Akarca
Nafiz Kurt (İ. A.)

SİİRT

İdris Arıkan
Zeki Çeliker
Kudbettin Hamidi

SİNOP

Yaşar Topçu

TOKAT

Talat Sargin

TRABZON

Necmettin Karaduman

TUNCELİ

Orhan Veli Yıldırım

ZONGULDAK

Veysel Atasoy
Tevfik Ertüzün
Güneş Müftüoğlu
Mustafa Tınaz Titiz

(Açık Üyelikler)

ADİYAMAN (2)

ANTALYA (1)

ÇORUM (1)

DİYARBAKIR (1)

HATAY (2)

İSTANBUL (1)

SAMSUN (1)

SİİRT (1)

T.B.M.M.
TUTANAK DERGİSİ

58'inci Birleşim

3 Şubat 2011 Perşembe

(Sekizinci ve Dokuzuncu Oturumlar Kapalıdır)^(x)

(Bu Tutanak Dergisi'nde yer alan ve kâtip üyeler tarafından okunmuş bulunan her tür belge ile konuşmacılar tarafından ifade edilmiş ve tırnak içinde belirtilmiş alıntı sözler aslına uygun olarak yazılmıştır.)

İ Ç İ N D E K İ L E R

	<u>Sayfa</u>
I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ	288
II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI	289
A) ÖNERGELER	289:293
1.- Yalova Milletvekili Muharrem İnce ve arkadaşlarının, 606 sıra sayılı Kanun Tasarısı'nın 85'inci maddesinin görüşmelerinin İç Tüzük'ün 70'inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi	289:293
III.- USUL HAKKINDA GÖRÜŞMELER	293
1.- Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önerenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında	293:299

^(x) TBMM Danışma Kurulunun önerisi üzerine; Genel Kurulun 16.02.2011 tarihli 67'nci Birleşiminde alınan karar gereğince yayımlanmıştır.

IV.- KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**300***A) KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ*

300:306

1.- Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Ardahan Milletvekili Ensar Öğüt'ün; Tekirdağ Milletvekili Enis Tütüncü'nün; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu'nun; Zonguldak Milletvekili Ali İhsan Köktürk ve 17 Milletvekilinin; Ankara Milletvekili Zeynep Dağı'nın; Kırklareli Milletvekili Tansel Barış'ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse'nin; İzmir Milletvekili Selçuk Ayhan'ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Kemal Anadol'un; Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz ve 29 Milletvekilinin; İzmir Milletvekili Mehmet Ali Susam ve 25 Milletvekilinin; Niğde Milletvekili Mümin İnan ve 6 Milletvekilinin; Niğde Milletvekili Mümin İnan ve 6 Milletvekilinin; Bilecik Milletvekili Yaşar Tüzün'ün; Hatay Milletvekili Süleyman Turan Çirkin ve 4 Milletvekilinin; İzmir Milletvekili Selçuk Ayhan'ın; Giresun Milletvekili Eşref Karaibrahim'in; Adana Milletvekili Yılmaz Tankut ve 10 Milletvekilinin; Batman Milletvekili Ayla Akat Ata'nın; Zonguldak Milletvekili Ali Koçal'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse'nin; Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 2 Milletvekilinin; İstanbul Milletvekili Fatma Nur Serter'in; Giresun Milletvekili Eşref Karaibrahim'in; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse'nin; Adana Milletvekili Hulusi Güvel'in; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu ve İstanbul Milletvekili Sacid Yıldız'ın; Bartın Milletvekili Muhammet Rıza Yalçınkaya'nın; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili

Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Kars Milletvekili Gürcan Dağdaş ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; İzmir Milletvekili Mehmet Ali Susam'ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse'nin; Bursa Milletvekili Abdullah Özer'in; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu ve Antalya Milletvekili Osman Kaptan'ın; Bursa Milletvekili Kemal Demirel'in; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu'nun; İstanbul Milletvekili Ayşe Jale Ağırbaş'ın; Kocaeli Milletvekili Eyüp Ayar ve 2 Milletvekilinin; Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak'ın; Bitlis Milletvekili Mehmet Nezir Karabaş'ın; Muğla Milletvekili Fevzi Topuz'un; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ile 1 Milletvekilinin; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu'nun; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın; Bolu Milletvekili Fatih Metin ve 2 Milletvekilinin; Trabzon Milletvekili M. Akif Hamzaçebi'nin; Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak ve 2 Milletvekilinin Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ile Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/971, 2/2, 2/15, 2/101, 2/111, 2/134, 2/175, 2/235, 2/236, 2/237, 2/258, 2/259, 2/261, 2/262, 2/267, 2/289, 2/344, 2/356, 2/363, 2/377, 2/400, 2/425, 2/444, 2/460, 2/462, 2/501, 2/503, 2/507, 2/540, 2/553, 2/587, 2/591, 2/677, 2/681, 2/682, 2/683, 2/688, 2/689, 2/690, 2/691, 2/698, 2/714, 2/740, 2/753, 2/760, 2/769, 2/779, 2/780, 2/783, 2/800, 2/801, 2/802, 2/805, 2/806, 2/808, 2/809, 2/810, 2/811, 2/812, 2/821) (S. Sayısı: 606)

300:306

I.- KAPALI OTURUM TUTANAK ÖZETİ

Kapalı Oturuma saat 01.57’de başlandı.

Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ile Plan ve Bütçe Komisyonları Raporlarının (1/971, 2/2, 2/15, 2/101, 2/111, 2/134, 2/175, 2/235, 2/236, 2/237, 2/258, 2/259, 2/261, 2/262, 2/267, 2/289, 2/344, 2/356, 2/363, 2/377, 2/400, 2/425, 2/444, 2/460, 2/462, 2/501, 2/503, 2/507, 2/540, 2/553, 2/587, 2/591, 2/677, 2/681, 2/682, 2/683, 2/688, 2/689, 2/690, 2/691, 2/698, 2/714, 2/740, 2/753, 2/760, 2/769, 2/779, 2/780, 2/783, 2/800, 2/801, 2/802, 2/805, 2/806, 2/808, 2/809, 2/810, 2/811, 2/812, 2/821) (S. Sayısı:606) görüşmeleri sırasında; Yalova Milletvekili Muharrem İnce ve arkadaşlarının, İç Tüzük’ün 70’inci maddesine göre tasarının 85’inci maddesinin görüşmelerinin kapalı oturumda yapılmasını talep eden önergesi üzerine kapalı oturuma geçildi.

Önerge sahiplerinden Yalova Milletvekili Muharrem İnce, kapalı oturum istemlerinin gerekçesini açıkladı.

85’inci maddenin görüşmelerinin kapalı oturumda yapılmasına dair önerge kabul edildi.

Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önergenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek’e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumuna ilişkin usul tartışması yapıldı. Başkan, hüsnüniyetin esas olduğunu, art niyet hususunu kabul etmediğini, Bakanın da kimsenin korumasına ihtiyacı olmadığını ifade etti.

85’inci maddeyle ilgili verilen önergeler, üzerlerinde yapılan görüşmelerden sonra kabul edilmedi.

85’inci madde kabul edildi.

Kapalı oturum konusu tamamlandığından, açık oturuma geçilmek üzere, kapalı oturuma saat 02.59’da son verildi.

Nevzat PAKDİL

Başkanvekili

Yusuf COŞKUN

Bingöl

Kâtip Üye

Fatih METİN

Bolu

Kâtip Üye

SEKİZİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 01.57

BAŞKAN: Başkan Vekili Nevzat PAKDİL

KÂTİP ÜYELER: Yusuf COŞKUN (Bingöl), Fatih METİN (Bolu)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 58’inci Birleşiminin kapalı olarak yapılacak Sekizinci Oturumunu açıyorum.

Kapalı oturumun gerekçesini izah etmek üzere Sayın Muharrem İnce..

Buyurun. (CHP sıralarından alkışlar)

II.- BAŞKANLIĞIN GENEL KURULA SUNUŞLARI**A) ÖNERGELER**

1.- Yalova Milletvekili Muharrem İnce ve arkadaşlarının, 606 sıra sayılı Kanun Tasarısı’nın 85’inci maddesinin görüşmelerinin İç Tüzük’ün 70’inci maddesine göre kapalı oturumda yapılmasına ilişkin önergesi

MUHARREM İNCE (Yalova) – Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın milletvekilleri, hepinizi saygıyla selamlıyorum. Ne güzel! Sayın Maliye Bakanı da buradaymış.

Şimdi, Sayın Bakan, kameralar yok, gazeteciler yok, vergi mahremiyeti yok, gizlilik yok; burada biz bizyiz, dostça, dostça. (AK PARTİ sıralarından gürültüler)

Şimdi, Sayın Bakan, bu kürsüye lütfen geliniz. Bu 500 milyon dolarlık İngiliz viski şirketi kimdir? Türkiye Cumhuriyeti’nin milletvekilleri olarak, bu ülkeyi yöneten insanlar olarak, karar veren insanlar olarak... Burada konuşulanlar zaten burada kalacak on yıl. Meclisin aksi bir kararı olmadığı sürece, on yıl süreyle bu tutanaklar açıklanamaz. Sayın Bakan, on yıl sonra belki siz Bakan değilsiniz, belki ben milletvekili değilim, belki bu dünyada değiliz. Şu Meclisin tutanaklarına bir geçsin. Eğer siz gerçekten vergi mahremiyetine inanıp da az önce, televizyonlar çalışırken, millet bizi izlerken “Vergi mahremiyeti var, açıklayamam.” samimiyetinizi şimdi göreceğim. Samimi iseniz şimdi söylersiniz. Bu bir.

İkincisi: Sayın milletvekilleri, bize başka bir şans bırakmıyorsunuz. Biz de toplumda bir duyarlılık oluşturmak istiyoruz. İnsanlar şunu diyecek şimdi: “Ne oldu, kapalı oturum oldu?” Merak edecekler, bunu topluma anlatacağız.

Bakınız, ben, Sayın Canikli’ye şunu söyledim... Bakın, değerli arkadaşlarım, farkındaysanız, bütün sözcüklerimi tarta tarta kullanıyorum, kimseyi incitmek falan istemiyorum. İç Tüzük’ün bize verdiği muhalefet hakkını kullanıyoruz, görevimizi yapıyoruz, dayatıyoruz, direktiyoruz, kimseye hakaret etmiyoruz. Şimdi, bakınız, ben Sayın Canikli’ye dedim ki: Sayın Grup Başkan Vekili, bu çalışma koşulları doğru değil. Bak, şu ana kadar kaç madde geçirdiniz? On sekiz madde, şu ana kadar on sekiz madde. Dedim ki: Bak, bu insanları böyle ILO şartlarına aykırı bir şekilde, ne olduğunu bilmeden, uykusuz, aç susuz, gece yarısı böyle çalıştırmayalım. Pazar gününü pazartesiye alalım. “Tamam.” dedi. Pazar gününü pazartesiye aldık, Sayın Vural da kabul etti. Şimdi kaldı cumartesi günü. Dedik ki, iki grup başkan vekili olarak, muhalefet grup başkan vekilleri olarak dedik ki: Bak, bu cumartesi gününü kaldır. “Peki” dedi, “Ne yapalım karşılığında?” Bak, şu ana kadar gecenin saat kaçtı oldu?

ALİ İHSAN MERDANOĞLU (Diyarbakır) – İki.

MUHARREM İNCE (Devamla) – İki. Gecenin ikisine kadar on sekiz madde geçmiş. Bak, biz sana cuma günü otuz madde garantisi veriyoruz, cuma günü otuz madde geçecek. Yoklama istemeyeceğiz, karar yeter sayısı istemeyeceğiz. Cuma günü dedik...

CEMAL KAYA (Ağrı) – KDV'si yok mu?

MUHARREM İNCE (Devamla) – Bir dakika, Cemal anlamazsın sen bu işlerden. Cemal bir dakika, gözünü seveyim. Bir dakika Cemal. Bir dakika dur. (AK PARTİ sıralarından gürültüler)

CEMAL KAYA (Ağrı) – KDV'si yok mu dedim.

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri...

MUHARREM İNCE (Devamla) – Bu pazarlıkta sen yoktun ki. Bu pazarlıkta sen yoktun. Dedim ki bak, Sayın Canikli, cuma günü -Sayın Vural da aynı şeyi söyledi. Sizin adınıza da konuşuyorum ama yanlış olmasın- 30 madde geçirelim. Artı, cuma günü danışma kurulu, grup önerisi getirmeyelim, üç saat sürüyor onlar. Pazartesi günü de getirmeyelim, üç saat de o sürüyor, altı saat buradan kazanç. Cuma günü 30 madde garantisi. İstemeyeceğiz karar yeter sayısı. 30 madde geçtiği anda, patır patır geçiririz.

NURETTİN CANIKLI (Giresun) – Ben ne dedim?

MUHARREM İNCE (Devamla) – Cumartesi, pazar da insanlar tatil yapsın. Yok olmaz! Dayatacağım. Bak, dedik ki arkadaş, burası dayatma yeri değil, burası sorun çözme yeri, gel bak sorunu çözelim, insanları burada cumartesi, pazar dikmeyelim. Cuma günü 30 maddeyi geçirelim, cumartesi, pazar insanlar tatilini yapsın.

MEHMET CEMAL ÖZTAYLAN (Balıkesir) - Biz kabul etmiyoruz, çalışacağız.

MUHARREM İNCE (Devamla) – Bak, ufak çocuğu olanlar var, şimdi sömestre tatili. Yok olmaz! İyi, peki, o zaman sonuna kadar devam dedik. Yarın hazır olun. Yarın bütün maddelerde kapalı oturum isteyeceğiz.

MEHMET CEMAL ÖZTAYLAN (Balıkesir) – Hayırlı olsun.

ALİ KOYUNCU (Bursa) – Komple olsun.

MUHARREM İNCE (Devamla) – Hepsinde isteyeceğiz. Bu doğru değil. Dayatmayı yapan...

Bak, Ali, pratik düşünürsen şöyle olur: Ben kapalı oturum istersem olur, sen istersen olmaz. O zaman çıkarım basın toplantısına milletten gizli ne yapıyorsunuz derim. Bak, o pratiğini düşün. Yani, senin kapalı oturum isteme şansın yok, yok. Siyasetin...

ALİ KOYUNCU (Bursa) – Ama biz de yoklamaları alacağız, 5 dakikada verdiğiniz yoklamaları göstereceğiz sahada.

MUHARREM İNCE (Devamla) – Bak, süt işlerinden para kazanmakla burada siyasetten mantık yürütmek aynı şey değil.

Şimdi, bakın değerli arkadaşlarım, bir şey daha söyleyeceğim size, bir şey daha. Bakın, çok önemli bir şey söyleyeceğim. İnanın, sayın milletvekilleri, bu gece söylediğim en önemli şeyi söyleyeceğim size, en önemlisini, vicdanınıza bırakacağım. Ben anlatayım, vicdanınıza bırakacağım.

Şimdi bakın, bir Keçiören'de, Çankaya'da, Yenimahalle'de, Yalova'da, Samsun'da bir küçük meyhane düşünün, bir küçük meyhane, bir de İngiliz viski şirketini düşünün, KOSGEB kredilerinden içkili lokantalar, kahvehaneler yararlanamaz, bakabilirsiniz

MURAT YILDIRIM (Çorum) – Yararlanmasın, ne var bunda?

MUHARREM İNCE (Devamla) – Ben bir şey demiyorum ama İngiliz viski şirketini yararlandırıyorsun. Sana bunu söylüyorum işte. Gariban bir kahvehaneceye, gariban, küçücük bir birahane açmış adama, bu milletin çocuğu... Ben, o mesleği savunan birisi değilim, ben aç kalsam öyle bir meslek yapamam, aç kalırım, öyle bir mesleği ben yapamam. Ama bakın, sizin vicdanınıza sesleniyorum. KOSGEB kredilerinden kahvehaneler yararlanamaz, içkili lokantalar yararlanamaz, birahaneler yararlanamaz. Bakın, kendiniz okuyun, bunu kendiniz çıkardınız siz. Yani sizin derdiniz... O gariban, içki satan birahaneceye mi gücünüz yetiyor sizin? İngiliz viski şirketine gücünüz yetmiyor da o gariban kahveciye mi gücünüz yetiyor sizin? Ben sizi vicdanınıza bırakıyorum, karar...

YAŞAR KARAYEL (Kayseri) – Ne öneriyorsun?

MUHARREM İNCE (Devamla) – Bakın, şunu öneriyorum: Güç karşısında susmamak lazımdır. Bu güç ister küresel güç olsun, bu güç ister Amerika olsun, bu güç ister genel başkan olsun, bu güç ister İngiliz viski şirketi olsun, bu güç isterse dünyanın en güçlü ordusu olsun, güç karşısında susmamak gerekir, direnmek gerekir. Ben bunu tribünlere oynamak için yapmıyorum, kameralar yok burada, inanın ki sizin içinizde bana çok hak veren insanlar olduğunu biliyorum, ben bunu biliyorum, ben bunu görüyorum. Bu yaptığınız doğru değildir ve şunu talep ediyorum: Yeterince gerildi, Sayın Grup Başkan Vekili, Sayın Bozdağ, bence bu maddeden sonra bu geceyi kapatın lütfen, bence kapatın, takdir sizin. Ama ben sizi şöyle hatırlayacağım: Gariban kahveciye, gariban birahaneceye, o bir tane kenar mahalledeki kıyırık bir meyhaneciye gücü yetip, ona KOSGEB kredisini vermeyip, “Ya sen zaten içkili yer işletiyorsun, sen zaten günaha giriyorsun, sen zaten insanları zehirliyorsun.” deyip, Müslümanlık taslayıp, sonra da İngiliz viski şirketlerine 500 milyon doların faizi, şusu busu, yardım eden, kıyak yapan insanlar olarak hatırlamak istemiyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN - Sayın milletvekilleri, kapalı oturum önergesini oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler...

NURETTİN CANIKLI (Giresun) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Sayın Canikli, bir dakika... Sayın Canikli...

MUSTAFA ÖZYÜREK (İstanbul) – Sayın Başkan, Sayın Bakan bilgi verecek herhâlde.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Sayın Başkan...

BAŞKAN – Efendim?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Sayın Bakan bilgi verecek.

OKTAY VURAL (İzmir) – Sayın Bakan el kaldırıyor, söz istedi.

ALİM İŞİK (Kütahya) – Milletvekillerinin bu konuda bilgilendirilmesi lazım. Sayın Bakan konuşsun.

S. NEVZAT KORKMAZ (Isparta) – Sayın Başkan, Sayın Bakan söz istiyor.

MUHARREM İNCE (Yalova) – El kaldırıyor.

ALİ KOÇAL (Zonguldak) – Bakan dinlememiz lazım.

BAŞKAN – Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir. Tamam.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Oturum kapalı. Ayıp ya!

BAŞKAN – Sayın Günal, niye heyecanlanıyorsun? Ne var yahu? Ne var, ne bağırılıyorsun kardeşim? Ne var, ne heyecanlanıyorsun? Bir şey yok ki. Lütfen ya!

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Sayın Bakan el kaldırıyor, niye söz vermiyorsunuz? Ayıp oluyor

Sayın Başkan ya!

BAŞKAN – Bir şey yok Sayın Günal, lütfen ya! (AK PARTİ sıralarından “Şov yapma!” sesleri)

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Kameralar yok, şov yapacak bir şey yok. İki defadır Sayın Bakan el kaldırıyor, siz inisiyatif kullanıyorsunuz. Böyle bir şey olur mu?

BAŞKAN – Neye el kaldırıyor Sayın Bakan ya?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – El kaldırıp söz istiyor. (AK PARTİ sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Nerede söz istiyor Sayın Bakan?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – İki defa oldu. Demin de yaptınız, ayıp!

BAŞKAN – Sayın Günal, sakın olun lütfen. Sakın olun lütfen.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Ayıp! Ayıp! Sayın Bakan söz istediği için söz vermek durumundasınız.

OKTAY VURAL (İzmir) – Sayın Başkan, tutumunuz hakkında söz istiyorum.

BAŞKAN – Hangi tutumum hakkında Sayın Vural?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Sizin şu tutumunuz hakkında.

OKTAY VURAL (İzmir) – Sayın Bakan söz istedi.

BAŞKAN – Evet.

OKTAY VURAL (İzmir) – Söz hakkını engelliyorsunuz.

MEHMET GÜNAL (Antalya) - İki defa oldu, iki.

OKTAY VURAL (İzmir) – Dolayısıyla, Bakan söz istediği zaman söz vermek durumundasınız.

BAŞKAN - Yani Sayın Bakanın hakkında siz mi söz istiyorsunuz?

OKTAY VURAL (İzmir) – Ben bilgi edinmek için istiyorum.

BAŞKAN – Öyle mi?

S. NEVZAT KORKMAZ (Isparta) – Biz bu toplantıyı niye yapıyoruz?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Sayın Başkan niye gocundunuz? Kimse yok, biz bize konuşuyoruz!

BAŞKAN – Sayın...

MUSTAFA ÖZYÜREK (İstanbul) - Sayın Başkan, biraz önce Sayın Bakan “Vergi sırrı var.” dedi.

BAŞKAN – Sayın Özyürek... Sayın Özyürek...

MUSTAFA ÖZYÜREK (İstanbul) – Ama şimdi kapalı oturumda vergi sırrı söz konusu olmaz.

Sayın Bakan da “Bilgi vermek istiyorum.” diyor. Niye izin vermiyorsunuz?

BAŞKAN - Sayın Özyürek, efendim, bakınız, bir insan sadece kendisi konuşup kimseyi dinlemezse bir şey anlamaz.

MUSTAFA ÖZYÜREK (İstanbul) – Ne demek o?

BAŞKAN - Şimdi ben kapalı oturumun kararını aldım, bundan sonra Sayın Bakanın talebi olunca benim Sayın Bakanın talebini yerine getirmeyeceğimi nereden biliyorsunuz sizler?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Olur mu...

BAŞKAN – Hayır, nereden biliyorsunuz?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – İki oldu, iki.

BAŞKAN – Ya, Sayın Günel, lütfen oturun ya, istirahat ediyorum ya! Bağırarak bir konuyu halledemezsin, lütfen oturun ya!

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Demin de yaptınız.

BAŞKAN – Neyi yaptım demin?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Aynısını yaptınız. Sayın Bakan burada el kaldırdı.

BAŞKAN – Sayın Bakana söz vermedim mi ben burada?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Tekrar istedi, vermediniz.

BAŞKAN – Lütfen... Sayın Bakana söz vermedim mi ben burada?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Aha burada arkadaşlarımız, hepsi gördü. Şimdi de vermiyorsunuz.

Sorun...

BAŞKAN – Sayın Bakana söz vermedim mi burada?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Usul tartışması istiyorum.

BAŞKAN – Evet, buyurun, üç dakika söz veriyorum tutumum hakkında.

OKTAY VURAL (İzmir) – Aleyhinde.

BAŞKAN - Buyurun Sayın Vural.

Usul tartışması, evet, tutumumun aleyhinde üç dakika söz veriyorum.

Buyurun.

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Adıyaman) – Sayın Başkanım, aleyhinde söz istiyorum.

BAŞKAN – Tamam, tutumumun aleyhinde bir de siz istiyorsunuz.

Evet, Hüsrev Bey istedi.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Lehinde istiyorum ben de.

BAŞKAN – Sen de lehinde iste, tamam; siz de lehinde isteyin, tamam.

Buyurun Sayın Vural.

Üç dakika süre veriyorum.

Buyurun efendim, tutumum aleyhinde.

III.- USUL HAKKINDA GÖRÜŞMELER

1.- Kapalı oturuma geçilmesi talebine ilişkin önerenin görüşmeleri sırasında Maliye Bakanı Mehmet Şimşek'e söz istemesine rağmen vermediği iddiasıyla Oturum Başkanının tutumu hakkında

OKTAY VURAL (İzmir) – Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, burada elbette tartışmalar olacak. Yani şey sahibi olan önerge sahibi fikirlerini, düşüncelerini söyledi. Bu konuyla ilgili bir gizli oturum istenmesi durumunda milletvekillerinin elbette bilgilendirilmesi gerekiyor.

Sizin Meclis Başkanı olarak burada -Sayın Bakanın belki bu konuda söyleyeceği bir şey var, belki açıklayacağı bir husus vardır- hemen oylamaya geçerek, acele yasama yapma gayretiniz, doğrusu anlaşılır gibi değil. Yani siz zamanla mı yarışyorsunuz? Sayın Bakan orada el kaldırdığı zaman, lütfedin, Bakana söz verin. Ne olacak iki dakika verseniz? Belki bir şey söyleyecek. Bu milletvekillerinin bilgilenmesi neden engelleniyor acaba? Belki Sayın Bakanı töhmet altında bırakan iddialar vardır, cevap verecektir. (AK PARTİ sıralarından gürültüler) Ama bu konuda sizin özellikle hızlandırılmış bir yargı gibi, hızlandırılmış bir yasama yapma, zamana karşı, açıkçası bir Meclis Başkanlığını deruhte etmeniz doğrusu anlaşılır gibi değil. Burada “Üç dakika süre veriyorum.” Yani üç dakika değil, beş dakika verseniz ne olacak? Birisi size hesap mı soruyor? “Üç dakika veriyorum.” Azarlıyor musunuz yani? Böyle bir şey olabilir mi canım? “Üç dakika veriyorum, hadi, konuşursanız konuşun.” diyerek böyle saygısızlık yapmaya...

BAŞKAN – Lütfen... Lütfen Sayın Vural...

OKTAY VURAL (Devamla) - ...milletvekillerine saygısızlık yapmaya hakkınız yok. (AK PARTİ sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Ben kimseye saygısızlık yapmıyorum, siz de saygısızlık yapmayın.

OKTAY VURAL (Devamla) – Dolayısıyla, öyle “Üç dakika veriyorum” falan gibi alelusul ifadelerle, bu kürsüye çıkan milletvekillerinin bu hakkını küçük göremezsiniz. O bakımdan, burada kapalı oturum önergesi konuşulmuştur. Sayın Bakanın talebi vardır. Bu konuda milletvekilleri karar vereceği zaman, belki, Sayın Bakanın açıklaması, bu kararın, açıkçası, oylanmasında etkili olabilir. Sizin, özellikle yarışircasına, hızlandırılan bir yöntemle hızlı bir yasama konusunda gösterdiğiniz bu acelecilik iyi bir şey değil, iyi bir şey değil. (AK PARTİ sıralarından gürültüler) Onun için, bu tutumunuz doğru bir tutum değildir. Bir de kürsüden siz, sürekli olarak karşıdakilere -muhataplarına- sürekli olarak cevaplar yetiştiriyorsunuz. Siz o mevkide değilsiniz. Siz milletvekillerinin taleplerine karşılık Sayın Bakanın yerine geçip onun adına cevap ya da soru sorma hakkına haiz değilsiniz. O bakımdan, bu tutumunuzun doğru olmadığını düşünüyorum.

Ben de, KDV'si olsun, on iki saniyeyi de size iade ediyorum. (MHP sıralarından alkışlar, AK PARTİ sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Çok teşekkür ederim, çok nazıksınız.

Sayın Vural, burada zaman zaman bir kısım hatiplerin konuşmaları noktasında falan bir müdahalede bulunmadığımız zaman ayağa kalkıp “Sayın Başkan, ne yapıyorsunuz, seslenmiyorsunuz?” diyen arkadaşları tanıyor musunuz Genel Kurulda? (AK PARTİ sıralarından alkışlar) Burada bu kürsünün hakkını her zaman koruduk ve her zaman gerektiği şekilde verdik.

OKTAY VURAL (İzmir) – Biz bu milletin millî ve manevi değerlerine hakaret edenlerden değiliz. O zaman müdahale edeceksiniz...

BAŞKAN – Her zaman nazik olduk, şey olduk.

OKTAY VURAL (İzmir) – Gerektiği zaman müdahil olacaksınız.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Kürsüden PKK'nın propagandasını yapanlara izin veriyorsunuz.

BAŞKAN – Her zaman görevimizi yaptık, bundan sonra da yapacağız.

Buyurun Sayın Günal.

Lehimde konuşacaksınız galiba.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Evet.

BAŞKAN – Buyurun.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Ben Sayın Başkana teşekkür ediyorum tutumundan dolayı, çok güzel bir tutum sergiliyor. Sayın Bakanın adına, Sayın Başbakanın yaptığı gibi, burada firçaladığı gibi “Sen otur, konuşma. Bu konuyu konuşursan cıngar çıkacak, biz bunu bir an önce çıkaralım.” diyor. İki defa oldu Sayın Başkanım. Demin yaptınız, kameralar var diye seslenmedik. Sayın Bakanın eli böyle kaldı, beş dakika boyunca el kaldırdı, ikinci defa söz istedi. Dolayısıyla siz görevinizi...

Şeref Bey, müsaade ederseniz, Sayın Başkanın tutumu üzerine konuşuyorum, müsaade eder misiniz? (AK PARTİ sıralarından gürültüler)

Bir dakika susun be! Sus! Oturun yerinize! Burada Başkanın tutumunu konuşuyoruz, sizi ilgilendirmiyor. Başkanın tutumunu konuşuyoruz, bir dakika.

Siz burada iki defa... Demin dediniz ki: “Ne zaman yaptım?” Az önce Sayın İnce’nin konuşmasından sonra Sayın Bakan elini kaldırdı. Siz kafanızı eğdiniz ve böyle konuşmaya devam ettiniz. Şimdi yine aynısını yaptınız. Göre göre görmezden geliyorsunuz.

BAŞKAN – Sayın Günal, suizan etmeyiniz. Suizan insana yakışmaz. Hüsnüzan esastır.

MEHMET GÜNAL (Devamla) – Suizan değil, suizan falan yok.

BAŞKAN – Suizan yakışmaz.

MEHMET GÜNAL (Devamla) – Bakın, Sayın Başkanım, lütfen, burada önemli bir konu görüşülüyor. Sayın Bakana bilgi verdirmeyeceksiniz belki yine. Ben söyleyeyim size. Kapalı oturum... 27 Haziran 2006’daki mektubu Sayın Başbakan kabul etti. “Sonucuna bakın.” dedi. “Sayın Blair bana mektup yazdı, evet.” dedi. “Bu firmalarla ilgili ricada bulundu, evet.” dedi. Mektubun sonunda -o mektubun hepsi yayınlandı, sizin Genel Başkanınız da kabul etti- diyor ki: “Bu firmalar Türkiye’den çıkabilir, siz bunu çözmezseniz.” Kim? Diego ve Maxxium, Pernod Ricard firmaları, Johnnie Walker’ın... Kapalı oturum, söylüyorum, bir şey demiyorum. Belki şimdi Sayın Bakana söz verilmez, bu tutum devam eder diye söylüyorum.

Şimdi, bakın, demin de Sayın Başkan arada geçtiği için söyleyememiştim. Yine burada muhalefet şerhimizde aynı madde var. Yeri geldiği zaman yine konuşacağız. Ama demin size söyledim Sayın Başkanım. Şimdi kapalı oturum var, oradaki arkadaşlarımız da yok. Böyle bir konu konuşulurken siz uyarılmayıp da ne zaman uyaracaksınız?

Bize şimdi kızılıyorsunuz. Bana diyorsunuz ki: “Suizan.” Nesi suizan? Üç defa, dört defa söyledik. Yani lütfen... Burada siz o konuda inisiyatif kullanma hakkına sahip değilsiniz. Söz varsa, isteniyorsa, sizin kullanacağımız yer... Orada bizim bir itirazımız varsa ve kendimiz İç Tüzük’e göre söz istiyorsak, sizin nerede yetkili olduğunuz belli, zamanı tayin etme yetkiniz belli. Onun dışında, eğer İç Tüzük’e uygun olarak talep edilirse söz vermemiz lazım. Kafamızı önüne eğdiğimiz zaman, devam edip açıkladığımız zaman, komisyonda da aynı tartışmaları yaşıyoruz.

Onun için ben size Bakanı koruduğunuz için teşekkür ediyorum. İyi bir tutum sergilediniz, yakışanı yaptınız.

Teşekkür ederim. (MHP sıralarından alkışlar)

MEHMET SAİT DİLEK (Isparta) – Hadi güle güle! Hadi güle güle, hadi!

BAŞKAN – Sayın Hüsrev Kutlu, buyurun. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Adıyaman) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; Sayın Meclis Başkan Vekilimizin tutumunun aleyhinde söz aldım. Hile yapmayacağım, aleyhinde konuşacağım, bundan yana endişeniz olmasın.

Kıymetli arkadaşlar, hepinizin bildiği gibi, bu Mecliste düzeni sağlamak, İç Tüzük'ü uygulamak Sayın Meclis Başkan Vekilimizin görevidir ama ben bu görevin tam olarak yapılmadığını müşahede ediyorum.

Hiçbir milletvekilinin burada, Genel Kuruldaki milletvekillerini aşağılayıcı tarzda “Falan, sen bilmezsin! Falan, bu şuna benzemez! Falan, buna benzemez! Sen otur yerine!” gibi aşağılayıcı ifadeler kullanması hoş bir hareket değildir.

AHMET ERSİN (İzmir) – Başbakan Meclis Başkanına söyledi aynı sözleri.

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Devamla) – Bir sayın milletvekilimizin, yerinden kalkıp, el kol hareketleriyle Başkanı azarlama yetkisi yoktur arkadaşlar bu Mecliste. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

AHMET ERSİN (İzmir) – Başbakan Meclis Başkanını azarladı.

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Devamla) - Milletvekili kalkıyor “Şunu niye yapmadınız?” diye söylüyor. Sayın Başkan, bu milletvekiline bu kadar geniş müsamahalı davranmamanız lazım. Ben bu kanaatteyim. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

S. NEVZAT KORKMAZ (Isparta) – Ne yapacak?

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Devamla) – Ne yapacağını İç Tüzük göstermiş arkadaşlar.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Hüsrev dövsün mü?

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Devamla) – Gerekirse disiplin cezası verir ve biz Sayın Bakanımızın...

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Hüsrev'i göreve çağır. Hüsrev dövsün o zaman.

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Devamla) – Arkadaşlar, bakanlar birbirlerinin yerine vekâleten oy kullanabilirler ama hiçbir sayın milletvekili bir bakanın vekili değildir. Bakan olmuş, belli bir seviyeye gelmiş bir kimse orada söz isteyecekse söz nasıl isteyeceğini, söz hakkı verilmezse bunu nasıl alacağını bilir. Sayın Bakanımız da bunu çok iyi bilen birisidir. Onu bahane edip Sayın Bakanın elini -oy kullanmak için mi kaldırdı, başka bir şey için mi kaldırdı, ne olduğunu bilemiyorum- kaldırdı diye oradan birilerinin kalkıp Sayın Başkan çok sert bir biçimde, haddini aşan bir biçimde eleştirmesi İç Tüzük'e uygun değildir arkadaşlar.

ERKAN AKÇAY (Manisa) – Sayın Bakana soralım bakalım, elini niye kaldırmış?

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Devamla) – Ve bir ifade kullanıldı. Bu ifadeyi kullanan milletvekilinden çıkıp özür dilemesini bekliyorum. Nedir bu ifade: “Sayın Başkan, Bakan söz istiyor, siz onun üzerinde değilsiniz.” Başkan, Bakanın da, milletvekillerinin de bireysel olarak hepsinin üzerindedir, bu Meclisi idare eden kişidir. (Gürültüler)

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Değil, üzerinde değil. Yönetim olarak üzerindedir.

OKTAY VURAL (İzmir) – Keyfi yönetim yok.

FEHMİ HÜSREV KUTLU (Devamla) - Siz sesinizi yükselterek, sesinizi yükselterek 550 milletvekilinin üzerinde kendinizi zannediyorsunuz. Bu Mecliste herkes haddini bilmeli, herkes kurallara uymalıdır. (CHP ve MHP sıralarından gürültüler)

Saygılar sunuyorum. (AK PARTİ sıralarından alkışlar)

S. NEVZAT KORKMAZ (Isparta) – Böyle bir şey var mı?

BAŞKAN – Buyurun Sayın Özyürek.

S. NEVZAT KORKMAZ (Isparta) – O kürsü yumruklanamaz. (Gürültüler)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, lütfen...

S. NEVZAT KORKMAZ (Isparta) – Vuramazsın! Meclis İdare Amiri olacaksın. Böyle bir şey var mı?

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Ondan sonra bize burada ders veriyorsunuz.

S. NEVZAT KORKMAZ (Isparta) – Sayın Başkan, niye müsaade ediyorsunuz?

BAŞKAN – Sakin olalım lütfen arkadaşlar.

MUHARREM İNCE (Yalova) – Hüsrev Bey’in liste korkusu var galiba.

BAŞKAN – Buyurun.

Sayın Özyürek’i dinleyelim arkadaşlar.

MUSTAFA ÖZYÜREK (İstanbul) – Sayın Başkan, saygıdeğer milletvekilleri, değerli arkadaşlarım; tabii gecenin bu saatinde sükûnetin ve sağduyunun geniş ölçüde kaybolduğuna tanık oluyoruz. Sayın Başkan Meclis Başkan Vekilliği görevini en iyi yürüten arkadaşlarımızdan biridir ama tabii gecenin bu saatinde bazı yanlışları kendisi de yapıyor, yapabilir.

Şimdi, bizim, tabii, siz, her şeyi muhalefetin engelleme anlayışına bağladığımız için bizim kapalı oturum talebimizi ve amacını doğru değerlendiremediniz. Biz istedik ki bu viski firması... İşte, geneldi, Cumhuriyet Halk Partisi muhalefet şerhi veriydi, vermediydi, ona tekrar dönmek istemiyorum ama insaf ile değerlendirmenizi rica ediyorum. Bu noktada çok ciddi soru işaretleri oluşmuştur. Sayın Bakanın açıklamalarından değerlendirebildiğimiz kadarıyla bu ihtilafın büyük bölümü nihai olarak tashihi karar aşamasını da geçerek çözümlenmiş, küçük bir bölümünde tashihi karar aşamasında olduğu için henüz sonuçlanmamış denilebilir ama tashihi karar aşamasını da geçen bölümleriyle ilgili niçin şu ana kadar tahsilat yapılmamış ve bu yasa beklenmiştir?

ÜNAL KACIR (İstanbul) – Bu, Başkanın tutumu hakkında mı?

MUSTAFA ÖZYÜREK (Devamla) – Şimdi “Efendim, teminat verir, bekler.” Öyle bir şey yok. Tashihi karar aşamasından geçtikten sonra “Benim teminatım var.” diye ben ilanihaye borcumu ödemeyecek miyim değerli arkadaşlarım?

NURETTİN CANIKLI (Giresun) – Teminat paraya çevrilir.

MUSTAFA ÖZYÜREK (Devamla) - Bizim de mesleğimiz bu. Bizim de mesleğimiz bu. Sayın Canikli kadar bilmiyorsak da biz de yıllarca bu işlerle meşgul olduk, bu ihtilafın özünü biliyoruz.

Şimdi sonuca gelelim. Sayın Başkan, burada, biz, vergi sırrının arkasına saklanmadan bu işin özünü öğrenmek istiyoruz ve Sayın Bakan da bizim görebildiğimiz kadarıyla -yanlış görmüş olabiliriz, siz farklı değerlendirdiniz- bu konuda söz istedi.

MEHMET DOMAÇ (Kütahya) – Hep yanlış görüyorsunuz.

MUSTAFA ÖZYÜREK (Devamla) - Biz öyle algıladık ve vergi sırrı meselesi de olmadığına göre bu soru işaretlerini giderecek bir bilgi vermesini sağlamanızı sizden istirham ediyoruz. Bu sizin göreviniz.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

MUSTAFA ÖZYÜREK (Devamla) - Bir de Başkan bir öneride bulunmak istiyorum. Bu kadar uzun süre Sayın Başkan burayı yönetmeyiniz, başka arkadaşlarımız yapsın. Sizin de sabrınız zaman zaman tükeniyor, sizin de enerjiniz tükeniyor. Bu saatte hepimizin enerjisi tükeniyor...

İSMAİL BİLEN (Manisa) – Biz devam edeceğiz!

MUSTAFA ÖZYÜREK (Devamla) – Gecenin bu saatinde bana müdahalede bulunmanız doğru değil. Vicdanınıza sorun. Böyle bir şey olabilir mi? (Gürültüler)

BAŞKAN – Buyurun... Lütfen...

MUSTAFA ÖZYÜREK (Devamla) – Bana laf yarışına... (Gürültüler)

BAŞKAN – Arkadaşlar, lütfen...

Teşekkür ederim Sayın Özyürek.

MUSTAFA ÖZYÜREK (Devamla) – Bunlar doğru şeyler değil.

Teşekkür ediyorum. (AK PARTİ ve CHP sıralarından karşılıklı atışmalar)

BAŞKAN – Sayın Özyürek, teşekkür ederim.

Sayın milletvekilleri, saygıdeğer arkadaşlar...

VAHAP SEÇER (Mersin) – Kesin! (Gürültüler, AK PARTİ ve CHP arka sıralarında toplanmalar)

BAŞKAN – Vahap Bey... Sayın Seçer... Lütfen...

VAHAP SEÇER (Mersin) – Adam nezaketle anlatıyor, nezaketle dinle!

BAŞKAN – Sayın Seçer, lütfen! (Gürültüler)

MEHMET NİL HIDIR (Muğla) – Utanmaz sensin!

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri... Arkadaşlar, lütfen! (Gürültüler)

Vahap Bey! Vahap Bey, lütfen!

OKTAY VURAL (İzmir) – Sayın Başkan!

MEHMET GÜNAL (Antalya) - Sayın Başkan, kapatın!

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Başkan, ara verin!

BAŞKAN – Kapalı oturum... Kapalı oturum...

Sayın Çelik, lütfen oturun.

MUSTAFA ÖZYÜREK (İstanbul) – Sayın Başkan, bir on dakika ara verin!

BAŞKAN – Arkadaşlar, lütfen arkadaşlarımızı teskin edelim.

Arkadaşlar, kapalı oturumdayız, lütfen arkadaşlarımızı sakinleştirelim. (AK PARTİ ve CHP sıralarından gürültüler)

Sayın milletvekilleri, lütfen oturun arkadaşlar.

Sayın Aydoğan... Arkadaşlar, lütfen oturalım.

Arkadaşlar, lütfen...

MUSTAFA ÖZYÜREK (İstanbul) – Sayın Başkan, on dakika ara verin.

OKTAY VURAL (İzmir) – Sayın Başkan, bir beş dakika ara vermiyorsunuz. Neden sakinleştirmeye çalışmıyorsunuz?

BAŞKAN – Sayın Vural, ben sakinleştirmeye çalışıyorum. Bakın, lütfen...

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Sayın Başkan, beş dakika ara verin.

OKTAY VURAL (İzmir) – Sayın Başkan, beş dakika ara verseniz...

BAŞKAN – Kapalı oturuma geçtik Sayın Vural. Lütfen...

OKTAY VURAL (İzmir) - Ne olur? Kapalı kalsın.

BAŞKAN – Kapalı oturumu kabul ettiniz. Lütfen... Siz kabul ettiniz.

OKTAY VURAL (İzmir) – Ara verebilirsiniz.

BAŞKAN – Sayın Vural, lütfen, bakınız, usulü, tüzüğü bilerek konuşunuz.

Arkadaşlar, saygıdeğer arkadaşlarım, bakınız, şunu izah ediyorum.

Sayın Günal...

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Ben daha bir şey söylemedim. Ayakta duruyorum sadece. (AK PARTİ sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Ben sana bir şey söylemedim. (Gürültüler)

Arkadaşlar... Arkadaşlar, lütfen... Arkadaşlar... Sayın milletvekilleri, bakınız...

Sayın Günal, bakınız, biz bir törenin, bir geleneğin insanlarıyız ve hüsünüyet esastır. Bütün samimiyetimle söylüyorum. Sayın Bakanın, hiç kimsenin korumasına ihtiyacı yoktur, medeni bir kimliği vardır, kendi hakkını, hukukunu korur. Bakınız, burada ben Sayın Bakanı görerek...

Sayın Aydoğan, oturur musunuz efendim. Oturur musunuz.

ZEYİD ASLAN (Tokat) – El hareketi yapma lan! (AK PARTİ ve CHP sıralarından gürültüler)

OKTAY VURAL (İzmir) – Sayın Başkan, ayağa kalkın, uyarın, 68'e göre işlem yapın.

BAŞKAN – Ya yapmayın arkadaşlar ya! Yapmayın ya! (AK PARTİ ve CHP sıralarından gürültüler)

Sayın milletvekilleri, on dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 02.30

DOKUZUNCU OTURUM**Açılma Saati: 02.38****BAŞKAN: Başkan Vekili Nevzat PAKDİL****KÂTİP ÜYELER: Yusuf COŞKUN (Bingöl), Fatih METİN (Bolu)**

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 58’inci Birleşiminin kapalı olarak yapılacak Dokuzuncu Oturumunu açıyorum.

IV.- KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ İLE KOMİSYONLARDAN GELEN DİĞER İŞLER**A) KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ**

1.- Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ile Ardahan Milletvekili Ensar Öğüt’ün; Tekirdağ Milletvekili Enis Tütüncü’nün; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu’nun; Zonguldak Milletvekili Ali İhsan Köktürk ve 17 Milletvekilinin; Ankara Milletvekili Zeynep Dağı’nın; Kırklareli Milletvekili Tansel Barış’ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse’nin; İzmir Milletvekili Selçuk Ayhan’ın; Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Kemal Anadol’un; Gaziantep Milletvekili Yaşar Ağyüz ve 29 Milletvekilinin; İzmir Milletvekili Mehmet Ali Susam ve 25 Milletvekilinin; Niğde Milletvekili Mümin İnan ve 6 Milletvekilinin; Niğde Milletvekili Mümin İnan ve 6 Milletvekilinin; Bilecik Milletvekili Yaşar Tüzün’ün; Hatay Milletvekili Süleyman Turan Çirkin ve 4 Milletvekilinin; İzmir Milletvekili Selçuk Ayhan’ın; Giresun Milletvekili Eşref Karabrahim’in; Adana Milletvekili Yılmaz Tankut ve 10 Milletvekilinin; Batman Milletvekili Ayla Akat Ata’nın; Zonguldak Milletvekili Ali Koçal’ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır’ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse’nin; Tokat Milletvekili Reşat Doğru ve 2 Milletvekilinin; İstanbul Milletvekili Fatma Nur Serter’in; Giresun Milletvekili Eşref Karabrahim’in; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural’ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır’ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural’ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse’nin; Adana Milletvekili Hulusi Güvel’in; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu ve İstanbul Milletvekili Sacid Yıldız’ın; Bartın Milletvekili Muhammet Rıza Yalçınkaya’nın; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır’ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır’ın; Manisa Milletvekili Erkan Akçay ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; Kars Milletvekili Gürcan Dağdaş ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ve 6 Milletvekilinin; İzmir Milletvekili Mehmet Ali Susam’ın; Adıyaman Milletvekili Şevket Köse’nin; Bursa Milletvekili Abdullah Özer’in; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu ve Antalya

Milletvekili Osman Kaptan'ın; Bursa Milletvekili Kemal Demirel'in; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekilleri İzmir Milletvekili Oktay Vural ile Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Kastamonu Milletvekili Mehmet Serdaroğlu ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır'ın; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu'nun; İstanbul Milletvekili Ayşe Jale Ağırbaş'ın; Kocaeli Milletvekili Eyüp Ayar ve 2 Milletvekilinin; Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak'ın; Bitlis Milletvekili Mehmet Nezir Karabaş'ın; Muğla Milletvekili Fevzi Topuz'un; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili Mersin Milletvekili Mehmet Şandır ile 1 Milletvekilinin; Malatya Milletvekili Ferit Mevlüt Aslanoğlu'nun; Konya Milletvekili Mustafa Kalaycı ve Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanvekili İzmir Milletvekili Oktay Vural'ın; Bolu Milletvekili Fatih Metin ve 2 Milletvekilinin; Trabzon Milletvekili M. Akif Hamzaçebi'nin; Kahramanmaraş Milletvekili Veysi Kaynak ve 2 Milletvekilinin Benzer Mahiyetteki Kanun Teklifleri ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji ile Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları (1/971, 2/2, 2/15, 2/101, 2/111, 2/134, 2/175, 2/235, 2/236, 2/237, 2/258, 2/259, 2/261, 2/262, 2/267, 2/289, 2/344, 2/356, 2/363, 2/377, 2/400, 2/425, 2/444, 2/460, 2/462, 2/501, 2/503, 2/507, 2/540, 2/553, 2/587, 2/591, 2/677, 2/681, 2/682, 2/683, 2/688, 2/689, 2/690, 2/691, 2/698, 2/714, 2/740, 2/753, 2/760, 2/769, 2/779, 2/780, 2/783, 2/800, 2/801, 2/802, 2/805, 2/806, 2/808, 2/809, 2/810, 2/811, 2/812, 2/821) (S. Sayısı: 606)

BAŞKAN - Komisyon ve Hükûmet yerinde.

Kapalı oturumda görüşülmesini kabul ettiğimiz 85'inci madde üzerinde iki adet önerge vardır, önergeleri okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 606 Sıra Sayılı Kanun Tasarısının çerçeve 85 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Erkan Akçay
Manisa
Mehmet Günal
Antalya

Mustafa Kalaycı
Konya
Oktay Vural
İzmir

E. Haluk Ayhan
Denizli
Ertuğrul Kumcuoğlu
Aydın

“Madde 85 – 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 5'inci maddesinin beşinci fıkrasındaki “levhayı merkezlerine, şubelerine, satış mağazalarına iş sahipleri ile mükellefler tarafından kolayca okunup görünecek şekilde asmak zorundadırlar.” ibaresi, “levhayı almak ve istenildiğinde alışverişe taraf olanlara göstermek zorundadırlar.” şeklinde değiştirilmiştir.”

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 606 sıra sayılı “Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve Diğer Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı”nın 85 inci maddesinin Tasarı metninden çıkarılmasını arz ve teklif ederiz.

Harun Öztürk
İzmir
Ferit Mevlüt Aslanoğlu
Malatya

Mustafa Özyürek
İstanbul
Hüseyin Ünsal
Amasya

Enis Tütüncü
Tekirdağ
R. Kerim Özkan
Burdur

BAŞKAN – Komisyon önergeye katılıyor mu?

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SEDAT KIZILCIKLI (Bursa) – Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN – Hükûmet?

MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK (Gaziantep) – Sayın Başkan, müsaade ederseniz...

BAŞKAN – Buyurun.

MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK (Gaziantep) – Şimdi, değerli arkadaşlar, bu konu ilk gündeme getirildiğinde ben dışarı çıktım ve gümrükten sorumlu Bakanımızı aradım, ulaşamadım. Sonra Gümrük Müsteşarıyla saat 12’de görüşüm. Gümrük Müsteşarımız buraya bir daire başkanını görevlendirdiğini söyledi. Nispeten yeni bir arkadaş ve dolayısıyla bu konuyla ilgili olarak şu an itibarıyla çok detaylı bilgim yok.

Benim bildiğim, bu gelen Daire Başkanından -şu anda da dışarıda Arkadaşımız- bize verilen bilgi şu: MHP’li Milletvekili Arkadaşımızın açıkladığı gibi üç tane firma, doğrudur, incelenmiş. Tamamen gümrükle ilgili bir konu, orada transfer fiyatlamasına ilişkin bir inceleme. Bu incelemeler tamamlandıktan sonra bu iş yargıya götürülmüş. Şu anda bir kısmı sonuçlanmış, bir kısmı ise hâlâ -daha önce de söylediğim gibi- karar düzeltme aşamasında. Sonuçlanan kısım ile ilgili icra takibi başlatılmış. Bana bu Daire Başkanımızın söylediği şey bu ama işin özüne de girdiğiniz zaman burada hiçbir şekilde anaparadan vazgeçmiyoruz, bunu biliyorsunuz. Anaparayı kuruşuyla, her şeyiyle alıyoruz. Faizinden vazgeçiyoruz ama enflasyonla anaparayı güncelliyoruz. Dolayısıyla aslında o firmalar varsayalım ki mahkemeye gitmeselerdi, yargıya gitmeselerdi ne kadar ödeyeceklerse üç aşağı beş yukarı bunu tıkr tıkr alacağız yani zerre kadar burada hiçbir şirketi kayırma yoktur, olamaz da. Bu şu şirket olur, bu ülkenin olur, bunun olur.

Ben, benimle ilgili bir konu olsaydı çok daha detaylı bilgi verirdim yani Maliye Bakanı... Çünkü döndüm, arkadaşlara sordum, “Gümrükten kimse var mı?” dedim, “Yok.” dediler. İlgili Bakanımız yok. Burada arkadaşlarıma sordum Gelir İdaresinden, onlar yeterince bilgi sahibi değiller. İlgili Daire Başkanı...

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Ama bu sizin zaafınız.

MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK (Gaziantep) - Değerli arkadaşlar, ilgili Daire Başkanı geldi. Şu an itibarıyla benim bildiğim bu kadar yani gümrüğün takip ettiği bir dava.

MUHARREM İNCE (Yalova) – Ne kadarı sonuçlanmış Sayın Bakan? Yüzde kaç?

MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK (Gaziantep) – O rakamlar yok bende değerli arkadaşlar ama öğrenirsem, tekrar, isterseniz yine böyle bir düzenleme yaparız, ben sizinle her şeyi paylaşıyorum. Böyle bir şey söz konusu değil yani gizli saklı bir şey söz konusu değil.

Üç tane firma var, mahkeme süreci sonuçlananla ilgili olarak icra takibi başlatılmış, diğerlerine ilişkin işte bu sonuç bekleniyor. Bana söylenen bu. Dolayısıyla burada gizli saklı bir şey yok, şirket kayırması söz konusu değil. Biz bu alacağın yüzde 100’ünü enflasyonla güncellenmiş faiziyle birlikte alacağız, bundan hiçbir şekilde vazgeçmek yoktur. Geçmişteki uygulamalara da bakarsanız zaten cezalardan uzlaşmada vazgeçiliyor. Dolayısıyla bu konu bu kadar açık.

Sayın Başkan da, kendisinden... Tabii bu tartışmalara sanki ben yol açmışım, kendisinden özür diliyorum. Aslında ben medeni bir insan olarak tabii ki elimi kaldırdım, iki kez de kaldırdım. Görmemiş olabilir veya görmüşse de ben bağıırıp çağırmadığım için belki talebim o şekilde şey yapılmamıştır ama ben, Sayın Başkan vermeyince, nasılsa bu önerelerde benim görüşümü soruyor ya Hükûmetin görüşünü, ben o arada söyleyeceğimi söylerim diye de düşündüm ve ısrarcı olmadım. Dolayısıyla Sayın Başkana da haksızlık yapmayalım.

MUHARREM İNCE (Yalova) – Benim 500 milyon dolar iddiam, doğru mu rakamı?

MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK (Gaziantep) – İşte, rakamı öğrendiğim zaman sizlerle paylaşacağım. Tekrar böyle bir ara veririz, tekrar ben size rakamları da söylerim. Şu an itibarıyla rakamları bilmiyorum. Sadece ve sadece, ilgili Daire Başkanı bana üç firmanın ismini, niye icra takibinde zamanında bulunmadıklarını ama şu an itibarıyla kesinleşen alacaklarla ilgili başlattıklarını, diğer kısım ile ilgili bu düzeltme yani üst mahkemenin kararını beklediklerini söyledi.

Teşekkür ediyorum.

BAŞKAN – Önergeye katılıyor musunuz?

MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK (Gaziantep) – Katılmıyorum Sayın Başkan.

BEHİÇ ÇELİK (Mersin) – Sayın Başkan, Sayın Bakan konuşmasında şimdi bir gerçeği itiraf etti, söz istemiş, siz söz vermemişsiniz. Ama Sayın Kutlu kürsüye çıktı, “Sayın Bakan belki oy kullanmıştır.” dedi. Şimdi, o zaman Sayın Kutlu’nun buradan, Genel Kuruldan özür dilemesi gerekmez mi burada?

BAŞKAN – Sayın Çelik, bakınız, ben şunu ifade ediyorum: Hayatında yalan söylememiş bir insanım. Eğer Sayın Bakana bile bile bir kısım arkadaşlarımın iddia ettiği gibi söz vermemiş olsaydım, bunu söylemekten hiç çekinmezdim, hiç de perva etmezdim. Bu konuda gayet açık ve net konuşuyorum. Sayın Bakanın o andaki işaretini görmedim. Sayın Bakan, Türkiye Cumhuriyeti’nin Bakanıdır ve bir Meclis Başkan Vekilinin savunmasına da kurtarmasına da ihtiyacı yoktur. Gayet güzel bir şekilde şu anda söylüyor. Bu söylediklerini biraz önce de söyledi, daha önceden de kendisine sataşma gerekçesiyle söz verdim, huzura çıktı.

Gerilim içerisinde, Sayın Özyürek’in söylediği gibi tabii ki biz de yoruluyoruz. Belki ifade olarak, tavır olarak eksikliğim varsa ben bunu kabul ederim ama kesinlikle art niyet hususunu kabul etmem ve peşinen bunu reddediyorum. Bütün arkadaşlarım da bilirler, öyle bir şeye hayatta tenezzül etmedim ve bundan sonra da etmem. Bunu herkesin bilmesi lazım. (AK PARTİ sıralarından alkışlar) Ben dokuz senedir bu Meclis Başkan Vekilliğini yürütüyorum ve bakınız, burada en iyi şekilde... “Efendim, zamanı uzatmak mı?” falan diyorlar, ben zamanı uzatmakta falan değilim. Burada bazen söylediğim zaman, muhalefet partisinden ayağa kalkan arkadaşların sayısı 17’dir, 18’dir, onu kendileri de biliyorlar ama arkada olan bir kısım arkadaşları ben kendim söyledim. Niye? Otuz saniyenin bir kazancı olmaz, bir kazanç peşinde falan da değilim. Bir kısım arkadaşlarımızın söylediği gibi “Aman efendim hızlandırılmış yasama yapalım.” Hayır efendim böyle bir şey yok. Buradaki bütün arkadaşlar şahittir, en iyi bir şekilde gündem dışıları, diğer şeyleri söz verme noktasındaki kesinlikle belki iktidar partisinin bir üyesi olarak belki muhalefete bu konuda daha müsamahakâr davrandım. İktidar tarafından eleştirilmiş de olabilirim ama bu konuda böyle bir kayırma, etme veya hızlandırma falan gibi bir husus kesinlikle söz konusu değildir. Bunu dokuz senedir yaptım ve hiç bu ana kadar da böyle bir ithamla, töhmetle karşı karşıya gelmedim. Bunu söylüyorum.

OKTAY VURAL (İzmir) – İnşallah, bir daha karşılaşmazsınız.

MEHMET GÜNAL (Antalya) – Sayın Başkan bir iki cümle söylemek istiyorum Sayın Bakana söz vermenizle ilgili: Benim kastım az önce Sayın Bakanın dediği gibi -kendisi de kaldırdığını söyledi- biz sizin niyetinizi okuyamayız. İyi niyetine güveniriz ama çabuk bitmesini istemek de iyi niyettir, o kötü niyet değildir ki. Sizin niyetiniz iyi olabilir. Onun için biz de iki defa tekrar edince, açıkçası siz de uyarın dediler, birazcık da sert bir tavır gösterdik ama gördüğünüz gibi Sayın Bakan da “Ben el kaldırdım.” dedi. Bizim de arzulamadığımız bazı şeyler olabilir. Onun için biz de farklı bir şekilde niyet okuyamadığımız için, bizim taleplerimiz de görmezden gelince doğal olarak bizim tepkimiz de sert oluyor. Çünkü dikkate alınmadığımız zaman daha çok sinirli oluyoruz.

BAŞKAN - Sayın Günal, teşekkür ederim. Ben kimsenin niyetini okumak taraflısı değilim, böyle bir niyetim de yoktur, esas olan dediğimiz gibi lafızdır, sözdür, diğer şeylere, öbür şeylere karışmam, onu bilmem.

Şimdi, bu konuyla ilgili olarak Sayın Özkan.

Sayın Ramazan Kerim Özkan, buyurun. (CHP sıralarından alkışlar)

RAMAZAN KERİM ÖZKAN (Burdur) – Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; yüce heyetinizi saygıyla selamlıyorum.

Verdiğimiz önergeyle madde metninin kaldırılmasını istiyoruz. Bu maddede yaptığımız değişiklikle, sanki başka sorun kalmamış gibi vergi levhalarının iş yerlerinde asılmasını iptal ediyorsunuz. Yani, deveyi ihtirip kolan dokumaya gidiyorsunuz.

Değerli milletvekilleri, kimden korkuyorsunuz, kimden utanıyorsunuz, ne amaç taşıyorsunuz bilemiyorum. Esnaf için vergilendirilmiş kazanç, helal ve kutsaldır. Esnafımızın haram kazançta gözü yoktur, levhasını asmakta da bir sakınca görmemektedir. Devletimizde, az kazanandan az, çok kazanandan çok vergi alınmaktadır. Herkes, Anayasa'mızın 73'üncü maddesi gereğince, ödeme gücüne göre vergi ödemekle mükelleftir. Vergi ödevlerini yerine getiren, beyanını düzenli tutan ve vergisini düzenli ödeyen esnafımızı, vergi levhasını iş yerine asmaktan niçin mahrum ediyorsunuz? Yoksa kayıt dışıcaları, hortumcuları, vergi kaçırıcıları korumak mı istiyorsunuz? Hiçbirinizin bu anlayışta olacağını düşünemiyorum. Onun için, 85'inci maddenin tasarından çıkarılmasını talep ediyorum.

Esnaf ve sanatkârlarımız, iş adamlarımız, yaşanan ekonomik krizde dahi alın terlerini sermayeleriyle birleştirip emek yoğun çalışmışlardır. Yaşanan ekonomik krizde esnaf ve sanatkârlar zor günler geçirmiştir, finans zorluğu çekmişlerdir ama yine vergilerini ödemişlerdir; az olmuştur, çok olmuştur, bu utanılacak bir durum değildir.

Levha, otokontrolü gerektirir. Bu kontrolden kaçmak, vatandaştan vergi levhası saklamak hiç kimseye bir şey kazandırmaz. O levha, iş yerinin plakasıdır, aynasıdır, övünç madalyasıdır, şeref madalyasıdır. Nasıl plakasız araba trafikte dolaşamıyorsa, vergi levhasız iş yeri de maliye karşısında ve vatandaş karşısında plakasız konuma sokulmak istenmektedir. Onun için, siz değerli arkadaşlarımdan rica ediyorum, bu maddenin tasarımı metninden çıkarılmasını talep ediyor, tümünüze saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim. (CHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Özkan.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Diğer önergeyi okutuyorum:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığına

Görüşülmekte olan 606 Sıra Sayılı Kanun Tasarısının çerçeve 85 inci maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesini arz ve teklif ederiz.

Oktay Vural (İzmir) ve arkadaşları

“Madde 85 – 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 5 inci maddesinin beşinci fıkrasındaki “levhayı merkezlerine, şubelerine, satış mağazalarındaki iş sahipleri ile mükellefler tarafından kolayca okunup görünecek şekilde asmak zorundadırlar.” ibaresi, “levhayı almak ve istenildiğinde alışverişe taraf olanlara göstermek zorundadırlar.” şeklinde değiştirilmiştir.

BAŞKAN – Komisyon önergeye katılıyor mu?

PLAN VE BÜTÇE KOMİSYONU SÖZCÜSÜ SEDAT KIZILCIKLI (Bursa) – Katılmıyoruz Sayın Başkanım.

BAŞKAN – Hükûmet?

MALİYE BAKANI MEHMET ŞİMŞEK (Gaziantep) – Katılmıyoruz Sayın Başkan.

BAŞKAN – Sayın Kumcuoğlu, buyurun. (MHP sıralarından alkışlar)

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Aydın) – Teşekkür ediyorum Sayın Başkan.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; 83'üncü maddede söz aldığımda biraz yüksek sesle konuştum diye üzülmuştüm çünkü sabah yediden beri, yirmi bir saattir ayaktayız ama sonra fark ettim ki bu durumdan mustarip olan sadece ben değilim. Biraz önce gelişen hadiseler hepimizin, artık, sinirlerimizin bozulma noktasına geldiğini gösteriyor. Bu neden oluyor? Çünkü bir merci bu camiaya, yani AKP Grubuna bir talimat verdi: “Bu işi bitirin.” Ama daha önce kendisi düz milletvekilliği yapmamıştı, dolayısıyla bu çatının altındaki psikolojiye tamamen yabancı. Karşılaştığımız sorunun arkasında yatan temel neden bu. Bu bakımdan, bu zatı muhteremin bu konuda uyarılması gerekiyor. Bu Mecliste insanlar var, bu insanların sınırı bozuluyor.

MUSTAFA CUMUR (Trabzon) – Ananın karnından milletvekili mi doğdu?

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Devamla) – Meclisin kendine has bir havası var, bu hava dışarıdan talimat vermekle yönlendirilemiyor.

Şimdi, efendim, gelelim maddeye, 85'inci maddeye. Ben Sayın Canikli'ye beni dinlemesini rica ediyorum.

85'inci madde şununla ilgili: 1961 senesinde 213 sayılı Vergi Usul Kanunu çıktığı vakit bir vergi levhası getirilmiş. “Müşteriler kendileri de alışveriş ettikleri kişilerin ne kadar vergi verdiğini bilsin.” demişler ve bunun için de “levhayı merkezlerine, şubelerine, satış mağazalarına iş sahipleri ile mükellefler tarafından kolayca okunup görünecek şekilde asmak zorundadırlar.” diye bir hüküm getirmiş. Vergi levhasının ne olduğunu hepimiz biliyorsunuz. Şimdi, bu hükmü değiştiriyoruz değerli arkadaşlar ve ne yapıyoruz biliyor musunuz? Yani “Merkezlerine, şubelerine görünecek bir şekilde asarlar.” yerine, “Levhayı asmak zorundadırlar.” diyoruz. Ya, bu ayıptır. Böyle kanun yapılmaz. Buna düpedüz “Vergi levhası kaldırılmıştır.” deyin. Neresine asmak zorundadırlar? Yakalarına mı asmak zorundadırlar? Tuvalete mi asmak zorundadırlar?

RECAİ BERBER (Manisa) – Asmak değil, almak zorundalar.

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Devamla) – Ne yapmak zorundalar?

RECAİ BERBER (Manisa) – Sadece vergi levhası almak zorundalar, asmak zorunda değiller.

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Devamla) – Aldığı vergi levhasını ne yapacak? O zaman “Almak zorundadırlar...” Metni yanlış yazmışsınız. Peki, aldıkları vergi levhasını da AKP'nin kapısına gelip assınlar! Recai, ayıp ya! Böyle hüküm konur mu? Konur mu böyle hüküm? Biz maliyeciyiz, siz maliyecisiniz, yakışır mı? Açıkça “Kaldırdık vergi levhasını.” deyin. Ayıbı yok, günahı yok yani.

NURETTİN CANIKLI (Giresun) – Vergi levhasını alıyorlar, almak zorundalar. Bunun neresi ayıp Üstat? Almak isteyen alır. Almak istiyor mükellef olarak, bu imkânı verelim. Ne yanlışlık var burada?

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Devamla) – Bırak...

Şimdi, bakın, gelelim... Benim biraz vaktim kaldı. 83'üncü maddeyle ilgili olarak bazı şeyler söylemek istiyorum. Ben bu kürsüye çıktığım vakit, hazırlıksız çıkmam arkadaşlar.

Bakın, almak zorundalar, asmak zorunda değiller... Alıp da ne yapacak? Bir yerine, neresine koyacak?

CEVDET ERDÖL (Trabzon) – Uygun bir yere koyarlar.

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Devamla) – Affedersiniz yani! O daha ayıp. O daha ayıp. Asmak zorundadırlar, bir yere asacak... Almak zorundadırlar da neresine koyacak? (AK PARTİ sıralarından gürültüler) Bırakın ya!

MUHARREM İNCE (Yalova) – Münasip bir yer bulurlar!

AHMET YENİ (Samsun) – Teknik gelişti.

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Devamla) – Bakın, 83’üncü maddede kira sertifikalarına ait...
(AK PARTİ sıralarından gürültüler)

BAŞKAN – Sayın milletvekilleri... Lütfen arkadaşlar...

ERTUĞRUL KUMCUOĞLU (Devamla) – Siz tahrik ettiniz. Siz tahrik ettiniz.

Evet, oturum kapalı.

Bu 83’üncü madde kira sertifikalarıyla ilgili. Kira sertifikası da bu Sermaye Piyasası Kurulunun 01/04/2000 tarihli ve 27539 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 43 sayılı Tebliğ’le ihdas edilen bir şey. Genel uygulamada “tahvil” diye bilinen belgenin hileşeriyeye dönüştürülmesi ve ödenen faizin adının “kira” olarak değiştirilmesinden ibaret.

Beyler, hileşeriyelerde iki gerçek vardır: Yapılan iş şeriata uygundur fakat onun hile niteliği değiştirilmez. Hile dinen günahdır, vicdanen ayıptır ve dolayısıyla ne yaparsanız yapın -halk dinlemiyor bunu ama- burada ödenen şey faizdir ve faiz gibi de vergilenecektir. Mesele bundan ibarettir.

Hepinize saygılar sunuyorum. (MHP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Sayın Kumcuoğlu, teşekkür ediyorum efendim.

Önergeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Önerge kabul edilmemiştir.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Sayın milletvekilleri, kapalı oturum konusundaki görüşmeler tamamlanmıştır.

Birleşime beş dakika ara veriyorum.

Kapanma Saati: 02.59

